നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(ദുതിയോ ഭാഗോ)

൨. ദുകനിപാതോ

൧. ദള്ഹവഗ്ഗോ

[൧൫൧] ൧. രാജോവാദജാതകവണ്ണനാ

ദള്ഹം ദള്ഹസ്സ ഖിപതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജോവാദം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ **തേസകുണജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഏകസ്മിം പന ദിവസേ കോസലരാജാ ഏകം അഗതിഗതം ദുബ്ബിനിച്ഛയം അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ അല്ലഹത്ഥോവ അലങ്കതരഥം അഭിരുയ്ഹ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഫുല്ലപദുമസസ്സിരികേസു പാദേസു നിപതിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ഏതദവോച - ''ഹന്ദ കുതോ നു ത്വം, മഹാരാജ, ആഗച്ഛസി ദിവാ ദിവസ്സാ''തി. ''ഭന്തേ, അജ്ജ ഏകം അഗതിഗതം ദുബ്ബിനിച്ഛയം അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനന്തോ ഓകാസം അലഭിത്വാ ഇദാനി തം തീരേത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ അല്ലഹത്ഥോവ തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനം ആഗതോമ്ഹീ''തി. സത്ഥാ ''മഹാരാജ, ധമ്മേന സമേന അഡ്ഡവിനിച്ഛയം നാമ കുസലം, സഗ്ഗമഗ്ഗോ ഏസ. അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം, യം തുമ്ഹേ മാദിസസ്സ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സ സന്തികാ ഓവാദം ലഭമാനാ ധമ്മേന സമേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനേയ്യാഥ. ഏതദേവ അച്ഛരിയം, യം പുബ്ബേ രാജാനോ അസബ്ബഞ്ഞൂനമ്പി പണ്ഡിതാനം വചനം സുത്വാ ധമ്മേന സമേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനന്താ ചത്താരി അഗതിഗമനാനി വജ്ജേത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരയമാനാ അഗമിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ലദ്ധഗബ്ഭപരിഹാരോ സോത്ഥിനാ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പനസ്സ ''ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ''ത്വേവ നാമം അകംസു. സോ അനുപുബ്ബേന വയപ്പത്തോ സോളസവസ്സകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി, ഛന്ദാദിവസേന അഗന്ത്വാ വിനിച്ഛയം അനുസാസി. തസ്മിം ഏവം ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തേ അമച്ചാപി ധമ്മേനേവ വോഹാരം വിനിച്ഛിനിംസു. വോഹാരേസു ധമ്മേന വിനിച്ഛയമാനേസു കൂടഡ്ഡകാരകാ നാമ നാഹേസും, തേസം അഭാവാ അഡ്ഡത്ഥായ രാജങ്ഗണേ ഉപരവോ പച്ഛിജ്ജി. അമച്ചാ ദിവസമ്പി വിനിച്ഛയട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ കഞ്ചി വിനിച്ഛയത്ഥായ ആഗച്ഛന്തം അദിസ്വാ ഉട്ഠായ പക്കമന്തി, വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഛഡ്ഡേതബ്ബഭാവം പാപുണി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - ''മയി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തേ വിനിച്ഛയട്ഠാനം ആഗച്ഛന്താ നാമ നത്ഥി, ഉപരവോ പച്ഛിജ്ജി, വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഛഡ്ഡേതബ്ബഭാവം പത്തം, ഇദാനി മയാ അത്തനോ അഗുണം പരിയേസിതും

വട്ടതി ‘അയം നാമ മേ അഗുണോ’തി സുത്വാ തം പഹായ ഗുണേസുയേവ വത്തിസ്സാമീ”തി. തതോ പട്ഠായ “അത്ഥി നു ഖോ മേ കോചി അഗുണവാദീ”തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ അന്തോവളഞ്ജകാനം അന്തരേ കഞ്ചി അഗുണവാദിം അദിസ്വാ അത്തനോ ഗുണകഥമേവ സുത്വാ “ഏതേ മയ്ഹം ഭയേനാപി അഗുണം അവത്വാ ഗുണമേവ വദേയ്യു”ന്തി ബഹിവളഞ്ജനകേ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തത്ഥാപി അദിസ്വാ അന്തോനഗരേ പരിഗ്ഗണ്ഹി. ബഹിനഗരേ ചതൂസു ദ്വാരേസു ചതുഗാമകേ പരിഗ്ഗണ്ഹി. തത്ഥാപി കഞ്ചി അഗുണവാദിം അദിസ്വാ അത്തനോ ഗുണകഥമേവ സുത്വാ “ജനപദം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി അമച്ചേ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ രഥം ആരുയ്ഹ സാരഥിമേവ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ജനപദം പരിഗ്ഗണ്ഹമാനോ യാവ പച്ചന്തഭൂമിം ഗന്ത്വാ കഞ്ചി അഗുണവാദിം അദിസ്വാ അത്തനോ ഗുണകഥമേവ സുത്വാ പച്ചന്തസീമതോ മഹാമഗ്ഗേന നഗരാഭിമുഖോയേവ നിവത്തി.

തസ്മിം പന കാലേ ബല്ലികോ നാമ കോസലരാജാപി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ അഗുണകഥം ഗവേസന്തോ ഹുത്വാ അന്തോവളഞ്ജകാദീസു അഗുണവാദിം അദിസ്വാ അത്തനോ ഗുണകഥമേവ സുത്വാ ജനപദം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം പദേസം അഗമാസി. തേ ഉഭോപി ഏകസ്മിം നിന്നട്ഠാനേ സകടമഗ്ഗേ അഭിമുഖാ അഹേസും, രഥസ്സ ഉക്കമനട്ഠാനം നത്ഥി. അഥ ബല്ലികരഞ്ഞോ സാരഥി ബാരാണസിരഞ്ഞോ സാരഥിം “തവ രഥം ഉക്കമാപേഹീ”തി ആഹ. സോപി “അമ്ഭോ സാരഥി, തവ രഥം ഉക്കമാപേഹി, ഇമസ്മിം രഥേ ബാരാണസിരജ്ജസാമികോ ബ്രഹ്മദത്തമഹാരാജാ നിസിന്നോ”തി ആഹ. ഇതരോപി നം “അമ്ഭോ സാരഥി, ഇമസ്മിം രഥേ കോസലരജ്ജസാമികോ ബല്ലികമഹാരാജാ നിസിന്നോ, തവ രഥം ഉക്കമാപേത്വാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ രഥസ്സ ഓകാസം ദേഹീ”തി ആഹ. ബാരാണസിരഞ്ഞോ സാരഥി “അയമ്പി കിര രാജായേവ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ”ന്തി ചിന്തേന്തോ “അത്ഥേസോ ഉപായോ”തി വയം പുച്ഛിത്വാ “ദഹരസ്സ രഥം ഉക്കമാപേത്വാ മഹല്ലകസ്സ ഓകാസം ദാപേസ്സാമീ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ തം സാരഥിം കോസലരഞ്ഞോ വയം പുച്ഛിത്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഉഭിന്നമ്പി സമാനവയഭാവം ഞത്വാ രജ്ജപരിമാണം ബലം ധനം യസം ജാതിം ഗോത്തം കുലപദേസന്തി സബ്ബം പുച്ഛിത്വാ “ഉഭോപി തിയോജനസതികസ്സ രജ്ജസ്സ സാമിനോ സമാനബലധനയസജാതിഗോത്തകുലപദേസാ”തി ഞത്വാ “സീലവന്തസ്സ ഓകാസം ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “ഭോ സാരഥി, തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ സീലാചാരോ കീദിസോ”തി പുച്ഛി. സോ “അയഞ്ച അയഞ്ച അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ സീലാചാരോ”തി അത്തനോ രഞ്ഞോ അഗുണമേവ ഗുണതോ പകാസേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. “ദള്ഹം ദള്ഹസ്സ ഖിപതി, ബല്ലികോ മുദുനാ മുദും;
സാധുമ്പി സാധുനാ ജേതി, അസാധുമ്പി അസാധുനാ;
ഏതാദിസോ അയം രാജാ, മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹി സാരഥീ”തി.

തത്ഥ **ദള്ഹം ദള്ഹസ്സ ഖിപതീ**തി യോ ദള്ഹോ ഹോതി ബലവദള്ഹേന പഹാരേന വാ വചനേന വാ ജിനിതബ്ബോ, തസ്സ ദള്ഹമേവ പഹാരം വാ വചനം വാ ഖിപതി. ഏവം ദള്ഹോവ ഹുത്വാ തം ജിനാതീതി ദസ്സേതി. **ബല്ലികോ**തി തസ്സ രഞ്ഞോ നാമം. **മുദുനാ മുദു**ന്തി മുദുപുഗ്ഗലം സയമ്പി മുദു ഹുത്വാ മുദുനാവ ഉപായേന ജിനാതി. **സാധുമ്പി സാധുനാ ജേതീ**തി യേ സാധൂ സപ്പുരിസാ, തേ സയമ്പി സാധു ഹുത്വാ സാധുനാവ ഉപായേന ജിനാതി.

അസാധുമ്പി അസാധുനാതി യേ പന അസാധൂ, തേ സയമ്പി അസാധു ഹുത്വാ അസാധുനാവ ഉപായേന ജിനാതീതി ദസ്സേതി. **ഏതാദിസോ അയം രാജാ**തി അയം അമ്ഹാകം കോസലരാജാ സീലാചാരേന ഏവരൂപോ. **മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹി സാരഥീ**തി അത്തനോ രഥം മഗ്ഗാ ഉക്കമാപേത്വാ ഉയ്യാഹി, ഉപ്പഥേന യാഹി, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ മഗ്ഗം ദേഹീതി വദതി.

അഥ നം ബാരാണസിരഞ്ഞോ സാരഥി "അമ്ഭോ, കിം പന തയാ അത്തനോ രഞ്ഞോ ഗുണകഥാ കഥിതാ"തി വത്വാ "ആമാ"തി വുത്തേ "യദി പന ഏതേ ഗുണാതി വദസി, അഗുണാ പന കീദിസീ"തി വത്വാ "ഏതേ താവ അഗുണാ ഹോന്തു, തുമ്ഹാകം പന രഞ്ഞോ കീദിസോ ഗുണോ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സുണാഹീ"തി ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. "അക്കോധേന ജിനേ കോധം, അസാധും സാധുനാ ജിനേ;
ജിനേ കദരിയം ദാനേന, സച്ചേനാലികവാദിനം;
ഏതാദിസോ അയം രാജാ, മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹി സാരഥീ"തി.

തത്ഥ **ഏതാദിസോ**തി ഏതേഹി "അക്കോധേന ജിനേ കോധ"ന്തിആദിവസേന വുത്തേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ. അയഞ്ഹി കുദ്ധം പുഗ്ഗലം സയം അക്കോധോ ഹുത്വാ അക്കോധേന ജിനാതി, അസാധും പന സയം സാധു ഹുത്വാ സാധുനാവ ഉപായേന ജിനാതി, കദരിയം ഥദ്ധമച്ഛരിം സയം ദായകോ ഹുത്വാ ദാനേന ജിനാതി. **സച്ചേനാലികവാദിന**ന്തി മുസാവാദിം സയം സച്ചവാദീ ഹുത്വാ സച്ചേന ജിനാതി. **മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹി സാരഥീ**തി, സമ്മ സാരഥി, മഗ്ഗതോ അപഗച്ഛ. ഏവംവിധസീലാചാരഗുണയുത്തസ്സ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ മഗ്ഗം ദേഹി, അമ്ഹാകം രാജാ മഗ്ഗസ്സ അനുച്ഛവികോതി.

ഏവം വുത്തേ ബല്ലികരാജാ ച സാരഥി ച ഉഭോപി രഥാ ഓതരിത്വാ അസ്സേ മോചേത്വാ രഥം അപനേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മഗ്ഗം അദംസു. ബാരാണസിരാജാ ബല്ലികരഞ്ഞോ "രഞ്ഞാ നാമ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കാതും വട്ടതീ"തി ഓവാദം ദത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. ബല്ലികരാജാപി തസ്സ ഓവാദം ഗഹേത്വാ ജനപദം പരിഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനോ അഗുണവാദിം അദിസ്വാവ സകനഗരം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരമേവ പൂരേസി.

സത്ഥാ കോസലരാജസ്സ ഓവാദത്ഥായ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബല്ലികരഞ്ഞോ സാരഥി മോഗ്ഗല്ലാനോ അഹോസി, ബല്ലികരാജാ ആനന്ദോ, ബാരാണസിരഞ്ഞോ സാരഥി സാരിപുത്തോ, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

രാജോവാദജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൫൨] ൨. സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ

അസമേക്ഖിതകമ്മന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ വേസാലിവാസികം ഏകം ന്ഹാപിതപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിര പിതാ രാജൂനം രാജോരോധാനം രാജകുമാരാനം രാജകുമാരികാനഞ്ച മസ്സുകരണകേസസണ്ഠപനഅട്ഠപദട്ഠപനാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി സദ്ധോ പസന്നോ തിസരണഗതോ സമാദിന്നപഞ്ചസീലോ, അന്തരന്തരേ സത്ഥു ധമ്മം

സുണന്തോ കാലം വീതിനാമേതി. സോ ഏകസ്മിം ദിവസേ രാജനിവേസനേ കമ്മം കാതും ഗച്ഛന്തോ അത്തനോ പുത്തം ഗഹേത്വാ ഗതോ. സോ തത്ഥ ഏകം ദേവച്ഛരാപടിഭാഗം അലങ്കതപടിയത്തം ലിച്ഛവികുമാരികം ദിസ്വാ കിലേസവസേന പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ പിതരാ സദ്ധിം രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ "ഏതം കുമാരികം ലഭമാനോ ജീവിസ്സാമി, അലഭമാനസ്സ മേ ഏത്ഥേവ മരണ"ന്തി ആഹാരുപച്ഛേദം കത്വാ മഞ്ചകം പരിസ്സജിത്വാ നിപജ്ജി.

അഥ നം പിതാ ഉപസങ്കമിത്വാ "താത, അവത്ഥുമ്ഹി ഛന്ദരാഗം മാ കരി, ഹീനജച്ചോ ത്വം ന്ഹാപിതപുത്തോ, ലിച്ഛവികുമാരികാ ഖത്തിയധീതാ ജാതിസമ്പന്നാ, ന സാ തുയ്ഹം അനുച്ഛവികാ, അഞ്ഞം തേ ജാതിഗോത്തേഹി സദിസം കുമാരികം ആനേസ്സാമീ"തി ആഹ. സോ പിതു കഥം ന ഗണ്ഹി. അഥ നം മാതാ ഭാതാ ഭഗിനീ ചൂളപിതാ ചൂളമാതാതി സബ്ബേപി ഞാതകാ ചേവ മിത്തസുഹജ്ജാ ച സന്നിപതിത്വാ സഞ്ഞാപേന്താപി സഞ്ഞാപേതും നാസക്ഖിംസു. സോ തത്ഥേവ സുസ്സിത്വാ പരിസുസ്സിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. അഥസ്സ പിതാ സരീരകിച്ചപേതകിച്ചാനി കത്വാ തനുസോകോ "സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ"തി ബഹും ഗന്ധമാലാവിലേപനം ഗഹേത്വാ മഹാവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ "കിം നു ഖോ, ഉപാസക, ബഹൂനി ദിവസാനി ന ദിസ്സസീ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ "ന ഖോ, ഉപാസക, ഇദാനേവ തവ പുത്തോ അവത്ഥുസ്മിം ഛന്ദരാഗം ഉപ്പാദേത്വാ വിനാസം പാപുണി, പുബ്ബേപി പത്തോയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ സീഹയോനിയം നിബ്ബത്തി. തസ്സ ഛ കനിട്ഠഭാതരോ ഏകാ ച ഭഗിനീ അഹോസി, സബ്ബേപി കഞ്ചനഗുഹായം വസന്തി. തസ്സാ പന ഗുഹായ അവിദൂരേ രജതപബ്ബതേ ഏകാ ഫലികഗുഹാ അത്ഥി, തത്ഥേകോ സിങ്ഗാലോ വസതി. അപരഭാഗേ സീഹാനം മാതാപിതരോ കാലമകംസു. തേ ഭഗിനിം സീഹപോതികം കഞ്ചനഗുഹായം ഠപേത്വാ ഗോചരായ പക്കമിത്വാ മംസം ആഹരിത്വാ തസ്സാ ദേന്തി. സോ സിങ്ഗാലോ തം സീഹപോതികം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ അഹോസി. തസ്സാ പന മാതാപിതൂനം ധരമാനകാലേ ഓകാസം നാലത്ഥ, സോ സത്തന്നമ്പി തേസം ഗോചരായ പക്കന്തകാലേ ഫലികഗുഹായ ഓതരിത്വാ കഞ്ചനഗുഹായ ദ്വാരം ഗന്ത്വാ സീഹപോതികായ പുരതോ ലോകാമിസപടിസംയുത്തം ഏവരൂപം രഹസ്സകഥം കഥേസി - "സീഹപോതികേ, അഹമ്പി ചതുപ്പദോ, ത്വമ്പി ചതുപ്പദാ, ത്വം മേ പജാപതീ ഹോഹി, അഹം തേ പതി ഭവിസ്സാമി, തേ മയം സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ വസിസ്സാമ, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ മം കിലേസവസേന സങ്ഗണ്ഹാഹീ"തി. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി - "അയം സിങ്ഗാലോ ചതുപ്പദാനം അന്തരേ ഹീനോ പടികുട്ഠോ ചണ്ഡാലസദിസോ, മയം ഉത്തമരാജകുലസമ്മതാ, ഏസ ഖോ മയാ സദ്ധിം അസബ്ഭിം അനനുച്ഛവികം കഥം കഥേതി, അഹം ഏവരൂപം കഥം സുത്വാ ജീവിതേന കിം കരിസ്സാമി, നാസാവാതം സന്നിരുജ്ഝിത്വാ മരിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - "മയ്ഹം ഏവമേവ മരണം അയുത്തം, ഭാതികാ താവ മേ ആഗച്ഛന്തു, തേസം കഥേത്വാ മരിസ്സാമീ"തി. സിങ്ഗാലോപി തസ്സാ സന്തികാ പടിവചനം അലഭിത്വാ "ഇദാനി ഏസാ മയ്ഹം കുജ്ഝതീ"തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ ഫലികഗുഹായം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി.

അഥേകോ സീഹപോതകോ മഹിംസവാരണാദീസു അഞ്ഞതരം വധിത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ഭഗിനിയാ ഭാഗം ആഹരിത്വാ “അമ്മ, മംസം ഖാദസ്സൂ”തി ആഹ. “ഭാതിക, നാഹം മംസം ഖാദാമി, മരിസ്സാമീ”തി. “കിം കാരണാ”തി? സാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. “ഇദാനി കഹം സോ സിങ്ഗാലോ”തി ച വുത്തേ ഫലികഗുഹായം നിപന്നം സിങ്ഗാലം “ആകാസേ നിപന്നോ”തി മഞ്ഞമാനാ “ഭാതിക, കിം ന പസ്സസി, ഏസോ രജതപബ്ബതേ ആകാസേ നിപന്നോ”തി. സീഹപോതകോ തസ്സ ഫലികഗുഹായം നിപന്നഭാവം അജാനന്തോ “ആകാസേ നിപന്നോ”തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ “മാരേസ്സാമി ന”ന്തി സീഹവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ ഫലികഗുഹം ഹദയേനേവ പഹരി. സോ ഹദയേന ഫലിതേന തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ പബ്ബതപാദേ പതി. അഥാപരോ ആഗച്ഛി, സാ തസ്സപി തഥേവ കഥേസി. സോപി തഥേവ കത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ പബ്ബതപാദേ പതി.

ഏവം ഛസുപി ഭാതികേസു മതേസു സബ്ബപച്ഛാ ബോധിസത്തോ ആഗച്ഛി. സാ തസ്സപി തം കാരണം ആരോചേത്വാ “ഇദാനി സോ കുഹി”ന്തി വുത്തേ “ഏസോ രജതപബ്ബതമത്ഥകേ ആകാസേ നിപന്നോ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - “സിങ്ഗാലാനം ആകാസേ പതിട്ഠാ നാമ നത്ഥി, ഫലികഗുഹായം നിപന്നകോ ഭവിസ്സതീ”തി. സോ പബ്ബതപാദം ഓതരിത്വാ ഛ ഭാതികേ മതേ ദിസ്വാ “ഇമേ അത്തനോ ബാലതായ പരിഗ്ഗണ്ഹനപഞ്ഞായ അഭാവേന ഫലികഗുഹഭാവം അജാനിത്വാ ഹദയേന പഹരിത്വാ മതാ ഭവിസ്സന്തി, അസമേക്ഖിത്വാ അതിതുരിതം കരോന്താനം കമ്മം നാമ ഏവരൂപം ഹോതീ”തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩. “അസമേക്ഖിതകമ്മന്തം, തുരിതാഭിനിപാതിനം;
സാനി കമ്മാനി തപ്പേന്തി, ഉണ്ഹംവജ്ഝോഹിതം മുഖേ”തി.

തത്ഥ **അസമേക്ഖിതകമ്മന്തം, തുരിതാഭിനിപാതിന**ന്തി യോ പുഗ്ഗലോ യം കമ്മം കത്തുകാമോ ഹോതി, തത്ഥ ദോസം അസമേക്ഖിത്വാ അനുപധാരേത്വാ തുരിതോ ഹുത്വാ വേഗേനേവ തം കമ്മം കാതും അഭിനിപതതി പക്ഖന്ദതി പടിപജ്ജതി, തം അസമേക്ഖിതകമ്മന്തം തുരിതാഭിനിപാതിനം ഏവം സാനി കമ്മാനി തപ്പേന്തി, സോചേന്തി കിലമേന്തി. യഥാ കിം? **ഉണ്ഹംവജ്ഝോഹിതം മുഖേ**തി, യഥാ ഭുഞ്ജന്തേന “ഇദം സീതലം ഇദം ഉണ്ഹ”ന്തി അനുപധാരേത്വാ ഉണ്ഹം അജ്ഝോഹരണീയം മുഖേ അജ്ഝോഹരിതം ഠപിതം മുഖമ്പി കണ്ഠമ്പി കുച്ഛിമ്പി ദഹതി സോചേതി കിലമേതി, ഏവം തഥാരൂപം പുഗ്ഗലം സാനി കമ്മാനി തപ്പേന്തി.

ഇതി സോ സീഹോ ഇമം ഗാഥം വത്വാ “മമ ഭാതികാ അനുപായകുസലതായ ‘സിങ്ഗാലം മാരേസ്സാമാ’തി അതിവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ സയം മതാ, അഹം പന ഏവരൂപം അകത്വാ സിങ്ഗാലസ്സ ഫലികഗുഹായം നിപന്നസ്സേവ ഹദയം ഫാലേസ്സാമീ”തി സിങ്ഗാലസ്സ ആരോഹനഓരോഹനമഗ്ഗം സല്ലക്ഖേത്വാ തദഭിമുഖോ ഹുത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി, പഥവിയാ സദ്ധിം ആകാസം ഏകനിന്നാദം അഹോസി. സിങ്ഗാലസ്സ ഫലികഗുഹായം നിപന്നസ്സേവ സീതതസിതസ്സ ഹദയം ഫലി, സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി.

സത്ഥാ “ഏവം സോ സിങ്ഗാലോ സീഹനാദം സുത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ”തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪. “സീഹോ ച സീഹനാദേന, ദദ്ദരം അഭിനാദയി;
സുത്വാ സീഹസ്സ നിഗ്ഘോസം, സിങ്ഗാലോ ദദ്ദരേ വസം;
ഭീതോ സന്താസമാപാദി, ഹദയഞ്ചസ്സ അപ്ഫലീ”തി.

തത്ഥ **സീഹോ**തി ചത്താരോ സീഹാ - തിണസീഹോ, പണ്ഡുസീഹോ, കാളസീഹോ, സുരത്തഹത്ഥപാദോ കേസരസീഹോതി. തേസു കേസരസീഹോ ഇധ അധിപ്പേതോ. **ദദ്ദരം അഭിനാദയീ**തി തേന അസനിപാതസദ്ദസദിസേന ഭേരവതരേന സീഹനാദേന തം രജതപബ്ബതം അഭിനാദയി ഏകനിന്നാദം അകാസി. **ദദ്ദരേ വസ**ന്തി ഫലികമിസ്സകേ രജതപബ്ബതേ വസന്തോ. **ഭീതോ സന്താസമാപാദീ**തി മരണഭയേന ഭീതോ ചിത്തുത്രാസം ആപാദി. **ഹദയഞ്ചസ്സ അപ്ഫലീ**തി തേന ചസ്സ ഭയേന ഹദയം ഫലീതി.

ഏവം സീഹോ സിങ്ഗാലം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഭാതരോ ഏകസ്മിം ഠാനേ പടിച്ഛാദേത്വാ തേസം മതഭാവം ഭഗിനിയാ ആചിക്ഖിത്വാ തം സമസ്സാസേത്വാ യാവജീവം കഞ്ചനഗുഹായം വസിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ സിങ്ഗാലോ ന്ഹാപിതപുത്തോ അഹോസി, സീഹപോതികാ ലിച്ഛവികുമാരികാ, ഛ കനിട്ഠഭാതരോ അഞ്ഞതരഥേരാ അഹേസും, ജേട്ഠഭാതികസീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൫൩] ൩. സൂകരജാതകവണ്ണനാ

ചതുപ്പദോ അഹം, സമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മഹല്ലകത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ രത്തിം ധമ്മസ്സവനേ വത്തമാനേ സത്ഥരി ഗന്ധകുടിദ്വാരേ രമണീയേ സോപാനഫലകേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സുഗതോവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേ ധമ്മസേനാപതി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അത്തനോ പരിവേണം അഗമാസി. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോപി പരിവേണമേവ ഗന്ത്വാ മുഹുത്തം വിസ്സമിത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി, പുച്ഛിതപുച്ഛിതം ധമ്മസേനാപതി ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ വിസ്സജ്ജേത്വാ പാകടമകാസി. ചതസ്സോപി പരിസാ ധമ്മം സുണമാനാ നിസീദിംസു. തത്ഥേകോ മഹല്ലകത്ഥേരോ ചിന്തേസി - “സചാഹം ഇമിസ്സാ പരിസായ മജ്ഝേ സാരിപുത്തം ആലുളേന്തോ പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമി, അയം മേ പരിസാ ‘ബഹുസ്സുതോ അയ’ന്തി ഞത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കരിസ്സതീ”തി പരിസന്തരാ ഉട്ഠായ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം ഠത്വാ “ആവുസോ സാരിപുത്ത, മയമ്പി തം ഏകം പഞ്ഹം പുച്ഛാമ, അമ്ഹാകമ്പി ഓകാസം കരോഹി, ദേഹി മേ വിനിച്ഛയം ആവേധികായ വാ നിവേധികായ വാ നിഗ്ഗഹേ വാ പഗ്ഗഹേ വാ വിസേസേ വാ പടിവിസേസേ വാ”തി ആഹ. ഥേരോ തം ഓലോകേത്വാ “അയം മഹല്ലകോ ഇച്ഛാചാരേ ഠിതോ തുച്ഛോ ന കിഞ്ചി ജാനാതീ”തി തേന സദ്ധിം അകഥേത്വാവ ലജ്ജമാനോ ബീജനിം ഠപേത്വാ ആസനാ

ഓതരിത്വാ പരിവേണം പാവിസി, മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോപി അത്തനോ പരിവേണമേവ അഗമാസി.

മനുസ്സാ ഉട്ഠായ "ഗണ്ഹഥേതം തുച്ഛമഹല്ലകം, മധുരധമ്മസ്സവനം നോ സോതും ന അദാസീ"തി അനുബന്ധിംസു. സോ പലായന്തോ വിഹാരപച്ചന്തേ ഭിന്നപദരായ വച്ചകുടിയാ പതിത്വാ ഗൂഥമക്ഖിതോ അട്ഠാസി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ വിപ്പടിസാരിനോ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു. സത്ഥാ തേ ദിസ്വാ "കിം ഉപാസകാ അവേലായ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛി, മനുസ്സാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ "ന ഖോ ഉപാസകാ ഇദാനേവേസ മഹല്ലകോ ഉപ്പിലാവിതോ ഹുത്വാ അത്തനോ ബലം അജാനിത്വാ മഹാബലേഹി സദ്ധിം പയോജേത്വാ ഗൂഥമക്ഖിതോ ജാതോ, പുബ്ബേപേസ ഉപ്പിലാവിതോ ഹുത്വാ അത്തനോ ബലം അജാനിത്വാ മഹാബലേഹി സദ്ധിം പയോജേത്വാ ഗൂഥമക്ഖിതോ അഹോസീ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹോ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ പബ്ബതഗുഹായ വാസം കപ്പേസി. തസ്സാ അവിദൂരേ ഏകം സരം നിസ്സായ ബഹൂ സൂകരാ നിവാസം കപ്പേസും. തമേവ സരം നിസ്സായ താപസാപി പണ്ണസാലാസു വാസം കപ്പേസും. അഥേകദിവസം സീഹോ മഹിംസവാരണാദീസു അഞ്ഞതരം വധിത്വാ യാവദത്ഥം മംസം ഖാദിത്വാ തം സരം ഓതരിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഉത്തരി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ഥൂലസൂകരോ തം സരം നിസ്സായ ഗോചരം ഗണ്ഹാതി. സീഹോ തം ദിസ്വാ "അഞ്ഞം ഏകദിവസം ഇമം ഖാദിസ്സാമി, മം ഖോ പന ദിസ്വാ പുന ന ആഗച്ഛേയ്യാ"തി തസ്സ അനാഗമനഭയേന സരതോ ഉത്തരിത്വാ ഏകേന പസ്സേന ഗന്തും ആരഭി. സൂകരോ ഓലോകേത്വാ "ഏസ മം ദിസ്വാ മമ ഭയേന ഉപഗന്തും അസക്കോന്തോ ഭയേന പലായതി, അജ്ജ മയാ ഇമിനാ സീഹേന സദ്ധിം പയോജേതും വട്ടതീ"തി സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ തം യുദ്ധത്ഥായ അവ്ഹയന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭. "ചതുപ്പദോ അഹം സമ്മ, ത്വമ്പി സമ്മ ചതുപ്പദോ;
ഏഹി സമ്മ നിവത്തസ്സു, കിം നു ഭീതോ പലായസീ"തി.

സീഹോ തസ്സ കഥം സുത്വാ "സമ്മ സൂകര, അജ്ജ അമ്ഹാകം തയാ സദ്ധിം സങ്ഗാമോ നത്ഥി, ഇതോ പന സത്തമേ ദിവസേ ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ സങ്ഗാമോ ഹോതൂ"തി വത്വാ പക്കാമി. സൂകരോ "സീഹേന സദ്ധിം സങ്ഗാമേസ്സാമീ"തി ഹട്ഠപഹട്ഠോ തം പവത്തിം ഞാതകാനം ആരോചേസി. തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ ഭീതതസിതാ "ഇദാനി ത്വം സബ്ബേപി അമ്ഹേ നാസേസ്സസി, അത്തനോ ബലം അജാനിത്വാ സീഹേന സദ്ധിം സങ്ഗാമം കത്തുകാമോതി, സീഹോ ആഗന്ത്വാ സബ്ബേപി അമ്ഹേ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതി, സാഹസികകമ്മം മാ കരീ"തി ആഹംസു. സോപി ഭീതതസിതോ "ഇദാനി കിം കരോമീ"തി പുച്ഛി. സൂകരാ "സമ്മ, ത്വം ഏതേസം താപസാനം ഉച്ചാരഭൂമിം ഗന്ത്വാ പൂതിഗൂഥേ സത്ത ദിവസാനി സരീരം പരിവട്ടേത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സരീരം ഉസ്സാവബിന്ദൂഹി തേമേത്വാ സീഹസ്സ ആഗമനതോ പുരിമതരം ഗന്ത്വാ വാതയോഗം ഞത്വാ ഉപരിവാതേ തിട്ഠ, സുചിജാതികോ സീഹോ തവ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ തുയ്ഹം ജയം ദത്വാ ഗമിസ്സതീ"തി ആഹംസു. സോ തഥാ കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തത്ഥ അട്ഠാസി. സീഹോ തസ്സ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ ഗൂഥമക്ഖിതഭാവം ഞത്വാ "സമ്മ

സൂകര, സുന്ദരോ തേ ലേസോ ചിന്തിതോ, സചേ ത്വം ഗൂഥമക്ഖിതോ നാഭവിസ്സ, ഇധേവ തം ജീവിതക്ഖയം അപാപേസ്സം, ഇദാനി പന തേ സരീരം നേവ മുഖേന ഡംസിതും, ന പാദേന പഹരിതും സക്കാ, ജയം തേ ദമ്മീ''തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬. ''അസുചി പൂതിലോമോസി, ദുഗ്ഗന്ധോ വാസി സൂകര;
സചേ യുജ്ഝിതുകാമോസി, ജയം സമ്മ ദദാമി തേ''തി.

തത്ഥ **പൂതിലോമോതി** മീള്ഹമക്ഖിതത്താ ദുഗ്ഗന്ധലോമോ. **ദുഗ്ഗന്ധോ വാസീതി** അനിട്ഠജേഗുച്ഛപടികൂലഗന്ധോ ഹുത്വാ വായസി. **ജയം, സമ്മ, ദദാമി തേതി** ''തുയ്ഹം ജയം ദേമി, അഹം പരാജിതോ, ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി വത്വാ സീഹോ തതോവ നിവത്തിത്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സരേ പാനീയം പിവിത്വാ പബ്ബതഗുഹമേവ ഗതോ. സൂകരോപി ''സീഹോ മേ ജിതോ''തി ഞാതകാനം ആരോചേസി . തേ ഭീതതസിതാ ''പുന ഏകദിവസം ആഗച്ഛന്തോ സീഹോ സബ്ബേവ അമ്ഹേ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതീ''തി പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സൂകരോ മഹല്ലകോ അഹോസി, സീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സൂകരജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൯൮] ൮. ഉരഗജാതകവണ്ണനാ

ഇധൂരഗാനം പവരോ പവിട്ഠോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സേണിഭണ്ഡനം ആരബ്ഭ കഥേസി. കോസലരഞ്ഞോ കിര സേവകാ സേണിപമുഖാ ദ്വേ മഹാമത്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠട്ഠാനേ കലഹം കരോന്തി, തേസം വേരിഭാവോ സകലനഗരേ പാകടോ ജാതോ. തേ നേവ രാജാ, ന ഞാതിമിത്താ സമഗ്ഗേ കാതും സക്ഖിംസു. അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ തേസം ഉഭിന്നമ്പി സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ പുനദിവസേ ഏകകോവ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ തേസു ഏകസ്സ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. സോ നിക്ഖമിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം അന്തോനിവേസനം പവേസേത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ നിസീദാപേസി. സത്ഥാ നിസീദിത്വാ തസ്സ മേത്താഭാവനായ ആനിസംസം കഥേത്വാ കല്ലചിത്തതം ഞത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സോ സച്ചപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

സത്ഥാ തസ്സ സോതാപന്നഭാവം ഞത്വാ തമേവ പത്തം ഗാഹാപേത്വാ ഉട്ഠായ ഇതരസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സോപി നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ''പവിസഥ, ഭന്തേ''തി ഘരം പവേസേത്വാ നിസീദാപേസി. ഇതരോപി പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ പാവിസി. സത്ഥാ തസ്സ ഏകാദസ മേത്താനിസംസേ വണ്ണേത്വാ കല്ലചിത്തതം ഞത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ഇതി തേ ഉഭോപി സോതാപന്നാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അച്ചയം ദസ്സേത്വാ ഖമാപേത്വാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ ഏകജ്ഝാസയാ അഹേസും. തം ദിവസഞ്ഞേവ ച ഭഗവതോ സമ്മുഖാവ ഏകതോ ഭുഞ്ജിംസു. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. തേ ബഹൂനി മാലാഗന്ധവിലേപനാനി ചേവ സപ്പിമധുഫാണിതാദീനി

ച ആദായ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമിംസു. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്തേ ദസ്സിതേ സുഗതോവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി.

ഭിക്ഖൂ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സത്ഥു ഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, സത്ഥാ അദന്തദമകോ, യേ നാമ ദ്വേ മഹാമത്തേ ചിരം വായമമാനോപി നേവ രാജാ സമഗ്ഗേ കാതും സക്ഖി, ന ഞാതിമിത്താദയോ സക്ഖിംസു, തേ ഏകദിവസേനേവ തഥാഗതേന ദമിതാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവാഹം ഇമേ ദ്വേ ജനേ സമഗ്ഗേ അകാസിം, പുബ്ബേപേതേ മയാ സമഗ്ഗാ കതായേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിയം ഉസ്സവേ ഘോസിതേ മഹാസമജ്ജം അഹോസി. ബഹൂ മനുസ്സാ ചേവ ദേവനാഗസുപണ്ണാദയോ ച സമജ്ജദസ്സനത്ഥം സന്നിപതിംസു. തത്രേകസ്മിം ഠാനേ ഏകോ നാഗോ ച സുപണ്ണോ ച സമജ്ജം പസ്സമാനാ ഏകതോ അട്ഠംസു. നാഗോ സുപണ്ണസ്സ സുപണ്ണഭാവം അജാനന്തോ അംസേ ഹത്ഥം ഠപേസി. സുപണ്ണോ ''കേന മേ അംസേ ഹത്ഥോ ഠപിതോ''തി നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ നാഗം സഞ്ജാനി. നാഗോപി ഓലോകേന്തോ സുപണ്ണം സഞ്ജാനിത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ നദീപിട്ഠേന പലായി. സുപണ്ണോപി ''തം ഗഹേസ്സാമീ''തി അനുബന്ധി. തസ്മിം സമയേ ബോധിസത്തോ താപസോ ഹുത്വാ തസ്സാ നദിയാ തീരേ പണ്ണസാലായ വസമാനോ ദിവാ ദരഥപടിപ്പസ്സമ്ഭനത്ഥം ഉദകസാടികം നിവാസേത്വാ വക്കലം ബഹി ഠപേത്വാ നദിം ഓതരിത്വാ ന്ഹായതി. നാഗോ ''ഇമം പബ്ബജിതം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിസ്സാമീ''തി പകതിവണ്ണം വിജഹിത്വാ മണിക്ഖന്ധവണ്ണം മാപേത്വാ വക്കലന്തരം പാവിസി. സുപണ്ണോ അനുബന്ധമാനോ തം തത്ഥ പവിട്ഠം ദിസ്വാ വക്കലേ ഗരുഭാവേന അഗ്ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''ഭന്തേ, അഹം ഛാതോ, തുമ്ഹാകം വക്കലം ഗണ്ഹഥ, ഇമം നാഗം ഖാദിസ്സാമീ''തി ഇമമത്ഥം പകാസേതും പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭. ''ഇധൂരഗാനം പവരോ പവിട്ഠോ, സേലസ്സ വണ്ണേന പമോക്ഖമിച്ഛം;
ബ്രഹ്മഞ്ച വണ്ണം അപചായമാനോ, ബുഭുക്ഖിതോ നോ വിതരാമി ഭോത്തു''ന്തി.

തത്ഥ **ഇധൂരഗാനം പവരോ പവിട്ഠോതി** ഇമസ്മിം വക്കലേ ഉരഗാനം പവരോ നാഗരാജാ പവിട്ഠോ. **സേലസ്സ വണ്ണേനാതി** മണിവണ്ണേന, മണിക്ഖന്ധോ ഹുത്വാ പവിട്ഠോതി അത്ഥോ. **പമോക്ഖമിച്ഛന്തി** മമ സന്തികാ മോക്ഖം ഇച്ഛമാനോ. **ബ്രഹ്മഞ്ച വണ്ണം അപചായമാനോതി** അഹം പന തുമ്ഹാകം ബ്രഹ്മവണ്ണം സേട്ഠവണ്ണം പൂജേന്തോ ഗരും കരോന്തോ. **ബുഭുക്ഖിതോ നോ വിതരാമി ഭോത്തുന്തി** ഏതം നാഗം വക്കലന്തരം പവിട്ഠം ഛാതോപി സമാനോ ഭക്ഖിതും ന സക്കോമീതി.

ബോധിസത്തോ ഉദകേ ഠിതോയേവ സുപണ്ണരാജസ്സ ഥുതിം കത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮. ''സോ ബ്രഹ്മഗുത്തോ ചിരമേവ ജീവ, ദിബ്യാ ച തേ പാതുഭവന്തു ഭക്ഖാ;

യോ ബ്രഹ്മവണ്ണം അപചായമാനോ, ബുഭുക്ഖിതോ നോ വിതരാസി ഭോത്തു’’ന്തി.

തത്ഥ **സോ ബ്രഹ്മഗുത്തോ**തി സോ ത്വം ബ്രഹ്മഗോപിതോ ബ്രഹ്മരക്ഖിതോ ഹുത്വാ. **ദിബ്യാ ച തേ പാതുഭവന്തു ഭക്ഖാ**തി ദേവതാനം പരിഭോഗാരഹാ ഭക്ഖാ ച തവ പാതുഭവന്തു, മാ പാണാതിപാതം കത്വാ നാഗമംസഖാദകോ അഹോസി.

ഇതി ബോധിസത്തോ ഉദകേ ഠിതോവ അനുമോദനം കത്വാ ഉത്തരിത്വാ വക്കലം നിവാസേത്വാ തേ ഉഭോപി ഗഹേത്വാ അസ്സമപദം ഗന്ത്വാ മേത്താഭാവനായ വണ്ണം കഥേത്വാ ദ്വേപി ജനേ സമഗ്ഗേ അകാസി. തേ തതോ പട്ഠായ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ സുഖം വസിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ നാഗോ ച സുപണ്ണോ ച ഇമേ ദ്വേ മഹാമത്താ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഉരഗജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൫൫] ൫. ഭഗ്ഗജാതകവണ്ണനാ

ജീവ വസ്സസതം ഭഗ്ഗാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനസമീപേ പസേനദികോസലേന രഞ്ഞാ കാരിതേ രാജകാരാമേ വിഹരന്തോ അത്തനോ ഖിപിതകം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ സത്ഥാ രാജകാരാമേ ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഖിപി. ഭിക്ഖൂ ‘‘ജീവതു, ഭന്തേ ഭഗവാ, ജീവതു, സുഗതോ’’തി ഉച്ചാസദ്ദം മഹാസദ്ദം അകംസു, തേന സദ്ദേന ധമ്മകഥായ അന്തരായോ അഹോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘അപി നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖിപിതേ ‘ജീവാ’തി വുത്തോ തപ്പച്ചയാ ജീവേയ്യ വാ മരേയ്യ വാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം ഭന്തേ’’തി. ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഖിപിതേ ‘ജീവാ’തി വത്തബ്ബോ, യോ വദേയ്യ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി (ചൂളവ॰ ൨൮൮). തേന ഖോ പന സമയേന മനുസ്സാ ഭിക്ഖൂനം ഖിപിതേ ‘‘ജീവഥ, ഭന്തേ’’തി വദന്തി, ഭിക്ഖൂ കുക്കുച്ചായന്താ നാലപന്തി. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി - ‘‘കഥഞ്ഹി നാമ സമണാ സക്യപുത്തിയാ ‘ജീവഥ, ഭന്തേ’തി വുച്ചമാനാ നാലപിസ്സന്തീ’’തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. ഗിഹീ, ഭിക്ഖവേ, മങ്ഗലികാ, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിഹീനം ‘‘ജീവഥ, ഭന്തേ’’തി വുച്ചമാനേന ‘‘ചിരം ജീവാ’’തി വത്തുന്തി. ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം പുച്ഛിംസു - ‘‘ഭന്തേ, ജീവപടിജീവം നാമ കദാ ഉപ്പന്ന’’ന്തി? സത്ഥാ ‘‘ഭിക്ഖവേ, ജീവപടിജീവം നാമ പോരാണകാലേ ഉപ്പന്ന’’ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ പിതാ വോഹാരം കത്വാ ജീവികം കപ്പേതി, സോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികം ബോധിസത്തം മണികഭണ്ഡം ഉക്ഖിപാപേത്വാ ഗാമനിഗമാദീസു ചരന്തോ ബാരാണസിം പത്വാ ദോവാരികസ്സ ഘരേ ഭത്തം പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ നിവാസട്ഠാനം അലഭന്തോ ‘‘അവേലായ ആഗതാ ആഗന്തുകാ കത്ഥ വസന്തീ’’തി പുച്ഛി. അഥ നം മനുസ്സാ ‘‘ബഹിനഗരേ ഏകാ സാലാ അത്ഥി, സാ പന അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ. സചേ ഇച്ഛഥ, തത്ഥ വസഥാ’’തി ആഹംസു.

ബോധിസത്തോ “ഏഥ, താത, ഗച്ഛാമ, മാ യക്ഖസ്സ ഭായിത്ഥ, അഹം തം ദമേത്വാ തുമ്ഹാകം പാദേസു പാതേസ്സാമീ”തി പിതരം ഗഹേത്വാ തത്ഥ ഗതോ. അഥസ്സ പിതാ ഫലകേ നിപജ്ജി, സയം പിതു പാദേ സമ്ബാഹന്തോ നിസീദി. തത്ഥ അധിവത്ഥോ യക്ഖോ ദ്വാദസ വസ്സാനി വേസ്സവണം ഉപട്ഠഹിത്വാ തം സാലം ലഭന്തോ “ഇമം സാലം പവിട്ഠമനുസ്സേസു യോ ഖിപിതേ ‘ജീവാ’തി വദതി, യോ ച ‘ജീവാ’തി വുത്തേ ‘പടിജീവാ’തി വദതി, തേ ജീവപടിജീവഭാണിനോ ഠപേത്വാ അവസേസേ ഖാദേയ്യാസീ”തി ലഭി. സോ പിട്ഠിവംസഥൂണായ വസതി. സോ “ബോധിസത്തസ്സ പിതരം ഖിപാപേസ്സാമീ”തി അത്തനോ ആനുഭാവേന സുഖുമചുണ്ണം വിസ്സജ്ജേസി, ചുണ്ണോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ നാസപുടേ പാവിസി. സോ ഫലകേ നിപന്നകോവ ഖിപി, ബോധിസത്തോ ന “ജീവാ”തി ആഹ. യക്ഖോ തം ഖാദിതും ഥൂണായ ഓതരതി. ബോധിസത്തോ തം ഓതരന്തം ദിസ്വാ “ഇമിനാ മേ പിതാ ഖിപാപിതോ ഭവിസ്സതി, അയം സോ ഖിപിതേ ‘ജീവാ’തി അവദന്തം ഖാദകയക്ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി പിതരം ആരബ്ഭ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯. “ജീവ വസ്സസതം ഭഗ്ഗ, അപരാനി ച വീസതിം;
മാ മം പിസാചാ ഖാദന്തു, ജീവ ത്വം സരദോസത”ന്തി.

തത്ഥ **ഭഗ്ഗാ**തി പിതരം നാമേനാലപതി. **അപരാനി ച വീസതി**ന്തി അപരാനി ച വീസതി വസ്സാനി ജീവ. **മാ മം പിസാചാ ഖാദന്തൂ**തി മം പിസാചാ മാ ഖാദന്തു. **ജീവ ത്വം സരദോസത**ന്തി ത്വം പന വീസുത്തരം വസ്സസതം ജീവാതി. സരദോസതഞ്ഹി ഗണിയമാനം വസ്സസതമേവ ഹോതി, തം പുരിമേഹി വീസായ സദ്ധിം വീസുത്തരം ഇധ അധിപ്പേതം.

യക്ഖോ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇമം താവ മാണവം ‘ജീവാ’തി വുത്തത്താ ഖാദിതും ന സക്കാ, പിതരം പനസ്സ ഖാദിസ്സാമീ”തി പിതു സന്തികം അഗമാസി. സോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “അയം സോ ‘പടിജീവാ’തി അഭണന്താനം ഖാദകയക്ഖോ ഭവിസ്സതി, പടിജീവം കരിസ്സാമീ”തി. സോ പുത്തം ആരബ്ഭ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦. “ത്വമ്പി വസ്സസതം ജീവ, അപരാനി ച വീസതിം;
വിസം പിസാചാ ഖാദന്തു, ജീവ ത്വം സരദോസത”ന്തി.

തത്ഥ **വിസം പിസാചാ ഖാദന്തൂ**തി പിസാചാ ഹലാഹലവിസം ഖാദന്തു.

യക്ഖോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഉഭോപി മേ ന സക്കാ ഖാദിതു”ന്തി പടിനിവത്തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ പുച്ഛി - “ഭോ യക്ഖ, കസ്മാ ത്വം ഇമം സാലം പവിട്ഠമനുസ്സേ ഖാദസീ”തി? “ദ്വാദസ വസ്സാനി വേസ്സവണം ഉപട്ഠഹിത്വാ ലദ്ധത്താ”തി. “കിം പന സബ്ബേവ ഖാദിതും ലഭസീ”തി? “ജീവപടിജീവഭാണിനോ ഠപേത്വാ അവസേസേ ഖാദാമീ”തി. “യക്ഖ, ത്വം പുബ്ബേപി അകുസലം കത്വാ കക്ഖളോ ഫരുസോ പരവിഹിംസകോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, ഇദാനിപി താദിസം കമ്മം കത്വാ തമോ തമപരായണോ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ പാണാതിപാതാദീഹി വിരമസ്സൂ”തി തം യക്ഖം ദമേത്വാ നിരയഭയേന തജ്ജേത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ യക്ഖം പേസനകാരകം വിയ അകാസി.

പുനദിവസേ സഞ്ചരന്താ മനുസ്സാ യക്ഖം ദിസ്വാ ബോധിസത്തേന ചസ്സ ദമിതഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - “ദേവ, ഏകോ മാണവോ തം യക്ഖം ദമേത്വാ പേസനകാരകം വിയ കത്വാ ഠിതോ”തി. രാജാ ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ സേനാപതിട്ഠാനേ ഠപേസി, പിതു ചസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി. സോ യക്ഖം ബലിപടിഗ്ഗാഹകം കത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ജീവപടിജീവം നാമ തസ്മിം കാലേ ഉപ്പന്ന”ന്തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ യക്ഖോ അങ്ഗുലിമാലോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പിതാ കസ്സപോ, പുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഭഗ്ഗജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൫൬] ൬. അലീനചിത്തജാതകവണ്ണനാ

അലീനചിത്തം നിസ്സായാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഏകാദസനിപാതേ **സംവരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൯൨ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സോ പന ഭിക്ഖു സത്ഥാരാ “സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, വീരിയം ഓസ്സജീ”തി വുത്തേ “സച്ചം, ഭഗവാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “നനു ത്വം, ഭിക്ഖു, പുബ്ബേ വീരിയം അവിസ്സജ്ജേത്വാ മംസപേസിസദിസസ്സ ദഹരകുമാരസ്സ ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ അദാസി, ഇദാനി കസ്മാ ഏവരൂപേ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീരിയം ഓസ്സജസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ വഡ്ഢകീഗാമോ അഹോസി, തത്ഥ പഞ്ചസതാ വഡ്ഢകീ വസന്തി. തേ നാവായ ഉപരിസോതം ഗന്ത്വാ അരഞ്ഞേ ഗേഹസമ്ഭാരദാരൂനി കോട്ടേത്വാ തത്ഥേവ ഏകഭൂമികദ്വിഭൂമികാദിഭേദേ ഗേഹസമ്ഭാരേ സജ്ജേത്വാ ഥമ്ഭതോ പട്ഠായ സബ്ബദാരൂസു സഞ്ഞം കത്വാ നദീതീരം നേത്വാ നാവം ആരോപേത്വാ അനുസോതേന നഗരം ആഗന്ത്വാ യേ യാദിസാനി ഗേഹാനി ആകങ്ഖന്തി, തേസം താദിസാനി കത്വാ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ പുന തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ ഗേഹസമ്ഭാരേ ആഹരന്തി. ഏവം തേസം ജീവികം കപ്പേന്താനം ഏകസ്മിം കാലേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ ദാരൂനി കോട്ടേന്താനം അവിദൂരേ ഏകോ ഹത്ഥീ ഖദിരഖാണുകം അക്കമി. തസ്സ സോ ഖാണുകോ പാദം വിജ്ഝി, ബലവവേദനാ വത്തന്തി, പാദോ ഉദ്ധുമായിത്വാ പുബ്ബം ഗണ്ഹി. സോ വേദനാപ്പത്തോ തേസം ദാരുകോട്ടനസദ്ദം സുത്വാ “ഇമേ വഡ്ഢകീ നിസ്സായ മയ്ഹം സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ”തി മഞ്ഞമാനോ തീഹി പാദേഹി തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ നിപജ്ജി, വഡ്ഢകീ തം ഉദ്ധുമാതപാദം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പാദേ ഖാണുകം ദിസ്വാ തിഖിണവാസിയാ ഖാണുകസ്സ സമന്തതോ ഓധിം ദത്വാ രജ്ജുയാ ബന്ധിത്വാ ആകഡ്ഢന്താ ഖാണും നീഹരിത്വാ പുബ്ബം മോചേത്വാ ഉണ്ഹോദകേന ധോവിത്വാ തദനുരൂപേഹി ഭേസജ്ജേഹി മക്ഖേത്വാ നചിരസ്സേവ വണം ഫാസുകം കരിംസു.

ഹത്ഥീ അരോഗോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി - “മയാ ഇമേ വഡ്ഢകീ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധം, ഇദാനി തേസം മയാ ഉപകാരം കാതും വട്ടതീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ വഡ്ഢകീഹി സദ്ധിം രുക്ഖേ നീഹരതി, തച്ഛേന്താനം പരിവത്തേത്വാ

ദേതി, വാസിആദീനി ഉപസംഹരതി, സോണ്ഡായ വേഠേത്വാ കാളസുത്തകോടിയം ഗണ്ഹാതി. വഡ്ഢകീപിസ്സ ഭോജനവേലായ ഏകേകം പിണ്ഡം ദേന്താ പഞ്ച പിണ്ഡസതാനി ദേന്തി. തസ്സ പന ഹത്ഥിസ്സ പുത്തോ സബ്ബസേതോ ഹത്ഥാജാനീയപോതകോ അത്ഥി, തേനസ്സ ഏതദഹോസി - "അഹം ഏതരഹി മഹല്ലകോ. ഇദാനി മയാ ഇമേസം വഡ്ഢകീനം കമ്മകരണത്ഥായ പുത്തം ദത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി. സോ വഡ്ഢകീനം അനാചിക്ഖിത്വാവ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പുത്തം ആനേത്വാ "അയം ഹത്ഥിപോതകോ മമ പുത്തോ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം ജീവിതം ദിന്നം, അഹം വോ വേജ്ജവേതനത്ഥായ ഇമം ദമ്മി, അയം തുമ്ഹാകം ഇതോ പട്ഠായ കമ്മാനി കരിസ്സതീ"തി വത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ, പുത്തക, യം മയാ കത്തബ്ബം കമ്മം, തം ത്വം കരോഹീ"തി പുത്തം ഓവദിത്വാ വഡ്ഢകീനം ദത്വാ സയം അരഞ്ഞം പാവിസി.

തതോ പട്ഠായ ഹത്ഥിപോതകോ വഡ്ഢകീനം വചനകരോ ഓവാദക്ഖമോ ഹുത്വാ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. തേപി തം പഞ്ചഹി പിണ്ഡസതേഹി പോസേന്തി, സോ കമ്മം കത്വാ നദിം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ കീളിത്വാ ആഗച്ഛതി, വഡ്ഢകീദാരകാപി തം സോണ്ഡാദീസു ഗഹേത്വാ ഉദകേപി ഥലേപി തേന സദ്ധിം കീളന്തി. ആജാനീയാ പന ഹത്ഥിനോപി അസ്സാപി പുരിസാപി ഉദകേ ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ ന കരോന്തി, തസ്മാ സോപി ഉദകേ ഉച്ചാരപസ്സാവം അകത്വാ ബഹിനദീതീരേയേവ കരോതി. അഥേകസ്മിം ദിവസേ ഉപരിനദിയാ ദേവോ വസ്സി, അഥ സുക്ഖം ഹത്ഥിലണ്ഡം ഉദകേന നദിം ഓതരിത്വാ ഗച്ഛന്തം ബാരാണസീനഗരതിത്ഥേ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബേ ലഗ്ഗേത്വാ അട്ഠാസി. അഥ രഞ്ഞോ ഹത്ഥിഗോപകാ "ഹത്ഥീ ന്ഹാപേസ്സാമാ"തി പഞ്ച ഹത്ഥിസതാനി നയിംസു. ആജാനീയലണ്ഡസ്സ ഗന്ധം ഘായിത്വാ ഏകോപി ഹത്ഥീ നദിം ഓതരിതും ന ഉസ്സഹി. സബ്ബേപി നങ്ഗുട്ഠം ഉക്ഖിപിത്വാ പലായിതും ആരഭിംസു, ഹത്ഥിഗോപകാ ഹത്ഥാചരിയാനം ആരോചേസും. തേ "ഉദകേ പരിപന്ഥേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഉദകം സോധാപേത്വാ തസ്മിം ഗുമ്ബേ തം ആജാനീയലണ്ഡം ദിസ്വാ "ഇദമേത്ഥ കാരണ"ന്തി ഞത്വാ ചാടിം ആഹരാപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരേത്വാ തം തത്ഥ മദ്ദിത്വാ ഹത്ഥീനം സരീരേ സിഞ്ചാപേസും, സരീരാനി സുഗന്ധാനി അഹേസും. തസ്മിം കാലേ തേ നദിം ഓതരിത്വാ ന്ഹായിംസു.

ഹത്ഥാചരിയാ രഞ്ഞോ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ "തം ഹത്ഥാജാനീയം പരിയേസിത്വാ ആനേതും വട്ടതി, ദേവാ"തി ആഹംസു. രാജാ നാവാസങ്ഘാടേഹി നദിം പക്ഖന്ദിത്വാ ഉദ്ധംഗാമീഹി നാവാസങ്ഘാടേഹി വഡ്ഢകീനം വസനട്ഠാനം സമ്പാപുണി. ഹത്ഥിപോതകോ നദിയം കീളന്തോ ഭേരിസദ്ദം സുത്വാ ഗന്ത്വാ വഡ്ഢകീനം സന്തികേ അട്ഠാസി. വഡ്ഢകീ രഞ്ഞോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ "ദേവ, സചേ ദാരൂഹി അത്ഥോ, കിം കാരണാ ആഗതത്ഥ, കിം പേസേത്വാ ആഹരാപേതും ന വട്ടതീ"തി ആഹംസു. "നാഹം, ഭണേ, ദാരൂനം അത്ഥായ ആഗതോ, ഇമസ്സ പന ഹത്ഥിസ്സ അത്ഥായ ആഗതോമ്ഹീ"തി. "ഗാഹാപേത്വാ ഗച്ഛഥ, ദേവാ"തി. ഹത്ഥിപോതകോ ഗന്തും ന ഇച്ഛി. "കിം കാരാപേതി, ഭണേ, ഹത്ഥീ"തി? "വഡ്ഢകീനം പോസാവനികം ആഹരാപേതി, ദേവാ"തി. "സാധു, ഭണേ"തി രാജാ ഹത്ഥിസ്സ ചതുന്നം പാദാനം സോണ്ഡായ നങ്ഗുട്ഠസ്സ ച സന്തികേ സതസഹസ്സസതസഹസ്സകഹാപണേ ഠപാപേസി. ഹത്ഥീ ഏത്തകേനാപി അഗന്ത്വാ സബ്ബവഡ്ഢകീനം ദുസ്സയുഗേസു വഡ്ഢകീഭരിയാനം

നിവാസനസാടകേസു ദിന്നേസു സദ്ധിംകീളിതാനം ദാരകാനഞ്ച ദാരകപരിഹാരേ കതേ നിവത്തിത്വാ വഡ്ഢകീ ച ഇത്ഥിയോ ച ദാരകേ ച ഓലോകേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം അഗമാസി.

രാജാ തം ആദായ നഗരം ഗന്ത്വാ നഗരഞ്ച ഹത്ഥിസാലഞ്ച അലങ്കാരാപേത്വാ ഹത്ഥിം നഗരം പദക്ഖിണം കാരേത്വാ ഹത്ഥിസാലം പവേസേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ അഭിസേകം ദത്വാ ഓപവയ്ഹം കത്വാ അത്തനോ സഹായട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഉപഡ്ഢരജ്ജം ഹത്ഥിസ്സ ദത്വാ അത്തനാ സമാനപരിഹാരം അകാസി. ഹത്ഥിസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഹത്ഥഗതമേവ അഹോസി. ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സാ ഗബ്ഭപരിപാകകാലേ രാജാ കാലമകാസി. ഹത്ഥീ പന സചേ രഞ്ഞോ കാലകതഭാവം ജാനേയ്യ, തത്ഥേവസ്സ ഹദയം ഫലേയ്യ, തസ്മാ ഹത്ഥിം രഞ്ഞോ കാലകതഭാവം അജാനാപേത്വാവ ഉപട്ഠഹിംസു. രഞ്ഞോ പന കാലകതഭാവം സുത്വാ "തുച്ഛം കിര രജ്ജ"ന്തി അനന്തരസാമന്തകോസലരാജാ മഹതിയാ സേനായ ആഗന്ത്വാ നഗരം പരിവാരേസി. നഗരവാസിനോ ദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ കോസലരഞ്ഞോ സാസനം പഹിണിംസു - "അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ 'ഇതോ കിര സത്തമേ ദിവസേ പുത്തം വിജായിസ്സതീ'തി അങ്ഗവിജ്ജാപാഠകാ ആഹംസു. സചേ സാ പുത്തം വിജായിസ്സതി, മയം സത്തമേ ദിവസേ യുദ്ധം ദസ്സാമ, ന രജ്ജം, ഏത്തകം കാലം ആഗമേഥാ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

ദേവീ സത്തമേ ദിവസേ പുത്തം വിജായി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പന മഹാജനസ്സ അലീനചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ജാതോതി "അലീനചിത്തകുമാരോ"ത്വേവസ്സ നാമം അകംസു. ജാതദിവസതോയേവ പനസ്സ പട്ഠായ നാഗരാ കോസലരഞ്ഞാ സദ്ധിം യുജ്ഝിംസു. നിന്നായകത്താ സങ്ഗാമസ്സ മഹന്തമ്പി ബലം യുജ്ഝമാനം ഥോകം ഥോകം ഓസക്കതി. അമച്ചാ ദേവിയാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "മയം ഏവം ഓസക്കമാനേ ബലേ പരാജയഭാവസ്സ ഭായാമ, അമ്ഹാകം പന രഞ്ഞോ കാലകതഭാവം, പുത്തസ്സ ജാതഭാവം, കോസലരഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ യുജ്ഝാനഭാവഞ്ച രഞ്ഞോ സഹായകോ മങ്ഗലഹത്ഥീ ന ജാനാതി, ജാനാപേമ ന"ന്തി പുച്ഛിംസു. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുത്തം അലങ്കരിത്വാ ദുകൂലചുമ്ബടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ അമച്ചഗണപരിവുതാ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഹത്ഥിസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ "സാമി, സഹായോ തേ കാലകതോ, മയം തുയ്ഹം ഹദയഫാലനഭയേന നാരോചയിമ്ഹ, അയം തേ സഹായസ്സ പുത്തോ, കോസലരാജാ ആഗന്ത്വാ നഗര ം പരിവാരേത്വാ തവ പുത്തേന സദ്ധിം യുജ്ഝതി, ബലം ഓസക്കതി, തവ പുത്തം ത്വഞ്ഞേവ വാ മാരേഹി, രജ്ജം വാസ്സ ഗണ്ഹിത്വാ ദേഹീ"തി ആഹ.

തസ്മിം കാലേ ഹത്ഥീ ബോധിസത്തം സോണ്ഡായ പരാമസിത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭേ ഠപേത്വാ രോദിത്വാ ബോധിസത്തം ഓതാരേത്വാ ദേവിയാ ഹത്ഥേ നിപജ്ജാപേത്വാ "കോസലരാജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഹത്ഥിസാലതോ നിക്ഖമി. അഥസ്സ അമച്ചാ വമ്മം പടിമുഞ്ചിത്വാ അലങ്കരിത്വാ നഗരദ്വാരം അവാപുരിത്വാ തം പരിവാരേത്വാ നിക്ഖമിംസു. ഹത്ഥീ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ കോഞ്ചനാദം കത്വാ മഹാജനം സന്താസേത്വാ പലാപേത്വാ ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ കോസലരാജാനം ചൂളായ ഗഹേത്വാ ആനേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ

പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ മാരണത്ഥായസ്സ ഉട്ഠിതേ വാരേത്വാ ‘‘ഇതോ പട്ഠായ അപ്പമത്തോ ഹോഹി, ‘കുമാരോ ദഹരോ’തി സഞ്ഞം മാ കരീ’’തി ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. തതോ പട്ഠായ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ബോധിസത്തസ്സ ഹത്ഥഗതമേവ ജാതം, അഞ്ഞോ പടിസത്തു നാമ ഉട്ഠഹിതും സമത്ഥോ നാഹോസി. ബോധിസത്തോ സത്തവസ്സികകാലേ അഭിസേകം കത്വാ അലീനചിത്തരാജാ നാമ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧. ‘‘അലീനചിത്തം നിസ്സായ, പഹട്ഠാ മഹതീ ചമൂ;
കോസലം സേനാസന്തുട്ഠം, ജീവഗ്ഗാഹം അഗാഹയി.

൧൨. ‘‘ഏവം നിസ്സയസമ്പന്നോ, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ;
ഭാവയം കുസലം ധമ്മം, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ;
പാപുണേ അനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ’’ന്തി.

തത്ഥ **അലീനചിത്തം നിസ്സായാ**തി അലീനചിത്തം രാജകുമാരം നിസ്സായ. **പഹട്ഠാ മഹതീ ചമൂ**തി ‘‘പവേണിരജ്ജം നോ ദിട്ഠ’’ന്തി ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ മഹതീ സേനാ. **കോസലം സേനാസന്തുട്ഠ**ന്തി കോസലരാജാനം സേന രജ്ജേന അസന്തുട്ഠം പരരജ്ജലോഭേന ആഗതം. **ജീവഗ്ഗാഹം അഗാഹയീ**തി അമാരേത്വാവ സാ ചമൂ തം രാജാനം ഹത്ഥിനാ ജീവഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹാപേസി. **ഏവം നിസ്സയസമ്പന്നോ**തി യഥാ സാ ചമൂ, ഏവം അഞ്ഞോപി കുലപുത്തോ നിസ്സയസമ്പന്നോ കല്യാണമിത്തം ബുദ്ധം വാ ബുദ്ധസാവകം വാ നിസ്സയം ലഭിത്വാ. **ഭിക്ഖൂ**തി പരിസുദ്ധാധിവചനമേതം. **ആരദ്ധവീരിയോ**തി പഗ്ഗഹിതവീരിയോ ചതുദോസാപഗതേന വീരിയേന സമന്നാഗതോ. **ഭാവയം കുസലം ധമ്മ**ന്തി കുസലം നിരവജ്ജം സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയസങ്ഖാതം ധമ്മം ഭാവേന്തോ. **യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ**തി ചതൂഹി യോഗേഹി ഖേമസ്സ നിബ്ബാനസ്സ പാപുണനത്ഥായ തം ധമ്മം ഭാവേന്തോ. **പാപുണേ അനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ**ന്തി ഏവം വിപസ്സനതോ പട്ഠായ ഇമം കുസലം ധമ്മം ഭാവേന്തോ സോ കല്യാണമിത്തൂപനിസ്സയസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു അനുപുബ്ബേന വിപസ്സനാഞാണാനി ച ഹേട്ഠിമമഗ്ഗഫലാനി ച പാപുണന്തോ പരിയോസാനേ ദസന്നമ്പി സംയോജനാനം ഖയന്തേ ഉപ്പന്നത്താ സബ്ബസംയോജനക്ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം പാപുണാതി. യസ്മാ വാ നിബ്ബാനം ആഗമ്മ സബ്ബസംയോജനാനി ഖീയന്തി, തസ്മാ തമ്പി സബ്ബസംയോജനക്ഖയമേവ, ഏവം അനുപുബ്ബേന നിബ്ബാനസങ്ഖാതം സബ്ബസംയോജനക്ഖയം പാപുണാതീതി അത്ഥോ.

ഇതി ഭഗവാ അമതമഹാനിബ്ബാനേന ധമ്മദേസനായ കൂടം ഗഹേത്വാ ഉത്തരിപി സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി. ‘‘തദാ മാതാ മഹാമായാ, പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ അഹോസി, രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദിന്നഹത്ഥീ അയം ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു, ഹത്ഥിസ്സ പിതാ സാരിപുത്തോ, സാമന്തകോസലരാജാ മോഗ്ഗല്ലാനോ, അലീനചിത്തകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അലീനചിത്തജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൫൭] ൭. ഗുണജാതകവണ്ണനാ

യേന കാമം പണാമേതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സാടകസഹസ്സലാഭം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഥേരസ്സ കോസലരഞ്ഞോ അന്തേപുരേ ധമ്മവാചനവത്ഥു ഹേട്ഠാ **മഹാസാരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൯൨) ആഗതമേവ. ഇതി ഥേരേ രഞ്ഞോ അന്തേപുരേ ധമ്മം വാചേന്തേ രഞ്ഞോ സഹസ്സഗ്ഘനികാനം സാടകാനം സഹസ്സം ആഹരിയിത്ഥ. രാജാ തതോ പഞ്ച സാടകസതാനി പഞ്ചന്നം ദേവീസതാനം അദാസി. താ സബ്ബാപി തേ സാടകേ ഠപേത്വാ പുനദിവസേ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ദത്വാ സയം പുരാണസാടകേയേവ പാരുപിത്വാ രഞ്ഞോ പാതരാസട്ഠാനം അഗമംസു.

രാജാ ''മയാ തുമ്ഹാകം സഹസ്സഗ്ഘനികാ സാടകാ ദാപിതാ, കസ്മാ തുമ്ഹേ തേ അപാരുപിത്വാവ ആഗതാ''തി പുച്ഛി. ''ദേവ, അമ്ഹേഹി തേ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ദിന്നാ''തി. ''ആനന്ദത്ഥേരേന സബ്ബേ ഗഹിതാ''തി? ''ആമ, ദേവാ''തി. ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തിചീവരം അനുഞ്ഞാതം, ആനന്ദത്ഥേരോ ദുസ്സവണിജ്ജം മഞ്ഞേ കരിസ്സതി, അതിബഹൂ തേന സാടകാ ഗഹിതാ''തി ഥേരസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ പരിവേണം പവിസിത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ പുച്ഛി - ''അപി, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഘരേ ഇത്ഥിയോ തുമ്ഹാകം സന്തികേ ധമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി വാ സുണന്തി വാ''തി? ''ആമ, മഹാരാജ, ഗഹേതബ്ബയുത്തകം ഗണ്ഹന്തി, സോതബ്ബയുത്തകം സുണന്തീ''തി. ''കിം താ സുണന്തിയേവ, ഉദാഹു തുമ്ഹാകം നിവാസനം വാ പാരുപനം വാ ദദന്തീ''തി? ''താ അജ്ജ, മഹാരാജ, സഹസ്സഗ്ഘനികാനി പഞ്ച സാടകസതാനി അദംസൂ''തി. ''തുമ്ഹേഹി ഗഹിതാനി താനി, ഭന്തേ''തി? ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''നനു, ഭന്തേ, സത്ഥാരാ തിചീവരമേവ അനുഞ്ഞാത''ന്തി? ''ആമ, മഹാരാജ, ഭഗവതാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരമേവ പരിഭോഗസീസേന അനുഞ്ഞാതം, പടിഗ്ഗഹണം പന അവാരിതം, തസ്മാ മയാപി അഞ്ഞേസം ജിണ്ണചീവരികാനം ദാതും തേ സാടകാ പടിഗ്ഗഹിതാ''തി. ''തേ പന ഭിക്ഖൂ തുമ്ഹാകം സന്തികാ സാടകേ ലഭിത്വാ പോരാണചീവരാനി കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''പോരാണസങ്ഘാടിം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിസ്സന്തീ''തി? ''പോരാണഉത്തരാസങ്ഗം കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''അന്തരവാസകം കരിസ്സന്തീ''തി. ''പോരാണഅന്തരവാസകം കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''പച്ചത്ഥരണം കരിസ്സന്തീ''തി. ''പോരാണപച്ചത്ഥരണം കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''ഭുമ്മത്ഥരണം കരിസ്സന്തീ''തി. ''പോരാണഭുമ്മത്ഥരണം കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''പാദപുഞ്ഛനം കരിസ്സന്തീ''തി. ''പോരാണപാദപുഞ്ഛനം കിം കരിസ്സന്തീ''തി? ''മഹാരാജ, സദ്ധാദേയ്യം നാമ വിനിപാതേതും ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ പോരാണപാദപുഞ്ഛനം വാസിയാ കോട്ടേത്വാ മത്തികായ മക്ഖേത്വാ സേനാസനേസു മത്തികാലേപനം കരിസ്സന്തീ''തി. ''ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദിന്നം യാവ പാദപുഞ്ഛനാപി നസ്സിതും ന ലബ്ഭതീ''തി? ''ആമ, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം ദിന്നം നസ്സിതും ന ലബ്ഭതി, പരിഭോഗമേവ ഹോതീ''തി.

രാജാ തുട്ഠോ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഇതരാനിപി ഗേഹേ ഠപിതാനി പഞ്ച സാടകസതാനി ആഹരാപേത്വാ ഥേരസ്സ ദത്വാ അനുമോദനം സുത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. ഥേരോ പഠമലദ്ധാനി പഞ്ച സാടകസതാനി ജിണ്ണചീവരികാനം ഭിക്ഖൂനം അദാസി. ഥേരസ്സ പന പഞ്ചമത്താനി സദ്ധിവിഹാരികസതാനി , തേസു ഏകോ ദഹരഭിക്ഖു ഥേരസ്സ ബഹൂപകാരോ പരിവേണം സമ്മജ്ജതി, പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠപേതി, ദന്തകട്ഠം മുഖോദകം ന്ഹാനോദകം ദേതി, വച്ചകുടിജന്താഘരസേനാസനാനി പടിജഗ്ഗതി, ഹത്ഥപരികമ്മപാദപരികമ്മപിട്ഠിപരികമ്മാദീനി കരോതി. ഥേരോ

പച്ഛാ ലദ്ധാനി പഞ്ച സാടകസതാനി “അയം മേ ബഹൂപകാരോ”തി യുത്തവസേന സബ്ബാനി തസ്സേവ അദാസി. സോപി സബ്ബേ തേ സാടകേ ഭാജേത്വാ അത്തനോ സമാനുപജ്ഝായാനം അദാസി.

ഏവം സബ്ബേപി തേ ലദ്ധസാടകാ ഭിക്ഖൂ സാടകേ ഛിന്ദിത്വാ രജിത്വാ കണികാരപുപ്ഫവണ്ണാനി കാസായാനി നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ഏവമാഹംസു - “ഭന്തേ, സോതാപന്നസ്സ അരിയസാവകസ്സ മുഖോലോകനദാനം നാമ അത്ഥീ”തി. “ന, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകാനം മുഖോലോകനദാനം നാമ അത്ഥീ”തി. “ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായേന ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികത്ഥേരേന സഹസ്സഗ്ഘനികാനം സാടകാനം പഞ്ച സതാനി ഏകസ്സേവ ദഹരഭിക്ഖുനോ ദിന്നാനി, സോ പന അത്തനാ ലദ്ധേ ഭാജേത്വാ അമ്ഹാകം അദാസീ”തി. “ന, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ മുഖോലോകനഭിക്ഖം ദേതി , സോ പനസ്സ ഭിക്ഖു ബഹൂപകാരോ, തസ്മാ അത്തനോ ഉപകാരസ്സ ഉപകാരവസേന ഗുണവസേന യുത്തവസേന ‘ഉപകാരസ്സ നാമ പച്ചുപകാരോ കാതും വട്ടതീ’തി കതഞ്ഞുകതവേദിഭാവേന അദാസി. പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഹി അത്തനോ ഉപകാരാനഞ്ഞേവ പച്ചുപകാരം കരിംസൂ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹോ ഹുത്വാ പബ്ബതഗുഹായം വസതി. സോ ഏകദിവസം ഗുഹായ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബതപാദം ഓലോകേസി, തം പന പബ്ബതപാദം പരിക്ഖിപിത്വാ മഹാസരോ അഹോസി. തസ്സ ഏകസ്മിം ഉന്നതട്ഠാനേ ഉപരിഥദ്ധകദ്ദമപിട്ഠേ മുദൂനി ഹരിതതിണാനി ജായിംസു. സസകാ ചേവ ഹരിണാദയോ ച സല്ലഹുകമിഗാ കദ്ദമമത്ഥകേ വിചരന്താ താനി ഖാദന്തി. തം ദിവസമ്പി ഏകോ മിഗോ താനി ഖാദന്തോ വിചരതി. സീഹോ “തം മിഗം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി പബ്ബതമത്ഥകാ ഉപ്പതിത്വാ സീഹവേഗേന പക്ഖന്ദി, മിഗോ മരണഭയതജ്ജിതോ വിരവന്തോ പലായി. സീഹോ വേഗം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ കലലപിട്ഠേ നിപതിത്വാ ഓസീദിത്വാ ഉഗ്ഗന്തും അസക്കോന്തോ ചത്താരോ പാദാ ഥമ്ഭാ വിയ ഓസീദിത്വാ സത്താഹം നിരാഹാരോ അട്ഠാസി.

അഥ നം ഏകോ സിങ്ഗാലോ ഗോചരപ്പസുതോ തം ദിസ്വാ ഭയേന പലായി. സീഹോ തം പക്കോസിത്വാ “ഭോ സിങ്ഗാല, മാ പലായി, അഹം കലലേ ലഗ്ഗോ, ജീവിതം മേ ദേഹീ”തി ആഹ. സിങ്ഗാലോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “അഹം തം ഉദ്ധരേയ്യം, ഉദ്ധടോ പന മം ഖാദേയ്യാസീതി ഭായാമീ”തി ആഹ. “മാ ഭായി, നാഹം തം ഖാദിസ്സാമി, മഹന്തം പന തേ ഗുണം കരിസ്സാമി, ഏകേനുപായേന മം ഉദ്ധരാഹീ”തി. സിങ്ഗാലോ തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ചതുന്നം പാദാനം സമന്താ കലലേ അപനേത്വാ ചതുന്നമ്പി പാദാനം ചതസ്സോ മാതികാ ഖണിത്വാ ഉദകാഭിമുഖം അകാസി, ഉദകം പവിസിത്വാ കലലം മുദും അകാസി. തസ്മിം ഖണേ സിങ്ഗാലോ സീഹസ്സ ഉദരന്തരം അത്തനോ സീസം പവേസേത്വാ “വായാമം കരോഹി, സാമീ”തി ഉച്ചാസദ്ദം കരോന്തോ സീസേന ഉദരം പഹരി. സീഹോ വേഗം ജനേത്വാ കലലാ ഉഗ്ഗന്ത്വാ പക്ഖന്ദിത്വാ ഥലേ അട്ഠാസി. സോ മുഹുത്തം വിസ്സമിത്വാ സരം ഓരുയ്ഹ കദ്ദമം ധോവിത്വാ ന്ഹായിത്വാ ദരഥം പടിപ്പസ്സമ്ഭേത്വാ ഏകം മഹിംസം വധിത്വാ ദാഠാഹി ഓവിജ്ഝിത്വാ മംസം ഉബ്ബത്തേത്വാ “ഖാദ, സമ്മാ”തി സിങ്ഗാലസ്സ പുരതോ ഠപേത്വാ തേന ഖാദിതേ പച്ഛാ അത്തനാ ഖാദി. പുന സിങ്ഗാലോ ഏകം മംസപേസിം ഡംസിത്വാ ഗണ്ഹി. “ഇദം കിമത്ഥായ,

സമ്മാ''തി ച വുത്തേ ''തുമ്ഹാകം ദാസീ അത്ഥി, തസ്സാ ഭാഗോ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. സീഹോ ''ഗണ്ഹാഹീ''തി വത്വാ സയമ്പി സീഹിയാ അത്ഥായ മംസം ഗണ്ഹിത്വാ ''ഏഹി, സമ്മ, അമ്ഹാകം പബ്ബതമുദ്ധനി ഠത്വാ സഖിയാ വസനട്ഠാനം ഗമിസ്സാമാ''തി വത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മംസം ഖാദാപേത്വാ സിങ്ഗാലഞ്ച സിങ്ഗാലിഞ്ച അസ്സാസേത്വാ ''ഇതോ പട്ഠായ ഇദാനി അഹം തുമ്ഹേ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ''തി അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ ഗുഹായ ദ്വാരേ അഞ്ഞിസ്സാ ഗുഹായ വസാപേസി. തേ തതോ പട്ഠായ ഗോചരായ ഗച്ഛന്താ സീഹിഞ്ച സിങ്ഗാലിഞ്ച ഠപേത്വാ സിങ്ഗാലേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ നാനാമിഗേ വധിത്വാ ഉഭോപി തത്ഥേവ മംസം ഖാദിത്വാ ഇതരാസമ്പി ദ്വിന്നം ആഹരിത്വാ ദേന്തി.

ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ സീഹീ ദ്വേ പുത്തേ വിജായി, സിങ്ഗാലീപി ദ്വേ പുത്തേ വിജായി. തേ സബ്ബേപി സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. അഥേകദിവസം സീഹിയാ ഏതദഹോസി - ''അയം സീഹോ സിങ്ഗാലഞ്ച സിങ്ഗാലിഞ്ച സിങ്ഗാലപോതകേ ച അതിവിയ പിയായതി, നൂനമസ്സ സിങ്ഗാലിയാ സദ്ധിം സന്ഥവോ അത്ഥി, തസ്മാ ഏവം സിനേഹം കരോതി, യംനൂനാഹം ഇമം പീളേത്വാ തജ്ജേത്വാ ഇതോ പലാപേയ്യ''ന്തി . സാ സീഹസ്സ സിങ്ഗാലം ഗഹേത്വാ ഗോചരായ ഗതകാലേ സിങ്ഗാലിം പീളേസി തജ്ജേസി ''കിംകാരണാ ഇമസ്മിം ഠാനേ വസതി , ന പലായസീ''തി? പുത്താപിസ്സാ സിങ്ഗാലിപുത്തേ തഥേവ തജ്ജയിംസു. സിങ്ഗാലീ തമത്ഥം സിങ്ഗാലസ്സ കഥേത്വാ ''സീഹസ്സ വചനേന ഏതായ ഏവം കതഭാവമ്പി ന ജാനാമ, ചിരം വസിമ്ഹാ, നാസാപേയ്യാപി നോ, അമ്ഹാകം വസനട്ഠാനമേവ ഗച്ഛാമാ''തി ആഹ. സിങ്ഗാലോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ സീഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - ''സാമി, ചിരം അമ്ഹേഹി തുമ്ഹാകം സന്തികേ നിവുത്ഥം, അതിചിരം വസന്താ നാമ അപ്പിയാ ഹോന്തി, അമ്ഹാകം ഗോചരായ പക്കന്തകാലേ സീഹീ സിങ്ഗാലിം വിഹേഠേതി 'ഇമസ്മിം ഠാനേ കസ്മാ വസഥ, പലായഥാ'തി തജ്ജേതി, സീഹപോതകാപി സിങ്ഗാലപോതകേ തജ്ജേന്തി. യോ നാമ യസ്സ അത്തനോ സന്തികേ വാസം ന രോചേതി, തേന സോ 'യാഹീ'തി നീഹരിതബ്ബോവ, വിഹേഠനം നാമ കിമത്ഥിയ''ന്തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൧. ''യേന കാമം പണാമേതി, ധമ്മോ ബലവതം മിഗീ;
ഉന്നദന്തീ വിജാനാഹി, ജാതം സരണതോ ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **യേന കാമം പണാമേതി, ധമ്മോ ബലവത**ന്തി ബലവാ നാമ ഇസ്സരോ അത്തനോ സേവകം യേന ദിസാഭാഗേന ഇച്ഛതി, തേന ദിസാഭാഗേന സോ പണാമേതി നീഹരതി. ഏസ ധമ്മോ ബലവതം അയം ഇസ്സരാനം സഭാവോ പവേണിധമ്മോവ, തസ്മാ സചേ അമ്ഹാകം വാസം ന രോചേഥ, ഉജുകമേവ നോ നീഹരഥ , വിഹേഠനേന കോ അത്ഥോതി ദീപേന്തോ ഏവമാഹ. **മിഗീ**തി സീഹം ആലപതി. സോ ഹി മിഗരാജതായ മിഗാ അസ്സ അത്ഥീതി മിഗീ. **ഉന്നദന്തീ**തിപി തമേവ ആലപതി. സോ ഹി ഉന്നതാനം ദന്താനം അത്ഥിതായ ഉന്നതാ ദന്താ അസ്സ അത്ഥീതി ഉന്നദന്തീ. ''ഉന്നതദന്തീ''തിപി പാഠോയേവ. **വിജാനാഹീ**തി ''ഏസ ഇസ്സരാനം ധമ്മോ''തി ഏവം ജാനാഹി. **ജാതം സരണതോ ഭയ**ന്തി അമ്ഹാകം തുമ്ഹേ പതിട്ഠാനട്ഠേന സരണം, തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ സന്തികാ ഭയം ജാതം, തസ്മാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗമിസ്സാമാതി ദീപേതി.

അപരോ നയോ - തവ **മിഗീ സീഹീ ഉന്നദന്തീ**മമ പുത്തദാരം തജ്ജേന്തി **യേന കാമം പണാമേതി,** യേന യേനാകാരേന ഇച്ഛതി, തേന പണാമേതി പവത്തതി, വിഹേഠേതിപി പലാപേതിപി, ഏവം ത്വം വിജാനാഹി, തത്ഥ കിം സക്കാ അമ്ഹേഹി കാതും. **ധമ്മോ ബലവതം** ഏസ ബലവന്താനം സഭാവോ, ഇദാനി മയം ഗമിസ്സാമ. കസ്മാ? **ജാതം സരണതോ ഭയ**ന്തി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ സീഹോ സീഹിം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, അസുകസ്മിം നാമ കാലേ മമ ഗോചരത്ഥായ ഗന്ത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ഇമിനാ സിങ്ഗാലേന ഇമായ ച സിങ്ഗാലിയാ സദ്ധിം ആഗതഭാവം സരസീ''തി. ''ആമ, സരാമീ''തി. ''ജാനാസി പന മയ്ഹം സത്താഹം അനാഗമനസ്സ കാരണ''ന്തി? ''ന ജാനാമി, സാമീ''തി. ''ഭദ്ദേ, അഹം 'ഏകം മിഗം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി വിരജ്ഝിത്വാ കലലേ ലഗ്ഗോ, തതോ നിക്ഖമിതും അസക്കോന്തോ സത്താഹം നിരാഹാരോ അട്ഠാസിം, സ്വാഹം ഇമം സിങ്ഗാലം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിം, അയം മേ ജീവിതദായകോ സഹായോ. മിത്തധമ്മേ ഠാതും സമത്ഥോ ഹി മിത്തോ ദുബ്ബലോ നാമ നത്ഥി, ഇതോ പട്ഠായ മയ്ഹം സഹായസ്സ ച സഹായികായ ച പുത്തകാനഞ്ച ഏവരൂപം അവമാനം മാ അകാസീ''തി വത്വാ സീഹോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൮. ''അപി ചേപി ദുബ്ബലോ മിത്തോ, മിത്തധമ്മേസു തിട്ഠതി;
സോ ഞാതകോ ച ബന്ധു ച, സോ മിത്തോ സോ ച മേ സഖാ;
ദാഠിനി മാതിമഞ്ഞിത്ഥോ, സിങ്ഗാലോ മമ പാണദോ''തി.

തത്ഥ **അപി ചേപീ**തി ഏകോ **അപി**സദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥോ, ഏകോ സമ്ഭാവനത്ഥോ. തത്രായം യോജനാ - **ദുബ്ബലോപി ചേ മിത്തോ മിത്തധമ്മേസു അപി തിട്ഠതി,** സചേ ഠാതും സക്കോതി, **സോ ഞാതകോ ച ബന്ധു ച, സോ** മേത്തചിത്തതായ **മിത്തോ, സോ ച മേ** സഹായട്ഠേന **സഖാ. ദാഠിനി മാതിമഞ്ഞിത്ഥോ**തി, ഭദ്ദേ, ദാഠാസമ്പന്നേ സീഹി മാ മയ്ഹം സഹായം വാ സഹായിം വാ അതിമഞ്ഞി, അയഞ്ഹി **സിങ്ഗാലോ മമ പാണദോ**തി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സിങ്ഗാലിം ഖമാപേത്വാ തതോ പട്ഠായ സപുത്തായ തായ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസി. സീഹപോതകാപി സിങ്ഗാലപോതകേഹി സദ്ധിം കീളമാനാ സമ്മോദമാനാ മാതാപിതൂനം അതിക്കന്തകാലേപി മിത്തഭാവം അഭിന്ദിത്വാ സമ്മോദമാനാ വസിംസു. തേസം കിര സത്തകുലപരിവട്ടേ അഭിജ്ജമാനാ മേത്തി അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ അഹേസും. ''തദാ സിങ്ഗാലോ ആനന്ദോ അഹോസി, സീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഗുണജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൫൮] ൮. സുഹനുജാതകവണ്ണനാ

നയിദം വിസമസീലേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ ചണ്ഡഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ ജേതവനേപി ഏകോ ഭിക്ഖു ചണ്ഡോ അഹോസി ഫരുസോ സാഹസികോ ജനപദേപി. അഥേകദിവസം ജാനപദോ ഭിക്ഖു കേനചിദേവ കരണീയേന ജേതവനം

അഗമാസി, സാമണേരാ ചേവ ദഹരഭിക്ഖൂ ച തസ്സ ചണ്ഡഭാവം ജാനന്തി. ‘‘തേസം ദ്വിന്നം ചണ്ഡാനം കലഹം പസ്സിസ്സാമാ’’തി കുതൂഹലേന തം ഭിക്ഖും ജേതവനവാസികസ്സ പരിവേണം പഹിണിംസു. തേ ഉഭോപി ചണ്ഡാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിസ്വാവ പിയസംവാസം സംസന്ദിംസു സമിംസു, ഹത്ഥപാദപിട്ഠിസമ്ബാഹനാദീനി അകംസു. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, ചണ്ഡാ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞേസം ഉപരി ചണ്ഡാ ഫരുസാ സാഹസികാ, അഞ്ഞമഞ്ഞം പന ഉഭോപി സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസാ ജാതാ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേതേ അഞ്ഞേസം ചണ്ഡാ ഫരുസാ സാഹസികാ, അഞ്ഞമഞ്ഞം പന സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസാ ച അഹേസു’’ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ സബ്ബത്ഥസാധകോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. സോ പന രാജാ ഥോകം ധനലോഭപകതികോ, തസ്സ മഹാസോണോ നാമ കൂടഅസ്സോ അത്ഥി. അഥ ഉത്തരാപഥകാ അസ്സവാണിജാ പഞ്ച അസ്സസതാനി ആനേസും, അസ്സാനം ആഗതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തതോ പുബ്ബേ പന ബോധിസത്തോ അസ്സേ അഗ്ഘാപേത്വാ മൂലം അപരിഹാപേത്വാ ദാപേസി. രാജാ തം പരിഹായമാനോ അഞ്ഞം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘താത, അസ്സേ അഗ്ഘാപേഹി, അഗ്ഘാപേന്തോ ച പഠമം മഹാസോണം യഥാ തേസം അസ്സാനം അന്തരം പവിസതി, തഥാ വിസ്സജ്ജേത്വാ അസ്സേ ഡംസാപേത്വാ വണിതേ കാരാപേത്വാ ദുബ്ബലകാലേ മൂലം ഹാപേത്വാ അസ്സേ അഗ്ഘാപേയ്യാസീ’’തി ആഹ. സോ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി.

അസ്സവാണിജാ അനത്തമനാ ഹുത്വാ തേന കതകിരിയം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ ‘‘കിം പന തുമ്ഹാകം നഗരേ കൂടഅസ്സോ നത്ഥീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘അത്ഥി സാമി, സുഹനു നാമ കൂടഅസ്സോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ’’തി. ‘‘തേന ഹി പുന ആഗച്ഛന്താ തം അസ്സം ആനേയ്യാഥാ’’തി. തേ ‘‘സാധൂ’’തി പടിസ്സുണിത്വാ പുന ആഗച്ഛന്താ തം കൂടസ്സം ഗാഹാപേത്വാ ആഗച്ഛിംസു. രാജാ ‘‘അസ്സവാണിജാ ആഗതാ’’തി സുത്വാ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ അസ്സേ ഓലോകേത്വാ മഹാസോണം വിസ്സജ്ജാപേസി. അസ്സവാണിജാപി മഹാസോണം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സുഹനും വിസ്സജ്ജാപേസും. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പത്വാ സരീരാനി ലേഹന്താ സമ്മോദമാനാ അട്ഠംസു. രാജാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി - ‘‘പസ്സസി ഇമേ ദ്വേ കൂടസ്സാ അഞ്ഞേസം ചണ്ഡാ ഫരുസാ സാഹസികാ, അഞ്ഞേ അസ്സേ ഡംസിത്വാ ഗേലഞ്ഞം പാപേന്തി, ഇദാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം പന സരീരം ലേഹന്താ സമ്മോദമാനാ അട്ഠംസു, കിം നാമേത’’ന്തി? ബോധിസത്തോ ‘‘നയിമേ, മഹാരാജ, വിസമസീലാ, സമസീലാ സമധാതുകാ ച എതേ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൫൭. ‘‘നയിദം വിസമസീലേന, സോണേന സുഹനൂ സഹ;
സുഹനൂപി താദിസോയേവ, യോ സോണസ്സ സഗോചരോ.

൧൫൮. ‘‘പക്ഖന്ദിനാ പഗബ്ഭേന, നിച്ചം സന്ദാനഖാദിനാ;
സമേതി പാപം പാപേന, സമേതി അസതാ അസ’’ന്തി.

തത്ഥ **നയിദം വിസമസീലേന, സോണേന സുഹനൂ സഹാ**തി യം ഇദം സുഹനു കൂടസ്സോ സോണേന സദ്ധിം പേമം കരോതി, ഇദം ന അത്തനോ വിസമസീലേന, അഥ ഖോ അത്തനോ സമസീലേനേവ സദ്ധിം കരോതി. ഉഭോപി ഹേതേ അത്തനോ അനാചാരതായ ദുസ്സീലതായ സമസീലാ സമധാതുകാ. **സുഹനൂപി താദിസോയേവ, യോ സോണസ്സ സഗോചരോ**തി യാദിസോ സോണോ, സുഹനുപി താദിസോയേവ, യോ സോണസ്സ സഗോചരോ യംഗോചരോ സോണോ, സോപി തംഗോചരോയേവ. യഥേവ ഹി സോണോ അസ്സഗോചരോ അസ്സേ ഡംസേന്തോവ ചരതി, തഥാ സുഹനുപി. ഇമിനാ നേസം സമാനഗോചരതം ദസ്സേതി.

തേ പന ആചാരഗോചരേ ഏകതോ കത്വാ ദസ്സേതും **"പക്ഖന്ദിനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **പക്ഖന്ദിനാ**തി അസ്സാനം ഉപരി പക്ഖന്ദനസീലേന പക്ഖന്ദനഗോചരേന. **പഗബ്ഭേനാ**തി കായപാഗബ്ഭിയാദിസമന്നാഗതേന ദുസ്സീലേന. **നിച്ചം സന്ദാനഖാദിനാ**തി സദാ അത്തനോ ബന്ധനയോത്തം ഖാദനസീലേന ഖാദനഗോചരേന ച. **സമേതി പാപം പാപേനാ**തി ഏതേസു അഞ്ഞതരേന പാപേന സദ്ധിം അഞ്ഞതരസ്സ പാപം ദുസ്സീല്യം സമേതി. **അസതാ അസ**ന്തി ഏതേസു അഞ്ഞതരേന അസതാ അനാചാരഗോചരസമ്പന്നേന സഹ ഇതരസ്സ അസം അസാധുകമ്മം സമേതി, ഗൂഥാദീനി വിയ ഗൂഥാദീഹി ഏകതോ സംസന്ദതി സദിസം നിബ്ബിസേസമേവ ഹോതീതി.

ഏവം വത്വാ ച പന ബോധിസത്തോ ''മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ അതിലുദ്ധേന ന ഭവിതബ്ബം, പരസ്സ സന്തകം നാമ നാസേതും ന വട്ടതീ''തി രാജാനം ഓവദിത്വാ അസ്സേ അഗ്ഘാപേത്വാ ഭൂതമേവ മൂലം ദാപേസി. അസ്സവാണിജാ യഥാസഭാവമേവ മൂലം ലഭിത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ അഗമംസു. രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ദ്വേ അസ്സാ ഇമേ ദ്വേ ദുട്ഠഭിക്ഖൂ അഹേസും, രാജാ ആനന്ദോ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സുഹനുജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൫൯] ൯. മോരജാതകവണ്ണനാ

ഉദേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി സത്ഥു സന്തികം നീതോ ''സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ''തി വുത്തേ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വത്വാ ''കിം ദിസ്വാ''തി വുത്തേ ''ഏകം അലങ്കതപടിയത്തസരീരം മാതുഗാമം ഓലോകേത്വാ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമ കസ്മാ തുമ്ഹാദിസാനം ചിത്തം നാലുളേസ്സതി, പോരാണകപണ്ഡിതാനമ്പി ഹി മാതുഗാമസ്സ സദ്ദം സുത്വാ സത്ത വസ്സസതാനി അസമുദാചിണ്ണകിലേസാ ഓകാസം ലഭിത്വാ ഖണേനേവ സമുദാചരിംസു. വിസുദ്ധാപി സത്താ സംകിലിസ്സന്തി, ഉത്തമയസസമങ്ഗിനോപി ആയസക്യം പാപുണന്തി, പഗേവ അപരിസുദ്ധാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മോരയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അണ്ഡകാലേപി

കണികാരമകുളവണ്ണഅണ്ഡകോസോ ഹുത്വാ അണ്ഡം ഭിന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തോ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പക്ഖാനം അന്തരേ സുരത്തരാജിവിരാജിതോ, സോ അത്തനോ ജീവിതം രക്ഖന്തോ തിസ്സോ പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമ്മ ചതുത്ഥായ പബ്ബതരാജിയാ ഏകസ്മിം ദണ്ഡകഹിരഞ്ഞപബ്ബതതലേ വാസം കപ്പേസി. സോ പഭാതായ രത്തിയാ പബ്ബതമത്ഥകേ നിസിന്നോ സൂരിയം ഉഗ്ഗച്ഛന്തം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഗോചരഭൂമിയം രക്ഖാവരണത്ഥായ ബ്രഹ്മമന്തം ബന്ധന്തോ **"ഉദേതയ"**ന്തിആദിമാഹ.

൧൭."ഉദേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ,
ഹരിസ്സവണ്ണോ പഥവിപ്പഭാസോ;
തം തം നമസ്സാമി ഹരിസ്സവണ്ണം പഥവിപ്പഭാസം,
തയാജ്ജ ഗുത്താ വിഹരേമു ദിവസ"ന്തി.

തത്ഥ **ഉദേതീ**തി പാചീനലോകധാതുതോ ഉഗ്ഗച്ഛതി. **ചക്ഖുമാ**തി സകലചക്കവാളവാസീനം അന്ധകാരം വിധമിത്വാ ചക്ഖുപടിലാഭകരണേന യം തേന തേസം ദിന്നം ചക്ഖു, തേന ചക്ഖുനാ ചക്ഖുമാ. **ഏകരാജാ**തി സകലചക്കവാളേ ആലോകകരാനം അന്തരേ സേട്ഠവിസിട്ഠട്ഠേന ഏകരാജാ. **ഹരിസ്സവണ്ണോ**തി ഹരിസമാനവണ്ണോ, സുവണ്ണവണ്ണോതി അത്ഥോ. **പഥവിപ്പഭാസോ**തി പഥവിയാ പഭാസോ. **തം തം നമസ്സാമീ**തി തസ്മാ തം ഏവരൂപം ഭവന്തം നമസ്സാമി വന്ദാമി. **തയാജ്ജ ഗുത്താ വിഹരേമു ദിവസ**ന്തി തയാ അജ്ജ രക്ഖിതാ ഗോപിതാ ഹുത്വാ ഇമം ദിവസം ചതുഇരിയാപഥവിഹാരേന സുഖം വിഹരേയ്യാമ.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ സൂരിയം നമസ്സിത്വാ ദുതിയഗാഥായ അതീതേ പരിനിബ്ബുതേ ബുദ്ധേ ചേവ ബുദ്ധഗുണേ ച നമസ്സതി.

"യേ ബ്രാഹ്മണാ വേദഗൂ സബ്ബധമ്മേ, തേ മേ നമോ തേ ച മം പാലയന്തു;
നമത്ഥു ബുദ്ധാനം നമത്ഥു ബോധിയാ, നമോ വിമുത്താനം നമോ വിമുത്തിയാ;
ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ, മോരോ ചരതി ഏസനാ"തി.

തത്ഥ **യേ ബ്രാഹ്മണാ**തി യേ ബാഹിതപാപാ വിസുദ്ധിബ്രാഹ്മണാ. **വേദഗൂ**തി വേദാനം പാരം ഗതാതിപി വേദഗൂ, വേദേഹി പാരം ഗതാതിപി വേദഗൂ. ഇധ പന സബ്ബേ സങ്ഖതാസങ്ഖതധമ്മേ വിദിതേ പാകടേ കത്വാ ഗതാതി വേദഗൂ. തേനേവാഹ "സബ്ബധമ്മേ"തി. സബ്ബേ ഖന്ധായതനധാതുധമ്മേ സലക്ഖണസാമഞ്ഞലക്ഖണവസേന അത്തനോ ഞാണസ്സ വിദിതേ പാകടേ കത്വാ ഗതാ, തിണ്ണം മാരാനം മത്ഥകം മദ്ദിത്വാ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഉന്നാദേത്വാ ബോധിതലേ സമ്മാസമ്ബോധിം പത്വാ സംസാരം വാ അതിക്കന്താതി അത്ഥോ. **തേ മേ നമോ**തി തേ മമ ഇമം നമക്കാരം പടിച്ഛന്തു. **തേ ച മം പാലയന്തൂ**തി ഏവം മയാ നമസ്സിതാ ച തേ ഭഗവന്തോ മം പാലേന്തു രക്ഖന്തു ഗോപേന്തു. **നമത്ഥു ബുദ്ധാനം നമത്ഥു ബോധിയാ, നമോ വിമുത്താനം നമോ വിമുത്തിയാ**തി അയം മമ നമക്കാരോ അതീതാനം പരിനിബ്ബുതാനം ബുദ്ധാനം അത്ഥു, തേസഞ്ഞേവ ചതൂസു ച മഗ്ഗേസു ചതൂസു ഫലേസു ഞാണസങ്ഖാതായ ബോധിയാ അത്ഥു, തഥാ തേസഞ്ഞേവ

അരഹത്തഫലവിമുത്തിയാ വിമുത്താനം അത്ഥു, യാ ച നേസം തദങ്ഗവിമുത്തി വിക്ഖമ്ഭനവിമുത്തി സമുച്ഛേദവിമുത്തി പടിപ്പസ്സദ്ധിവിമുത്തി നിസ്സരണവിമുത്തീതി പഞ്ചവിധാ വിമുത്തി, തസ്സാ നേസം വിമുത്തിയാപി അയം മയ്ഹം നമക്കാരോ അത്ഥൂതി. ''ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ, മോരോ ചരതി എസനാ''തി ഇദം പന പദദ്വയം സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ആഹ. തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, സോ മോരോ ഇമം പരിത്തം ഇമം രക്ഖം കത്വാ അത്തനോ ഗോചരഭൂമിയം പുപ്ഫഫലാദീനം അത്ഥായ നാനപ്പകാരായ എസനായ ചരതി.

ഏവം ദിവസം ചരിത്വാ സായം പബ്ബതമത്ഥകേ നിസീദിത്വാ അത്ഥങ്ഗതം സൂരിയം ഓലോകേന്തോ ബുദ്ധഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ നിവാസട്ഠാനേ രക്ഖാവരണത്ഥായ പുന ബ്രഹ്മമന്തം ബന്ധന്തോ **''അപേതയ''**ന്തിആദിമാഹ.

ഹ്വ''അപേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ, ഹരിസ്സവണ്ണോ പഥവിപ്പഭാസോ;
തം തം നമസ്സാമി ഹരിസ്സവണ്ണം പഥവിപ്പഭാസം, തയാജ്ജ ഗുത്താ വിഹരേമു രത്തിം.

''യേ ബ്രാഹ്മണാ വേദഗൂ സബ്ബധമ്മേ, തേ മേ നമോ തേ ച മം പാലയന്തു;
നമത്ഥു ബുദ്ധാനം നമത്ഥു ബോധിയാ, നമോ വിമുത്താനം നമോ വിമുത്തിയാ;
ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ, മോരോ വാസമകപ്പയീ''തി.

തത്ഥ **അപേതീ**തി അപയാതി അത്ഥം ഗച്ഛതി. **ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ, മോരോ വാസമകപ്പയീ**തി ഇദമ്പി അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ആഹ. തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ , സോ മോരോ ഇമം പരിത്തം ഇമം രക്ഖം കത്വാ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനേ വാസം കപ്പയിത്ഥ, തസ്സ രത്തിം വാ ദിവാ വാ ഇമസ്സ പരിത്തസ്സാനുഭാവേന നേവ ഭയം, ന ലോമഹംസോ അഹോസി.

അഥേകോ ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ നേസാദഗാമവാസീ നേസാദോ ഹിമവന്തപദേസേ വിചരന്തോ തസ്മിം ദണ്ഡകഹിരഞ്ഞപബ്ബതമത്ഥകേ നിസിന്നം ബോധിസത്തം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ പുത്തസ്സ ആരോചേസി. അഥേകദിവസം ഖേമാ നാമ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ദേവീ സുപിനേന സുവണ്ണവണ്ണം മോരം ധമ്മം ദേസേന്തം ദിസ്വാ പബുദ്ധകാലേ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - ''അഹം, ദേവ, സുവണ്ണവണ്ണസ്സ മോരസ്സ ധമ്മം സോതുകാമാ''തി. രാജാ അമച്ചേ പുച്ഛി. അമച്ചാ ''ബ്രാഹ്മണാ ജാനിസ്സന്തീ''തി ആഹംസു. ബ്രാഹ്മണാ തം സുത്വാ ''സുവണ്ണവണ്ണാ മോരാ നാമ ഹോന്തീ''തി വത്വാ ''കത്ഥ ഹോന്തീ''തി വുത്തേ ''നേസാദാ ജാനിസ്സന്തീ''തി ആഹംസു. രാജാ നേസാദേ സന്നിപാതേത്വാ പുച്ഛി. അഥ സോ നേസാദപുത്തോ ''ആമ, മഹാരാജ, ദണ്ഡകഹിരഞ്ഞപബ്ബതോ നാമ അത്ഥി, തത്ഥ സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ വസതീ''തി ആഹ. ''തേന ഹി തം മോരം അമാരേത്വാ ബന്ധിത്വാവ ആനേഹീ''തി. നേസാദോ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഗോചരഭൂമിയം പാസേ ഓഡ്ഡേസി. മോരേന അക്കന്തട്ഠാനേപി പാസോ ന സഞ്ചരതി. നേസാദോ ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തോ സത്ത വസ്സാനി വിചരിത്വാ തത്ഥേവ കാലമകാസി. ഖേമാപി ദേവീ പത്ഥിതം അലഭമാനാ കാലമകാസി.

രാജാ ‘‘മോരം മേ നിസ്സായ ദേവീ കാലകതാ’’തി കുജ്ഝിത്വാ ‘‘ഹിമവന്തപദേസേ ദണ്ഡകഹിരഞ്ഞപബ്ബതോ നാമ അത്ഥി, തത്ഥ സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ വസതി, യേ തസ്സ മംസം ഖാദന്തി, തേ അജരാ അമരാ ഹോന്തീ’’തി അക്ഖരം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ സുവണ്ണപട്ടം മഞ്ജൂസായ നിക്ഖിപാപേസി. തസ്മിം കാലകതേ അഞ്ഞോ രാജാ രജ്ജം പത്വാ സുവണ്ണപട്ടം വാചേത്വാ ‘‘അജരോ അമരോ ഭവിസ്സാമീ’’തി അഞ്ഞം നേസാദം പേസേസി. സോപി ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഗഹേതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ കാലമകാസി. ഏതേനേവ നിയാമേന ഛ രാജപരിവട്ടാ ഗതാ. അഥ സത്തമോ രാജാ രജ്ജം പത്വാ ഏകം നേസാദം പഹിണി. സോ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തേന അക്കന്തട്ഠാനേപി പാസസ്സ അസഞ്ചരണഭാവം, അത്തനോ പരിത്തം കത്വാ ഗോചരഭൂമിഗമനഭാവഞ്ചസ്സ ഞത്വാ പച്ചന്തം ഓതരിത്വാ ഏകം മോരിം ഗഹേത്വാ യഥാ ഹത്ഥതാളസദ്ദേന നച്ചതി, അച്ഛരാസദ്ദേന ച വസ്സതി, ഏവം സിക്ഖാപേത്വാ തം ആദായ ഗന്ത്വാ മോരേന പരിത്തേ അകതേ പാതോയേവ പാസയട്ഠിയോ രോപേത്വാ പാസേ ഓഡ്ഡേത്വാ മോരിം വസ്സാപേസി. മോരോ വിസഭാഗം മാതുഗാമസദ്ദം സുത്വാ കിലേസാതുരോ ഹുത്വാ പരിത്തം കാതും അസക്കുണിത്വാ ഗന്ത്വാ പാസേ ബജ്ഝി. അഥ നം നേസാദോ ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അദാസി.

രാജാ തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസോ ആസനം ദാപേസി. ബോധിസത്തോ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ ‘‘മഹാരാജ, കസ്മാ മം ഗണ്ഹാപേസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘യേ കിര തവ മംസം ഖാദന്തി, തേ അജരാ അമരാ ഹോന്തി, സ്വാഹം തവ മംസം ഖാദിത്വാ അജരോ അമരോ ഹോതുകാമോ തം ഗണ്ഹാപേസി’’ന്തി. ‘‘മഹാരാജ, മമ താവ മംസം ഖാദന്താ അജരാ അമരാ ഹോന്തു, അഹം പന മരിസ്സാമീ’’തി ? ‘‘ആമ, മരിസ്സസീ’’തി. ‘‘മയി മരന്തേ പന മമ മംസമേവ ഖാദിത്വാ കിന്തി കത്വാ ന മരിസ്സന്തീ’’തി? ‘‘ത്വം സുവണ്ണവണ്ണോ, തസ്മാ കിര തവ മംസം ഖാദകാ അജരാ അമരാ ഭവിസ്സന്തീ’’തി. ‘‘മഹാരാജ, അഹം പന ന അകാരണാ സുവണ്ണവണ്ണോ ജാതോ, പുബ്ബേ പനാഹം ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ചക്കവത്തീ രാജാ ഹുത്വാ സയമ്പി പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിം, സകലചക്കവാളവാസിനോപി രക്ഖാപേസിം, സ്വാഹം കാലം കരിത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തോ, തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതോ അഞ്ഞസ്സ അകുസലസ്സ നിസ്സന്ദേന മോരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാപി പോരാണസീലാനുഭാവേന സുവണ്ണവണ്ണോ ജാതോ’’തി. ‘‘‘ത്വം ചക്കവത്തീ രാജാ ഹുത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ സീലഫലേന സുവണ്ണവണ്ണോ ജാതോ’തി കഥമിദം അമ്ഹേഹി സദ്ധാതബ്ബം. അത്ഥി നോ കോചി സക്ഖീ’’തി ? ‘‘അത്ഥി, മഹാരാജാ’’തി. ‘‘കോ നാമാ’’തി? ‘‘മഹാരാജ, അഹം ചക്കവത്തികാലേ രതനമയേ രഥേ നിസീദിത്വാ ആകാസേ വിചരിം, സോ മേ രഥോ മങ്ഗലപോക്ഖരണിയാ അന്തോഭൂമിയം നിദഹാപിതോ, തം മങ്ഗലപോക്ഖരണിതോ ഉക്ഖിപാപേഹി, സോ മേ സക്ഖി ഭവിസ്സതീ’’തി.

രാജാ ‘‘സാധൂ’’തി പടിസ്സുണിത്വാ പോക്ഖരണിതോ ഉദകം ഹരാപേത്വാ രഥം നീഹരാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സദ്ദഹി. ബോധിസത്തോ ‘‘മഹാരാജ, ഠപേത്വാ അമതമഹാനിബ്ബാനം അവസേസാ സബ്ബേ സങ്ഖതധമ്മാ ഹുത്വാ അഭാവിനോ അനിച്ചാ ഖയവയധമ്മായേവാ’’തി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. രാജാ പസന്നോ ബോധിസത്തം രജ്ജേന പൂജേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം അകാസി. സോ രജ്ജം തസ്സേവ

പടിനിയ്യാദേത്വാ കതിപാഹം വസിത്വാ ‘‘അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ’’തി ഓവദിത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ദണ്ഡകഹിരഞ്ഞപബ്ബതമേവ അഗമാസി. രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി. ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സുവണ്ണമോരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മോരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൬൦] ൧൦. വിനീലജാതകവണ്ണനാ

ഏവമേവ നൂന രാജാനന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ സുഗതാലയം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തേ ഹി ഗയാസീസഗതാനം ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം സുഗതാലയം ദസ്സേത്വാ നിപന്നേ ഉഭോപി ഥേരാ ധമ്മം ദേസേത്വാ അത്തനോ നിസ്സിതകേ ആദായ വേളുവനം അഗമിംസു. തേ സത്ഥാരാ ‘‘സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ കിം അകാസീ’’തി പുട്ഠാ ‘‘ഭന്തേ, സുഗതാലയം ദസ്സേത്വാ മഹാവിനാസം പാപുണീ’’തി ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘ന ഖോ, സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മമ അനുകിരിയം കരോന്തോ വിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപി പാപുണിയേവാ’’തി വത്വാ ഥേരേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം വിദേഹരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠാസി. തദാ ഏകസ്സ സുവണ്ണഹംസരാജസ്സ ഗോചരഭൂമിയം കാകിയാ സദ്ധിം സംവാസോ അഹോസി. സാ പുത്തം വിജായി. സോ നേവ മാതുപതിരൂപകോ അഹോസി, ന പിതു. അഥസ്സ വിനീലകധാതുകത്താ ‘‘വിനീലകോ’’ത്വേവ നാമം അകംസു. ഹംസരാജാ അഭിണ്ഹം ഗന്ത്വാ പുത്തം പസ്സതി. അപരേ പനസ്സ ദ്വേ ഹംസപോതകാ പുത്താ അഹേസും. തേ പിതരം അഭിണ്ഹം മനുസ്സപഥം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പുച്ഛിംസു - ‘‘താത, തുമ്ഹേ കസ്മാ അഭിണ്ഹം മനുസ്സപഥം ഗച്ഛഥാ’’തി? ‘‘താതാ, ഏകായ മേ കാകിയാ സദ്ധിം സംവാസമന്വായ ഏകോ പുത്തോ ജാതോ, ‘വിനീലകോ’തിസ്സ നാമം, തമഹം ദട്ഠും ഗച്ഛാമീ’’തി. ‘‘കഹം പനേതേ വസന്തീ’’തി? ‘‘വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായ അവിദൂരേ അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ ഏകസ്മിം താലഗ്ഗേ വസന്തീ’’തി. ‘‘താത, മനുസ്സപഥോ നാമ സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ, തുമ്ഹേ മാ ഗച്ഛഥ, മയം ഗന്ത്വാ തം ആനേസ്സാമാ’’തി ദ്വേ ഹംസപോതകാ പിതരാ ആചിക്ഖിതസഞ്ഞായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം വിനീലകം ഏകസ്മിം ദണ്ഡകേ നിസീദാപേത്വാ മുഖതുണ്ഡകേന ദണ്ഡകോടിയം ഡംസിത്വാ മിഥിലാനഗരമത്ഥകേന പായിംസു. തസ്മിം ഖണേ വിദേഹരാജാ സബ്ബസേതചതുസിന്ധവയുത്തരഥവരേ നിസീദിത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കരോതി. വിനീലകോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ‘‘മയ്ഹം വിദേഹരഞ്ഞാ കിം നാനാകാരണം, ഏസ ചതുസിന്ധവയുത്തരഥേ നിസീദിത്വാ നഗരം അനുസഞ്ചരതി, അഹം പന ഹംസയുത്തരഥേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛാമീ’’തി. സോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯.“ഏവമേവ നൂന രാജാനം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം;
അസ്സാ വഹന്തി ആജഞ്ഞാ, യഥാ ഹംസാ വിനീലക”ന്തി.

തത്ഥ **ഏവമേവാ**തി ഏവം ഏവ, **നൂനാ**തി പരിവിതക്കേ നിപാതോ. ഏകംസേപി വട്ടതിയേവ. **വേദേഹ**ന്തി വിദേഹരട്ഠസാമികം. **മിഥിലഗ്ഗഹ**ന്തി മിഥിലഗേഹം, മിഥിലായം ഘരം പരിഗ്ഗഹേത്വാ വസമാനന്തി അത്ഥോ. **ആജഞ്ഞാ**തി കാരണാകാരണാജാനനകാ. **യഥാ ഹംസാ വിനീലക**ന്തി യഥാ ഇമേ ഹംസാ മം വിനീലകം വഹന്തി, ഏവമേവ വഹന്തീതി.

ഹംസപോതകാ തസ്സ വചനം സുത്വാ കുജ്ഝിത്വാ “ഇധേവ നം പാതേത്വാ ഗമിസ്സാമാ”തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാപി “ഏവം കതേ പിതാ നോ കിം വക്ഖതീ”തി ഗരഹഭയേന പിതു സന്തികം നേത്വാ തേന കതകിരിയം പിതു ആചിക്ഖിംസു. അഥ നം പിതാ കുജ്ഝിത്വാ “കിം ത്വം മമ പുത്തേഹി അധികതരോസി, യോ മമ പുത്തേ അഭിഭവിത്വാ രഥേ യുത്തസിന്ധവേ വിയ കരോസി, അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസി. ഇമം ഠാനം തവ അഗോചരോ, അത്തനോ മാതു വസനട്ഠാനമേവ ഗച്ഛാഹീ”തി തജ്ജേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൦.“വിനീല ദുഗ്ഗം ഭജസി, അഭൂമിം താത സേവസി;
ഗാമന്തകാനി സേവസ്സു, ഏതം മാതാലയം തവാ”തി.

തത്ഥ **വിനീലാ**തി തം നാമേനാലപതി. **ദുഗ്ഗം ഭജസീ**തി ഇമേസം വസേന ഗിരിദുഗ്ഗം ഭജസി. **അഭൂമിം, താത, സേവസീ**തി, താത, ഗിരിവിസമം നാമ തവ അഭൂമി , തം സേവസി ഉപഗച്ഛസി. **ഏതം മാതാലയം തവാ**തി ഏതം ഗാമന്തം ഉക്കാരട്ഠാനം ആമകസുസാനട്ഠാനഞ്ച തവ മാതു ആലയം ഗേഹം വസനട്ഠാനം, തത്ഥ ഗച്ഛാഹീതി. ഏവം തം തജ്ജേത്വാ “ഗച്ഛഥ, നം മിഥിലനഗരസ്സ ഉക്കാരഭൂമിയഞ്ഞേവ ഓതാരേത്വാ ഏഥാ”തി പുത്തേ ആണാപേസി, തേ തഥാ അകംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ വിനീലകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ദ്വേ ഹംസപോതകാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ അഹേസും, പിതാ ആനന്ദോ അഹോസി, വിദേഹരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വിനീലജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ദള്ഹവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

രാജോവാദഞ്ച സിങ്ഗാലം, സൂകരം ഉരഗം ഭഗ്ഗം;
അലീനചിത്തഗുണഞ്ച, സുഹനു മോരവിനീലം.

൨. സന്ഥവവഗ്ഗോ

[൧൬൧] ൧. ഇന്ദസമാനഗോത്തജാതകവണ്ണനാ

ന സന്ഥവം കാപുരിസേന കയിരാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചജാതികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു നവകനിപാതേ **ഗിജ്ഝജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൯.൧ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം

ഭിക്ഖും "പുബ്ബേപി ത്വം, ഭിക്ഖു, ദുബ്ബചതായ പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ മത്തഹത്ഥിപാദേഹി സഞ്ചുണ്ണിതോ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വുഡ്ഢിപ്പത്തോ ഘരാവാസം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചന്നം ഇസിസതാനം ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. തദാ തേസു താപസേസു ഇന്ദസമാനഗോത്തോ നാമേകോ താപസോ അഹോസി ദുബ്ബചോ അനോവാദകോ. സോ ഏകം ഹത്ഥിപോതകം പോസേസി. ബോധിസത്തോ സുത്വാ തം പക്കോസിത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം ഹത്ഥിപോതകം പോസേസീ"തി പുച്ഛി. "സച്ചം, ആചരിയ, മതമാതികം ഏകം ഹത്ഥിപോതകം പോസേമീ"തി. "ഹത്ഥിനോ നാമ വുഡ്ഢിപ്പത്താ പോസകേയേവ മാരേന്തി, മാ തം പോസേഹീ"തി. "തേന വിനാ വത്തിതും ന സക്കോമി ആചരിയാ"തി. "തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സസീ"തി. സോ തേന പോസിയമാനോ അപരഭാഗേ മഹാസരീരോ അഹോസി.

അഥേകസ്മിം കാലേ തേ ഇസയോ വനമൂലഫലാഫലത്ഥായ ദൂരം ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ കതിപാഹം വസിംസു. ഹത്ഥീപി അഗ്ഗദക്ഖിണവാതേ പഭിന്നമദോ ഹുത്വാ തസ്സ പണ്ണസാലം വിദ്ധംസേത്വാ പാനീയഘടം ഭിന്ദിത്വാ പാസാണഫലകം ഖിപിത്വാ ആലമ്ബനഫലകം ലുഞ്ചിത്വാ "തം താപസം മാരേത്വാവ ഗമിസ്സാമീ"തി ഏകം ഗഹനട്ഠാനം പവിസിത്വാ തസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. ഇന്ദസമാനഗോത്തോ തസ്സ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സബ്ബേസം പുരതോവ ആഗച്ഛന്തോ തം ദിസ്വാ പകതിസഞ്ഞായേവസ്സ സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സോ ഹത്ഥീ ഗഹനട്ഠാനാ നിക്ഖമിത്വാ സോണ്ഡായ പരാമസിത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ സീസം പാദേന അക്കമിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മദ്ദിത്വാ കോഞ്ചനാദം കത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. സേസതാപസാ തം പവത്തിം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും . ബോധിസത്തോ "കാപുരിസേഹി നാമ സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ ന കാതബ്ബോ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൭. "ന സന്ഥവം കാപുരിസേന കയിരാ, അരിയോ അനരിയേന പജാനമത്ഥം;
ചിരാനുവുത്ഥോപി കരോതി പാപം, ഗജോ യഥാ ഇന്ദസമാനഗോത്തം.

൨൮. "യം ത്വേവ ജഞ്ഞാ സദിസോ മമന്തി, സീലേന പഞ്ഞായ സുതേന ചാപി;
തേനേവ മേത്തിം കയിരാഥ സദ്ധിം, സുഖോ ഹവേ സപ്പുരിസേന സങ്ഗമോ"തി.

തത്ഥ **ന സന്ഥവം കാപുരിസേന കയിരാ**തി കുച്ഛിതേന കോധപുരിസേന സദ്ധിം തണ്ഹാസന്ഥവം വാ മിത്തസന്ഥവം വാ ന കയിരാഥ. **അരിയോ അനരിയേന പജാനമത്ഥന്തി അരിയോ**തി ചത്താരോ അരിയാ ആചാരഅരിയോ ലിങ്ഗഅരിയോ ദസ്സനഅരിയോ പടിവേധഅരിയോതി. തേസു ആചാരഅരിയോ ഇധ അധിപ്പേതോ. സോ പജാനമത്ഥം അത്ഥം പജാനന്തോ അത്ഥാനത്ഥകുസലോ ആചാരേ ഠിതോ അരിയപുഗ്ഗലോ അനരിയേന നില്ലജ്ജേന ദുസ്സീലേന സദ്ധിം സന്ഥവം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. കിം കാരണാ? **ചിരാനുവുത്ഥോപി കരോതി**

പാപന്തി, യസ്മാ അനരിയോ ചിരം ഏകതോ അനുവുത്ഥോപി തം ഏകതോ നിവാസം അഗണേത്വാ കരോതി പാപം ലാമകകമ്മം കരോതിയേവ. യഥാ കിം? **ഗജോ യഥാ ഇന്ദസമാനഗോത്ത**ന്തി, യഥാ സോ ഗജോ ഇന്ദസമാനഗോത്തം മാരേന്തോ പാപം അകാസീതി അത്ഥോ. **യം ത്വേവ ജഞ്ഞാ സദിസോ മമ**ന്തിആദീസു യം ത്വേവ പുഗ്ഗലം "അയം മമ സീലാദീഹി സദിസോ"തി ജാനേയ്യ, തേനേവ സദ്ധിം മേത്തിം കയിരാഥ, സപ്പുരിസേന സദ്ധിം സമാഗമോ സുഖാവഹോതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ "അനോവാദകേന നാമ ന ഭവിതബ്ബം, സുസിക്ഖിതേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി ഇസിഗണം ഓവദിത്വാ ഇന്ദസമാനഗോത്തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഇന്ദസമാനഗോത്തോ അയം ദുബ്ബചോ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഇന്ദസമാനഗോത്തജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൬൨] ൨. സന്ഥവജാതകവണ്ണനാ

ന സന്ഥവസ്മാ പരമത്ഥി പാപിയോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഗ്ഗിജുഹനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **നങ്ഗുട്ഠജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൧൪൪ ആദയോ) കഥിതസദിസമേവ. ഭിക്ഖൂ തേ അഗ്ഗിം ജുഹന്തേ ദിസ്വാ "ഭന്തേ, ജടിലാ നാനപ്പകാരം മിച്ഛാതപം കരോന്തി, അത്ഥി നു ഖോ ഏത്ഥ വുഡ്ഢീ"തി ഭഗവന്തം പുച്ഛിംസു. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏത്ഥകാചി വുഡ്ഢി നാമ അത്ഥി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി അഗ്ഗിജുഹനേ വുഡ്ഢി അത്ഥീതി സഞ്ഞായ ചിരം അഗ്ഗിം ജുഹിത്വാ തസ്മിം കമ്മേ അവുഡ്ഢിമേവ ദിസ്വാ അഗ്ഗിം ഉദകേന നിബ്ബാപേത്വാ സാഖാദീഹി പോഥേത്വാ പുന നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസു"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. മാതാപിതരോ തസ്സ ജാതഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ തം സോളസവസ്സുദ്ദേസേ ഠിതം ആഹംസു - "കിം, താത, ജാതഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ അഗ്ഗിം പരിചരിസ്സസി, ഉദാഹു തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ഘരാവാസം വസിസ്സസീ"തി. സോ "ന മേ ഘരാവാസേന അത്ഥോ, അരഞ്ഞേ അഗ്ഗിം പരിചരിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഭവിസ്സാമീ"തി ജാതഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പണ്ണസാലായ വാസം കപ്പേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരി. സോ ഏകദിവസം നിമന്തിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സപ്പിനാ പായാസം ലഭിത്വാ "ഇമം പായാസം മഹാബ്രഹ്മുനോ യജിസ്സാമീ"തി തം പായാസം ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ "അഗ്ഗിം താവ ഭവന്തം സപ്പിയുത്തം പായാസം പായേമീ"തി പായാസം അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിപി. ബഹുസിനേഹേ പായാസേ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തമത്തേയേവ അഗ്ഗി ജലിത്വാ പച്ചുഗ്ഗതാഹി അച്ചീഹി പണ്ണസാലം ഝാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ ഭീതതസിതോ പലായിത്വാ ബഹി ഠത്വാ "കാപുരിസേഹി നാമ സന്ഥവോ ന കാതബ്ബോ, ഇദാനി മേ ഇമിനാ അഗ്ഗിനാ കിച്ഛേന കതാ പണ്ണസാലാ ഝാപിതാ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൩. ‘‘ന സന്ഥവസ്മാ പരമത്ഥി പാപിയോ, യോ സന്ഥവോ കാപുരിസേന ഹോതി;
സന്തപ്പിതോ സപ്പിനാ പായസേന, കിച്ഛാകതം പണ്ണകുടിം അദയ്ഹീ’’തി.

തത്ഥ **ന സന്ഥവസ്മാ**തി തണ്ഹാസന്ഥവാപി ച മിത്തസന്ഥവാപി ചാതി ദുവിധാപി ഏതസ്മാ സന്ഥവാ പരം ഉത്തരി അഞ്ഞം പാപതരം നത്ഥി, ലാമകതരം നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **യോ സന്ഥവോ കാപുരിസേനാ**തി യോ പാപകേന കാപുരിസേന സദ്ധിം ദുവിധോപി സന്ഥവോ, തതോ പാപതരം അഞ്ഞം നത്ഥി. കസ്മാ? **സന്തപ്പിതോ …പേ॰…അദയ്ഹീ**തി, യസ്മാ സപ്പിനാ ച പായാസേന ച സന്തപ്പിതോപി അയം അഗ്ഗി മയാ കിച്ഛേന കതം പണ്ണസാലം ഝാപേസീതി അത്ഥോ.

സോ ഏവം വത്വാ ‘‘ന മേ തയാ മിത്തദുബ്ഭിനാ അത്ഥോ’’തി തം അഗ്ഗിം ഉദകേന നിബ്ബാപേത്വാ സാഖാഹി പോഥേത്വാ അന്തോഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഏകം സാമമിഗിം സീഹസ്സ ച ബ്യഗ്ഘസ്സ ച ദീപിനോ ച മുഖം ലേഹന്തിം ദിസ്വാ ‘‘സപ്പുരിസേഹി സദ്ധിം സന്ഥവാ പരം സേയ്യോ നാമ നത്ഥീ’’തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൪. ‘‘ന സന്ഥവസ്മാ പരമത്ഥി സേയ്യോ, യോ സന്ഥവോ സപ്പുരിസേന ഹോതി;
സീഹസ്സ ബ്യഗ്ഘസ്സ ച ദീപിനോ ച, സാമാ മുഖം ലേഹതി സന്ഥവേനാ’’തി.

തത്ഥ **സാമാ മുഖം ലേഹതി സന്ഥവേനാ**തി സാമാ നാമ മിഗീ ഇമേസം തിണ്ണം ജനാനം സന്ഥവേന സിനേഹേന മുഖം ലേഹതീതി.

ഏവം വത്വാ ബോധിസത്തോ അന്തോഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തേന സമയേന താപസോ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സന്ഥവജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൬൩] ൩. സുസീമജാതകവണ്ണനാ

കാളാ മിഗാ സേതദന്താ തവീമേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛന്ദകദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി കദാചി ഏകമേവ കുലം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേതി, കദാചി അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം ദേതി, കദാചി ഗണബന്ധനേന ബഹൂ ഏകതോ ഹുത്വാ ദേന്തി, കദാചി വീഥിസഭാഗേന, കദാചി സകലനഗരവാസിനോ ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ ദാനം ദേന്തി. ഇമസ്മിം പന കാലേ സകലനഗരവാസിനോ ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം സജ്ജേത്വാ ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഹുത്വാ ഏകച്ചേ ‘‘ഇമം സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം ദസ്സാമാ’’തി ആഹംസു, ഏകച്ചേ ‘‘ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാ’’തി. ഏവം പുനപ്പുനം കഥായ വത്തമാനായ അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകേഹി അഞ്ഞതിത്ഥിയാനഞ്ഞേവ , ബുദ്ധസാവകേഹി ‘‘‘ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സേവാ’തി വുത്തേ സമ്ബഹുലം കരിസാമാ’’തി

സമ്ബഹുലായ കഥായ “ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദസ്സാമാ”തി വദന്തായേവ ബഹുകാ ജാതാ, തേസഞ്ഞേവ കഥാ പതിട്ഠാസി . അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകാ ബുദ്ധാനം ദാതബ്ബദാനസ്സ അന്തരായം കാതും നാസക്ഖിംസു. നാഗരാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരേ അദംസു. സത്ഥാ അനുമോദനം കത്വാ മഹാജനം മഗ്ഗഫലേഹി പബോധേത്വാ ജേതവനവിഹാരമേവ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്തേ ദസ്സിതേ ഗന്ധകുടിപ്പമുഖേ ഠത്വാ സുഗതോവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി.

സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകാ ബുദ്ധാനം ദാതബ്ബദാനസ്സ അന്തരായകരണത്ഥായ വായമന്താപി അന്തരായം കാതും നാസക്ഖിംസു, തം സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം ബുദ്ധാനംയേവ പാദമൂലം ആഗതം, അഹോ ബുദ്ധബലം നാമ മഹന്ത”ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഏതേ അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകാ ഇദാനേവ മയ്ഹം ദാതബ്ബദാനസ്സ അന്തരായകരണത്ഥായ വായമന്തി, പുബ്ബേപി വായമിംസു, സോ പന പരിക്ഖാരോ സബ്ബകാലേപി മമേവ പാദമൂലം ആഗച്ഛതീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം സുസീമോ നാമ രാജാ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, തസ്സ സോളസവസ്സികകാലേ പിതാ കാലമകാസി. സോ പന ധരമാനകാലേ രഞ്ഞോ ഹത്ഥിമങ്ഗലകാരകോ അഹോസി. ഹത്ഥീനം മങ്ഗലകരണട്ഠാനേ ആഭതഉപകരണഭണ്ഡഞ്ച ഹത്ഥാലങ്കാരഞ്ച സബ്ബം സോയേവ അലത്ഥ. ഏവമസ്സ ഏകേകസ്മിം മങ്ഗലേ കോടിമത്തം ധനം ഉപ്പജ്ജതി. അഥ തസ്മിം കാലേ ഹത്ഥിമങ്ഗലഛണോ സമ്പാപുണി. സേസാ ബ്രാഹ്മണാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ “മഹാരാജ, ഹത്ഥിമങ്ഗലഛണോ സമ്പത്തോ, മങ്ഗലം കാതും വട്ടതി. പുരോഹിതബ്രാഹ്മണസ്സ പന പുത്തോ അതിദഹരോ, നേവ തയോ വേദേ ജാനാതി, ന ഹത്ഥിസുത്തം, മയം ഹത്ഥിമങ്ഗലം കരിസ്സാമാ”തി ആഹംസു. രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ പുരോഹിതപുത്തസ്സ ഹത്ഥിമങ്ഗലം കാതും അദത്വാ “ഹത്ഥിമങ്ഗലം കത്വാ മയം ധനം ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി ഹട്ഠതുട്ഠാ വിചരന്തി. അഥ “ചതുത്ഥേ ദിവസേ ഹത്ഥിമങ്ഗലം ഭവിസ്സതീ”തി ബോധിസത്തസ്സ മാതാ തം പവത്തിം സുത്വാ “ഹത്ഥിമങ്ഗലകരണം നാമ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ അമ്ഹാകം വംസോ, വംസോ ച നോ ഓസക്കിസ്സതി, ധനാ ച പരിഹായിസ്സാമാ”തി അനുസോചമാനാ പരോദി.

ബോധിസത്തോ “കസ്മാ, അമ്മ, രോദസീ”തി വത്വാ തം കാരണം സുത്വാ “നനു, അമ്മ, അഹം മങ്ഗലം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. “താത, ത്വം നേവ തയോ വേദേ ജാനാസി, ന ഹത്ഥിസുത്തം, കഥം മങ്ഗലം കരിസ്സസീ”തി. “അമ്മ, കദാ പന ഹത്ഥിമങ്ഗലം കരിസ്സതീ”തി? “ഇതോ ചതുത്ഥേ ദിവസേ, താതാ”തി. “അമ്മ, തയോ പന വേദേ പഗുണേ കത്വാ ഹത്ഥിസുത്തം ജാനനകആചരിയോ കഹം വസതീ”തി? “താത, ഏവരൂപോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഇതോ വീസയോജനസതമത്ഥകേ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം വസതീ”തി. “അമ്മ, അമ്ഹാകം വംസം ന നാസേസ്സാമി, അഹം സ്വേ ഏകദിവസേനേവ തക്കസിലം

ഗന്ത്വാ ഏകരത്തേനേവ തയോ വേദേ ച ഹത്ഥിസുത്തഞ്ച ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ ചതുത്ഥേ ദിവസേ ഹത്ഥിമങ്ഗലം കരിസ്സാമി, മാ രോദീ''തി മാതരം സമസ്സാസേത്വാ പുനദിവസേ ബോധിസത്തോ പാതോവ ഭുഞ്ജിത്വാ ഏകകോവ നിക്ഖമിത്വാ ഏകദിവസേനേവ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

അഥ നം ആചരിയോ ''കുതോ ആഗതോസി, താതാ''തി പുച്ഛി. ''ബാരാണസിതോ, ആചരിയാ''തി. ''കേനത്ഥേനാ''തി? ''തുമ്ഹാകം സന്തികേ തയോ വേദേ ച ഹത്ഥിസുത്തഞ്ച ഉഗ്ഗണ്ഹനത്ഥായാ''തി. ''സാധു, താത, ഉഗ്ഗണ്ഹാ''തി. ബോധിസത്തോ ''ആചരിയ, മയ്ഹം കമ്മം അച്ചായിക''ന്തി സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ''അഹം ഏകദിവസേനേവ വീസയോജനസതം ആഗതോ, അജ്ജേവേകരത്തിം മയ്ഹമേവ ഓകാസം കരോഥ, ഇതോ തതിയദിവസേ ഹത്ഥിമങ്ഗലം ഭവിസ്സതി, അഹം ഏകേനേവ ഉദ്ദേസമഗ്ഗേന സബ്ബം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വത്വാ ആചരിയം ഓകാസം കാരേത്വാ ആചരിയസ്സ ഭുത്തകാലേ സയം ഭുഞ്ജിത്വാ ആചരിയസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ സഹസ്സത്ഥവികം പുരതോ ഠപേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പരിയത്തിം പട്ഠപേത്വാ അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ തയോ വേദേ ച ഹത്ഥിസുത്തഞ്ച നിട്ഠപേത്വാ ''അഞ്ഞോപി അത്ഥി, ആചരിയാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''നത്ഥി താത, സബ്ബം നിട്ഠിത''ന്തി വുത്തേ ''ആചരിയ, ഇമസ്മിം ഗന്ഥേ ഏത്തകം പദപച്ഛാഭട്ഠം, ഏത്തകം സജ്ഝായസമ്മോഹട്ഠാനം, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേ അന്തേവാസികേ ഏവം വാചേയ്യാഥാ''തി ആചരിയസ്സ സിപ്പം സോധേത്വാ പാതോവ ഭുഞ്ജിത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ഏകദിവസേനേവ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ ''ഉഗ്ഗഹിതം തേ, താത, സിപ്പ''ന്തി വുത്തേ ''ആമ, അമ്മാ''തി വത്വാ മാതരം പരിതോസേസി.

പുനദിവസേ ഹത്ഥിമങ്ഗലഛണോ പടിയാദിയിത്ഥ. സതമത്തേ ഹത്ഥിസോണ്ഡാലങ്കാരേ ച സുവണ്ണദ്ധജേ ഹേമജാലസഞ്ഛന്നേ കത്വാ ഠപേസും, രാജങ്ഗണം അലങ്കരിംസു. ബ്രാഹ്മണാ ''മയം ഹത്ഥിമങ്ഗലം കരിസ്സാമ, മയം കരിസ്സാമാ''തി മണ്ഡിതപസാധിതാ അട്ഠംസു. സുസീമോപി രാജാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ഉപകരണഭണ്ഡം ഗാഹാപേത്വാ മങ്ഗലട്ഠാനം അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി കുമാരപരിഹാരേന അലങ്കതോ അത്തനോ പരിസായ പുരക്ഖതപരിവാരിതോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''സച്ചം കിര, മഹാരാജ, തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം വംസഞ്ച അത്തനോ വംസഞ്ച നാസേത്വാ 'അഞ്ഞേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി ഹത്ഥിമങ്ഗലം കാരേത്വാ ഹത്ഥാലങ്കാരഞ്ച ഉപകരണാനി ച തേസം ദസ്സാമാ'തി അവചുത്ഥാ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൫.''കാളാ മിഗാ സേതദന്താ തവീമേ, പരോസതം ഹേമജാലാഭിഛന്നാ;
തേ തേ ദദാമീതി സുസീമ ബ്രൂസി, അനുസ്സരം പേത്തിപിതാമഹാന''ന്തി.

തത്ഥ **തേ തേ ദദാമീതി സുസീമ ബ്രൂസീ**തി തേ ഏതേ തവ സന്തകേ ''കാളാ മിഗാ സേതദന്താ''തി ഏവം ഗതേ പരോസതം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേ ഹത്ഥീ അഞ്ഞേസം ബ്രാഹ്മണാനം ദദാമീതി സച്ചം കിര, ഭോ സുസീമ, ഏവം ബ്രൂസീതി അത്ഥോ. **അനുസ്സരം പേത്തിപിതാമഹാന**ന്തി അമ്ഹാകഞ്ച അത്തനോ ച വംസേ പിതുപിതാമഹാനം ആചിണ്ണം സരന്തോയേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, യാവ സത്തമകുലപരിവട്ടാ തുമ്ഹാകം പേത്തിപിതാമഹാനം അമ്ഹാകം പേത്തിപിതാമഹാ ച ഹത്ഥിമങ്ഗലം കരോന്തി, സോ ത്വം ഏവം

അനുസ്സരന്തോപി അമ്ഹാകഞ്ച അത്തനോ ച വംസം നാസേത്വാ സച്ചം കിര ഏവം ബ്രൂസീതി.

സുസീമോ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൩. “കാളാ മിഗാ സേതദന്താ മമിമേ, പരോസതം ഹേമജാലാഭിഛന്നാ;
തേ തേ ദദാമീതി വദാമി മാണവ, അനുസ്സരം പേത്തിപിതാമഹാന”ന്തി.

തത്ഥ **തേ തേ ദദാമീ**തി തേ ഏതേ ഹത്ഥീ അഞ്ഞേസം ബ്രാഹ്മണാനം ദദാമീതി സച്ചമേവ മാണവ വദാമി, നേവ ഹത്ഥീ ബ്രാഹ്മണാനം ദദാമീതി അത്ഥോ. **അനുസ്സര**ന്തി പേത്തിപിതാമഹാനം കിരിയം അനുസ്സരാമിയേവ, നോ നാനുസ്സരാമി, അമ്ഹാകം പേത്തിപിതാമഹാനം ഹത്ഥിമങ്ഗലം തുമ്ഹാകം പേത്തിപിതാമഹാ കരോന്തീതി പന അനുസ്സരന്തോപി ഏവം വദാമിയേവാതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ഏതദവോച - “മഹാരാജ, അമ്ഹാകഞ്ച അത്തനോ ച വംസം അനുസ്സരന്തോയേവ കസ്മാ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേഹി ഹത്ഥിമങ്ഗലം കാരാപേഥാ”തി. “ത്വം കിര, താത, തയോ വേദേ ഹത്ഥിസുത്തഞ്ച ന ജാനാസീ”തി മയ്ഹം ആരോചേസും, തേനാഹം അഞ്ഞേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി കാരാപേമീതി. “തേന ഹി, മഹാരാജ, ഏത്തകേസു ബ്രാഹ്മണേസു ഏകബ്രാഹ്മണോപി തീസു വേദേസു വാ ഹത്ഥിസുത്തേസു വാ ഏകദേസമ്പി യദി മയാ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥോ അത്ഥി, ഉട്ഠഹതു, തയോപി വേദേ ഹത്ഥിസുത്തഞ്ച സദ്ധിം ഹത്ഥിമങ്ഗലകരണേന മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ സകലജമ്ബുദീപേപി ജാനന്തോ നാമ നത്ഥീ”തി സീഹനാദം നദി. ഏകബ്രാഹ്മണോപി തസ്സ പടിസത്തു ഹുത്വാ ഉട്ഠാതും നാസക്ഖി. ബോധിസത്തോ അത്തനോ കുലവംസം പതിട്ഠാപേത്വാ മങ്ഗലം കത്വാ ബഹും ധനം ആദായ അത്തനോ നിവേസനം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹത്തം പാപുണിംസു. “തദാ മാതാ മഹാമായാ അഹോസി, പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ, സുസീമോ രാജാ ആനന്ദോ, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ സാരിപുത്തോ, മാണവോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സുസീമജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൬൪] ൪. ഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ

യം നു ഗിജ്ഝോ യോജനസതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **സാമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും “സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഗിഹീ പോസേസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ച”ന്തി വുത്തേ “കിം പന തേ ഹോന്തീ”തി പുച്ഛിത്വാ “മാതാപിതരോ മേ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “സാധു സാധൂ”തി തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ “മാ, ഭിക്ഖവേ, ഇമം ഭിക്ഖും ഉജ്ഝായിത്ഥ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഗുണവസേന അഞ്ഞാതകാനമ്പി ഉപകാരം അകംസു, ഇമസ്സ പന മാതാപിതൂനം ഉപകാരകരണം ഭാരോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതേ ഗിജ്ഝയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ മാതാപിതരോ പോസേതി. അഥേകസ്മിം കാലേ മഹതീ വാതവുട്ഠി അഹോസി. ഗിജ്ഝാ വാതവുട്ഠിം സഹിതും അസക്കോന്താ സീതഭയേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പാകാരസമീപേ ച പരിഖാസമീപേ ച സീതേന കമ്പമാനാ നിസീദിംസു. തദാ ബാരാണസിസേട്ഠി നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ന്ഹായിതും ഗച്ഛന്തോ തേ ഗിജ്ഝേ കിലമന്തേ ദിസ്വാ ഏകസ്മിം അനോവസ്സകട്ഠാനേ സന്നിപാതേത്വാ അഗ്ഗിം കാരാപേത്വാ ഗോസുസാനം പേസേത്വാ ഗോമംസം ആഹരാപേത്വാ തേസം ദാപേത്വാ ആരക്ഖം ഠപേസി. ഗിജ്ഝാ വൂപസന്തായ വാതവുട്ഠിയാ കല്ലസരീരാ ഹുത്വാ പബ്ബതമേവ അഗമംസു. തേ തത്ഥേവ സന്നിപതിത്വാ ഏവം മന്തയിംസു - ''ബാരാണസിസേട്ഠിനാ അമ്ഹാകം ഉപകാരോ കതോ, കതൂപകാരസ്സ ച നാമ പച്ചുപകാരം കാതും വട്ടതി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേസു യോ യം വത്ഥം വാ ആഭരണം വാ ലഭതി, തേന തം ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ആകാസങ്ഗണേ പാതേതബ്ബ''ന്തി.

തതോ പട്ഠായ ഗിജ്ഝാ മനുസ്സാനം വത്ഥാഭരണാനി ആതപേ സുക്ഖാപേന്താനം പമാദം ഓലോകേത്വാ സേനാ വിയ മംസപേസിം സഹസാ ഗഹേത്വാ ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ആകാസങ്ഗണേ പാതേന്തി. സോ ഗിജ്ഝാനം ആഹരണഭാവം ഞത്വാ സബ്ബാനി താനി വിസുംയേവ ഠപേസി. ''ഗിജ്ഝാ നഗരം വിലുമ്പന്തീ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ''ഏകം ഗിജ്ഝമ്പി താവ ഗണ്ഹഥ, സബ്ബം ആഹരാപേസ്സാമീ''തി തത്ഥ തത്ഥ പാസേ ചേവ ജാലാനി ച ഓഡ്ഡാപേസി. മാതുപോസകഗിജ്ഝോ പാസേ ബജ്ഝി, തം ഗഹേത്വാ ''രഞ്ഞോ ദസ്സേസ്സാമാ''തി നേന്തി. ബാരാണസിസേട്ഠി രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ തേ മനുസ്സേ ഗിജ്ഝം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ''മാ ഇമം ഗിജ്ഝം ബാധയിംസൂ''തി സദ്ധിഞ്ഞേവ അഗമാസി. ഗിജ്ഝം രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. അഥ നം രാജാ പുച്ഛി - ''തുമ്ഹേ നഗരം വിലുമ്പിത്വാ വത്ഥാദീനി ഗണ്ഹഥാ''തി. ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''കസ്സ താനി ദിന്നാനീ''തി? ''ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സാ''തി. ''കിംകാരണാ''തി? ''അമ്ഹാകം തേന ജീവിതം ദിന്നം, ഉപകാരസ്സ നാമ പച്ചുപകാരം കാതും വട്ടതി, തസ്മാ അദമ്ഹാ''തി. അഥ നം രാജാ ''ഗിജ്ഝാ കിര യോജനസതമത്ഥകേ ഠത്വാ കുണപം പസ്സന്തി, കസ്മാ ത്വം അത്തനോ ഓഡ്ഡിതം പാസം ന പസ്സസീ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭. ''യം നു ഗിജ്ഝോ യോജനസതം, കുണപാനി അവേക്ഖതി;
കസ്മാ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝസീ''തി.

തത്ഥ **യ**ന്തി നിപാതമത്തം, **നൂ**തി നാമത്ഥേ നിപാതോ. ഗിജ്ഝോ നാമ യോജനസതം അതിക്കമിത്വാ ഠിതാനി കുണപാനി അവേക്ഖതി, പസ്സതീതി അത്ഥോ. **ആസജ്ജാപീ**തി ആസാദേത്വാപി, സമ്പാപുണിത്വാപീതി അത്ഥോ. ''ത്വം അത്തനോ അത്ഥായ ഓഡ്ഡിതം ജാലഞ്ച പാസഞ്ച പത്വാപി കസ്മാ ന ബുജ്ഝസീ''തി പുച്ഛി.

ഗിജ്ഝോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൮. ''യദാ പരാഭവോ ഹോതി, പോസോ ജീവിതസങ്ഖയേ;
അഥ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝതീ''തി.

തത്ഥ **പരാഭവോ**തി വിനാസോ. **പോസോ**തി സത്തോ.

ഗിജ്ഝസ്സ വചനം സുത്വാ രാജാ സേട്ഠിം പുച്ഛി - “സച്ചം കിര, മഹാസേട്ഠി, ഗിജ്ഝേഹി തുമ്ഹാകം ഗേഹേ വത്ഥാദീനി ആഭതാനീ”തി. “സച്ചം, ദേവാ”തി. “കഹം താനീ”തി? “ദേവ, മയാ താനി സബ്ബാനി വിസും ഠപിതാനി, യം യേസം സന്തകം, തം തേസം ദസ്സാമി, ഇമം ഗിജ്ഝം വിസ്സജ്ജേഥാ”തി ഗിജ്ഝം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ മഹാസേട്ഠിം സബ്ബേസം സന്തകാനി ദാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി . “തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി സാരിപുത്തോ, മാതുപോസകഗിജ്ഝോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൬൫] ൫. നകുലജാതകവണ്ണനാ

സന്ധിം കത്വാ അമിത്തേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സേണിഭണ്ഡനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **ഉരഗജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൨.൭-൮) കഥിതസദിസമേവ. ഇധാപി സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ദ്വേ മഹാമത്താ ഇദാനേവ മയാ സമഗ്ഗാ കതാ, പുബ്ബേപാഹം ഇമേ സമഗ്ഗേ അകാസിംയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഘരാവാസം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഹാരോ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. തസ്സ ചങ്കമനകോടിയം ഏകസ്മിം വമ്മികേ നകുലോ, തസ്സേവ സന്തികേ ഏകസ്മിം രുക്ഖബിലേ സപ്പോ ച വാസം കപ്പേസി. തേ ഉഭോപി അഹിനകുലാ നിച്ചകാലം കലഹം കരോന്തി. ബോധിസത്തോ തേസം കലഹേ ആദീനവഞ്ച മേത്താഭാവനായ ച ആനിസംസം കഥേത്വാ “കലഹം നാമ അകത്വാ സമഗ്ഗവാസം വസിതും വട്ടതീ”തി ഓവദിത്വാ ഉഭോപി തേ സമഗ്ഗേ അകാസി. അഥ സപ്പസ്സ ബഹിനിക്ഖന്തകാലേ നകുലോ ചങ്കമനകോടിയം വമ്മികസ്സ ബിലദ്വാരേ സീസം നീഹരിത്വാ മുഖം വിവരിത്വാ നിപന്നോ അസ്സസന്തോ പസ്സസന്തോ നിദ്ദം ഉപഗഞ്ഛി. ബോധിസത്തോ തം തഥാ നിദ്ദായമാനം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ തേ നിസ്സായ ഭയം ഉപ്പന്ന”ന്തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൯.“സന്ധിം കത്വാ അമിത്തേന, അണ്ഡജേന ജലാബുജ;
വിവരിയ ദാഠം സേസി, കുതോ തേ ഭയമാഗത”ന്തി.

തത്ഥ **സന്ധിം കത്വാ**തി മിത്തഭാവം കരിത്വാ. **അണ്ഡജേനാ**തി അണ്ഡകോസേ നിബ്ബത്തേന നാഗേന. **ജലാബുജാ**തി നകുലം ആലപതി. സോ ഹി ജലാബുമ്ഹി ജാതത്താ “ജലാബുജോ”തി വുച്ചതി. **വിവരിയാ**തി വിവരിത്വാ.

ഏവം ബോധിസത്തേന വുത്തോ നകുലോ “അയ്യ, പച്ചാമിത്തോ നാമ ന അവജാനിതബ്ബോ ആസങ്കിതബ്ബോയേവാ”തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൦.“സങ്കേഥേവ അമിത്തസ്മിം, മിത്തസ്മിമ്പി ന വിസ്സസേ;

അഭയാ ഭയമുപ്പന്നം, അപി മൂലാനി കന്തതീ''തി.

തത്ഥ **അഭയാ ഭയമുപ്പന്ന**ന്തി ന ഇതോ തേ ഭയമുപ്പന്നന്തി അഭയോ, കോ സോ? മിത്തോ. യഞ്ഹി മിത്തസ്മിമ്പി വിസ്സാസേ സതി തതോ ഭയം ഉപ്പജ്ജതി, തം **മൂലാനിപി കന്തതി,** മിത്തസ്സ സബ്ബരന്ധാനം വിദിതത്താ മൂലഘച്ചായ സംവത്തതീതി അത്ഥോ.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ''മാ ഭായി, യഥാ സപ്പോ തയി ന ദുബ്ഭതി, ഏവമഹം കരിസ്സാമി, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ തസ്മിം ആസങ്കം മാ കരീ''തി ഓവദിത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി. തേപി യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സപ്പോ ച നകുലോ ച ഇമേ ദ്വേ മഹാമത്താ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

നകുലജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൬൬] ൬. ഉപസാളകജാതകവണ്ണനാ

ഉപസാളകനാമാനീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉപസാളകം നാമ സുസാനസുദ്ധികം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര അഡ്ഢോ അഹോസി മഹദ്ധനോ, ദിട്ഠിഗതികത്താ പന ധുരവിഹാരേ വസന്താനമ്പി ബുദ്ധാനം സങ്ഗഹം നാമ ന അകാസി. പുത്തോ പനസ്സ പണ്ഡിതോ അഹോസി ഞാണസമ്പന്നോ. സോ മഹല്ലകകാലേ പുത്തം ആഹ - ''മാ ഖോ മം, താത, അഞ്ഞസ്സ വസലസ്സ ഝാപിതസുസാനേ ഝാപേഹി, ഏകസ്മിം പന അനുച്ഛിട്ഠസുസാനേയേവ മം ഝാപേയ്യാസീ''തി. ''താത, അഹം തുമ്ഹാകം ഝാപേതബ്ബയുത്തകം ഠാനം ന ജാനാമി, സാധു വത മം ആദായ ഗന്ത്വാ 'ഇമസ്മിം ഠാനേ മം ഝാപേയ്യാസീ'തി തുമ്ഹേവ ആചിക്ഖഥാ''തി. ബ്രാഹ്മണോ ''സാധു, താതാ''തി തം ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഗിജ്ഝകൂടമത്ഥകം അഭിരുഹിത്വാ ''താത, ഇദം അഞ്ഞസ്സ വസലസ്സ അഝാപിതട്ഠാനം, ഏത്ഥ മം ഝാപേയ്യാസീ''തി വത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം പബ്ബതാ ഓതരിതും ആരഭി.

സത്ഥാ പന തം ദിവസം പച്ചൂസകാലേ ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ തേസം പിതാപുത്താനം സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയം അദ്ദസ. തസ്മാ മഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഠിതലുദ്ദകോ വിയ പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ തേസം പബ്ബതമത്ഥകാ ഓതരന്താനം ആഗമയമാനോ നിസീദി, തേ ഓതരന്താ സത്ഥാരം അദ്ദസംസു. സത്ഥാ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ''കഹം ഗമിസ്സഥ ബ്രാഹ്മണാ''തി പുച്ഛി. മാണവോ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''തേന ഹി ഏഥ, തവ പിതരാ ആചിക്ഖിതട്ഠാനം ഗച്ഛാമാ''തി ഉഭോ പിതാപുത്തേ ഗഹേത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം ആരുയ്ഹ ''കതരം ഠാന''ന്തി പുച്ഛി. മാണവോ ''ഇമേസം തിണ്ണം പബ്ബതാനം അന്തരം ആചിക്ഖി, ഭന്തേ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ന ഖോ, മാണവ, തവ പിതാ ഇദാനേവ സുസാനസുദ്ധികോ, പുബ്ബേപി സുസാനസുദ്ധികോവ, ന ചേസ ഇദാനേവ 'ഇമസ്മിം ഠാനേ മം ഝാപേയ്യാസീ'തി തവ ആചിക്ഖതി, പുബ്ബേപി ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ അത്തനോ ഝാപിതഭാവം ആചിക്ഖീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഇമസ്മിഞ്ഞേവ രാജഗഹേ അയമേവ ഉപസാളകോ ബ്രാഹ്മണോ അയമേവസ്സ പുത്തോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ മഗധരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ പരിപുണ്ണസിപ്പോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഗിജ്ഝകൂടേ പണ്ണസാലായം വിഹാസി. തദാ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഇമിനാവ നിയാമേന പുത്തം വത്വാ പുത്തേന "തുമ്ഹേയേവ മേ തഥാരൂപം ഠാനം ആചിക്ഖഥാ"തി വുത്തേ "ഇദമേവ ഠാന"ന്തി ആചിക്ഖിത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം ഓതരന്തോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമി. ബോധിസത്തോ ഇമിനാവ നിയാമേന പുച്ഛിത്വാ മാണവസ്സ വചനം സുത്വാ "ഏഹി, തവ പിതരാ ആചിക്ഖിതട്ഠാനസ്സ ഉച്ഛിട്ഠഭാവം വാ അനുച്ഛിട്ഠഭാവം വാ ജാനിസ്സാമാ"തി തേഹി സദ്ധിം പബ്ബതമത്ഥകം ആരുയ്ഹ "ഇദം തിണ്ണം പബ്ബതാനം അന്തരം അനുച്ഛിട്ഠട്ഠാന"ന്തി മാണവേന വുത്തേ "മാണവ, ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ ഝാപിതകാനം പമാണം നത്ഥി, തവേവ പിതാ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ബ്രാഹ്മണകുലേയേവ നിബ്ബത്തിത്വാ ഉപസാളകോയേവ നാമ ഹുത്വാ ഇമസ്മിംയേവ പബ്ബതന്തരേ ചുദ്ദസ ജാതിസഹസ്സാനി ഝാപിതോ. പഥവിയഞ്ഹി അഝാപിതട്ഠാനം വാ അസുസാനട്ഠാനം വാ സീസാനം അനിവേസിതട്ഠാനം വാ ലദ്ധും ന സക്കാ"തി പുബ്ബേനിവാസഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൯൧."ഉപസാളകനാമാനി , സഹസ്സാനി ചതുദ്ദസ;
അസ്മിം പദേസേ ദഡ്ഢാനി, നത്ഥി ലോകേ അനാമതം.

൯൨."യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, അഹിംസാ സംയമോ ദമോ;
ഏതം അരിയാ സേവന്തി, ഏതം ലോകേ അനാമത"ന്തി.

തത്ഥ **അനാമത**ന്തി മതട്ഠാനം. തഞ്ഹി ഉപചാരവസേന "അമത"ന്തി വുച്ചതി, തം പടിസേധേന്തോ "അനാമത"ന്തി ആഹ. "അനമത"ന്തിപി പാഠോ, ലോകസ്മിഞ്ഹി അനമതട്ഠാനം അസുസാനം നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ചാ**തി യസ്മിം പുഗ്ഗലേ ചതുസച്ചവത്ഥുകം പുബ്ബഭാഗസച്ചഞാണഞ്ച ലോകുത്തരധമ്മോ ച അത്ഥി. **അഹിംസാ**തി പരേസം അവിഹേസാ അവിഹേഠനാ. **സംയമോ**തി സീലസംയമോ. **ദമോ**തി ഇന്ദ്രിയദമനം. ഇദഞ്ച ഗുണജാതം യമ്ഹി പുഗ്ഗലേ അത്ഥി, **ഏതം അരിയാ സേവന്തീ**തി, അരിയാ ബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച ബുദ്ധസാവകാ ച ഏതം ഠാനം സേവന്തി, ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം ഉപസങ്കമന്തി ഭജന്തീതി അത്ഥോ. **ഏതം ലോകേ അനാമത**ന്തി ഏതം ഗുണജാതം ലോകേ അമതഭാവസാധനതോ അനാമതം നാമ.

ഏവം ബോധിസത്തോ പിതാപുത്താനം ധമ്മം ദേസേത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉഭോ പിതാപുത്താ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. "തദാ പിതാപുത്താവ ഏതരഹി പിതാപുത്താ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഉപസാള്ഹജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൩൭] ൭. സമിദ്ധിജാതകവണ്ണനാ

അഭുത്വാ ഭിക്ഖസി ഭിക്ഖൂതി ഇദം സത്ഥാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ തപോദാരാമേ വിഹരന്തോ സമിദ്ധിഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ആയസ്മാ സമിദ്ധി സബ്ബരത്തിം പധാനം പദഹിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ ന്ഹത്വാ സുവണ്ണവണ്ണം അത്തഭാവം സുക്ഖാപയമാനോ അന്തരവാസകം നിവാസേത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി സുപരികമ്മകതാ വിയ സുവണ്ണപടിമാ. അത്തഭാവസമിദ്ധിയായേവ ഹിസ്സ "സമിദ്ധീ"തി നാമം അഹോസി. അഥസ്സ സരീരസോഭഗ്ഗം ദിസ്വാ ഏകാ ദേവധീതാ പടിബദ്ധചിത്താ ഥേരം ഏവമാഹ - "ത്വം ഖോസി, ഭിക്ഖു, ദഹരോ യുവാ സുസു കാളകേസോ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതോ അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ, ഏവരൂപസ്സ തവ കാമേ അപരിഭുഞ്ജിത്വാ കോ അത്ഥോ പബ്ബജ്ജായ, കാമേ താവ പരിഭുഞ്ജസ്സു, പച്ഛാ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരിസ്സസീ"തി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "ദേവധീതേ, 'അസുകസ്മിം നാമ വയേ ഠിതോ മരിസ്സാമീ'തി മമ മരണകാലം ന ജാനാമി, ഏസ മേ കാലോ പടിച്ഛന്നോ, തസ്മാ തരുണകാലേയേവ സമണധമ്മം കത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സാമീ"തി. സാ ഥേരസ്സ സന്തികാ പടിസന്ഥാരം അലഭിത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി. ഥേരോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ "ന ഖോ, സമിദ്ധി, ത്വഞ്ഞേവ ഏതരഹി ദേവധീതായ പലോഭിതോ, പുബ്ബേപി ദേവധീതരോ പബ്ബജിതേ പലോഭിംസുയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം കാസിഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകം ജാതസ്സരം നിസ്സായ വാസം കപ്പേസി. സോ സബ്ബരത്തിം പധാനം പദഹിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ ന്ഹത്വാ ഏകം വക്കലം നിവാസേത്വാ ഏകം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ സരീരം വോദകം കരോന്തോ അട്ഠാസി. അഥസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഏകാ ദേവധീതാ ബോധിസത്തം പലോഭയമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൩. "അഭുത്വാ ഭിക്ഖസി ഭിക്ഖു, ന ഹി ഭുത്വാന ഭിക്ഖസി;
ഭുത്വാന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖസ്സു, മാ തം കാലോ ഉപച്ചഗാ"തി.

തത്ഥ **അഭുത്വാ ഭിക്ഖസി ഭിക്ഖൂ**തി ഭിക്ഖു ത്വം ദഹരകാലേ കിലേസകാമവസേന വത്ഥുകാമേ അഭുത്വാവ ഭിക്ഖായ ചരസി. **ന ഹി ഭുത്വാന ഭിക്ഖസീ**തി നനു നാമ പഞ്ച കാമഗുണേ ഭുത്വാ ഭിക്ഖായ ചരിതബ്ബം, കാമേ അഭുത്വാവ ഭിക്ഖാചരിയം ഉപഗതോസി. **ഭുത്വാന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖസ്സൂ**തി ഭിക്ഖു ദഹരകാലേ താവ കാമേ ഭുഞ്ജിത്വാ പച്ഛാ മഹല്ലകകാലേ ഭിക്ഖസ്സു. **മാ തം കാലോ ഉപച്ചഗാ**തി അയം കാമേ ഭുഞ്ജനകാലോ ദഹരകാലോ, തം മാ അതിക്കമതൂതി.

ബോധിസത്തോ ദേവതായ വചനം സുത്വാ അത്തനോ അജ്ഝാസയം പകാസേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൪. "കാലം വോഹം ന ജാനാമി, ഛന്നോ കാലോ ന ദിസ്സതി;
തസ്മാ അഭുത്വാ ഭിക്ഖാമി, മാ മം കാലോ ഉപച്ചഗാ"തി.

തത്ഥ **കാലം വോഹം ന ജാനാമീ**തി **വോ**തി നിപാതമത്തം. അഹം പന "പഠമവയേ വാ മയാ മരിതബ്ബം മജ്ഝിമവയേ വാ പച്ഛിമവയേ വാ"തി ഏവം അത്തനോ മരണകാലം ന ജാനാമി. പണ്ഡിതേന ഹി പുഗ്ഗലേന -

"ജീവിതം ബ്യാധി കാലോ ച, ദേഹനിക്ഖേപനം ഗതി;
പഞ്ചേതേ ജീവലോകസ്മിം, അനിമിത്താ ന നായരേ"തി.

ഛന്നോ കാലോ ന ദിസ്സതീതി യസ്മാ "അസുകസ്മിം നാമ വയകാലേ ഹേമന്താദിഉതുകാലേ വാ മയാ മരിതബ്ബ"ന്തി മയ്ഹമ്പേസ ഛന്നോ ഹുത്വാ കാലോ ന ദിസ്സതി, സുപ്പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ ഠിതോ ന പഞ്ഞായതി. **തസ്മാ അഭുത്വാ ഭിക്ഖാമീ**തി തേന കാരണേന പഞ്ച കാമഗുണേ അഭുത്വാ ഭിക്ഖാമി. **മാ മം കാലോ ഉപച്ചഗാ**തി മം സമണധമ്മകരണകാലോ മാ അതിക്കമതൂതി അത്ഥോ. ഇമിനാ കാരണേന ദഹരോവ സമാനോ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരോമീതി. ദേവധീതാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദേവധീതാ അയം ദേവധീതാ അഹോസി, അഹമേവ തേന സമയേന താപസോ അഹോസി"ന്തി.

സമിദ്ധിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൬൮] ൮. സകുണഗ്ഘിജാതകവണ്ണനാ

സേനോ ബലസാ പതമാനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തജ്ഝാസയം **സകുണോവാദസുത്തം** (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൨) ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ "ഗോചരേ, ഭിക്ഖവേ, ചരഥ സകേ പേത്തികേ വിസയേ"തി (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൨) ഇമം സംയുത്തമഹാവഗ്ഗേ സുത്തന്തം കഥേന്തോ "തുമ്ഹേ താവ തിട്ഠഥ, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനഗതാപി സകം പേത്തികവിസയം പഹായ അഗോചരേ ചരന്താ പച്ചാമിത്താനം ഹത്ഥപഥം ഗന്ത്വാപി അത്തനോ പഞ്ഞാസമ്പത്തിയാ ഉപായകോസല്ലേന പച്ചാമിത്താനം ഹത്ഥാ മുച്ചിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ലാപസകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ നങ്ഗലകട്ഠകരണേ ലേഡ്ഡുട്ഠാനേ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം "സകവിസയേ ഗോചരഗഹണം പഹായ പരവിസയേ ഗോചരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി അടവിപരിയന്തം അഗമാസി. അഥ നം തത്ഥ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തം ദിസ്വാ സകുണഗ്ഘി സഹസാ അജ്ഝപ്പത്താ അഗ്ഗഹേസി. സോ സകുണഗ്ഘിയാ ഹരിയമാനോ ഏവം പരിദേവസി - "മയമേവമ്ഹ അലക്ഖികാ, മയം അപ്പപുഞ്ഞാ, യേ മയം അഗോചരേ ചരിമ്ഹ പരവിസയേ, സചേജ്ജ മയം ഗോചരേ ചരേയ്യാമ സകേ പേത്തികേ വിസയേ, ന മ്യായം സകുണഗ്ഘി അലം അഭവിസ്സ യദിദം യുദ്ധായാ"തി. "കോ പന, തേ ലാപ, ഗോചരോ സകോ പേത്തികോ വിസയോ"തി? "യദിദം നങ്ഗലകട്ഠകരണം ലേഡ്ഡുട്ഠാന"ന്തി. അഥ നം സകുണഗ്ഘി സകേ ബലേ അപത്ഥദ്ധാ അമുഞ്ചി - "ഗച്ഛ ഖോ, ത്വം ലാപ, തത്രപി മേ ഗന്ത്വാ ന മോക്ഖസീ"തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹന്തം ലേഡ്ഡും അഭിരുഹിത്വാ "ഏഹി ഖോ ദാനി സകുണഗ്ഘീ"തി സേനം അവ്ഹയന്തോ അട്ഠാസി. സകുണഗ്ഘി സകേ ബലേ അപത്ഥദ്ധാ ഉഭോ പക്ഖേ സന്നയ്ഹ ലാപസകുണം സഹസാ

അജ്ഝപ്പത്താ. യദാ പന തം ലാപോ ‘‘ബഹുആഗതാ ഖോ മ്യായം സകുണഗ്ഘീ’’തി അഞ്ഞാസി, അഥ പരിവത്തിത്വാ തസ്സേവ ലേഡ്ഡുസ്സ അന്തരം പച്ചാപാദി. സകുണഗ്ഘി വേഗം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ തത്ഥേവ ഉരം പച്ചതാളേസി. ഏവം സാ ഭിന്നേന ഹദയേന നിക്ഖന്തേഹി അക്ഖീഹി ജീവിതക്ഖയം പാപുണി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ദസ്സേത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാപി അഗോചരേ ചരന്താ സപത്തഹത്ഥം ഗച്ഛന്തി, ഗോചരേ പന സകേ പേത്തികേ വിസയേ ചരന്താ സപത്തേ നിഗ്ഗണ്ഹന്തി, തസ്മാ തുമ്ഹേപി മാ അഗോചരേ ചരഥ പരവിസയേ. അഗോചരേ , ഭിക്ഖവേ, ചരതം പരവിസയേ ലച്ഛതി മാരോ ഓതാരം, ലച്ഛതി മാരോ ആരമ്മണം. കോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അഗോചരോ പരവിസയോ? യദിദം പഞ്ച കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ…പേ॰… അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അഗോചരോ പരവിസയോ’’തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൫.‘‘സേനോ ബലസാ പതമാനോ, ലാപം ഗോചരഠായിനം;
സഹസാ അജ്ഝപ്പത്തോവ, മരണം തേനുപാഗമീ’’തി.

തത്ഥ **ബലസാ പതമാനോ**തി ‘‘ലാപം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി ബലേന ഥാമേന പതമാനോ. **ഗോചരഠായിന**ന്തി സകവിസയാ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരത്ഥായ അടവിപരിയന്തേ ഠിതം. **അജ്ഝപ്പത്തോ**തി സമ്പത്തോ. **മരണം തേനുപാഗമീ**തി തേന കാരണേന മരണം പത്തോ.

തസ്മിം പന മരണം പത്തേ ലാപോ നിക്ഖമിത്വാ ‘‘ദിട്ഠാ വത മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠീ’’തി തസ്സ ഹദയേ ഠത്വാ ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൬.‘‘സോഹം നയേന സമ്പന്നോ, പേത്തികേ ഗോചരേ രതോ;
അപേതസത്തു മോദാമി, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ’’തി.

തത്ഥ **നയേനാ**തി ഉപായേന. **അത്ഥമത്തനോ**തി അത്തനോ അരോഗഭാവസങ്ഖാതം വുഡ്ഢിം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ‘‘തദാ സേനോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ലാപോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സകുണഗ്ഘിജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൬൯] ൯. അരകജാതകവണ്ണനാ

യോ വേ മേത്തേന ചിത്തേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മേത്തസുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘മേത്തായ, ഭിക്ഖവേ, ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവിതായ ഭാവിതായ ബഹുലീകതായ യാനീകതായ വത്ഥുകതായ അനുട്ഠിതായ പരിചിതായ സുസമാരദ്ധായ ഏകാദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ. കതമേ ഏകാദസ? സുഖം സുപതി, സുഖം പടിബുജ്ഝതി, ന പാപകം സുപിനം

പസ്സതി, മനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, അമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, ദേവതാ രക്ഖന്തി, നാസ്സ അഗ്ഗി വാ വിസം വാ സത്ഥം വാ കമതി, തുവടം ചിത്തം സമാധിയതി, മുഖവണ്ണോ വിപ്പസീദതി, അസമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതി, ഉത്തരി അപ്പടിവിജ്ഝന്തോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ ഹോതി. മേത്തായ, ഭിക്ഖവേ, ചേതോവിമുത്തിയാ ആസേവിതായ...പേ॰... സുസമാരദ്ധായ ഇമേ ഏകാദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ''തി (അ॰ നി॰ ൧൧.൧൫). ഇമേ ഏകാദസാനിസംസേ ഗഹേത്വാ ഠിതം മേത്താഭാവനം വണ്ണേത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ സബ്ബസത്തേസു ഓദിസ്സകാനോദിസ്സകവസേന മേത്താ ഭാവേതബ്ബാ, ഹിതോപി ഹിതേന ഫരിതബ്ബോ, അഹിതോപി ഹിതേന ഫരിതബ്ബോ, മജ്ഝത്തോപി ഹിതേന ഫരിതബ്ബോ. ഏവം സബ്ബസത്തേസു ഓദിസ്സകാനോദിസ്സകവസേന മേത്താ ഭാവേതബ്ബാ, കരുണാ മുദിതാ ഉപേക്ഖാ ഭാവേതബ്ബാ, ചതൂസു ബ്രഹ്മവിഹാരേസു കമ്മം കാതബ്ബമേവ. ഏവം കരോന്തോ ഹി മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ അലഭന്തോപി ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി സത്ത വസ്സാനി മേത്തം ഭാവേത്വാ സത്ത സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ ബ്രഹ്മലോകസ്മിംയേവ വസിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഏകസ്മിം കപ്പേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ചതുന്നം ബ്രഹ്മവിഹാരാനം ലാഭീ അരകോ നാമ സത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി, തസ്സ മഹാ പരിവാരോ അഹോസി. സോ ഇസിഗണം ഓവദന്തോ ''പബ്ബജിതേന നാമ മേത്താ ഭാവേതബ്ബാ, കരുണാ മുദിതാ ഉപേക്ഖാ ഭാവേതബ്ബാ. മേത്തചിത്തഞ്ഹി നാമേതം അപ്പനാപ്പത്തം ബ്രഹ്മലോകപരായണതം സാധേതീ''തി മേത്തായ ആനിസംസം പകാസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൩൭.''യോ വേ മേത്തേന ചിത്തേന, സബ്ബലോകാനുകമ്പതി;
ഉദ്ധം അധോ ച തിരിയം, അപ്പമാണേന സബ്ബസോ.

൩൮.''അപ്പമാണം ഹിതം ചിത്തം, പരിപുണ്ണം സുഭാവിതം;
യം പമാണകതം കമ്മം, ന തം തത്രാവസിസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **യോ വേ മേത്തേന ചിത്തേന, സബ്ബലോകാനുകമ്പതീ**തി ഖത്തിയാദീസു വാ സമണബ്രാഹ്മണേസു വാ യോ കോചി അപ്പമാണേന മേത്തേന ചിത്തേന സകലം സത്തലോകം അനുകമ്പതി. **ഉദ്ധ**ന്തി പഥവിതോ യാവ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനബ്രഹ്മലോകാ. **അധോ**തി പഥവിയാ ഹേട്ഠാ ഉസ്സദേ മഹാനിരയേ. **തിരിയ**ന്തി മനുസ്സലോകേ, യത്തകാനി ചക്കവാളാനി ച തേസു സബ്ബേസു ഏത്തകേ ഠാനേ നിബ്ബത്താ സബ്ബേ സത്താ അവേരാ ഹോന്തു, അബ്യാപജ്ഝാ അനീഘാ, സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂതി ഏവം ഭാവിതേന മേത്തേന ചിത്തേനാതി അത്ഥോ. **അപ്പമാണേനാ**തി അപ്പമാണസത്താനം അപ്പമാണാരമ്മണത്താ അപ്പമാണേന. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബാകാരേന, ഉദ്ധം അധോ തിരിയന്തി ഏവം സബ്ബസുഗതിദുഗ്ഗതിവസേനാതി അത്ഥോ.

അപ്പമാണം ഹിതം ചിത്തന്തി അപ്പമാണം കത്വാ ഭാവിതം സബ്ബസത്തേസു ഹിതചിത്തം. **പരിപുണ്ണ**ന്തി അവികലം. **സുഭാവിത**ന്തി സുവഡ്ഢിതം, അപ്പനാചിത്തസ്സേതം നാമം. **യം പമാണകതം കമ്മ**ന്തി യം ''അപ്പമാണം

അപ്പമാണാരമ്മണ''ന്തി ഏവം ആരമ്മണത്തികവസേന ച വസീഭാവപ്പത്തിവസേന ച അവഡ്ഢിത്വാ കതം പരിത്തം കാമാവചരകമ്മം. **ന തം തത്രാവസിസ്സതീ**തി തം പരിത്തം കമ്മം യം തം ''അപ്പമാണം ഹിതം ചിത്ത''ന്തി സങ്ഖഗതം രൂപാവചരകമ്മം, തത്ര ന അവസിസ്സതി. യഥാ നാമ മഹോഘേന അജ്ഝോത്ഥടം പരിത്തോദകം ഓഘസ്സ അബ്ഭന്തരേ തേന അസംഹീരമാനം നാവസിസ്സതി ന തിട്ഠതി, അഥ ഖോ മഹോഘോവ തം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ തിട്ഠതി, ഏവമേവ തം പരിത്തകമ്മം തസ്സ മഹഗ്ഗതകമ്മസ്സ അബ്ഭന്തരേ തേന മഹഗ്ഗതകമ്മേന അച്ഛിന്ദിത്വാ അഗ്ഗഹിതവിപാകോകാസം ഹുത്വാ ന അവസിസ്സതി ന തിട്ഠതി, ന സക്കോതി അത്തനോ വിപാകം ദാതും, അഥ ഖോ മഹഗ്ഗതകമ്മമേവ തം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ തിട്ഠതി വിപാകം ദേതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ അന്തേവാസികാനം മേത്താഭാവനായ ആനിസംസം കഥേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ സത്ത സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ ന ഇമം ലോകം പുന അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, അരകോ പന സത്ഥാ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

അരകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൭൦] ൧൦. കകണ്ടകജാതകവണ്ണനാ

നായം പുരേ ഉണ്ണമതീതി ഇദം കകണ്ടകജാതകം മഹാഉമങ്ഗജാതകേ (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി.

കകണ്ടകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

സന്ഥവവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഇന്ദസമാനഗോത്തഞ്ച, സന്ഥവം സുസീമം ഗിജ്ഝം;
നകുലം ഉപസാളകം, സമിദ്ധി ച സകുണഗ്ഘി;
അരകഞ്ച കകണ്ടകം.

൩. കല്യാണവഗ്ഗോ

[൧൭൧] ൧. കല്യാണധമ്മജാതകവണ്ണനാ

കല്യാണധമ്മോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ബധിരസസ്സും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി ഏകോ കുടുമ്ബികോ സദ്ധോ പസന്നോ തിസരണഗതോ പഞ്ചസീലേന സമന്നാഗതോ. സോ ഏകദിവസം ബഹൂനി സപ്പിആദീനി ഭേസജ്ജാനി ചേവ പുപ്ഫഗന്ധവത്ഥാദീനി ച ഗഹേത്വാ ''ജേതവനേ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സോസ്സാമീ''തി അഗമാസി. തസ്സ തത്ഥ ഗതകാലേ സസ്സു ഖാദനീയഭോജനീയം ഗഹേത്വാ ധീതരം ദട്ഠുകാമാ തം ഗേഹം അഗമാസി, സാ ച ഥോകം ബധിരധാതുകാ ഹോതി. സാ ധീതരാ സദ്ധിം ഭുത്തഭോജനാ ഭത്തസമ്മദം വിനോദയമാനാ ധീതരം പുച്ഛി - ''കിം, അമ്മ, ഭത്താ തേ സമ്മോദമാനോ അവിവദമാനോ പിയസംവാസം വസതീ''തി. ''കിം,

അമ്മ, കഥേഥ യാദിസോ തുമ്ഹാകം ജാമാതാ സീലേന ചേവ ആചാരസമ്പദായ ച, താദിസോ പബ്ബജിതോപി ദുല്ലഭോ''തി. ഉപാസികാ ധീതു വചനം സാധുകം അസല്ലക്ഖേത്വാ ''പബ്ബജിതോ''തി പദമേവ ഗഹേത്വാ ''അമ്മ, കസ്മാ തേ ഭത്താ പബ്ബജിതോ''തി മഹാസദ്ദം അകാസി. തം സുത്വാ സകലഗേഹവാസിനോ ''അമ്ഹാകം കിര കുടുമ്ബികോ പബ്ബജിതോ''തി വിരവിംസു. തേസം സദ്ദം സുത്വാ ദ്വാരേന സഞ്ചരന്താ ''കിം നാമ കിരേത''ന്തി പുച്ഛിംസു. ''ഇമസ്മിം കിര ഗേഹേ കുടുമ്ബികോ പബ്ബജിതോ''തി. സോപി ഖോ കുടുമ്ബികോ ദസബലസ്സ ധമ്മം സുത്വാ വിഹാരാ നിക്ഖമ്മ നഗരം പാവിസി.

അഥ നം അന്തരാമഗ്ഗേയേവ ഏകോ പുരിസോ ദിസ്വാ ''സമ്മ, ത്വം കിര പബ്ബജിതോതി തവ ഗേഹേ പുത്തദാരപരിജനോ പരിദേവതീ''തി ആഹ. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''അയം അപബ്ബജിതമേവ കിര മം 'പബ്ബജിതോ'തി വദതി, ഉപ്പന്നോ ഖോ പന മേ കല്യാണസദ്ദോ ന അന്തരധാപേതബ്ബോ, അജ്ജേവ മയാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ''തി തതോവ നിവത്തിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം നു ഖോ, ഉപാസക, ഇദാനേവ ബുദ്ധുപട്ഠാനം കത്വാ ഗന്ത്വാ ഇദാനേവ പച്ചാഗതോസീ''തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ''ഭന്തേ, കല്യാണസദ്ദോ നാമ ഉപ്പന്നോ ന അന്തരധാപേതും വട്ടതി, തസ്മാ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ ആഗതോമ്ഹീ''തി ആഹ. സോ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ സമ്മാ പടിപന്നോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. ഇദം കിര കാരണം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടം ജാതം. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, അസുകോ നാമ കുടുമ്ബികോ 'ഉപ്പന്നോ കല്യാണസദ്ദോ ന അന്തരധാപേതബ്ബോ'തി പബ്ബജിത്വാ ഇദാനി അരഹത്തം പത്തോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി 'ഉപ്പന്നോ കല്യാണസദ്ദോ വിരാധേതും ന വട്ടതീ'തി പബ്ബജിംസുയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം പാപുണി. സോ ഏകദിവസം നിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ രാജുപട്ഠാനം അഗമാസി. അഥസ്സ സസ്സു ''ധീതരം പസ്സിസ്സാമീ''തി തം ഗേഹം അഗമാസി, സാ ഥോകം ബധിരധാതുകാതി സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ. തം പന രാജുപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഘരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഏകോ പുരിസോ ''തുമ്ഹേ കിര പബ്ബജിതാതി തുമ്ഹാകം ഗേഹേ മഹാപരിദേവോ പവത്തതീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ''ഉപ്പന്നോ കല്യാണസദ്ദോ നാമ ന അന്തരധാപേതും വട്ടതീ''തി തതോവ നിവത്തിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം, മഹാസേട്ഠി, ഇദാനേവ ഗന്ത്വാ പുന ആഗതോസീ''തി വുത്തേ ''ദേവ, ഗേഹജനോ കിര മം അപബ്ബജിതമേവ 'പബ്ബജിതോ'തി വത്വാ പരിദേവതി, ഉപ്പന്നോ ഖോ പന കല്യാണസദ്ദോ ന അന്തരധാപേതബ്ബോ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഹീ''തി ഏതമത്ഥം പകാസേതും ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൪൧. ''കല്യാണധമ്മോതി യദാ ജനിന്ദ, ലോകേ സമഞ്ഞം അനുപാപുണാതി;
തസ്മാ ന ഹിയ്യേഥ നരോ സപഞ്ഞോ, ഹിരിയാപി സന്തോ
ധുരമാദിയന്തി.

൪൨. ''സായം സമഞ്ഞാ ഇധ മജ്ജ പത്താ, കല്യാണധമ്മോതി ജനിന്ദ ലോകേ;

താഹം സമേക്ഖം ഇധ പബ്ബജിസ്സം, ന ഹി മത്ഥി ഛന്ദോ ഇധ കാമഭോഗേ’’തി.

തത്ഥ **കല്യാണധമ്മോ**തി സുന്ദരധമ്മോ. **സമഞ്ഞം അനുപാപുണാതീ**തി യദാ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ പബ്ബജിതോതി ഇദം പഞ്ഞത്തിവോഹാരം പാപുണാതി. **തസ്മാ ന ഹിയ്യേഥാ**തി തതോ സാമഞ്ഞതോ ന പരിഹായേഥ. **ഹിരിയാപി സന്തോ ധുരമാദിയന്തീ**തി, മഹാരാജ, സപ്പുരിസാ നാമ അജ്ഝത്തസമുട്ഠിതായ ഹിരിയാ ബഹിദ്ധസമുട്ഠിതേന ഓത്തപ്പേനപി ഏതം പബ്ബജിതധുരം ഗണ്ഹന്തി. **ഇധ മജ്ജ പത്താ**തി ഇധ മയാ അജ്ജ പത്താ. **താഹം സമേക്ഖ**ന്തി തം അഹം ഗുണവസേന ലദ്ധസമഞ്ഞം സമേക്ഖന്തോ പസ്സന്തോ. **ന ഹി മത്ഥി ഛന്ദോ**തി ന ഹി മേ അത്ഥി ഛന്ദോ. **ഇധ കാമഭോഗേ**തി ഇമസ്മിം ലോകേ കിലേസകാമവത്ഥുകാമപരിഭോഗേഹി.

ബോധിസത്തോ ഏവം വത്വാ രാജാനം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ഹിമവന്തപദേസം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കല്യാണധമ്മജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൭൨] ൨. ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ

കോ നു സദ്ദേന മഹതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ബഹൂ ബഹുസ്സുതാ ഭിക്ഖൂ മനോസിലാതലേ നദമാനാ തരുണസീഹാ വിയ ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്താ വിയ സങ്ഘമജ്ഝേ സരഭാണം ഭണന്തി. കോകാലികോ തേസു സരഭാണം ഭണന്തേസു അത്തനോ തുച്ഛഭാവം അജാനിത്വാവ ‘‘അഹമ്പി സരഭാണം ഭണിസ്സാമീ’’തി ഭിക്ഖൂനം അന്തരം പവിസിത്വാ ‘‘അമ്ഹാകം സരഭാണം ന പാപേന്തി. സചേ അമ്ഹാകമ്പി പാപേയ്യും, മയമ്പി ഭണേയ്യാമാ’’തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നാമം അഗ്ഗഹേത്വാവ തത്ഥ തത്ഥ കഥേന്തോ ആഹിണ്ഡതി. തസ്സ സാ കഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ ജാതാ. ഭിക്ഖൂ ‘‘വീമംസിസ്സാമ താവ ന’’ന്തി സഞ്ഞായ ഏവമാഹംസു - ‘‘ആവുസോ കോകാലിക, അജ്ജ സങ്ഘസ്സ സരഭാണം ഭണാഹീ’’തി. സോ അത്തനോ ബലം അജാനിത്വാവ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ‘‘അജ്ജ സരഭാണം ഭണിസ്സാമീ’’തി അത്തനോ സപ്പായം യാഗും പിവി, ഖജ്ജകം ഖാദി, സപ്പായേനേവ സൂപേന ഭുഞ്ജി.

സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ധമ്മസ്സവനകാലേ ഘോസിതേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സന്നിപതി. സോ കണ്ടകുരണ്ഡകവണ്ണം കാസാവം നിവാസേത്വാ കണികാരപുപ്ഫവണ്ണം ചീവരം പാരുപിത്വാ സങ്ഘമജ്ഝം പവിസിത്വാ ഥേരേ വന്ദിത്വാ അലങ്കതരതനമണ്ഡപേ പഞ്ഞത്തവരധമ്മാസനം അഭിരുഹിത്വാ ചിത്രബീജനിം ഗഹേത്വാ ‘‘സരഭാണം ഭണിസ്സാമീ’’തി നിസീദി, താവദേവസ്സ സരീരാ സേദാ മുച്ചിംസു, സാരജ്ജം ഓക്കമി, പുബ്ബഗാഥായ പഠമം പദം ഉദാഹരിത്വാ അനന്തരം ന പസ്സി. സോ കമ്പമാനോ ആസനാ ഓരുയ്ഹ ലജ്ജിതോ സങ്ഘമജ്ഝതോ അപക്കമ്മ അത്തനോ പരിവേണം അഗമാസി.

അഞ്ഞോ ബഹുസ്സുതോ ഭിക്ഖു സരഭാണം ഭണി. തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂ തസ്സ തുച്ഛഭാവം ജാനിംസു. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, പഠമം കോകാലികസ്സ തുച്ഛഭാവോ ദുജ്ജാനോ, ഇദാനി പനേസ സയം നദിത്വാ പാകടോ ജാതോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ നദിത്വാ പാകടോ ജാതോ, പുബ്ബേപി നദിത്വാ പാകടോ അഹോസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ സീഹയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ബഹൂനം സീഹാനം രാജാ അഹോസി. സോ അനേകസീഹപരിവാരോ രജതഗുഹായം വാസം കപ്പേസി. തസ്സ അവിദൂരേ ഏകിസ്സായ ഗുഹായ ഏകോ സിങ്ഗാലോപി വസതി. അഥേകദിവസം ദേവേ വസ്സിത്വാ വിഗതേ സബ്ബേ സീഹാ സീഹരാജസ്സേവ ഗുഹദ്വാരേ സന്നിപതിത്വാ സീഹനാദം നദന്താ സീഹകീളം കീളിംസു. തേസം ഏവം നദിത്വാ കീളനകാലേ സോപി സിങ്ഗാലോ നദതി. സീഹാ തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ‘‘അയം സിങ്ഗാലോ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം നദതീ’’തി ലജ്ജിതാ തുണ്ഹീ അഹേസും. തേസം തുണ്ഹീഭൂതകാലേ ബോധിസത്തസ്സ പുത്തോ സീഹപോതകോ ‘‘താത, ഇമേ സീഹാ നദിത്വാ സീഹകീളം കീളന്താ ഏതസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ലജ്ജായ തുണ്ഹീ ജാതാ, കോ നാമേസ അത്തനോ സദ്ദേന അത്താനം ജാനാപേതീ’’തി പിതരം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൩. ‘‘കോ നു സദ്ദേന മഹതാ, അഭിനാദേതി ദദ്ദരം;
തം സീഹാ നപ്പടിനദന്തി, കോ നാമേസോ മിഗാധിഭൂ’’തി.

തത്ഥ **അഭിനാദേതി ദദ്ദര**ന്തി ദദ്ദരം രജതപബ്ബതം ഏകനാദം കരോതി. **മിഗാധിഭൂ**തി പിതരം ആലപതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - മിഗാധിഭൂ മിഗജേട്ഠക സീഹരാജ പുച്ഛാമി തം ‘‘കോ നാമേസോ’’തി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ പിതാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൪. ‘‘അധമോ മിഗജാതാനം, സിങ്ഗാലോ താത വസ്സതി;
ജാതിമസ്സ ജിഗുച്ഛന്താ, തുണ്ഹീ സീഹാ സമച്ഛരേ’’തി.

തത്ഥ **സമച്ഛരേ**തി **സ**ന്തി ഉപസഗ്ഗമത്തം, അച്ഛന്തീതി അത്ഥോ, തുണ്ഹീ ഹുത്വാ നിസീദന്തീതി വുത്തം ഹോതി. പോത്ഥകേസു പന ‘‘സമച്ഛരേ’’തി ലിഖന്തി.

സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ അത്തനോ നാദേന അത്താനം പാകടം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ’’തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സിങ്ഗാലോ കോകാലികോ അഹോസി, സീഹപോതകോ രാഹുലോ, സീഹരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൭൩] ൩. മക്കടജാതകവണ്ണനാ

താതമാണവകോ ഏസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പകിണ്ണകനിപാതേ **ഉദ്ദാലകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൪.൬൨ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ "ഭിക്ഖവേ, നായം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ കുഹകോ, പുബ്ബേപി മക്കടോ ഹുത്വാ അഗ്ഗിസ്സ കാരണാ കോഹഞ്ഞം അകാസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം കാസിഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഘരാവാസം സണ്ഠപേസി. അഥസ്സ ബ്രാഹ്മണീ ഏകം പുത്തം വിജായിത്വാ പുത്തസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ പേതകിച്ചം കത്വാ "കിം മേ ദാനി ഘരാവാസേന, പുത്തം ഗഹേത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി അസ്സുമുഖം ഞാതിമിത്തവഗ്ഗം പഹായ പുത്തം ആദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ വനമൂലഫലാഹാരോ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം വസ്സാനകാലേ ദേവേ വസ്സന്തേ സാരദാരൂനി അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ വിസിബ്ബേന്തോ ഫലകത്ഥരേ നിപജ്ജി, പുത്തോപിസ്സ താപസകുമാരകോ പിതു പാദേ സമ്ബാഹന്തോവ നിസീദി.

അഥേകോ വനമക്കടോ സീതേന പീളിയമാനോ തസ്സ പണ്ണസാലായ തം അഗ്ഗിം ദിസ്വാ "സചാഹം ഏത്ഥ പവിസിസ്സാമി, 'മക്കടോ മക്കടോ'തി മം പോഥേത്വാ നീഹരിസ്സന്തി, അഗ്ഗിം വിസിബ്ബേതും ന ലഭിസ്സാമി, അത്ഥി ദാനി മേ ഉപായോ, താപസവേസം ഗഹേത്വാ കോഹഞ്ഞം കത്വാ പവിസിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകസ്സ മതതാപസസ്സ വക്കലാനി നിവാസേത്വാ പച്ഛിഞ്ച അങ്കുസയട്ഠിഞ്ച ഗഹേത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഏകം താലരുക്ഖം നിസ്സായ സംകുടിതോ അട്ഠാസി. താപസകുമാരകോ തം ദിസ്വാ മക്കടഭാവം അജാനന്തോ "ഏകോ മഹല്ലകതാപസോ സീതേന പീളിതോ അഗ്ഗിം വിസിബ്ബേതും ആഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി പിതു താപസസ്സ കഥേത്വാ "ഏതം പണ്ണസാലം പവേസേത്വാ വിസിബ്ബാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പിതരം ആലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൭. "താത മാണവകോ ഏസോ, താലമൂലം അപസ്സിതോ;
അഗാരകഞ്ചിദം അത്ഥി, ഹന്ദ ദേമസ്സഗാരക"ന്തി.

തത്ഥ **മാണവകോ**തി സത്താധിവചനം. തേന "താത, ഏസോ ഏകോ മാണവകോ സത്തോ ഏകോ താപസോ"തി ദീപേതി. **താലമൂലം അപസ്സിതോ**തി താലക്ഖന്ധം നിസ്സായ ഠിതോ. **അഗാരകഞ്ചിദം അത്ഥീ**തി ഇദഞ്ച അമ്ഹാകം പബ്ബജിതാഗാരം അത്ഥി, പണ്ണസാലം സന്ധായ വദതി. **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. **ദേമസ്സഗാരക**ന്തി ഏതസ്സ ഏകമന്തേ വസനത്ഥായ അഗാരകം ദേമ.

ബോധിസത്തോ പുത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉട്ഠായ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഠത്വാ ഓലോകേന്തോ തസ്സ മക്കടഭാവം ഞത്വാ "താത, മനുസ്സാനം നാമ ന ഏവരൂപം മുഖം ഹോതി, മക്കടോ ഏസ, നയിധ പക്കോസിതബ്ബോ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൮. "മാ ഖോ ത്വം താത പക്കോസി, ദൂസേയ്യ നോ അഗാരകം;
നേതാദിസം മുഖം ഹോതി, ബ്രാഹ്മണസ്സ സുസീലിനോ"തി.

തത്ഥ **ദൂസേയ്യ നോ അഗാരക**ന്തി അയഞ്ഹി ഇധ പവിട്ഠോ സമാനോ ഇമം കിഞ്ചേന കതം പണ്ണസാലം അഗ്ഗിനാ വാ ഝാപേന്തോ ഉച്ചാരാദീനി വാ കരോന്തോ ദൂസേയ്യ. **നേതാദിസ**ന്തി "ഏതാദിസം ബ്രാഹ്മണസ്സ സുസീലിനോ മുഖം ന ഹോതി, മക്കടോ ഏസോ"തി വത്വാ ബോധിസത്തോ ഏകം ഉമ്മുകം ഗഹേത്വാ "കിം ഏത്ഥ തിട്ഠസീ"തി ഖിപിത്വാ തം പലാപേസി. മക്കടോ വക്കലാനി ഛഡ്ഡേത്വാ രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ വനസണ്ഡം പാവിസി. ബോധിസത്തോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മക്കടോ അയം കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, താപസകുമാരോ രാഹുലോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മക്കടജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൭൪] ൪. ദുബ്ഭിയമക്കടജാതകവണ്ണനാ

അദമ്ഹ തേ വാരി പഹൂതരൂപന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ദേവദത്തസ്സ അകതഞ്ഞുമിത്തദുബ്ഭിഭാവം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ, പുബ്ബേപി ഏവരൂപോ അഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം കാസിഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഘരാവാസം സണ്ഠപേസി. തസ്മിം പന സമയേ കാസിരട്ഠേ വത്തനിമഹാമഗ്ഗേ ഏകോ ഗമ്ഭീരോ ഉദപാനോ ഹോതി അനോതരണീയോ തിരച്ഛാനാനം, മഗ്ഗപ്പടിപന്നാ പുഞ്ഞത്ഥികാ മനുസ്സാ ദീഘരജ്ജുകേന വാരകേന ഉദകം ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ ഏകിസ്സാ ദോണിയാ പൂരേത്വാ തിരച്ഛാനാനം പാനീയം ദേന്തി. തസ്സ സാമന്തതോ മഹന്തം അരഞ്ഞം, തത്ഥ ബഹൂ മക്കടാ വസന്തി. അഥ തസ്മിം മഗ്ഗേ ദ്വേ തീണി ദിവസാനി മനുസ്സസഞ്ചാരോ പച്ഛിജ്ജി, തിരച്ഛാനാ പാനീയം ന ലഭിംസു. ഏകോ മക്കടോ പിപാസാതുരോ ഹുത്വാ പാനീയം പരിയേസന്തോ ഉദപാനസ്സ സന്തികേ വിചരതി. ബോധിസത്തോ കേനചിദേവ കരണീയേന തം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ തത്ഥ ഗച്ഛന്തോ പാനീയം ഉത്താരേത്വാ പിവിത്വാ ഹത്ഥപാദേ ധോവിത്വാ ഠിതോ തം മക്കടം അദ്ദസ. അഥസ്സ പിപാസിതഭാവം ഞത്വാ പാനീയം ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ ദോണിയം ആകിരിത്വാ അദാസി, ദത്വാ ച പന "വിസ്സമിസ്സാമീ"തി ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജി. മക്കടോ പാനീയം പിവിത്വാ അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ മുഖമക്കടികം കരോന്തോ ബോധിസത്തം ഭിംസാപേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ തം കിരിയം ദിസ്വാ "അരേ ദുട്ഠമക്കട, അഹം തവ പിപാസിതസ്സ കിലന്തസ്സ ബഹും പാനീയം അദാസിം, ഇദാനി ത്വം മയ്ഹം മുഖമക്കടികം കരോസി, അഹോ പാപജനസ്സ നാമ കതോ ഉപകാരോ നിരത്ഥകോ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൭. "അദമ്ഹ തേ വാരി പഹൂതരൂപം, ഘമ്മാഭിതത്തസ്സ പിപാസിതസ്സ;
സോ ദാനി പിത്വാന കിരിങ്കരോസി, അസങ്ഗമോ പാപജനേന സേയ്യോ"തി.

തത്ഥ **സോ ദാനി പിത്വാന കിരിങ്കരോസീ**തി സോ ഇദാനി ത്വം മയാ ദിന്നപാനീയം പിവിത്വാ മുഖമക്കടികം കരോന്തോ "കിരി കിരീ"തി സദ്ദം കരോസി. **അസങ്ഗമോ പാപജനേന സേയ്യോ**തി പാപജനേന സദ്ധിം സങ്ഗമോ ന സേയ്യോ, അസങ്ഗമോവ സേയ്യോതി.

തം സുത്വാ സോ മിത്തദുബ്ഭീ മക്കടോ "ത്വം 'ഏത്തകേനവേതം നിട്ഠിത'ന്തി സഞ്ഞം കരോസി, ഇദാനി തേ സീസേ വച്ചം പാതേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ർവ്വ. "കോ തേ സുതോ വാ ദിട്ഠോ വാ, സീലവാ നാമ മക്കടോ;
ഇദാനി ഖോ തം ഓഹച്ഛം, ഏസാ അസ്മാക ധമ്മതാ"തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ഭോ ബ്രാഹ്മണ, "മക്കടോ കതഗുണജാനനകോ ആചാരസമ്പന്നോ സീലവാ നാമ അത്ഥീ"തി കഹം തയാ സുതോ വാ ദിട്ഠോ വാ, ഇദാനി ഖോ അഹം തം ഓഹച്ഛം വച്ചം തേ സീസേ കത്വാ പക്കമിസ്സാമി, അസ്മാകഞ്ഹി മക്കടാനം നാമ ഏസാ ധമ്മതാ അയം ജാതിസഭാവോ, യദിദം ഉപകാരകസ്സ സീസേ വച്ചം കാതബ്ബന്തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഉട്ഠായ ഗന്തും ആരഭി. മക്കടോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉപ്പതിത്വാ സാഖായം നിസീദിത്വാ ഓലമ്ബകം ഓതരന്തോ വിയ തസ്സ സീസേ വച്ചം പാതേത്വാ വിരവന്തോ വനസണ്ഡം പാവിസി. ബോധിസത്തോ ന്ഹത്വാ അഗമാസി.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ, പുബ്ബേപി മയാ കതഗുണം ന ജാനാസിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മക്കടോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ദുബ്ഭിയമക്കടജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൭൫] ൫. ആദിച്ചുപട്ഠാനജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബേസു കിര ഭൂതേസൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതസദിസമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ മഹാപരിവാരോ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തേ വാസം കപ്പേസി. സോ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ പബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ പച്ചന്തേ ഏകം ഗാമം നിസ്സായ പണ്ണസാലായം വാസം ഉപഗഞ്ഛി. അഥേകോ ലോലമക്കടോ ഇസിഗണേ ഭിക്ഖാചാരം ഗതേ അസ്സമപദം ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലാ ഉത്തിണ്ണാ കരോതി, പാനീയഘടേസു ഉദകം ഛഡ്ഡേതി, കുണ്ഡികം ഭിന്ദതി, അഗ്ഗിസാലായം വച്ചം കരോതി. താപസാ വസ്സം വസിത്വാ "ഇദാനി ഹിമവന്തോ പുപ്ഫഫലസമിദ്ധോ രമണീയോ, തത്ഥേവ ഗമിസ്സാമാ"തി പച്ചന്തഗാമവാസികേ ആപുച്ഛിംസു. മനുസ്സാ "സ്വേ, ഭന്തേ, മയം ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ അസ്സമപദം ആഗമിസ്സാമ, തം പരിഭുഞ്ജിത്വാവ ഗമിസ്സഥാ"തി വത്വാ ദുതിയദിവസേ പഹൂതം

ഖാദനീയഭോജനീയം ഗഹേത്വാ തത്ഥ അഗമംസു. തം ദിസ്വാ സോ മക്കടോ ചിന്തേസി - "കോഹഞ്ഞം കത്വാ മനുസ്സേ ആരാധേത്വാ മയ്ഹമ്പി ഖാദനീയഭോജനീയം ആഹരാപേസ്സാമീ"തി. സോ താപസചരണം ചരന്തോ വിയ സീലവാ വിയ ച ഹുത്വാ താപസാനം അവിദൂരേ സൂരിയം നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ "സീലവന്താനം സന്തികേ വസന്താ സീലവന്താ ഹോന്തീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. "സബ്ബേസു കിര ഭൂതേസു, സന്തി സീലസമാഹിതാ;
പസ്സ സാഖമിഗം ജമ്മം, ആദിച്ചമുപതിട്ഠതീ"തി.

തത്ഥ **സന്തി സീലസമാഹിതാ**തി സീലേന സമന്നാഗതാ സംവിജ്ജന്തി, സീലവന്താ ച സമാഹിതാ ച ഏകഗ്ഗചിത്താ സംവിജ്ജന്തീതിപി അത്ഥോ. **ജമ്മ**ന്തി ലാമകം. **ആദിച്ചമുപതിട്ഠതീ**തി സൂരിയം നമസ്സമാനോ തിട്ഠതി.

ഏവം തേ മനുസ്സേ തസ്സ ഗുണം കഥേന്തേ ദിസ്വാ ബോധിസത്തോ "തുമ്ഹേ ഇമസ്സ ലോലമക്കടസ്സ സീലാചാരം അജാനിത്വാ അവത്ഥുസ്മിംയേവ പസന്നാ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൦. "നാസ്സ സീലം വിജാനാഥ, അനഞ്ഞായ പസംസഥ;
അഗ്ഗിഹുത്തഞ്ച ഉഹന്നം, ദ്വേ ച ഭിന്നാ കമണ്ഡലൂ"തി.

തത്ഥ **അനഞ്ഞായാ**തി അജാനിത്വാ. **ഉഹന്ന**ന്തി ഇമിനാ പാപമക്കടേന ഊഹദം. **കമണ്ഡലൂ**തി കുണ്ഡികാ. "ദ്വേ ച കുണ്ഡികാ തേന ഭിന്നാ"തി ഏവമസ്സ അഗുണം കഥേസി.

മനുസ്സാ മക്കടസ്സ കുഹകഭാവം ഞത്വാ ലേഡ്ഡുഞ്ച യട്ഠിഞ്ച ഗഹേത്വാ പോഥേത്വാ പലാപേത്വാ ഇസിഗണസ്സ ഭിക്ഖം അദംസു. ഇസയോപി ഹിമവന്തമേവ ഗന്ത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മക്കടോ അയം കുഹകോ ഭിക്ഖു അഹോസി, ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ആദിച്ചുപട്ഠാനജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൭൬] ൬. കളായമുട്ഠിജാതകവണ്ണനാ

ബാലോ വതായം ദുമസാഖഗോചരോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ വസ്സകാലേ കോസലരഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപി. തത്ഥ ഠിതാ യോധാ ദ്വേ തീണി യുദ്ധാനി കത്വാ പച്ചത്ഥികേ അഭിഭവിതും അസക്കോന്താ രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസും. രാജാ അകാലേ വസ്സാനേയേവ നിക്ഖമിത്വാ ജേതവനസമീപേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ ചിന്തേസി - "അഹം അകാലേ നിക്ഖന്തോ, കന്ദരപദരാദയോ ഉദകപൂരാ, ദുഗ്ഗമോ മഗ്ഗോ, സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിസ്സാമി, സോ മം 'കഹം ഗച്ഛസി, മഹാരാജാ'തി പുച്ഛിസ്സതി, അഥാഹം ഏതമത്ഥം ആരോചേസ്സാമി, ന ഖോ പന മം സത്ഥാ സമ്പരായികേനേവത്ഥേന അനുഗ്ഗണ്ഹാതി, ദിട്ഠധമ്മികേനാപി അനുഗ്ഗണ്ഹാതിയേവ, തസ്മിം സചേ മേ ഗമനേന അവുഡ്ഢി ഭവിസ്സതി, 'അകാലോ, മഹാരാജാ'തി വക്ഖതി. സചേ പന വുഡ്ഢി

ഭവിസ്സതി, തുണ്ഹീ ഭവിസ്സതീ''തി. സോ ജേതവനം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ ''ഹന്ദ കുതോ നു ത്വം, മഹാരാജ, ആഗച്ഛസി ദിവാ ദിവസ്സാ''തി പുച്ഛി. ''ഭന്തേ, അഹം പച്ചന്തം വൂപസമേതും നിക്ഖന്തോ 'തുമ്ഹേ വന്ദിത്വാ ഗമിസ്സാമീ'തി ആഗതോമ്ഹീ''തി . സത്ഥാ ''പുബ്ബേപി, മഹാരാജ, രാജാനോ സേനായ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛമാനായ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ അകാലേ അബ്ഭുഗ്ഗമനം നാമ ന ഗമിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ സബ്ബത്ഥകഅമച്ചോ അഹോസി. അഥ രഞ്ഞോ പച്ചന്തേ കുപിതേ പച്ചന്തയോധാ പണ്ണം പേസേസും. രാജാ വസ്സകാലേ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധി, ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ സന്തികേ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ അസ്സാനം കളായേ സേദേത്വാ ആഹരിത്വാ ദോണിയം പക്ഖിപിംസു. ഉയ്യാനേ മക്കടേസു ഏകോ മക്കടോ രുക്ഖാ ഓതരിത്വാ തതോ കളായേ ഗഹേത്വാ മുഖം പൂരേത്വാ ഹത്ഥേഹിപി ഗഹേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ രുക്ഖേ നിസീദിത്വാ ഖാദിതും ആരഭി, അഥസ്സ ഖാദമാനസ്സ ഹത്ഥതോ ഏകോ കളായോ ഭൂമിയം പതി. സോ മുഖേന ച ഹത്ഥേഹി ച ഗഹിതേ സബ്ബേ കളായേ ഛഡ്ഡേത്വാ രുക്ഖാ ഓരുയ്ഹ തമേവ കളായം ഓലോകേന്തോ തം കളായം അദിസ്വാവ പുന രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ അഡ്ഡേ സഹസ്സപരാജിതോ വിയ സോചമാനോ ദുമ്മുഖോ രുക്ഖസാഖായം നിസീദി. രാജാ മക്കടസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''പസ്സഥ, കിം നാമേതം മക്കടേന കത''ന്തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ''മഹാരാജ, ബഹും അനവലോകേത്വാ അപ്പം ഓലോകേത്വാ ദുബ്ബുദ്ധിനോ ബാലാ ഏവരൂപം കരോന്തിയേവാ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൫. ''ബാലോ വതായം ദുമസാഖഗോചരോ, പഞ്ഞാ ജനിന്ദ നയിമസ്സ വിജ്ജതി;
കളായമുട്ഠിം അവകിരിയ കേവലം, ഏകം കളായം പതിതം ഗവേസതീ''തി.

തത്ഥ **ദുമസാഖഗോചരോ**തി മക്കടോ. സോ ഹി ദുമസാഖാസു ഗോചരം ഗണ്ഹാതി, സാവ അസ്സ ഗോചരോ സഞ്ചരണഭൂമിഭൂതാ, തസ്മാ ''ദുമസാഖഗോചരോ''തി വുച്ചതി. **ജനിന്ദാ**തി രാജാനം ആലപതി. രാജാ ഹി പരമിസ്സരഭാവേന ജനസ്സ ഇന്ദോതി ജനിന്ദോ. **കളായമുട്ഠി**ന്തി ചണകമുട്ഠിം. ''കാളരാജമാസമുട്ഠി''ന്തിപി വദന്തിയേവ. **അവകിരിയാ**തി അവകിരിത്വാ. **കേവല**ന്തി സബ്ബം. **ഗവേസതീ**തി ഭൂമിയം പതിതം ഏകമേവ പരിയേസതി.

ഏവം വത്വാ പുന ബോധിസത്തോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം ആമന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൬. ''ഏവമേവ മയം രാജ, യേ ചഞ്ഞേ അതിലോഭിനോ;
അപ്പേന ബഹും ജിയ്യാമ, കളായേനേവ വാനരോ''തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - മഹാരാജ, ഏവമേവ മയഞ്ച യേ ചഞ്ഞേ ലോഭാഭിഭൂതാ ജനാ സബ്ബേപി അപ്പേന ബഹും ജിയ്യാമ. മയഞ്ഹി ഏതരഹി അകാലേ വസ്സാനസമയേ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ അപ്പകസ്സ അത്ഥസ്സ കാരണാ ബഹുകാ അത്ഥാ പരിഹായാമ. **കളായേനേവ വാനരോ**തി യഥാ അയം വാനരോ ഏകം

കളായം പരിയേസമാനോ തേനേകേന കളായേന സബ്ബകളായേഹി പരിഹീനോ, ഏവം മയമ്പി അകാലേന കന്ദരപദരാദീസു പൂരേസു ഗച്ഛമാനാ അപ്പമത്തകം അത്ഥം പരിയേസമാനാ ബഹൂഹി ഹത്ഥിവാഹനഅസ്സവാഹനാദീഹി ചേവ ബലകായേന ച പരിഹായിസ്സാമ. തസ്മാ അകാലേ ഗന്തും ന വട്ടതീതി രഞ്ഞോ ഓവാദം അദാസി.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ തതോ നിവത്തിത്വാ ബാരാണസിമേവ പാവിസി. ചോരാപി ''രാജാ കിര ചോരമദ്ദനം കരിസ്സാമീതി നഗരാ നിക്ഖന്തോ''തി സുത്വാ പച്ചന്തതോ പലായിംസു. പച്ചുപ്പന്നേപി ചോരാ ''കോസലരാജാ കിര നിക്ഖന്തോ''തി സുത്വാ പലായിംസു. രാജാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ സാവത്ഥിമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കളായമുട്ഠിജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൭൭] ൭. തിന്ദുകജാതകവണ്ണനാ

ധനുഹത്ഥകലാപേഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥാ ഹി **മഹാബോധിജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൮.൧൨൪ ആദയോ) വിയ **ഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) വിയ ച അത്തനോ പഞ്ഞായ വണ്ണം വണ്ണിതം സുത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ, പുബ്ബേപി പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ വാനരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അസീതിസഹസ്സവാനരഗണപരിവാരോ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. തസ്സാസന്നേ ഏകോ പച്ചന്തഗാമകോ കദാചി വസതി, കദാചി ഉബ്ബസതി. തസ്സ പന ഗാമസ്സ മജ്ഝേ സാഖാവിടപസമ്പന്നോ മധുരഫലോ ഏകോ തിന്ദുകരുക്ഖോ അത്ഥി, വാനരഗണോ ഉബ്ബസിതകാലേ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ഫലാനി ഖാദതി. അഥാപരസ്മിം ഫലവാരേ സോ ഗാമോ പുന ആവാസോ അഹോസി ദള്ഹപരിക്ഖിത്തോ ദ്വാരയുത്തോ, സോപി രുക്ഖോ ഫലഭാരനമിതസാഖോ അട്ഠാസി. വാനരഗണോ ചിന്തേസി - ''മയം പുബ്ബേ അസുകഗാമേ തിന്ദുകഫലാനി ഖാദാമ, ഫലിതോ നു ഖോ സോ ഏതരഹി രുക്ഖോ, ഉദാഹു നോ, ആവസിതോ സോ ഗാമോ, ഉദാഹു നോ''തി. ഏവഞ്ച പന ചിന്തേത്വാ ''ഗച്ഛ ഇമം പവത്തിം ജാനാഹീ''തി ഏകം വാനരം പേസേസി. സോ ഗന്ത്വാ രുക്ഖസ്സ ച ഫലിതഭാവം ഗാമസ്സ ച ഗാള്ഹവാസഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ വാനരാനം ആരോചേസി.

വാനരാ തസ്സ ഫലിതഭാവം സുത്വാ ''മധുരാനി തിന്ദുകഫലാനി ഖാദിസ്സാമാ''തി ഉസ്സാഹജാതാ വാനരിന്ദസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസും. വാനരിന്ദോ ''ഗാമോ ആവാസോ അനാവാസോ''തി പുച്ഛി. ''ആവാസോ, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി ന ഗന്തബ്ബം. മനുസ്സാ ഹി ബഹുമായാ ഹോന്തീ''തി. ''ദേവ, മനുസ്സാനം പടിസല്ലാനവേലായ അഡ്ഢരത്തസമയേ ഖാദിസ്സാമാ''തി ബഹൂ ഗന്ത്വാ വാനരിന്ദം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ തസ്സ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ മനുസ്സാനം പടിസല്ലാനകാലം ആഗമയമാനാ മഹാപാസാണപിട്ഠേ സയിത്വാ

മജ്ഝിമയാമേ മനുസ്സേസു നിദ്ദം ഓക്കമന്തേസു രുക്ഖം ആരുയ്ഹ ഫലാനി ഖാദിംസു. അഥേകോ പുരിസോ സരീരകിച്ചേന ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമമജ്ഝഗതോ വാനരേ ദിസ്വാ മനുസ്സാനം ആചിക്ഖി. ബഹൂ മനുസ്സാ ധനുകലാപം സന്നയ്ഹിത്വാ നാനാവുധഹത്ഥാ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീനി ആദായ “പഭാതായ രത്തിയാ വാനരേ ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി രുക്ഖം പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. അസീതിസഹസ്സവാനരാ മനുസ്സേ ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതാ “നത്ഥി നോ അഞ്ഞം പടിസ്സരണം അഞ്ഞത്ര വാനരിന്ദേനാ”തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൭൩.“ധനുഹത്ഥകലാപേഹി, നേത്തിംസവരധാരിഭി;
സമന്താ പരികിണ്ണമ്ഹ, കഥം മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ധനുഹത്ഥകലാപേഹീ**തി ധനുകലാപഹത്ഥേഹി, ധനൂനി ചേവ സരകലാപേ ച ഗഹേത്വാ ഠിതേഹീതി അത്ഥോ. **നേത്തിംസവരധാരിഭീ**തി നേത്തിംസാ വുച്ചന്തി ഖഗ്ഗാ, ഉത്തമഖഗ്ഗധാരീഹീതി അത്ഥോ. **പരികിണ്ണമ്ഹാ**തി പരിവാരിതമ്ഹ. **കഥ**ന്തി കേന നു ഖോ ഉപായേന അമ്ഹാകം മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീതി.

തേസം കഥം സുത്വാ വാനരിന്ദോ “മാ ഭായിത്ഥ, മനുസ്സാ നാമ ബഹുകിച്ചാ, അജ്ജപി മജ്ഝിമയാമോ വത്തതി, അപി നാമ തേസം ‘അമ്ഹേ മാരേസ്സാമാ’തി പരിവാരിതാനം ഇമസ്സ കിച്ചസ്സ അന്തരായകരം അഞ്ഞം കിച്ചം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ”തി വാനരേ സമസ്സാസേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൪.“അപ്പേവ ബഹുകിച്ചാനം, അത്ഥോ ജായേഥ കോചി നം;
അത്ഥി രുക്ഖസ്സ അച്ഛിന്നം, ഖജ്ജഥഞ്ഞേവ തിന്ദുക”ന്തി.

തത്ഥ **ന**ന്തി നിപാതമത്തം, അപ്പേവ ബഹുകിച്ചാനം മനുസ്സാനം അഞ്ഞോ കോചി അത്ഥോ ഉപ്പജ്ജേയ്യാതി അയമേവേത്ഥ അത്ഥോ. **അത്ഥി രുക്ഖസ്സ അച്ഛിന്ന**ന്തി ഇമസ്സ രുക്ഖസ്സ ഫലാനം ആകഡ്ഢനപരികഡ്ഢനവസേന അച്ഛിന്നം ബഹു ഠാനം അത്ഥി. **ഖജ്ജഥഞ്ഞേവ തിന്ദുക**ന്തി തിന്ദുകഫലം ഖജ്ജഥഞ്ഞേവ. തുമ്ഹേ ഹി യാവതകേന വോ അത്ഥോ അത്ഥി, തത്തകം ഖാദഥ, അമ്ഹാകം പഹരണകാലം ജാനിസ്സാമാതി.

ഏവം മഹാസത്തോ കപിഗണം സമസ്സാസേസി. ഏത്തകഞ്ഹി അസ്സാസം അലഭമാനാ സബ്ബേപി തേ ഫലിതേന ഹദയേന ജീവിതക്ഖയം പാപുണേയ്യും. മഹാസത്തോ പന ഏവം വാനരഗണം അസ്സാസേത്വാ “സബ്ബേ വാനരേ സമാനേഥാ”തി ആഹ. സമാനേന്താ തസ്സ ഭാഗിനേയ്യം സേനകം നാമ വാനരം അദിസ്വാ “സേനകോ നാഗതോ”തി ആരോചേസും. “സചേ സേനകോ നാഗതോ, തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥ, ഇദാനി വോ സോ സോത്ഥിം കരിസ്സതീ”തി. സേനകോപി ഖോ വാനരഗണസ്സ ഗമനകാലേ നിദ്ദായിത്വാ പച്ഛാ പബുദ്ധോ കഞ്ചി അദിസ്വാ പദാനുപദികോ ഹുത്വാ ആഗച്ഛന്തോ മനുസ്സേ ദിസ്വാ “വാനരഗണസ്സ ഭയം ഉപ്പന്ന”ന്തി ഞത്വാ ഏകസ്മിം പരിയന്തേ ഗേഹേ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ സുത്തം കന്തന്തിയാ മഹല്ലികിത്ഥിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഖേത്തം ഗച്ഛന്തോ ഗാമദാരകോ വിയ ഏകം ഉമ്മുകം ഗഹേത്വാ ഉപരിവാതേ ഠത്വാ ഗാമം പദീപേസി. മനുസ്സാ മക്കടേ ഛഡ്ഡേത്വാ അഗ്ഗിം നിബ്ബാപേതും അഗമംസു. വാനരാ പലായന്താ സേനകസ്സത്ഥായ ഏകേകം ഫലം ഗഹേത്വാ പലായിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ഭാഗിനേയ്യോ സേനകോ മഹാനാമോ സക്കോ അഹോസി, വാനരഗണോ ബുദ്ധപരിസാ, വാനരിന്ദോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

തിന്ദുകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൭൮] ൮. കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ

ജനിത്തം മേ ഭവിത്തം മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അഹിവാതകരോഗമുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ഏകസ്മിം കുലേ അഹിവാതകരോഗോ ഉപ്പജ്ജി. മാതാപിതരോ പുത്തം ആഹംസു - ‘‘താത, മാ ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസ, ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഗന്ത്വാ ജീവിതം രക്ഖ, പച്ഛാ ആഗന്ത്വാ ഇമസ്മിം നാമ ഠാനേ മഹാനിധാനം അത്ഥി, തം ഉദ്ധരിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ സുഖേന ജീവേയ്യാസീ’’തി. പുത്തോ തേസം വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ അത്തനോ രോഗേ വൂപസന്തേ ആഗന്ത്വാ മഹാനിധാനം ഉദ്ധരിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ഘരാവാസം വസി. സോ ഏകദിവസം സപ്പിതേലാദീനി ചേവ വത്ഥച്ഛാദനാദീനി ച ഗാഹാപേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ‘‘തുമ്ഹാകം ഗേഹേ അഹിവാതകരോഗോ ഉപ്പന്നോതി അസ്സുമ്ഹ, കിന്തി കത്വാ മുത്തോസീ’’തി പുച്ഛി, സോ തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. സത്ഥാ ‘‘പുബ്ബേപി ഖോ, ഉപാസക, ഭയേ ഉപ്പന്നേ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ആലയം കത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗതാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിംസു, അനാലയം പന കത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതാ ജീവിതം ലഭിംസൂ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിഗാമകേ കുമ്ഭകാരകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ കുമ്ഭകാരകമ്മം കത്വാ പുത്തദാരം പോസേസി. തദാ പന ബാരാണസിയം മഹാനദിയാ സദ്ധിം ഏകാബദ്ധോ മഹാജാതസ്സരോ അഹോസി. സോ ബഹുഉദകകാലേ നദിയാ സദ്ധിം ഏകോദകോ ഹോതി, ഉദകേ മന്ദീഭൂതേ വിസും ഹോതി. മച്ഛകച്ഛപാ പന ‘‘ഇമസ്മിം സംവച്ഛരേ സുവുട്ഠികാ ഭവിസ്സതി, ഇമസ്മിം സംവച്ഛരേ ദുബ്ബുട്ഠികാ’’തി ജാനന്തി. അഥ തസ്മിം സരേ നിബ്ബത്തമച്ഛകച്ഛപാ ‘‘ഇമസ്മിം സംവച്ഛരേ ദുബ്ബുട്ഠികാ ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ ഉദകസ്സ ഏകാബദ്ധകാലേയേവ തമ്ഹാ സരാ നിക്ഖമിത്വാ നദിം അഗമിംസു. ഏകോ പന കച്ഛപോ ‘‘ഇദം മേ ജാതട്ഠാനം വഡ്ഢിതട്ഠാനം, മാതാപിതൂഹി വസിതട്ഠാനം, ന സക്കോമി ഇമം ജഹിതു’’ന്തി നദിം ന അഗമാസി. അഥ നിദാഘസമയേ തത്ഥ ഉദകം ഛിജ്ജി, സോ കച്ഛപോ ബോധിസത്തസ്സ മത്തികഗഹണട്ഠാനേ ഭൂമിം ഖണിത്വാ പാവിസി. ബോധിസത്തോ ‘‘മത്തികം ഗഹേസ്സാമീ’’തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാകുദ്ദാലേന ഭൂമിം ഖണന്തോ കച്ഛപസ്സ പിട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ മത്തികപിണ്ഡം വിയ കുദ്ദാലേനേവ നം ഉദ്ധരിത്വാ ഥലേ പാതേസി. സോ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ ‘‘വസനട്ഠാനേ ആലയം ജഹിതും അസക്കോന്തോ ഏവം വിനാസം പാപുണി’’ന്തി വത്വാ പരിദേവമാനോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൭൩. ‘‘ജനിത്തം മേ ഭവിത്തം മേ, ഇതി പങ്കേ അവസ്സയിം;
തം മം പങ്കോ അജ്ഝഭവി, യഥാ ദുബ്ബലകം തഥാ;
തം തം വദാമി ഭഗ്ഗവ, സുണോഹി വചനം മമ.

ന്റ“ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, സുഖം യത്രാധിഗച്ഛതി;
തം ജനിത്തം ഭവിത്തഞ്ച, പുരിസസ്സ പജാനതോ;
യമ്ഹി ജീവേ തമ്ഹി ഗച്ഛേ, ന നികേതഹതോ സിയാ”തി.

തത്ഥ **ജനിത്തം മേ ഭവിത്തം മേ**തി ഇദം മമ ജാതട്ഠാനം, ഇദം മമ വഡ്ഢിതട്ഠാനം. **ഇതി പങ്കേ അവസ്സയി**ന്തി ഇമിനാ കാരണേനാഹം ഇമസ്മിം കദ്ദമേ അവസ്സയിം നിപജ്ജിം, വാസം കപ്പേസിന്തി അത്ഥോ. **അജ്ഝഭവീ**തി അധിഅഭവി വിനാസം പാപേസി. **ഭഗ്ഗവാ**തി കുമ്ഭകാരം ആലപതി. കുമ്ഭകാരാനഞ്ഹി നാമഗോത്തപഞ്ഞത്തി ഏസാ, യദിദം ഭഗ്ഗവാതി. **സുഖ**ന്തി കായികചേതസികസ്സാദം. **തം ജനിത്തം ഭവിത്തഞ്ചാ**തി തം ജാതട്ഠാനഞ്ച വഡ്ഢിതട്ഠാനഞ്ച. “ജാനിത്തം ഭാവിത്ത”ന്തി ദീഘവസേനപി പാഠോ, സോയേവത്ഥോ. **പജാനതോ**തി അത്ഥാനത്ഥം കാരണാകാരണം ജാനന്തസ്സ. **ന നികേതഹതോ സിയാ**തി നികേതേ ആലയം കത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ നികേതേന ഹതോ, ഏവരൂപം മരണദുക്ഖം പാപിതോ ന ഭവേയ്യാതി.

ഏവം സോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ തം ഗഹേത്വാ സകലഗാമവാസിനോ സന്നിപാതാപേത്വാ തേ മനുസ്സേ ഓവദന്തോ ഏവമാഹ - “പസ്സഥ ഇമം കച്ഛപം, അയം അഞ്ഞേസം മച്ഛകച്ഛപാനം മഹാനദിം ഗമനകാലേ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ആലയം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തോ തേഹി സദ്ധിം അഗന്ത്വാ മമ മത്തികഗഹണട്ഠാനം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സാഹം മത്തികം ഗണ്ഹന്തോ മഹാകുദ്ദാലേന പിട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ മത്തികപിണ്ഡം വിയ നം ഥലേ പാതേസിം, അയം അത്തനാ കതകമ്മം സരിത്വാ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി പരിദേവിത്വാ കാലമകാസി. ഏവമേസ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ആലയം കത്വാ മരണം പത്തോ, തുമ്ഹേപി മാ ഇമിനാ കച്ഛപേന സദിസാ അഹുവത്ഥ, ഇതോ പട്ഠായ ‘മയ്ഹം രൂപം മയ്ഹം സദ്ദോ മയ്ഹം ഗന്ധോ മയ്ഹം രസോ മയ്ഹം ഫോട്ഠബ്ബോ മയ്ഹം പുത്തോ മയ്ഹം ധീതാ മയ്ഹം ദാസദാസിപരിച്ഛേദോ മയ്ഹം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണ’ന്തി തണ്ഹാവസേന ഉപഭോഗവസേന മാ ഗണ്ഹിത്ഥ, ഏകകോവേസ സത്തോ തീസു ഭവേസു പരിവത്തതീ”തി. ഏവം ബുദ്ധലീലായ മഹാജനസ്സ ഓവാദമദാസി, സോ ഓവാദോ സകലജമ്ബുദീപം പത്ഥരിത്വാ സട്ഠിമത്താനി വസ്സസഹസ്സാനി അട്ഠാസി. മഹാജനോ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി, ബോധിസത്തോപി തഥേവ പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ കുലപുത്തോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. “തദാ കച്ഛപോ ആനന്ദോ അഹോസി, കുമ്ഭകാരോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൭൯] ൯. സതധമ്മജാതകവണ്ണനാ

തഞ്ച അപ്പന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകവീസതിവിധം അനേസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി കാലേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ വേജ്ജകമ്മേന ദൂതകമ്മേന പഹിണകമ്മേന ജങ്ഘപേസനികേന പിണ്ഡപടിപിണ്ഡേനാതി ഏവരൂപായ ഏകവീസതിവിധായ അനേസനായ

ജീവികം കപ്പേസും. സാ **സാകേതജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൨.൧൩൩-൧൩൪) ആവിഭവിസ്സതി. സത്ഥാ തേസം തഥാ ജീവികകപ്പനഭാവം ഞത്വാ "ഏതരഹി ഖോ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ അനേസനായ ജീവികം കപ്പേന്തി, തേ പന ഏവം ജീവികം കപ്പേത്വാ യക്ഖത്തഭാവാ പേതത്തഭാവാ ന മുച്ചിസ്സന്തി, ധുരഗോണാ ഹുത്വാവ നിബ്ബത്തിസ്സന്തി, നിരയേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, ഏതേസം ഹിതത്ഥായ സുഖത്ഥായ അത്തജ്ഝാസയം സകപടിഭാനം ഏകം ധമ്മദേസനം കഥേതും വട്ടതീ"തി ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏകവീസതിവിധായ അനേസനായ പച്ചയാ ഉപ്പാദേതബ്ബാ. അനേസനായ ഹി ഉപ്പന്നോ പിണ്ഡപാതോ ആദിത്തലോഹഗുളസദിസോ ഹലാഹലവിസൂപമോ. അനേസനാ ഹി നാമേസാ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകേഹി ഗരഹിതബ്ബാ പടികുട്ഠാ. അനേസനായ ഉപ്പന്നം പിണ്ഡപാതം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഹി ഹാസോ വാ സോമനസ്സം വാ നത്ഥി. ഏവം ഉപ്പന്നോ ഹി പിണ്ഡപാതോ മമ സാസനേ ചണ്ഡാലസ്സ ഉച്ഛിട്ഠഭോജനസദിസോ, തസ്സ പരിഭോഗോ സതധമ്മമാണവസ്സ ചണ്ഡാലുച്ഛിട്ഠഭത്തപരിഭോഗോ വിയ ഹോതീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ചണ്ഡാലയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കേനചിദേവ കരണീയേന പാഥേയ്യതണ്ഡുലേ ച ഭത്തപുടഞ്ച ഗഹേത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ബാരാണസിയം ഏകോ മാണവോ അത്ഥി സതധമ്മോ നാമ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തോ. സോപി കേനചിദേവ കരണീയേന തണ്ഡുലേ ച ഭത്തപുടഞ്ച അഗഹേത്വാവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി, തേ ഉഭോപി മഹാമഗ്ഗേ സമാഗച്ഛിംസു. മാണവോ ബോധിസത്തം "കിംജാതികോസീ"തി പുച്ഛി. സോ "അഹം ചണ്ഡാലോ"തി വത്വാ "ത്വം കിംജാതികോസീ"തി മാണവം പുച്ഛി . "ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണോ അഹ"ന്തി. "സാധു ഗച്ഛാമാ"തി തേ ഉഭോപി മഗ്ഗം അഗമംസു. ബോധിസത്തോ പാതരാസവേലായ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ ഭത്തപുടം മോചേത്വാ "മാണവ, ഭത്തം ഭുഞ്ജാഹീ"തി ആഹ. "നത്ഥി, അരേ ചണ്ഡാല, മമ ഭത്തേന അത്ഥോ"തി. ബോധിസത്തോ "സാധൂ"തി പുടകഭത്തം ഉച്ഛിട്ഠം അകത്വാവ അത്തനോ യാപനമത്തം അഞ്ഞസ്മിം പണ്ണേ പക്ഖിപിത്വാ പുടകഭത്തം ബന്ധിത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ധോതഹത്ഥപാദോ തണ്ഡുലേ ച സേസഭത്തഞ്ച ആദായ "ഗച്ഛാമ, മാണവാ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

തേ സകലദിവസം ഗന്ത്വാ സായം ഉഭോപി ഏകസ്മിം ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ ന്ഹത്വാ പച്ചുത്തരിംസു. ബോധിസത്തോ ഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഭത്തപുടം മോചേത്വാ മാണവം അനാപുച്ഛിത്വാ ഭുഞ്ജിതും ആരഭി. മാണവോ സകലദിവസം മഗ്ഗഗമനേന കിലന്തോ ഛാതജ്ഝത്തോ "സചേ മേ ഭത്തം ദസ്സതി, ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. ഇതരോ കിഞ്ചി അവത്വാ ഭുഞ്ജതേവ. മാണവോ ചിന്തേസി - "അയം ചണ്ഡാലോ മയ്ഹം അവത്വാവ സബ്ബം ഭുഞ്ജതി നിപ്പീളേത്വാപി തം ഗഹേത്വാ ഉപരി ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ സേസം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി. സോ തഥാ കത്വാ ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം ഭുഞ്ജി. അഥസ്സ ഭുത്തമത്തസ്സേവ "മയാ അത്തനോ ജാതിഗോത്തകുലപദേസാനം അനനുച്ഛവികം കതം, ചണ്ഡാലസ്സ നാമ മേ ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം ഭുത്ത"ന്തി ബലവവിപ്പടിസാരോ ഉപ്പജ്ജി, താവദേവസ്സ സലോഹിതം ഭത്തം മുഖതോ ഉഗ്ഗച്ഛി. സോ "അപ്പമത്തകസ്സ വത മേ കാരണാ അനനുച്ഛവികം കമ്മം കത"ന്തി ഉപ്പന്നബലവസോകതായ പരിദേവമാനോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭."തഞ്ച അപ്പഞ്ച ഉച്ഛിട്ഠം, തഞ്ച കിച്ഛേന നോ അദാ;
സോഹം ബ്രാഹ്മണജാതികോ, യം ഭുത്തം തമ്പി ഉഗ്ഗത"ന്തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - യം മയാ ഭുത്തം, തം അപ്പഞ്ച ഉച്ഛിട്ഠഞ്ച, തഞ്ച സോ ചണ്ഡാലോ ന അത്തനോ രുചിയാ മം അദാസി, അഥ ഖോ നിപ്പീളിയമാനോ കിച്ഛേന കസിരേന അദാസി, സോഹം പരിസുദ്ധബ്രാഹ്മണജാതികോ, തേനേവ മേ യം ഭുത്തം, തമ്പി സദ്ധിം ലോഹിതേന ഉഗ്ഗതന്തി.

ഏവം മാണവോ പരിദേവിത്വാ "കിം ദാനി മേ ഏവരൂപം അനനുച്ഛവികം കമ്മം കത്വാ ജീവിതേനാ"തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ കസ്സചി അത്താനം അദസ്സേത്വാവ അനാഥമരണം പത്തോ.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ദസ്സേത്വാ "സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സതധമ്മമാണവസ്സ തം ചണ്ഡാലുച്ഛിട്ഠകം ഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ അയുത്തഭോജനസ്സ ഭുത്തത്താ നേവ ഹാസോ, ന സോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജി, ഏവമേവ യോ ഇമസ്മിം സാസനേ പബ്ബജിതോ അനേസനായ ജീവികം കപ്പേന്തോ തഥാലദ്ധപച്ചയം പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സ ബുദ്ധപടികുട്ഠഗരഹിതജീവിതഭാവതോ നേവ ഹാസോ, ന സോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതീ"തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮."ഏവം ധമ്മം നിരംകത്വാ, യോ അധമ്മേന ജീവതി;
സതധമ്മോവ ലാഭേന, ലദ്ധേനപി ന നന്ദതീ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലധമ്മം. **നിരംകത്വാ**തി നീഹരിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ. **അധമ്മേനാ**തി ഏകവീസതിയാ അനേസനസങ്ഖാതേന മിച്ഛാജീവേന. **സതധമ്മോ**തി തസ്സ നാമം, "സന്തധമ്മോ"തിപി പാഠോ. **ന നന്ദതീ**തി യഥാ സതധമ്മോ മാണവോ "ചണ്ഡാലുച്ഛിട്ഠകം മേ ലദ്ധ"ന്തി തേന ലാഭേന ന നന്ദതി, ഏവം ഇമസ്മിമ്പി സാസനേ പബ്ബജിതോ കുലപുത്തോ അനേസനായ ലദ്ധലാഭം പരിഭുഞ്ജന്തോ ന നന്ദതി ന തുസ്സതി, "ബുദ്ധഗരഹിതജീവികായ ജീവാമീ"തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ ഹോതി. തസ്മാ അനേസനായ ജീവികം കപ്പേന്തസ്സ സതധമ്മമാണവസ്സേവ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അനാഥമരണം മരിതും വരന്തി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ദേസേത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. "തദാ മാണവോ ആനന്ദോ അഹോസി, അഹമേവ ചണ്ഡാലപുത്തോ അഹോസി"ന്തി.

സതധമ്മജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൮൦] ൧൦. ദുദ്ദദജാതകവണ്ണനാ

ദുദ്ദദം ദദമാനാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഗണദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ദ്വേ സഹായകാ കുടുമ്ബിയപുത്താ ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം സജ്ജേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരേ അദംസു. തേസു ഗണജേട്ഠകോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ദാനേ ബഹുദായകാപി അത്ഥി അപ്പദായകാപി, തേസം സബ്ബേസമ്പി 'ഇദം ദാനം മഹപ്ഫലം ഹോതൂ'"തി

ദാനം നിയ്യാദേസി. സത്ഥാ "തുമ്ഹേഹി ഖോ ഉപാസകാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ ഏവം നിയ്യാദേന്തേഹി മഹാകമ്മം കതം, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ദാനം ദത്വാ ഏവമേവ നിയ്യാദിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഘരാവാസം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ചരമാനോ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ദ്വാരഗാമേ സപരിവാരോ ഭിക്ഖായ ചരി. മനുസ്സാ ഭിക്ഖം അദംസു. പുനദിവസേ ബാരാണസിയം ചരി, മനുസ്സാ സമ്പിയായമാനാ ഭിക്ഖം ദത്വാ ഗണബന്ധനേന ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ ദാനം സജ്ജേത്വാ ഇസിഗണസ്സ മഹാദാനം പവത്തയിംസു. ദാനപരിയോസാനേ ഗണജേട്ഠകോ ഏവമേവ വത്വാ ഇമിനാവ നിയാമേന ദാനം നിയ്യാദേസി. ബോധിസത്തോ "ആവുസോ, ചിത്തപ്പസാദേ സതി അപ്പകം നാമ ദാനം നത്ഥീ"തി വത്വാ അനുമോദനം കരോന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൭൯. "ദുദ്ദദം ദദമാനാനം, ദുക്കരം കമ്മ കുബ്ബതം;
അസന്തോ നാനുകുബ്ബന്തി, സതം ധമ്മോ ദുരന്നയോ.

൮൦. "തസ്മാ സതഞ്ച അസതം, നാനാ ഹോതി ഇതോ ഗതി;
അസന്തോ നിരയം യന്തി, സന്തോ സഗ്ഗപരായണാ"തി.

തത്ഥ **ദുദ്ദദന്തി** ദാനം നാമ ലോഭദോസവസികേഹി അപണ്ഡിതേഹി ദാതും ന സക്കാ, തസ്മാ "ദുദ്ദദ"ന്തി വുച്ചതി. തം ദദമാനാനം. **ദുക്കരം കമ്മ കുബ്ബതന്തി** തദേവ ദാനകമ്മം സബ്ബേഹി കാതും ന സക്കാതി ദുക്കരം. തം കുരുമാനാനം. **അസന്തോതി** അപണ്ഡിതാ ബാലാ. **നാനുകുബ്ബന്തീതി** തം കമ്മം നാനുകരോന്തി. **സതം ധമ്മോതി** പണ്ഡിതാനം സഭാവോ. ദാനം സന്ധായേതം വുത്തം. **ദുരന്നയോതി** ഫലസമ്ബന്ധവസേന ദുജ്ജാനോ, ഏവരൂപസ്സ ദാനസ്സ ഏവരൂപോ ഫലവിപാകോ ഹോതീതി ദുരനുബോധോ. അപിച **ദുരന്നയോതി** ദുരധിഗമോ, അപണ്ഡിതേഹി ദാനം ദത്വാ ദാനഫലം നാമ ലദ്ധും ന സക്കാതിപി അത്ഥോ. **നാനാ ഹോതി ഇതോ ഗതീതി** ഇതോ ചവിത്വാ പരലോകം ഗച്ഛന്താനം പടിസന്ധിഗ്ഗഹണം നാനാ ഹോതി. **അസന്തോ നിരയം യന്തീതി** അപണ്ഡിതാ ദുസ്സീലാ ദാനം അദത്വാ സീലം അരക്ഖിത്വാ നിരയം ഗച്ഛന്തി. **സന്തോ സഗ്ഗപരായണാതി** പണ്ഡിതാ പന ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരിത്വാ തീണി സുചരിതാനി പൂരേത്വാ സഗ്ഗപരായണാ ഹോന്തി, മഹന്തം സഗ്ഗസുഖസമ്പത്തിം അനുഭവന്തീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ അനുമോദനം കത്വാ ചത്താരോ വസ്സികേ മാസേ തത്ഥേവ വസിത്വാ വസ്സാതിക്കമേ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ദുദ്ദദജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കല്യാണവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

> കല്യാണധമ്മം ദദ്ദരം, മക്കടി ദുബ്ഭിമക്കടം;
> ആദിച്ചുപട്ഠാനഞ്ചേവ, കളായമുട്ഠി തിന്ദുകം;
> കച്ഛപം സതധമ്മഞ്ച, ദുദ്ദദന്തി ച തേ ദസ.

൪. അസദിസവഗ്ഗോ

[൧൮൧] ൧. അസദിസജാതകവണ്ണനാ

ധനുഗ്ഗഹോ അസദിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭഗവതോ മഹാനിക്ഖമപാരമിം വണ്ണേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, പുബ്ബേപി സേതച്ഛത്തം പഹായ നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, തസ്സ സോത്ഥിനാ ജാതസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''അസദിസകുമാരോ''തി നാമം അകംസു. അഥസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ അഞ്ഞോ പുഞ്ഞവാ സത്തോ ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, തസ്സ സോത്ഥിനാ ജാതസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ''തി നാമം അകംസു. തേസു ബോധിസത്തോ സോളസവസ്സകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ അട്ഠാരസ ച സിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തേസു ഇസ്സാസസിപ്പേ അസദിസോ ഹുത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗമി. രാജാ കാലം കരോന്തോ ''അസദിസകുമാരസ്സ രജ്ജം ദത്വാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഓപരജ്ജം ദേഥാ''തി വത്വാ കാലമകാസി. തസ്മിം കാലകതേ ബോധിസത്തോ അത്തനോ രജ്ജേ ദീയമാനേ ''ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ''തി പടിക്ഖിപി, ബ്രഹ്മദത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. ബോധിസത്തോ ''മയ്ഹം രജ്ജേന അത്ഥോ നത്ഥീ''തി കിഞ്ചിപി ന ഇച്ഛി, കനിട്ഠേ രജ്ജം കാരേന്തേ പകതിയാ വസനാകാരേനേവ വസി. രാജപാദമൂലികാ ''അസദിസകുമാരോ രജ്ജം പത്ഥേതീ''തി വത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ബോധിസത്തം പരിഭിന്ദിംസു. സോപി തേസം വചനം ഗഹേത്വാ പരിഭിന്നചിത്തോ ''ഭാതരം മേ ഗണ്ഹഥാ''തി മനുസ്സേ പയോജേസി.

അഥേകോ ബോധിസത്തസ്സ അത്ഥചരകോ തം കാരണം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ കനിട്ഠഭാതികസ്സ കുജ്ഝിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞം രട്ഠം ഗന്ത്വാ ''ഏകോ ധനുഗ്ഗഹോ ആഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠിതോ''തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ ''കിത്തകം ഭോഗം ഇച്ഛസീ''തി പുച്ഛി . ''ഏകസംവച്ഛരേന സതസഹസ്സ''ന്തി. ''സാധു ആഗച്ഛതൂ''തി. അഥ നം ആഗന്ത്വാ സമീപേ ഠിതം പുച്ഛി - ''ത്വം ധനഗ്ഗഹോസീ''തി? ''ആമ, ദേവാ''തി. ''സാധു മം ഉപട്ഠഹസ്സൂ''തി. സോ തതോ പട്ഠായ രാജാനം ഉപട്ഠഹി. തസ്സ പരിബ്ബയം ദീയമാനം ദിസ്വാ ''അതിബഹും ലഭതീ''തി പോരാണകധനുഗ്ഗഹാ

ഉജ്ഝായിംസു. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടസമീപേ സാണിപാകാരം പരിക്ഖിപാപേത്വാ അമ്ബരുക്ഖമൂലേ മഹാസയനേ നിപന്നോ ഉദ്ധം ഓലോകേന്തോ രുക്ഖഗ്ഗേ ഏകം അമ്ബപിണ്ഡിം ദിസ്വാ "ഇമം ന സക്കാ അഭിരുഹിത്വാ ഗണ്ഹിതു"ന്തി ധനുഗ്ഗഹേ പക്കോസാപേത്വാ "ഇമം അമ്ബപിണ്ഡിം സരേന ഛിന്ദിത്വാ പാതേതും സക്ഖിസ്സഥാ"തി ആഹ. ന തം, ദേവ, അമ്ഹാകം ഗരു, ദേവേന പന നോ ബഹുവാരേ കമ്മം ദിട്ഠപുബ്ബം, അധുനാഗതോ ധനുഗ്ഗഹോ അമ്ഹേഹി ബഹുതരം ലഭതി, തം പാതാപേഥാതി.

രാജാ ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ "സക്ഖിസ്സസി, താത, ഏതം പാതേതു"ന്തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാരാജ, ഏകം ഓകാസം ലഭമാനോ സക്ഖിസ്സാമീ"തി. "കതരോകാസ"ന്തി? "തുമ്ഹാകം സയനസ്സ അന്തോകാസ"ന്തി. രാജാ സയനം ഹരാപേത്വാ ഓകാസം കാരേസി. ബോധിസത്തസ്സ ഹത്ഥേ ധനു നത്ഥി, നിവാസനന്തരേ ധനും സന്നയ്ഹിത്വാ വിചരതി, തസ്മാ "സാണിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ആഹ. രാജാ "സാധൂ"തി സാണിം ആഹരാപേത്വാ പരിക്ഖിപാപേസി. ബോധിസത്തോ അന്തോസാണിം പവിസിത്വാ ഉപരിനിവത്ഥം സേതവത്ഥം ഹരിത്വാ ഏകം രത്തപടം നിവാസേത്വാ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ ഏകം രത്തപടം ഉദരേ ബന്ധിത്വാ പസിബ്ബകതോ സന്ധിയുത്തം ഖഗ്ഗം നീഹരിത്വാ വാമപസ്സേ സന്നയ്ഹിത്വാ സുവണ്ണകഞ്ചുകം പടിമുഞ്ചിത്വാ ചാപനാളിം പിട്ഠിയം സന്നയ്ഹിത്വാ സന്ധിയുത്തമേണ്ഡകമഹാധനും ആദായ പവാളവണ്ണം ജിയം ആരോപേത്വാ ഉണ്ഹീസം സീസേ പടിമുഞ്ചിത്വാ തിഖിണഖുരപ്പം നഖേഹി പരിവത്തയമാനോ സാണിം ദ്വിധാ കത്വാ പഥവിം ഫാലേത്വാ അലങ്കതനാഗകുമാരോ വിയ നിക്ഖമിത്വാ സരഖിപനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഖുരപ്പം സന്നയ്ഹിത്വാ രാജാനം ആഹ - "കിം, മഹാരാജ, ഏതം അമ്ബപിണ്ഡിം ഉദ്ധം ആരോഹനകണ്ഡേന പാതേമി, ഉദാഹു അധോ ഓരോഹനകണ്ഡേനാ"തി . "താത, ബഹൂ മയാ ആരോഹനകണ്ഡേന പാതേന്താ ദിട്ഠപുബ്ബാ, ഓരോഹനകണ്ഡേന പന പാതേന്താ മയാ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, ഓരോഹനകണ്ഡേന പാതേഹീ"തി. "മഹാരാജ, ഇദം കണ്ഡം ദൂരം ആരോഹിസ്സതി, യാവ ചാതുമഹാരാജികഭവനം, താവ ഗന്ത്വാ സയം ഓരോഹിസ്സതി, യാവസ്സ ഓരോഹനം, താവ തുമ്ഹേഹി അധിവാസേതും വട്ടതീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥ നം പുന ആഹ - "മഹാരാജ, ഇദം കണ്ഡം പന ആരോഹമാനം അമ്ബപിണ്ഡിവണ്ടം യാവമജ്ഝം കന്തമാനം ആരോഹിസ്സതി, ഓരോഹമാനം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഇതോ വാ ഏത്തോ വാ അഗന്ത്വാ ഉജുഞ്ഞേവ പതിത്വാ അമ്ബപിണ്ഡിം ഗഹേത്വാ ഓതരിസ്സതി, പസ്സ, മഹാരാജാ"തി വേഗം ജനേത്വാ കണ്ഡം ഖിപി. തം കണ്ഡം അമ്ബപിണ്ഡിവണ്ടം യാവമജ്ഝം കന്തമാനം അഭിരുഹി. ബോധിസത്തോ "ഇദാനി തം കണ്ഡം യാവ ചാതുമഹാരാജികഭവനം ഗതം ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ പഠമം ഖിത്തകണ്ഡതോ അധികതരം വേഗം ജനേത്വാ അഞ്ഞം കണ്ഡം ഖിപി, തം ഗന്ത്വാ പുരിമകണ്ഡപുങ്ഖേ പഹരിത്വാ നിവത്തിത്വാ സയം താവതിംസഭവനം അഭിരുഹി. തത്ഥ നം ദേവതാ അഗ്ഗഹേസും, നിവത്തനകണ്ഡസ്സ വാതഛിന്നസദ്ദോ അസനിസദ്ദോ വിയ അഹോസി. മഹാജനേന "കിം ഏസോ സദ്ദോ"തി വുത്തേ ബോധിസത്തോ "നിവത്തനകണ്ഡസ്സ സദ്ദോ"തി വത്വാ അത്തനോ അത്തനോ സരീരേ കണ്ഡസ്സ പതനഭാവം ഞത്വാ ഭീതതസിതം മഹാജനം "മാ ഭായിത്ഥാ"തി സമസ്സാസേത്വാ "കണ്ഡസ്സ ഭൂമിയം പതിതും ന

ദസ്സാമീ’’തി ആഹ. കണ്ഡം ഓതരമാനം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഇതോ വാ ഏത്തോ വാ അഗന്ത്വാ ഉജുഞ്ഞേവ പതിത്വാ അമ്ബപിണ്ഡിം ഛിന്ദി. ബോധിസത്തോ അമ്ബപിണ്ഡിയാ ച കണ്ഡസ്സ ച ഭൂമിയം പതിതും അദത്വാ ആകാസേയേവ സമ്പടിച്ഛന്തോ ഏകേന ഹത്ഥേന അമ്ബപിണ്ഡിം, ഏകേന ഹത്ഥേന കണ്ഡം അഗ്ഗഹേസി. മഹാജനോ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ‘‘ന നോ ഏവരൂപം ദിട്ഠപുബ്ബ’’ന്തി മഹാപുരിസം പസംസതി ഉന്നദതി അപ്ഫോടേതി അങ്ഗുലിയോ വിധുനതി, ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി പവത്തേതി. രാജപരിസായ തുട്ഠപഹട്ഠായ ബോധിസത്തസ്സ ദിന്നധനം കോടിമത്തം അഹോസി. രാജാപിസ്സ ധനവസ്സം വസ്സേന്തോ വിയ ബഹും ധനം മഹന്തഞ്ച യസം അദാസി.

ഏവം ബോധിസത്തേ തേന രഞ്ഞാ സക്കതേ ഗരുകതേ തത്ഥ വസന്തേ ‘‘അസദിസകുമാരോ കിര ബാരാണസിയം നത്ഥീ’’തി സത്ത രാജാനോ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിനഗരം പരിവാരേത്വാ ‘‘രജ്ജം വാ ദേതു യുദ്ധം വാ’’തി രഞ്ഞോ പണ്ണം പേസേസും. രാജാ മരണഭയഭീതോ ‘‘കുഹിം മേ ഭാതാ വസതീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏകം സാമന്തരാജാനം ഉപട്ഠഹതീ’’തി സുത്വാ ‘‘മമ ഭാതികേ അനാഗച്ഛന്തേ മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥി, ഗച്ഛഥ തസ്സ മമ വചനേന പാദേ വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛഥാ’’തി ദൂതേ പാഹേസി. തേ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ തം രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ രാജാനം ‘‘മാ ഭായീ’’തി സമസ്സാസേത്വാ കണ്ഡേ അക്ഖരാനി ഛിന്ദിത്വാ ‘‘അഹം അസദിസകുമാരോ ആഗതോ, അഞ്ഞം ഏകകണ്ഡം ഖിപന്തോ സബ്ബേസം വോ ജീവിതം ഹരിസ്സാമി, ജീവിതേന അത്ഥികാ പലായന്തൂ’’തി അട്ടാലകേ ഠത്വാ സത്തന്നം രാജൂനം ഭുഞ്ജന്താനം കഞ്ചനപാതിമകുലേയേവ കണ്ഡം പാതേസി. തേ അക്ഖരാനി ദിസ്വാ മരണഭയഭീതാ സബ്ബേവ പലായിംസു. ഏവം മഹാസത്തോ ഖുദ്ദകമക്ഖികായ പിവനമത്തമ്പി ലോഹിതം അനുപ്പാദേത്വാ സത്ത രാജാനോ പലാപേത്വാ കനിട്ഠഭാതരം അപലോകേത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, അസദിസകുമാരോ സത്ത രാജാനോ പലാപേത്വാ വിജിതസങ്ഗാമോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതോ’’തി അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൬൧. ‘‘ധനുഗ്ഗഹോ അസദിസോ, രാജപുത്തോ മഹബ്ബലോ;
ദൂരേപാതീ അക്ഖണവേധീ, മഹാകായപ്പദാലനോ.

൬൨. ‘‘സബ്ബാമിത്തേ രണം കത്വാ, ന ച കഞ്ചി വിഹേഠയി;
ഭാതരം സോത്ഥിം കത്വാന, സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ’’തി.

തത്ഥ **അസദിസോതി** ന കേവലം നാമേനേവ, ബലവീരിയപഞ്ഞാഹിപി അസദിസോവ. **മഹബ്ബലോതി** കായബലേനപി പഞ്ഞാബലേനപി മഹബ്ബലോ. **ദൂരേപാതീതി** യാവ ചാതുമഹാരാജികഭവനാ താവതിംസഭവനാ ച കണ്ഡം പേസേതും സമത്ഥതായ ദൂരേപാതീ. **അക്ഖണവേധീതി** അവിരാധിതവേധീ. അഥ വാ അക്ഖണാ വുച്ചതി വിജ്ജു, യാവ ഏകാ വിജ്ജു നിച്ഛരതി, താവ തേനോഭാസേന സത്തട്ഠ വാരേ കണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ വിജ്ഝതീതി **അക്ഖണവേധീ. മഹാകായപ്പദാലനോതി** മഹന്തേ കായേ പദാലേതി.

ചമ്മകായോ, ദാരുകായോ, ലോഹകായോ, അയോകായോ, വാലികകായോ, ഉദകകായോ, ഫലകകായോതി ഇമേ സത്ത മഹാകായാ നാമ. തത്ഥ അഞ്ഞോ ചമ്മകായപദാലനോ മഹിംസചമ്മം വിനിവിജ്ഝതി, സോ പന സതമ്പി മഹിംസചമ്മാനം വിനിവിജ്ഝതിയേവ. അഞ്ഞോ അട്ഠങ്ഗുലബഹലം ഉദുമ്ബരപദരം, ചതുരങ്ഗുലബഹലം അസനപദരം വിനിവിജ്ഝതി, സോ പന ഫലകസതമ്പി ഏകതോ ബദ്ധം വിനിവിജ്ഝതി, തഥാ ദ്വങ്ഗുലബഹലം തമ്ബലോഹപട്ടം, അങ്ഗുലബഹലം അയപട്ടം. വാലികസകടസ്സ ബദരസകടസ്സ പലാലസകടസ്സ വാ പച്ഛാഭാഗേന കണ്ഡം പവേസേത്വാ പുരേഭാഗേന അതിപാതേതി, പകതിയാ ഉദകേ ചതുഉസഭട്ഠാനം കണ്ഡം പേസേതി, ഥലേ അട്ഠഉസഭന്തി ഏവം ഇമേസം സത്തന്നം മഹാകായാനം പദാലനതോ മഹാകായപ്പദാലനോ. **സബ്ബാമിത്തേ**തി സബ്ബേ അമിത്തേ. **രണം കത്വാ**തി യുദ്ധം കത്വാ പലാപേസീതി അത്ഥോ. **ന ച കഞ്ചി വിഹേഠയീ**തി ഏകമ്പി ന വിഹേഠേസി. അവിഹേഠയന്തോയേവ പന തേഹി സദ്ധിം കണ്ഡപേസനേനേവ രണം കത്വാ. **സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ**തി സീലസംയമം പബ്ബജ്ജം ഉപഗതോ.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കനിട്ഠഭാതാ ആനന്ദോ അഹോസി, അസദിസകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അസദിസജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൮൨] ൨. സങ്ഗാമാവചരജാതകവണ്ണനാ

സങ്ഗാമാവചരോ സൂരോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥരി ഹി പഠമഗമനേന കപിലപുരം ഗന്ത്വാ കനിട്ഠഭാതികം നന്ദരാജകുമാരം പബ്ബാജേത്വാ കപിലപുരാ നിക്ഖമ്മ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ വിഹരന്തേ ആയസ്മാ നന്ദോ ഭഗവതോ പത്തം ആദായ തഥാഗതേന സദ്ധിം ഗേഹാ നിക്ഖമനകാലേ ‘‘നന്ദകുമാരോ കിര സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഗച്ഛതീ’’തി സുത്വാ അഡ്ഢുല്ലിഖിതേഹി കേസേഹി വാതപാനന്തരേന ഓലോകേത്വാ ‘‘തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ’’തി ഇദം ജനപദകല്യാണിയാ വുത്തവചനം അനുസ്സരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതോ അനഭിരതോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സ തം പവത്തിം ഞത്വാ ‘‘യംനൂനാഹം നന്ദം അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേയ്യ’’ന്തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ വസനപരിവേണം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ ‘‘കച്ചി, നന്ദ, ഇമസ്മിം സാസനേ അഭിരമസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ഭന്തേ, ജനപദകല്യാണിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ നാഭിരമാമീ’’തി. ‘‘ഹിമവന്തചാരികം ഗതപുബ്ബോസി നന്ദാ’’തി? ‘‘ന ഗതപുബ്ബോ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘തേന ഹി ഗച്ഛാമാ’’തി. ‘‘നത്ഥി മേ, ഭന്തേ, ഇദ്ധി, കഥാഹം ഗമിസ്സാമീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘അഹം തം, നന്ദ, മമ ഇദ്ധിബലേന നേസ്സാമീ’’തി ഥേരം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം ഝാമഖേത്തേ ഝാമഖാണുകേ നിസിന്നം ഛിന്നകണ്ണനാസനങ്ഗുട്ഠം ഝാമലോമം ഛിന്നഛവിം ചമ്മമത്തം ലോഹിതപലിഗുണ്ഠിതം ഏകം പലുട്ഠമക്കടിം ദസ്സേസി - ‘‘പസ്സസി, നന്ദ, ഏതം മക്കടി’’ന്തി. ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘സുട്ഠു പച്ചക്ഖം കരോഹീ’’തി.

അഥ നം ഗഹേത്വാ സട്ഠിയോജനികം മനോസിലാതലം, അനോതത്തദഹാദയോ സത്ത മഹാസരേ, പഞ്ച മഹാനദിയോ, സുവണ്ണപബ്ബതരജതപബ്ബതമണിപബ്ബതപടിമണ്ഡിതം അനേകസതരാമണേയ്യകം

ഹിമവന്തപബ്ബതഞ്ച ദസ്സേത്വാ “താവതിംസഭവനം തേ, നന്ദ, ദിട്ഠപുബ്ബ”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “ന , ദിട്ഠപുബ്ബം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഏഹി, നന്ദ, താവതിംസഭവനം തേ ദസ്സയിസ്സാമീ”തി തത്ഥ നേത്വാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനേ നിസീദി. സക്കോ ദേവരാജാ ദ്വീസു ദേവലോകേസു ദേവസങ്ഘേന സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഡ്ഢതിയകോടിസങ്ഖാ തസ്സ പരിചാരികാ പഞ്ചസതാ കകുടപാദാ ദേവച്ഛരായോപി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആയസ്മന്തം നന്ദം താ പഞ്ചസതാ അച്ഛരാ കിലേസവസേന പുനപ്പുനം ഓലോകാപേസി. “പസ്സസി, നന്ദ, ഇമാ കകുടപാദിനിയോ അച്ഛരായോ”തി? “ആമ, ഭന്തേ”തി. “കിം നു ഖോ ഏതാ സോഭന്തി, ഉദാഹു ജനപദകല്യാണീ”തി. “സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, ജനപദകല്യാണിം ഉപനിധായ സാ പലുട്ഠമക്കടീ, ഏവമേവ ഇമാ ഉപനിധായ ജനപദകല്യാണീ”തി. “ഇദാനി കിം കരിസ്സസി നന്ദാ”തി? “കിം കമ്മം കത്വാ, ഭന്തേ, ഇമാ അച്ഛരാ ലഭന്തീ”തി? “സമണധമ്മം കത്വാ”തി. “സചേ മേ, ഭന്തേ, ഇമാസം പടിലാഭത്ഥായ ഭഗവാ പാടിഭോഗോ ഹോതി, അഹം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ”തി. “കരോഹി, നന്ദ, അഹം തേ പാടിഭോഗോ”തി. ഏവം ഥേരോ ദേവസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ തഥാഗതം പാടിഭോഗം ഗഹേത്വാ “മാ, ഭന്തേ, അതിപപഞ്ചം കരോഥ, ഏഥ ഗച്ഛാമ, അഹം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. സത്ഥാ തം ആദായ ജേതവനമേവ പച്ചാഗമി. ഥേരോ സമണധമ്മം കാതും ആരഭി.

സത്ഥാ ധമ്മസേനാപതിം ആമന്തേത്വാ “സാരിപുത്ത, മയ്ഹം കനിട്ഠഭാതാ നന്ദോ താവതിംസദേവലോകേ ദേവസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ ദേവച്ഛരാനം കാരണാ മം പാടിഭോഗം അഗ്ഗഹേസീ”തി തസ്സ ആചിക്ഖി. ഏതേനുപായേന മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികആനന്ദത്ഥേരസ്സാതി അസീതിയാ മഹാസാവകാനം യേഭുയ്യേന ച സേസഭിക്ഖൂനം ആചിക്ഖി. ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തത്ഥേരോ നന്ദത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം, ആവുസോ നന്ദ, താവതിംസദേവലോകേ ദേവസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ ‘ദേവച്ഛരാ ലഭന്തോ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ’തി ദസബലം പാടിഭോഗം ഗണ്ഹീ”തി വത്വാ “നനു ഏവം സന്തേ തവ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ മാതുഗാമസന്നിസ്സിതോ കിലേസസന്നിസ്സിതോ, തസ്സ തേ ഇത്ഥീനം അത്ഥായ സമണധമ്മം കരോന്തസ്സ ഭതിയാ കമ്മം കരോന്തേന കമ്മകാരകേന സദ്ധിം കിം നാനാകരണ”ന്തി ഥേരം ലജ്ജാപേസി നിത്തേജം അകാസി. ഏതേനുപായേന സബ്ബേപി അസീതിമഹാസാവകാ അവസേസഭിക്ഖൂ ച തം ആയസ്മന്തം നന്ദം ലജ്ജാപയിംസു.

സോ “അയുത്തം വത മേ കത”ന്തി ഹിരിയാ ച ഓത്തപ്പേന ച വീരിയം ദള്ഹം പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ “അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ പടിസ്സവം മുഞ്ചാമീ”തി ആഹ. സത്ഥാപി “യദാ ത്വം, നന്ദ, അരഹത്തം പത്തോ, തദായേവാഹം പടിസ്സവാ മുത്തോ”തി ആഹ. ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “യാവ ഓവാദക്ഖമോ ചായം, ആവുസോ, നന്ദത്ഥേരോ ഏകോവാദേനേവ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ സമണധമ്മം കത്വാ അരഹത്തം പത്തോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി നന്ദോ ഓവാദക്ഖമോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹത്ഥാചരിയകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഹത്ഥാചരിയസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്തോ ഏകം ബാരാണസിരഞ്ഞോ സപത്തരാജാനം ഉപട്ഠാസി. സോ തസ്സ മങ്ഗലഹത്ഥിം സുസിക്ഖിതം കത്വാ സിക്ഖാപേസി. സോ രാജാ "ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ബോധിസത്തം ഗഹേത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിം ആരുയ്ഹ മഹതിയാ സേനായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പരിവാരേത്വാ "രജ്ജം വാ ദേതു യുദ്ധം വാ"തി രഞ്ഞോ പണ്ണം പേസേസി. ബ്രഹ്മദത്തോ "യുദ്ധം ദസ്സാമീ"തി പാകാരദ്വാരട്ടാലകഗോപുരേസു ബലകായം ആരോപേത്വാ യുദ്ധം അദാസി. സപത്തരാജാ മങ്ഗലഹത്ഥിം വമ്മേന ഛാദേത്വാ സയമ്പി വമ്മം പടിമുഞ്ചിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ തിഖിണം അങ്കുസം ആദായ "നഗരം ഭിന്ദിത്വാ പച്ചാമിത്തം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ രജ്ജം ഹത്ഥഗതം കരിസ്സാമീ"തി ഹത്ഥിം നഗരാഭിമുഖം പേസേസി. സോ ഉണ്ഹകലലാനി ചേവ യന്തപാസാണേ ച നാനപ്പകാരാനി ച പഹരണാനി വിസ്സജ്ജേന്തേ ദിസ്വാ മരണഭയഭീതോ ഉപസങ്കമിതും അസക്കോന്തോ പടിക്കമി. അഥ നം ഹത്ഥാചരിയോ ഉപസങ്കമിത്വാ "താത, ത്വം സൂരോ സങ്ഗാമാവചരോ, ഏവരൂപേ ഠാനേ പടിക്കമനം നാമ തുയ്ഹം നാനുച്ഛവിക"ന്തി വത്വാ ഹത്ഥിം ഓവദന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൩൫. "സങ്ഗാമാവചരോ സൂരോ, ബലവാ ഇതി വിസ്സുതോ;
കിം നു തോരണമാസജ്ജ, പടിക്കമസി കുഞ്ജര.

൩൬. "ഓമദ്ദ ഖിപ്പം പലിഘം, ഏസികാനി ച അബ്ബഹ;
തോരണാനി ച മദ്ദിത്വാ, ഖിപ്പം പവിസ കുഞ്ജരാ"തി.

തത്ഥ **ഇതി വിസ്സുതോ**തി, താത, ത്വം പവത്തസമ്പഹാരം സങ്ഗാമം മദ്ദിത്വാ അവചരണതോ **സങ്ഗാമാവചരോ,** ഥിരഹദയതായ **സൂരോ,** ഥാമസമ്പത്തിയാ **ബലവാ**തി ഏവം വിസ്സുതോ പഞ്ഞാതോ പാകടോ. **തോരണമാസജ്ജാ**തി നഗരദ്വാരസങ്ഖാതം തോരണം പത്വാ. **പടിക്കമസീ**തി കിം നു ഖോ ഓസക്കസി, കേന കാരണേന നിവത്തസീതി വദതി. **ഓമദ്ദാ**തി അവമദ്ദ അധോ പാതയ. **ഏസികാനി ച അബ്ബഹാ**തി നഗരദ്വാരേ സോളസരതനം അട്ഠരതനം ഭൂമിയം പവേസേത്വാ നിച്ചലം കത്വാ നിഖാതാ ഏസികത്ഥമ്ഭാ ഹോന്തി, തേ ഖിപ്പം ഉദ്ധര ലുഞ്ചാഹീതി ആണാപേതി. **തോരണാനി ച മദ്ദിത്വാ**തി നഗരദ്വാരസ്സ പിട്ഠസങ്ഘാടേ മദ്ദിത്വാ. **ഖിപ്പം പവിസാ**തി സീഘം നഗരം പവിസ. **കുഞ്ജരാ**തി നാഗം ആലപതി.

തം സുത്വാ നാഗോ ബോധിസത്തസ്സ ഏകോവാദേനേവ നിവത്തിത്വാ ഏസികത്ഥമ്ഭേ സോണ്ഡായ പലിവേഠേത്വാ അഹിച്ഛത്തകാനി വിയ ലുഞ്ചിത്വാ തോരണം മദ്ദിത്വാ പലിഘം ഓതാരേത്വാ നഗരദ്വാരം ഭിന്ദിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഹത്ഥീ നന്ദോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, ഹത്ഥാചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സങ്ഗാമാവചരജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൮൩] ൩. വാലോദകജാതകവണ്ണനാ

വാലോദകം അപ്പരസം നിഹീനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ വിഘാസാദേ ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചസതാ ഉപാസകാ ഘരാവാസപലിബോധം പുത്തദാരസ്സ നിയ്യാദേത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്താ ഏകതോവ വിചരന്തി. തേസു കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, ഏകോപി പുഥുജ്ജനോ നാമ നത്ഥി, സത്ഥാരം നിമന്തേന്താപി തേ ഉപാസകേ അന്തോകരിത്വാവ നിമന്തേന്തി. തേസം പന ദന്തകട്ഠമുഖോദകവത്ഥഗന്ധമാലദായകാ പഞ്ചസതാ ചൂളുപട്ഠാകാ വിഘാസാദാ ഹുത്വാ വസന്തി. തേ ഭുത്തപാതരാസാ നിദ്ദായിത്വാ ഉട്ഠായ അചിരവതിം ഗന്ത്വാ നദീതീരേ ഉന്നദന്താ മല്ലയുദ്ധം യുജ്ഝന്തി. തേ പന പഞ്ചസതാ ഉപാസകാ അപ്പസദ്ദാ അപ്പനിഗ്ഘോസാ പടിസല്ലാനമനുയുഞ്ജന്തി. സത്ഥാ തേസം വിഘാസാദാനം ഉച്ചാസദ്ദം സുത്വാ "കിം ഏസോ, ആനന്ദ, സദ്ദോ"തി ഥേരം പുച്ഛിത്വാ "വിഘാസാദസദ്ദോ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ന ഖോ, ആനന്ദ, ഇമേ വിഘാസാദാ ഇദാനേവ വിഘാസം ഖാദിത്വാ ഉന്നദന്തി, പുബ്ബേപി ഉന്നദന്തിയേവ, ഇമേപി ഉപാസകാ ന ഇദാനേവ സന്നിസിന്നാ, പുബ്ബേപി സന്നിസിന്നായേവാ"തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ രഞ്ഞോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. അഥേകസ്മിം കാലേ സോ രാജാ "പച്ചന്തോ കുപിതോ"തി സുത്വാ പഞ്ചസതേ സിന്ധവേ കപ്പാപേത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ഗന്ത്വാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ബാരാണസിമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ "സിന്ധവാ കിലന്താ അല്ലരസമേവ നേസം മുദ്ദികപാനം ദേഥാ"തി ആണാപേസി. സിന്ധവാ ഗന്ധപാനം പിവിത്വാ അസ്സസാലം ഗന്ത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഠാനേസു അട്ഠംസു. തേസം പന ദിന്നാവസിട്ഠകം അപ്പരസം ബഹുകസടം അഹോസി. മനുസ്സാ "ഇദം കിം കരോമാ"തി രാജാനം പുച്ഛിംസു. രാജാ ഉദകേന മദ്ദിത്വാ മകചിപിലോതികാഹി പരിസ്സാവേത്വാ "യേ ഗദ്രഭാ സിന്ധവാനം നിവാപം പഹിംസു, തേസം ദാപേഥാ"തി ദാപേസി. ഗദ്രഭാ കസടഉദകം പിവിത്വാ മത്താ ഹുത്വാ വിരവന്താ രാജങ്ഗണേ വിചരിംസു. രാജാ മഹാവാതപാനം വിവരിത്വാ രാജങ്ഗണം ഓലോകയമാനോ സമീപേ ഠിതം ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ "പസ്സ, ഇമേ ഗദ്രഭാ കസടോദകം പിവിത്വാ മത്താ ഹുത്വാ വിരവന്താ ഉപ്പതന്താ വിചരന്തി, സിന്ധവകുലേ ജാതസിന്ധവാ പന ഗന്ധപാനം പിവിത്വാ നിസ്സദ്ദാ സന്നിസിന്നാ ന ഉപ്പിലവന്തി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൹. "വാലോദകം അപ്പരസം നിഹീനം, പിത്വാ മദോ ജായതി ഗദ്രഭാനം;
ഇമഞ്ച പിത്വാന രസം പണീതം, മദോ ന സഞ്ജായതി സിന്ധവാന"ന്തി.

തത്ഥ **വാലോദക**ന്തി മകചിവാലേഹി പരിസ്സാവിതഉദകം. "വാലുദക"ന്തിപി പാഠോ. **നിഹീന**ന്തി നിഹീനരസഭാവേന നിഹീനം. **ന സഞ്ജായതീ**തി സിന്ധവാനം മദോ ന ജായതി, കിം നു ഖോ കാരണന്തി പുച്ഛി.

അഥസ്സ കാരണം ആചിക്ഖന്തോ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൹൪. "അപ്പം പിവിത്വാന നിഹീനജച്ചോ, സോ മജ്ജതീ തേന ജനിന്ദ പുട്ഠോ;
ധോരയ്ഹസീലീ ച കുലമ്ഹി ജാതോ, ന മജ്ജതീ അഗ്ഗരസം പിവിത്വാ"തി.

തത്ഥ **തേന ജനിന്ദ പുട്ഠോ**തി ജനിന്ദ ഉത്തമരാജ യോ നിഹീനജച്ചോ, തേന നിഹീനജച്ചഭാവേന പുട്ഠോ മജ്ജതി പമജ്ജതി. **ധോരയ്ഹസീലീ**തി ധോരയ്ഹസീലോ ധുരവഹനകആചാരേന സമ്പന്നോ ജാതിസിന്ധവോ. **അഗ്ഗരസ**ന്തി സബ്ബപഠമം ഗഹിതം മുദ്ദികരസം പിവിത്വാപി ന മജ്ജതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗദ്രഭേ രാജങ്ഗണാ നീഹരാപേത്വാ തസ്സേവ ഓവാദേ ഠിതോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പഞ്ചസതാ ഗദ്രഭാ ഇമേ വിഘാസാദാ അഹേസും, പഞ്ചസതാ സിന്ധവാ ഇമേ ഉപാസകാ, രാജാ ആനന്ദോ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വാലോദകജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൮൪] ൪. ഗിരിദത്തജാതകവണ്ണനാ

ദൂസിതോ ഗിരിദത്തേനാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം വിപക്ഖസേവിം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **മഹിളാമുഖജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൨൬) കഥിതമേവ. സത്ഥാ പന ''ന, ഭിക്ഖവേ, അയം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ വിപക്ഖം സേവതി, പുബ്ബേപേസ വിപക്ഖസേവകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം സാമരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. രഞ്ഞോ പന പണ്ഡവോ നാമ മങ്ഗലസ്സോ, തസ്സ ഗിരിദത്തോ നാമ അസ്സബന്ധോ, സോ ഖഞ്ജോ അഹോസി. അസ്സോ മുഖരജ്ജുകേ ഗഹേത്വാ തം പുരതോ പുരതോ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''മം ഏസ സിക്ഖാപേതീ''തി സഞ്ഞായ തസ്സ അനുസിക്ഖന്തോ ഖഞ്ജോ അഹോസി. തസ്സ അസ്സസ്സ ഖഞ്ജഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസും, രാജാ വേജ്ജേ പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ അസ്സസ്സ സരീരേ രോഗം അപസ്സന്താ ''രോഗമസ്സ ന പസ്സാമാ''തി രഞ്ഞോ കഥയിംസു. രാജാ ബോധിസത്തം പേസേസി - ''ഗച്ഛ വയസ്സ, ഏത്ഥ കാരണം ജാനാഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ ഖഞ്ജഅസ്സബന്ധസംസഗ്ഗേന തസ്സ ഖഞ്ജഭൂതഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ''സംസഗ്ഗദോസേന നാമ ഏവം ഹോതീ''തി ദസ്സേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ --

൬൭. ''ദൂസിതോ ഗിരിദത്തേന, ഹയോ സാമസ്സ പണ്ഡവോ;
പോരാണം പകതിം ഹിത്വാ, തസ്സേവാനുവിധിയ്യതീ''തി.

തത്ഥ **ഹയോ സാമസ്സാ**തി സാമസ്സ രഞ്ഞോ മങ്ഗലസ്സോ. **പോരാണം പകതിം ഹിത്വാ**തി അത്തനോ പോരാണപകതിം സിങ്ഗാരഭാവം പഹായ. **അനുവിധിയ്യതീ**തി അനുസിക്ഖതി.

അഥ നം രാജാ ''ഇദാനി വയസ്സ കിം കത്തബ്ബ''ന്തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ''സുന്ദരം അസ്സബന്ധം ലഭിത്വാ യഥാ പോരാണോ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൮. ''സചേ ച തനുജോ പോസോ, സിഖരാകാരകപ്പിതോ;
ആനനേ നം ഗഹേത്വാന, മണ്ഡലേ പരിവത്തയേ;

ഖിപ്പമേവ പഹന്ത്വാന, തസ്സേവാനുവിധിയ്യതീ’’തി.

തത്ഥ **തനുജോ**തി തസ്സ അനുജോ. അനുരൂപം ജാതോ ഹി അനുജോ, തസ്സ അനുജോ തനുജോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ ഹി, മഹാരാജ, തസ്സ സിങ്ഗാരസ്സ ആചാരസമ്പന്നസ്സ അസ്സസ്സ അനുരൂപം ജാതോ സിങ്ഗാരോ ആചാരസമ്പന്നോ പോസോ. **സിഖരാകാരകപ്പിതോ**തി സിഖരേന സുന്ദരേന ആകാരേന കപ്പിതകേസമസ്സു തം അസ്സം ആനനേ ഗഹേത്വാ അസ്സമണ്ഡലേ പരിവത്തേയ്യ, ഖിപ്പമേവേസ തം ഖഞ്ജഭാവം പഹായ ‘‘അയം സിങ്ഗാരോ ആചാരസമ്പന്നോ അസ്സഗോപകോ മം സിക്ഖാപേതീ’’തി സഞ്ഞായ ഖിപ്പമേവ തസ്സ അനുവിധിയ്യതി അനുസിക്ഖിസ്സതി, പകതിഭാവേയേവ ഠസ്സതീതി അത്ഥോ. രാജാ തഥാ കാരേസി, അസ്സോ പകതിഭാവേ പതിട്ഠാസി. രാജാ ‘‘തിരച്ഛാനാനമ്പി നാമ ആസയം ജാനിസ്സതീ’’തി തുട്ഠചിത്തോ ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ഗിരിദത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, അസ്സോ വിപക്ഖസേവകോ ഭിക്ഖു, രാജാ ആനന്ദോ, അമച്ചപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഗിരിദത്തജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൮൫] ൫. അനഭിരതിജാതകവണ്ണനാ

യഥോദകേ ആവിലേ അപ്പസന്നേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണകുമാരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ഏകോ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ ബഹൂ ഖത്തിയകുമാരേ ച ബ്രാഹ്മണകുമാരേ ച മന്തേ വാചേസി. സോ അപരഭാഗേ ഘരാവാസം സണ്ഠപേത്വാ വത്ഥാലങ്കാരദാസദാസിഖേത്തവത്ഥുഗോമഹിംസപുത്തദാരാദീനം അത്ഥായ ചിന്തയമാനോ രാഗദോസമോഹവസികോ ഹുത്വാ ആവിലചിത്തോ അഹോസി, മന്തേ പടിപാടിയാ പരിവത്തേതും നാസക്ഖി, ഇതോ ചിതോ ച മന്താ ന പടിഭംസു. സോ ഏകദിവസം ബഹും ഗന്ധമാലാദിം ഗഹേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി . സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ‘‘കിം, മാണവ, മന്തേ വാചേസി, പഗുണാ തേ മന്താ’’തി പുച്ഛി. ‘‘പുബ്ബേ മേ, ഭന്തേ, മന്താ പഗുണാ അഹേസും, ഘരാവാസസ്സ പന ഗഹിതകാലതോ പട്ഠായ ചിത്തം മേ ആവിലം ജാതം, തേന മേ മന്താ ന പഗുണാ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘ന ഖോ, മാണവ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തേ ചിത്തസ്സ അനാവിലകാലേ തവ മന്താ പഗുണാ അഹേസും, രാഗാദീഹി പന ആവിലകാലേ തവ മന്താ ന പടിഭംസൂ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ ബാരാണസിയം ബഹൂ ഖത്തിയകുമാരേ ച ബ്രാഹ്മണകുമാരേ ച മന്തേ വാചേസി. തസ്സ സന്തികേ ഏകോ ബ്രാഹ്മണമാണവോ തയോ വേദേ പഗുണേ അകാസി, ഏകപദേപി നിക്കങ്ഖോ പിട്ഠിആചരിയോ ഹുത്വാ മന്തേ വാചേസി. സോ അപരേന സമയേന ഘരാവാസം ഗഹേത്വാ ഘരാവാസചിന്തായ ആവിലചിത്തോ മന്തേ പരിവത്തേതും നാസക്ഖി. അഥ നം ആചരിയോ അത്തനോ സന്തികം ആഗതം

“കിം, മാണവ, പഗുണാ തേ മന്താ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഘരാവാസഗഹിതകാലതോ പട്ഠായ മേ ചിത്തം ആവിലം ജാതം, മന്തേ പരിവത്തേതും ന സക്കോമീ”തി വുത്തേ “താത, ആവിലേ ചിത്തമ്ഹി പഗുണാപി മന്താ ന പടിഭന്തി, അനാവിലേ പന ചിത്തേ അപ്പടിഭാണം നാമ നത്ഥീ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൯. “യഥോദകേ ആവിലേ അപ്പസന്നേ, ന പസ്സതി സിപ്പികസമ്ബുകഞ്ച;
സക്ഖരം വാലുകം മച്ഛഗുമ്ബം, ഏവം ആവിലമ്ഹി ചിത്തേ;
ന സോ പസ്സതി അത്തദത്ഥം പരത്ഥം.

൧൦. “യഥോദകേ അച്ഛേ വിപ്പസന്നേ, സോ പസ്സതി സിപ്പികസമ്ബുകഞ്ച;
സക്ഖരം വാലുകം മച്ഛഗുമ്ബം, ഏവം അനാവിലമ്ഹി ചിത്തേ;
സോ പസ്സതി അത്ഥദത്ഥം പരത്ഥ”ന്തി.

തത്ഥ **ആവിലേ**തി കദ്ദമാലുളിതേ. **അപ്പസന്നേ**തി തായേവ ആവിലതായ അവിപ്പസന്നേ. **സിപ്പികസമ്ബുകഞ്ചാ**തി സിപ്പികഞ്ച സമ്ബുകഞ്ച. **മച്ഛഗുമ്ബ**ന്തി മച്ഛഘടം. **ഏവം ആവിലമ്ഹീ**തി ഏവമേവ രാഗാദീഹി ആവിലേ ചിത്തേ. **അത്തദത്ഥം പരത്ഥ**ന്തി നേവ അത്തദത്ഥം ന പരത്ഥം പസ്സതീതി അത്ഥോ. **സോ പസ്സതീ**തി ഏവമേവ അനാവിലേ ചിത്തേ സോ പുരിസോ അത്തദത്ഥം പരത്ഥഞ്ച പസ്സതീതി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ മാണവോ അയമേവ മാണവോ അഹോസി, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അനഭിരതിജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൮൬] ൬. ദധിവാഹനജാതകവണ്ണനാ

വണ്ണഗന്ധരസൂപേതോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ വിപക്ഖസേവിം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ. സത്ഥാ പന “ഭിക്ഖവേ, അസാധുസന്നിവാസോ നാമ പാപോ അനത്ഥകരോ, തത്ഥ മനുസ്സഭൂതാനം താവ പാപസന്നിവാസസ്സ അനത്ഥകരതായ കിം വത്തബ്ബം, പുബ്ബേ പന അസാതേന അമധുരേന നിമ്ബരുക്ഖേന സദ്ധിം സന്നിവാസമാഗമ്മ മധുരരസോ ദിബ്ബരസപടിഭാഗോ അചേതനോ അമ്ബരുക്ഖോപി അമധുരോ തിത്തകോ ജാതോ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കാസിരട്ഠേ ചത്താരോ ഭാതരോ ബ്രാഹ്മണാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ പടിപാടിയാ പണ്ണസാലാ കത്വാ വാസം കപ്പേസും. തേസം ജേട്ഠകഭാതാ കാലം കത്വാ സക്കത്തം പാപുണി. സോ തം കാരണം ഞത്വാ അന്തരന്തരാ സത്തട്ഠദിവസച്ചയേന തേസം ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ ഏകദിവസം ജേട്ഠകതാപസം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ - “ഭന്തേ, കേന തേ അത്ഥോ”തി പുച്ഛി. പണ്ഡുരോഗോ താപസോ “അഗ്ഗിനാ മേ അത്ഥോ”തി ആഹ. സോ തം സുത്വാ തസ്സ വാസിഫരസുകം അദാസി. വാസിഫരസുകോ നാമ ദണ്ഡേ പവേസനവസേന വാസിപി ഹോതി ഫരസുപി. താപസോ “കോ മേ ഇമം ആദായ ദാരൂനി ആഹരിസ്സതീ”തി ആഹ. അഥ നം സക്കോ ഏവമാഹ -

“യദാ തേ, ഭന്തേ, ദാരൂഹി അത്ഥോ, ഇമം ഫരസും ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ ‘ദാരൂനി മേ ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിം കരോഹീ’തി വദേയ്യാസി, ദാരൂനി ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ ദസ്സതീ”തി. തസ്സ വാസിഫരസുകം ദത്വാ ദുതിയമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭന്തേ, കേന തേ അത്ഥോ”തി പുച്ഛി. തസ്സ പണ്ണസാലായ ഹത്ഥിമഗ്ഗോ ഹോതി, സോ ഹത്ഥീഹി ഉപദ്ദുതോ “ഹത്ഥീനം മേ വസേന ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജതി, തേ പലാപേഹീ”തി ആഹ. സക്കോ തസ്സ ഏകം ഭേരിം ഉപനാമേത്വാ “ഭന്തേ, ഇമസ്മിം തലേ പഹടേ തുമ്ഹാകം പച്ചാമിത്താ പലായിസ്സന്തി, ഇമസ്മിം തലേ പഹടേ മേത്തചിത്താ ഹുത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവാരേസ്സന്തീ”തി വത്വാ തം ഭേരിം ദത്വാ കനിട്ഠസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭന്തേ, കേന തേ അത്ഥോ”തി പുച്ഛി. സോപി പണ്ഡുരോഗധാതുകോവ, തസ്മാ “ദധിനാ മേ അത്ഥോ”തി ആഹ. സക്കോ തസ്സ ഏകം ദധിഘടം ദത്വാ “സചേ തുമ്ഹേ ഇച്ഛമാനാ ഇമം ആസിഞ്ചേയ്യാഥ, മഹാനദീ ഹുത്വാ മഹോഘം പവത്തേത്വാ തുമ്ഹാകം രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദാതും സമത്ഥോപി ഭവിസ്സതീ”തി വത്വാ പക്കാമി. തതോ പട്ഠായ വാസിഫരസുകോ ജേട്ഠഭാതികസ്സ അഗ്ഗിം കരോതി, ഇതരേന ഭേരിതലേ പഹടേ ഹത്ഥീ പലായന്തി, കനിട്ഠോ ദധിം പരിഭുഞ്ജതി.

തസ്മിം കാലേ ഏകോ സൂകരോ ഏകസ്മിം പുരാണഗാമട്ഠാനേ ചരന്തോ ആനുഭാവസമ്പന്നം ഏകം മണിക്ഖന്ധം അദ്ദസ. സോ തം മണിക്ഖന്ധം മുഖേന ഡംസിത്വാ തസ്സാനുഭാവേന ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ സമുദ്ദസ്സ മജ്ഝേ ഏകം ദീപകം ഗന്ത്വാ “ഏത്ഥ ദാനി മയാ വസിതും വട്ടതീ”തി ഓതരിത്വാ ഫാസുകട്ഠാനേ ഏകസ്സ ഉദുമ്ബരരുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം തസ്മിം രുക്ഖമൂലേ മണിക്ഖന്ധം പുരതോ ഠപേത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. അഥേകോ കാസിരട്ഠവാസീ മനുസ്സോ “നിരുപകാരോ ഏസ അമ്ഹാക”ന്തി മാതാപിതൂഹി ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢിതോ ഏകം പട്ടനഗാമം ഗന്ത്വാ നാവികാനം കമ്മകാരോ ഹുത്വാ നാവം ആരുയ്ഹ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഭിന്നായ നാവായ ഫലകേ നിപന്നോ തം ദീപകം പത്വാ ഫലാഫലാനി പരിയേസന്തോ തം സൂകരം നിദ്ദായന്തം ദിസ്വാ സണികം ഗന്ത്വാ മണിക്ഖന്ധം ഗണ്ഹിത്വാ തസ്സ ആനുഭാവേന ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഉദുമ്ബരരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ ചിന്തേസി - “അയം സൂകരോ ഇമസ്സ മണിക്ഖന്ധസ്സ ആനുഭാവേന ആകാസചാരികോ ഹുത്വാ ഇധ വസതി മഞ്ഞേ, മയാ പഠമമേവ ഇമം സൂകരം മാരേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ പച്ഛാ ഗന്തും വട്ടതീ”തി. സോ ഏകം ദണ്ഡകം ഭഞ്ജിത്വാ തസ്സ സീസേ പാതേതി. സൂകരോ പബുജ്ഝിത്വാ മണിം അപസ്സന്തോ ഇതോ ചിതോ ച കമ്പമാനോ വിധാവതി, രുക്ഖേ നിസിന്നപുരിസോ ഹസി. സൂകരോ ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ തം രുക്ഖം സീസേന പഹരിത്വാ തത്ഥേവ മതോ.

സോ പുരിസോ ഓതരിത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ തസ്സ മംസം പചിത്വാ ഖാദിത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തമത്ഥകേന ഗച്ഛന്തോ അസ്സമപദം ദിസ്വാ ജേട്ഠഭാതികസ്സ താപസസ്സ അസ്സമേ ഓതരിത്വാ ദ്വീഹതീഹം വസിത്വാ താപസസ്സ വത്തപടിവത്തം അകാസി, വാസിഫരസുകസ്സ ആനുഭാവഞ്ച പസ്സി. സോ “ഇമം മയാ ഗഹേതും വട്ടതീ”തി മണിക്ഖന്ധസ്സ ആനുഭാവം താപസസ്സ ദസ്സേത്വാ “ഭന്തേ, ഇമം മണിം ഗഹേത്വാ വാസിഫരസുകം ദേഥാ”തി ആഹ. താപസോ ആകാസേന ചരിതുകാമോ തം ഗഹേത്വാ വാസിഫരസുകം അദാസി. സോ തം ഗഹേത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ വാസിഫരസുകം പഹരിത്വാ “വാസിഫരസുക താപസസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ മണിക്ഖന്ധം മേ ആഹരാ”തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ

താപസസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ മണിക്ഖന്ധം ആഹരി. സോ വാസിഫരസുകം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മജ്ഝിമതാപസസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കതിപാഹം വസിത്വാ ഭേരിയാ ആനുഭാവം ദിസ്വാ മണിക്ഖന്ധം ദത്വാ ഭേരിം ഗണ്ഹിത്വാ പുരിമനയേനേവ തസ്സപി സീസം ഛിന്ദാപേത്വാ കനിട്ഠം ഉപസങ്കമിത്വാ ദധിഘടസ്സ ആനുഭാവം ദിസ്വാ മണിക്ഖന്ധം ദത്വാ ദധിഘടം ഗഹേത്വാ പുരിമനയേനേവ തസ്സ സീസം ഛിന്ദാപേത്വാ മണിക്ഖന്ധഞ്ച വാസിഫരസുകഞ്ച ഭേരിഞ്ച ദധിഘടഞ്ച ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ ഠത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ "യുദ്ധം വാ മേ ദേതു രജ്ജം വാ"തി ഏകസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥേ പണ്ണം പാഹേസി.

രാജാ സാസനം സുത്വാവ "ചോരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമി. സോ ഏകം ഭേരിതലം പഹരി, ചതുരങ്ഗിനീ സേനാ പരിവാരേസി. രഞ്ഞോ അവത്ഥരണഭാവം ഞത്വാ ദധിഘടം വിസ്സജ്ജേസി, മഹാനദീ പവത്തി. മഹാജനോ ദധിമ്ഹി ഓസീദിത്വാ നിക്ഖമിതും നാസക്ഖി. വാസിഫരസുകം പഹരിത്വാ "രഞ്ഞോ സീസം ആഹരാ"തി ആഹ, വാസിഫരസുകോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സീസം ആഹരിത്വാ പാദമൂലേ നിക്ഖിപി. ഏകോപി ആവുധം ഉക്ഖിപിതും നാസക്ഖി. സോ മഹന്തേന ബലേന പരിവുതോ നഗരം പവിസിത്വാ അഭിസേകം കാരേത്വാ ദധിവാഹനോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി.

തസ്സേകദിവസം മഹാനദിയം ജാലകരണ്ഡകേ കീളന്തസ്സ കണ്ണമുണ്ഡദഹതോ ദേവപരിഭോഗം ഏകം അമ്ബപക്കം ആഗന്ത്വാ ജാലേ ലഗ്ഗി, ജാലം ഉക്ഖിപന്താ തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ അദംസു. തം മഹന്തം ഘടപ്പമാണം പരിമണ്ഡലം സുവണ്ണവണ്ണം അഹോസി. രാജാ "കിസ്സ ഫലം നാമേത"ന്തി വനചരകേ പുച്ഛിത്വാ "അമ്ബഫല"ന്തി സുത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ തസ്സ അട്ഠിം അത്തനോ ഉയ്യാനേ രോപാപേത്വാ ഖീരോദകേന സിഞ്ചാപേസി. രുക്ഖോ നിബ്ബത്തിത്വാ തതിയേ സംവച്ഛരേ ഫലം അദാസി. അമ്ബസ്സ സക്കാരോ മഹാ അഹോസി, ഖീരോദകേന സിഞ്ചന്തി, ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികം ദേന്തി, മാലാദാമാനി പരിക്ഖിപന്തി, ഗന്ധതേലേന ദീപം ജാലേന്തി, പരിക്ഖേപോ പനസ്സ പടസാണിയാ അഹോസി. ഫലാനി മധുരാനി സുവണ്ണവണ്ണാനി അഹേസും. ദധിവാഹനരാജാ അഞ്ഞേസം രാജൂനം അമ്ബഫലം പേസേന്തോ അട്ഠിതോ രുക്ഖനിബ്ബത്തനഭയേന അങ്കുരനിബ്ബത്തനട്ഠാനം മണ്ഡൂകകണ്ടകേന വിജ്ഝിത്വാ പേസേസി. തേസം അമ്ബം ഖാദിത്വാ അട്ഠി രോപിതം ന സമ്പജ്ജതി. തേ "കിം നു ഖോ ഏത്ഥ കാരണ"ന്തി പുച്ഛന്താ തം കാരണം ജാനിംസു.

അഥേകോ രാജാ ഉയ്യാനപാലം പക്കോസിത്വാ "ദധിവാഹനസ്സ അമ്ബഫലാനം രസം നാസേത്വാ തിത്തകഭാവം കാതും സക്ഖിസ്സസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ദേവാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി ഗച്ഛാഹീ"തി സഹസ്സം ദത്വാ പേസേസി. സോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ "ഏകോ ഉയ്യാനപാലോ ആഗതോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ തേന പക്കോസാപിതോ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ "ത്വം ഉയ്യാനപാലോ"തി പുട്ഠോ "ആമ, ദേവാ"തി വത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവം വണ്ണേസി. രാജാ "ഗച്ഛ അമ്ഹാകം ഉയ്യാനപാലസ്സ സന്തികേ ഹോഹീ"തി ആഹ. തേ തതോ പട്ഠായ ദ്വേ ജനാ ഉയ്യാനം പടിജഗ്ഗന്തി. അധുനാഗതോ ഉയ്യാനപാലോ അകാലപുപ്ഫാനി സുട്ഠു പുപ്ഫാപേന്തോ അകാലഫലാനി ഗണ്ഹാപേന്തോ ഉയ്യാനം രമണീയം അകാസി. രാജാ തസ്സ പസീദിത്വാ പോരാണകഉയ്യാനപാലം നീഹരിത്വാ തസ്സേവ ഉയ്യാനം അദാസി.

സോ ഉയ്യാനസ്സ അത്തനോ ഹത്ഥഗതഭാവം ഞത്വാ അമ്ബരുക്ഖം പരിവാരേത്വാ നിമ്ബേ ച ഫഗ്ഗവവല്ലിയോ ച രോപേസി, അനുപുബ്ബേന നിമ്ബാ വഡ്ഢിംസു, മൂലേഹി മൂലാനി, സാഖാഹി ച സാഖാ സംസട്ഠാ ഓനദ്ധവിനദ്ധാ അഹേസും. തേന അസാതഅമധുരസംസഗ്ഗേന താവമധുരഫലോ അമ്ബോ തിത്തകോ ജാതോ നിമ്ബപണ്ണസദിസരസോ, അമ്ബഫലാനം തിത്തകഭാവം ഞത്വാ ഉയ്യാനപാലോ പലായി.

ദധിവാഹനോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ അമ്ബഫലം ഖാദന്തോ മുഖേ പവിട്ഠം അമ്ബരസം നിമ്ബകസടം വിയ അജ്ഝോഹരിതും അസക്കോന്തോ കക്കാരേത്വാ നിട്ഠുഭി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ "പണ്ഡിത, ഇമസ്സ രുക്ഖസ്സ പോരാണകപരിഹാരതോ പരിഹീനം നത്ഥി, ഏവം സന്തേപിസ്സ ഫലം തിത്തകം ജാതം, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൫."വണ്ണഗന്ധരസൂപേതോ , അമ്ബോയം അഹുവാ പുരേ;
തമേവ പൂജം ലഭമാനോ, കേനമ്ബോ കടുകപ്ഫലോ"തി.

അഥസ്സ കാരണം ആചിക്ഖന്തോ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൬."പുചിമന്ദപരിവാരോ, അമ്ബോ തേ ദധിവാഹന;
മൂലം മൂലേന സംസട്ഠം, സാഖാ സാഖാ നിസേവരേ;
അസാതസന്നിവാസേന, തേനമ്ബോ കടുകപ്ഫലോ"തി.

തത്ഥ **പുചിമന്ദപരിവാരോ**തി നിമ്ബരുക്ഖപരിവാരോ. **സാഖാ സാഖാ നിസേവരേ**തി പുചിമന്ദസ്സ സാഖായോ അമ്ബരുക്ഖസ്സ സാഖായോ നിസേവന്തി. **അസാതസന്നിവാസേനാ**തി അമധുരേഹി പുചിമന്ദേഹി സദ്ധിം സന്നിവാസേന. **തേനാ**തി തേന കാരണേന അയം അമ്ബോ കടുകപ്ഫലോ അസാതഫലോ തിത്തകഫലോ ജാതോതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സബ്ബേപി പുചിമന്ദേ ച ഫഗ്ഗവവല്ലിയോ ച ഛിന്ദാപേത്വാ മൂലാനി ഉദ്ധരാപേത്വാ സമന്താ അമധുരപംസും ഹരാപേത്വാ മധുരപംസും പക്ഖിപാപേത്വാ ഖീരോദകസക്ഖരോദകഗന്ധോദകേഹി അമ്ബം പടിജഗ്ഗാപേസി. സോ മധുരസംസഗ്ഗേന പുന മധുരോവ അഹോസി. രാജാ പകതിഉയ്യാനപാലസ്സേവ ഉയ്യാനം നിയ്യാദേത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അഹമേവ പണ്ഡിതാമച്ചോ അഹോസി"ന്തി.

ദധിവാഹനജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൮൭] ൭. ചതുമട്ഠജാതകവണ്ണനാ

ഉച്ചേ വിടഭിമാരുയ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മഹല്ലകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസം കിര ദ്വീസു അഗ്ഗസാവകേസു അഞ്ഞമഞ്ഞം പഞ്ഹപുച്ഛനവിസ്സജ്ജനകഥായ നിസിന്നേസു ഏകോ മഹല്ലകോ ഭിക്ഖു തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ തതിയോ ഹുത്വാ നിസീദിത്വാ "ഭന്തേ, മയമ്പി

തുമ്ഹേ പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമ, തുമ്ഹേപി അത്തനോ കങ്ഖം അമ്ഹേ പുച്ഛഥാ''തി ആഹ. ഥേരാ തം ജിഗുച്ഛിത്വാ ഉട്ഠായ പക്കമിംസു. ഥേരാനം ധമ്മം സോതും നിസിന്നപരിസാ സമാഗമസ്സ ഭിന്നകാലേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം അകാലേ ആഗതത്ഥാ''തി വുത്തേ തം കാരണം ആരോചയിംസു. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ ഏതം ജിഗുച്ഛിത്വാ അകഥേത്വാ പക്കമന്തി, പുബ്ബേപി പക്കമിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞായതനേ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. അഥ ദ്വേ ഹംസപോതകാ ചിത്തകൂടപബ്ബതാ നിക്ഖമിത്വാ തസ്മിം രുക്ഖേ നിസീദിത്വാ ഗോചരായ ഗന്ത്വാ നിവത്തന്താപി തസ്മിംയേവ വിസ്സമിത്വാ ചിത്തകൂടം ഗച്ഛന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ തേസം ബോധിസത്തേന സദ്ധിം വിസ്സാസോ അഹോസി. ഗച്ഛന്താ ച ആഗച്ഛന്താ ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദിത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ പക്കമിംസു. അഥേകദിവസം തേസു രുക്ഖഗ്ഗേ നിസീദിത്വാ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം കഥേന്തേസു ഏകോ സിങ്ഗാലോ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ ഠത്വാ തേഹി ഹംസപോതകേഹി സദ്ധിം മന്തേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൩.''ഉച്ചേ വിടഭിമാരുയ്ഹ, മന്തയവ്ഹോ രഹോഗതാ;
നീചേ ഓരുയ്ഹ മന്തവ്ഹോ, മിഗരാജാപി സോസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **ഉച്ചേ വിടഭിമാരുയ്ഹാ**തി പകതിയാ ച ഉച്ചേ ഇമസ്മിം രുക്ഖേ ഉച്ചതരം ഏകം വിടപം അഭിരുഹിത്വാ. **മന്തയവ്ഹോ**തി മന്തേഥ കഥേഥ. **നീചേ ഓരുയ്ഹാ**തി ഓതരിത്വാ നീചേ ഠാനേ ഠത്വാ മന്തേഥ. **മിഗരാജാപി സോസ്സതീ**തി അത്താനം മിഗരാജാനം കത്വാ ആഹ. ഹംസപോതകാ ജിഗുച്ഛിത്വാ ഉട്ഠായ ചിത്തകൂടമേവ ഗതാ.

തേസം ഗതകാലേ ബോധിസത്തോ സിങ്ഗാലസ്സ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൪.''യം സുവണ്ണോ സുവണ്ണേന, ദേവോ ദേവേന മന്തയേ;
കിം തേത്ഥ ചതുമട്ഠസ്സ, ബിലം പവിസ ജമ്ബുകാ''തി.

തത്ഥ **സുവണ്ണോ**തി സുന്ദരവണ്ണോ. **സുവണ്ണേനാ**തി ദുതിയേന ഹംസപോതകേന. **ദേവോ ദേവേനാ**തി തേയേവ ദ്വേ ദേവേ കത്വാ കഥേതി. **ചതുമട്ഠസ്സാ**തി സരീരേന ജാതിയാ സരേന ഗുണേനാതി ഇമേഹി ചതൂഹി മട്ഠസ്സ സുദ്ധസ്സാതി അക്ഖരത്ഥോ. അസുദ്ധംയേവ പന തം പസംസാവചനേന നിന്ദന്തോ ഏവമാഹ, ചതൂഹി ലാമകസ്സ കിം തേ ഏത്ഥ സിങ്ഗാലസ്സാതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. **''ബിലം പവിസാ''**തി ഇദം ബോധിസത്തോ ഭേരവാരമ്മണം ദസ്സേത്വാ തം പലാപേന്തോ ആഹ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സിങ്ഗാലോ മഹല്ലകോ അഹോസി, ദ്വേ ഹംസപോതകാ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചതുമട്ഠജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൮൮] ൮. സീഹകോത്ഥുജാതകവണ്ണനാ

സീഹങ്ഗുലീ സീഹനഖോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസം കിര കോകാലികോ അഞ്ഞേസു ബഹുസ്സുതേസു ധമ്മം കഥേന്തേസു സയമ്പി കഥേതുകാമോ അഹോസീതി സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തം പന പവത്തിം സുത്വാ സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ അത്തനോ സദ്ദേന പാകടോ ജാതോ, പുബ്ബേപി പാകടോ അഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ സീഹോ ഹുത്വാ ഏകായ സിങ്ഗാലിയാ സദ്ധിം സംവാസമന്വായ പുത്തം പടിലഭി. സോ അങ്ഗുലീഹി നഖേഹി കേസരേന വണ്ണേന സണ്ഠാനേനാതി ഇമേഹി ആകാരേഹി പിതുസദിസോ അഹോസി, സദ്ദേന മാതുസദിസോ. അഥേകദിവസം ദേവേ വസ്സിത്വാ വിഗതേ സീഹേസു നദിത്വാ സീഹകീളം കീളന്തേസു സോപി തേസം അന്തരേ നദിതുകാമോ ഹുത്വാ സിങ്ഗാലികം നാദം നദി. അഥസ്സ സദ്ദം സുത്വാ സീഹാ തുണ്ഹീ അഹേസും. തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ അപരോ ബോധിസത്തസ്സ സജാതിപുത്തോ "താത, അയം സീഹോ വണ്ണാദീഹി അമ്ഹേഹി സമാനോ, സദ്ദോ പനസ്സ അഞ്ഞാദിസോ, കോ നാമേസോ"തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭. "സീഹങ്ഗുലീ സീഹനഖോ, സീഹപാദപതിട്ഠിതോ;
സോ സീഹോ സീഹസങ്ഘമ്ഹി, ഏകോ നദതി അഞ്ഞഥാ"തി.

തത്ഥ **സീഹപാദപതിട്ഠിതോ**തി സീഹപാദേഹേവ പതിട്ഠിതോ. **ഏകോ നദതി അഞ്ഞഥാ**തി ഏകോവ അവസേസസീഹേഹി അസദിസേന സിങ്ഗാലസദ്ദേന നദന്തോ അഞ്ഞഥാ നദതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "താത, ഏസ തവ ഭാതാ സിങ്ഗാലിയാ പുത്തോ, രൂപേന മയാ സദിസോ, സദ്ദേന മാതരാ സദിസോ"തി വത്വാ സിങ്ഗാലിപുത്തം ആമന്തേത്വാ "താത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ഇധ വസന്തോ അപ്പസദ്ദോ വസ, സചേ പുന നദിസ്സസി, സിങ്ഗാലഭാവം തേ ജാനിസ്സന്തീ"തി ഓവദന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮. "മാ ത്വം നദി രാജപുത്ത, അപ്പസദ്ദോ വനേ വസ;
സരേന ഖോ തം ജാനേയ്യും, ന ഹി തേ പേത്തികോ സരോ"തി.

തത്ഥ **രാജപുത്താ**തി സീഹസ്സ മിഗരഞ്ഞോ പുത്ത. ഇമഞ്ച പന ഓവാദം സുത്വാ പുന സോ നദിതും നാമ ന ഉസ്സഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സിങ്ഗാലോ കോകാലികോ അഹോസി, സജാതിപുത്തോ രാഹുലോ, മിഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സീഹകോത്ഥുജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൮൯] ൯. സീഹചമ്മജാതകവണ്ണനാ

നേതം സീഹസ്സ നദിതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികഞ്ഞേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഇമസ്മിം കാലേ സരഭഞ്ഞം ഭണിതുകാമോ അഹോസി. സത്ഥാ തം പവത്തിം സുത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കസ്സകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കസികമ്മേന ജീവികം കപ്പേസി. തസ്മിം കാലേ ഏകോ വാണിജോ ഗദ്രഭഭാരകേന വോഹാരം കരോന്തോ വിചരതി. സോ ഗതഗതട്ഠാനേ ഗദ്രഭസ്സ പിട്ഠിതോ ഭണ്ഡികം ഓതാരേത്വാ ഗദ്രഭം സീഹചമ്മേന പാരുപിത്വാ സാലിയവഖേത്തേസു വിസ്സജ്ജേതി. ഖേത്തരക്ഖകാ തം ദിസ്വാ ''സീഹോ''തി സഞ്ഞായ ഉപസങ്കമിതും ന സക്കോന്തി. അഥേകദിവസം സോ വാണിജോ ഏകസ്മിം ഗാമദ്വാരേ നിവാസം ഗഹേത്വാ പാതരാസം പചാപേന്തോ തതോ ഗദ്രഭം സീഹചമ്മം പാരുപിത്വാ യവഖേത്തേ വിസ്സജ്ജേസി. ഖേത്തരക്ഖകാ ''സീഹോ''തി സഞ്ഞായ തം ഉപസങ്കമിതും അസക്കോന്താ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ആരോചേസും. സകലഗാമവാസിനോ ആവുധാനി ഗഹേത്വാ സങ്ഖേ ധമേന്താ ഭേരിയോ വാദേന്താ ഖേത്തസമീപം ഗന്ത്വാ ഉന്നദിംസു, ഗദ്രഭോ മരണഭയഭീതോ ഗദ്രഭരവം രവി. അഥസ്സ ഗദ്രഭഭാവം ഞത്വാ ബോധിസത്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭.''നേതം സീഹസ്സ നദിതം, ന ബ്യഗ്ഘസ്സ ന ദീപിനോ;
പാരുതോ സീഹചമ്മേന, ജമ്മോ നദതി ഗദ്രഭോ''തി.

തത്ഥ **ജമ്മോ**തി ലാമകോ. ഗാമവാസിനോപി തസ്സ ഗദ്രഭഭാവം ഞത്വാ തം അട്ഠീനി ഭഞ്ജന്താ പോഥേത്വാ സീഹചമ്മം ആദായ അഗമംസു.

അഥ സോ വാണിജോ ആഗന്ത്വാ തം ബ്യസനഭാവപ്പത്തം ഗദ്രഭം ദിസ്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮.''ചിരമ്പി ഖോ തം ഖാദേയ്യ, ഗദ്രഭോ ഹരിതം യവം;
പാരുതോ സീഹചമ്മേന, രവമാനോവ ദൂസയീ''തി.

തത്ഥ **ത**ന്തി നിപാതമത്തം, അയം ഗദ്രഭോ അത്തനോ ഗദ്രഭഭാവം അജാനാപേത്വാ സീഹചമ്മേന പാരുതോ ചിരമ്പി കാലം ഹരിതം യവം ഖാദേയ്യാതി അത്ഥോ. **രവമാനോവ ദൂസയീ**തി അത്തനോ പന ഗദ്രഭരവം രവമാനോവേസ അത്താനം ദൂസയി, നത്ഥേത്ഥ സീഹചമ്മസ്സ ദോസോതി. തസ്മിം ഏവം കഥേന്തേയേവ ഗദ്രഭോ തത്ഥേവ നിപന്നോ മരി, വാണിജോപി തം പഹായ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ വാണിജോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഗദ്രഭോ കോകാലികോ, പണ്ഡിതകസ്സകോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സീഹചമ്മജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൯൦] ൧൦. സീലാനിസംസജാതകവണ്ണനാ

പസ്സ സദ്ധായ സീലസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സദ്ധം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സദ്ധോ പസന്നോ അരിയസാവകോ ഏകദിവസം ജേതവനം ഗച്ഛന്തോ സായം അചിരവതിനദീതീരം ഗന്ത്വാ നാവികേ നാവം തീരേ ഠപേത്വാ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗതേ തിത്ഥേ നാവം അദിസ്വാ ബുദ്ധാരമ്മണം പീതിം ഗഹേത്വാ നദിം ഓതരി, പാദാ ഉദകമ്ഹി ന ഓസീദിംസു. സോ പഥവീതലേ ഗച്ഛന്തോ വിയ വേമജ്ഝം ഗതകാലേ വീചിം പസ്സി. അഥസ്സ ബുദ്ധാരമ്മണാ പീതി മന്ദാ ജാതാ, പാദാ ഓസീദിതും

ആരഭിംസു, സോ പുന ബുദ്ധാരമ്മണം പീതിം ദള്ഹം കത്വാ ഉദകപിട്ഠേനേവ ഗന്ത്വാ ജേതവനം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ "ഉപാസക, കച്ചി മഗ്ഗം ആഗച്ഛന്തോ അപ്പകിലമഥേന ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഭന്തേ, ബുദ്ധാരമ്മണം പീതിം ഗഹേത്വാ ഉദകപിട്ഠേ പതിട്ഠം ലഭിത്വാ പഥവിം മദ്ദന്തോ വിയ ആഗതോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "ന ഖോ പന, ഉപാസക, ത്വഞ്ഞേവ ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരിത്വാ പതിട്ഠം ലദ്ധോ, പുബ്ബേപി ഉപാസകാ സമുദ്ദമജ്ഝേ നാവായ ഭിന്നായ ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരന്താ പതിട്ഠം ലഭിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ ഏകേന ന്ഹാപിതകുടുമ്ബികേന സദ്ധിം നാവം അഭിരുഹി, തസ്സ ന്ഹാപിതസ്സ ഭരിയാ "അയ്യ, ഇമസ്സ സുഖദുക്ഖം തവ ഭാരോ"തി ന്ഹാപിതം തസ്സ ഉപാസകസ്സ ഹത്ഥേ നിക്ഖിപി. അഥ സാ നാവാ സത്തമേ ദിവസേ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഭിന്നാ, തേപി ദ്വേ ജനാ ഏകസ്മിം ഫലകേ നിപന്നാ ഏകം ദീപകം പാപുണിംസു. തത്ഥ സോ ന്ഹാപിതോ സകുണേ മാരേത്വാ പചിത്വാ ഖാദന്തോ ഉപാസകസ്സപി ദേതി. ഉപാസകോ "അലം മയ്ഹ"ന്തി ന ഖാദതി. സോ ചിന്തേസി - "ഇമസ്മിം ഠാനേ അമ്ഹാകം ഠപേത്വാ തീണി സരണാനി അഞ്ഞാ പതിട്ഠാ നത്ഥീ"തി. സോ തിണ്ണം രതനാനം ഗുണേ അനുസ്സരി. അഥസ്സാനുസരന്തസ്സ തസ്മിം ദീപകേ നിബ്ബത്തോ നാഗരാജാ അത്തനോ സരീരം മഹാനാവം കത്വാ മാപേസി, സമുദ്ദദേവതാ നിയാമകോ അഹോസി, നാവാ സത്തഹി രതനേഹി പൂരയിത്ഥ, തയോ കൂപകാ ഇന്ദനീലമണിമയാ അഹേസും, സുവണ്ണമയോ ലങ്കാരോ, രജതമയാനി യോത്താനി, സുവണ്ണമയാനി യട്ഠിഫിയാനി.

സമുദ്ദദേവതാ നാവായ ഠത്വാ "അത്ഥി ജമ്ബുദീപഗമികാ"തി ഘോസേസി. ഉപാസകോ "മയം ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹ. തേന ഹി ഏഹി, നാവം അഭിരുഹാതി. സോ നാവം അഭിരുഹിത്വാ ന്ഹാപിതം പക്കോസി, സമുദ്ദദേവതാ - "തുയ്ഹഞ്ഞേവ ലബ്ഭതി, ന ഏതസ്സാ"തി ആഹ. "കിംകാരണാ"തി? "ഏതസ്സ സീലഗുണാചാരോ നത്ഥി, തം കാരണം. അഹഞ്ഹി തുയ്ഹം നാവം ആഹരിം, ന ഏതസ്സാ"തി. "ഹോതു, അഹം അത്തനാ ദിന്നദാനേന രക്ഖിതസീലേന ഭാവിതഭാവനായ ഏതസ്സ പത്തിം ദമ്മീ"തി. ന്ഹാപിതോ "അനുമോദാമി, സാമീ"തി ആഹ. ദേവതാ "ഇദാനി ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി തമ്പി ആരോപേത്വാ ഉഭോപി ജനേ സമുദ്ദാ നിക്ഖാമേത്വാ നദിയാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ദ്വിന്നമ്പി തേസം ഗേഹേ ധനം പതിട്ഠപേത്വാ "പണ്ഡിതേഹേവ സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ നാമ കാതബ്ബോ. സചേ ഹി ഇമസ്സ ന്ഹാപിതസ്സ ഇമിനാ ഉപാസകേന സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ നാഭവിസ്സ, സമുദ്ദമജ്ഝേയേവ നസ്സിസ്സാ"തി പണ്ഡിതസംസഗ്ഗഗുണം കഥയമാനാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൩൯. "പസ്സ സദ്ധായ സീലസ്സ, ചാഗസ്സ ച അയം ഫലം;
നാഗോ നാവായ വണ്ണേന, സദ്ധം വഹതുപാസകം.

൪൦. "സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ, സബ്ഭി കുബ്ബേഥ സന്ഥവം;
സതഞ്ഹി സന്നിവാസേന, സോത്ഥിം ഗച്ഛതി ന്ഹാപിതോ"തി.

തത്ഥ **പസ്സാ**തി കഞ്ചി അനിയമേത്വാ പസ്സഥാതി ആലപതി. **സദ്ധായാ**തി ലോകിയലോകുത്തരായ സദ്ധായ. സീലേപി ഏസേവ നയോ. **ചാഗസ്സാ**തി ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗസ്സ ചേവ കിലേസപരിച്ചാഗസ്സ ച. **അയം ഫല**ന്തി ഇദം ഫലം, ഗുണം ആനിസംസന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ ചാഗസ്സ ച ഫലം പസ്സ, അയം നാഗോ നാവായ വണ്ണേനാതി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **നാവായ വണ്ണേനാ**തി നാവായ സണ്ഠാനേന. **സദ്ധ**ന്തി തീസു രതനേസു പതിട്ഠിതസദ്ധം. **സബ്ഭിരേവാ**തി പണ്ഡിതേഹിയേവ . **സമാസേഥാ**തി ഏകതോ ആവസേയ്യ, ഉപവസേയ്യാതി അത്ഥോ. **കുബ്ബേഥാ**തി കരേയ്യ. **സന്ഥവ**ന്തി മിത്തസന്ഥവം. തണ്ഹാസന്ഥവോ പന കേനചിപി സദ്ധിം ന കാതബ്ബോ. **ന്ഹാപിതോ**തി ന്ഹാപിതകുടുമ്ബികോ. ''നഹാപിതോ''തിപി പാഠോ.

ഏവം സമുദ്ദദേവതാ ആകാസേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഓവദിത്വാ നാഗരാജാനം ഗണ്ഹിത്വാ അത്തനോ വിമാനമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ സോതാപന്നഉപാസകോ പരിനിബ്ബായി, നാഗരാജാ സാരിപുത്തോ അഹോസി, സമുദ്ദദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സീലാനിസംസജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അസദിസവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അസദിസഞ്ച സങ്ഗാമം, വാലോദകം ഗിരിദത്തം;
നഭിരതി ദധിവാഹം, ചതുമട്ഠം സീഹകോട്ഠം;
സീഹചമ്മം സീലാനിസംസം.

൫. രുഹകവഗ്ഗോ

[൧൯൧] ൧. രുഹകജാതകവണ്ണനാ

അപി രുഹക ഛിന്നാപീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു അട്ഠകനിപാതേ **ഇന്ദ്രിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൬൦ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും ''അയം തേ ഭിക്ഖു ഇത്ഥീ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി തേ ഏസാ സരാജികായ പരിസായ മജ്ഝേ ലജ്ജാപേത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമനാകാരം കാരേസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ രുഹകോ നാമ പുരോഹിതോ അഹോസി, തസ്സ പുരാണീ നാമ ബ്രാഹ്മണീ ഭരിയാ. രാജാ ബ്രാഹ്മണസ്സ അസ്സഭണ്ഡകേന അലങ്കരിത്വാ അസ്സം അദാസി. സോ തം അസ്സം ആരുയ്ഹ രഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. അഥ നം അലങ്കതഅസ്സസ്സ പിട്ഠേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തം ആഗച്ഛന്തഞ്ച ദിസ്വാ തഹിം തഹിം ഠിതാ മനുസ്സാ ''അഹോ അസ്സസ്സ രൂപം, അഹോ അസ്സോ സോഭതീ''തി അസ്സമേവ പസംസന്തി. സോ ഗേഹം

ആഗന്ത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ ഭരിയം ആമന്തേസി - “ഭദ്ദേ , അമ്ഹാകം അസ്സോ അതിവിയ സോഭതി, ഉഭോസു പസ്സേസു ഠിതാ മനുസ്സാ അമ്ഹാകം അസ്സമേവ വണ്ണേന്തീ”തി. സാ പന ബ്രാഹ്മണീ ഥോകം ഛിന്നികാ ധുത്തികധാതുകാ, തേന നം ഏവമാഹ - “അയ്യ, ത്വം അസ്സസ്സ സോഭനകാരണം ന ജാനാസി, അയം അസ്സോ അത്തനോ അലങ്കതം അസ്സഭണ്ഡകം നിസ്സായ സോഭതി, സചേ ത്വമ്പി അസ്സോ വിയ സോഭിതുകാമോ അസ്സഭണ്ഡകം പിളന്ധിത്വാ അന്തരവീഥിം ഓരുയ്ഹ അസ്സോ വിയ പാദേ കോട്ടയമാനോ ഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സ, രാജാപി തം വണ്ണയിസ്സതി, മനുസ്സാപി തഞ്ഞേവ വണ്ണയിസ്സന്തീ”തി.

സോ ഉമ്മത്തകജാതികോ ബ്രാഹ്മണോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ “ഇമിനാ നാമ കാരണേന സാ മം വദതീ”തി അജാനിത്വാ തഥാസഞ്ഞീ ഹുത്വാ തഥാ അകാസി. യേ യേ പസ്സന്തി, തേ തേ പരിഹാസം കരോന്താ “സോഭതി ആചരിയോ”തി വദിംസു. രാജാ പന നം “കിം, ആചരിയ, പിത്തം തേ കുപിതം , ഉമ്മത്തകോസി ജാതോ”തിആദീനി വത്വാ ലജ്ജാപേസി. തസ്മിം കാലേ ബ്രാഹ്മണോ “അയുത്തം മയാ കത”ന്തി ലജ്ജിതോ ബ്രാഹ്മണിയാ കുജ്ഝിത്വാ “തായമ്ഹി സരാജികായ പരിസായ അന്തരേ ലജ്ജാപിതോ, പോഥേത്വാ തം നിക്കഡ്ഢിസ്സാമീ”തി ഗേഹം അഗമാസി. ധുത്തികബ്രാഹ്മണീ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ആഗമനഭാവം ഞത്വാ പുരേതരഞ്ഞേവ ചൂളദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ ചതൂഹപഞ്ചാഹം തത്ഥേവ അഹോസി. രാജാ തം കാരണം ഞത്വാ പുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ “ആചരിയ, മാതുഗാമസ്സ നാമ ദോസോ ഹോതിയേവ, ബ്രാഹ്മണിയാ ഖമിതും വട്ടതീ”തി ഖമാപനത്ഥായ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വൃഫ.“അപി രുഹക ഛിന്നാപി, ജിയാ സന്ധീയതേ പുന;
സന്ധീയസ്സു പുരാണിയാ, മാ കോധസ്സ വസം ഗമീ”തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ഭോ രുഹക, നനു ഛിന്നാപി ധനുജിയാ പുന സന്ധീയതി ഘടീയതി, ഏവമേവ ത്വമ്പി പുരാണിയാ സദ്ധിം സന്ധീയസ്സു, കോധസ്സ വസം മാ ഗമീതി.

തം സുത്വാ രുഹകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

വൃവ.“വിജ്ജമാനേസു വാകേസു, വിജ്ജമാനേസു കാരിസു;
അഞ്ഞം ജിയം കരിസ്സാമി, അലഞ്ഞേവ പുരാണിയാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ധനുകാരമുദുവാകേസു ച ജിയകാരകേസു ച മനുസ്സേസു വിജ്ജമാനേസു അഞ്ഞം ജിയം കരിസ്സാമി, ഇമായ ഛിന്നായ പുരാണിയാ ജിയായ അലം, നത്ഥി മേ കോചി അത്ഥോതി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ തം നീഹരിത്വാ അഞ്ഞം ബ്രാഹ്മണിം ആനേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ, ബ്രാഹ്മണീ, പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, രുഹകോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

[ഫൻവ] വ. സിരികാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

ഇത്ഥീ സിയാ രൂപവതീതി ഇദം സിരികാളകണ്ണിജാതകം മഹാഉമങ്ഗജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി.

സിരികാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൯൩] ൩. ചൂളപദുമജാതകവണ്ണനാ

അയമേവ സാ അഹമപി സോ അനഞ്ഞോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ഉമ്മാദന്തീജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൭൨ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സോ പന ഭിക്ഖു സത്ഥാരാ ''സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ''തി വുത്തേ ''സച്ചം, ഭഗവാ''തി വത്വാ ''കേന പന ത്വം ഉക്കണ്ഠാപിതോ''തി വുത്തേ ''അഹം, ഭന്തേ, ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം മാതുഗാമം ദിസ്വാ കിലേസാനുവത്തകോ ഹുത്വാ ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹീ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''ഭിക്ഖു, മാതുഗാമോ നാമ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ ബഹുമായാ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ ദക്ഖിണജാണുലോഹിതം പായേത്വാ യാവജീവിതദാനമ്പി ദത്വാ മാതുഗാമസ്സ ചിത്തം ന ലഭിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ ''പദുമകുമാരോ''തി നാമം അകംസു. തസ്സ അപരേന ഛ കനിട്ഠഭാതികാ അഹേസും. തേ സത്തപി ജനാ അനുപുബ്ബേന വുഡ്ഢിപ്പത്താ ഘരാവാസം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സഹായാ വിയ വിചരന്തി. അഥേകദിവസം രാജാ രാജങ്ഗണം ഓലോകേന്തോ ഠിതോ തേ മഹാപരിവാരേന രാജുപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ''ഇമേ മം വധിത്വാ രജ്ജമ്പി ഗണ്ഹേയ്യു''ന്തി ആസങ്കം ഉപ്പാദേത്വാ തേ പക്കോസാപേത്വാ - ''താതാ, തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം നഗരേ വസിതും ന ലഭഥ, അഞ്ഞത്ഥ ഗന്ത്വാ മമ അച്ചയേന ആഗന്ത്വാ കുലസന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹഥാ''തി ആഹ. തേ പിതു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഘരാനി ഗന്ത്വാ പജാപതിയോ ആദായ ''യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ ഗന്ത്വാ ജീവിസ്സാമാ''തി നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ ഏകം കന്താരം പത്വാ അന്നപാനം അലഭമാനാ ഖുദം അധിവാസേതും അസക്കോന്താ ''മയം ജീവമാനാ ഇത്ഥിയോ ലഭിസ്സാമാ''തി കനിട്ഠസ്സ ഭരിയം മാരേത്വാ തേരസ കോട്ഠാസേ കത്വാ മംസം ഖാദിംസു. ബോധിസത്തോ അത്തനോ ച ഭരിയായ ച ലദ്ധകോട്ഠാസേസു ഏകം ഠപേത്വാ ഏകം ദ്വേപി ഖാദിംസു. ഏവം ഛ ദിവസേ ഛ ഇത്ഥിയോ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിംസു.

ബോധിസത്തോ പന ദിവസേ ദിവസേ ഏകേകം ഠപേത്വാ ഛ കോട്ഠാസേ ഠപേസി. സത്തമേ ദിവസേ ''ബോധിസത്തസ്സ ഭരിയം മാരേസ്സാമാ''തി വുത്തേ ബോധിസത്തോ തേ ഛ കോട്ഠാസേ തേസം ദത്വാ ''അജ്ജ താവ ഇമേ ഛ കോട്ഠാസേ ഖാദഥ, സ്വേ ജാനിസ്സാമാ''തി വത്വാ തേസം മംസം ഖാദിത്വാ നിദ്ദായനകാലേ ഭരിയം ഗഹേത്വാ പലായി. സാ ഥോകം ഗന്ത്വാ ''ഗന്തും ന സക്കോമി, സാമീ''തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ഖന്ധേനാദായ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ കന്താരാ നിക്ഖമി. സാ സൂരിയേ ഉഗ്ഗതേ ''പിപാസിതാമ്ഹി, സാമീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ''ഉദകം നത്ഥി, ഭദ്ദേ''തി വത്വാ പുനപ്പുനം കഥിതേ ഖഗ്ഗേന ദക്ഖിണജാണുകം പഹരിത്വാ - ''ഭദ്ദേ, പാനീയം നത്ഥി, ഇദം പന മേ ദക്ഖിണജാണുലോഹിതം പിവമാനാ നിസീദാഹീ''തി ആഹ. സാ തഥാ അകാസി. തേ അനുപുബ്ബേന മഹാഗങ്ഗം

പത്വാ പിവിത്വാ ച ന്഼ഹത്വാ ച ഫലാഫലം ഖാദിത്വാ ഫാസുകട്഼ാനേ വിസ്സമിത്വാ ഏകസ്മിം ഗങ്ഗാനിവത്തനേ അസ്സമപദം മാപേത്വാ വാസം കപ്പേസും.

അഥേകദിവസം ഉപരിഗങ്ഗായ രാജാപരാധികം ചോരം ഹത്ഥപാദേ ച കണ്ണനാസഞ്ച ഛിന്ദിത്വാ ഏകസ്മിം അമ്ബണകേ നിപജ്ജാപേത്വാ മഹാഗങ്ഗായ പവാഹേസും. സോ മഹന്തം അട്ടസ്സരം കരോന്തോ തം ഠാനം പാപുണി. ബോധിസത്തോ തസ്സ കരുണം പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ "ദുക്ഖപ്പത്തോ സത്തോ മയി ഠിതേ മാ നസ്സീ"തി ഗങ്ഗാതീരം ഗന്ത്വാ തം ഉത്താരേത്വാ അസ്സമപദം ആനേത്വാ കാസാവധോവനലേപനാദീഹി വണപടികമ്മം അകാസി. ഭരിയാ പനസ്സ "ഏവരൂപം നാമ ദുസ്സീലം കുണ്഼ം ഗങ്ഗായ ആവാഹേത്വാ പടിജഗ്ഗന്തോ വിചരതീ"തി വത്വാ തം കുണ്഼ം ജിഗുച്ഛമാനാ നിട്഼ുഭന്തീ വിചരതി. ബോധിസത്തോ തസ്സ വണേസു സംവിരുള്ഹേസു ഭരിയായ സദ്ധിം തം അസ്സമപദേയേവ഼പേത്വാ അടവിതോ ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ തഞ്ച ഭരിയഞ്ച പോസേസി. തേസു ഏവം വസന്തേസു സാ ഇത്ഥീ ഏതസ്മിം കുണ്഼േ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ തേന സദ്ധിം അനാചാരം ചരിത്വാ ഏകേനുപായേന ബോധിസത്തം മാരേതുകാമാ ഹുത്വാ ഏവമാഹ - "സാമി, അഹം തുമ്ഹാകം അംസേ നിസീദിത്വാ കന്താരാ നിക്ഖമമാനാ ഏകം പബ്ബതം ഓലോകേത്വാ അയ്യേ പബ്ബതമ്ഹി നിബ്ബത്തദേവതേ 'സചേ അഹം സാമികേന സദ്ധിം അരോഗാ ജീവിതം ലഭിസ്സാമി, ബലികമ്മം തേ കരിസ്സാമീ'തി ആയാചിം, സാ മം ഇദാനി ഉത്താസേതി, കരോമസ്സാ ബലികമ്മ"ന്തി. ബോധിസത്തോ തം മായം അജാനന്തോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ബലികമ്മം സജ്ജേത്വാ തായ ബലിഭാജനം ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുഹി. അഥ നം സാ ഏവമാഹ - "സാമി, ദേവതായപി ത്വഞ്ഞേവ ഉത്തമദേവതാ, പഠമം താവ തം വനപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ വന്ദിത്വാ പച്ഛാ ദേവതായ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി. സാ ബോധിസത്തം പപാതാഭിമുഖം഼പേത്വാ വനപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ വന്ദിതുകാമാ വിയ ഹുത്വാ പിട്഼ിപസ്സേ഼ത്വാ പിട്഼ിയം പഹരിത്വാ പപാതേ പാതേത്വാ "ദിട്഼ാ മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്഼ീ"തി തുട്഼മാനസാ പബ്ബതാ ഓരോഹിത്വാ കുണ്഼സ്സ സന്തികം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോപി പപാതാനുസാരേന പബ്ബതാ പതന്തോ ഉദുമ്ബരരുക്ഖമത്ഥകേ ഏകസ്മിം അകണ്ടകേ പത്തസഞ്ഛന്നേ ഗുമ്ബേ ലഗ്ഗി, ഹേട്഼ാപബ്ബതം പന ഓരോഹിതും ന സക്കാ. സോ ഉദുമ്ബരഫലാനി ഖാദിത്വാ സാഖന്തരേ നിസീദി. അഥേകോ മഹാസരീരോ ഗോധരാജാ ഹേട്഼ാപബ്ബതപാദതോ അഭിരുഹിത്വാ തസ്മിം ഉദുമ്ബരഫലാനി ഖാദതി. സോ തം ദിവസം ബോധിസത്തം ദിസ്വാ പലായി, പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ ഫലാനി ഖാദിത്വാ പക്കാമി. സോ ഏവം പുനപ്പുനം ആഗച്ഛന്തോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം ആപജ്ജിത്വാ "ത്വം ഇമം ഠാനം കേന കാരണേന ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമിനാ നാമ കാരണേനാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി മാ ഭായീ"തി വത്വാ ബോധിസത്തം അത്തനോ പിട്഼ിയം നിപജ്ജാപേത്വാ ഓതാരേത്വാ അരഞ്ഞതോ നിക്ഖമിത്വാ മഹാമഗ്ഗേ഼പേത്വാ "ത്വം ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാഹീ"തി ഉയ്യോജേത്വാ അരഞ്ഞമേവ പാവിസി. ബോധിസത്തോ ഏകം ഗാമകം ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ വസന്തോ പിതു കാലകതഭാവം സുത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ കുലസന്തകേ രജ്ജേ പതിട്഼ായ

പദുമരാജാ നാമ ഹുത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛ സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനം അദാസി.

സാപി ഖോ ഇത്ഥീ തം കുണ്ഠം ഖന്ധേ നിസീദാപേത്വാ അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ മനുസ്സപഥേ ഭിക്ഖം ചരമാനാ യാഗുഭത്തം സംഹരിത്വാ തം കുണ്ഠം പോസേസി. മനുസ്സാ "അയം തേ കിം ഹോതീ"തി പുച്ഛിയമാനാ "അഹം ഏതസ്സ മാതുലധീതാ, പിതുച്ഛാപുത്തോ മേ ഏസോ, ഏതസ്സേവ മം അദംസു, സാഹം വജ്ഝപ്പത്തമ്പി അത്തനോ സാമികം ഉക്ഖിപിത്വാ പരിഹരന്തീ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ പോസേമീ"തി. മനുസ്സാ "അയം പതിബ്ബതാ"തി തതോ പട്ഠായ ബഹുതരം യാഗുഭത്തം അദംസു. അപരേ പന ജനാ ഏവമാഹംസു - "ത്വം മാ ഏവം വിചരി, പദുമരാജാ ബാരാണസിയം രജ്ജം കാരേതി, സകലജമ്ബുദീപം സങ്ഖോഭേത്വാ ദാനം ദേതി, സോ തം ദിസ്വാ തുസ്സിസ്സതി, തുട്ഠോ തേ ബഹും ധനം ദസ്സതി, തവ സാമികം ഇധേവ നിസീദാപേത്വാ ഗച്ഛാ"തി ഥിരം കത്വാ വേത്തപച്ഛിം അദംസു. സാ അനാചാരാ തം കുണ്ഠം വേത്തപച്ഛിയം നിസീദാപേത്വാ പച്ഛിം ഉക്ഖിപിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ദാനസാലാസു ഭുഞ്ജമാനാ വിചരതി. ബോധിസത്തോ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ദാനഗ്ഗം ഗന്ത്വാ അട്ഠന്നം വാ ദസന്നം വാ സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ പുന ഗേഹം ഗച്ഛതി . സാ അനാചാരാ തം കുണ്ഠം പച്ഛിയം നിസീദാപേത്വാ പച്ഛിം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ അട്ഠാസി.

രാജാ ദിസ്വാ "കിം ഏത"ന്തി പുച്ഛി. "ഏകാ, ദേവ, പതിബ്ബതാ"തി. അഥ നം പക്കോസാപേത്വാ സഞ്ജാനിത്വാ കുണ്ഠം പച്ഛിയാ നീഹരാപേത്വാ "അയം തേ കിം ഹോതീ"തി പുച്ഛി. സാ "പിതുച്ഛാപുത്തോ മേ, ദേവ, കുലദത്തികോ സാമികോ"തി ആഹ. മനുസ്സാ തം അന്തരം അജാനന്താ "അഹോ പതിബ്ബതാ"തിആദീനി വത്വാ തം അനാചാരിത്ഥിം വണ്ണയിംസു. പുന രാജാ "അയം തേ കുണ്ഠോ കുലദത്തികോ സാമികോ"തി പുച്ഛി. സാ രാജാനം അസഞ്ജാനന്തീ "ആമ, ദേവാ"തി സൂരാ ഹുത്വാ കഥേസി. അഥ നം രാജാ "കിം ഏസ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ, നനു ത്വം പദുമകുമാരസ്സ ഭരിയാ അസുകരഞ്ഞോ ധീതാ, അസുകാ നാമ മമ ജാണുലോഹിതം പിവിത്വാ ഇമസ്മിം കുണ്ഠേ പടിബദ്ധചിത്താ മം പപാതേ പാതേസി. സാ ഇദാനി ത്വം നലാടേന മച്ചും ഗഹേത്വാ മം 'മതോ'തി മഞ്ഞമാനാ ഇമം ഠാനം ആഗതാ, നനു അഹം ജീവാമീ"തി വത്വാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ "ഭോ, അമച്ചാ നനു ചാഹം തുമ്ഹേഹി പുട്ഠോ ഏവം കഥേസിം 'മമ കനിട്ഠഭാതികാ ഛ ഇത്ഥിയോ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിംസു, അഹം പന മയ്ഹം ഭരിയം അരോഗം കത്വാ ഗങ്ഗാതീരം നേത്വാ അസ്സമപദേ വസന്തോ ഏകം വജ്ഝപ്പത്തം കുണ്ഠം ഉത്താരേത്വാ പടിജഗ്ഗിം. സാ ഇത്ഥീ ഏതസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ മം പബ്ബതപാദേ പാതേസി. അഹം അത്തനോ മേത്തചിത്തതായ ജീവിതം ലഭി'ന്തി. യായ അഹം പബ്ബതാ പാതിതോ, ന സാ അഞ്ഞാ, ഏസാ ദുസ്സീലാ, സോപി വജ്ഝപ്പത്തോ കുണ്ഠോ ന അഞ്ഞോ, അയമേവാ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

വ്യ. "അയമേവ സാ അഹമപി സോ അനഞ്ഞോ, അയമേവ സോ ഹത്ഥച്ഛിന്നോ അനഞ്ഞോ;
യമാഹ 'കോമാരപതീ മമ'ന്തി, വജ്ഝിത്ഥിയോ നത്ഥി ഇത്ഥീസു സച്ചം.

വുത്ത്ഇമഞ്ച ജമ്മം മുസലേന ഹന്ത്വാ, ലുദ്ദം ഛവം പരദാരൂപസേവിം;
ഇമിസ്സാ ച നം പാപപതിബ്ബതായ, ജീവന്തിയാ ഛിന്ദഥ കണ്ണനാസ''ന്തി.

തത്ഥ **യമാഹ കോമാരപതീ മമ**ന്തി യം ഏസാ ''അയം മേ, കോമാരപതി, കുലദത്തികോ സാമികോ''തി ആഹ, അയമേവ സോ, ന അഞ്ഞോ. ''യമാഹു , കോമാരപതീ''തിപി പാഠോ. അയമേവ ഹി പോത്ഥകേസു ലിഖിതോ, തസ്സാപി അയമേവത്ഥോ, വചനവിപല്ലാസോ പനേത്ഥ വേദിതബ്ബോ. യഞ്ഹി രഞ്ഞാ വുത്തം, തദേവ ഇധ ആഗതം. **വജ്ഝിത്ഥിയോ**തി ഇത്ഥിയോ നാമ വജ്ഝാ വധിതബ്ബാ ഏവ. **നത്ഥി ഇത്ഥീസു സച്ച**ന്തി ഏതാസു സഭാവോ നാമേകോ നത്ഥി. **''ഇമഞ്ച ജമ്മ''**ന്തിആദി ദ്വിന്നമ്പി തേസം ദണ്ഡാണാപനവസേന വുത്തം. തത്ഥ **ജമ്മ**ന്തി ലാമകം. **മുസലേന ഹന്ത്വാ**തി മുസലേന ഹനിത്വാ പോഥേത്വാ അട്ഠീനി ഭഞ്ജിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ. **ലുദ്ദ**ന്തി ദാരുണം. **ഛവ**ന്തി ഗുണാഭാവേന നിജ്ജീവം മതസദിസം. **ഇമിസ്സാ ച ന**ന്തി ഏത്ഥ **ന**ന്തി നിപാതമത്തം, ഇമിസ്സാ ച പാപപതിബ്ബതായ അനാചാരായ ദുസ്സീലായ ജീവന്തിയാവ കണ്ണനാസം ഛിന്ദഥാതി അത്ഥോ.

ബോധിസത്തോ കോധം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഏവം തേസം ദണ്ഡം ആണാപേത്വാപി ന തഥാ കാരേസി . കോപം പന മന്ദം കത്വാ യഥാ സാ പച്ഛിം സീസതോ ഓരോപേതും ന സക്കോതി, ഏവം ഗാള്ഹതരം ബന്ധാപേത്വാ കുണ്ഠം തത്ഥ പക്ഖിപാപേത്വാ അത്തനോ വിജിതാ നീഹരാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ ഛ ഭാതരോ അഞ്ഞതരാ ഥേരാ അഹേസും, ഭരിയാ ചിഞ്ചമാണവികാ, കുണ്ഠോ ദേവദത്തോ, ഗോധരാജാ ആനന്ദോ, പദുമരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചുളപദുമജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ഫ്ൻർ] ർ. മണിചോരജാതകവണ്ണനാ

ന സന്തി ദേവാ പവസന്തി നൂനാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ വധായ പരിസക്കന്തം ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ പന സത്ഥാ ''ദേവദത്തോ വധായ പരിസക്കതീ''തി സുത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതിയേവ, പരിസക്കന്തോപി പന മം വധിതും നാസക്ഖീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ ഗാമകേ ഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ വയപ്പത്തസ്സ ബാരാണസിതോ കുലധീതരം ആനേസും, സാ സുവണ്ണവണ്ണാ അഹോസി അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ ദേവച്ഛരാ വിയ പുപ്ഫലതാ വിയ ലളമാനാ മത്തകിന്നരീ വിയ ച സുജാതാതി നാമേന പതിബ്ബതാ സീലാചാരസമ്പന്നാ വത്തസമ്പന്നാ. നിച്ചകാലമ്പിസ്സാ പതിവത്തം സസ്സുവത്തം സസുരവത്തഞ്ച കതമേവ ഹോതി, സാ ബോധിസത്തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ. ഇതി ഉഭോപി തേ സമ്മോദമാനാ ഏകചിത്താ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു.

അഥേകദിവസം സുജാതാ “മാതാപിതരോ ദട്ഠുകാമാമ്ഹീ”തി ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. “സാധു, ഭദ്ദേ, മഗ്ഗപാഥേയ്യം പഹോനകം പടിയാദേഹീ”തി ഖജ്ജവികതിം പചാപേത്വാ ഖജ്ജകാദീനി യാനകേ ഠപേത്വാ യാനകം പാജേന്തോ യാനകസ്സ പുരതോ അഹോസി, ഇതരാ പച്ഛതോ. തേ നഗരസമീപം ഗന്ത്വാ യാനകം മോചേത്വാ ന്ഹത്വാ ഭുഞ്ജിംസു. പുന ബോധിസത്തോ യാനകം യോജേത്വാ പുരതോ നിസീദി, സുജാതാ വത്ഥാനി പരിവത്തേത്വാ അലങ്കരിത്വാ പച്ഛതോ നിസീദി. യാനകസ്സ അന്തോനഗരം പവിട്ഠകാലേ ബാരാണസിരാജാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ തം പദേസം അഗമാസി. സുജാതാ ഓതരിത്വാ യാനകസ്സ പച്ഛതോ പദസാ പായാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ തസ്സാ രൂപസമ്പത്തിയാ ആകഡ്ഢിയമാനലോചനോ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി - “ഗച്ഛ ത്വം ഏതിസ്സാ സസ്സാമികഭാവം വാ അസ്സാമികഭാവം വാ ജാനാഹീ”തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സസ്സാമികഭാവം ഞത്വാ “സസ്സാമികാ കിര, ദേവ, യാനകേ നിസിന്നോ പുരിസോ ഏതിസ്സാ സാമികോ”തി ആഹ.

രാജാ പടിബദ്ധചിത്തം വിനോദേതും അസക്കോന്തോ കിലേസാതുരോ ഹുത്വാ “ഏകേന നം ഉപായേന മാരാപേത്വാ ഇത്ഥിം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏകം പുരിസം ആമന്തേത്വാ “ഗച്ഛ, ഭോ, ഇമം ചൂളാമണിം വീഥിം ഗച്ഛന്തോ വിയ ഹുത്വാ ഏതസ്സ പുരിസസ്സ യാനകേ പക്ഖിപിത്വാ ഏഹീ”തി ചൂളാമണിം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ “സാധൂ”തി തം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ യാനകേ ഠപേത്വാ “ഠപിതോ മേ, ദേവാ”തി ആഗന്ത്വാ ആരോചേസി. രാജാ “ചൂളാമണി മേ നട്ഠോ”തി ആഹ, മനുസ്സാ ഏകകോലാഹലം അകംസു. രാജാ “സബ്ബദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ സഞ്ചാരം ഛിന്ദിത്വാ ചോരം പരിയേസഥാ”തി ആഹ, രാജപുരിസാ തഥാ അകംസു, നഗരം ഏകസങ്ഖോഭം അഹോസി. ഇതരോ പുരിസോ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭോ, യാനകം ഠപേഹി, രഞ്ഞോ ചൂളാമണി നട്ഠോ, യാനകം സോധേസ്സാമീ”തി യാനകം സോധേന്തോ അത്തനാ ഠപിതമണിം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം ഗഹേത്വാ “മണിചോരോ”തി ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച പോഥേത്വാ പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ നേത്വാ “അയം മണിചോരോ”തി രഞ്ഞോ ദസ്സേസി. രാജാപി “സീസമസ്സ ഛിന്ദഥാ”തി ആണാപേസി.

അഥ നം രാജപുരിസാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി താളേന്താ ദക്ഖിണദ്വാരേന നഗരാ നിക്ഖമാപേസും. സുജാതാപി യാനകം പഹായ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പരിദേവമാനാ “സാമി, മം നിസ്സായ ഇമം ദുക്ഖം പത്തോസീ”തി പരിദേവമാനാ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അഗമാസി. രാജപുരിസാ “സീസമസ്സ ഛിന്ദിസ്സാമാ”തി ബോധിസത്തം ഉത്താനം നിപജ്ജാപേസും. തം ദിസ്വാ സുജാതാ അത്തനോ സീലഗുണം ആവജ്ജേത്വാ “നത്ഥി വത മഞ്ഞേ ഇമസ്മിം ലോകേ സീലവന്താനം വിഹേഠകേ പാപസാഹസികമനുസ്സേ നിസേധേതും സമത്ഥാ ദേവതാ നാമാ”തിആദീനി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൭. “ന സന്തി ദേവാ പവസന്തി നൂന, ന ഹി നൂന സന്തി ഇധ ലോകപാലാ;
സഹസാ കരോന്താനമസഞ്ഞതാനം, ന ഹി നൂന സന്തി പടിസേധിതാരോ”തി.

തത്ഥ **ന സന്തി, ദേവാ**തി ഇമസ്മിം ലോകേ സീലവന്താനം ഓലോകനകാ പാപാനഞ്ച നിസേധകാ ന സന്തി നൂന ദേവാ. **പവസന്തി നൂനാ**തി ഏവരൂപേസു വാ കിച്ചേസു ഉപ്പന്നേസു നൂന പവസന്തി പവാസം ഗച്ഛന്തി. **ഇധ, ലോകപാലാ**തി ഇമസ്മിം ലോകേ ലോകപാലസമ്മതാ സമണബ്രാഹ്മണാപി സീലവന്താനം അനുഗ്ഗാഹകാ ന ഹി നൂന സന്തി. **സഹസാ കരോന്താനമസഞ്ഞതാന**ന്തി സഹസാ അവീമംസിത്വാ സാഹസികം ദാരുണം കമ്മം കരോന്താനം ദുസ്സീലാനം. **പടിസേധിതാരോ**തി ഏവരൂപം കമ്മം മാ കരിത്ഥ, ന ലബ്ഭാ ഏതം കാതുന്തി പടിസേധേന്താ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ഏവം തായ സീലസമ്പന്നായ പരിദേവമാനായ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ നിസിന്നാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി, സക്കോ "കോ നു ഖോ മം സക്കത്തതോ ചാവേതുകാമോ"തി ആവജ്ജേന്തോ ഇമം കാരണം ഞത്വാ "ബാരാണസിരാജാ അതിഫരുസകമ്മം കരോതി, സീലസമ്പന്നം സുജാതം കിലമേതി, ഗന്തും ദാനി മേ വട്ടതീ"തി ദേവലോകാ ഓരുയ്ഹ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസിന്നം തം പാപരാജാനം ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓതാരേത്വാ ധമ്മഗണ്ഡികായ ഉത്താനം നിപജ്ജാപേത്വാ ബോധിസത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ രാജവേസം ഗാഹാപേത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസീദാപേസി. രാജപുരിസാ ഫരസും ഉക്ഖിപിത്വാ സീസം ഛിന്ദന്താ രഞ്ഞോ സീസം ഛിന്ദിംസു, ഛിന്നകാലേയേവ ചസ്സ രഞ്ഞോ സീസഭാവം ജാനിംസു. സക്കോ ദേവരാജാ ദിസ്സമാനകസരീരേനേവ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ രാജാഭിസേകം കത്വാ സുജാതായ ച അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം ദാപേസി. അമച്ചാ ചേവ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോ ച സക്കം ദേവരാജാനം ദിസ്വാ "അധമ്മികരാജാ മാരിതോ, ഇദാനി അമ്ഹേഹി സക്കദത്തികോ ധമ്മികരാജാ ലദ്ധോ"തി സോമനസ്സപ്പത്താ അഹേസും.

സക്കോപി ആകാസേ ഠത്വാ "അയം വോ സക്കദത്തികോ രാജാ, ഇതോ പട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസ്സതി. സചേ ഹി രാജാ അധമ്മികോ ഹോതി, ദേവോ അകാലേ വസ്സതി, കാലേ ന വസ്സതി, ഛാതഭയം രോഗഭയം സത്ഥഭയന്തി ഇമാനി തീണി ഭയാനി ഉപഗതാനേവ ഹോന്തീ"തി ഓവദന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

വ്വ്."അകാലേ വസ്സതീ തസ്സ, കാലേ തസ്സ ന വസ്സതി;
സഗ്ഗാ ച ചവതി ഠാനാ, നനു സോ താവതാ ഹതോ"തി.

തത്ഥ **അകാലേ**തി അധമ്മികരഞ്ഞോ രജ്ജേ അയുത്തകാലേ സസ്സാനം പക്കകാലേ വാ ലായനമദ്ദനാദികാലേ വാ ദേവോ വസ്സതി. **കാലേ**തി യുത്തപയുത്തകാലേ വപനകാലേ തരുണസസ്സകാലേ ഗബ്ഭഗ്ഗഹണകാലേ ച ന വസ്സതി. **സഗ്ഗാ ച ചവതി ഠാനാ**തി സഗ്ഗസങ്ഖാതാ ഠാനാ ദേവലോകാ ചവതീതി അത്ഥോ. അധമ്മികരാജാ ഹി അപ്പടിലാഭവസേന ദേവലോകാ ചവതി നാമ, സഗ്ഗേപി വാ രജ്ജം കാരേന്തോ അധമ്മികരാജാ തതോ ചവതീതിപി അത്ഥോ. **നനു സോ താവതാ ഹതോ**തി നനു സോ അധമ്മികോ രാജാ ഏത്തകേന ഹതോ ഹോതി. അഥ വാ ഏകംസവാചീ ഏത്ഥ നു-കാരോ, നേസോ ഏകംസേന ഏത്താവതാ ഹതോ, അട്ഠസു പന മഹാനിരയേസു സോളസസു ച ഉസ്സദനിരയേസു ദീഘരത്തം സോ ഹഞ്ഞിസ്സതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ.

ഏവം സക്കോ മഹാജനസ്സ ഓവാദം ദത്വാ അത്തനോ ദേവട്ഠാനമേവ അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ അധമ്മികരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, സുജാതാ രാഹുലമാതാ, സക്കദത്തിയരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മണിചോരജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൯൫] ൫. പബ്ബതൂപത്ഥരജാതകവണ്ണനാ

പബ്ബതൂപത്ഥരേ രമ്മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. കോസലരഞ്ഞോ കിര ഏകോ അമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുസ്സി. രാജാപി പരിവീമംസമാനോ തം തഥതോ ഞത്വാ ‘‘സത്ഥു ആരോചേസ്സാമീ’’തി ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അന്തേപുരേ ഏകോ അമച്ചോ പദുസ്സി, തസ്സ കിം കാതും വട്ടതീ’’തി പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘ഉപകാരകോ തേ, മഹാരാജ, സോ ച അമച്ചോ സാ ച ഇത്ഥീ പിയാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ, ഭന്തേ, അതിവിയ ഉപകാരകോ സകലം രാജകുലം സന്ധാരേതി, സാപി മേ ഇത്ഥീ പിയാ’’തി വുത്തേ ‘‘മഹാരാജ, ‘അത്തനോ ഉപകാരകേസു സേവകേസു പിയാസു ച ഇത്ഥീസു ദുബ്ഭിതും ന സക്കാ’തി പുബ്ബേപി രാജാനോ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ മജ്ഝത്താവ അഹേസു’’ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. അഥസ്സ രഞ്ഞോ ഏകോ അമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുസ്സി. രാജാ നം തഥതോ ഞത്വാ ‘‘അമച്ചോപി മേ ബഹൂപകാരോ, അയം ഇത്ഥീപി മേ പിയാ, ദ്വേപി ഇമേ നാസേതും ന സക്കാ , പണ്ഡിതാമച്ചം പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ സചേ സഹിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, സഹിസ്സാമി, നോ ചേ, ന സഹിസ്സാമീ’’തി ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ ആസനം ദത്വാ ‘‘പണ്ഡിത, പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ’’തി വത്വാ ‘‘പുച്ഛഥ, മഹാരാജ, വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ’’തി വുത്തേ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭. ‘‘പബ്ബതൂപത്ഥരേ രമ്മേ, ജാതാ പോക്ഖരണീ സിവാ;
തം സിങ്ഗാലോ അപാപായി, ജാനം സീഹേന രക്ഖിത’’ന്തി.

തത്ഥ **പബ്ബതൂപത്ഥരേ രമ്മേ**തി ഹിമവന്തപബ്ബതപാദേ പത്ഥരിത്വാ ഠിതേ അങ്ഗണട്ഠാനേതി അത്ഥോ. **ജാതാ പോക്ഖരണീ സിവാ**തി സിവാ സീതലാ മധുരോദകാ പോക്ഖരണീ നിബ്ബത്താ, അപിച ഖോ പോക്ഖരസഞ്ഛന്നാ നദീപി പോക്ഖരണീയേവ. **അപാപായീ**തി **അപ**-ഇതി ഉപസഗ്ഗോ, അപായീതി അത്ഥോ. **ജാനം സീഹേന രക്ഖിത**ന്തി സാ പോക്ഖരണീ സീഹപരിഭോഗാ സീഹേന രക്ഖിതാ, സോപി നം സിങ്ഗാലോ ‘‘സീഹേന രക്ഖിതാ അയ’’ന്തി ജാനന്തോവ അപായി. തം കിം മഞ്ഞതി, ബാലോ സിങ്ഗാലോ സീഹസ്സ അഭായിത്വാ പിവേയ്യ ഏവരൂപം പോക്ഖരണിന്തി അയമേത്ഥാധിപ്പായോ.

ബോധിസത്തോ ‘‘അദ്ധാ ഏതസ്സ അന്തേപുരേ ഏകോ അമച്ചോ പദുട്ഠോ ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൦.“പിവന്തി ചേ മഹാരാജ, സാപദാനി മഹാനദിം;
ന തേന അനദീ ഹോതി, ഖമസ്സു യദി തേ പിയാ”തി.

തത്ഥ **സാപദാനീ**തി ന കേവലം സിങ്ഗാലോവ, അവസേസാനി സുനഖപസദബിളാരമിഗാദീനി സബ്ബസാപദാനി തം പോക്ഖരസഞ്ഛന്നത്താ “പോക്ഖരണീ”തി ലദ്ധനാമം നദിം പിവന്തി ചേ. **ന തേന അനദീ ഹോതീ**തി നദിയഞ്ഹി ദ്വിപദചതുപ്പദാപി അഹിമച്ഛാപി സബ്ബേ പിപാസിതാ പാനീയം പിവന്തി, ന സാ തേന കാരണേന അനദീ നാമ ഹോതി, നാപി ഉച്ഛിട്ഠനദീ. കസ്മാ? സബ്ബേസം സാധാരണത്താ. യഥാ നദീ യേന കേനചി പീതാ ന ദുസ്സതി, ഏവം ഇത്ഥീപി കിലേസവസേന സാമികം അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞേന സദ്ധിം സംവാസം ഗതാ നേവ അനിത്ഥീ ഹോതി. കസ്മാ? സബ്ബേസം സാധാരണഭാവേന. നാപി ഉച്ഛിട്ഠിത്ഥീ. കസ്മാ? ഓദകന്തികതായ സുദ്ധഭാവേന. **ഖമസ്സു യദി തേ പിയാ**തി യദി പന തേ സാ ഇത്ഥീ പിയാ, സോ ച അമച്ചോ ബഹൂപകാരോ, തേസം ഉഭിന്നമ്പി ഖമസ്സു മജ്ഝത്തഭാവേന തിട്ഠാഹീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ഓവാദം അദാസി. രാജാ തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ “പുന ഏവരൂപം പാപകമ്മം മാ കരിത്ഥാ”തി വത്വാ ഉഭിന്നമ്പി ഖമി. തതോ പട്ഠായ തേ ഓരമിംസു. രാജാപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. കോസലരാജാപി ഇമം ധമ്മദേസനം സുത്വാ തേസം ഉഭിന്നമ്പി ഖമിത്വാ മജ്ഝത്തോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

പബ്ബതൂപത്ഥരജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൯൬] ൬. വലാഹകസ്സജാതകവണ്ണനാ

യേ ന കാഹന്തി ഓവാദന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭിക്ഖു സത്ഥാരാ “സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുട്ഠോ “സച്ച”ന്തി വത്വാ “കിം കാരണാ”തി വുത്തേ “ഏകം അലങ്കതം മാതുഗാമം ദിസ്വാ കിലേസവസേനാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “ഇത്ഥിയോ നാമേതാ ഭിക്ഖു അത്തനോ രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബേഹി ചേവ ഇത്ഥികുത്തവിലാസേഹി ച പുരിസേ പലോഭേത്വാ അത്തനോ വസേ കത്വാ വസം ഉപഗതഭാവം ഞത്വാ സീലവിനാസഞ്ചേവ ധനവിനാസഞ്ച പാപനട്ഠേന ‘യക്ഖിനിയോ’തി വുച്ചന്തി. പുബ്ബേപി ഹി യക്ഖിനിയോ ഇത്ഥികുത്തേന ഏകം പുരിസസത്ഥം ഉപസങ്കമിത്വാ വാണിജേ പലോഭേത്വാ അത്തനോ വസേ കത്വാ പുന അഞ്ഞേ പുരിസേ ദിസ്വാ തേ സബ്ബേപി ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഉഭോഹി ഹനുകപസ്സേഹി ലോഹിതേന പഗ്ഘരന്തേന മുഖം പൂരാപേത്വാ ഖാദിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ തമ്ബപണ്ണിദീപേ സിരീസവത്ഥു നാമ യക്ഖനഗരം അഹോസി, തത്ഥ യക്ഖിനിയോ വസിംസു. താ ഭിന്നനാവാനം വാണിജാനം ആഗതകാലേ അലങ്കതപടിയത്താ ഖാദനീയഭോജനീയം ഗാഹാപേത്വാ ദാസിഗണപരിവുതാ ദാരകേ അങ്കേനാദായ വാണിജേ ഉപസങ്കമന്തി. തേസം “മനുസ്സാവാസം ആഗതമ്ഹാ”തി സഞ്ജാനനത്ഥം തത്ഥ തത്ഥ കസിഗോരക്ഖാദീനി കരോന്തേ

മനുസ്സേ ഗോഗണേ സുനഖേതി ഏവമാദീനി ദസ്സേന്തി, വാണിജാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഇമം യാഗും പിവഥ, ഭത്തം ഭുഞ്ജഥ, ഖാദനീയം ഖാദഥാ"തി വദന്തി. വാണിജാ അജാനന്താ താഹി ദിന്നം പരിഭുഞ്ജന്തി. അഥ തേസം ഖാദിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പിവിത്വാ വിസ്സമിതകാലേ പടിസന്ഥാരം കരോന്തി, "തുമ്ഹേ കത്ഥ വാസികാ, കുതോ ആഗതാ, കഹം ഗച്ഛിസ്സഥ, കേന കമ്മേന ഇധാഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛന്തി. "ഭിന്നനാവാ ഹുത്വാ ഇധാഗതമ്ഹാ"തി വുത്തേ "സാധു, അയ്യാ, അമ്ഹാകമ്പി സാമികാനം നാവം അഭിരുഹിത്വാ ഗതാനം തീണി സംവച്ഛരാനി അതിക്കന്താനി, തേ മതാ ഭവിസ്സന്തി; തുമ്ഹേപി വാണിജായേവ, മയം തുമ്ഹാകം പാദപരിചാരികാ ഭവിസ്സാമാ"തി വത്വാ തേ വാണിജേ ഇത്ഥികുത്തഹാവഭാവവിലാസേഹി പലോഭേത്വാ യക്ഖനഗരം നേത്വാ സചേ പഠമഗഹിതാ മനുസ്സാ അത്ഥി, തേ ദേവസങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ കാരണഘരേ പക്ഖിപന്തി , അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഭിന്നനാവേ മനുസ്സേ അലഭന്തിയോ പന പരതോ കല്യാണിം ഓരതോ നാഗദീപന്തി ഏവം സമുദ്ദതീരം അനുസഞ്ചരന്തി. അയം താസം ധമ്മതാ.

അഥേകദിവസം പഞ്ചസതാ ഭിന്നനാവാ വാണിജാ താസം നഗരസമീപേ ഉത്തരിംസു. താ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ പലോഭേത്വാ യക്ഖനഗരം നേത്വാ പഠമം ഗഹിതേ മനുസ്സേ ദേവസങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ കാരണഘരേ പക്ഖിപിത്വാ ജേട്ഠയക്ഖിനീ ജേട്ഠകവാണിജം, സേസാ സേസേതി താ പഞ്ചസതാ യക്ഖിനിയോ തേ പഞ്ചസതേ വാണിജേ അത്തനോ സാമികേ അകംസു. അഥ സാ ജേട്ഠയക്ഖിനീ രത്തിഭാഗേ വാണിജേ നിദ്ദം ഉപഗതേ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ കാരണഘരേ മനുസ്സേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ആഗച്ഛതി, സേസാപി തഥേവ കരോന്തി. ജേട്ഠയക്ഖിനിയാ മനുസ്സമംസം ഖാദിത്വാ ആഗതകാലേ സരീരം സീതലം ഹോതി. ജേട്ഠവാണിജോ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തസ്സാ യക്ഖിനിഭാവം ഞത്വാ "ഇമാ പഞ്ചസതാ യക്ഖിനിയോ ഭവിസ്സന്തി, അമ്ഹേഹി പലായിതും വട്ടതീ"തി പുനദിവസേ പാതോവ മുഖധോവനത്ഥായ ഗന്ത്വാ സേസവാണിജാനം ആരോചേസി - "ഇമാ യക്ഖിനിയോ, ന മനുസ്സിത്ഥിയോ, അഞ്ഞേസം ഭിന്നനാവാനം ആഗതകാലേ തേ സാമികേ കത്വാ അമ്ഹേപി ഖാദിസ്സന്തി, ഏഥ ഇതോ പലായിസ്സാമാ"തി തേസു പഞ്ചസതേസു അഡ്ഢതേയ്യസതാ "ന മയം ഏതാ വിജഹിതും സക്ഖിസ്സാമ, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, മയം ന പലായിസ്സാമാ"തി ആഹംസു. ജേട്ഠവാണിജോ അത്തനോ വചനകാരേ അഡ്ഢതേയ്യസതേ ഗഹേത്വാ താസം ഭീതോ പലായി.

തസ്മിം പന കാലേ ബോധിസത്തോ വലാഹകസ്സയോനിയം നിബ്ബത്തി, സബ്ബസേതോ കാളസീസോ മുഞ്ജകേസോ ഇദ്ധിമാ വേഹാസങ്ഗമോ അഹോസി. സോ ഹിമവന്തതോ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തമ്ബപണ്ണിസരേ പല്ലലേ സയംജാതസാലിം ഖാദിത്വാ ഗച്ഛതി. ഏവം ഗച്ഛന്തോ ച "ജനപദം ഗന്തുകാമാ അത്ഥീ"തി തിക്ഖത്തും കരുണാപരിഭാവിതം മാനുസിം വാചം ഭാസതി. തേ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "സാമി, മയം ജനപദം ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹംസു. തേന ഹി മയ്ഹം പിട്ഠിം അഭിരുഹഥാതി. അപ്പേകച്ചേ അഭിരുഹിംസു, തേസു ഏകച്ചേ വാലധിം ഗണ്ഹിംസു, ഏകച്ചേ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ അട്ഠംസുയേവ. ബോധിസത്തോ അന്തമസോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതേ സബ്ബേപി തേ അഡ്ഢതേയ്യസതേ വാണിജേ അത്തനോ ആനുഭാവേന ജനപദം നേത്വാ സകസകട്ഠാനേസു പതിട്ഠപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ആഗമാസി.

താപി ഖോ യക്ഖിനിയോ അഞ്ഞേസം ആഗതകാലേ തത്ഥ ഓഹീനകേ അഡ്ഢതേയ്യസതേ മനുസ്സേ വധിത്വാ ഖാദിംസു.

സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, യഥാ തേ യക്ഖിനീനം വസം ഗതാ വാണിജാ ജീവിതക്ഖയം പത്താ, വലാഹകസ്സരാജസ്സ വചനകരാ വാണിജാ സകസകട്ഠാനേസു പതിട്ഠിതാ, ഏവമേവ ബുദ്ധാനം ഓവാദം അകരോന്താ ഭിക്ഖൂപി ഭിക്ഖുനിയോപി ഉപാസകാപി ഉപാസികായോപി ചതൂസു അപായേസു പഞ്ചവിധബന്ധനകമ്മകരണട്ഠാനാദീസു മഹാദുക്ഖം പാപുണന്തി. ഓവാദകരാ പന തിസ്സോ കുലസമ്പത്തിയോ ച ഛ കാമസഗ്ഗേ വീസതി ബ്രഹ്മലോകേതി ഇമാനി ച ഠാനാനി പത്വാ അമതമഹാനിബ്ബാനം സച്ഛികത്വാ മഹന്തം സുഖം അനുഭവന്തീ''തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൯൧.''യേ ന കാഹന്തി ഓവാദം, നരാ ബുദ്ധേന ദേസിതം;
ബ്യസനം തേ ഗമിസ്സന്തി, രക്ഖസീഹിവ വാണിജാ.

൯൨.''യേ ച കാഹന്തി ഓവാദം, നരാ ബുദ്ധേന ദേസിതം;
സോത്ഥിം പാരം ഗമിസ്സന്തി, വലാഹേനേവ വാണിജാ''തി.

തത്ഥ **യേ ന കാഹന്തീ**തി യേ ന കരിസ്സന്തി. **ബ്യസനം തേ ഗമിസ്സന്തീ**തി തേ മഹാവിനാസം പാപുണിസ്സന്തി. **രക്ഖസീഹിവ വാണിജാ**തി രക്ഖസീഹി പലോഭിതവാണിജാ വിയ. **സോത്ഥിം പാരം ഗമിസ്സന്തീ**തി അനന്തരായേന നിബ്ബാനം പാപുണിസ്സന്തി. **വലാഹേനേവ വാണിജാ**തി വലാഹേനേവ ''ആഗച്ഛഥാ''തി വുത്താ തസ്സ വചനകരാ വാണിജാ വിയ. യഥാ ഹി തേ സമുദ്ദപാരം ഗന്ത്വാ സകസകട്ഠാനം അഗമംസു, ഏവം ബുദ്ധാനം ഓവാദകരാ സംസാരപാരം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തീതി അമതമഹാനിബ്ബാനേന ധമ്മദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലസകദാഗാമിഫലഅനാഗാമിഫലഅരഹത്തഫലാനി പാപുണിംസു. ''തദാ വലാഹകസ്സരാജസ്സ വചനകരാ അഡ്ഢതേയ്യസതാ വാണിജാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, വലാഹകസ്സരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വലാഹകസ്സജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൯൭] ൭. മിത്താമിത്തജാതകവണ്ണനാ

ന നം ഉമ്ഹയതേ ദിസ്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ''മയാ ഗഹിതേ മയ്ഹം ഉപജ്ഝായോ ന കുജ്ഝിസ്സതീ''തി ഉപജ്ഝായേന ഠപിതം വിസ്സാസേന ഏകം വത്ഥഖണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഉപാഹനത്ഥവികം കത്വാ പച്ഛാ ഉപജ്ഝായം ആപുച്ഛി. അഥ തം ഉപജ്ഝായോ ''കിംകാരണാ ഗണ്ഹീ''തി വത്വാ ''മയാ ഗഹിതേ ന കുജ്ഝിസ്സതീതി തുമ്ഹാകം വിസ്സാസേനാ''തി വുത്തേ ''കോ മയാ സദ്ധിം തുയ്ഹം വിസ്സാസോ നാമാ''തി വത്വാ കുദ്ധോ ഉട്ഠഹിത്വാ പഹരി. തസ്സ സാ കിരിയാ ഭിക്ഖൂസു പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, അസുകോ കിര ദഹരോ ഉപജ്ഝായസ്സ

വിസ്സാസേന വത്ഥഖണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഉപാഹനത്ഥവികം അകാസി. അഥ നം ഉപജ്ഝായോ ‘കോ മയാ സദ്ധിം തുയ്ഹം വിസ്സാസോ നാമാ’തി വത്വാ കുദ്ധോ ഉട്ഠഹിത്വാ പഹരീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ഭിക്ഖു അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികേന സദ്ധിം അവിസ്സാസികോ, പുബ്ബേപി അവിസ്സാസികോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. തസ്മിം ഇസിഗണേ ഏകോ താപസോ ബോധിസത്തസ്സ വചനം അകത്വാ ഏകം മതമാതികം ഹത്ഥിപോതകം പടിജഗ്ഗി. അഥ നം സോ വുദ്ധിപ്പത്തോ മാരേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ ഇസിഗണോ ബോധിസത്തം പരിവാരേത്വാ - “ഭന്തേ, കേന നു ഖോ കാരണേന മിത്തഭാവോ വാ അമിത്തഭാവോ വാ സക്കാ ജാനിതു”ന്തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ “ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേനാ”തി ആചിക്ഖന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

ൻന.“ന നം ഉമ്ഹയതേ ദിസ്വാ, ന ച നം പടിനന്ദതി;
ചക്ഖൂനി ചസ്സ ന ദദാതി, പടിലോമഞ്ച വത്തതി.

ൻർ.“ഏതേ ഭവന്തി ആകാരാ, അമിത്തസ്മിം പതിട്ഠിതാ;
യേഹി അമിത്തം ജാനേയ്യ, ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ”തി.

തത്ഥ **ന നം ഉമ്ഹയതേ ദിസ്വാ**തി യോ ഹി യസ്സ അമിത്തോ ഹോതി, സോ തം പുഗ്ഗലം ദിസ്വാ ന ഉമ്ഹയതേ, ഹസിതം ന കരോതി, പഹട്ഠാകാരം ന ദസ്സേതി. **ന ച നം പടിനന്ദതീ**തി തസ്സ വചനം സുത്വാപി തം പുഗ്ഗലം ന പടിനന്ദതി, സാധു സുഭാസിതന്തി ന ചാനുമോദതി. **ചക്ഖൂനി ചസ്സ ന ദദാതീ**തി ചക്ഖുനാ ചക്ഖും ആഹച്ച പടിമുഖോ ഹുത്വാ ന ഓലോകേതി, അഞ്ഞതോ ചക്ഖൂനി ഹരതി. **പടിലോമഞ്ച വത്തതീ**തി തസ്സ കായകമ്മമ്പി വചീകമ്മമ്പി ന രോചേതി, പടിലോമഗാഹം ഗണ്ഹാതി പച്ചനീകഗാഹം. **ആകാരാ**തി കാരണാനി. **യേഹി അമിത്ത**ന്തി യേഹി കാരണേഹി താനി കാരണാനി ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ പുഗ്ഗലോ “അയം മേ അമിത്തോ”തി ജാനേയ്യ, തതോ വിപരീതേഹി പന മിത്തഭാവോ ജാനിതബ്ബോതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ മിത്താമിത്തഭാവകാരണാനി ആചിക്ഖിത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ഹത്ഥിപോസകതാപസോ സദ്ധിവിഹാരികോ അഹോസി, ഹത്ഥീ ഉപജ്ഝായോ, ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മിത്താമിത്തജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[ഫൃൻവൃ] വൃ. രാധജാതകവണ്ണനാ

പവാസാ ആഗതോ താതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സത്ഥാരാ "സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ"തി പുട്ഠോ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വത്വാ "കിംകാരണാ"തി വുത്തേ "ഏകം അലങ്കതഇത്ഥിം ദിസ്വാ കിലേസവസേനാ"തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ "മാതുഗാമോ നാമ ഭിക്ഖു ന സക്കാ രക്ഖിതും, പുബ്ബേപി ദോവാരികേ ഠപേത്വാ രക്ഖന്താപി രക്ഖിതും ന സക്ഖിംസു, കിം തേ ഇത്ഥിയാ, ലദ്ധാപി സാ രക്ഖിതും ന സക്കാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സുവയോനിയം നിബ്ബത്തി, "രാധോ"തിസ്സ നാമം, കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ പോട്ഠപാദോ നാമ. തേ ഉഭോപി തരുണകാലേയേവ ഏകോ ലുദ്ദകോ ഗഹേത്വാ ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി, ബ്രാഹ്മണോ തേ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗി. ബ്രാഹ്മണസ്സ പന ബ്രാഹ്മണീ അരക്ഖിതാ ദുസ്സീലാ. സോ വോഹാരകരണത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ തേ സുവപോതകേ ആമന്തേത്വാ "താതാ, അഹം വോഹാരകരണത്ഥായ ഗച്ഛാമി, കാലേ വാ വികാലേ വാ തുമ്ഹാകം മാതു കരണകമ്മം ഓലോകേയ്യാഥ, അഞ്ഞസ്സ പുരിസസ്സ ഗമനഭാവം വാ അഗമനഭാവം വാ ജാനേയ്യാഥാ"തി ബ്രാഹ്മണിം സുവപോതകാനം പടിച്ഛാപേത്വാ അഗമാസി. സാ തസ്സ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ അനാചാരം ചരി, രത്തിമ്പി ദിവാപി ആഗച്ഛന്താനഞ്ച ഗച്ഛന്താനഞ്ച പമാണം നത്ഥി.

തം ദിസ്വാ പോട്ഠപാദോ രാധം പുച്ഛി - "ബ്രാഹ്മണോ ഇമം ബ്രാഹ്മണിം അമ്ഹാകം നിയ്യാദേത്വാ ഗതോ, അയഞ്ച പാപകമ്മം കരോതി, വദാമി ന"ന്തി. രാധോ "മാ വദാഹീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ "അമ്മ, കിംകാരണാ പാപകമ്മം കരോസീ"തി ആഹ. സാ തം മാരേതുകാമാ ഹുത്വാ "താത, ത്വം നാമ മയ്ഹം പുത്തോ, ഇതോ പട്ഠായ ന കരിസ്സാമി, ഏഹി, താത, താവാ"തി പിയായമാനാ വിയ പക്കോസിത്വാ ആഗതം ഗഹേത്വാ "ത്വം മം ഓവദസി, അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസീ"തി ഗീവം പരിവത്തേത്വാ മാരേത്വാ ഉദ്ധനന്തരേസു പക്ഖിപി. ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ വിസ്സമിത്വാ ബോധിസത്തം "കിം, താത രാധ, മാതാ തേ അനാചാരം കരോതി, ന കരോതീ"തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൭. "പവാസാ ആഗതോ താത, ഇദാനി നചിരാഗതോ;
കച്ചിന്നു താത തേ മാതാ, ന അഞ്ഞമുപസേവതീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, താത രാധ, പവാസാ ആഗതോ, സോ ചമ്ഹി ഇദാനേവ ആഗതോ നചിരാഗതോ, തേന പവത്തിം അജാനന്തോ തം പുച്ഛാമി - "കച്ചി നു തേ, താത, മാതാ അഞ്ഞം പുരിസം ന ഉപസേവതീ"തി.

രാധോ "താത, പണ്ഡിതാ നാമ ഭൂതം വാ അഭൂതം വാ അനിയ്യാനികം നാമ ന കഥേസു"ന്തി ഞാപേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൮. "ന ഖോ പനേതം സുഭണം, ഗിരം സച്ചുപസംഹിതം;
സയേഥ പോട്ഠപാദോവ, മുമ്മുരേ ഉപകൂഥിതോ"തി.

തത്ഥ **ഗിര**ന്തി വചനം. തഞ്ഹി യഥാ ഇദാനി ഗിരാ, ഏവം തദാ "ഗിര"ന്തി വുച്ചതി, സോ സുവപോതകോ ലിങ്ഗം അനാദിയിത്വാ ഏവമാഹ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - താത, പണ്ഡിതേന നാമ സച്ചുപസംഹിതം യഥാഭൂതം

അത്ഥയുത്തം സഭാവവചനമ്പി അനിയ്യാനികം ന സുഭണം. അനിയ്യാനികഞ്ച സച്ചം ഭണന്തോ **സയേഥ പോട്ഠപാദോവ, മുമ്മുരേ ഉപകൂഥിതോ,** യഥാ പോട്ഠപാദോ കുക്കുളേ ഝാമോ സയതി, ഏവം സയേയ്യാതി. “ഉപകൂധിതോ”തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ.

ഏവം ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ “മയാപി ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്കാ”തി ബ്രാഹ്മണം ആപുച്ഛിത്വാ അരഞ്ഞമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ പോട്ഠപാദോ ആനന്ദോ അഹോസി, രാധോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

രാധജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൯൯] ൯. ഗഹപതിജാതകവണ്ണനാ

ഉഭയം മേ ന ഖമതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതമേവ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. കഥേന്തോ ച “മാതുഗാമോ നാമ അരക്ഖിതോ, പാപകമ്മം കത്വാ യേന കേനചി ഉപായേന സാമികം വഞ്ചേതിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഘരാവാസം ഗണ്ഹി. തസ്സ ഭരിയാ ദുസ്സീലാ ഗാമഭോജകേന സദ്ധിം അനാചാരം ചരതി. ബോധിസത്തോ തം ഞത്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ചരതി . തദാ പന അന്തോവസ്സേ ബീജേസു നീഹടേസു ഛാതകം അഹോസി, സസ്സാനം ഗബ്ഭഗഹണകാലോ ജാതോ. സകലഗാമവാസിനോ “ഇതോ മാസദ്വയേന സസ്സാനി ഉദ്ധരിത്വാ വീഹിം ദസ്സാമാ”തി ഏകതോ ഹുത്വാ ഗാമഭോജകസ്സ ഹത്ഥതോ ഏകം ജരഗോണം ഗഹേത്വാ മംസം ഖാദിംസു.

അഥേകദിവസം ഗാമഭാജകോ ഖണം ഓലോകേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ബഹിഗതവേലായം ഗേഹം പാവിസി. തേസം സുഖനിപന്നക്ഖണേയേവ ബോധിസത്തോ ഗാമദ്വാരേന പവിസിത്വാ ഗേഹാഭിമുഖോ പായാസി. സാ ഇത്ഥീ ഗാമദ്വാരാഭിമുഖീ തം ദിസ്വാ “കോ നു ഖോ ഏസോ”തി ഉമ്മാരേ ഠത്വാ ഓലോകേന്തീ “സോയേവാ”തി ഞത്വാ ഗാമഭോജകസ്സ ആചിക്ഖി, ഗാമഭോജകോ ഭീതോ പകമ്പി. അഥ നം സാ “മാ ഭായി, അത്ഥേകോ ഉപായോ, അമ്ഹേഹി തവ ഹത്ഥതോ ഗോണമംസം ഖാദിതം, ത്വം മംസമൂലം സോധേന്തോ വിയ ഹോഹി, അഹം കോട്ഠം ആരുയ്ഹ കോട്ഠദ്വാരേ ഠത്വാ ‘വീഹി നത്ഥീ’തി വക്ഖാമി. ത്വം ഗേഹമജ്ഝേ ഠത്വാ ‘അമ്ഹാകം ഘരേ ദാരകാ ഛാതാ, മംസമൂലം മേ ദേഹീ’തി പുനപ്പുനം ചോദേയ്യാസീ”തി വത്വാ കോട്ഠം ആരുയ്ഹ കോട്ഠദ്വാരേ നിസീദി. ഇതരോ ഗേഹമജ്ഝേ ഠത്വാ “മംസമൂലം ദേഹീ”തി വദതി. സാ കോട്ഠദ്വാരേ നിസിന്നാ “കോട്ഠേ വീഹി നത്ഥി, സസ്സേ ഉദ്ധരന്തേ ദസ്സാമി ഗച്ഛാഹീ”തി ആഹ.

ബോധിസത്തോ ഗേഹം പവിസിത്വാ തേസം കിരിയം ദിസ്വാ “ഇമായ പാപായ കതഉപായോ ഏസ ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ ഗാമഭോജകം ആമന്തേത്വാ “സോ ഗാമഭോജക അമ്ഹേ തവ ജരഗോണസ്സ മംസം ഖാദന്താ ‘ഇതോ

മാസദ്വയേന വീഹിം ദസ്സാമാ’തി ഖാദിമ്ഹ, ത്വം അഡ്ഢമാസമ്പി അനതിക്കമിത്വാ ഇദാനേവ കസ്മാ ആഹരാപേസി, ന ത്വം ഇമിനാ കാരണേന ആഗതോ, അഞ്ഞേന കാരണേന ആഗതോ ഭവിസ്സസി, മയ്ഹം തവ കിരിയാ ന രുച്ചതി, അയമ്പി അനാചാരാ പാപധമ്മാ കോട്ഠേ വീഹീനം അഭാവം ജാനാതി, സാ ദാനി കോട്ഠം ആരുയ്ഹ ‘വീഹി നത്ഥീ’തി വദതി, ത്വമ്പി ‘ദേഹീ’തി വദതി, ഉഭിന്നമ്പി വോ കരണം മയ്ഹം ന രുച്ചതീ”തി ഏതമത്ഥം പകാസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൯൭.“ഉഭയം മേ ന ഖമതി, ഉഭയം മേ ന രുച്ചതി;
യാചായം കോട്ഠമോതിണ്ണാ, നദസ്സം ഇതി ഭാസതി.

൯൮.“തം തം ഗാമപതി ബ്രൂമി, കദരേ അപ്പസ്മി ജീവിതേ;
ദ്വേ മാസേ സങ്ഗരം കത്വാ, മംസം ജരഗ്ഗവം കിസം;
അപ്പത്തകാലേ ചോദേസി, തമ്പി മയ്ഹം ന രുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **തം തം ഗാമപതി ബ്രൂമീ**തി, അമ്ഭോ ഗാമജേട്ഠക, തേന കാരണേന തം വദാമി. **കദരേ അപ്പസ്മി ജീവിതേ**തി അമ്ഹാകം ജീവിതം നാമ കദരഞ്ചേവ ഥദ്ധം ലൂഖം കസിരം അപ്പഞ്ച മന്ദം പരിത്തം, തസ്മിം നോ ഏവരൂപേ ജീവിതേ വത്തമാനേ. **ദ്വേ മാസേ സങ്ഗരം കത്വാ, മംസം ജരഗ്ഗവം കിസ**ന്തി അമ്ഹാകം മംസം ഗണ്ഹന്താനം ജരഗ്ഗവം കിസം ദുബ്ബലം ജരഗോണം ദദമാനോ ത്വം “ദ്വീഹി മാസേഹി മൂലം ദാതബ്ബ”ന്തി ഏവം ദ്വേ മാസേ സങ്ഗരം പരിച്ഛേദം കത്വാ. **അപ്പത്തകാലേ ചോദേസീ**തി തസ്മിം കാലേ അസമ്പത്തേ അന്തരാവ ചോദേസി. **തമ്പി മയ്ഹം ന രുച്ചതീ**തി യാ ചായം പാപധമ്മാ ദുസ്സീലാ അന്തോകോട്ഠേ വീഹീനം നത്ഥിഭാവം ജാനമാനാവ അജാനന്തീ വിയ ഹുത്വാ കോട്ഠമോതിണ്ണാ കോട്ഠദ്വാരേ ഠത്വാ ന ദസ്സം ഇതി ഭാസതി, യഞ്ച ത്വം അകാലേ ചോദേസി, തമ്പീതി ഇദം ഉഭയമ്പി മമ നേവ ഖമതി ന രുച്ചതീതി.

ഏവം സോ കഥേന്തോവ ഗാമഭോജകം ചൂളായ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢിത്വാ ഗേഹമജ്ഝേ പാതേത്വാ “ഗാമഭോജകോമ്ഹീതി പരസ്സ രക്ഖിതഗോപിതഭണ്ഡേ അപരജ്ഝസീ”തിആദീഹി പരിഭാസിത്വാ പോഥേത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ ഗീവായ ഗഹേത്വാ ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ തമ്പി ദുട്ഠഇത്ഥിം കേസേസു ഗഹേത്വാ കോട്ഠാ ഓതാരേത്വാ നിപ്പോഥേത്വാ “സചേ പുന ഏവരൂപം കരോസി, ജാനിസ്സസീ”തി സന്തജ്ജേസി. തതോ പട്ഠായ ഗാമഭോജകോ തം ഗേഹം ഓലോകേതുമ്പി ന വിസഹി, സാപി പാപാ പുന മനസാപി അതിചരിതും നാസക്ഖി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ ഗാമഭോജകോ ദേവദത്തോ, നിഗ്ഗഹകാരകോ ഗഹപതി പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഗഹപതിജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൦൦] ൧൦. സാധുസീലജാതകവണ്ണനാ

സരീരദബ്യന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിര ചതസ്സോ ധീതരോ അഹേസും. താ ചത്താരോ

ജനാ പത്ഥേന്തി, തേസു ഏകോ അഭിരൂപോ സരീരസമ്പന്നോ, ഏകോ വയപ്പത്തോ മഹല്ലകോ, ഏകോ ജാതിസമ്പന്നോ, ഏകോ സീലവാ. ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - ''ധീതരോ നിവേസേന്തേന പതിട്ഠാപേന്തേന കസ്സ നു ഖോ ദാതബ്ബാ, കിം രൂപസമ്പന്നസ്സ, ഉദാഹു വയപ്പത്തസ്സ, ജാതിസമ്പന്നസീലവന്താനം അഞ്ഞതരസ്സാ''തി. സോ ചിന്തേന്തോപി അജാനിത്വാ ''ഇമം കാരണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ജാനിസ്സതി, തം പുച്ഛിത്വാ ഏതേസം അന്തരേ അനുച്ഛവികസ്സ ദസ്സാമീ''തി ഗന്ധമാലാദീനി ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ആദിതോ പട്ഠായ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ''ഭന്തേ, ഇമേസു ചതൂസു ജനേസു കസ്സ ദാതും വട്ടതീ''തി പുച്ഛി. സത്ഥാ ''പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ ഏതം പഞ്ഹം കഥയിംസു, ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ പന സല്ലക്ഖേതും ന സക്കോസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹോസി. അഥേകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചതസ്സോ ധീതരോ അഹേസും, താ ഏവമേവ ചത്താരോ ജനാ പത്ഥയിംസു. ബ്രാഹ്മണോ ''കസ്സ നു ഖോ ദാതബ്ബാ''തി അജാനന്തോ ''ആചരിയം പുച്ഛിത്വാ ദാതബ്ബയുത്തകസ്സ ദസ്സാമീ''തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൯.''സരീരദബ്യം വുഡ്ഢബ്യം, സോജച്ചം സാധുസീലിയം;
ബ്രാഹ്മണം തേവ പുച്ഛാമ, കന്നു തേസം വനിമ്ഹസേ''തി.

തത്ഥ **''സരീരദബ്യ''**ന്തിആദീഹി തേസം ചതുന്നം വിജ്ജമാനേ ഗുണേ പകാസേതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - ധീതരോ മേ ചത്താരോ ജനാ പത്ഥേന്തി, തേസു ഏകസ്സ സരീരദബ്യമത്ഥി, സരീരസമ്പദാ അഭിരൂപഭാവോ സംവിജ്ജതി. ഏകസ്സ വുഡ്ഢബ്യം വുഡ്ഢിഭാവോ മഹല്ലകതാ അത്ഥി. ഏകസ്സ സോജച്ചം സുജാതിതാ ജാതിസമ്പദാ അത്ഥി. ''സുജച്ച''ന്തിപി പാഠോ. ഏകസ്സ സാധുസീലിയം സുന്ദരസീലഭാവോ സീലസമ്പദാ അത്ഥി. **ബ്രാഹ്മണം തേവ പുച്ഛാമാ**തി തേസു അസുകസ്സ നാമേതാ ദാതബ്ബാതി അജാനന്താ മയം ഭവന്തം ബ്രാഹ്മണഞ്ഞേവ പുച്ഛാമ. **കന്നു തേസം വനിമ്ഹസേ**തി തേസം ചതുന്നം ജനാനം കം വനിമ്ഹസേ, കം ഇച്ഛാമ, കസ്സ താ കുമാരികാ ദദാമാതി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ ആചരിയോ ''രൂപസമ്പദാദീസു വിജ്ജമാനാസുപി വിപന്നസീലോ ഗാരയ്ഹോ, തസ്മാ തം നപ്പമാണം, അമ്ഹാകം സീലവന്തഭാവോ രുച്ചതീ''തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦.''അത്ഥോ അത്ഥി സരീരസ്മിം, വുഡ്ഢബ്യസ്സ നമോ കരേ;
അത്ഥോ അത്ഥി സുജാതസ്മിം, സീലം അസ്മാക രുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **അത്ഥോ അത്ഥി സരീരസ്മി**ന്തി രൂപസമ്പന്നേ സരീരേപി അത്ഥോ വിസേസോ വുദ്ധി അത്ഥിയേവ, ''നത്ഥീ''തി ന വദാമി. **വുഡ്ഢബ്യസ്സ നമോ കരേ**തി വുഡ്ഢഭാവസ്സ പന നമക്കാരമേവ കരോമി. വുഡ്ഢഭാവോ ഹി വന്ദനമാനനം ലഭതി. **അത്ഥോ അത്ഥി സുജാതസ്മി**ന്തി സുജാതേപി പുരിസേ വുഡ്ഢി അത്ഥി, ജാതിസമ്പത്തിപി ഇച്ഛിതബ്ബായേവ. **സീലം അസ്മാക രുച്ചതീ**തി അമ്ഹാകം പന സീലമേവ രുച്ചതി. സീലവാ ഹി ആചാരസമ്പന്നോ

സരീരദബ്യവിരഹിതോപി പുഞ്ജോ പാസംസോതി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സീലവന്തസ്സേവ ധീതരോ അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - സച്ചപരിയോസാനേ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ ബ്രാഹ്മണോ അയമേവ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസി, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സാധുസീലജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

രുഹകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

രുഹകം സിരികാളകം, പദുമം മണിചോരകം;
പബ്ബതൂപത്ഥരവലാഹം, മിത്താമിത്തഞ്ച രാധഞ്ച;
ഗഹപതി സാധുസീലം.

൬. നതംദള്ഹവഗ്ഗോ

[൨൦൧] ൧. ബന്ധനാഗാരജാതകവണ്ണനാ

ന തം ദള്ഹം ബന്ധനമാഹു ധീരാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബന്ധനാഗാരം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര കാലേ ബഹൂ സന്ധിച്ഛേദകപന്ഥഘാതകചോരേ ആനേത്വാ കോസലരഞ്ഞോ ദസ്സേസും. തേ രാജാ അദ്ദുബന്ധനരജ്ജുബന്ധനസങ്ഖലികബന്ധനേഹി ബന്ധാപേസി. തിംസമത്താ ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമാ ആഗന്ത്വാ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ പുനദിവസേ പിണ്ഡായ ചരന്താ ബന്ധനാഗാരം ഗന്ത്വാ തേ ചോരേ ദിസ്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ സായന്ഹസമയേ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഭന്തേ, അജ്ജ അമ്ഹേഹി പിണ്ഡായ ചരന്തേഹി ബന്ധനാഗാരേ ബഹൂ ചോരാ അദ്ദുബന്ധനാദീഹി ബദ്ധാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്താ ദിട്ഠാ, തേ താനി ബന്ധനാനി ഛിന്ദിത്വാ പലായിതും ന സക്കോന്തി, അത്ഥി നു ഖോ തേഹി ബന്ധനേഹി ഥിരതരം നാമ അഞ്ഞം ബന്ധന''ന്തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ ''ഭിക്ഖവേ, കിം ബന്ധനാനി നാമേതാനി, യം പനേതം ധനധഞ്ഞപുത്തദാരാദീസു തണ്ഹാസങ്ഖാതം കിലേസബന്ധനം, ഏതം ഏതേഹി ബന്ധനേഹി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന ഥിരതരം, ഏവം മഹന്തമ്പി പനേതം ദുച്ഛിന്ദനിയം ബന്ധനം പോരാണകപണ്ഡിതാ ഛിന്ദിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ദുഗ്ഗതഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തി, തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ പിതാ കാലമകാസി. സോ ഭതിം കത്വാ മാതരം പോസേസി, അഥസ്സ മാതാ അനിച്ഛമാനസ്സേവ ഏകം കുലധീതരം ഗേഹേ കത്വാ അപരഭാഗേ കാലമകാസി. ഭരിയായപിസ്സ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സോ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം അജാനന്തോ ''ഭദ്ദേ, ത്വം ഭതിം കത്വാ ജീവാഹി, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആഹ . സാപി ''ഗബ്ഭോ മേ പതിട്ഠിതോ, മയി വിജാതായ ദാരകം ദിസ്വാ പബ്ബജിസ്സസീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സാ വിജാതകാലേ ''ഭദ്ദേ, ത്വം സോത്ഥിനാ വിജാതാ, ഇദാനാഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആപുച്ഛി. അഥ

നം സാ "പുത്തകസ്സ താവ ഥനപാനതോ അപഗമനകാലം ആഗമേഹീ"തി വത്വാ പുന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി.

സോ ചിന്തേസി - "ഇമം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ഗന്തും ന സക്കാ, ഇമിസ്സാ അനാചിക്ഖിത്വാവ പലായിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സോ തസ്സാ അനാചിക്ഖിത്വാ രത്തിഭാഗേ ഉട്ഠായ പലായി. അഥ നം നഗരഗുത്തികാ അഗ്ഗഹേസും. സോ "അഹം, സാമി, മാതുപോസകോ നാമ, വിസ്സജ്ജേഥ മ"ന്തി തേഹി അത്താനം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ വസിത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേനേവ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ വിഹാസി. സോ തത്ഥ വസന്തോ "ഏവരൂപമ്പി നാമ മേ ദുച്ഛിന്ദനിയം പുത്തദാരബന്ധനം കിലേസബന്ധനം ഛിന്ദിത"ന്തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൩൪൫. "ന തം ദള്ഹം ബന്ധനമാഹു ധീരാ, യദായസം ദാരുജപബ്ബജഞ്ച;
സാരത്തരത്താ മണികുണ്ഡലേസു, പുത്തേസു ദാരേസു ച യാ അപേക്ഖാ.

൩൪൬. "ഏതം ദള്ഹം ബന്ധനമാഹു ധീരാ, ഓഹാരിനം സിഥിലം ദുപ്പമുഞ്ചം;
ഏതമ്പി ഛേത്വാന വജന്തി ധീരാ, അനപേക്ഖിനോ കാമസുഖം പഹായാ"തി.

തത്ഥ **ധീരാ**തി ധിതിമന്താ, ധിക്കതപാപാതി ധീരാ. അഥ വാ ധീ വുച്ചതി പഞ്ഞാ, തായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാതി ധീരാ, ബുദ്ധാ പച്ചേകബുദ്ധാ ബുദ്ധസാവകാ ബോധിസത്താ ച ഇമേ ധീരാ നാമ. **യദായസ**ന്തിആദീസു യം സങ്ഖലികസങ്ഖാതം അയസാ നിബ്ബത്തം ആയസം, യം അദ്ദുബന്ധനസങ്ഖാതം ദാരുജം, യഞ്ച പബ്ബജതിണേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ വാകാദീഹി രജ്ജും കത്വാ കതരജ്ജുബന്ധനം, തം ആയസാദിം ഛിന്ദിതും സക്കുണേയ്യഭാവേന ധീരാ ദള്ഹം ഥിരന്തി നാഹു ന കഥേന്തി. **സാരത്തരത്താ**തി സാരത്താ ഹുത്വാ രത്താ, ബലവരാഗരത്താതി അത്ഥോ. **മണികുണ്ഡലേസൂ**തി മണീസു ച കുണ്ഡലേസു ച, മണിയുത്തേസു വാ കുണ്ഡലേസു.

ഏതം ദള്ഹന്തി യേ മണികുണ്ഡലേസു സാരത്തരത്താ, തേസം യോ ച സാരാഗോ, യാ ച തേസം പുത്തദാരേസു അപേക്ഖാ തണ്ഹാ, ഏതം കിലേസമയം ബന്ധനം ദള്ഹം ഥിരന്തി ധീരാ ആഹു. **ഓഹാരിന**ന്തി ആകഡ്ഢിത്വാ ചതൂസു അപായേസു പാതനതോ അവഹരതി ഹേട്ഠാ ഹരതീതി ഓഹാരിനം. **സിഥില**ന്തി ബന്ധനട്ഠാനേ ഛവിചമ്മമംസാനി ന ഛിന്ദതി, ലോഹിതം ന നീഹരതി, ബന്ധനഭാവമ്പി ന ജാനാപേതി, ഥലപഥജലപഥാദീസു കമ്മാനി കാതും ദേതീതി സിഥിലം. **ദുപ്പമുഞ്ച**ന്തി തണ്ഹാലോഭവസേന ഹി ഏകവാരമ്പി ഉപ്പന്നം കിലേസബന്ധനം ദട്ഠട്ഠാനതോ കച്ഛപോ വിയ ദുമ്മോചയം ഹോതീതി ദുപ്പമുഞ്ചം. **ഏതമ്പി ഛേത്വാനാ**തി ഏതം ഏവം ദള്ഹമ്പി കിലേസബന്ധനം ഞാണഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിത്വാ അയദാമാനി ഛിന്ദിത്വാ മത്തവരവാരണാ വിയ പഞ്ജരേ ഛിന്ദിത്വാ സീഹപോതകാ വിയ ച ധീരാ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ ഉക്കാരഭൂമിം വിയ ജിഗുച്ഛമാനാ അനപേക്ഖിനോ ഹുത്വാ കാമസുഖം പഹായ വജന്തി പക്കമന്തി, പക്കമിത്വാ

ച പന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേന്തീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ അഹേസും. ''തദാ മാതാ മഹാമായാ അഹോസി, പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ, ഭരിയാ രാഹുലമാതാ, പുത്തോ രാഹുലോ, പുത്തദാരം പഹായ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ പുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ബന്ധനാഗാരജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൦൨] ൨. കേളിസീലജാതകവണ്ണനാ

ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരായസ്മാ ബുദ്ധസാസനേ പാകടോ അഹോസി പഞ്ഞാതോ മധുരസ്സരോ മധുരധമ്മകഥികോ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തോ മഹാഖീണാസവോ അസീതിയാ മഹാഥേരാനം അന്തരോ പമാണേന ഓമകോ ലകുണ്ഡകോ സാമണേരോ വിയ, ഖുദ്ദകോ കീളനത്ഥായ കതോ വിയ. തസ്മിം ഏകദിവസം തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ജേതവനകോട്ഠകം ഗതേ ജനപദാ തിംസമത്താ ഭിക്ഖൂ ''ദസബലം വന്ദിസ്സാമാ''തി ജേതവനം പവിസന്താ വിഹാരകോട്ഠകേ ഥേരം ദിസ്വാ ''സാമണേരോ ഏസോ''തി സഞ്ഞായ ഥേരം ചീവരകണ്ണേ ഗണ്ഹന്താ ഹത്ഥേ ഗണ്ഹന്താ സീസം ഗണ്ഹന്താ നാസായ പരാമസന്താ കണ്ണേസു ഗഹേത്വാ ചാലേത്വാ ഹത്ഥകുക്കുച്ചം കത്വാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിത്വാ സത്ഥാരാ മധുരപടിസന്ഥാരേ കതേ പുച്ഛിംസു - ''ഭന്തേ, ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരോ കിര നാമേകോ തുമ്ഹാകം സാവകോ മധുരധമ്മകഥികോ അത്ഥി, കഹം സോ ഇദാനീ''തി. ''കിം പന, ഭിക്ഖവേ, ദട്ഠുകാമത്ഥാ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ''തി. ''യം, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ദിസ്വാ ചീവരകണ്ണാദീസു ഗണ്ഹന്താ ഹത്ഥകുക്കുച്ചം കത്വാ ആഗതാ, ഏസ സോ''തി. ''ഭന്തേ, ഏവരൂപോ പത്ഥിതപത്ഥനോ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ സാവകോ കിംകാരണാ അപ്പേസക്ഖോ ജാതോ''തി? സത്ഥാ ''അത്തനാ കതപാപകമ്മം നിസ്സായാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കോ ദേവരാജാ അഹോസി. തദാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ജിണ്ണം ജരാപ്പത്തം ഹത്ഥിം വാ അസ്സം വാ ഗോണം വാ ദസ്സേതും ന സക്കാ, കേളിസീലോ ഹുത്വാ തഥാരൂപം ദിസ്വാവ അനുബന്ധാപേതി, ജിണ്ണസകടമ്പി ദിസ്വാ ഭിന്ദാപേതി, ജിണ്ണമാതുഗാമേ ദിസ്വാ പക്കോസാപേത്വാ ഉദരേ പഹരാപേത്വാ പാതാപേത്വാ പുന ഉട്ഠാപേത്വാ ഭായാപേതി , ജിണ്ണപുരിസേ ദിസ്വാ ലങ്ഘകേ വിയ ഭൂമിയം സംപരിവത്തകാദികീളം കീളാപേതി, അപസ്സന്തോ ''അസുകഘരേ കിര മഹല്ലകോ അത്ഥീ''തി സുത്വാപി പക്കോസാപേത്വാ കീളതി. മനുസ്സാ ലജ്ജന്താ അത്തനോ മാതാപിതരോ തിരോരട്ഠാനി പേസേന്തി, മാതുപട്ഠാനധമ്മോ

പിതുപട്ഠാനധമ്മോ പച്ഛിജ്ജി, രാജസേവകാപി കേളിസീലാവ അഹേസും. മതമതാ ചത്താരോ അപായേ പൂരേന്തി, ദേവപരിസാ പരിഹായതി.

സക്കോ അഭിനവേ ദേവപുത്തേ അപസ്സന്തോ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ “ദമേസ്സാമി ന”ന്തി മഹല്ലകവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ ജിണ്ണയാനകേ ദ്വേ തക്കചാടിയോ ആരോപേത്വാ ദ്വേ ജരഗോണേ യോജേത്വാ ഏകസ്മിം ഛണദിവസേ അലങ്കതഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ ബ്രഹ്മദത്തേ അലങ്കതനഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തേ പിലോതികനിവത്ഥോ തം യാനകം പാജേന്തോ രഞ്ഞോ അഭിമുഖോ അഗമാസി. രാജാ ജിണ്ണയാനകം ദിസ്വാ “ഏതം യാനകം അപനേഥാ”തി വദതി. മനുസ്സാ “കഹം, ദേവ, ന പസ്സാമാ”തി ആഹംസു. സക്കോ അത്തനോ ആനുഭാവേന രഞ്ഞോയേവ ദസ്സേസി. അഥ നം ബഹുസമ്പത്തേ തസ്മിം തസ്സ ഉപരിഭാഗേന പാജേന്തോ രഞ്ഞോ മത്ഥകേ ഏകം ചാടിം ഭിന്ദിത്വാ നിവത്താപേന്തോ ദുതിയം ഭിന്ദി. അഥസ്സ സീസതോ പട്ഠായ ഇതോ ചിതോ ച തക്കം പഗ്ഘരതി, സോ തേന അട്ടീയതി ഹരായതി ജിഗുച്ഛതി. അഥസ്സ തം ഉപദ്ദുതഭാവം ഞത്വാ സക്കോ യാനകം അന്തരധാപേത്വാ സക്കത്തഭാവം മാപേത്വാ വജിരഹത്ഥോ ആകാസേ ഠത്വാ “പാപ അധമ്മികരാജ, കിം ത്വം മഹല്ലകോ ന ഭവിസ്സസി, തവ സരീരം ജരാ ന പഹരിസ്സതി, കേളിസീലോ ഹുത്വാ വുഡ്ഢേ വിഹേഠനകമ്മം കരോസി, ഏകകം തം നിസ്സായ ഏതം കമ്മം കത്വാ മതമതാ അപായേ പരിപൂരേന്തി, മനുസ്സാ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിതും ന ലഭന്തി. സചേ ഇമമ്ഹാ കമ്മാ ന വിരമിസ്സസി, വജിരേന തേ സീസം പദാലേസ്സാമി, മാ ഇതോ പട്ഠായേതം കമ്മം അകത്ഥാ”തി സന്തജ്ജേത്വാ മാതാപിതൂനം ഗുണം കഥേത്വാ വുഡ്ഢാപചായികകമ്മസ്സ ആനിസംസം പകാസേത്വാ ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി. രാജാ തതോ പട്ഠായ തഥാരൂപം കമ്മം കാതും ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൦൩. “ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, ഹത്ഥയോ പസദാ മിഗാ;
സബ്ബേ സീഹസ്സ ഭായന്തി, നത്ഥി കായസ്മി തുല്യതാ.

൧൦൪. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, ദഹരോ ചേപി പഞ്ഞവാ;
സോ ഹി തത്ഥ മഹാ ഹോതി, നേവ ബാലോ സരീരവാ”തി.

തത്ഥ **പസദാ മിഗാ**തി പസദസങ്ഖാതാ മിഗാ, പസദാ മിഗാ ച അവസേസാ മിഗാ ചാതിപി അത്ഥോ. “പസദമിഗാ”തിപി പാഠോ, പസദാ മിഗാതി അത്ഥോ. **നത്ഥി കായസ്മി തുല്യതാ**തി സരീരേ പമാണം നാമ നത്ഥി. യദി ഭവേയ്യ, മഹാസരീരാ ഹത്ഥിനോ ചേവ പസദമിഗാ ച സീഹം മാരേയ്യും, സീഹോ ഹംസാദയോ ഖുദ്ദകസരീരേയേവ മാരേയ്യ, ഖുദ്ദകായേവ സീഹസ്സ ഭായേയ്യും, ന മഹന്താ. യസ്മാ പനേതം നത്ഥി, തസ്മാ സബ്ബേപി തേ സീഹസ്സ ഭായന്തി. **സരീരവാ**തി ബാലോ മഹാസരീരോപി മഹാ നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയോ സരീരേന ഖുദ്ദകോപി മാ തം ഞാണേനപി ഖുദ്ദകോതി മഞ്ഞിത്ഥാതി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ തേസു ഭിക്ഖൂസു കേചി സോതാപന്നാ,

കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ അഹേസും. “തദാ രാജാ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയോ അഹോസി, സോ തായ കേളിസീലതായ പരേസം കേളിനിസ്സയോ ജാതോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കേളിസീലജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൦൩] ൩. ഖന്ധജാതകവണ്ണനാ

വിരൂപക്ഖേഹി മേ മേത്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തം കിര ജന്താഘരദ്വാരേ കട്ഠാനി ഫാലേന്തം പൂതിരുക്ഖന്തരാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകോ സപ്പോ പാദങ്ഗുലിയം ഡംസി, സോ തത്ഥേവ മതോ. തസ്സ മതഭാവോ സകലവിഹാരേ പാകടോ അഹോസി. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, അസുകോ കിര ഭിക്ഖു ജന്താഘരദ്വാരേ കട്ഠാനി ഫാലേന്തോ സപ്പേന ദട്ഠോ തത്ഥേവ മതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “സചേ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചത്താരി അഹിരാജകുലാനി ആരബ്ഭ മേത്തം അഭാവയിസ്സ, ന നം സപ്പോ ഡംസേയ്യ. പോരാണകതാപസാപി അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ചതൂസു അഹിരാജകുലേസു മേത്തം ഭാവേത്വാ താനി അഹിരാജകുലാനി നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനകഭയതോ മുച്ചിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകസ്മിം ഗങ്ഗാനിവത്തനേ അസ്സമപദം മാപേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ഇസിഗണപരിവുതോ വിഹാസി. തദാ ഗങ്ഗാതീരേ നാനപ്പകാരാ ദീഘജാതികാ ഇസീനം പരിപന്ഥം കരോന്തി, യേഭുയ്യേന ഇസയോ ജീവിതക്ഖയം പാപുണന്തി. താപസാ തമത്ഥം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ സബ്ബേ താപസേ സന്നിപാതാപേത്വാ “സചേ തുമ്ഹേ ചതൂസു അഹിരാജകുലേസു മേത്തം ഭാവേയ്യാഥ, ന വോ സപ്പാ ഡംസേയ്യും, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ ചതൂസു അഹിരാജകുലേസു ഏവം മേത്തം ഭാവേഥാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫. “വിരൂപക്ഖേഹി മേ മേത്തം, മേത്തം ഏരാപഥേഹി മേ;
ഛബ്യാപുത്തേഹി മേ മേത്തം, മേത്തം കണ്ഹാഗോതമകേഹി ചാ”തി.

തത്ഥ **വിരൂപക്ഖേഹി മേ മേത്ത**ന്തി വിരൂപക്ഖനാഗരാജകുലേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം മേത്തം. **ഏരാപഥാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏതാനിപി ഹി ഏരാപഥനാഗരാജകുലം ഛബ്യാപുത്തനാഗരാജകുലം കണ്ഹാഗോതമകനാഗരാജകുലന്തി നാഗരാജകുലാനേവ.

ഏവം ചത്താരി നാഗരാജകുലാനി ദസ്സേത്വാ “സചേ തുമ്ഹേ ഏതേസു മേത്തം ഭാവേതും സക്ഖിസ്സഥ, ദീഘജാതികാ വോ ന ഡംസിസ്സന്തി ന വിഹേഠേസ്സന്തീ”തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

“അപാദകേഹി മേ മേത്തം, മേത്തം ദിപാദകേഹി മേ;
ചതുപ്പദേഹി മേ മേത്തം, മേത്തം ബഹുപ്പദേഹി മേ”തി.

തത്ഥ പഠമപദേന ഓദിസ്സകം കത്വാ സബ്ബേസു അപാദകേസു ദീഘജാതികേസു ചേവ മച്ഛേസു ച മേത്താഭാവനാ ദസ്സിതാ, ദുതിയപദേന മനുസ്സേസു ചേവ പക്ഖിജാതേസു ച, തതിയപദേന ഹത്ഥിഅസ്സാദീസു സബ്ബചതുപ്പദേസു, ചതുത്ഥപദേന വിച്ഛികസതപദിഉച്ചാലിങ്ഗപാണകമക്കടകാദീസു.

ഏവം സരൂപേന മേത്താഭാവനം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ആയാചനവസേന ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“മാ മം അപാദകോ ഹിംസി, മാ മം ഹിംസി ദ്വിപാദകോ;
മാ മം ചതുപ്പദോ ഹിംസി, മാ മം ഹിംസി ബഹുപ്പദോ”തി.

തത്ഥ **മാ മ**ന്തി ഏതേസു അപാദകാദീസു കോചി ഏകോപി മാ മം ഹിംസതു, മാ വിഹേഠേതൂതി ഏവം ആയാചന്താ മേത്തം ഭാവേഥാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി അനോദിസ്സകവസേന മേത്താഭാവനം ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“സബ്ബേ സത്താ സബ്ബേ പാണാ, സബ്ബേ ഭൂതാ ച കേവലാ;
സബ്ബേ ഭദ്രാനി പസ്സന്തു, മാ കഞ്ചി പാപമാഗമാ”തി.

തത്ഥ തണ്ഹാദിട്ഠിവസേന വട്ടേ പഞ്ചസു ഖന്ധേസു ആസത്താ വിസത്താ ലഗ്ഗാ ലഗ്ഗിതാതി **സത്താ,** അസ്സാസപസ്സാസപവത്തനസങ്ഖാതേന പാണനവസേന **പാണാ,** ഭൂതഭാവിതനിബ്ബത്തനവസേന **ഭൂതാ**തി ഏവം വചനമത്തവിസേസോ വേദിതബ്ബോ. അവിസേസേന പന സബ്ബാനിപേതാനി പദാനി സബ്ബസത്തസങ്ഗാഹകാനേവ. **കേവലാ**തി സകലാ. ഇദം സബ്ബസദ്ദസ്സേവ ഹി പരിയായവചനം. **ഭദ്രാനി പസ്സന്തൂ**തി സബ്ബേപേതേ സത്താ ഭദ്രാനി സാധൂനി കല്യാണാനേവ പസ്സന്തു. **മാ കഞ്ചി പാപമാഗമാ**തി ഏതേസു കഞ്ചി ഏകം സത്തമ്പി പാപം ലാമകം ദുക്ഖം മാ ആഗമാ, മാ ആഗച്ഛതു മാ പാപുണാതു, സബ്ബേ അവേരാ അബ്യാപജ്ജാ സുഖീ നിദ്ദുക്ഖാ ഹോന്തൂതി.

ഏവം “സബ്ബസത്തേസു അനോദിസ്സകവസേന മേത്തം ഭാവേഥാ”തി വത്വാ പുന തിണ്ണം രതനാനം ഗുണേ അനുസ്സരാപേതും -

ഫംന്തി“അപ്പമാണോ ബുദ്ധോ, അപ്പമാണോ ധമ്മോ;
അപ്പമാണോ സങ്ഘോ”തി ആഹ.

തത്ഥ പമാണകരാനം കിലേസാനം അഭാവേന ഗുണാനഞ്ച പമാണാഭാവേന ബുദ്ധരതനം **അപ്പമാണം. ധമ്മോ**തി നവവിധോ ലോകുത്തരധമ്മോ. തസ്സപി പമാണം കാതും ന സക്കാതി **അപ്പമാണോ**. തേന അപ്പമാണേന ധമ്മേന സമന്നാഗതത്താ **സങ്ഘോപി അപ്പമാണോ**.

ഇതി ബോധിസത്തോ “ഇമേസം തിണ്ണം രതനാനം ഗുണേ അനുസ്സരഥാ”തി വത്വാ തിണ്ണം രതനാനം അപ്പമാണഗുണതം ദസ്സേത്വാ സപ്പമാണേ സത്തേ ദസ്സേതും -

“പമാണവന്താനി സരീസപാനി, അഹി വിച്ഛിക സതപദീ;

ഉണ്ണനാഭി സരബൂ മൂസികാ''തി ആഹ.

തത്ഥ **സരീസപാനീ**തി സപ്പദീഘജാതികാനം നാമം. തേ ഹി സരന്താ ഗച്ഛന്തി, സിരേന വാ സപന്തീതി സരീസപാ. **"അഹീ"**തിആദി തേസം സരൂപതോ നിദസ്സനം. തത്ഥ **ഉണ്ണനാഭീ**തി മക്കടകോ. തസ്സ ഹി നാഭിതോ ഉണ്ണാസദിസം സുത്തം നിക്ഖമതി, തസ്മാ ''ഉണ്ണനാഭീ''തി വുച്ചതി. **സരബൂ**തി ഘരഗോളികാ.

ഇതി ബോധിസത്തോ ''യസ്മാ ഏതേസം അന്തോരാഗാദയോ പമാണകരാ ധമ്മാ അത്ഥി, തസ്മാ താനി സരീസപാദീനി പമാണവന്താനീ''തി ദസ്സേത്വാ ''അപ്പമാണാനം തിണ്ണം രതനാനം ആനുഭാവേന ഇമേ പമാണവന്താ സത്താ രത്തിന്ദിവം പരിത്തകമ്മം കരോന്തൂതി ഏവം തിണ്ണം രതനാനം ഗുണേ അനുസ്സരഥാ''തി വത്വാ തതോ ഉത്തരി കത്തബ്ബം ദസ്സേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

''കതാ മേ രക്ഖാ കതാ മേ പരിത്താ, പടിക്കമന്തു ഭൂതാനി;
സോഹം നമോ ഭഗവതോ, നമോ സത്തന്നം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാന''ന്തി.

തത്ഥ **കതാ മേ രക്ഖാ**തി മയാ രതനത്തയഗുണേ അനുസ്സരന്തേന അത്തനോ രക്ഖാ ഗുത്തി കതാ. **കതാ മേ പരിത്താ**തി പരിത്താണമ്പി മേ അത്തനോ കതം. **പടിക്കമന്തു ഭൂതാനീ**തി മയി അഹിതജ്ഝാസയാനി ഭൂതാനി പടിക്കമന്തു അപഗച്ഛന്തു. **സോഹം നമോ ഭഗവതോ**തി സോ അഹം ഏവം കതപരിത്തോ അതീതസ്സ പരിനിബ്ബുതസ്സ സബ്ബസ്സപി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ നമോ കരോമി. **നമോ സത്തന്നം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാന**ന്തി വിസേസേന പന അതീതേ പടിപാടിയാ പരിനിബ്ബുതാനം സത്തന്നം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം നമോ കരോമീതി.

ഏവം ''നമക്കാരം കരോന്താപി സത്ത ബുദ്ധേ അനുസ്സരഥാ''തി ബോധിസത്തോ ഇസിഗണസ്സ ഇമം പരിത്തം ബന്ധിത്വാ അദാസി. ആദിതോ പന പട്ഠായ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി ചതൂസു അഹിരാജകുലേസു മേത്തായ ദീപിതത്താ ഓദിസ്സകാനോദിസ്സകവസേന വാ ദ്വിന്നം മേത്താഭാവനാനം ദീപിതത്താ ഇദം പരിത്തം ഇധ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം, അഞ്ഞം വാ കാരണം പരിയേസിതബ്ബം. തതോ പട്ഠായ ഇസിഗണോ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ മേത്തം ഭാവേസി, ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരി. ഏവമേതേസു ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരന്തേസുയേവ സബ്ബേ ദീഘജാതികാ പടിക്കമിംസു. ബോധിസത്തോപി ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഖന്ധജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൦൪] ൪. വീരകജാതകവണ്ണനാ

അപി വീരക പസ്സേസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുഗതാലയം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തസ്സ പരിസം ഗഹേത്വാ ആഗതേസു ഹി ഥേരേസു സത്ഥാ ''സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ കിം അകാസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സുഗതാലയം, ഭന്തേ, ദസ്സേസീ''തി വുത്തേ ''ന ഖോ, സാരിപുത്ത, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മമ അനുകിരിയം കരോന്തോ വിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപി വിനാസം പാപുണീ''തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ഉദകകാകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം സരം ഉപനിസ്സായ വസി, ''വീരകോ''തിസ്സ നാമം അഹോസി. തദാ കാസിരട്ഠേ ദുബ്ഭിക്ഖം അഹോസി, മനുസ്സാ കാകഭത്തം വാ ദാതും യക്ഖനാഗബലികമ്മം വാ കാതും നാസക്ഖിംസു. ഛാതകരട്ഠതോ കാകാ യേഭുയ്യേന അരഞ്ഞം പവിസിംസു. തത്ഥേകോ ബാരാണസിവാസീ സവിട്ഠകോ നാമ കാകോ കാകിം ആദായ വീരകസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം സരം നിസ്സായ ഏകമന്തേ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം തസ്മിം സരേ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തോ വീരകം സരം ഓതരിത്വാ മച്ഛേ ഖാദിത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ സരീരം സുക്ഖാപേന്തം ദിസ്വാ ''ഇമം ഉദകകാകം നിസ്സായ സക്കാ ബഹൂ മച്ഛേ ലദ്ധും, ഇമം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ ''കിം, സമ്മാ''തി വുത്തേ ''ഇച്ഛാമി തം സാമി ഉപട്ഠഹിതു''ന്തി വത്വാ ''സാധൂ''തി തേന സമ്പടിച്ഛിതോ തതോ പട്ഠായ ഉപട്ഠാസി. വീരകോപി തതോ പട്ഠായ അത്തനോ യാപനമത്തം ഖാദിത്വാ മച്ഛേ ഉദ്ധരിത്വാ സവിട്ഠകസ്സ ദേതി. സോപി അത്തനോ യാപനമത്തം ഖാദിത്വാ സേസം കാകിയാ ദേതി.

തസ്സ അപരഭാഗേ മാനോ ഉപ്പജ്ജി - ''അയമ്പി ഉദകകാകോ കാളകോ, അഹമ്പി കാളകോ, അക്ഖിതുണ്ഡപാദേഹിപി ഏതസ്സ ച മയ്ഹഞ്ച നാനാകരണം നത്ഥി, ഇതോ പട്ഠായ ഇമിനാ ഗഹിതമച്ഛേഹി മയ്ഹം കമ്മം നത്ഥി, അഹമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. സോ വീരകം ഉപസങ്കമിത്വാ ''സമ്മ, ഇതോ പട്ഠായ അഹമേവ സരം ഓതരിത്വാ മച്ഛേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വത്വാ ''ന ത്വം, സമ്മ, ഉദകം ഓതരിത്വാ മച്ഛേ ഗണ്ഹനകകുലേ നിബ്ബത്തോ, മാ നസ്സീ''തി തേന വാരിയമാനോപി വചനം അനാദിയിത്വാ സരം ഓരുയ്ഹ ഉദകം പവിസിത്വാ ഉമ്മുജ്ജമാനോ സേവാലം ഛിന്ദിത്വാ നിക്ഖമിതും നാസക്ഖി, സേവാലന്തരേ ലഗ്ഗി, അഗ്ഗതുണ്ഡമേവ പഞ്ഞായി. സോ നിരസ്സാസോ അന്തോഉദകേയേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. അഥസ്സ ഭരിയാ ആഗമനം അപസ്സമാനാ തം പവത്തിം ജാനനത്ഥം വീരകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''സാമി, സവിട്ഠകോ ന പഞ്ഞായതി, കഹം നു ഖോ സോ''തി പുച്ഛമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭.''അപി വീരക പസ്സേസി, സകുണം മഞ്ജുഭാണകം;
മയൂരഗീവസങ്കാസം, പതിം മയ്ഹം സവിട്ഠക''ന്തി.

തത്ഥ **അപി, വീരക, പസ്സേസീ**തി, സാമി വീരക, അപി പസ്സസി. **മഞ്ജുഭാണക**ന്തി മഞ്ജുഭാണിനം. സാ ഹി രാഗവസേന ''മധുരസ്സരോ മേ പതീ''തി മഞ്ഞതി, തസ്മാ ഏവമാഹ. **മയൂരഗീവസങ്കാസ**ന്തി മോരഗീവസമാനവണ്ണം.

തം സുത്വാ വീരകോ ''ആമ, ജാനാമി തേ സാമികസ്സ ഗതട്ഠാന''ന്തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮.''ഉദകഥലചരസ്സ പക്ഖിനോ, നിച്ചം ആമകമച്ഛഭോജിനോ;
തസ്സാനുകരം സവിട്ഠകോ, സേവാലേ പലിഗുണ്ഠിതോ മതോ''തി.

തത്ഥ **ഉദകഥലചരസ്സാ**തി ഉദകേ ച ഥലേ ച ചരിതും സമത്ഥസ്സ. **പക്ഖിനോ**തി അത്താനം സന്ധായ വദതി. **തസ്സാനുകര**ന്തി തസ്സ അനുകരോന്തോ. **സേവാലേ പലിഗുണ്ഠിതോ മതോ**തി ഉദകം പവിസിത്വാ സേവാലം ഛിന്ദിത്വാ

നിക്ഖമിതും അസക്കോന്തോ സേവാലപരിയോനദ്ധോ അന്തോഉദകേയേവ മതോ, പസ്സ, ഏതസ്സ തുണ്ഡം ദിസ്സതീതി. തം സുത്വാ കാകീ പരിദേവിത്വാ ബാരാണസിമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സവിട്ഠകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, വീരകോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

വീരകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൦൫] ൫. ഗങ്ഗേയ്യജാതകവണ്ണനാ

സോഭതി മച്ഛോ ഗങ്ഗേയ്യോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ ദഹരഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര സാവത്ഥിവാസിനോ കുലപുത്താ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ അസുഭഭാവനം അനനുയുഞ്ജിത്വാ രൂപപസംസകാ ഹുത്വാ രൂപം ഉപലാളേന്താ വിചരിംസു. തേ ഏകദിവസം ‘‘ത്വം ന സോഭസി, അഹം സോഭാമീ’’തി രൂപം നിസ്സായ ഉപ്പന്നവിവാദാ അവിദൂരേ നിസിന്നം ഏകം മഹല്ലകത്ഥേരം ദിസ്വാ ‘‘ഏസോ അമ്ഹാകം സോഭനഭാവം വാ അസോഭനഭാവം വാ ജാനിസ്സതീ’’തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, കോ അമ്ഹേസു സോഭനോ’’തി പുച്ഛിംസു. സോ ‘‘ആവുസോ, തുമ്ഹേഹി അഹമേവ സോഭനതരോ’’തി ആഹ. ദഹരാ ‘‘അയം മഹല്ലകോ അമ്ഹേഹി പുച്ഛിതം അകഥേത്വാ അപുച്ഛിതം കഥേതീ’’തി തം പരിഭാസിത്വാ പക്കമിംസു. സാ തേസം കിരിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, അസുകോ മഹല്ലകോ ഥേരോ കിര തേ രൂപനിസ്സിതകേ ദഹരേ ലജ്ജാപേസീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ദ്വേ ദഹരാ ഇദാനേവ രൂപപസംസകാ, പുബ്ബേപേതേ രൂപമേവ ഉപലാളേന്താ വിചരിംസൂ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗങ്ഗാതീരേ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. തദാ ഗങ്ഗായമുനാനം സമാഗമട്ഠാനേ ഗങ്ഗേയ്യോ ച യാമുനേയ്യോ ച ദ്വേ മച്ഛാ ‘‘അഹം സോഭാമി, ത്വം ന സോഭസീ’’തി രൂപം നിസ്സായ വിവദമാനാ അവിദൂരേ ഗങ്ഗാതീരേ കച്ഛപം നിപന്നം ദിസ്വാ ‘‘ഏസോ അമ്ഹാകം സോഭനഭാവം വാ അസോഭനഭാവം വാ ജാനിസ്സതീ’’തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ, സമ്മ കച്ഛപ, ഗങ്ഗേയ്യോ സോഭതി, ഉദാഹു യാമുനേയ്യോ’’തി പുച്ഛിംസു. കച്ഛപോ ‘‘ഗങ്ഗേയ്യോപി സോഭതി , യാമുനേയ്യോപി സോഭതി, തുമ്ഹേഹി പന ദ്വീഹി അഹമേവ അതിരേകതരം സോഭാമീ’’തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯. ‘‘സോഭതി മച്ഛോ ഗങ്ഗേയ്യോ, അഥോ സോഭതി യാമുനോ;
ചതുപ്പദോയം പുരിസോ, നിഗ്രോധപരിമണ്ഡലോ;
ഈസകായതഗീവോ ച, സബ്ബേവ അതിരോചതീ’’തി.

തത്ഥ **ചതുപ്പദോയ**ന്തി ചതുപ്പദോ അയം. **പുരിസോ**തി അത്താനം സന്ധായ വദതി. **നിഗ്രോധപരിമണ്ഡലോ**തി സുജാതോ നിഗ്രോധോ വിയ പരിമണ്ഡലോ. **ഈസകായതഗീവോ**തി രഥീസാ വിയ ആയതഗീവോ . **സബ്ബേവ അതിരോചതീ**തി

ഏവം സണ്ഠാനസമ്പന്നോ കച്ഛപോ സബ്ബേവ അതിരോചതി, അഹമേവ സബ്ബേ തുമ്ഹേ അതിക്കമിത്വാ സോഭാമീതി വദതി.

മച്ഛാ തസ്സ കഥം സുത്വാ "അമ്ഭോ! പാപകച്ഛപ അമ്ഹേഹി പുച്ഛിതം അകഥേത്വാ അഞ്ഞമേവ കഥേസീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦. "യം പുച്ഛിതോ ന തം അക്ഖാസി, അഞ്ഞം അക്ഖാസി പുച്ഛിതോ;
അത്തപ്പസംസകോ പോസോ, നായം അസ്മാക രുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **അത്തപ്പസംസകോ**തി അത്താനം പസംസനസീലോ അത്തുക്കംസകോ പോസോ. **നായം അസ്മാക രുച്ചതീ**തി അയം പാപകച്ഛപോ അമ്ഹാകം ന രുച്ചതി ന ഖമതീതി കച്ഛപസ്സ ഉപരി ഉദകം ഖിപിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗമിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദ്വേ മച്ഛാ ദ്വേ ദഹരഭിക്ഖൂ അഹേസും, കച്ഛപോ മഹല്ലകോ, ഇമസ്സ കാരണസ്സ പച്ചക്ഖകാരികാ ഗങ്ഗാതീരേ നിബ്ബത്തരുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഗങ്ഗേയ്യജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൦൬] ൬. കുരുങ്ഗമിഗജാതകവണ്ണനാ

ഇങ്ഘ വട്ടമയം പാസന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ "ദേവദത്തോ വധായ പരിസക്കതീ"തി സുത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കുരുങ്ഗമിഗോ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ ഏകസ്സ സരസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബേ വാസം കപ്പേസി. തസ്സേവ സരസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം രുക്ഖഗ്ഗേ സതപത്തോ, സരസ്മിം പന കച്ഛപോ വാസം കപ്പേസി. ഏവം തേ തയോപി സഹായകാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസംവാസം വസിംസു. അഥേകോ മിഗലുദ്ദകോ അരഞ്ഞേ ചരന്തോ പാനീയതിത്ഥേ ബോധിസത്തസ്സ പദവലഞ്ജം ദിസ്വാ ലോഹനിഗളസദിസം വട്ടമയം പാസം ഓഡ്ഡേത്വാ അഗമാസി. ബോധിസത്തോ പാനീയം പാതും ആഗതോ പഠമയാമേയേവ പാസേ ബജ്ഝിത്വാ ബദ്ധരവം രവി. തസ്സ തേന സദ്ദേന രുക്ഖഗ്ഗതോ സതപത്തോ ഉദകതോ ച കച്ഛപോ ആഗന്ത്വാ "കിം നു ഖോ കാതബ്ബ"ന്തി മന്തയിംസു. അഥ സതപത്തോ കച്ഛപം ആമന്തേത്വാ "സമ്മ, തവ ദന്താ അത്ഥി, ത്വം ഇമം പാസം ഛിന്ദ, അഹം ഗന്ത്വാ യഥാ സോ നാഗച്ഛതി, തഥാ കരിസ്സാമി, ഏവം അമ്ഹേഹി ദ്വീഹിപി കതപരക്കമേന സഹായോ നോ ജീവിതം ലഭിസ്സതീ"തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧. "ഇങ്ഘ വട്ടമയം പാസം, ഛിന്ദ ദന്തേഹി കച്ഛപ;
അഹം തഥാ കരിസ്സാമി, യഥാ നേഹിതി ലുദ്ദകോ"തി.

അഥ കച്ഛപോ ചമ്മവരത്തം ഖാദിതും ആരഭി, സതപത്തോ ലുദ്ദകസ്സ വസനഗാമം ഗതോ അവിദൂരേ രുക്ഖേ നിസീദി. ലുദ്ദകോ പച്ചൂസകാലേയേവ

സത്തിം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. സകുണോ തസ്സ നിക്ഖമനഭാവം ഞത്വാ വസ്സിത്വാ പക്ഖേ പപ്ഫോടേത്വാ തം പുരിമദ്വാരേന നിക്ഖമന്തം മുഖേ പഹരി. ലുദ്ദോ ''കാളകണ്ണിനാ സകുണേനമ്ഹി പഹടോ''തി നിവത്തിത്വാ ഥോകം സയിത്വാ പുന സത്തിം ഗഹേത്വാ ഉട്ഠാസി. സകുണോ ''അയം പഠമം പുരിമദ്വാരേന നിക്ഖന്തോ ഇദാനി പച്ഛിമദ്വാരേന നിക്ഖമിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ഗന്ത്വാ പച്ഛിമഗേഹേ നിസീദി. ലുദ്ദോപി ''പുരിമദ്വാരേന മേ നിക്ഖന്തേന കാളകണ്ണീ സകുണോ ദിട്ഠോ, ഇദാനി പച്ഛിമദ്വാരേന നിക്ഖമിസ്സാമീ''തി പച്ഛിമദ്വാരേന നിക്ഖമി, സകുണോ പുന വസ്സിത്വാ ഗന്ത്വാ മുഖേ പഹരി. ലുദ്ദോ ''പുനപി കാളകണ്ണീസകുണേന പഹടോ, ന ദാനി മേ ഏസ നിക്ഖമിതും ദേതീ''തി നിവത്തിത്വാ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ സയിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ സത്തിം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. സകുണോ വേഗേന ഗന്ത്വാ ''ലുദ്ദോ ആഗച്ഛതീ''തി ബോധിസത്തസ്സ കഥേസി.

തസ്മിം ഖണേ കച്ഛപേന ഏകമേവ ചമ്മവദ്ധം ഠപേത്വാ സേസവരത്താ ഖാദിതാ ഹോന്തി. ദന്താ പനസ്സ പതനാകാരപ്പത്താ ജാതാ, മുഖതോ ലോഹിതം പഗ്ഘരതി. ബോധിസത്തോ ലുദ്ദപുത്തം സത്തിം ഗഹേത്വാ അസനിവേഗേന ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തം വദ്ധം ഛിന്ദിത്വാ വനം പാവിസി, സകുണോ രുക്ഖഗ്ഗേ നിസീദി, കച്ഛപോ പന ദുബ്ബലത്താ തത്ഥേവ നിപജ്ജി. ലുദ്ദോ കച്ഛപം ഗഹേത്വാ പസിബ്ബകേ പക്ഖിപിത്വാ ഏകസ്മിം ഖാണുകേ ലഗ്ഗേസി. ബോധിസത്തോ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ കച്ഛപസ്സ ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ ''സഹായസ്സ ജീവിതദാനം ദസ്സാമീ''തി ദുബ്ബലോ വിയ ഹുത്വാ ലുദ്ദസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി. സോ ''ദുബ്ബലോ ഏസ ഭവിസ്സതി, മാരേസ്സാമി ന''ന്തി സത്തിം ആദായ അനുബന്ധി. ബോധിസത്തോ നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ ഗച്ഛന്തോ തം ആദായ അരഞ്ഞം പാവിസി, ദൂരം ഗതഭാവം ഞത്വാ പദം വഞ്ചേത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന വാതവേഗേന ഗന്ത്വാ സിങ്ഗേന പസിബ്ബകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ ഫാലേത്വാ കച്ഛപം നീഹരി. സതപത്തോപി രുക്ഖാ ഓതരി. ബോധിസത്തോ ദ്വിന്നമ്പി ഓവാദം ദദമാനോ ''അഹം തുമ്ഹേ നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിം, തുമ്ഹേഹി സഹായകസ്സ കത്തബ്ബം മയ്ഹം കതം, ഇദാനി ലുദ്ദോ ആഗന്ത്വാ തുമ്ഹേ ഗണ്ഹേയ്യ, തസ്മാ, സമ്മ സതപത്ത, ത്വം അത്തനോ പുത്തകേ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ യാഹി, ത്വമ്പി, സമ്മ കച്ഛപ, ഉദകം പവിസാഹീ''തി ആഹ. തേ തഥാ അകംസു.

സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. ''കച്ഛപോ പാവിസീ വാരിം, കുരുങ്ഗോ പാവിസീ വനം;
സതപത്തോ ദുമഗ്ഗമ്ഹാ, ദൂരേ പുത്തേ അപാനയീ''തി.
തത്ഥ **അപാനയീ**തി ആനയി, ഗഹേത്വാ അഗമാസീതി അത്ഥോ;

ലുദ്ദോപി തം ഠാനം ആഗന്ത്വാ കഞ്ചി അപസ്സിത്വാ ഛിന്നപസിബ്ബകം ഗഹേത്വാ ദോമനസ്സപ്പത്തോ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി. തേ തയോപി സഹായാ യാവജീവം വിസ്സാസം അച്ഛിന്ദിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ലുദ്ദകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സതപത്തോ സാരിപുത്തോ, കച്ഛപോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, കുരുങ്ഗമിഗോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

[൨൦൭] ൭. അസ്സകജാതകവണ്ണനാ

അയമസ്സകരാജേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭിക്ഖു സത്ഥാരാ "സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുട്ഠോ "സച്ച"ന്തി വത്വാ "കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ"തി വുത്തേ "പുരാണദുതിയികായാ"തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ "ന ഇദാനേവ തസ്സാ ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയാ തയി സിനേഹോ അത്ഥി, പുബ്ബേപി ത്വം തം നിസ്സായ മഹാദുക്ഖം പത്തോ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ പാടലിനഗരേ അസ്സകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ ഉപരീ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ പിയാ അഹോസി മനാപാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ അതിക്കന്താ മാനുസവണ്ണം, അപത്താ ദിബ്ബവണ്ണം. സാ കാലമകാസി, തസ്സാ കാലകിരിയായ രാജാ സോകാഭിഭൂതോ അഹോസി ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ. സോ തസ്സാ സരീരം ദോണിയം നിപജ്ജാപേത്വാ തേലകലലം പക്ഖിപാപേത്വാ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ ഠപാപേത്വാ നിരാഹാരോ രോദമാനോ പരിദേവമാനോ നിപജ്ജി. മാതാപിതരോ അവസേസഞാതകാ മിത്താമച്ചബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോപി "മാ സോചി, മഹാരാജ, അനിച്ചാ സങ്ഖാരാ"തിആദീനി വദന്താ സഞ്ഞാപേതും നാസക്ഖിംസു. തസ്സ വിലപന്തസ്സേവ സത്ത ദിവസാ അതിക്കന്താ. തദാ ബോധിസത്തോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞഅട്ഠസമാപത്തിലാഭീ താപസോ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വിഹരന്തോ ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ജമ്ബുദീപം ഓലോകേന്തോ തം രാജാനം തഥാ പരിദേവമാനം ദിസ്വാ "ഏതസ്സ മയാ അവസ്സയേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഇദ്ധാനുഭാവേന ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ കഞ്ചനപടിമാ വിയ നിസീദി.

അഥേകോ പാടലിനഗരവാസീ ബ്രാഹ്മണമാണവോ ഉയ്യാനം ഗതോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദി. ബോധിസത്തോ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ "കിം, മാണവ, രാജാ ധമ്മികോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ഭന്തേ, ധമ്മികോ രാജാ, ഭരിയാ പനസ്സ കാലകതാ, സോ തസ്സാ സരീരം ദോണിയം പക്ഖിപാപേത്വാ വിലപമാനോ നിപന്നോ, അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ, കിസ്സ തുമ്ഹേ രാജാനം ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ ന മോചേഥ, യുത്തം നു ഖോ തുമ്ഹാദിസേസു സീലവന്തേസു സംവിജ്ജമാനേസു രഞ്ഞോ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭവിതു"ന്തി. "ന ഖോ അഹം , മാണവ, രാജാനം ജാനാമി, സചേ പന സോ ആഗന്ത്വാ മം പുച്ഛേയ്യ, അഹമേവസ്സ തസ്സാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേയേവ തം കഥാപേയ്യ"ന്തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, യാവ രാജാനം ആനേമി, താവ ഇധേവ നിസീദഥാ"തി മാണവോ ബോധിസത്തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "തസ്സ ദിബ്ബചക്ഖുകസ്സ സന്തികം ഗന്തും വട്ടതീ"തി ആഹ.

രാജാ "ഉപരിം കിര ദട്ഠും ലഭിസ്സാമീ"തി തുട്ഠമാനസോ രഥം അഭിരുഹിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ - "സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ദേവിയാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാഥാ"തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "കത്ഥ നിബ്ബത്താ"തി? "സാ ഖോ, മഹാരാജ, രൂപസ്മിംയേവ മത്താ പമാദമാഗമ്മ കല്യാണകമ്മം അകത്വാ ഇമസ്മിംയേവ ഉയ്യാനേ

ഗോമയപാണകയോനിയം നിബ്ബത്താ’’തി . ‘‘നാഹം സദ്ദഹാമീ’’തി. ‘‘തേന ഹി തേ ദസ്സേത്വാ കഥാപേമീ’’തി. ‘‘സാധു കഥാപേഥാ’’തി. ബോധിസത്തോ അത്തനോ ആനുഭാവേന ‘‘ഉഭോപി ഗോമയപിണ്ഡം വട്ടയമാനാ രഞ്ഞോ പുരതോ ആഗച്ഛന്തൂ’’തി തേസം ആഗമനം അകാസി. തേ തഥേവ ആഗമിംസു. ബോധിസത്തോ തം ദസ്സേന്തോ ‘‘അയം തേ , മഹാരാജ, ഉപരിദേവീ, തം ജഹിത്വാ ഗോമയപാണകസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗച്ഛതി, പസ്സഥന’’ന്തി ആഹ. ഭന്തേ ‘‘‘ഉപരീ നാമ ഗോമയപാണകയോനിയം നിബ്ബത്തിസ്സതീ’തി ന സദ്ദഹാമഹ’’ന്തി. ‘‘കഥാപേമി നം, മഹാരാജാ’’തി. ‘‘കഥാപേഥ, ഭന്തേ’’തി.

ബോധിസത്തോ അത്തനോ ആനുഭാവേന തം കഥാപേന്തോ ‘‘ഉപരീ’’തി ആഹ. സാ മനുസ്സഭാസായ ‘‘കിം, ഭന്തേ’’തി ആഹ. ‘‘ത്വം അതീതഭവേ കാ നാമ അഹോസീ’’തി? ‘‘ഭന്തേ, അസ്സകരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഉപരീ നാമ അഹോസി’’ന്തി. ‘‘കിം പന തേ ഇദാനി അസ്സകരാജാ പിയോ, ഉദാഹു ഗോമയപാണകോ’’തി? ‘‘ഭന്തേ, സോ മയ്ഹം പുരിമജാതിയാ സാമികോ, തദാ അഹം ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ തേന സദ്ധിം രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബേ അനുഭവമാനാ വിചരിം. ഇദാനി പന മേ ഭവസങ്ഖേപഗതകാലതോ പട്ഠായ സോ കിം ഹോതി, അഹഞ്ഹി ഇദാനി അസ്സകരാജാനം മാരേത്വാ തസ്സ ഗലലോഹിതേന മയ്ഹം സാമികസ്സ ഗോമയപാണകസ്സ പാദേ മക്ഖേയ്യ’’ന്തി വത്വാ പരിസമജ്ഝേ മനുസ്സഭാസായ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൧൭. ‘‘അയമസ്സകരാജേന , ദേസോ വിചരിതോ മയാ;
അനുകാമയ കാമേന, പിയേന പതിനാ സഹ.

൧൧൮. ‘‘നവേന സുഖദുക്ഖേന, പോരാണം അപിധീയതി;
തസ്മാ അസ്സകരഞ്ഞാവ, കീടോ പിയതരോ മമാ’’തി.

തത്ഥ **അയമസ്സകരാജേന, ദേസോ വിചരിതോ മയാ**തി അയം രമണീയോ ഉയ്യാനപദേസോ പുബ്ബേ മയാ അസ്സകരാജേന സദ്ധിം വിചരിതോ. **അനുകാമയ കാമേനാ**തി **അനൂ**തി നിപാതമത്തം, മയാ തം കാമയമാനായ തേന മം കാമയമാനേന സഹാതി അത്ഥോ. **പിയേനാ**തി തസ്മിം അത്തഭാവേ പിയേന. **നവേന സുഖദുക്ഖേന, പോരാണം അപിധീയതീ**തി, ഭന്തേ, നവേന ഹി സുഖേന പോരാണം സുഖം, നവേന ച ദുക്ഖേന പോരാണം ദുക്ഖം പിധീയതി പടിച്ഛാദീയതി, ഏസാ ലോകസ്സ ധമ്മതാതി ദീപേതി. **തസ്മാ അസ്സകരഞ്ഞാവ, കീടോ പിയതരോ മമാ**തി യസ്മാ നവേന പോരാണം പിധീയതി, തസ്മാ മമ അസ്സകരാജതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന കീടോവ പിയതരോതി.

തം സുത്വാ അസ്സകരാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ തത്ഥ ഠിതോവ കുണപം നീഹരാപേത്വാ സീസം ന്ഹത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. ബോധിസത്തോപി രാജാനം ഓവദിത്വാ നിസ്സോകം കത്വാ ഹിമവന്തമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ‘‘തദാ ഉപരീ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, അസ്സകരാജാ ഉക്കണ്ഠിതോ ഭിക്ഖു, മാണവോ സാരിപുത്തോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അസ്സകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൦൮] ൮. സുസുമാരജാതകവണ്ണനാ

അലം മേതേഹി അമ്ബേഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ‘‘ദേവദത്തോ വധായ പരിസക്കതീ’’തി സുത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവ, സന്താസമത്തമ്പി പന കാതും ന സക്ഖീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഹിമവന്തപദേസേ ബോധിസത്തോ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ മഹാസരീരോ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഗങ്ഗാനിവത്തനേ അരഞ്ഞായതനേ വാസം കപ്പേസി. തദാ ഗങ്ഗായ ഏകോ സുസുമാരോ വസി. അഥസ്സ ഭരിയാ ബോധിസത്തസ്സ സരീരം ദിസ്വാ തസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളം ഉപ്പാദേത്വാ സുസുമാരം ആഹ - ‘‘അഹം സാമി, ഏതസ്സ കപിരാജസ്സ ഹദയമംസം ഖാദിതുകാമാ’’തി. ‘‘ഭദ്ദേ, മയം ജലഗോചരാ, ഏസോ ഥലഗോചരോ, കിന്തി നം ഗണ്ഹിതും സക്ഖിസ്സാമാ’’തി. ‘‘യേന കേനചി ഉപായേന ഗണ്ഹ, സചേ ന ലഭിസ്സാമി, മരിസ്സാമീ’’തി. ‘‘തേന ഹി മാ സോചി, അത്ഥേകോ ഉപായോ, ഖാദാപേസ്സാമി തം തസ്സ ഹദയമംസ’’ന്തി സുസുമാരിം സമസ്സാസേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗങ്ഗായ പാനീയം പിവിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നകാലേ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - ‘‘വാനരിന്ദ, ഇമസ്മിം പദേസേ കസായഫലാനി ഖാദന്തോ കിം ത്വം നിവിട്ഠട്ഠാനേയേവ ചരസി, പാരഗങ്ഗായ അമ്ബലബുജാദീനം മധുരഫലാനം അന്തോ നത്ഥി, കിം തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഫലാഫലം ഖാദിതും ന വട്ടതീ’’തി? ‘‘കുമ്ഭീലരാജ, ഗങ്ഗാ മഹോദകാ വിത്ഥിണ്ണാ, കഥം തത്ഥ ഗമിസ്സാമീ’’തി? ‘‘സചേ ഇച്ഛസി, അഹം തം മമ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ നേസ്സാമീ’’തി. സോ സദ്ദഹിത്വാ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛി. ‘‘തേന ഹി ഏഹി പിട്ഠിം മേ അഭിരൂഹാ’’തി ച വുത്തേ തം അഭിരുഹി. സുസുമാരോ ഥോകം നേത്വാ ഉദകേ ഓസീദാപേസി.

ബോധിസത്തോ ‘‘സമ്മ, ഉദകേ മം ഓസീദാപേസി, കിം നു ഖോ ഏത’’ന്തി ആഹ. ‘‘നാഹം തം ധമ്മസുധമ്മതായ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാമി, ഭരിയായ പന മേ തവ ഹദയമംസേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, തമഹം തവ ഹദയം ഖാദാപേതുകാമോ’’തി. ‘‘സമ്മ, കഥേന്തേന തേ സുന്ദരം കതം. സചേ ഹി അമ്ഹാകം ഉദരേ ഹദയം ഭവേയ്യ, സാഖഗ്ഗേസു ചരന്താനം ചുണ്ണവിചുണ്ണം ഭവേയ്യാ’’തി. ‘‘കഹം പന തുമ്ഹേ ഠപേഥാ’’തി? ബോധിസത്തോ അവിദൂരേ ഏകം ഉദുമ്ബരം പക്കഫലപിണ്ഡിസഞ്ഛന്നം ദസ്സേന്തോ ‘‘പസ്സേതാനി അമ്ഹാകം ഹദയാനി ഏതസ്മിം ഉദുമ്ബരേ ഓലമ്ബന്തീ’’തി ആഹ. ‘‘സചേ മേ ഹദയം ദസ്സസി, അഹം തം ന മാരേസ്സാമീ’’തി. ‘‘തേന ഹി മം ഏത്ഥ നേഹി, അഹം തേ രുക്ഖേ ഓലമ്ബന്തം ദസ്സാമീ’’തി. സോ തം ആദായ തത്ഥ അഗമാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ പിട്ഠിതോ ഉപ്പതിത്വാ ഉദുമ്ബരരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ ‘‘സമ്മ, ബാല സുസുമാര, ‘ഇമേസം സത്താനം ഹദയം നാമ രുക്ഖഗ്ഗേ ഹോതീ’തി സഞ്ഞീ അഹോസി, ബാലോസി, അഹം തം വഞ്ചേസിം, തവ ഫലാഫലം തവേവ ഹോതു, സരീരമേവ പന തേ മഹന്തം പഞ്ഞാ പന നത്ഥീ’’തി വത്വാ ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൧൫. ‘‘അലം മേതേഹി അമ്ബേഹി, ജമ്ബൂഹി പനസേഹി ച;

യാനി പാരം സമുദ്ദസ്സ, വരം മയ്ഹം ഉദുമ്ബരോ.

൧൧൬. ‘‘മഹതീ വത തേ ബോന്ദി, ന ച പഞ്ഞാ തദൂപികാ;
സുസുമാര വഞ്ചിതോ മേസി, ഗച്ഛ ദാനി യഥാസുഖ’’ന്തി.

തത്ഥ **അലം മേതേഹീ**തി യാനി തയാ ദീപകേ നിദ്ദിട്ഠാനി, ഏതേഹി മയ്ഹം അലം. **വരം മയ്ഹം ഉദുമ്ബരോ**തി മയ്ഹം അയമേവ ഉദുമ്ബരരുക്ഖോ വരം. **ബോന്ദീ**തി സരീരം. **തദൂപികാ**തി പഞ്ഞാ പന തേ തദൂപികാ തസ്സ സരീരസ്സ അനുച്ഛവികാ നത്ഥി. **ഗച്ഛ ദാനി യഥാസുഖ**ന്തി ഇദാനി യഥാസുഖം ഗച്ഛ, നത്ഥി തേ ഹദയമംസഗഹണൂപായോതി അത്ഥോ. സുസുമാരോ സഹസ്സം പരാജിതോ വിയ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായന്തോവ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സുസുമാരോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സുസുമാരീ ചിഞ്ചമാണവികാ, കപിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സുസുമാരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൦൯] ൯. കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ

ദിട്ഠാ മയാ വനേ രുക്ഖാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ദഹരഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര അത്തനോ സരീരസ്സ ഗുത്തികമ്മേ ഛേകോ അഹോസി. ‘‘സരീരസ്സ മേ ന സുഖം ഭവേയ്യാ’’തി ഭയേന അതിസീതം അച്ചുണ്ഹം പരിഭോഗം ന കരോതി, ‘‘സീതുണ്ഹേഹി സരീരം കിലമേയ്യാ’’തി ഭയേന ബഹി ന നിക്ഖമതി, അതികിലിന്നഉത്തണ്ഡുലാദീനി ന ഭുഞ്ജതി. തസ്സ സാ സരീരഗുത്തികുസലതാ സങ്ഘമജ്ഝേ പാകടാ ജാതാ. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, അസുകോ ദഹരോ കിര ഭിക്ഖു സരീരഗുത്തികമ്മേ ഛേകോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, അയം ദഹരോ ഇദാനേവ സരീരഗുത്തികമ്മേ ഛേകോ, പുബ്ബേപി ഛേകോവ അഹോസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞായതനേ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. അഥേകോ സകുണലുദ്ദകോ ഏകം ദീപകകുക്കുടമാദായ വാലരജ്ജുഞ്ച യട്ഠിഞ്ച ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ കുക്കുടേ ബന്ധന്തോ ഏകം പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠം പോരാണകുക്കുടം ബന്ധിതും ആരഭി. സോ വാലപാസേ കുസലതായ അത്താനം ബന്ധിതും ന ദേതി, ഉട്ഠായുട്ഠായ നിലീയതി. ലുദ്ദകോ അത്താനം സാഖാപല്ലവേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ പുനപ്പുനം യട്ഠിഞ്ച പാസഞ്ച ഓഡ്ഡേതി. കുക്കുടോ തം ലജ്ജാപേതുകാമോ മാനുസിം വാചം നിച്ഛാരേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭. ‘‘ദിട്ഠാ മയാ വനേ രുക്ഖാ, അസ്സകണ്ണാ വിഭീടകാ;
ന താനി ഏവം സക്കന്തി, യഥാ ത്വം രുക്ഖ സക്കസീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ ലുദ്ദക, മയാ ഇമസ്മിം വനേ ജാതാ ബഹൂ അസ്സകണ്ണാ ച വിഭീടകാ ച രുക്ഖാ ദിട്ഠപുബ്ബാ, താനി പന രുക്ഖാനി യഥാ ത്വം

സക്കസി സങ്കമസി ഇതോ ചിതോ ച വിചരസി, ഏവം ന സക്കന്തി ന സങ്കമന്തി ന വിചരന്തീതി.

ഏവം വത്വാ ച പന സോ കുക്കുടോ പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി. തസ്സ പലായിത്വാ ഗതകാലേ ലുദ്ദകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൮. ‘‘പോരാണകുക്കുടോ അയം, ഭേത്വാ പഞ്ജരമാഗതോ;
കുസലോ വാലപാസാനം, അപക്കമതി ഭാസതീ’’തി.

തത്ഥ **കുസലോ വാലപാസാനന്തി** വാലമയേസു പാസേസു കുസലോ അത്താനം ബന്ധിതും അദത്വാ അപക്കമതി ചേവ ഭാസതി ച, ഭാസിത്വാ ച പന പലാതോതി ഏവം വത്വാ ലുദ്ദകോ അരഞ്ഞേ ചരിത്വാ യഥാലദ്ധമാദായ ഗേഹമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ലുദ്ദകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കുക്കുടോ കായഗുത്തികുസലോ ദഹരഭിക്ഖു, തസ്സ പന കാരണസ്സ പച്ചക്ഖകാരികാ രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൧൦] ൧൦. കന്ദഗലകജാതകവണ്ണനാ

അമ്ഭോ കോ നാമയം രുക്ഖോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സുഗതാലയം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ‘‘ദേവദത്തോ സുഗതാലയം അകാസീ’’തി സുത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മയ്ഹം അനുകിരിയം കരോന്തോ വിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപി പാപുണിയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ രുക്ഖകോട്ടകസകുണയോനിയം നിബ്ബത്തി, ‘‘ഖദിരവനിയോ’’തിസ്സ നാമം അഹോസി. സോ ഖദിരവനേയേവ ഗോചരം ഗണ്ഹി, തസ്സേകോ കന്ദഗലകോ നാമ സഹായോ അഹോസി, സോ സിമ്ബലിപാലിഭദ്ദകവനേ ഗോചരം ഗണ്ഹാതി. സോ ഏകദിവസം ഖദിരവനിയസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ഖദിരവനിയോ ‘‘സഹായോ മേ ആഗതോ’’തി കന്ദഗലകം ഗഹേത്വാ ഖദിരവനം പവിസിത്വാ ഖദിരഖന്ധം തുണ്ഡേന പഹരിത്വാ രുക്ഖതോ പാണകേ നീഹരിത്വാ അദാസി. കന്ദഗലകോ ദിന്നേ ദിന്നേ മധുരപൂവേ വിയ ഛിന്ദിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ ഖാദി. തസ്സ ഖാദന്തസ്സേവ മാനോ ഉപ്പജ്ജി - ‘‘അയമ്പി രുക്ഖകോട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തോ, അഹമ്പി, കിം മേ ഏതേന ദിന്നഗോചരേന, സയമേവ ഖദിരവനേ ഗോചരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി. സോ ഖദിരവനിയം ആഹ - ‘‘സമ്മ, മാ ത്വം ദുക്ഖം അനുഭവി, അഹമേവ ഖദിരവനേ ഗോചരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി.

അഥ നം സോ ‘‘ഹന്ദ ത്വം സമ്മ, സിമ്ബലിപാലിഭദ്ദകാദിവനേ നിസ്സാരേ ഗോചരഗ്ഗഹണകുലേ ജാതോ, ഖദിരാ നാമ ജാതസാരാ ഥദ്ധാ, മാ തേ ഏതം രുച്ചീ’’തി ആഹ. കന്ദഗലകോ ‘‘കിം ദാനാഹം ന രുക്ഖകോട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തോ’’തി തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ ഖദിരരുക്ഖം തുണ്ഡേന പഹരി. താവദേവസ്സ തുണ്ഡം ഭിജ്ജി, അക്ഖീനി

നിക്ഖമനാകാരപ്പത്താനി ജാതാനി, സീസം ഫലിതം. സോ ഖന്ധേ പതിട്ഠാതും അസക്കോന്തോ ഭൂമിയം പതിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. ''അമ്ഭോ കോ നാമയം രുക്ഖോ, സിന്നപത്തോ സകണ്ടകോ;
യത്ഥ ഏകപ്പഹാരേന, ഉത്തമങ്ഗം വിഭിജ്ജിത''ന്തി.

തത്ഥ **അമ്ഭോ കോ നാമയം രുക്ഖോ**തി, ഭോ ഖദിരവനിയ, കോ നാമ അയം രുക്ഖോ. ''കോ നാമ സോ''തിപി പാഠോ. **സിന്നപത്തോ**തി സുഖുമപത്തോ. **യത്ഥ ഏകപ്പഹാരേനാ**തി യസ്മിം രുക്ഖേ ഏകേനേവ പഹാരേന. **ഉത്തമങ്ഗം വിഭിജ്ജിത**ന്തി സീസം ഭിന്നം, ന കേവലഞ്ച സീസം, തുണ്ഡമ്പി ഭിന്നം. സോ വേദനാപ്പത്തതായ ഖദിരരുക്ഖം ''കിം രുക്ഖോ നാമേസോ''തി ജാനിതും അസക്കോന്തോ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഇമായ ഗാഥായ വിപ്പലപി.

തം വചനം സുത്വാ ഖദിരവനിയോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. ''അചാരി വതായം വിതുദം വനാനി, കട്ഠങ്ഗരുക്ഖേസു അസാരകേസു;
അഥാസദാ ഖദിരം ജാതസാരം, യത്ഥബ്ഭിദാ ഗരുളോ ഉത്തമങ്ഗ''ന്തി.

തത്ഥ **അചാരി വതായ**ന്തി അചരി വത അയം. **വിതുദം വനാനീ**തി നിസ്സാരസിമ്ബലിപാലിഭദ്ദകവനാനി വിതുദന്തോ വിജ്ഝന്തോ. **കട്ഠങ്ഗരുക്ഖേസൂ**തി വനകട്ഠകോട്ഠാസേസു രുക്ഖേസു. **അസാരകേസൂ**തി നിസ്സാരേസു പാലിഭദ്ദകസിമ്ബലിആദീസു. **അഥാസദാ ഖദിരം ജാതസാര**ന്തി അഥ പോതകകാലതോ പട്ഠായ ജാതസാരം ഖദിരം സമ്പാപുണി. **യത്ഥബ്ഭിദാ ഗരുളോ ഉത്തമങ്ഗ**ന്തി **യത്ഥബ്ഭിദാ**തി യസ്മിം ഖദിരേ അഭിന്ദി പദാലയി. **ഗരുളോ**തി സകുണോ. സബ്ബസകുണാനഞ്ഹേതം സഗാരവസപ്പതിസ്സ വചനം.

ഇതി നം ഖദിരവനിയോ വത്വാ ''ഭോ കന്ദഗലക, യത്ഥ ത്വം ഉത്തമങ്ഗം അഭിന്ദി, ഖദിരോ നാമേസോ സാരരുക്ഖോ''തി ആഹ. സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കന്ദഗലകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഖദിരവനിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കന്ദഗലകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

നതംദള്ഹവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ബന്ധനാഗാരം കേളിസീലം, ഖണ്ഡം വീരകഗങ്ഗേയ്യം;
കുരുങ്ഗമസ്സകഞ്ചേവ, സുസുമാരഞ്ച കുക്കുടം;
കന്ദഗലകന്തി തേ ദസ.

൭. ബീരണഥമ്ഭവഗ്ഗോ

[൨൧൧] ൧. സോമദത്തജാതകവണ്ണനാ

അകാസി യോഗ്ഗന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാളുദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ദ്വിന്നം തിണ്ണം ജനാനം അന്തരേ ഏകവചനമ്പി സമ്പാദേത്വാ കഥേസും ന സക്കോതി, സാരജ്ജബഹുലോ "അഞ്ഞം കഥേസ്സാമീ"തി അഞ്ഞമേവ കഥേസി. തസ്സ തം പവത്തിം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ , ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ലാളുദായീ ഇദാനേവ സാരജ്ജബഹുലോ, പുബ്ബേപി സാരജ്ജബഹുലോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ അഞ്ഞതരസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പുന ഗേഹം ആഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനം ദുഗ്ഗതഭാവം ഞത്വാ "പരിഹീനകുലതോ സേട്ഠികുലം പതിട്ഠപേസ്സാമീ"തി മാതാപിതരോ ആപുച്ഛിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജാനം ഉപട്ഠാസി. സോ രഞ്ഞോ പിയോ അഹോസി മനാപോ. അഥസ്സ പിതുനോ "ദ്വീഹിയേവ ഗോണേഹി കസിം കത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തസ്സ ഏകോ ഗോണോ മതോ. സോ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "താത, ഏകോ ഗോണോ മതോ, കസികമ്മം ന പവത്തതി, രാജാനം ഏകം ഗോണം യാചാഹീ"തി ആഹ. "താത, നചിരസ്സേവ മേ രാജാ ദിട്ഠോ, ഇദാനേവ ഗോണം യാചിതും ന യുത്തം, തുമ്ഹേ യാചഥാ"തി. "താത, ത്വം മയ്ഹം സാരജ്ജബഹുലഭാവം ന ജാനാസി, അഹഞ്ഹി ദ്വിന്നം തിണ്ണം സമ്മുഖേ കഥം സമ്പാദേതും ന സക്കോമി. സചേ അഹം രഞ്ഞോ സന്തികം ഗോണം യാചിതും ഗമിസ്സാമി, ഇമമ്പി ദത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി. "താത, യം ഹോതി, തം ഹോതു, ന സക്കാ മയാ രാജാനം യാചിതും, അപിച ഖോ പനാഹം തുമ്ഹേ യോഗ്ഗം കാരേസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി സാധു മം യോഗ്ഗം കാരേഹീ"തി.

ബോധിസത്തോ പിതരം ആദായ ബീരണത്ഥമ്ഭകസുസാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തത്ഥ തിണകലാപേ ബന്ധിത്വാ "അയം രാജാ, അയം ഉപരാജാ, അയം സേനാപതീ"തി നാമാനി കത്വാ പടിപാടിയാ പിതു ദസ്സേത്വാ "താത, ത്വം രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ 'ജയതു, മഹാരാജാ'തി ഏവം ഇമം ഗാഥം വത്വാ ഗോണം യാചേയ്യാസീ"തി ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി -

> "ദ്വേ മേ ഗോണാ മഹാരാജ, യേഹി ഖേത്തം കസാമസേ;
> തേസു ഏകോ മതോ ദേവ, ദുതിയം ദേഹി ഖത്തിയാ"തി.

ബ്രാഹ്മണോ ഏകേന സംവച്ഛരേന ഇമം ഗാഥം പഗുണം കത്വാ ബോധിസത്തം ആഹ - "താത, സോമദത്ത, ഗാഥാ മേ പഗുണാ ജാതാ, ഇദാനി അഹം യസ്സ കസ്സചി സന്തികേ വത്തും സക്കോമി, മം രഞ്ഞോ സന്തികം നേഹീ"തി. സോ "സാധു, താതാ"തി തഥാരൂപം പണ്ണാകാരം ഗാഹാപേത്വാ പിതരം രഞ്ഞോ സന്തികം നേസി. ബ്രാഹ്മണോ "ജയതു, മഹാരാജാ"തി വത്വാ പണ്ണാകാരം അദാസി. രാജാ "അയം തേ സോമദത്ത ബ്രാഹ്മണോ കിം ഹോതീ"തി ആഹ. "പിതാ മേ, മഹാരാജാ"തി. "കേനട്ഠേനാഗതോ"തി? തസ്മിം ഖണേ ബ്രാഹ്മണോ ഗോണയാചനത്ഥായ ഗാഥം വദന്തോ -

> "ദ്വേ മേ ഗോണാ മഹാരാജ, യേഹി ഖേത്തം കസാമസേ;
> തേസു ഏകോ മതോ ദേവ, ദുതിയം ഗണ്ഹ ഖത്തിയാ"തി. - ആഹ;

രാജാ ബ്രാഹ്മണേന വിരജ്ഝിത്വാ കഥിതഭാവം ഞത്വാ സിതം കത്വാ “സോമദത്ത, തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ബഹൂ മഞ്ഞേ ഗോണാ”തി ആഹ. “തുമ്ഹേഹി ദിന്നാ ഭവിസ്സന്തി, മഹാരാജാ”തി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ തുസ്സിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ സോളസ ഗോണേ അലങ്കാരഭണ്ഡകേ നിവാസനഗാമഞ്ചസ്സ ബ്രഹ്മദേയ്യം ദത്വാ മഹന്തേന യസേന ബ്രാഹ്മണം ഉയ്യോജേസി. ബ്രാഹ്മണോ സബ്ബസേതസിന്ധവയുത്തം രഥം അഭിരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗാമം അഗമാസി. ബോധിസത്തോ പിതരാ സദ്ധിം രഥേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ “താത, അഹം തുമ്ഹേ സകലസംവച്ഛരം യോഗ്ഗം കാരേസിം, സന്നിട്ഠാനകാലേ പന തുമ്ഹാകം ഗോണം രഞ്ഞോ അദത്ഥാ”തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. “അകാസി യോഗ്ഗം ധുവമപ്പമത്തോ, സംവച്ഛരം ബീരണഥമ്ഭകസ്മിം;
ബ്യാകാസി സഞ്ഞം പരിസം വിഗയ്ഹ, ന നിയ്യമോ തായതി
അപ്പപഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **അകാസി യോഗ്ഗം ധുവമപ്പമത്തോ, സംവച്ഛരം ബീരണഥമ്ഭകസ്മി**ന്തി, താത, ത്വം നിച്ചം അപ്പമത്തോ ബീരണത്ഥമ്ഭമയേ സുസാനേ യോഗ്ഗം അകാസി . **ബ്യാകാസി സഞ്ഞം പരിസം വിഗയ്ഹാ**തി അഥ ച പന പരിസം വിഗാഹിത്വാ തം സഞ്ഞം വിഅകാസി വികാരം ആപാദേസി, പരിവത്തേസീതി അത്ഥോ. **ന നിയ്യമോ തായതി അപ്പപഞ്ഞ**ന്തി അപ്പഹഞ്ഞം നാമ പുഗ്ഗലം നിയ്യമോ യോഗ്ഗാചിണ്ണം ചരണം ന തായതി ന രക്ഖതീതി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. “ദ്വയം യാചനകോ താത, സോമദത്ത നിഗച്ഛതി;
അലാഭം ധനലാഭം വാ, ഏവംധമ്മാ ഹി യാചനാ”തി.

തത്ഥ **ഏവംധമ്മാ ഹി യാചനാ**തി യാചനാ ഹി ഏവംസഭാവാതി.

സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ലാളുദായീ ഇദാനേവ സാരജ്ജബഹുലോ, പുബ്ബേപി സാരജ്ജബഹുലോയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ രാജാ ആനന്ദോ, സോമദത്തസ്സ പിതാ ലാളുദായീ അഹോസി, സോമദത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സോമദത്തജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൧൨] ൨. ഉച്ഛിട്ഠഭത്തജാതകവണ്ണനാ

അഞ്ഞോ ഉപരിമോ വണ്ണോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭിക്ഖു സത്ഥാരാ “സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുട്ഠോ “സച്ച”ന്തി വത്വാ “കോ തം ഉക്കണ്ഠാപേസീ”തി വുത്തേ “പുരാണദുതിയികാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “ഭിക്ഖു അയം തേ ഇത്ഥീ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി അത്തനോ ജാരസ്സ ഉച്ഛിട്ഠകം ഭോജേസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ജീവികകപ്പകേ കപണേ നടകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ദുഗ്ഗതോ ദുരൂപകോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. തദാ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ഏകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ

ബ്രാഹ്മണീ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ അതിചാരം ചരതി. അഥേകദിവസം ബ്രാഹ്മണേ കേനചിദേവ കരണീയേന ബഹി ഗതേ തസ്സാ ജാരോ തം ഖണം ഓലോകേത്വാ തം ഗേഹം പാവിസി. സാ തേന സദ്ധിം അതിചരിത്വാ "മുഹുത്തം അച്ഛ, ഭുഞ്ജിത്വാവ ഗമിസ്സസീ"തി ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ സൂപബ്യഞ്ജനസമ്പന്നം ഉണ്ഹഭത്തം വഡ്ഢേത്വാ "ത്വം ഭുഞ്ജാ"തി തസ്സ ദത്വാ സയം ബ്രാഹ്മണസ്സ ആഗമനം ഓലോകയമാനാ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണിയാ ജാരസ്സ ഭുഞ്ജനട്ഠാനേ പിണ്ഡം പച്ചാസീസന്തോ അട്ഠാസി.

തസ്മിം ഖണേ ബ്രാഹ്മണോ ഗേഹാഭിമുഖോ ആഗച്ഛതി. ബ്രാഹ്മണീ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വേഗേന പവിസിത്വാ "ഉട്ഠേഹി, ബ്രാഹ്മണോ ആഗച്ഛതീ"തി ജാരം കോട്ഠേ ഓതാരേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പവിസിത്വാ നിസിന്നകാലേ ഫലകം ഉപനേത്വാ ഹത്ഥധോവനം ദത്വാ ഇതരേന ഭുത്താവസിട്ഠസ്സ സീതഭത്തസ്സ ഉപരി ഉണ്ഹഭത്തം വഡ്ഢേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി. സോ ഭത്തേ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഉപരി ഉണ്ഹം ഹേട്ഠാ ച ഭത്തം സീതലം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "ഇമിനാ അഞ്ഞേസ്സ ഭുത്താധികേന ഉച്ഛിട്ഠഭത്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. സോ ബ്രാഹ്മണിം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

"അഞ്ഞോ ഉപരിമോ വണ്ണോ, അഞ്ഞോ വണ്ണോ ച ഹേട്ഠിമോ;
ബ്രാഹ്മണീ ത്വേവ പുച്ഛാമി, കിം ഹേട്ഠാ കിഞ്ച ഉപ്പരീ"തി.

തത്ഥ **വണ്ണോ**തി ആകാരോ. അയഞ്ഹി ഉപരിമസ്സ ഉണ്ഹഭാവം ഹേട്ഠിമസ്സ ച സീതഭാവം പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. **കിം ഹേട്ഠാ കിഞ്ച ഉപ്പരീ**തി വുഡ്ഢിതഭത്തേന നാമ ഉപരി സീതലേന, ഹേട്ഠാ ഉണ്ഹേന ഭവിതബ്ബം, ഇദഞ്ച പന ന താദിസം, തേന തം പുച്ഛാമി - "കേന കാരണേന ഉപരി ഭത്തം ഉണ്ഹം, ഹേട്ഠിമം സീതല"ന്തി.

ബ്രാഹ്മണീ അത്തനാ കതകമ്മസ്സ ഉത്താനഭാവഭയേന ബ്രാഹ്മണേ പുനപ്പുനം കഥേന്തേപി തുണ്ഹീയേവ അഹോസി. തസ്മിം ഖണേ നടപുത്തസ്സ ഏതദഹോസി - "കോട്ഠേ നിസീദാപിതപാപപുരിസേന ജാരേന ഭവിതബ്ബം, ഇമിനാ ഗേഹസ്സാമികേന, ബ്രാഹ്മണീ പന അത്തനാ കതകമ്മസ്സ പാകടഭാവഭയേന കിഞ്ചി ന കഥേതി, ഹന്ദാഹം ഇമിസ്സാ കതകമ്മം പകാസേത്വാ ജാരസ്സ കോട്ഠകേ നിസീദാപിതഭാവം ബ്രാഹ്മണസ്സ കഥേമീ"തി. സോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹാ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ ഇതരസ്സ ഗേഹപവേസനം അതിചരണം അഗ്ഗഭത്തഭുഞ്ജനം ബ്രാഹ്മണിയാ ദ്വാരേ ഠത്വാ മഗ്ഗം ഓലോകനം ഇതരസ്സ കോട്ഠേ ഓതാരിതഭാവന്തി സബ്ബം തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

"അഹം നടോസ്മി ഭദ്ദന്തേ, ഭിക്ഖകോസ്മി ഇധാഗതോ;
അയഞ്ഹി കോട്ഠമോതിണ്ണോ, അയം സോ യം ഗവേസസീ"തി.

തത്ഥ **അഹം നടോസ്മി, ഭദ്ദന്തേ**തി, സാമി, അഹം നടജാതികോ. **ഭിക്ഖകോസ്മി ഇധാഗതോ**തി സ്വാഹം ഇമം ഠാനം ഭിക്ഖകോ ഭിക്ഖം പരിയേസമാനോ ആഗതോസ്മി. **അയഞ്ഹി കോട്ഠമോതിണ്ണോ**തി അയം പന ഏതിസ്സാ ജാരോ ഇമം ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തോ തവ ഭയേന കോട്ഠം ഓതിണ്ണോ. **അയം സോ യം ഗവേസസീ**തി യം ത്വം കസ്സ നു ഖോ ഇമിനാ ഉച്ഛിട്ഠകേന ഭവിതബ്ബന്തി ഗവേസസി, അയം സോ. ചൂളായ നം ഗഹേത്വാ കോട്ഠാ നീഹരിത്വാ യഥാ ന പുനേവരൂപം പാപം കരോതി, തഥാ അസ്സ സതിം

ജനേഹീതി വത്വാ പക്കാമി. ബ്രാഹ്മണോ ഉഭോപി തേ യഥാ നം ന പുനേവരൂപം പാപം കരോന്തി, തജ്ജനപോഥനേഹി തഥാ സിക്ഖാപേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ ബ്രാഹ്മണീ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണോ ഉക്കണ്ഠിതോ ഭിക്ഖു, നടപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഉച്ചിട്ഠഭത്തജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൧൩] ൩. ഭരുജാതകവണ്ണനാ

ഇസീനമന്തരം കത്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭഗവതോ ഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ലാഭസക്കാരോ മഹാ അഹോസി. യഥാഹ -

''തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ സക്കതോ ഹോതി ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോ അപചിതോ ലാഭീ ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ഖോ സക്കതോ ഹോതി...പേ॰... പരിക്ഖാരാനം. അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പന പരിബ്ബാജകാ അസക്കതാ ഹോന്തി...പേ॰... പരിക്ഖാരാന''ന്തി (ഉദാ॰ ൧൪).

തേ ഏവം പരിഹീനലാഭസക്കാരാ അഹോരത്തം ഗുള്ഹസന്നിപാതം കത്വാ മന്തയന്തി ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ മയം ഹതലാഭസക്കാരാ ജാതാ , സമണോ ഗോതമോ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ജാതോ, കേന നു ഖോ കാരണേനസ്സ ഏസാ സമ്പത്തീ''തി. തത്രേകേ ഏവമാഹംസു - ''സമണോ ഗോതമോ സകലജമ്ബുദീപസ്സ ഉത്തമട്ഠാനേ ഭൂമിസീസേ വസതി. തേനസ്സ ലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജതീ''തി, സേസാ ''അത്ഥേതം കാരണം, മയമ്പി ജേതവനപിട്ഠേ തിത്ഥിയാരാമം കാരേമ, ഏവം ലാഭിനോ ഭവിസ്സാമാ''തി ആഹംസു. തേ സബ്ബേപി ''ഏവമേത''ന്തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ''സചേപി മയം രഞ്ഞോ അനാരോചേത്വാ ആരാമം കാരേസ്സാമ, ഭിക്ഖൂ വാരേസ്സന്തി, ലഞ്ജം ലഭിത്വാ അഭിജ്ജനകോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ രഞ്ഞോ ലഞ്ജം ദത്വാ ആരാമട്ഠാനം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി സമ്മന്തേത്വാ ഉപട്ഠാകേ യാചിത്വാ രഞ്ഞോ സതസഹസ്സം ദത്വാ ''മഹാരാജ, മയം ജേതവനപിട്ഠിയം തിത്ഥിയാരാമം കരിസ്സാമ, സചേ ഭിക്ഖൂ 'കാതും ന ദസ്സാമാ'തി തുമ്ഹാകം ആരോചേന്തി, നേസം പടിവചനം ന ദാതബ്ബ''ന്തി ആഹംസു. രാജാ ലഞ്ജലോഭേന ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി.

തിത്ഥിയാ രാജാനം സങ്ഗണ്ഹിത്വാ വഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ കമ്മം പട്ഠപേസും, മഹാസദ്ദോ അഹോസി. സത്ഥാ ''കേ പനേതേ, ആനന്ദ, ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദാ''തി പുച്ഛി. ''അഞ്ഞതിത്ഥിയാ, ഭന്തേ, ജേതവനപിട്ഠിയം തിത്ഥിയാരാമം കാരേന്തി, തത്ഥേസോ സദ്ദോ''തി. ''ആനന്ദ, നേതം ഠാനം തിത്ഥിയാരാമസ്സ അനുച്ഛവികം, തിത്ഥിയാ ഉച്ചാസദ്ദകാമാ, ന സക്കാ തേഹി സദ്ധിം വസിതു''ന്തി വത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ ''ഗച്ഛഥ, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിത്വാ തിത്ഥിയാരാമകരണം നിവാരേഥാ''തി ആഹ.

ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരേ അട്ഠാസി. രാജാ സങ്ഘസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാപി "തിത്ഥിയാരാമം നിസ്സായ ആഗതാ ഭവിസ്സന്തീ"തി ലഞ്ജസ്സ ഗഹിതത്താ "രാജാ ഗേഹേ നത്ഥീ"തി വദാപേസി. ഭിക്ഖൂ ഗന്ത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ "ലഞ്ജം നിസ്സായ ഏവം കരോതീ"തി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ പേസേസി. രാജാ തേസമ്പി ആഗതഭാവം സുത്വാ തഥേവ വദാപേസി. തേപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥു ആരാചേസും. സത്ഥാ "ന ഇദാനി, സാരിപുത്ത, രാജാ ഗേഹേ നിസീദിതും ലഭിസ്സതി, ബഹി നിക്ഖമിസ്സതീ"തി പുനദിവസേ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ സുത്വാ പാസാദാ ഓതരിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം പവേസേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ രഞ്ഞോ ഏകം പരിയായധമ്മദേസനം ആരഭന്തോ "മഹാരാജ, പോരാണകരാജാനോ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ സീലവന്തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കാരേത്വാ അത്തനോ രട്ഠസ്സ അസ്സാമിനോ ഹുത്വാ മഹാവിനാസം പാപുണിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഭരുരട്ഠേ ഭരുരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞോ അട്ഠസമാപത്തിലാഭീ ഗണസത്ഥാ താപസോ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ പഞ്ചസതതാപസപരിവുതോ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ അനുപുബ്ബേന ഭരുനഗരം പത്വാ തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉത്തരദ്വാരേ സാഖാവിടപസമ്പന്നസ്സ വടരുക്ഖസ്സ മൂലേ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ തത്ഥേവ രുക്ഖമൂലേ വാസം കപ്പേസി. ഏവം തസ്മിം ഇസിഗണേ തത്ഥ വസന്തേ അഡ്ഢമാസച്ചയേന അഞ്ഞോ ഗണസത്ഥാ പഞ്ചസതപരിവാരോ ആഗന്ത്വാ നഗരേ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരേ താദിസസ്സേവ വടരുക്ഖസ്സ മൂലേ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ തത്ഥ രുക്ഖമൂലേ വാസം കപ്പേസി. ഇതി തേ ദ്വേപി ഇസിഗണാ തത്ഥ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ഹിമവന്തമേവ അഗമംസു.

തേസം ഗതകാലേ ദക്ഖിണദ്വാരേ വടരുക്ഖോ സുക്ഖോ. പുനവാരേ തേസു ആഗച്ഛന്തേസു ദക്ഖിണദ്വാരേ വടരുക്ഖവാസിനോ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ അത്തനോ വടരുക്ഖസ്സ സുക്ഖഭാവം ഞത്വാ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉത്തരദ്വാരേ വടരുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ തത്ഥ വാസം കപ്പേസും. ഇതരേ പന ഇസയോ പച്ഛാ ആഗന്ത്വാ നഗരേ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ അത്തനോ രുക്ഖമൂലമേവ ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വാസം കപ്പേസും. തേ "ന സോ തുമ്ഹാകം രുക്ഖോ, അമ്ഹാകം രുക്ഖോ"തി രുക്ഖം നിസ്സായ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരിംസു, കലഹോ മഹാ അഹോസി. ഏകേ "അമ്ഹാകം പഠമം വസിതട്ഠാനം തുമ്ഹേ ന ലഭിസ്സഥാ"തി വദന്തി. ഏകേ "മയം ഇമസ്മിം വാരേ പഠമതരം ഇധാഗതാ, തുമ്ഹേ ന ലഭിസ്സഥാ"തി വദന്തി. ഇതി തേ "മയം സാമിനോ, മയം സാമിനോ"തി കലഹം കരോന്താ രുക്ഖമൂലസ്സത്ഥായ രാജകുലം അഗമംസു. രാജാ പഠമം വുത്ഥഇസിഗണഞ്ഞേവ സാമികം അകാസി . ഇതരേ "ന ദാനി മയം ഇമേഹി പരാജിതാതി അത്താനം വദാപേസ്സാമാ"തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാ ഏകം ചക്കവത്തിപരിഭോഗം രഥപഞ്ജരം ദിസ്വാ ആഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ലഞ്ജം ദത്വാ "മഹാരാജ, അമ്ഹേപി സാമികേ കരോഹീ"തി ആഹംസു.

രാജാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ “ദ്വേപി ഗണാ വസന്തൂ”തി ദ്വേപി സാമികേ അകാസി. ഇതരേ ഇസയോ തസ്സ രഥപഞ്ജരസ്സ രഥചക്കാനി നീഹരിത്വാ ലഞ്ജം ദത്വാ “മഹാരാജ, അമ്ഹേയേവ സാമികേ കരോഹീ”തി ആഹംസു. രാജാ തഥാ അകാസി. ഇസിഗണാ “അമ്ഹേഹി വത്ഥുകാമേ ച കിലേസകാമേ ച പഹായ പബ്ബജിതേഹി രുക്ഖമൂലസ്സ കാരണാ കലഹം കരോന്തേഹി ലഞ്ജം ദദന്തേഹി അയുത്തം കത”ന്തി വിപ്പടിസാരിനോ ഹുത്വാ വേഗേന പലായിത്വാ ഹിമവന്തമേവ അഗമംസു. സകലഭരുരട്ഠവാസിനോ ദേവതാ ഏകതോ ഹുത്വാ “സീലവന്തേ കലഹം കരോന്തേന രഞ്ഞാ അയുത്തം കത”ന്തി ഭരുരഞ്ഞോ കുജ്ഝിത്വാ തിയോജനസതികം ഭരുരട്ഠം സമുദ്ദം ഉബ്ബത്തേത്വാ അരട്ഠമകംസു. ഇതി ഏകം ഭരുരാജാനം നിസ്സായ സകലരട്ഠവാസിനോപി വിനാസം പത്താതി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

ഫവ. “ഇസീനമന്തരം കത്വാ, ഭരുരാജാതി മേ സുതം;
ഉച്ഛിന്നോ സഹ രട്ഠേഹി, സ രാജാ വിഭവങ്ഗതോ.

ഫവ. “തസ്മാ ഹി ഛന്ദാഗമനം, നപ്പസംസന്തി പണ്ഡിതാ;
അദുട്ഠചിത്തോ ഭാസേയ്യ, ഗിരം സച്ചുപസംഹിത”ന്തി.

തത്ഥ **അന്തരം കത്വാ**തി ഛന്ദാഗതിവസേന വിവരം കത്വാ. **ഭരുരാജാ**തി ഭരുരട്ഠേ രാജാ. **ഇതി മേ സുത**ന്തി ഇതി മയാ പുബ്ബേ ഏതം സുതം. **തസ്മാ ഹി ഛന്ദാഗമന**ന്തി യസ്മാ ഹി ഛന്ദാഗമനം ഗന്ത്വാ ഭരുരാജാ സഹ രട്ഠേന ഉച്ഛിന്നോ, തസ്മാ ഛന്ദാഗമനം പണ്ഡിതാ നപ്പസംസന്തി. **അദുട്ഠചിത്തോ**തി കിലേസേഹി അദൂസിതചിത്തോ ഹുത്വാ. **ഭാസേയ്യ ഗിരം സച്ചുപസംഹിത**ന്തി സഭാവനിസ്സിതം അത്ഥനിസ്സിതം കാരണനിസ്സിതമേവ ഗിരം ഭാസേയ്യ. യേ ഹി തത്ഥ ഭരുരഞ്ഞോ ലഞ്ജം ഗണ്ഹന്തസ്സ അയുത്തം ഏതന്തി പടിക്കോസന്താ സച്ചുപസംഹിതം ഗിരം ഭാസിംസു, തേസം ഠിതട്ഠാനം നാളികേരദീപേ അജ്ജാപി ദീപകസഹസ്സം പഞ്ഞായതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “മഹാരാജ, ഛന്ദവസികേന നാമ ന ഭവിതബ്ബം, ദ്വേ പബ്ബജിതഗണേ കലഹം കാരേതും ന വട്ടതീ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “അഹം തേന സമയേന ജേട്ഠകഇസി അഹോസി”ന്തി, രാജാ തഥാഗതസ്സ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഗതകാലേ മനുസ്സേ പേസേത്വാ തിത്ഥിയാരാമം വിദ്ധംസാപേസി, തിത്ഥിയാ അപ്പതിട്ഠാ അഹേസും.

ഭരുജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[വഫർ] ർ. പുണ്ണനദീജാതകവണ്ണനാ

പുണ്ണം നദിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ പഞ്ഞം ആരബ്ഭ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ മഹാപഞ്ഞോ പുഥുപഞ്ഞോ ഹാസപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഉപായപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി

പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പുരോഹിതകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന പുരോഹിതട്ഠാനം ലഭിത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. അപരഭാഗേ രാജാ പരിഭേദകാനം കഥം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ കുദ്ധോ “മാ മമ സന്തികേ വസീ”തി ബോധിസത്തം ബാരാണസിതോ പബ്ബാജേസി. ബോധിസത്തോ പുത്തദാരം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം കാസികഗാമകേ വാസം കപ്പേസി. അപരഭാഗേ രാജാ തസ്സ ഗുണം സരിത്വാ “മയ്ഹം കഞ്ചി പേസേത്വാ ആചരിയം പക്കോസിതും ന യുത്തം, ഏകം പന ഗാഥം ബന്ധിത്വാ പണ്ണം ലിഖിത്വാ കാകമംസം പചാപേത്വാ പണ്ണഞ്ച മംസഞ്ച സേതവത്ഥേന പലിവേഠേത്വാ രാജമുദ്ദികായ ലഞ്ഛേത്വാ പേസേസ്സാമി. യദി പണ്ഡിതോ ഭവിസ്സതി, പണ്ണം വാചേത്വാ കാകമംസഭാവം ഞത്വാ ആഗമിസ്സതി, നോ ചേ, നാഗമിസ്സതീ”തി “പുണ്ണം നദി”ന്തി ഇമം ഗാഥം പണ്ണേ ലിഖി -

ഫ്ര്‌. “പുണ്ണം നദിം യേന ച പേയ്യമാഹു, ജാതം യവം യേന ച ഗുയ്ഹമാഹു;
ദൂരം ഗതം യേന ച അവ്ഹയന്തി, സോ ത്യാഗതോ ഹന്ദ ച ഭുഞ്ജ ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **പുണ്ണം നദിം യേന ച പേയ്യമാഹൂ**തി കാകപേയ്യാ നദീഹി വദന്താ യേന പുണ്ണം നദിം കാകപേയ്യമാഹു, ന ഹി അപുണ്ണാ നദീ “കാകപേയ്യാ”തി വുച്ചതി. യദാപി നദീതീരേ ഠത്വാ ഗീവം പസാരേത്വാ കാകേന പാതും സക്കാ ഹോതി, തദാ നം “കാകപേയ്യാ”തി വദന്തി. **ജാതം യവം യേന ച ഗുയ്ഹമാഹൂ**തി **യവ**ന്തി ദേസനാസീസമത്തം, ഇധ പന സബ്ബമ്പി ജാതം ഉഗ്ഗതം സമ്പന്നതരുണസസ്സം അധിപ്പേതം. തഞ്ഹി യദാ അന്തോ പവിട്ഠകാകം പടിച്ഛാദേതും സക്കോതി, തദാ ഗുയ്ഹതീതി ഗുയ്ഹം. കിം ഗുയ്ഹതി? കാകം. ഇതി കാകസ്സ ഗുയ്ഹം കാകഗുയ്ഹന്തി തം വദമാനാ കാകേന ഗുയ്ഹവചനസ്സ കാരണഭൂതേന “ഗുയ്ഹ”ന്തി വദന്തി. തേന വുത്തം “യേന ച ഗുയ്ഹമാഹൂ”തി. **ദൂരം ഗതം യേന ച അവ്ഹയന്തീ**തി ദൂരം ഗതം വിപ്പവുത്ഥം പിയപുഗ്ഗലം യം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ സചേ ഇത്ഥന്നാമോ ആഗച്ഛതി, വസ്സ കാകാതി വാ വസ്സന്തഞ്ഞേവ വാ സുത്വാ “യഥാ കാകോ വസ്സതി, ഇത്ഥന്നാമോ ആഗമിസ്സതീ”തി ഏവം വദന്താ യേന ച അവ്ഹയന്തി കഥേന്തി മന്തേന്തി, ഉദാഹരന്തീതി അത്ഥോ. **സോ ത്യാഗതോ**തി സോ തേ ആനീതോ. **ഹന്ദ ച ഭുഞ്ജ, ബ്രാഹ്മണാ**തി ഗണ്ഹ, ബ്രാഹ്മണ, ഭുഞ്ജസ്സു നം, ഖാദ ഇദം കാകമംസന്തി അത്ഥോ.

ഇതി രാജാ ഇമം ഗാഥം പണ്ണേ ലിഖിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പേസേസി. സോ പണ്ണം വാചേത്വാ “രാജാ മം ദട്ഠുകാമോ”തി ഞത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫ്ര്‌. “യതോ മം സരതീ രാജാ, വായസമ്പി പഹേതവേ;
ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, അസതീയേവ പാപിയാ”തി.

തത്ഥ **യതോ മം സരതീ രാജാ, വായസമ്പി പഹേതവേ**തി യദാ രാജാ വായസമംസം ലഭിത്വാ തമ്പി പഹേതും മം സരതി. **ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ**

ചാതി യദാ പനസ്സ ഏതേ ഹംസാദയോ ഉപനീതാ ഭവിസ്സന്തി, ഏകാനി ഹംസമംസാദീനി ലച്ഛതി, തദാ മം കസ്മാ ന സരിസ്സതീതി അത്ഥോ? അട്ഠകഥായം പന "ഹംസകോഞ്ചമയൂരാന"ന്തി പാഠോ. സോ സുന്ദരതരാ, ഇമേസം ഹംസാദീനം മംസം ലഭിത്വാ കസ്മാ മം ന സരിസ്സതി, സരിസ്സതിയേവാതി അത്ഥോ. **അസതീയേവ പാപിയാ**തി യം വാ തം വാ ലഭിത്വാ സരണം നാമ സുന്ദരം, ലോകസ്മിം പന അസതിയേവ പാപിയാ, അസതികരണംയേവ ഹീനം ലാമകം, തഞ്ച അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ നത്ഥി. സരതി മം രാജാ, ആഗമനം മേ പച്ചാസീസതി, തസ്മാ ഗമിസ്സാമീതി യാനം യോജാപേത്വാ ഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സി, രാജാ തുസ്സിത്വാ പുരോഹിതട്ഠാനേയേവ പതിട്ഠാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

പുണ്ണനദീജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൧൫] ൫. കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ

അവധീ വത അത്താനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാതക്കാരിജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൪ ആദയോ) ആവി-ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ വാചായ ഹതോ, പുബ്ബേപി വാചായ ഹതോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. സോ പന രാജാ ബഹുഭാണീ അഹോസി, തസ്മിം കഥേന്തേ അഞ്ഞേസം വചനസ്സ ഓകാസോ നാമ നത്ഥി. ബോധിസത്തോ തസ്സ തം ബഹുഭാണിതം വാരേതുകാമോ ഏകം ഉപായം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി. തസ്മിഞ്ച കാലേ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകസ്മിം സരേ കച്ഛപോ വസതി, ദ്വേ ഹംസപോതകാ ഗോചരായ ചരന്താ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം അകംസു. തേ ദള്ഹവിസ്സാസികാ ഹുത്വാ ഏകദിവസം കച്ഛപം ആഹംസു - "സമ്മ കച്ഛപ, അമ്ഹാകം ഹിമവന്തേ ചിത്തകൂടപബ്ബതതലേ കഞ്ചനഗുഹായം വസനട്ഠാനം രമണീയോ പദേസോ, ഗച്ഛസി അമ്ഹാകം സദ്ധി"ന്തി. "അഹം കിന്തി കത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി? "മയം തം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമ, സചേ ത്വം മുഖം രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസി, കസ്സചി കിഞ്ചി ന കഥേസ്സസീ"തി. "രക്ഖിസ്സാമി, സാമി, ഗഹേത്വാ മം ഗച്ഛഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി വത്വാ ഏകം ദണ്ഡകം കച്ഛപേന ഡംസാപേത്വാ സയം തസ്സ ഉഭോ കോടിയോ ഡംസിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദിംസു. തം തഥാ ഹംസേഹി നീയമാനം ഗാമദാരകാ ദിസ്വാ "ദ്വേ ഹംസാ കച്ഛപം ദണ്ഡകേന ഹരന്തീ"തി ആഹംസു.

കച്ഛപോ "യദി മം സഹായകാ നേന്തി, തുമ്ഹാകം ഏത്ഥ കിം ദുട്ഠചേടകാ"തി വത്തുകാമോ ഹംസാനം സീഘവേഗതായ ബാരാണസിനഗരേ രാജനിവേസനസ്സ ഉപരിഭാഗം സമ്പത്തകാലേ ദട്ഠട്ഠാനതോ ദണ്ഡകം വിസ്സജ്ജേത്വാ ആകാസങ്ഗണേ പതിത്വാ ദ്വേഭാഗോ അഹോസി, "കച്ഛപോ ആകാസതോ പതിത്വാ ദ്വേധാ ഭിന്നോ"തി ഏകകോലാഹലം അഹോസി. രാജാ ബോധിസത്തം ആദായ അമച്ചഗണപരിവുതോ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ കച്ഛപം ദിസ്വാ

ബോധിസത്തം പുച്ഛി - ‘‘പണ്ഡിത, കിന്തി കത്വാ ഏസ പതിതോ’’തി? ബോധിസത്തോ ‘‘ചിരപടികങ്ഖോഹം രാജാനം ഓവദിതുകാമോ ഉപായം ഉപധാരേന്തോ ചരാമി, ഇമിനാ കച്ഛപേന ഹംസേഹി സദ്ധിം വിസ്സാസോ കതോ ഭവിസ്സതി, തേഹി ഇമം ‘ഹിമവന്തം നേസ്സ്സാമാ’തി ദണ്ഡകം ഡംസാപേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്തേഹി ഭവിതബ്ബം, അഥ ഇമിനാ കസ്സചി വചനം സുത്വാ അരക്ഖിതമുഖതായ കിഞ്ചി വത്തുകാമേന ദണ്ഡകാ വിസ്സട്ഠോ ഭവിസ്സതി, ഏവം ആകാസതോ പതിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തേനേവ ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ആമ മഹാരാജ, അതിമുഖരാ നാമ അപരിയന്തവചനാ ഏവരൂപം ദുക്ഖം പാപുണന്തിയേവാ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൭൯. ‘‘അവധീ വത അത്താനം, കച്ഛപോ ബ്യാഹരം ഗിരം;
സുഗ്ഗഹീതസ്മിം കട്ഠസ്മിം, വാചായ സകിയാവധി.

൧൮൦. ‘‘ഏതമ്പി ദിസ്വാ നരവീരിയസേട്ഠ, വാചം പമുഞ്ചേ കുസലം നാതിവേലം;
പസ്സസി ബഹുഭാണേന, കച്ഛപം ബ്യസനം ഗത’’ന്തി.

തത്ഥ **അവധീ വതാ**തി ഘാതേസി വത. **ബ്യാഹര**ന്തി ബ്യാഹരന്തോ. **സുഗ്ഗഹീതസ്മിം കട്ഠസ്മി**ന്തി മുഖേന സുട്ഠു ഡംസിത്വാ ഗഹിതേ ദണ്ഡകേ. **വാചായ സകിയാവധീ**തി അതിമുഖരതായ അകാലേ വാചം നിച്ഛാരേന്തോ ദട്ഠട്ഠാനം വിസ്സജ്ജേത്വാ തായ സകായ വാചായ അത്താനം അവധി ഘാതേസി. ഏവമേസ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, ന അഞ്ഞഥാതി. **ഏതമ്പി ദിസ്വാ**തി ഏതമ്പി കാരണം ദിസ്വാ. **നരവീരിയസേട്ഠാ**തി നരേസു വീരിയേന സേട്ഠ ഉത്തമവീരിയ രാജവര. **വാചം പമുഞ്ചേ കുസലം നാതിവേല**ന്തി സച്ചാദിപടിസംയുത്തം കുസലമേവ പണ്ഡിതോ പുരിസോ മുഞ്ചേയ്യ നിച്ഛാരേയ്യ, തമ്പി ഹിതം കാലയുത്തം, ന അതിവേലം, അതിക്കന്തകാലം അപരിയന്തവാചം ന ഭാസേയ്യ. **പസ്സസീ**തി നനു പച്ചക്ഖതോ പസ്സസി. **ബഹുഭാണേനാ**തി ബഹുഭണനേന. **കച്ഛപം ബ്യസനം ഗത**ന്തി ഏതം കച്ഛപം ജീവിതക്ഖയം പത്തന്തി.

രാജാ ‘‘മം സന്ധായ ഭാസതീ’’തി ഞത്വാ ‘‘അമ്ഹേ സന്ധായ കഥേസി, പണ്ഡിതാ’’തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ‘‘മഹാരാജ, ത്വം വാ ഹോഹി അഞ്ഞോ വാ, യോ കോചി പമാണാതിക്കന്തം ഭാസന്തോ ഏവരൂപം ബ്യസനം പാപുണാതീ’’തി പാകടം കത്വാ കഥേസി. രാജാ തതോ പട്ഠായ വിരമിത്വാ മന്ദഭാണീ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കച്ഛപോ കോകാലികോ അഹോസി, ദ്വേ ഹംസപോതകാ ദ്വേ മഹാഥേരാ, രാജാ ആനന്ദോ, അമച്ചപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൧൬] ൬. മച്ഛജാതകവണ്ണനാ

ന മായമഗ്ഗി തപതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘സച്ചം, ഭന്തേ’’തി

വുത്തേ ‘‘കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ’’തി പുട്ഠോ ‘‘പുരാണദുതിയികായാ’’തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘അയം തേ ഭിക്ഖു ഇത്ഥീ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ സൂലേന വിജ്ഝിത്വാ അങ്ഗാരേസു പചിത്വാ ഖാദിതബ്ബതം പത്തോ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ ജീവിതം അലത്ഥാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി. അഥേകദിവസം കേവട്ടാ ജാലേ ലഗ്ഗം മച്ഛം ഉദ്ധരിത്വാ ഉണ്ഹവാലുകാപിട്ഠേ ഠപേത്വാ ‘‘അങ്ഗാരേസു നം പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ’’തി സൂലം തച്ഛിംസു. മച്ഛോ മച്ഛിം ആരബ്ഭ പരിദേവമാനോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൩൧. ‘‘ന മായമഗ്ഗി തപതി, ന സൂലോ സാധുതച്ഛിതോ;
യഞ്ച മം മഞ്ഞതേ മച്ഛീ, അഞ്ഞം സോ രതിയാ ഗതോ.

൧൩൨. ‘‘സോ മം ദഹതി രാഗഗ്ഗി, ചിത്തം ചൂപതപേതി മം;
ജാലിനോ മുഞ്ചഥായിരാ മം, ന കാമേ ഹഞ്ഞതേ ക്വചീ’’തി.

തത്ഥ **ന മായമഗ്ഗി തപതീ**തി ന മം അയം അഗ്ഗി തപതി, ന താപം ജനേതി, ന സോചയതീതി അത്ഥോ. **ന സൂലോ**തി അയം സൂലോപി സാധുതച്ഛിതോ മം ന തപതി, ന മേ സോകം ഉപ്പാദേതി. **യഞ്ച മം മഞ്ഞതേ**തി യം പന മം മച്ഛീ ഏവം മഞ്ഞതി ‘‘അഞ്ഞം മച്ഛിം സോ പഞ്ചകാമഗുണരതിയാ ഗതോ’’തി, തദേവ മം തപതി സോചയതി. **സോ മം ദഹതീ**തി യോ പനേസ രാഗഗ്ഗി, സോ മം ദഹതി ഝാപേതി. **ചിത്തം ചൂപതപേതി മ**ന്തി രാഗസമ്പയുത്തകം മമ ചിത്തമേവ ച മം ഉപതാപേതി കിലമേതി വിഹേഠേതി. **ജാലിനോ**തി കേവട്ടേ ആലപതി. തേ ഹി ജാലസ്സ അത്ഥിതായ ‘‘ജാലിനോ’’തി വുച്ചന്തി. **മുഞ്ചഥായിരാ മ**ന്തി മുഞ്ചഥ മം സാമിനോതി യാചതി. **ന കാമേ ഹഞ്ഞതേ ക്വചീ**തി കാമേ പതിട്ഠിതോ കാമേന നീയമാനോ സത്തോ ന ക്വചി ഹഞ്ഞതി. ന ഹി തം തുമ്ഹാദിസാ ഹനിതും അനുച്ഛവികാതി പരിദേവതി. അഥ വാ **കാമേ**തി ഹേതുവചനേ ഭുമ്മം, കാമഹേതു മച്ഛിം അനുബന്ധമാനോ നാമ ന ക്വചി തുമ്ഹാദിസേഹി ഹഞ്ഞതീതി പരിദേവതി. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ നദീതീരം ഗതോ തസ്സ മച്ഛസ്സ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ കേവട്ടേ ഉപസങ്കമിത്വാ തം മച്ഛം മോചേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി . ‘‘തദാ മച്ഛീ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, മച്ഛോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മച്ഛജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൧൭] ൭. സേഗ്ഗുജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബോ ലോകോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പണ്ണികഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഏകകനിപാതേ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധാപി സത്ഥാ തം ‘‘കിം, ഉപാസക, ചിരസ്സം ആഗതോസീ’’തി പുച്ഛി. പണ്ണികഉപാസകോ ‘‘ധീതാ മേ, ഭന്തേ, നിച്ചം പഹംസിതമുഖീ, തമഹം വീമംസിത്വാ ഏകസ്സ കുലദാരകസ്സ അദാസിം, തത്ഥ ഇതികത്തബ്ബതായ

തുമ്ഹാകം ദസ്സനായ ആഗന്തും ഓകാസം ന ലഭി”ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “ന ഖോ, ഉപാസക, ഇദാനേവേസാ സീലവതീ, പുബ്ബേപി സീലവതീ, ത്വഞ്ച ന ഇദാനേവേതം വീമംസസി, പുബ്ബേപി വീമംസിയേവാ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. തദാ അയമേവ പണ്ണികഉപാസകോ “ധീതരം വീമംസിസ്സാമീ”തി അരഞ്ഞം നേത്വാ കിലേസവസേന ഇച്ഛന്തോ വിയ ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. അഥ നം പരിദേവമാനം പഠമഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൧൬൭. “സബ്ബോ ലോകോ അത്തമനോ അഹോസി, അകോവിദാ ഗാമധമ്മസ്സ സേഗ്ഗു;
കോമാരി കോ നാമ തവജ്ജ ധമ്മോ, യം ത്വം ഗഹിതാ പവനേ പരോദസീ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബോ ലോകോ അത്തമനോ അഹോസീ**തി, അമ്മ, സകലോപി സത്തലോകോ ഏതിസ്സാ കാമസേവനായ അത്തമനോ ജാതോ. **അകോവിദാ ഗാമധമ്മസ്സ സേഗ്ഗൂ**തി **സേഗ്ഗൂ**തി തസ്സാ നാമം. തേന ത്വം പന, അമ്മ, സേഗ്ഗു അകോവിദാ ഗാമധമ്മസ്സ, ഇമസ്മിം ഗാമധമ്മേ വസലധമ്മേ അകുസലാസീതി വുത്തം ഹോതി. **കോമാരി കോ നാമ തവജ്ജ ധമ്മോ**തി, അമ്മ, കുമാരി കോ നാമേസ തവ അജ്ജ സഭാവോ. **യം ത്വം ഗഹിതാ പവനേ പരോദസീ**തി ത്വം മയാ ഇമസ്മിം പവനേ സന്ഥവവസേന ഹത്ഥേ ഗഹിതാ പരോദസി ന സമ്പടിച്ഛസി, കോ ഏസ തവ സഭാവോ, കിം കുമാരികായേവ ത്വന്തി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ കുമാരികാ “ആമ, താത, കുമാരികായേവാഹം, നാഹം മേഥുനധമ്മം നാമ ജാനാമീ”തി വത്വാ പരിദേവമാനാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൬൮. “യോ ദുക്ഖഫുട്ഠായ ഭവേയ്യ താണം, സോ മേ പിതാ ദുബ്ഭി വനേ കരോതി;
സാ കസ്സ കന്ദാമി വനസ്സ മജ്ഝേ, യോ തായിതാ സോ സഹസം കരോതീ”തി.

സാ ഹേട്ഠാ കഥിതായേവ. ഇതി സോ പണ്ണികോ തദാ ധീതരം വീമംസിത്വാ ഗേഹം നേത്വാ കുലദാരകസ്സ ദത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പണ്ണികഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ ധീതാ ധീതായേവ, പിതാ പിതായേവ അഹോസി, തസ്സ കാരണസ്സ പച്ചക്ഖകാരികാ രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സേഗ്ഗുജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൧൮] ൮. കൂടവാണിജജാതകവണ്ണനാ

സഠസ്സ സാഠേയ്യമിദന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കൂടവാണിജം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിവാസിനോ ഹി കൂടവാണിജോ ച പണ്ഡിതവാണിജോ ച ദ്വേ വാണിജാ മിത്തികാ ഹുത്വാ പഞ്ച സകടസതാനി ഭണ്ഡസ്സ പൂരാപേത്വാ പുബ്ബന്തതോ അപരന്തം വിചരമാനാ വോഹാരം കത്വാ

ബഹും ലാഭം ലഭിത്വാ സാവത്ഥിം പച്ചാഗമിംസു. പണ്ഡിതവാണിജോ കൂടവാണിജം ആഹ - "സമ്മ, ഭണ്ഡം ഭാജേമാ"തി. കൂടവാണിജോ "അയം ദീഘരത്തം ദുക്ഖസേയ്യായ ദുബ്ഭോജനേന കിലന്തോ അത്തനോ ഘരേ നാനഗ്ഗരസം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ അജീരകേന മരിസ്സതി, അഥ സബ്ബമ്പേതം ഭണ്ഡം മയ്ഹമേവ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "നക്ഖത്തം ന മനാപം, ദിവസോ ന മനാപോ, സ്വേ ജാനിസ്സാമി , പുനദിവസേ ജാനിസ്സാമീ"തി കാലം ഖേപേതി. അഥ നം പണ്ഡിതവാണിജോ നിപ്പീളേത്വാ ഭാജാപേത്വാ ഗന്ധമാലം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ "കദാ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അഡ്ഢമാസമത്തോ മേ, ഭന്തേ, ആഗതസ്സാ"തി വത്വാ "അഥ കസ്മാ ഏവം പപഞ്ചം കത്വാ ബുദ്ധുപട്ഠാനം ആഗതോസീ"തി പുട്ഠോ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ "ന ഖോ, ഉപാസക, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കൂടവാണിജോയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തസ്സ വിനിച്ഛയാമച്ചോ അഹോസി. തദാ ഗാമവാസീ ച നഗരവാസീ ച ദ്വേ വാണിജാ മിത്താ അഹേസും. ഗാമവാസീ നഗരവാസിസ്സ സന്തികേ പഞ്ച ഫാലസതാനി ഠപേസി. സോ തേ ഫാലേ വിക്കിണിത്വാ മൂലം ഗഹേത്വാ ഫാലാനം ഠപിതട്ഠാനേ മൂസികവച്ചം ആകിരിത്വാ ഠപേസി. അപരഭാഗേ ഗാമവാസീ ആഗന്ത്വാ "ഫാലേ മേ ദേഹീ"തി ആഹ. കൂടവാണിജോ "ഫാലാ തേ മൂസികാഹി ഖാദിതാ"തി മൂസികവച്ചം ദസ്സേസി. ഇതരോ "ഖാദിതാവ ഹോന്തു, മൂസികാഹി ഖാദിതേ കിം സക്കാ കാതു"ന്തി ന്ഹാനത്ഥായ തസ്സ പുത്തം ആദായ ഗച്ഛന്തോ ഏകസ്സ സഹായകസ്സ ഗേഹേ "ഇമസ്സ കത്ഥചി ഗന്തും മാ അദത്ഥാ"തി വത്വാ അന്തോഗബ്ഭേ നിസീദാപേത്വാ സയം ന്ഹായിത്വാ കൂടവാണിജസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സോ "പുത്തോ മേ കഹ"ന്തി ആഹ. "സമ്മ, തവ പുത്തം തീരേ ഠപേത്വാ മമ ഉദകേ നിമുഗ്ഗകാലേ ഏകോ കുലലോ ആഗന്ത്വാ തവ പുത്തം നഖപഞ്ജരേന ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്തോ, അഹം പാണിം പഹരിത്വാ വിരവിത്വാ വായമന്തോപി മോചേതും നാസക്ഖി"ന്തി. "ത്വം മുസാ ഭണസി, കുലലാ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ഗന്തും സമത്ഥാ നാമ നത്ഥീ"തി. "സമ്മ, ഹോതു, അയുത്തേപി ഹോന്തേ അഹം കിം കരോമി, കുലലേനേവ തേ പുത്തോ നീതോ"തി. സോ തം സന്തജ്ജേത്വാ "അരേ ദുട്ഠചോര മനുസ്സമാരക , ഇദാനി തം വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ കഡ്ഢാപേസ്സാമീ"തി നിക്ഖമി. സോ "മമ രുച്ചനകമേവ കരോസീ"തി തേനേവ സദ്ധിം വിനിച്ഛയട്ഠാനം അഗമാസി.

കൂടവാണിജോ ബോധിസത്തം ആഹ - "അയം, സാമി, മമ പുത്തം ഗഹേത്വാ ന്ഹായിതും ഗതോ, 'കഹം മേ പുത്തോ'തി വുത്തേ 'കുലലേന ഹടോ'തി ആഹ, വിനിച്ഛിനഥ മേ അട്ട"ന്തി. ബോധിസത്തോ "സച്ചം ഭണേ"തി ഇതരം പുച്ഛി. സോ ആഹ - "ആമ, സാമി, അഹം തം ആദായ ഗതോ, സേനേന പഹടഭാവോ സച്ചമേവ, സാമീ"തി. "കിം പന ലോകേ കുലലാ നാമ ദാരകേ ഹരന്തീ"തി? "സാമി, അഹമ്പി തുമ്ഹേ പുച്ഛാമി - "കുലലാ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഗന്തും ന സക്കോന്തി, മൂസികാ പന അയഫാലേ ഖാദന്തീ"തി. "ഇദം കിം നാമാ"തി? "സാമി, മയാ ഏതസ്സ ഘരേ പഞ്ച ഫാലസതാനി ഠപിതാനി, സ്വായം 'ഫാലാ തേ മൂസികാഹി ഖാദിതാ'തി വത്വാ 'ഇദം തേ ഫാലേ ഖാദിതമൂസികാനം വച്ച'ന്തി വച്ചം ദസ്സേതി, സാമി, മൂസികാ

ചേ ഫാലേ ഖാദന്തി, കുലലാപി ദാരകേ ഹരിസ്സന്തി. സചേ ന ഖാദന്തി, സേനാപി തം ന ഹരിസ്സന്തി. ഏസോ പന ‘ഫാലാ തേ മൂസികാഹി ഖാദിതാ’തി വദതി, തേസം ഖാദിതഭാവം വാ അഖാദിതഭാവം വാ ജാനാഥ, അഡ്ഡം മേ വിനിച്ഛിനഥാ’’തി. ബോധിസത്തോ ‘‘സംസ്സ പടിസാഠേയ്യം കത്വാ ജിനിസ്സാമീതി ഇമിനാ ചിന്തിതം ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ ‘‘സുട്ഠു തേ ചിന്തിത’’ന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൩൭. ‘‘സംസ്സ സാഠേയ്യമിംദ സുചിന്തിതം, പച്ചോഡ്ഡിതം പടികൂടസ്സ കൂടം;
ഫാലം ചേ ഖാദേയ്യും മൂസികാ, കസ്മാ കുമാരം കുലലാ ന ഹരേയ്യും.

൧൩൮. ‘‘കൂടസ്സ ഹി സന്തി കൂടകൂടാ, ഭവതി ചാപി നികതിനോ നികത്യാ;
ദേഹി പുത്തനട്ഠ ഫാലനട്ഠസ്സ ഫാലം, മാ തേ പുത്തമഹാസി
ഫാലനട്ഠോ’’തി.

തത്ഥ **സംസ്സാ**തി സംഭാവേന കേരാടികേന ‘‘ഏകം ഉപായം കത്വാ പരസന്തകം ഖാദിതും വട്ടതീ’’തി സംസ്സ. **സാഠേയ്യമിദം സുചിന്തിത**ന്തി ഇദം പടിസാഠേയ്യം ചിന്തേന്തേന തയാ സുട്ഠു ചിന്തിതം. **പച്ചോഡ്ഡിതം പടികൂടസ്സ കൂട**ന്തി കൂടസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തയാ പടികൂടം സുട്ഠു പച്ചോഡ്ഡിതം, പടിഭാഗം കത്വാ ഓഡ്ഡിതസദിസമേവ കതന്തി അത്ഥോ. **ഫാലം ചേ ഖാദേയ്യും മൂസികാ**തി യദി മൂസികാ ഫാലം ഖാദേയ്യും. **കസ്മാ കുമാരം കുലലാ ന ഹരേയ്യു**ന്തി മൂസികാസു ഫാലേ ഖാദന്തീസു കുലലാ കിം കാരണാ കുമാരം നോ ഹരേയ്യും.

കൂടസ്സ ഹി സന്തി കൂടകൂടാതി ത്വം ‘‘അഹമേവ മൂസികാഹി ഫാലേ ഖാദാപിതപുരിസോ കൂടോ’’തി മഞ്ഞസി, താദിസസ്സ പന കൂടസ്സ ഇമസ്മിം ലോകേ ബഹൂ കൂടാ സന്തി, കൂടസ്സ കൂടാതി കൂടപടികൂടാനം ഏതം നാമം, കൂടസ്സ പടികൂടാ നാമ സന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **ഭവതി ചാപി നികതിനോ നികത്യാ**തി നികതിനോ നേകതികസ്സ വഞ്ചനകപുഗ്ഗലസ്സ നികത്യാ അപരോ നികതികാരകോ വഞ്ചനകപുരിസോ ഭവതിയേവ. **ദേഹി പുത്തനട്ഠ ഫാലനട്ഠസ്സ ഫാല**ന്തി അമ്ഭോ നട്ഠപുത്ത പുരിസ, ഏതസ്സ നട്ഠഫാലസ്സ ഫാലം ദേഹി. **മാ തേ പുത്തമഹാസി ഫാലനട്ഠോ**തി സചേ ഹിസ്സ ഫാലം ന ദസ്സസി, പുത്തം തേ ഹരിസ്സതി, തം തേ ഏസ മാ ഹരതു, ഫാലമസ്സ ദേഹീതി. ‘‘ദേമി, സാമി, സചേ മേ പുത്തം ദേതീ’’തി. ‘‘ദേമി, സാമി, സചേ മേ ഫാലേ ദേതീ’’തി. ഏവം നട്ഠപുത്തോ പുത്തം, നട്ഠഫാലോ ച ഫാലം പടിലഭിത്വാ ഉഭോപി യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കൂടവാണിജോ ഇദാനി കൂടവാണിജോവ, പണ്ഡിതവാണിജോ പണ്ഡിതവാണിജോയേവ, വിനിച്ഛയാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കൂടവാണിജജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൧൯] ൯. ഗരഹിതജാതകവണ്ണനാ

ഹിരഞ്ഞം മേ സുവണ്ണം മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനഭിരതിയാ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏതസ്സ ഹി പച്ചേകം ഗഹിതം ആരമ്മണം നാമ നത്ഥി, അനഭിരതിവാസം വസന്തം പന തം സത്ഥു സന്തികം ആനേസും. സോ സത്ഥാരാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുട്ഠോ ‘‘സച്ച’’ന്തി വത്വാ ‘‘കിംകാരണാ’’തി വുത്തേ

‘‘കിലേസവസേനാ’’തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘അയം, ഭിക്ഖു, കിലേസോ നാമ പുബ്ബേ തിരച്ഛാനേഹിപി ഗരഹിതോ, ത്വം ഏവരൂപേ സാസനേ പബ്ബജിതോ കസ്മാ തിരച്ഛാനേഹിപി ഗരഹിതകിലേസവസേന ഉക്കണ്ഠിതോ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ വാനരയോനിയം നിബ്ബത്തി. തമേനം ഏകോ വനചരകോ ഗഹേത്വാ ആനേത്വാ രഞ്ഞോ അദാസി. സോ ചിരം രാജഗേഹേ വസമാനോ വത്തസമ്പന്നോ അഹോസി, മനുസ്സലോകേ വത്തമാനം കിരിയം യേഭുയ്യേന അഞ്ഞാസി. രാജാ തസ്സ വത്തേ പസീദിത്വാ വനചരകം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘ഇമം വാനരം ഗഹിതട്ഠാനേയേവ വിസ്സജ്ജേഹീ’’തി ആണാപേസി , സോ തഥാ അകാസി. വാനരഗണോ ബോധിസത്തസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ തസ്സ ദസ്സനത്ഥായ മഹന്തേ പാസാണപിട്ഠേ സന്നിപതിത്വാ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദനീയം കഥം കത്വാ ‘‘സമ്മ, കഹം ഏത്തകം കാലം വുത്ഥോസീ’’തി ആഹ. ‘‘ബാരാണസിയം രാജനിവേസനേ’’തി. ‘‘അഥ കഥം മുത്തോസീ’’തി? ‘‘രാജാ മം കേളിമക്കടം കത്വാ മമ വത്തേ പസന്നോ മം വിസ്സജ്ജേസീ’’തി.

അഥ നം തേ വാനരാ ‘‘മനുസ്സലോകേ വത്തമാനകിരിയം നാമ തുമ്ഹേ ജാനിസ്സഥ , അമ്ഹാകമ്പി താവ കഥേഥ, സോതുകാമമ്ഹാ’’തി ആഹംസു. ‘‘മാ മം മനുസ്സാനം കിരിയം പുച്ഛഥാ’’തി. ‘‘കഥേഥ സോതുകാമമ്ഹാ’’തി. ബോധിസത്തോപി ‘‘മനുസ്സാ നാമ ഖത്തിയാപി ബ്രാഹ്മണാപി ‘മയ്ഹം മയ്ഹ’ന്തി വദന്തി, ഹുത്വാ അഭാവട്ഠേന അനിച്ചതം ന ജാനന്തി, സുണാഥ ദാനി തേസം അന്ധബാലാനം കാരണ’’ന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൨൮൮. ‘‘ഹിരഞ്ഞം മേ സുവണ്ണം മേ, ഏസാ രത്തിം ദിവാ കഥാ;
ദുമ്മേധാനം മനുസ്സാനം, അരിയധമ്മം അപസ്സതം.

൨൮൯. ‘‘ദ്വേ ദ്വേ ഗഹപതയോ ഗേഹേ, ഏകോ തത്ഥ അമസ്സുകോ;
ലമ്ബത്ഥനോ വേണികതോ, അഥോ അങ്കിതകണ്ണകോ;
കീതോ ധനേന ബഹുനാ, സോ തം വിതുദതേ ജന’’ന്തി.

തത്ഥ **ഹിരഞ്ഞം മേ സുവണ്ണം മേ**തി ദേസനാസീസമത്തമേതം, ഇമിനാ പന പദദ്വയേന ദസവിധമ്പി രതനം സബ്ബം, പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണം ഖേത്തവത്ഥും ദ്വിപദചതുപ്പദഞ്ച സബ്ബം ദസ്സേന്തോ ‘‘ഇദം മേ ഇദം മേ’’തി ആഹ. **ഏസാ രത്തിം ദിവാ കഥാ**തി ഏസാ മനുസ്സാനം രത്തിഞ്ച ദിവാ ച നിച്ചകാലം കഥാ. അഞ്ഞം പന തേ ‘‘പഞ്ചക്ഖന്ധാ അനിച്ചാ’’തി വാ ‘‘ഹുത്വാ ന ഭവന്തീ’’തി വാ ന ജാനന്തി, ഏവമേവ പരിദേവന്താ വിചരന്തി. **ദുമ്മേധാന**ന്തി അപ്പപഞ്ഞാനം. **അരിയധമ്മം അപസ്സത**ന്തി അരിയാനം ബുദ്ധാദീനം ധമ്മം, അരിയം വാ നിദ്ദോസം നവവിധം ലോകുത്തരധമ്മം അപസ്സന്താനം ഏസാവ കഥാ. അഞ്ഞാ പന ‘‘അനിച്ചം വാ ദുക്ഖം വാ’’തി തേസം കഥാ നാമ നത്ഥി.

ഗഹപതയോതി ഗേഹേ അധിപതിഭൂതാ. **ഏകോ തത്ഥാ**തി തേസു ദ്വീസു ഘരസാമികേസു ‘‘ഏകോ’’തി മാതുഗാമം സന്ധായ വദതി. തത്ഥ **വേണികതോ**തി കതവേണീ, നാനപ്പകാരേന സണ്ഠാപിതകേസകലാപോതി അത്ഥോ. **അഥോ അങ്കിതകണ്ണകോ**തി അഥ സ്വേവ വിദ്ധകണ്ണോ ഛിദ്ദകണ്ണോതി ലമ്ബകണ്ണതം സന്ധായാഹ. **കീതോ ധനേന ബഹുനാ**തി സോ പനേസ അമസ്സുകോ ലമ്ബത്ഥനോ വേണികതോ അങ്കിതകണ്ണോ മാതാപിതൂനം ബഹും ധനം ദത്വാ കീതോ,

മണ്ഡേത്വാ പസാധേത്വാ യാനം ആരോപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഘരം ആനീതോ. **സോ തം വിതുദതേ ജന**ന്തി സോ ഗഹപതി ആഗതകാലതോ പട്ഠായ തസ്മിം ഗേഹേ ദാസകമ്മകരാദിഭേദം ജനം "അരേ ദുട്ഠദാസ ദുട്ഠദാസി, ഇമം ന കരോസീ"തി മുഖസത്തീഹി വിതുദതി, സാമികോ വിയ ഹുത്വാ മഹാജനം വിചാരേതി. ഏവം താവ "മനുസ്സലോകേ അതിവിയ അയുത്ത"ന്തി മനുസ്സലോകം ഗരഹി.

തം സുത്വാ സബ്ബേ വാനരാ "മാ കഥേഥ, മാ കഥേഥ, അസോതബ്ബയുത്തകം അസ്സുമ്ഹാ"തി ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി കണ്ണേ ദള്ഹം പിദഹിംസു. "ഇമസ്മിം ഠാനേ അമ്ഹേഹി ഇദം അയുത്തം സുത"ന്തി തം ഠാനമ്പി ഗരഹിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമംസു. സോ പിട്ഠിപാസാണോ ഗരഹിതപിട്ഠിപാസാണോയേവ കിര നാമ ജാതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. "തദാ വാനരഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, വാനരിന്ദോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഗരഹിതജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൨൦] ൧൦. ധമ്മധജജാതകവണ്ണനാ

സുഖം ജീവിതരൂപോസീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കിയേവ, സന്താസമത്തമ്പി പന കാതും നാസക്ഖീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം യസപാണി നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി, കാളകോ നാമസ്സ സേനാപതി അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സേവ പുരോഹിതോ അഹോസി നാമേന ധമ്മധജോ നാമ, രഞ്ഞോ പന സീസപ്പസാധനകപ്പകോ ഛത്തപാണി നാമ. രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതി, സേനാപതി പനസ്സ വിനിച്ഛയം കരോന്തോ ലഞ്ജം ഖാദതി പരപിട്ഠിമംസികോ, ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അസ്സാമികേ സാമികേ കരോതി. അഥേകദിവസം വിനിച്ഛയേ പരാജിതോ മനുസ്സോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തോ വിനിച്ഛയാ നിക്ഖന്തോ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തം ബോധിസത്തം ദിസ്വാ തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ "തുമ്ഹാദിസേസു നാമ, സാമി, രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസന്തേസു കാളകസേനാപതി ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അസ്സാമികേ സാമികേ കരോതീ"തി അത്തനോ പരാജിതഭാവം ബോധിസത്തസ്സ കഥേസി. ബോധിസത്തോ കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ "ഏഹി ഭണേ, അഡ്ഡം തേ വിനിച്ഛിനിസ്സാമീ"തി തം ഗഹേത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം അഗമാസി. മഹാജനോ സന്നിപതി, ബോധിസത്തോ തം അഡ്ഡം പടിവിനിച്ഛിനിത്വാ സാമികഞ്ഞേവ സാമികം അകാസി.

മഹാജനോ സാധുകാരം അദാസി, സോ സദ്ദോ മഹാ അഹോസി. രാജാ തം സുത്വാ "കിം സദ്ദോ നാമേസോ"തി പുച്ഛി. "ദേവ, ധമ്മധജപണ്ഡിതേന ദുബ്ബിനിച്ഛിതോ അഡ്ഡോ സുവിനിച്ഛിതോ, തത്രേസ സാധുകാരസദ്ദോ"തി. രാജാ തുട്ഠോ ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ "അഡ്ഡോ കിര തേ ആചരിയ വിനിച്ഛിതോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാരാജ, കാളകേന ദുബ്ബിനിച്ഛിതം അഡ്ഡം

വിനിച്ഛിനി''ന്തി വുത്തേ ''ഇതോ ദാനി പട്ഠായ തുമ്ഹേവ അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനഥ, മയ്ഹഞ്ച കണ്ണസുഖം ഭവിസ്സതി ലോകസ്സ ച വുഡ്ഢീ''തി വത്വാ അനിച്ഛന്തമ്പി തം ''സത്താനുദ്ദയായ വിനിച്ഛയേ നിസീദഥാ''തി യാചിത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേസി. തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ വിനിച്ഛയേ നിസീദതി, സാമികേയേവ സാമികേ കരോതി.

കാളകോ തതോ പട്ഠായ ലഞ്ജം അലഭന്തോ ലാഭതോ പരിഹായിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ''മഹാരാജ, ധമ്മദ്ധജപണ്ഡിതോ തവ രജ്ജം പത്ഥേതീ''തി ബോധിസത്തം രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദി. രാജാ അസദ്ദഹന്തോ ''മാ ഏവം അവചാ''തി പടിക്ഖിപിത്വാ പുന തേന ''സചേ മേ ന സദ്ദഹഥ, തസ്സാഗമനകാലേ വാതപാനേന ഓലോകേഥ. അഥാനേന സകലനഗരസ്സ അത്തനോ ഹത്ഥേ കതഭാവം പസ്സിസ്സഥാ''തി വുത്തേ രാജാ തസ്സ അഡ്ഡകാരകപരിസം ദിസ്വാ ''ഏതസ്സേവ പരിസാ''തി സഞ്ഞായ ഭിജ്ജിത്വാ ''കിം കരോമ സേനാപതീ''തി പുച്ഛി. ''ദേവ, ഏതം മാരേതും വട്ടതീ''തി . ''ഓളാരികദോസം അപസ്സന്താ കഥം മാരേസ്സാമാ''തി? ''അത്ഥേകോ ഉപായോ''തി. ''കതരൂപായോ''തി. ''അസയ്ഹമസ്സ കമ്മം ആരോപേത്വാ തം കാതും അസക്കോന്തം തം തേന ദോസേന മാരേസ്സാമാ''തി. ''കിം പന അസയ്ഹകമ്മ''ന്തി? ''മഹാരാജ, ഉയ്യാനം നാമ സാരഭൂമിയം രോപിതം പടിജഗ്ഗിയമാനം തീഹി ചതൂഹി സംവച്ഛരേഹി ഫലം ദേതി. തുമ്ഹേ തം പക്കോസാപേത്വാ 'സ്വേ ഉയ്യാനം കീളിസ്സാമ, ഉയ്യാനം മേ മാപേഹീ'തി വദഥ, സോ മാപേതും ന സക്ഖിസ്സതി. അഥ നം തസ്മിം ദോസേ മാരേസ്സാമാ''തി.

രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''പണ്ഡിത, മയ്ഹം പുരാണഉയ്യാനേ ചിരം കീളിമ്ഹ, ഇദാനി നവഉയ്യാനേ കീളിതുകാമമ്ഹ, സ്വേ കീളിസ്സാമ, ഉയ്യാനം നോ മാപേഹി, സചേ മാപേതും ന സക്ഖിസ്സസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ''തി. ബോധിസത്തോ ''കാളകേന ലഞ്ജം അലഭമാനേന രാജാ അന്തരേ പരിഭിന്നോ ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ''സക്കോന്തോ ജാനിസ്സാമി, മഹാരാജാ''തി വത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ചിന്തയമാനോ സയനേ നിപജ്ജി, സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ ബോധിസത്തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ ''കിം ചിന്തേസി പണ്ഡിതാ''തി പുച്ഛി. ''കോസി ത്വ''ന്തി? ''സക്കോഹമസ്മീ''തി. ''രാജാ മം 'ഉയ്യാനം മാപേഹീ'തി ആഹ, തം ചിന്തേമീ''തി. ''പണ്ഡിത, മാ ചിന്തയി, അഹം തേ നന്ദനവനചിത്തലതാവനസദിസം ഉയ്യാനം മാപേസ്സാമി, കതരസ്മിം ഠാനേ മാപേമീ''തി? ''അസുകട്ഠാനേ മാപേഹീ''തി. സക്കോ മാപേത്വാ ദേവപുരമേവ ഗതോ.

പുനദിവസേ ബോധിസത്തോ ഉയ്യാനം പച്ചക്ഖതോ ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - ''നിട്ഠിതം തേ, മഹാരാജ, ഉയ്യാനം, കീളസ്സൂ''തി. രാജാ ഗന്ത്വാ അട്ഠാരസഹത്ഥേന മനോസിലാവണ്ണേന പാകാരേന പരിക്ഖിത്തം ദ്വാരട്ടാലകസമ്പന്നം പുപ്ഫഫലഭാരഭരിതനാനാരുക്ഖപടിമണ്ഡിതം ഉയ്യാനം ദിസ്വാ കാളകം പുച്ഛി - ''പണ്ഡിതേന അമ്ഹാകം വചനം കതം, ഇദാനി കിം കരോമാ''തി. ''മഹാരാജ, ഏകരത്തേന ഉയ്യാനം മാപേതും സക്കോന്തോ രജ്ജം ഗഹേതും കിം ന സക്കോതീ''തി? ''ഇദാനി കിം കരോമാ''തി? ''അപരമ്പി നം അസയ്ഹകമ്മം കാരേമാ''തി. ''കിം കമ്മം നാമാ''തി? ''സത്തരതനമയം പോക്ഖരണിം മാപേമാ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''ആചരിയ, ഉയ്യാനം താവ തേ മാപിതം , ഏതസ്സ പന അനുച്ഛവികം

സത്തരതനമയം പോക്ഖരണിം മാപേഹി. സചേ മാപേതും ന സക്ഖിസ്സസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ''സാധു, മഹാരാജ, സക്കോന്തോ മാപേസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥസ്സ സക്കോ പോക്ഖരണിം മാപേസി സോഭഗ്ഗപ്പത്തം സതതിത്ഥം സഹസ്സവങ്കം പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം നന്ദനപോക്ഖരണിസദിസം.

പുനദിവസേ ബോധിസത്തോ തമ്പി പച്ചക്ഖം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - ''മാപിതാ, ദേവ, പോക്ഖരണീ''തി. രാജാ തമ്പി ദിസ്വാ ''ഇദാനി കിം കരോമാ''തി കാളകം പുച്ഛി. ''ഉയ്യാനസ്സ അനുച്ഛവികം ഗേഹം മാപേതും ആണാപേഹി, ദേവാ''തി. രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''ഇദാനി, ആചരിയ, ഇമസ്സ ഉയ്യാനസ്സ ചേവ പോക്ഖരണിയാ ച അനുച്ഛവികം സബ്ബദന്തമയം ഗേഹം മാപേഹി, നോ ചേ മാപേസ്സസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ''തി ആഹ. അഥസ്സ സക്കോ ഗേഹമ്പി മാപേസി. ബോധിസത്തോ പുനദിവസേ തമ്പി പച്ചക്ഖം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തമ്പി ദിസ്വാ ''ഇദാനി കിം കരോമാ''തി കാളകം പുച്ഛി. ''ഗേഹസ്സ അനുച്ഛവികം മണിം മാപേതും ആണാപേഹി, മഹാരാജാ''തി ആഹ. രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''പണ്ഡിത, ഇമസ്സ ദന്തമയഗേഹസ്സ അനുച്ഛവികം മണിം മാപേഹി, മണിആലോകേന വിചരിസ്സാമ. സചേ മാപേതും ന സക്കോസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ''തി ആഹ. അഥസ്സ സക്കോ മണിമ്പി മാപേസി.

ബോധിസത്തോ പുനദിവസേ തം പച്ചക്ഖം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി . രാജാ തമ്പി ദിസ്വാ ''ഇദാനി കിം കരിസ്സാമാ''തി കാളകം പുച്ഛി. ''മഹാരാജ, ധമ്മധജബ്രാഹ്മണസ്സ ഇച്ഛിതിച്ഛിതദായികാ ദേവതാ അത്ഥി മഞ്ഞേ, ഇദാനി യം ദേവതാപി മാപേതും ന സക്കോതി, തം ആണാപേഹി. ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം നാമ മനുസ്സം ദേവതാപി മാപേതും ന സക്കോതി, തസ്മാ 'ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം മേ ഉയ്യാനപാലം മാപേഹീ'തി തം വദാഹീ''തി. രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ''ആചരിയ, തയാ അമ്ഹാകം ഉയ്യാനം, പോക്ഖരണീ, ദന്തമയപാസാദോ, തസ്സ ആലോകകരണത്ഥായ മണിരതനഞ്ച മാപിതം, ഇദാനി മേ ഉയ്യാനരക്ഖകം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉയ്യാനപാലം മാപേഹി, നോ ചേ മാപേസ്സസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ''ഹോതു, ലഭമാനോ ജാനിസ്സാമീ''തി ഗേഹം ഗന്ത്വാ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ നിപന്നോ പച്ചൂസകാലേ പബുജ്ഝിത്വാ സയനപീഠേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - ''സക്കോ ദേവരാജാ യം അത്തനാ സക്കാ മാപേതും, തം മാപേസി, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം പന ഉയ്യാനപാലം ന സക്കാ മാപേതും, ഏവം സന്തേ പരേസം ഹത്ഥേ മരണതോ അരഞ്ഞേ അനാഥമരണമേവ വരതര''ന്തി. സോ കസ്സചി അനാരോചേത്വാ പാസാദാ ഓതരിത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേനേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ സതം ധമ്മം ആവജ്ജമാനോ നിസീദി.

സക്കോ തം കാരണം ഞത്വാ വനചരകോ വിയ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, ത്വം സുഖുമാലോ, അദിട്ഠപുബ്ബദുക്ഖരൂപോ വിയ ഇമം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ കിം കരോന്തോ നിസിന്നോസീ''തി ഇമമത്ഥം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൧.''സുഖം ജീവിതരൂപോസി, രട്ഠാ വിവനമാഗതോ;
സോ ഏകകോ രുക്ഖമൂലേ, കപണോ വിയ ഝായസീ''തി.

തത്ഥ **സുഖം ജീവിതരൂപോസീ**തി ത്വം സുഖേന ജീവിതസദിസോ സുഖേധിതോ സുഖപരിഹതോ വിയ. **രട്ഠാ**തി ആകിണ്ണമനുസ്സട്ഠാനാ. **വിവനമാഗതോ**തി നിരുദകട്ഠാനം അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ. **രുക്ഖമൂലേ**തി രുക്ഖസമീപേ. **കപണോ വിയ ഝായസീ**തി കപണോ വിയ ഏകകോ നിസിന്നോ ഝായസി പജ്ഝായസി, കിം നാമേതം ചിന്തേസീതി പുച്ഛി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൦. "സുഖം ജീവിതരൂപോസ്മി, രട്ഠാ വിവനമാഗതോ;
സോ ഏകകോ രുക്ഖമൂലേ, കപണോ വിയ ഝായാമി;
സതം ധമ്മം അനുസ്സര"ന്തി.

തത്ഥ **സതം ധമ്മം അനുസ്സര**ന്തി, സമ്മ, സച്ചമേതം, അഹം സുഖം ജീവിതരൂപോ രട്ഠാ ച വിവനമാഗതോ, സോഹം ഏകകോവ ഇമസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ കപണോ വിയ ഝായാമി. യം പന വദേസി "കിം നാമേതം ചിന്തേസീ"തി, തം തേ പവേദേമി "സതം ധമ്മ"ന്തി. അഹഞ്ഹി സതം ധമ്മം അനുസ്സരന്തോ ഇധ നിസിന്നോ. **സതം ധമ്മ**ന്തി ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനം സതം സപ്പുരിസാനം പണ്ഡിതാനം ധമ്മം. ലാഭോ അലാഭോ യസോ അയസോ നിന്ദാ പസംസാ സുഖം ദുക്ഖന്തി അയഞ്ഹി അട്ഠവിധോ ലോകധമ്മോ. ഇമിനാ പന അബ്ഭാഹതാ സന്തോ ന കമ്പന്തി ന പവേധേന്തി, അയമേത്ഥ അകമ്പനസങ്ഖാതോ സതം ധമ്മോ ഇമം അനുസ്സരന്തോ നിസിന്നോമ്ഹീതി ദീപേതി.

അഥ നം സക്കോ "ഏവം സന്തേ, ബ്രാഹ്മണ, ഇമസ്മിം ഠാനേ കസ്മാ നിസിന്നോസീ"തി. "രാജാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉയ്യാനപാലം ആഹരാപേതി, താദിസം ന സക്കോമി ലദ്ധും, സോഹം 'കിം മേ പരസ്സ ഹത്ഥേ മരണേന, അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അനാഥമരണം മരിസ്സാമീ'തി ചിന്തേത്വാ ഇധാഗന്ത്വാ നിസിന്നോ"തി. "ബ്രാഹ്മണ, അഹം സക്കോ ദേവരാജാ, മയാ തേ ഉയ്യാനാദീനി മാപിതാനി, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉയ്യാനപാലം മാപേതും ന സക്കാ, തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ സീസപ്പസാധനകപ്പകോ ഛത്തപാണി നാമ, സോ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതേന ഉയ്യാനപാലേന അത്ഥേ സതി ഏതം കപ്പകം ഉയ്യാനപാലം കാതും വദേഹീ"തി. ഇതി സക്കോ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ "മാ ഭായീ"തി സമസ്സാസേത്വാ അത്തനോ ദേവപുരമേവ ഗതോ.

ബോധിസത്തോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഛത്തപാണിമ്പി തത്ഥേവ ദിസ്വാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "ത്വം കിര, സമ്മ ഛത്തപാണി, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "കോ തേ മയ്ഹം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതഭാവം ആചിക്ഖീ"തി വുത്തേ "സക്കോ, ദേവരാജാ"തി വത്വാ "കിംകാരണാ ആചിക്ഖീ"തി പുട്ഠോ "ഇമിനാ നാമ കാരണേനാ"തി സബ്ബം ആചിക്ഖി. സോ "ആമ, അഹം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ"തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാവ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "അയം, മഹാരാജ, ഛത്തപാണി, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ, ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതേന ഉയ്യാനപാലേന അത്ഥേ സതി ഇമം ഉയ്യാനപാലം കരോഥാ"തി ആഹ. അഥ നം രാജാ "ത്വം കിര ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോസീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "കതമേഹി ചതുരങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോസീ"തി?

“അനുസൂയകോ അഹം ദേവ, അമജ്ജപായകോ അഹം;
നിസ്നേഹകോ അഹം ദേവ, അക്കോധനം അധിട്ഠിതോ”തി.

“മയ്ഹഞ്ഹി, മഹാരാജ, ഉസൂയാ നാമ നത്ഥി, മജ്ജം മേ ന പിവിതപുബ്ബം, പരേസു മേ സ്നേഹോ വാ കോധോ വാ ന ഭൂതപൂബ്ബോ. ഇമേഹി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോമ്ഹീ”തി.

അഥ നം രാജാ, ഭോ ഛത്തപാണി, “അനുസൂയകോസ്മീ”തി വദസീതി. “ആമ, ദേവ, അനുസൂയകോമ്ഹീ”തി. “കിം ആരമ്മണം ദിസ്വാ അനുസൂയകോ ജാതോസീ”തി? “സുണാഹി ദേവാ”തി അത്തനോ അനുസൂയകകാരണം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ഇത്ഥിയാ കാരണാ രാജ, ബന്ധാപേസിം പുരോഹിതം;
സോ മം അത്ഥേ നിവേദേസി, തസ്മാഹം അനുസൂയകോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, ദേവ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിംയേവ ബാരാണസിനഗരേ താദിസോവ രാജാ ഹുത്വാ ഇത്ഥിയാ കാരണാ പുരോഹിതം ബന്ധാപേസിം.

“അബദ്ധാ തത്ഥ ബജ്ഝന്തി, യത്ഥ ബാലാ പഭാസരേ;
ബദ്ധാപി തത്ഥ മുച്ചന്തി, യത്ഥ ധീരാ പഭാസരേ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൨൦) -

ഇമസ്മിഞ്ഹി ജാതകേ ആഗതനയേനേവ ഏകസ്മിം കാലേ അയം ഛത്തപാണി രാജാ ഹുത്വാ ചതുസട്ഠിയാ പാദമൂലികേഹി സദ്ധിം സമ്പദുസ്സിത്വാ ബോധിസത്തം അത്തനോ മനോരഥം അപൂരേന്തം നാസേതുകാമായ ദേവിയാ പരിഭിന്നോ ബന്ധാപേസി. തദാ നം ബന്ധിത്വാ ആനീതോ ബോധിസത്തോ യഥാഭൂതം ദേവിയാ ദോസം ആരോപേത്വാ സയം മുത്തോ രഞ്ഞാ ബന്ധാപിതേ സബ്ബേപി തേ പാദമൂലികേ മോചേത്വാ “ഏതേസഞ്ച ദേവിയാ ച അപരാധം ഖമഥ, മഹാരാജാ”തി ഓവദി. സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബം. തം സന്ധായാഹ -

“ഇത്ഥിയാ കാരണാ രാജ, ബന്ധാപേസിം പുരോഹിതം;
സോ മം അത്ഥേ നിവേദേസി, തസ്മാഹം അനുസൂയകോ”തി.

തദാ പന സോഹം ചിന്തേസിം - “അഹം സോളസ സഹസ്സഇത്ഥിയോ പഹായ ഏതം ഏകമേവ കിലേസവസേന സങ്ഗണ്ഹന്തോപി സന്തപ്പേതും നാസക്ഖിം, ഏവം ദുപ്പൂരണീയാനം ഇത്ഥീനം കുജ്ഝനം നാമ നിവത്ഥവത്ഥേ കിലിസ്സന്തേ ‘കസ്മാ കിലിസ്സസീ’തി കുജ്ഝനസദിസം ഹോതി, ഭുത്തഭത്തേ ഗൂഥഭാവം ആപജ്ജന്തേ ‘കസ്മാ ഏതം സഭാവം ആപജ്ജസീ’തി കുജ്ഝനസദിസം ഹോതി. ‘ഇതോ ദാനി പട്ഠായ യാവ അരഹത്തം ന പാപുണാമി, താവ കിലേസം നിസ്സായ മയി ഉസൂയാ മാ ഉപ്പജ്ജതൂ’”തി അധിട്ഠഹിം. തതോ പട്ഠായ അനുസൂയകോ ജാതോ. ഇദം സന്ധായ - “തസ്മാഹം അനുസൂയകോ”തി ആഹ.

അഥ നം രാജാ “സമ്മ ഛത്തപാണി, കിം ആരമ്മണം ദിസ്വാ അമജ്ജപോ ജാതോസീ”തി പുച്ഛി. സോ തം കാരണം ആചിക്ഖന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“മത്തോ അഹം മഹാരാജ, പുത്തമംസാനി ഖാദയിം;

തസ്സ സോകേനഹം ഫുട്ഠോ, മജ്ജപാനം വിവജ്ജയി''ന്തി.

അഹം, മഹാരാജ, പുബ്ബേ താദിസോ ബാരാണസിരാജാ ഹുത്വാ മജ്ജേന വിനാ വത്തിതും നാസക്ഖിം, അമംസകഭത്തമ്പി ഭുഞ്ജിതും നാസക്ഖിം. നഗരേ ഉപോസഥദിവസേസു മാഘാതോ ഹോതി, ഭത്തകാരകോ പക്ഖസ്സ തേരസിയഞ്ഞേവ മംസം ഗഹേത്വാ ഠപേസി, തം ദുന്നിക്ഖിത്തം സുനഖാ ഖാദിംസു. ഭത്തകാരകോ ഉപോസഥദിവസേ മംസം അലഭിത്വാ രഞ്ഞോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം പചിത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ ഉപനാമേതും അസക്കോന്തോ ദേവിം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവി, അജ്ജ മേ മംസം ന ലദ്ധം, അമംസകഭോജനം നാമ ഉപനാമേതും ന സക്കോമി, കിന്തി കരോമീ''തി ആഹ. ''താത, മയ്ഹം പുത്തോ രഞ്ഞോ പിയോ മനാപോ, പുത്തം മേ ദിസ്വാ രാജാ തമേവ ചുമ്ബന്തോ പരിസ്സജന്തോ അത്തനോ അത്ഥിഭാവമ്പി ന ജാനാതി, അഹം പുത്തം മണ്ഡേത്വാ രഞ്ഞോ ഊരുമ്ഹി നിസീദാപേയ്യം, രഞ്ഞോ പുത്തേന സദ്ധിം കീളനകാലേ ത്വം ഭത്തം ഉപനേയ്യാസീ''തി. സാ ഏവം വത്വാ അത്തനോ പുത്തം അലങ്കതാഭരണം മണ്ഡേത്വാ രഞ്ഞോ ഊരുമ്ഹി നിസീദാപേസി. രഞ്ഞോ പുത്തേന സദ്ധിം കീളനകാലേ ഭത്തകാരകോ ഭത്തം ഉപനാമേസി. രാജാ സുരാമദമത്തോ പാതിയം മംസം അദിസ്വാ ''മംസം കഹ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''അജ്ജ, ദേവ, ഉപോസഥദിവസം മാഘാതതായ മംസം ന ലദ്ധ''ന്തി വുത്തേ ''മയ്ഹം മംസം നാമ ദുല്ലഭ''ന്തി വത്വാ ഊരുമ്ഹി നിസിന്നസ്സ പിയപുത്തസ്സ ഗീവം വട്ടേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഭത്തകാരകസ്സ പുരതോ ഖിപിത്വാ ''വേഗേന സമ്പാദേത്വാ ആഹരാ''തി ആഹ. ഭത്തകാരകോ തഥാ അകാസി, രാജാ പുത്തമംസേന ഭത്തം ഭുഞ്ജി. രഞ്ഞോ ഭയേന ഏകോപി കന്ദിതും വാ രോദിതും വാ കഥേതും വാ സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി.

രാജാ ഭുഞ്ജിത്വാ സയനപിട്ഠേ നിദ്ദം ഉപഗന്ത്വാ പച്ചൂസകാലേ പബുജ്ഝിത്വാ വിഗതമദോ ''പുത്തം മേ ആനേഥാ''തി ആഹ. തസ്മിം കാലേ ദേവീ കന്ദമാനാ പാദമൂലേ പതി. ''കിം, ഭദ്ദേ''തി ച വുത്തേ , ''ദേവ, ഹിയ്യോ തേ പുത്തം മാരേത്വാ പുത്തമംസേന ഭത്തം ഭുത്ത''ന്തി ആഹ. രാജാ പുത്തസോകേന രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ ''ഇദം മേ ദുക്ഖം സുരാപാനം നിസ്സായ ഉപ്പന്ന''ന്തി സുരാപാനേ ദോസം ദിസ്വാ ''ഇതോ പട്ഠായ യാവ അരഹത്തം ന പാപുണാമി, താവ ഏവരൂപം വിനാസകാരകം സുരം നാമ ന പിവിസ്സാമീ''തി പംസും ഗഹേത്വാ മുഖം പുഞ്ഛിത്വാ അധിട്ഠാസി. തതോ പട്ഠായ മജ്ജം നാമ ന പിവിം. ഇമമത്ഥം സന്ധായ - ''മത്തോ അഹം, മഹാരാജാ''തി ഇമം ഗാഥമാഹ.

അഥ നം രാജാ ''കിം പന, സമ്മ ഛത്തപാണി, ആരമ്മണം ദിസ്വാ നിസ്നേഹോ ജാതോസീ''തി പുച്ഛി. സോ തം കാരണം ആചിക്ഖന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''കിതവാസോ നാമഹം രാജ, പുത്തോ പച്ചേകബോധി മേ;
പത്തം ഭിന്ദിത്വാ ചവിതോ, നിസ്നേഹോ തസ്സ കാരണാ''തി.

മഹാരാജ, പുബ്ബേ അഹം ബാരാണസിയംയേവ കിതവാസോ നാമ രാജാ. തസ്സ മേ പുത്തോ വിജായി. ലക്ഖണപാഠകാ തം ദിസ്വാ ''മഹാരാജ, അയം കുമാരോ പാനീയം അലഭിത്വാ മരിസ്സതീ''തി ആഹംസു. ''ദുട്ഠകുമാരോ''തിസ്സ

നാമം അഹോസി. സോ വിഞ്ഞുതം പത്തോ ഓപരജ്ജം കാരേസി, രാജാ കുമാരം പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ കത്വാ വിചരി, പാനീയം അലഭിത്വാ മരണഭയേന ചസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു അന്തോനഗരേസു ച തത്ഥ തത്ഥ പോക്ഖരണിയോ കാരേസി, ചതുക്കാദീസു മണ്ഡപേ കാരേത്വാ പാനീയചാടിയോ ഠപാപേസി. സോ ഏകദിവസേ അലങ്കതപടിയത്തോ പാതോവ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പച്ചേകബുദ്ധം പസ്സി. മഹാജനോപി പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ തമേവ വന്ദതി പസംസതി, അഞ്ജലിഞ്ചസ്സ പഗ്ഗണ്ഹാതി.

കുമാരോ ചിന്തേസി - "മാദിസേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്താ ഇമം മുണ്ഡകം വന്ദന്തി പസംസന്തി, അഞ്ജലിഞ്ചസ്സ പഗ്ഗണ്ഹന്തീ"തി. സോ കുപിതോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ പച്ചേകബുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ "ലദ്ധം തേ, സമണ, ഭത്ത"ന്തി വത്വാ "ആമ, കുമാരാ"തി വുത്തേ തസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ സദ്ധിം ഭത്തേന മദ്ദിത്വാ പാദപ്പഹാരേന ചുണ്ണവിചുണ്ണം അകാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ "നട്ഠോ വതായം സത്തോ"തി തസ്സ മുഖം ഓലോകേസി. കുമാരോ "അഹം, സമണ, കിതവാസരഞ്ഞോ പുത്തോ, നാമേന ദുട്ഠകുമാരോ നാമ, ത്വം മേ കുദ്ധോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകേന്തോ കിം കരിസ്സസീ"തി ആഹ.

പച്ചേകബുദ്ധോ ഛിന്നഭത്തോ ഹുത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഉത്തരഹിമവന്തേ നന്ദനമൂലപബ്ഭാരമേവ ഗതോ. കുമാരസ്സാപി തങ്ഖണഞ്ഞേവ പാപകമ്മം പരിപച്ചി. സോ "ഡയ്ഹാമി ഡയ്ഹാമീ"തി സമുഗ്ഗതസരീരഡാഹോ തത്ഥേവ പതി. തത്ഥ തത്ഥേവ യത്തകം പാനീയം, തത്തകം പാനീയം സബ്ബം ഛിജ്ജി, മാതികാ സുസ്സിംസു, തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. രാജാ തം പവത്തിം സുത്വാ പുത്തസോകേന അഭിഭൂതോ ചിന്തേസി - "അയം മേ സോകോ പിയവത്ഥുതോ ഉപ്പജ്ജി, സചേ മേ സ്നേഹോ നാഭവിസ്സ, സോകോ ന ഉപ്പജ്ജിസ്സ, ഇതോ ദാനി മേ പട്ഠായ സവിഞ്ഞാണകേ വാ അവിഞ്ഞാണകേ വാ കിസ്മിഞ്ചി വത്ഥുസ്മിം സ്നേഹോ നാമ മാ ഉപ്പജ്ജതൂ"തി അധിട്ഠാസി, തതോ പട്ഠായ സ്നേഹോ നാമ നത്ഥി. തം സന്ധായ "കിതവാസോ നാമാഹ"ന്തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **പുത്തോ പച്ചേകബോധി മേ. പത്തം ഭിന്ദിത്വാ ചവിതോതി** മമ പുത്തോ പച്ചേകബോധിപത്തം ഭിന്ദിത്വാ ചവിതോതി അത്ഥോ. **നിസ്നേഹോ തസ്സ കാരണാ**തി തദാ ഉപ്പന്നസ്നേഹവത്ഥുസ്സ കാരണാ അഹം നിസ്നേഹോ ജാതോതി അത്ഥോ.

അഥ നം രാജാ "കിം പന, സമ്മ, ആരമ്മണം ദിസ്വാ നിക്കോധോ ജാതോസീ"തി പുച്ഛി. സോ തം കാരണം ആചിക്ഖന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "അരകോ ഹുത്വാ മേത്തചിത്തം, സത്ത വസ്സാനി ഭാവയിം;
> സത്ത കപ്പേ ബ്രഹ്മലോകേ, തസ്മാ അക്കോധനോ അഹ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, മഹാരാജ, അരകോ നാമ താപസോ ഹുത്വാ സത്ത വസ്സാനി മേത്തചിത്തം ഭാവേത്വാ സത്ത സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ ബ്രഹ്മലോകേ വസിം, തസ്മാ അഹം ദീഘരത്തം മേത്താഭാവനായ ആചിണ്ണപരിചിണ്ണത്താ അക്കോധനോ ജാതോതി.

ഏവം ഛത്തപാണിനാ അത്തനോ ചതൂസു അങ്ഗേസു കഥിതേസു രാജാ പരിസായ ഇങ്ഗിതസഞ്ഞം അദാസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ അമച്ചാ ച ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോ ച ഉട്ഠഹിത്വാ "അരേ ലഞ്ജഖാദക ദുട്ഠചോര, ത്വം ലഞ്ജം അലഭിത്വാ പണ്ഡിതം ഉപവദിത്വാ മാരേതുകാമോ ജാതോ"തി കാളകം സേനാപതിം ഹത്ഥപാദേസു ഗഹേത്വാ രാജനിവേസനാ ഓതാരേത്വാ ഗഹിതഗഹിതേഹേവ പാസാണമുഗ്ഗരേഹി സീസം ഭിന്ദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ പാദേസു ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്തോ സങ്കാരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡേസും. തതോ പട്ഠായ രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ കാളകസേനാപതി ദേവദത്തോ അഹോസി, ഛത്തപാണികപ്പകോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, ധമ്മധജോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ധമ്മധജജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ബീരണഥമ്ഭവഗ്ഗോ സത്തമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സോമദത്തഞ്ച ഉച്ഛിട്ഠം, കുരു പുണ്ണനദീപി ച;
കച്ഛപമച്ഛസേഗ്ഗു ച, കൂടവാണിജഗരഹി;
ധമ്മധജന്തി തേ ദസ.

൮. കാസാവവഗ്ഗോ

[൨൨൧] ൧. കാസാവജാതകവണ്ണനാ

അനിക്കസാവോ കാസാവന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന രാജഗഹേ സമുട്ഠിതം. ഏകസ്മിം സമയേ ധമ്മസേനാപതി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വേളുവനേ വിഹരതി. ദേവദത്തോപി അത്തനോ അനുരൂപായ ദുസ്സീലപരിസായ പരിവുതോ ഗയാസീസേ വിഹരതി. തസ്മിം സമയേ രാജഗഹവാസിനോ ഛന്ദകം സങ്ഘരിത്വാ ദാനം സജ്ജയിംസു. അഥേകോ വോഹാരത്ഥായ ആഗതവാണിജോ ഇമം സാടകം വിസ്സജ്ജേത്വാ "മമ്പി പത്തികം കരോഥാ"തി മഹഗ്ഘം ഗന്ധകാസാവം അദാസി. നാഗരാ മഹാദാനം പവത്തയിംസു, സബ്ബം ഛന്ദകേന സങ്കഡ്ഢിതം കഹാപണേഹേവ നിട്ഠാസി. സോ സാടകോ അതിരേകോ അഹോസി. മഹാജനോ സന്നിപതിത്വാ "അയം ഗന്ധകാസാവസാടകോ അതിരേകോ. കസ്സ നം ദേമ, കിം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ, ഉദാഹു ദേവദത്തസ്സാ"തി മന്തയിംസു.

തത്ഥേകേ "സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സാ"തി ആഹംസു. അപരേ "സാരിപുത്തത്ഥേരോ കതിപാഹം വസിത്വാ യഥാരുചി പക്കമിസ്സതി , ദേവദത്തത്ഥേരോ പന നിബദ്ധം അമ്ഹാകം നഗരമേവ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി, മങ്ഗലാമങ്ഗലേസു അയമേവ അമ്ഹാകം അവസ്സയോ, ദേവദത്തസ്സ ദസ്സാമാ"തി ആഹംസു. സമ്ബഹുലികം കരോന്തേസുപി "ദേവദത്തസ്സ ദസ്സാമാ"തി വത്താരോ ബഹുതരാ അഹേസും, അഥ നം ദേവദത്തസ്സ അദംസു. ദേവദത്തോ തസ്സ ദസാ ഛിന്ദാപേത്വാ ഓവട്ടികം സിബ്ബാപേത്വാ രജാപേത്വാ സുവണ്ണപട്ടവണ്ണം കത്വാ പാരുപി. തസ്മിം കാലേ തിംസമത്താ ഭിക്ഖൂ

രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ‘‘ഏവം, ഭന്തേ, അത്തനോ അനനുച്ഛവികം അരഹദ്ധജം പാരുപീ’’തി ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ അത്തനോ അനനുരൂപം അരഹദ്ധജം പരിദഹതി, പുബ്ബേപി പരിദഹിയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ഹത്ഥികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അസീതിസഹസ്സമത്തവാരണപരിവാരോ യൂഥപതി ഹുത്വാ അരഞ്ഞായതനേ വസതി. അഥേകോ ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തോ ദന്തകാരവീഥിയം ദന്തകാരേ ദന്തവലയാദീനി കരോന്തേ ദിസ്വാ ‘‘ഹത്ഥിദന്തേ ലഭിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സഥാ’’തി പുച്ഛി. തേ ‘‘ആമ ഗണ്ഹിസ്സാമാ’’തി ആഹംസു. സോ ആവുധം ആദായ കാസാവവത്ഥവസനോ പച്ചേകബുദ്ധവേസം ഗണ്ഹിത്വാ പടിസീസകം പടിമുഞ്ചിത്വാ ഹത്ഥിവീഥിയം ഠത്വാ ആവുധേന ഹത്ഥിം മാരേത്വാ ദന്തേ ആദായ ബാരാണസിയം വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. സോ അപരഭാഗേ ബോധിസത്തസ്സ പരിവാരഹത്ഥീനം സബ്ബപച്ഛിമം ഹത്ഥിം മാരേതും ആരഭി. ഹത്ഥിനോ ദേവസികം ഹത്ഥീസു പരിഹായന്തേസു ‘‘കേന നു ഖോ കാരണേന ഹത്ഥിനോ പരിഹായന്തീ’’തി ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും.

ബോധിസത്തോ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ‘‘പച്ചേകബുദ്ധവേസം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥിവീഥിപരിയന്തേ ഏകോ പുരിസോ തിട്ഠതി, കച്ചി നു ഖോ സോ മാരേതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന’’ന്തി ഏകദിവസം ഹത്ഥീ പുരതോ കത്വാ സയം പച്ഛതോ അഹോസി. സോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ ആവുധം ആദായ പക്ഖന്ദി. ബോധിസത്തോ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ ‘‘ഭൂമിയം പോഥേത്വാ മാരേസ്സാമി ന’’ന്തി സോണ്ഡം പസാരേത്വാ തേന പരിദഹിതാനി കാസാവാനി ദിസ്വാ ‘‘ഇമം അരഹദ്ധജം മയാ ഗരും കാതും വട്ടതീ’’തി സോണ്ഡം പടിസംഹരിത്വാ ‘‘അമ്ഭോ പുരിസ, നനു ഏസ അരഹദ്ധജോ അനനുച്ഛവികോ തുയ്ഹം, കസ്മാ ഏതം പരിദഹസീ’’തി ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൯. ‘‘അനിക്കസാവോ കാസാവം, യോ വത്ഥം പരിദഹിസ്സതി;
അപേതോ ദമസച്ചേന, ന സോ കാസാവമരഹതി.

൧൦. ‘‘യോ ച വന്തകസാവസ്സ, സീലേസു സുസമാഹിതോ;
ഉപേതോ ദമസച്ചേന, സ വേ കാസാവമരഹതീ’’തി.

തത്ഥ **അനിക്കസാവോ**തി കസാവോ വുച്ചതി രാഗോ ദോസോ മോഹോ മക്ഖോ പളാസോ ഇസ്സാ മച്ഛരിയം മായാ സാഠേയ്യം ഥമ്ഭോ സാരമ്ഭോ മാനോ അതിമാനോ മദോ പമാദോ, സബ്ബേ അകുസലാ ധമ്മാ സബ്ബേ ദുച്ചരിതാ സബ്ബം ഭവഗാമികമ്മം ദിയഡ്ഢകിലേസസഹസ്സം, ഏസോ കസാവോ നാമ. സോ യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അപ്പഹീനോ സന്താനതോ അനിസ്സട്ഠോ അനിക്ഖന്തോ, സോ അനിക്കസാവോ നാമ. **കാസാവ**ന്തി കസായരസപീതം അരഹദ്ധജഭൂതം. **യോ വത്ഥം പരിദഹിസ്സ**തീതി യോ ഏവരൂപോ ഹുത്വാ ഏവരൂപം വത്ഥം പരിദഹിസ്സതി നിവാസേതി ചേവ പാരുപതി ച. **അപേതോ ദമസച്ചേനാ**തി ഇന്ദ്രിയദമസങ്ഖാതേന ദമേന ച നിബ്ബാനസങ്ഖാതേന ച പരമത്ഥസച്ചേന അപേതോ പരിവജ്ജിതോ. നിസ്സക്കത്ഥേ വാ കരണവചനം, ഏതസ്മാ ദമസച്ചാ

അപേതോതി അഥോ. ‘‘സച്ച’’ന്തി ചേത്ഥ വചീസച്ചം ചതുസച്ചമ്പി വട്ടതിയേവ. **ന സോ കാസാവമരഹതീ**തി സോ പുഗ്ഗലോ അനിക്കസാവത്താ അരഹദ്ധജം കാസാവം ന അരഹതി അനനുച്ഛവികോ ഏതസ്സ.

യോ ച വന്തകസാവസ്സാതി യോ പന പുഗ്ഗലോ യഥാവുത്തസ്സേവ കസാവസ്സ വന്തത്താ വന്തകസാവോ അസ്സ. **സീലേസു സുസമാഹിതോ**തി മഗ്ഗസീലേസു ചേവ ഫലസീലേസു ച സമ്മാ ആഹിതോ, ആനേത്വാ ഠപിതോ വിയ തേസു പതിട്ഠിതോ. തേഹി സീലേഹി സമങ്ഗീഭൂതസ്സേതം അധിവചനം. **ഉപേതോ**തി സമന്നാഗതോ. **ദമസച്ചേനാ**തി വുത്തപ്പകാരേന ദമേന ച സച്ചേന ച. **സ വേ കാസാവമരഹതീ**തി സോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ഇമം അരഹദ്ധജം കാസാവം അരഹതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരിസസ്സ ഇമം കാരണം കഥേത്വാ ‘‘ഇതോ പട്ഠായ മാ ഇധ ആഗമി, ആഗച്ഛസി ചേ, ജീവിതം തേ നത്ഥീ’’’തി തജ്ജേത്വാ പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ഹത്ഥിമാരകപുരിസോ ദേവദത്തോ അഹോസി, യൂഥപതി പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കാസാവജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൨൨] ൨. ചൂളനന്ദിയജാതകവണ്ണനാ

ഇദം തദാചരിയവചോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, ദേവദത്തോ നാമ കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ അഭിമാരേ പയോജേസി, സിലം പവിജ്ഝി, നാളാഗിരിം പയോജേസി, ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയമത്തമ്പിസ്സ തഥാഗതേ നത്ഥീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ കക്ഖളോ ഫരുസോ നിക്കാരുണികോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ മഹാനന്ദിയോ നാമ വാനരോ അഹോസി, കനിട്ഠഭാതികോ പനസ്സ ചൂളനന്ദിയോ നാമ. തേ ഉഭോപി അസീതിസഹസ്സവാനരപരിവാരാ ഹിമവന്തപദേസേ അന്ധമാതരം പടിജഗ്ഗന്താ വാസം കപ്പേസും. തേ മാതരം സയനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മധുരാനി ഫലാഫലാനി മാതുയാ പേസേന്തി. ആഹരണകവാനരാ തസ്സാ ന ദേന്തി, സാ ഖുദാപീളിതാ അട്ഠിചമ്മാവസേസാ കിസാ അഹോസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ - ‘‘മയം, അമ്മ, തുമ്ഹാകം മധുരഫലാഫലാനി പേസേമ, തുമ്ഹേ കസ്മാ മിലായഥാ’’തി. ‘‘താത, നാഹം ലഭാമീ’’തി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - ‘‘മയി യൂഥം പരിഹരന്തേ മാതാ മേ നസ്സിസ്സതി, യൂഥം പഹായ മാതരംയേവ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ’’തി. സോ ചൂളനന്ദിയം പക്കോസിത്വാ ‘‘താത, ത്വം യൂഥം പരിഹര, അഹം മാതരം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ’’തി ആഹ. സോപി നം ‘‘ഭാതിക, മയ്ഹം യൂഥപരിഹരണേന കമ്മം നത്ഥി, അഹമ്പി മാതരമേവ

പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി ആഹ. ഇതി തേ ഉഭോപി ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ യൂഥം പഹായ മാതരം ഗഹേത്വാ ഹിമവന്താ ഓരുയ്ഹ പച്ചന്തേ നിഗ്രോധരുക്ഖേ വാസം കപ്പേത്വാ മാതരം പടിജഗ്ഗിംസു.

അഥേകോ ബാരാണസിവാസീ ബ്രാഹ്മണമാണവോ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ "ഗമിസ്സാമീ"തി ആചരിയം ആപുച്ഛി. ആചരിയോ അങ്ഗവിജ്ജാനുഭാവേന തസ്സ കക്ഖളഫരുസസാഹസികഭാവം ഞത്വാ "താത, ത്വം കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ, ഏവരൂപാനം ന സബ്ബകാലം ഏകസദിസമേവ ഇജ്ഝതി, മഹാവിനാസം മഹാദുക്ഖം പാപുണിസ്സസി, മാ ത്വം കക്ഖളോ ഹോഹി, പച്ഛാനുതാപനകാരണം കമ്മം മാ കരീ"തി ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഘരാവാസം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേഹി സിപ്പേഹി ജീവികം കപ്പേതും അസക്കോന്തോ "ധനുകോടിം നിസ്സായ ജീവിസ്സാമി, ലുദ്ദകമ്മം കത്വാ ജീവികം കപ്പേസ്സാമീ"തി ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചന്തഗാമകേ വസന്തോ ധനുകലാപസന്നദ്ധോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ നാനാമിഗേ മാരേത്വാ മംസവിക്കയേന ജീവികം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അങ്ഗണപരിയന്തേ ഠിതം നിഗ്രോധരുക്ഖം ദിസ്വാ "അപി നാമേത്ഥ കിഞ്ചി ഭവേയ്യാ"തി നിഗ്രോധരുക്ഖാഭിമുഖോ പായാസി.

തസ്മിം ഖണേ ഉഭോപി തേ ഭാതരോ മാതരം ഫലാനി ഖാദാപേത്വാ പുരതോ കത്വാ വിടപബ്ഭന്തരേ നിസിന്നാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "കിം നോ മാതരം കരിസ്സതീ"തി സാഖന്തരേ നിലീയിംസു. സോപി ഖോ സാഹസികപുരിസോ രുക്ഖമൂലം ആഗന്ത്വാ തം തേസം മാതരം ജരാദുബ്ബലം അന്ധം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "കിം മേ തുച്ഛഹത്ഥഗമനേന ഇമം മക്കടിം വിജ്ഝിത്വാ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി. സോ തസ്സാ വിജ്ഝനത്ഥായ ധനും ഗണ്ഹി. തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തോ "താത ചൂളനന്ദിയ, ഏസോ മേ പുരിസോ മാതരം വിജ്ഝിതുകാമോ, അഹമസ്സാ ജീവിതദാനം ദസ്സാമി, ത്വം മമച്ചയേന മാതരം പടിജഗ്ഗേയ്യാസീ"തി വത്വാ സാഖന്തരാ നിക്ഖമിത്വാ "ഭോ പുരിസ, മാ മേ മാതരം വിജ്ഝി, ഏസാ അന്ധാ ജരാദുബ്ബലാ, അഹമസ്സാ ജീവിതദാനം ദേമി, ത്വം ഏതം അമാരേത്വാ മം മാരേഹീ"തി തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സരസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ നിസീദി. സോ നിക്കരുണോ ബോധിസത്തം വിജ്ഝിത്വാ പാതേത്വാ മാതരമ്പിസ്സ വിജ്ഝിതും പുന ധനും സന്നയ്ഹി. തം ദിസ്വാ ചൂളനന്ദിയോ "അയം മേ മാതരം വിജ്ഝിതുകാമോ, ഏകദിവസമ്പി ഖോ മേ മാതാ ജീവമാനാ ലദ്ധജീവിതായേവ നാമ ഹോതി, ജീവിതദാനമസ്സാ ദസ്സാമീ"തി സാഖന്തരാ നിക്ഖമിത്വാ "ഭോ പുരിസ, മാ മേ മാതരം വിജ്ഝി, അഹമസ്സാ ജീവിതദാനം ദമ്മി, ത്വം മം വിജ്ഝിത്വാ അമ്ഹേ ദ്വേ ഭാതികേ ഗഹേത്വാ അമ്ഹാകം മാതു ജീവിതദാനം ദേഹീ"തി തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സരസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ നിസീദി. സോ തമ്പി വിജ്ഝിത്വാ പാതേത്വാ "അയം മക്കടീ ഘരേ ദാരകാനം ഭവിസ്സതീ"തി മാതരമ്പി തേസം വിജ്ഝിത്വാ പാതേത്വാ തയോപി കാജേനാദായ ഗേഹാഭിമുഖോ പായാസി.

അഥസ്സ പാപപുരിസസ്സ ഗേഹേ അസനി പതിത്വാ ഭരിയഞ്ച ദ്വേ ദാരകേ ച ഗേഹേനേവ സദ്ധിം ഝാപേസി, പിട്ഠിവംസഥൂണമത്തം അവസിസ്സി. അഥസ്സ നം ഗാമദ്വാരേയേവ ഏകോ പുരിസോ ദിസ്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സോ പുത്തദാരസോകേന അഭിഭൂതോ തസ്മിംയേവ ഠാനേ മംസകാജഞ്ജ

ധനുഞ്ച ഛഡ്ഡേത്വാ വത്ഥം പഹായ നഗ്ഗോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പരിദേവമാനോ ഗന്ത്വാ ഘരം പാവിസി. അഥസ്സ സാ ഥൂണാ ഭിജ്ജിത്വാ സീസേ പതിത്വാ സീസം ഭിന്ദി, പഥവീ വിവരം അദാസി, അവീചിതോ ജാലാ ഉട്ഠഹി. സോ പഥവിയാ ഗിലിയമാനോ ആചരിയസ്സ ഓവാദം സരിത്വാ ''ഇമം വത കാരണം ദിസ്വാ പാരാസരിയബ്രാഹ്മണോ മയ്ഹം ഓവാദമദാസീ''തി പരിദേവമാനോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൮൬. ''ഇദം തദാചരിയവചോ, പാരാസരിയോ യദബ്രവി;
മാസു ത്വം അകരി പാപം, യം ത്വം പച്ഛാ കതം തപേ.

൧൮൭. ''യാനി കരോതി പുരിസോ, താനി അത്തനി പസ്സതി;
കല്യാണകാരീ കല്യാണം, പാപകാരീ ച പാപകം;
യാദിസം വപതേ ബീജം, താദിസം ഹരതേ ഫല''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യം പാരാസരിയോ ബ്രാഹ്മണോ അബ്രവി - ''മാസു ത്വം പാപം അകരീ, യം കതം പച്ഛാ ത്വഞ്ഞേവ തപേയ്യാ''തി, ഇദം തം ആചരിയസ്സ വചനം. യാനി കായവചീമനോദ്വാരേഹി കമ്മാനി പുരിസോ കരോതി, തേസം വിപാകം പടിലഭന്തോ താനിയേവ അത്തനി പസ്സതി. കല്യാണകമ്മകാരീ കല്യാണം ഫലമനുഭോതി, പാപകാരീ ച പാപകമേവ ഹീനം ലാമകം അനിട്ഠഫലം അനുഭോതി. ലോകസ്മിമ്പി ഹി യാദിസം വപതേ ബീജം, താദിസം ഹരതേ ഫലം, ബീജാനുരൂപം ബീജാനുച്ഛവികമേവ ഫലം ഹരതി ഗണ്ഹാതി അനുഭവതീതി. ഇതി സോ പരിദേവന്തോ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി കക്ഖളോ ഫരുസോ നിക്കാരുണികോയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ലുദ്ദകപുരിസോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ സാരിപുത്തോ, ചൂളനന്ദിയോ ആനന്ദോ, മാതാ മഹാപജാപതിഗോതമീ, മഹാനന്ദിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചൂളനന്ദിയജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൨൩] ൩. പുടഭത്തജാതകവണ്ണനാ

നമേ നമന്തസ്സ ഭജേ ഭജന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിനഗരവാസീ കിരേകോ കുടുമ്ബികോ ഏകേന ജനപദകുടുമ്ബികേന സദ്ധിം വോഹാരം അകാസി. സോ അത്തനോ ഭരിയം ആദായ തസ്സ ധാരണകസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ധാരണകോ ''ദാതും ന സക്കോമീ''തി ന കിഞ്ചി അദാസി, ഇതരോ കുജ്ഝിത്വാ ഭത്തം അഭുഞ്ജിത്വാവ നിക്ഖമി. അഥ നം അന്തരാമഗ്ഗേ ഛാതജ്ഝത്തം ദിസ്വാ മഗ്ഗപടിപന്നാ പുരിസാ ''ഭരിയായപി ദത്വാ ഭുഞ്ജാഹീ''തി ഭത്തപുടം അദംസു. സോ തം ഗഹേത്വാ തസ്സാ അദാതുകാമോ ഹുത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഇദം ചോരാനം തിട്ഠനട്ഠാനം, ത്വം പുരതോ യാഹീ''തി ഉയ്യോജേത്വാ സബ്ബം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ തുച്ഛപുടം ദസ്സേത്വാ ''ഭദ്ദേ, അഭത്തകം തുച്ഛപുടമേവ അദംസൂ''തി ആഹ. സാ തേന ഏകകേനേവ ഭുത്തഭാവം ഞത്വാ ദോമനസ്സപ്പത്താ അഹോസി. തേ ഉഭോപി ജേതവനപിട്ഠിവിഹാരേന ഗച്ഛന്താ ''പാനീയം പിവിസ്സാമാ''തി ജേതവനം പവിസിംസു.

സത്ഥാപി തേസഞ്ഞേവ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ മഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഠിതലുദ്ദകോ വിയ ഗന്ധകുടിഛായായ നിസീദി, തേ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ "കിം, ഉപാസികേ, അയം തേ ഭത്താ ഹിതകാമോ സസ്നേഹോ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, അഹം ഏതസ്സ സസ്നേഹാ, അയം പന മയ്ഹം നിസ്നേഹോ, തിട്ഠന്തു അഞ്ഞേപി ദിവസാ, അജ്ജേവേസ അന്തരാമഗ്ഗേ പുടഭത്തം ലഭിത്വാ മയ്ഹം അദത്വാ അത്തനാവ ഭുഞ്ജീ"തി. "ഉപാസികേ, നിച്ചകാലമ്പി ത്വം ഏതസ്സ ഹിതകാമാ സസ്നേഹാ, അയം പന നിസ്നേഹോവ. യദാ പന പണ്ഡിതേ നിസ്സായ തവ ഗുണേ ജാനാതി, തദാ തേ സബ്ബിസ്സരിയം നിയ്യാദേതീ"തി വത്വാ തായ യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. അഥ രാജാ "പദുബ്ഭേയ്യാപി മേ അയ"ന്തി അത്തനോ പുത്തം ആസങ്കന്തോ നീഹരി. സോ അത്തനോ ഭരിയം ഗഹേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ ഏകസ്മിം കാസികഗാമകേ വാസം കപ്പേസി. സോ അപരഭാഗേ പിതു കാലകതഭാവം സുത്വാ "കുലസന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ബാരാണസിം പച്ചാഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ "ഭരിയായപി ദത്വാ ഭുഞ്ജാഹീ"തി ഭത്തപുടം ലഭിത്വാ തസ്സാ അദത്വാ സയമേവ തം ഭുഞ്ജി. സാ "കക്ഖളോ വതായം പുരിസോ"തി ദോമനസ്സപ്പത്താ അഹോസി. സോ ബാരാണസിയം രജ്ജം ഗഹേത്വാ തം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ "ഏത്തകമേവ ഏതിസ്സാ അല"ന്തി ന അഞ്ഞം സക്കാരം വാ സമ്മാനം വാ കരോതി, "കഥം യാപേസീ"തിപി നം ന പുച്ഛതി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - "അയം ദേവീ രഞ്ഞോ ബഹൂപകാരാ സസ്നേഹാ, രാജാ പനേതം കിസ്മിഞ്ചി ന മഞ്ഞതി, സക്കാരസമ്മാനമസ്സാ കാരേസ്സാമീ"തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഉപചാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠത്വാ "കിം, താതാ"തി വുത്തേ "കഥം സമുട്ഠാപേതും മയം, ദേവി, തുമ്ഹേ ഉപട്ഠഹാമ, കിം നാമ മഹല്ലകാനം പിതൂനം വത്ഥഖണ്ഡം വാ ഭത്തപിണ്ഡം വാ ദാതും ന വട്ടതീ"തി ആഹ. "താത, അഹം അത്തനാവ കിഞ്ചി ന ലഭാമി, തുമ്ഹാകം കിം ദസ്സാമി, നനു ലഭനകാലേ അദാസിം, ഇദാനി പന മേ രാജാ ന കിഞ്ചി ദേതി. തിട്ഠതു അഞ്ഞം ദാനം, രജ്ജം ഗണ്ഹിതും ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഭത്തപുടം ലഭിത്വാ ഭത്തമത്തമ്പി മേ അദത്വാ അത്തനാവ ഭുഞ്ജീ"തി. "കിം പന, അമ്മ, രഞ്ഞോ സന്തികേ ഏവം കഥേതും സക്ഖിസ്സഥാ"തി? "സക്ഖിസ്സാമി, താതാ"തി. "തേന ഹി അജ്ജേവ മമ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതകാലേ മയി പുച്ഛന്തേ ഏവം കഥേഥ അജ്ജേവ വോ ഗുണം ജാനാപേസ്സാമീ"തി ഏവം വത്വാ ബോധിസത്തോ പുരിമതരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ അട്ഠാസി. സാപി ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സമീപേ അട്ഠാസി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ "അമ്മ, തുമ്ഹേ അതിവിയ കക്ഖളാ, കിം നാമ പിതൂനം വത്ഥഖണ്ഡം വാ ഭത്തപിണ്ഡമത്തം വാ ദാതും ന വട്ടതീ"തി ആഹ. "താത, അഹമേവ രഞ്ഞോ സന്തികാ കിഞ്ചി ന ലഭാമി, തുമ്ഹാകം കിം ദസ്സാമീ"തി? "നനു അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം തേ ലദ്ധ"ന്തി? "താത, കിസ്മിഞ്ചി സമ്മാനേ അസതി അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം കിം കരിസ്സതി, ഇദാനി മേ തുമ്ഹാകം രാജാ കിം ദസ്സതി, സോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഭത്തപുടം ലഭിത്വാ തതോ കിഞ്ചി അദത്വാ സയമേവ ഭുഞ്ജീ"തി. ബോധിസത്തോ "ഏവം കിര, മഹാരാജാ"തി

പുച്ഛി. രാജാ അധിവാസേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ അധിവാസനം വിദിത്വാ “തേന ഹി, അമ്മ, രഞ്ഞോ അപ്പിയകാലതോ പട്ഠായ കിം തുമ്ഹാകം ഇധ വാസേന. ലോകസ്മിഞ്ഹി അപ്പിയസമ്പയോഗോ ച ദുക്ഖോ, തുമ്ഹാകം ഇധ വാസേ സതി രഞ്ഞോ അപ്പിയസമ്പയോഗോവ ദുക്ഖം ഭവിസ്സതി, ഇമേ സത്താ നാമ ഭജന്തേ ഭജന്തി, അഭജനഭാവം ഞത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തബ്ബം, മഹന്തോ ലോകസന്നിവാസോ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൪൬. “നമേ നമന്തസ്സ ഭജേ ഭജന്തം, കിച്ചാനുകുബ്ബസ്സ കരേയ്യ കിച്ചം;
നാനത്ഥകാമസ്സ കരേയ്യ അത്ഥം, അസമ്ഭജന്തമ്പി ന സമ്ഭജേയ്യ.

൧൪൭. “ചജേ ചജന്തം വനഥം ന കയിരാ, അപേതചിത്തേന ന സമ്ഭജേയ്യ;
ദിജോ ദുമം ഖീണഫലന്തി ഞത്വാ, അഞ്ഞം സമേക്ഖേയ്യ മഹാ ഹി ലോകോ”തി.

തത്ഥ **നമേ നമന്തസ്സ ഭജേ ഭജന്ത**ന്തി യോ അത്തനോ നമതി, തസ്സേവ പടിനമേയ്യ. യോ ച ഭജതി, തമേവ ഭജേയ്യ. **കിച്ചാനുകുബ്ബസ്സ കരേയ്യ കിച്ച**ന്തി അത്തനോ ഉപ്പന്നകിച്ചം അനുകുബ്ബന്തസ്സേവ തസ്സപി ഉപ്പന്നകിച്ചം പടികരേയ്യ. **ചജേ ചജന്തം വനഥം ന കയിരാ**തി അത്താനം ജഹന്തം ജഹേയ്യേവ, തസ്മിം തണ്ഹാസങ്ഖാതം വനഥം ന കരേയ്യ. **അപേതചിത്തേനാ**തി വിഗതചിത്തേന വിപല്ലത്ഥചിത്തേന. **ന സമ്ഭജേയ്യാ**തി തഥാരൂപേന സദ്ധിം ന സമാഗച്ഛേയ്യ. **ദിജോ ദുമ**ന്തി യഥാ സകുണോ പുബ്ബേ ഫലിതമ്പി രുക്ഖം ഫലേ ഖീണേ “ഖീണഫലോ അയ”ന്തി ഞത്വാ തം ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ഞം സമേക്ഖതി പരിയേസതി, ഏവം അഞ്ഞം സമേക്ഖേയ്യ. മഹാ ഹി ഏസ ലോകോ, അഥ തുമ്ഹേ സസ്നേഹം ഏകം പുരിസം ലഭിസ്സഥാതി.

തം സുത്വാ ബാരാണസിരാജാ ദേവിയാ സബ്ബിസ്സരിയം അദാസി. തതോ പട്ഠായ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ വസിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ദ്വേ ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. “തദാ ജയമ്പതികാ ഇമേ ദ്വേ ജയമ്പതികാ അഹേസും, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

പുടഭത്തജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൨൪] ൪. കുമ്ഭിലജാതകവണ്ണനാ

യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

൧൪൮. “യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാ, വാനരിന്ദ യഥാ തവ;
സച്ചം ധമ്മോ ധിതി ചാഗോ, ദിട്ഠം സോ അതിവത്തതി.

൧൪൯. “യസ്സ ചേതേ ന വിജ്ജന്തി, ഗുണാ പരമഭദ്ദകാ;
സച്ചം ധമ്മോ ധിതി ചാഗോ, ദിട്ഠം സോ നാതിവത്തതീ”തി.

തത്ഥ **ഗുണാ പരമഭദ്ദകാ**തി യസ്സ ഏതേ പരമഭദ്ദകാ ചത്താരോ രാസട്ഠേന പിണ്ഡട്ഠേന ഗുണാ ന വിജ്ജന്തി, സോ പച്ചാമിത്തം അതിക്കമിതും ന

സക്കോതീതി. സേസമേത്ഥ സബ്ബം ഹേട്ഠാ കുമ്ഭിലജാതകേ വുത്തനയമേവ സദ്ധിം സമോധാനേനാതി.

കുമ്ഭിലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൨൫] ൫. ഖന്തിവണ്ണജാതകവണ്ണനാ

അത്ഥി മേ പുരിസോ, ദേവാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിരേകോ ബഹൂപകാരോ അമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുസ്സി. രാജാ ''ഉപകാരകോ മേ''തി ഞത്വാപി അധിവാസേത്വാ സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ ''പോരാണകരാജാനോപി, മഹാരാജ, ഏവം അധിവാസേസുംയേവാ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ അമച്ചോ തസ്സ അന്തേപുരേ പദുസ്സി, അമച്ചസ്സാപി സേവകോ തസ്സ ഗേഹേ പദുസ്സി. സോ തസ്സ അപരാധം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ തം ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ദേവ, ഏകോ മേ ഉപട്ഠാകോ സബ്ബകിച്ചകാരകോ , സോ മയ്ഹം ഗേഹേ പദുസ്സി, തസ്സ കിം കാതും വട്ടതീ''തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൯. ''അത്ഥി മേ പുരിസോ ദേവ, സബ്ബകിച്ചേസു ബ്യാവടോ;
തസ്സ ചേകോപരാധത്ഥി, തത്ഥ ത്വം കിന്തി മഞ്ഞസീ''തി.

തത്ഥ **തസ്സ ചേകോപരാധത്ഥീ**തി തസ്സ ച പുരിസസ്സ ഏകോ അപരാധോ അത്ഥി. **തത്ഥ ത്വം കിന്തി മഞ്ഞസീ**തി തത്ഥ തസ്സ പുരിസസ്സ അപരാധേ ത്വം ''കിം കാതബ്ബ''ന്തി മഞ്ഞസി, യഥാ തേ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, തദനുരൂപമസ്സ ദണ്ഡം പണേഹീതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൫൦. ''അമ്ഹാകമ്പത്ഥി പുരിസോ, ഏദിസോ ഇധ വിജ്ജതി;
ദുല്ലഭോ അങ്ഗസമ്പന്നോ, ഖന്തിരസ്മാക രുച്ചതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്ഹാകമ്പി രാജൂനം സതം ഏദിസോ ബഹൂപകാരോ അഗാരേ ദുസ്സനകപുരിസോ അത്ഥി, സോ ച ഖോ ഇധ വിജ്ജതി, ഇദാനിപി ഇധേവ സംവിജ്ജതി, മയം രാജാനോപി സമാനാ തസ്സ ബഹൂപകാരതം സന്ധായ അധിവാസേമ, തുയ്ഹം പന അരഞ്ഞോപി സതോ അധിവാസനഭാരോ ജാതോ. അങ്ഗസമ്പന്നോ ഹി സബ്ബേഹി ഗുണകോട്ഠാസേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ നാമ ദുല്ലഭോ, തേന കാരണേന അസ്മാകം ഏവരൂപേസു ഠാനേസു അധിവാസനഖന്തിയേവ രുച്ചതീതി.

അമച്ചോ അത്താനം സന്ധായ രഞ്ഞോ വുത്തഭാവം ഞത്വാ തതോ പട്ഠായ അന്തേപുരേ പദുസ്സിതും ന വിസഹി, സോപിസ്സ സേവകോ രഞ്ഞോ ആരോചിതഭാവം ഞത്വാ തതോ പട്ഠായ തം കമ്മം കാതും ന വിസഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ അഹമേവ ബാരാണസിരാജാ അഹോസി''ന്തി. സോപി അമച്ചോ രഞ്ഞോ സത്ഥു കഥിതഭാവം ഞത്വാ തതോ പട്ഠായ തം കമ്മം കാതും നാസക്ഖീതി.

ഖന്തിവണ്ണജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൨൬] ൬. കോസിയജാതകവണ്ണനാ

കാലേ നിക്ഖമനാ സാധൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. കോസലരാജാ പച്ചന്തവൂപസമനത്ഥായ അകാലേ നിക്ഖമി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

സത്ഥാ പന അതീതം ആഹരിത്വാ ആഹ - ‘‘മഹാരാജ, അതീതേ ബാരാണസിരാജാ അകാലേ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനേ ഖന്ധാവാരം നിവേസയി. തസ്മിം കാലേ ഏകോ ഉലൂകസകുണോ വേളുഗുമ്ബം പവിസിത്വാ നിലീയി. കാകസേനാ ആഗന്ത്വാ ‘നിക്ഖന്തമേവ തം ഗണ്ഹിസ്സാമാ’’’തി പരിവാരേസി. സോ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനം അനോലോകേത്വാ അകാലേയേവ നിക്ഖമിത്വാ പലായിതും ആരഭി. അഥ നം കാകാ പരിവാരേത്വാ തുണ്ഡേഹി കോട്ടേന്താ പരിപാതേസും. രാജാ ബോധിസത്തം ആമന്തേത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ, പണ്ഡിത, ഇമേ കാകാ കോസിയം പരിപാതേന്തീ’’തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ‘‘അകാലേ, മഹാരാജ, അത്തനോ വസനട്ഠാനാ നിക്ഖമന്താ ഏവരൂപം ദുക്ഖം പടിലഭന്തിയേവ, തസ്മാ അകാലേ അത്തനോ വസനട്ഠാനാ നിക്ഖമിതും ന വട്ടതീ’’തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൬൧. ‘‘കാലേ നിക്ഖമനാ സാധു, നാകാലേ സാധു നിക്ഖമോ;
അകാലേന ഹി നിക്ഖമ്മ, ഏകകമ്പി ബഹുജ്ജനോ;
ന കിഞ്ചി അത്ഥം ജോതേതി, ധങ്കസേനാവ കോസിയം.

൧൬൨. ‘‘ധീരോ ച വിധിവിധാനഞ്ഞൂ, പരേസം വിവരാനുഗൂ;
സബ്ബാമിത്തേ വസീകത്വാ, കോസിയോവ സുഖീ സിയാ’’തി.

തത്ഥ **കാലേ നിക്ഖമനാ സാധൂ**തി, മഹാരാജ, നിക്ഖമനാ നാമ നിക്ഖമനം വാ പരക്കമനം വാ യുത്തപയുത്തകാലേ സാധു. **നാകാലേ സാധു നിക്ഖമോ**തി അകാലേ പന അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും നിക്ഖമോ നാമ നിക്ഖമനം വാ പരക്കമനം വാ ന സാധു. **‘‘അകാലേന ഹീ’’**തിആദീസു ചതൂസു പദേസു പഠമേന സദ്ധിം തതിയം, ദുതിയേന ചതുത്ഥം യോജേത്വാ ഏവം അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ ഹി കോചി പുരിസോ അകാലേന നിക്ഖമിത്വാ വാ പരക്കമിത്വാ വാ **ന കിഞ്ചി അത്ഥം ജോതേതി,** അത്തനോ അപ്പമത്തകമ്പി വുഡ്ഢിം ഉപ്പാദേതും ന സക്കോതി, അഥ ഖോ **ഏകകമ്പി ബഹുജ്ജനോ** ബഹുപി സോ പച്ചത്ഥികജനോ ഏതം അകാലേ നിക്ഖമന്തം വാ പരക്കമന്തം വാ ഏകകം പരിവാരേത്വാ മഹാവിനാസം പാപേതി. തത്രായം ഉപമാ - **ധങ്കസേനാവ കോസിയം,** യഥാ അയം ധങ്കസേനാ ഇമം അകാലേ നിക്ഖമന്തഞ്ച പരക്കമന്തഞ്ച കോസിയം തുണ്ഡേഹി വിതുദന്തി മഹാവിനാസം പാപേന്തി, തഥാ തസ്മാ തിരച്ഛാനഗതേ ആദിം കത്വാ കേനചി അകാലേ അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ ന നിക്ഖമിതബ്ബം ന പരക്കമിതബ്ബന്തി.

ദുതിയഗാഥായ **ധീരോ**തി പണ്ഡിതോ. **വിധീ**തി പോരാണകപണ്ഡിതേഹി ഠപിതപവേണീ. **വിധാന**ന്തി കോട്ഠാസോ വാ സംവിദഹനം വാ. **വിവരാനുഗൂ**തി വിവരം അനുഗച്ഛന്തോ ജാനന്തോ. **സബ്ബാമിത്തേ**തി സബ്ബേ അമിത്തേ. **വസീകത്വാ**തി അത്തനോ വസേ കത്വാ. **കോസിയോവാ**തി ഇമമ്ഹാ ബാലകോസിയാ അഞ്ഞോ പണ്ഡിതകോസിയോ വിയ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ ച ഖോ പണ്ഡിതോ ‘‘ഇമസ്മിം കാലേ നിക്ഖമിതബ്ബം പരക്കമിതബ്ബം, ഇമസ്മിം ന നിക്ഖമിതബ്ബം ന പരക്കമിതബ്ബ’’ന്തി പോരാണകപണ്ഡിതേഹി ഠപിതസ്സ പവേണിസങ്ഖാതസ്സ വിധിനോ കോട്ഠാസസങ്ഖാതം വിധാനം വാ

തസ്സ വാ വിധിനോ വിധാനം സംവിദഹനം അനുട്ഠാനം ജാനാതി, സോ വിധിവിധാനഞ്ഞൂ പരേസം അത്തനോ പച്ചാമിത്താനം വിവരം ഞത്വാ യഥാ നാമ പണ്ഡിതോ കോസിയോ രത്തിസങ്ഖാതേ അത്തനോ കാലേ നിക്ഖമിത്വാ ച പരക്കമിത്വാ ച തത്ഥ തത്ഥ സയിതാനഞ്ഞേവ കാകാനം സീസാനി ഛിന്ദമാനോ തേ സബ്ബേ അമിത്തേ വസീകത്വാ സുഖീ സിയാ, ഏവം ധീരോപി കാലേ നിക്ഖമിത്വാ പരക്കമിത്വാ അത്തനോ പച്ചാമിത്തേ വസീകത്വാ സുഖീ നിദ്ദുക്ഖോ ഭവേയ്യാതി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ നിവത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കോസിയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൨൭] ൭. ഗൂഥപാണജാതകവണ്ണനാ

സൂരോ സൂരേന സങ്ഗമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര കാലേ ജേതവനതോ തിഗാവുതഡ്ഢയോജനമത്തേ ഏകോ നിഗമഗാമോ, തത്ഥ ബഹൂനി സലാകഭത്തപക്ഖിയഭത്താനി അത്ഥി. തത്രേകോ പഞ്ഹപുച്ഛകോ കോണ്ഡോ വസതി. സോ സലാകഭത്തപക്ഖിയഭത്താനം അത്ഥായ ആഗതേ ദഹരേ ച സാമണേരേ ച ''കേ ഖാദന്തി, കേ പിവന്തി, കേ ഭുഞ്ജന്തീ''തി പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ കഥേതും അസക്കോന്തേ ലജ്ജാപേസി. തേ തസ്സ ഭയേന സലാകഭത്തപക്ഖിയഭത്തത്ഥായ തം ഗാമം ന ഗച്ഛന്തി. അഥേകദിവസം ഏകോ ഭിക്ഖു സലാകഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ''ഭന്തേ, അസുകഗാമേ സലാകഭത്തം വാ പക്ഖിയഭത്തം വാ അത്ഥീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''അത്ഥാവുസോ, തത്ഥ പനേകോ കോണ്ഡോ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, തം കഥേതും അസക്കോന്തേ അക്കോസതി പരിഭാസതി, തസ്സ ഭയേന കോചി ഗന്തും ന സക്കോതീ''തി വുത്തേ ''ഭന്തേ, തത്ഥ ഭത്താനി മയ്ഹം പാപേഥ, അഹം തം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ തതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ പലായനകം കരിസ്സാമീ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ തത്ഥ ഭത്താനി പാപേസും.

സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗാമദ്വാരേ ചീവരം പാരുപി. തം ദിസ്വാ കോണ്ഡോ ചണ്ഡമേണ്ഡകോ വിയ വേഗേന ഉപഗന്ത്വാ ''പഞ്ഹം മേ, സമണ, കഥേഹീ''തി ആഹ. ''ഉപാസക, ഗാമേ ചരിത്വാ യാഗും ആദായ ആസനസാലം താവ മേ ആഗന്തും ദേഹീ''തി. സോ യാഗും ആദായ ആസനസാലം ആഗതേപി തസ്മിം തഥേവ ആഹ. സോപി നം ഭിക്ഖു ''യാഗും താവ മേ പാതും ദേഹി, ആസനസാലം താവ സമ്മജ്ജിതും ദേഹി, സലാകഭത്തം താവ മേ ആഹരിതും ദേഹീ''തി വത്വാ സലാകഭത്തം ആഹരിത്വാ തമേവ പത്തം ഗാഹാപേത്വാ ''ഏഹി, പഞ്ഹം തേ കഥേസ്സാമീ''തി ബഹിഗാമം നേത്വാ ചീവരം സംഹരിത്വാ അംസേ ഠപേത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. തത്രാപി നം സോ ''സമണ, പഞ്ഹം മേ കഥേഹീ''തി ആഹ. അഥ നം ''കഥേമി തേ പഞ്ഹ''ന്തി ഏകപ്പഹാരേനേവ പാതേത്വാ അട്ഠീനി സംചുണ്ണേന്തോ വിയ പോഥേത്വാ ഗൂഥം മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ ''ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ഇമം ഗാമം ആഗതം കഞ്ചി ഭിക്ഖും പഞ്ഹം പുച്ഛിതകാലേ ജാനിസ്സാമീ''തി സന്തജ്ജേത്വാ പക്കാമി. സോ തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാവ പലായതി. അപരഭാഗേ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സാ കിരിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, അസുകഭിക്ഖു

കിര കോണ്ഡസ്സ മുഖേ ഗൂഥം പക്ഖിപിത്വാ ഗതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, സോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ തം മീള്ഹേന ആസാദേതി, പുബ്ബേപി ആസാദേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ അങ്ഗമഗധവാസിനോ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ രട്ഠം ഗച്ഛന്താ ഏകദിവസം ദ്വിന്നം രട്ഠാനം സീമന്തരേ ഏകം സരം നിസ്സായ വസിത്വാ സുരം പിവിത്വാ മച്ഛമംസം ഖാദിത്വാ പാതോവ യാനാനി യോജേത്വാ പക്കമിംസു. തേസം ഗതകാലേ ഏകോ ഗൂഥഖാദകോ പാണകോ ഗൂഥഗന്ധേന ആഗന്ത്വാ തേസം പീതട്ഠാനേ ഛഡ്ഡിതം സുരം ദിസ്വാ പിപാസായ പിവിത്വാ മത്തോ ഹുത്വാ ഗൂഥപുഞ്ജം അഭിരുഹി, അല്ലഗൂഥം തസ്മിം ആരുള്ഹേ ഥോകം ഓനമി. സോ ''പഥവീ മം ധാരേതും ന സക്കോതീ''തി വിരവി. തസ്മിഞ്ഞേവ ഖണേ ഏകോ മത്തവരവാരണോ തം പദേസം പത്വാ ഗൂഥഗന്ധം ഘായിത്വാ ജിഗുച്ഛന്തോ പടിക്കമി. സോ തം ദിസ്വാ ''ഏസ മമ ഭയേന പലായതീ''തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ ''ഇമിനാ മേ സദ്ധിം സങ്ഗാമം കാതും വട്ടതീ''തി തം അവ്ഹയന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൮൬. ''സൂരോ സൂരേന സങ്ഗമ്മ, വിക്കന്തേന പഹാരിനാ;
ഏഹി നാഗ നിവത്തസ്സു, കിം നു ഭീതോ പലായസി;
പസ്സന്തു അങ്ഗമഗധാ, മമ തുയ്ഹഞ്ച വിക്കമ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ത്വം സൂരോ മയാ സൂരേന സദ്ധിം സമാഗന്ത്വാ വീരിയവിക്കമേന വിക്കന്തേന പഹാരദാനസമത്ഥതായ പഹാരിനാ കിംകാരണാ അസങ്ഗാമേത്വാവ ഗച്ഛസി, നനു നാമ ഏകസമ്പഹാരോപി ദാതബ്ബോ സിയാ, തസ്മാ ഏഹി നാഗ നിവത്തസ്സു, ഏത്തകേനേവ മരണഭയതജ്ജിതോ ഹുത്വാ കിം നു ഭീതോ പലായസി, ഇമേ ഇമം സീമം അന്തരം കത്വാ വസന്താ പസ്സന്തു, അങ്ഗമഗധാ മമ തുയ്ഹഞ്ച വിക്കമം ഉഭിന്നമ്പി അമ്ഹാകം പരക്കമം പസ്സന്തൂതി.

സോ ഹത്ഥീ കണ്ണം ദത്വാ തസ്സ വചനം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം അപസാദേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൮൭. ''ന തം പാദാ വധിസ്സാമി, ന ദന്തേഹി ന സോണ്ഡിയാ;
മീള്ഹേന തം വധിസ്സാമി, പൂതി ഹഞ്ഞതു പൂതിനാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ന തം പാദാദീഹി വധിസ്സാമി, തുയ്ഹം പന അനുച്ഛവികേന മീള്ഹേന തം വധിസ്സാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''പൂതിഗൂഥപാണകോ പൂതിനാവ ഹഞ്ഞതൂ''തി തസ്സ മത്ഥകേ മഹന്തം ലണ്ഡം പാതേത്വാ ഉദകം വിസ്സജ്ജേത്വാ തത്ഥേവ തം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ കോഞ്ചനാദം നദന്തോ അരഞ്ഞമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഗൂഥപാണകോ കോണ്ഡോ അഹോസി, വാരണോ സോ ഭിക്ഖു, തം കാരണം പച്ചക്ഖതോ ദിസ്വാ തസ്മിം വനസണ്ഡേ നിവുത്ഥദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഗൂഥപാണജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൨൮] ൮. കാമനീതജാതകവണ്ണനാ

തയോ ഗിരിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാമനീതബ്രാഹ്മണം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പച്ചുപ്പന്നഞ്ച അതീതഞ്ച ദ്വാദസകനിപാതേ **കാമജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൩൭ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. തേസു പന ദ്വീസു രാജപുത്തേസു ജേട്ഠകോ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം രാജാ അഹോസി, കനിട്ഠോ ഉപരാജാ. തേസു രാജാ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു അതിത്തോ ധനലോലോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ ജമ്ബുദീപം ഓലോകേന്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ ദ്വീസുപി കാമേസു അതിത്തഭാവം ഞത്വാ ''ഇമം രാജാനം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ലജ്ജാപേസ്സാമീ''തി ബ്രാഹ്മണമാണവവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സി, രഞ്ഞാ ച ''കേനത്ഥേന ആഗതോസി മാണവാ''തി വുത്തേ ''അഹം, മഹാരാജ, തീണി നഗരാനി പസ്സാമി ഖേമാനി സുഭിക്ഖാനി പഹൂതഹത്ഥിഅസ്സരഥപത്തീനി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാലങ്കാരഭരിതാനി, സക്കാ ച പന താനി അപ്പകേനേവ ബലേന ഗണ്ഹിതും, അഹം തേ താനി ഗഹേത്വാ ദാതും ആഗതോ''തി ആഹ. ''കദാ ഗച്ഛാമ, മാണവാ''തി വുത്തേ ''സ്വേ മഹാരാജാ''തി. ''തേന ഹി ഗച്ഛ, പാതോവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി. ''സാധു, മഹാരാജ, വേഗേന ബലം സജ്ജേഹീ''തി വത്വാ സക്കോ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

രാജാ പുനദിവസേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ബലസജ്ജം കാരേത്വാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ ''ഹിയ്യോ ഏകോ ബ്രാഹ്മണമാണവോ ''ഉത്തരപഞ്ചാലേ ഇന്ദപത്തേ കേകകേതി ഇമേസു തീസു നഗരേസു രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ''തി ആഹ, തം മാണവം ആദായ തീസു നഗരേസു രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമ, വേഗേന നം പക്കോസഥാ''തി. ''കത്ഥസ്സ, ദേവ, നിവാസോ ദാപിതോ''തി? ''ന മേ തസ്സ നിവാസഗേഹം ദാപിത''ന്തി. ''നിവാസപരിബ്ബയോ പന ദിന്നോ''തി? ''സോപി ന ദിന്നോ''തി. അഥ ''കഹം നം പസ്സിസ്സാമാ''തി? ''നഗരവീഥീസു ഓലോകേഥാ''തി. തേ ഓലോകേന്താ അദിസ്വാ ''ന പസ്സാമ, മഹാരാജാ''തി ആഹംസു. രഞ്ഞോ മാണവം അപസ്സന്തസ്സ ''ഏവം മഹന്താ നാമ ഇസ്സരിയാ പരിഹീനോമ്ഹീ''തി മഹാസോകോ ഉദപാദി, ഹദയവത്ഥു ഉണ്ഹം അഹോസി, വത്ഥുലോഹിതം കുപ്പി, ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ ഉദപാദി, വേജ്ജാ തികിച്ഛിതും നാസക്ഖിംസു.

തതോ തീഹചതൂഹച്ചയേന സക്കോ ആവജ്ജമാനോ തസ്സ തം ആബാധം ഞത്വാ ''തികിച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠത്വാ ''വേജ്ജബ്രാഹ്മണോ തുമ്ഹാകം തികിച്ഛനത്ഥായ ആഗതോ''തി ആരോചാപേസി. രാജാ തം സുത്വാ ''മഹന്തമഹന്താ രാജവേജ്ജാ മം തികിച്ഛിതും നാസക്ഖിംസു, പരിബ്ബയമസ്സ ദാപേത്വാ ഉയ്യോജേഥാ''തി ആഹ. സക്കോ തം സുത്വാ ''മയ്ഹം നേവ നിവാസപരിബ്ബയേന അത്ഥോ, വേജ്ജലാഭമ്പി ന ഗണ്ഹിസ്സാമി, തികിച്ഛിസ്സാമി നം, പുന രാജാ മം പസ്സതൂ''തി ആഹ. രാജാ തം സുത്വാ ''തേന ഹി ആഗച്ഛതൂ''തി ആഹ. സക്കോ പവിസിത്വാ ജയാപേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി, രാജാ ''ത്വം മം തികിച്ഛസീ''തി ആഹ. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി തികിച്ഛസ്സൂ''തി. ''സാധു, മഹാരാജ, ബ്യാധിനോ മേ ലക്ഖണം കഥേഥ, കേന കാരണേന ഉപ്പന്നോ, കിം ഖാദിതം വാ പീതം വാ നിസ്സായ, ഉദാഹു ദിട്ഠം വാ സുതം വാ''തി? ''താത, മയ്ഹം ബ്യാധി സുതം നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ''തി. ''കിം തേ സുത''ന്തി. ''താത ഏകോ മാണവോ ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം 'തീസു നഗരേസു രജ്ജം ഗണ്ഹിത്വാ ദസ്സാമീ'തി ആഹ, അഹം തസ്സ നിവാസട്ഠാനം

വാ നിവാസപരിബ്ബയം വാ ന ദാപേസിം, സോ മയ്ഹം കുജ്ഝിത്വാ അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗതോ ഭവിസ്സതി. അഥ മേ 'ഏവം മഹന്താ നാമ ഇസ്സരിയാ പരിഹീനോമ്ഹീ'തി ചിന്തേന്തസ്സ അയം ബ്യാധി ഉപ്പന്നോ. സചേ സക്കോസി ത്വം മേ കാമചിത്തം നിസ്സായ ഉപ്പന്നം ബ്യാധിം തികിച്ഛിതും, തികിച്ഛാഹീ''തി ഏതമത്ഥം പകാസേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. ''തയോ ഗിരിം അന്തരം കാമയാമി, പഞ്ചാലാ കുരുയോ കേകകേ ച;
തതുത്തരിം ബ്രാഹ്മണ കാമയാമി, തികിച്ഛ മം ബ്രാഹ്മണ കാമനീത''ന്തി.

തത്ഥ **തയോ ഗിരി**ന്തി തയോ ഗിരീ, അയമേവ വാ പാഠോ. യഥാ ''സുദസ്സനസ്സ ഗിരിനോ, ദ്വാരഞ്ഹേതം പകാസതീ''തി ഏത്ഥ സുദസ്സനം ദേവനഗരം യുജ്ഝിത്വാ ദുഗ്ഗണ്ഹതായ ദുച്ചലനതായ ''സുദസ്സനഗിരീ''തി വുത്തം, ഏവമിധാപി തീണി നഗരാനി ''തയോ ഗിരി''ന്തി അധിപ്പേതാനി. തസ്മാ അയമേത്ഥ അത്ഥോ - തീണി ച നഗരാനി തേസഞ്ച അന്തരം തിവിധമ്പി രട്ഠം കാമയാമി. ''പഞ്ചാലാ കുരുയോ കേകകേ ചാ''തി ഇമാനി തേസം രട്ഠാനം നാമാനി. തേസു **പഞ്ചാലാ**തി ഉത്തരപഞ്ചാലാ, തത്ഥ കപിലം നാമ നഗരം. **കുരുയോ**തി കുരുരട്ഠം, തത്ഥ ഇന്ദപത്തം നാമ നഗരം. **കേകകേ ചാ**തി പച്ചത്തേ ഉപയോഗവചനം, തേന കേകകരട്ഠം ദസ്സേതി. തത്ഥ കേകകരാജധാനീയേവ നഗരം. **തതുത്തരി**ന്തി തം അഹം ഇതോ പടിലദ്ധാ ബാരാണസിരജ്ജാ തതുത്തരിം തിവിധം രജ്ജം കാമയാമി. **തികിച്ഛ മം, ബ്രാഹ്മണ, കാമനീത**ന്തി ഇമേഹി വത്ഥുകാമേഹി ച കിലേസകാമേഹി ച നീതം ഹതം പഹതം സചേ സക്കോസി, തികിച്ഛ മം ബ്രാഹ്മണാതി.

അഥ നം സക്കോ ''മഹാരാജ, ത്വം മൂലോസധാദീഹി അതേകിച്ഛോ. ഞാണോസധേനേവ തികിച്ഛിതബ്ബോ''തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. ''കണ്ഹാഹിദട്ഠസ്സ കരോന്തി ഹേകേ, അമനുസ്സപവിട്ഠസ്സ കരോന്തി പണ്ഡിതാ;
ന കാമനീതസ്സ കരോതി കോചി, ഓക്കന്തസുക്കസ്സ ഹി കാ തികിച്ഛാ''തി.

തത്ഥ **കണ്ഹാഹിദട്ഠസ്സ കരോന്തി ഹേകേ**തി ഏകച്ചേ ഹി തികിച്ഛകാ ഘോരവിസേന കാളസപ്പേന ദട്ഠസ്സ മന്തേഹി ചേവ ഓസധേഹി ച തികിച്ഛം കരോന്തി. **അമനുസ്സപവിട്ഠസ്സ കരോന്തി പണ്ഡിതാ**തി അപരേ പണ്ഡിതാ ഭൂതവേജ്ജാ ഭൂതയക്ഖാദീഹി അമനുസ്സേഹി പവിട്ഠസ്സ അഭിഭൂതസ്സ ഗഹിതസ്സ ബലികമ്മപരിത്തകരണഓസധപരിഭാവിതാദീഹി തികിച്ഛം കരോന്തി. **ന കാമനീതസ്സ കരോതി കോചീ**തി കാമേഹി പന നീതസ്സ കാമവസികസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അഞ്ഞത്ര പണ്ഡിതേഹി അഞ്ഞോ കോചി തികിച്ഛം ന കരോതി, കരോന്തോപി കാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. കിംകാരണാ? **ഓക്കന്തസുക്കസ്സ ഹി കാ തികിച്ഛാ**തി, ഓക്കന്തസുക്കസ്സ അവക്കന്തസ്സ കുസലധമ്മമരിയാദം അതിക്കന്തസ്സ അകുസലധമ്മേ പതിട്ഠിതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മന്തോസധാദീഹി കാ നാമ തികിച്ഛാ, ന സക്കാ ഓസധേഹി തികിച്ഛിതുന്തി.

ഇതിസ്സ മഹാസത്തോ ഇമം കാരണം ദസ്സേത്വാ ഉത്തരി ഏവമാഹ - ''മഹാരാജ, സചേ ത്വം താനി തീണി രജ്ജാനി ലച്ഛസി, അപി നു ഖോ ഇമേസു ചതൂസു നഗരേസു രജ്ജം കരോന്തോ ഏകപ്പഹാരേനേവ ചത്താരി സാടകയുഗാനി പരിദഹേയ്യാസി, ചതൂസു വാ സുവണ്ണപാതീസു ഭുഞ്ജേയ്യാസി, ചതൂസു വാ സയനേസു സയേയ്യാസി, മഹാരാജ, തണ്ഹാവസികേന നാമ

ഭവിതും ന വട്ടതി, തണ്ഹാ ഹി നാമേസാ വിപത്തിമൂലാ. സാ വഡ്ഢമാനാ യോ തം വഡ്ഢേതി, തം പുഗ്ഗലം അട്ഠസു മഹാനിരയേസു സോളസസു ഉസ്സദനിരയേസു നാനപ്പകാരഭേദേസു ച അവസേസേസു അപായേസു ഖിപതീ''തി. ഏവം രാജാനം നിരയാദിഭയേന തജ്ജേത്വാ മഹാസത്തോ ധമ്മം ദേസേസി. രാജാപിസ്സ ധമ്മം സുത്വാ വിഗതസോകോ ഹുത്വാ താവദേവ നിബ്ബ്യാധിതം പാപുണി . സക്കോപിസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. സോപി തതോ പട്ഠായ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ കാമനീതബ്രാഹ്മണോ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കാമനീതജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൨൯] ൯. പലായിതജാതകവണ്ണനാ

ഗജഗ്ഗമേഘേഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പലായിതപരിബ്ബാജകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര വാദത്ഥായ സകലജമ്ബുദീപം വിചരിത്വാ കഞ്ചി പടിവാദിം അലഭിത്വാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ''അത്ഥി നു ഖോ കോചി മയാ സദ്ധിം വാദം കാതും സമത്ഥോ''തി മനുസ്സേ പുച്ഛി. മനുസ്സാ ''താദിസാനം സഹസ്സേനപി സദ്ധിം വാദം കാതും സമത്ഥോ സബ്ബഞ്ഞൂ ദ്വിപദാനം അഗ്ഗോ മഹാഗോതമോ ധമ്മിസ്സരോ പരപ്പവാദമദ്ദനോ, സകലേപി ജമ്ബുദീപേ ഉപ്പന്നോ പരപ്പവാദോ തം ഭഗവന്തം അതിക്കമിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. വേലന്തം പത്വാ സമുദ്ദഊമിയോ വിയ ഹി സബ്ബവാദാ തസ്സ പാദമൂലം പത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണാ ഹോന്തീ''തി ബുദ്ധഗുണേ കഥേസും. പരിബ്ബാജകോ ''കഹം പന സോ ഏതരഹീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ജേതവനേ''തി സുത്വാ ''ഇദാനിസ്സ വാദം ആരോപേസ്സാമീ''തി മഹാജനപരിവുതോ ജേതവനം ഗച്ഛന്തോ ജേതേന രാജകുമാരേന നവകോടിധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ കാരിതം ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകം ദിസ്വാ ''അയം സമണസ്സ ഗോതമസ്സ വസനപാസാദോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ദ്വാരകോട്ഠകോ അയ''ന്തി സുത്വാ ''ദ്വാരകോട്ഠകോ താവ ഏവരൂപോ, വസനഗേഹം കീദിസം ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ ''ഗന്ധകുടി നാമ അപ്പമേയ്യാ''തി വുത്തേ ''ഏവരൂപേന സമണേന സദ്ധിം കോ വാദം കരിസ്സതീ''തി തതോവ പലായി. മനുസ്സാ ഉന്നാദിനോ ഹുത്വാ ജേതവനം പവിസിത്വാ സത്ഥാരാ ''കിം അകാലേ ആഗതത്ഥാ''തി വുത്താ തം പവത്തിം കഥയിംസു. സത്ഥാ ''ന ഖോ ഉപാസകാ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമ വസനട്ഠാനസ്സ ദ്വാരകോട്ഠകം ദിസ്വാ പലായതേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം ബോധിസത്തോ രജ്ജം കാരേസി, ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ. സോ ''തക്കസിലം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി മഹന്തേന ബലകായേന ഗന്ത്വാ നഗരതോ അവിദൂരേ ഠത്വാ ''ഇമിനാ നിയാമേന ഹത്ഥീ പേസേഥ, ഇമിനാ അസ്സേ, ഇമിനാ രഥേ, ഇമിനാ പത്തീ, ഏവം ധാവിത്വാ ആവുധേഹി പഹരഥ, ഏവം ഘനവസ്സവലാഹകാ വിയ സരവസ്സം വസ്സഥാ''തി തേനം വിചാരേന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൫൭. ''ഗജഗ്ഗമേഘേഹി ഹയഗ്ഗമാലിഭി, രഥൂമിജാതേഹി സരാഭിവസ്സേഭി;
ഥരുഗ്ഗഹാവട്ടദള്ഹപ്പഹാരിഭി, പരിവാരിതാ തക്കസിലാ സമന്തതോ.

൧൦“അഭിധാവഥ ചൂപധാവഥ ച, വിവിധാ വിനാദിതാ വദന്തിഭി;
വത്തതജ്ജ തുമുലോ ഘോസോ യഥാ, വിജ്ജുലതാ ജലധരസ്സ
ഗജ്ജതോ”തി.

തത്ഥ **ഗജഗ്ഗമേഘേഹീ**തി അഗ്ഗഗജമേഘേഹി, കോഞ്ചനാദം ഗജ്ജന്തേഹി മത്തവരവാരണവലാഹകേഹീതി അത്ഥോ. **ഹയഗ്ഗമാലിഭീ**തി അഗ്ഗഹയമാലീഹി, വരസിന്ധവവലാഹകകുലേഹി അസ്സാനീകേഹീതി അത്ഥോ. **രഥൂമിജാതേഹീ**തി സഞ്ജാതഊമിവേഗേഹി സാഗരസലിലേഹി വിയ സഞ്ജാതരഥൂമീഹി, രഥാനീകേഹീതി അത്ഥോ. **സരാഭിവസ്സേഭീ**തി തേഹിയേവ രഥാനീകേഹി ഘനവസ്സമേഘോ വിയ സരവസ്സം വസ്സന്തേഹി . **ഥരുഗ്ഗഹാവട്ടദള്ഹപ്പഹാരിഭീ**തി ഥരുഗ്ഗഹേഹി ആവട്ടദള്ഹപ്പഹാരീഹി, ഇതോ ചിതോ ച ആവത്തിത്വാ പരിവത്തിത്വാ ദള്ഹം പഹരന്തേഹി ഗഹിതഖഗ്ഗരതനഥരുദണ്ഡേഹി പത്തിയോധേഹി ചാതി അത്ഥോ. **പരിവാരിതാ തക്കസിലാ സമന്തതോ**തി യഥാ അയം തക്കസിലാ പരിവാരിതാ ഹോതി, സീഘം തഥാ കരോഥാതി അത്ഥോ.

അഭിധാവഥ ചൂപധാവഥ ചാതി വേഗേന ധാവഥ ചേവ ഉപധാവഥ ച. **വിവിധാ വിനാദിതാ വദന്തിഭീ**തി വരവാരണേഹി സദ്ധിം വിവിധാ വിനദിതാ ഭവഥ, സേലിതഗജ്ജിതവാദിതേഹി നാനാവിരവാ ഹോഥാതി അത്ഥോ. **വത്തതജ്ജ തുമുലോ ഘോസോ**തി വത്തതു അജ്ജ തുമുലോ മഹന്തോ അസനിസദ്ദസദിസോ ഘോസോ. **യഥാ വിജ്ജുലതാ ജലധരസ്സ ഗജ്ജതോ**തി യഥാ ഗജ്ജന്തസ്സ ജലധരസ്സ മുഖതോ നിഗ്ഗതാ വിജ്ജുലതാ ചരന്തി, ഏവം വിചരന്താ നഗരം പരിവാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹഥാതി വദതി.

ഇതി സോ രാജാ ഗജ്ജിത്വാ സേനം വിചാരേത്വാ നഗരദ്വാരസമീപം ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകം ദിസ്വാ “ഇദം രഞ്ഞോ വസനഗേഹ”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “അയം നഗരദ്വാരകോട്ഠകോ”തി വുത്തേ “നഗരദ്വാരകോട്ഠകോ താവ ഏവരൂപോ, രഞ്ഞോ നിവേസനം കീദിസം ഭവിസ്സതീ”തി വത്വാ “വേജയന്തപാസാദസദിസ”ന്തി സുത്വാ “ഏവം യസസമ്പന്നേന രഞ്ഞാ സദ്ധിം യുജ്ഝിതും ന സക്ഖിസ്സാമാ”തി ദ്വാരകോട്ഠകം ദിസ്വാവ നിവത്തിത്വാ പലായിത്വാ ബാരാണസിമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബാരാണസിരാജാ പലായിതപരിബ്ബാജകോ അഹോസി, തക്കസിലരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

പലായിതജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൩൦] ൧൦. ദുതിയപലായിതജാതകവണ്ണനാ

ധജമപരിമിതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പലായിതപരിബ്ബാജകമേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. ഇമസ്മിം പന വത്ഥുസ്മിം സോ പരിബ്ബാജകോ ജേതവനം പാവിസി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ മഹാജനപരിവുതോ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസിന്നോ മനോസിലാതലേ സീഹനാദം നദന്തോ സീഹപോതകോ വിയ ധമ്മം ദേസേതി. പരിബ്ബാജകോ ദസബലസ്സ ബ്രഹ്മസരീരപടിഭാഗം രൂപം പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം മുഖം സുവണ്ണപട്ടസദിസം നലാടഞ്ച ദിസ്വാ “കോ ഏവരൂപം പുരിസുത്തമം ജിനിതും

സക്ഖിസ്സതീ”തി നിവത്തിത്വാ പരിസന്തരം പവിസിത്വാ പലായി. മഹാജനോ തം അനുബന്ധിത്വാ നിവത്തിത്വാ സത്ഥുസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ “ന സോ പരിബ്ബാജകോ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മമ സുവണ്ണവണ്ണം മുഖം ദിസ്വാ പലാതോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം രജ്ജം കാരേസി, തക്കസിലായം ഏകോ ഗന്ധാരരാജാ. സോ “ബാരാണസിം ഗഹേസ്സാമീ”തി ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ആഗന്ത്വാ നഗരം പരിവാരേത്വാ നഗരദ്വാരേ ഠിതോ അത്തനോ ബലവാഹനം ഓലോകേത്വാ “കോ ഏത്തകം ബലവാഹനം ജിനിതും സക്ഖിസ്സതീ”തി അത്തനോ സേനം സംവണ്ണേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨. “ധജമപരിമിതം അനന്തപാരം, ദുപ്പസഹം ധങ്കേഹി സാഗരംവ;
ഗിരിമിവ അനിലേന ദുപ്പസയ്ഹോ, ദുപ്പസഹോ അഹമജ്ജ താദിസേനാ”തി.

തത്ഥ **ധജമപരിമിത**ന്തി ഇദം താവ മേ രഥേസു മോരഛദേ ഠപേത്വാ ഉസ്സാപിതധജമേവ അപരിമിതം ബഹും അനേകസതസങ്ഖ്യം. **അനന്തപാര**ന്തി ബലവാഹനമ്പി മേ “ഏത്തകാ ഹത്ഥീ ഏത്തകാ അസ്സാ ഏത്തകാ രഥാ ഏത്തകാ പത്തീ”തി ഗണനപരിച്ഛേദരഹിതം അനന്തപാരം. **ദുപ്പസഹ**ന്തി ന സക്കാ പടിസത്തൂഹി സഹിതും അഭിഭവിതും . യഥാ കിം? **ധങ്കേഹി സാഗരംവ,** യഥാ സാഗരോ ബഹൂഹി കാകേഹി വേഗവിക്ഖമ്ഭനവസേന വാ അതിക്കമനവസേന വാ ദുപ്പസഹോ, ഏവം ദുപ്പസഹം. **ഗിരിമിവ അനിലേന ദുപ്പസയ്ഹോ**തി അപിച മേ അയം ബലകായോ യഥാ പബ്ബതോ വാതേന അകമ്പനീയതോ ദുപ്പസഹോ, തഥാ അഞ്ഞേന ബലകായേന ദുപ്പസഹോ. **ദുപ്പസഹോ അഹമജ്ജ താദിസേനാ**തി സ്വാഹം ഇമിനാ ബലേന സമന്നാഗതോ അജ്ജ താദിസേന ദുപ്പസഹോതി അട്ടാലകേ ഠിതം ബോധിസത്തം സന്ധായ വദതി.

അഥസ്സ സോ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം അത്തനോ മുഖം ദസ്സേത്വാ “ബാല, മാ വിപ്പലപസി, ഇദാനി തേ ബലവാഹനം മത്തവാരണോ വിയ നളവനം വിദ്ധംസേസ്സാമീ”തി സന്തജ്ജേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩. “മാ ബാലിയം വിലപി ന ഹിസ്സ താദിസം, വിഡയ്ഹസേ ന ഹി ലഭസേ നിസേധകം;
ആസജ്ജസി ഗജമിവ ഏകചാരിനം, യോ തം പദാ നളമിവ പോഥയിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **മാ ബാലിയം വിലപീ**തി മാ അത്തനോ ബാലഭാവം വിപ്പലപസി. **ന ഹിസ്സ താദിസ**ന്തി ന ഹി അസ്സ താദിസോ, അയമേവ വാ പാഠോ. താദിസോ “അനന്തപാരം മേ ബലവാഹന”ന്തി ഏവരൂപം തക്കേന്തോ രജ്ജഞ്ച ഗഹേതും സമത്ഥോ നാമ ന ഹി അസ്സ, ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **വിഡയ്ഹസേ**തി ത്വം ബാല, കേവലം രാഗദോസമോഹമാനപരിളാഹേന വിഡയ്ഹസിയേവ. **ന ഹി ലഭസേ നിസേധക**ന്തി മാദിസം പന പസയ്ഹ അഭിഭവിത്വാ നിസേധകം ന താവ ലഭസി, അജ്ജ തം ആഗതമഗ്ഗേനേവ പലാപേസ്സാമി. **ആസജ്ജസീ**തി ഉപഗച്ഛസി. **ഗജമിവ ഏകചാരിന**ന്തി ഏകചാരിനം മത്തവരവാരണം വിയ. **യോ തം പദാ നളമിവ പോഥയിസ്സതീ**തി യോ തം യഥാ നാമ മത്തവരവാരണോ

പാദാ നളം പോഥേതി സംചുണ്ണേതി, എവം പോഥയിസ്സതി, തം ത്വം ആസജ്ജസീതി അത്താനം സന്ധായാഹ.

ഏവം തജ്ജേന്തസ്സ പനസ്സ കഥം സുത്വാ ഗന്ധാരരാജാ ഉല്ലോകേന്തോ കഞ്ചനപട്ടസദിസം മഹാനലാടം ദിസ്വാ അത്തനോ ഗഹണഭീതോ നിവത്തിത്വാ പലായന്തോ സകനഗരമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഗന്ധാരരാജാ പലായിതപരിബ്ബാജകോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദുതിയപലായിതജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കാസാവവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

> കാസാവം ചൂളനന്ദിയം, പുടഭത്തഞ്ച കുമ്ഭിലം;
> ഖന്തിവണ്ണം കോസിയഞ്ച, ഗൂഥപാണം കാമനീതം;
> പലായിതദ്വയമ്പി ച.

൯. ഉപാഹനവഗ്ഗോ

[൨൩൧] ൧. ഉപാഹനജാതകവണ്ണനാ

യഥാപി കീതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ദേവദത്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ തഥാഗതസ്സ പടിപക്ഖോ പടിസത്തു ഹുത്വാ മഹാവിനാസം പാപുണീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ മമ പടിപക്ഖോ ഹുത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപി പത്തോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹത്ഥാചരിയകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഹത്ഥിസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. അഥേകോ കാസിഗാമകോ മാണവകോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹി. ബോധിസത്താ നാമ സിപ്പം വാചേന്താ ആചരിയമുട്ഠിം ന കരോന്തി, അത്തനോ ജാനനനിയാമേന നിരവസേസം സിക്ഖാപേന്തി. തസ്മാ സോ മാണവോ ബോധിസത്തസ്സ ജാനനസിപ്പം നിരവസേസമുഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബോധിസത്തം ആഹ - ''ആചരിയ , അഹം രാജാനം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി. ബോധിസത്തോ ''സാധു, താതാ''തി ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - ''മഹാരാജ, മമ അന്തേവാസികോ തുമ്ഹേ ഉപട്ഠാതും ഇച്ഛതീ''തി. ''സാധു, ഉപട്ഠാതൂ''തി. ''തേന ഹിസ്സ പരിബ്ബയം ജാനാഥാ''തി? ''തുമ്ഹാകം അന്തേവാസികോ തുമ്ഹേഹി സമകം ന ലച്ഛതി, തുമ്ഹേസു സതം ലഭന്തേസു പണ്ണാസം ലച്ഛതി, ദ്വേ ലഭന്തേസു ഏകം ലച്ഛതീ''തി. സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം അന്തേവാസികസ്സ ആരോചേസി. അന്തേവാസികോ ''അഹം, ആചരിയ, തുമ്ഹേഹി സമം സിപ്പം ജാനാമി. സചേ സമകഞ്ഞേവ പരിബ്ബയം ലഭിസ്സാമി,

ഉപട്ഠഹിസ്സാമി. നോ ചേ, ന ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ''സചേ സോ തുമ്ഹേഹി സമപ്പകാരോ, തുമ്ഹേഹി സമകഞ്ഞേവ സിപ്പം ദസ്സേതും സക്കോന്തോ സമകം ലഭിസ്സതീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം തസ്സ ആരോചേത്വാ തേന ''സാധു ദസ്സേസ്സാമീ''തി വുത്തേ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ''തേന ഹി സ്വേ സിപ്പം ദസ്സേഥാ''തി. ''സാധു, ദസ്സേസ്സാമ, നഗരേ ഭേരിം ചരാപേഥാ''തി. രാജാ ''സ്വേ കിര ആചരിയോ ച അന്തേവാസികോ ച ഉഭോ ഹത്ഥിസിപ്പം ദസ്സേസ്സന്തി, രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ ദട്ഠുകാമാ പസ്സന്തൂ''തി ഭേരിം ചരാപേസി.

ആചരിയോ ''ന മേ അന്തേവാസികോ ഉപായകോസല്ലം ജാനാതീ''തി ഏകം ഹത്ഥിം ഗഹേത്വാ ഏകരത്തേനേവ വിലോമം സിക്ഖാപേസി. സോ തം ''ഗച്ഛാ''തി വുത്തേ ഓസക്കിതും, ''ഓസക്കാ''തി വുത്തേ ഗന്തും, ''തിട്ഠാ''തി വുത്തേ നിപജ്ജിതും, ''നിപജ്ജാ''തി വുത്തേ ഠാതും, ''ഗണ്ഹാ''തി വുത്തേ ഠപേതും, ''ഠപേഹീ''തി വുത്തേ ഗണ്ഹിതും സിക്ഖാപേത്വാ പുനദിവസേ തം ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ രാജങ്ഗണം അഗമാസി. അന്തേവാസികോപി ഏകം മനാപം ഹത്ഥിം അഭിരുഹി. മഹാജനോ സന്നിപതി. ഉഭോപി സമകം സിപ്പം ദസ്സേസും. പുന ബോധിസത്തോ അത്തനോ ഹത്ഥിം വിലോമം കാരേസി, സോ ''ഗച്ഛാ''തി വുത്തേ ഓസക്കി, ''ഓസക്കാ''തി വുത്തേ പുരതോ ധാവി, ''തിട്ഠാ''തി വുത്തേ നിപജ്ജി, ''നിപജ്ജാ''തി വുത്തേ അട്ഠാസി, ''ഗണ്ഹാ''തി വുത്തേ നിക്ഖിപി, ''നിക്ഖിപാ''തി വുത്തേ ഗണ്ഹി. മഹാജനോ ''അരേ ദുട്ഠഅന്തേവാസിക, ത്വം ആചരിയേന സദ്ധിം സാരമ്ഭം കരോസി, അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസി, 'ആചരിയേന സമകം ജാനാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോസീ''തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരിത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി.

ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിമ്ഹാ ഓരുയ്ഹ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മഹാരാജ, സിപ്പം നാമ അത്തനോ സുഖത്ഥായ ഗണ്ഹന്തി, ഏകച്ചസ്സ പന ഗഹിതസിപ്പം ദുക്കടഉപാഹനാ വിയ വിനാസമേവ ആവഹതീ''തി വത്വാ ഇദം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧൧. ''യഥാപി കീതാ പുരിസസ്സുപാഹനാ, സുഖസ്സ അത്ഥായ ദുഖം ഉദബ്ബഹേ;
ഘമ്മാഭിതത്താ തലസാ പപീളിതാ, തസ്സേവ പാദേ പുരിസസ്സ ഖാദരേ.

൧൧൨. ''ഏവമേവ യോ ദുക്കുലീനോ അനരിയോ, തമ്മാക വിജ്ജഞ്ച സുതഞ്ച ആദിയ;
തമേവ സോ തത്ഥ സുതേന ഖാദതി, അനരിയോ വുച്ചതി പാനദൂപമോ''തി.

തത്ഥ **ഉദബ്ബഹേ**തി ഉദബ്ബഹേയ്യ. **ഘമ്മാഭിതത്താ തലസാ പപീളിതാ**തി ഘമ്മേന അഭിതത്താ പാദതലേന ച പീളിതാ. **തസ്സേവാ**തി യേന താ സുഖത്ഥായ കിണിത്വാ പാദേസു പടിമുക്കാ ദുക്കടൂപാഹനാ, തസ്സേവ. **ഖാദരേ**തി വണം കരോന്താ പാദേ ഖാദന്തി.

ദുക്കുലീനോതി ദുജ്ജാതികോ അകുലപുത്തോ. **അനരിയോ**തി ഹിരോത്തപ്പവജ്ജിതോ അസപ്പുരിസോ. **തമ്മാക വിജ്ജഞ്ച സുതഞ്ച ആദിയാ**തി ഏത്ഥ തം തം മനതീതി ''തമ്മോ''തി വത്തബ്ബേ തമ്മാകോ, തം തം സിപ്പം ആസേവതി പരിവത്തേതീതി അത്ഥോ, ആചരിയസ്സേതം നാമം. തസ്മാ

തമ്മാകാ, ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം പനസ്സ രസ്സഭാവോ കതോ. **വിജ്ജന്തി** അട്ഠാരസസു വിജ്ജാട്ഠാനേസു യംകിഞ്ചി. **സുതന്തി** യംകിഞ്ചി സുതപരിയത്തി. **ആദിയാ**തിആദിയിത്വാ. **തമേവ സോ തത്ഥ സുതേന ഖാദതീ**തി **തമേവാ**തി അത്താനമേവ. **സോ**തി യോ ദുക്കുലീനോ അനരിയോ ആചരിയമ്ഹാ വിജ്ജഞ്ച സുതഞ്ച ആദിയതി, സോ. **തത്ഥ സുതേന ഖാദതീ**തി തസ്സ സന്തികേ സുതേന സോ അത്താനമേവ ഖാദതീതി അത്ഥോ. അട്ഠകഥായം പന "തേനേവ സോ തത്ഥ സുതേന ഖാദതീ"തിപി പാഠോ. തസ്സാപി സോ തേന തത്ഥ സുതേന അത്താനമേവ ഖാദതീതി അയമേവ അത്ഥോ. **അനരിയോ വുച്ചതി പാനദൂപമോ**തി ഇതി അനരിയോ ദുപാഹനൂപമോ ദുക്കടൂപാഹനൂപമോ വുച്ചതി. യഥാ ഹി ദുക്കടൂപാഹനാ പുരിസം ഖാദന്തി, ഏവമേസ സുതേന ഖാദന്തോ അത്തനാവ അത്താനം ഖാദതി. അഥ വാ പാനായ ദുതോതി പാനദു, ഉപാഹനൂപതാപിതസ്സ ഉപാഹനായ ഖാദിതപാദസ്സേതം നാമം. തസ്മാ യോ സോ അത്താനം സുതേന ഖാദതി, സോ തേന സുതേന ഖാദിതത്താ "അനരിയോ"തി വുച്ചതി പാനദൂപമോ, ഉപാഹനൂപതാപിതപാദസദിസോതി വുച്ചതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. രാജാ തുട്ഠോ ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അന്തേവാസികോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഉപാഹനജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൩൨] ൨. വീണാഥൂണജാതകവണ്ണനാ

ഏകചിന്തിതോയമത്ഥോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുമാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിരേകാ സാവത്ഥിയം സേട്ഠിധീതാ അത്തനോ ഗേഹേ ഉസഭരാജസ്സ സക്കാരം കയിരമാനം ദിസ്വാ ധാതിം പുച്ഛി - "അമ്മ, കോ നാമേസ ഏവം സക്കാരം ലഭതീ"തി. "ഉസഭരാജാ നാമ, അമ്മാ"തി. പുന സാ ഏകദിവസം പാസാദേ ഠത്വാ അന്തരവീഥിം ഓലോകേന്തീ ഏകം ഖുജ്ജം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "ഗുന്നം അന്തരേ ജേട്ഠകസ്സ പിട്ഠിയം കകുധം ഹോതി, മനുസ്സജേട്ഠകസ്സപി തേന ഭവിതബ്ബം, അയം മനുസ്സേസു പുരിസുസഭോ ഭവിസ്സതി, ഏതസ്സ മയാ പാദപരിചാരികായ ഭവിതും വട്ടതീ"തി. സാ ദാസിം പേസേത്വാ "സേട്ഠിധീതാ തയാ സദ്ധിം ഗന്തുകാമാ, അസുകട്ഠാനം കിര ഗന്ത്വാ തിട്ഠാ"തി തസ്സ ആരോചേത്വാ സാരഭണ്ഡകം ആദായ അഞ്ഞാതകവേസേന പാസാദാ ഓതരിത്വാ തേന സദ്ധിം പലായി. അപരഭാഗേ തം കമ്മം നഗരേ ച ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ച പാകടം ജാതം. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അസുകാ കിര സേട്ഠിധീതാ ഖുജ്ജേന സദ്ധിം പലാതാ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസാ ഖുജ്ജം കാമേതി, പുബ്ബേപി കാമേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം നിഗമഗാമേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഘരാവാസം വസന്തോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢമാനോ അത്തനോ പുത്തസ്സ ബാരാണസീസേട്ഠിസ്സ ധീതരം വാരേത്വാ ദിവസം ഠപേസി. സേട്ഠിധീതാ അത്തനോ ഗേഹേ ഉസഭസ്സ സക്കാരസമ്മാനം ദിസ്വാ "കോ നാമേസോ"തി

ധാതിം പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഉസഭോ’’തി സുത്വാ അന്തരവീഥിയാ ഗച്ഛന്തം ഏകം ഖുജ്ജം ദിസ്വാ ‘‘അയം പുരിസൂസഭോ ഭവിസ്സതീ’’തി സാരഭണ്ഡകം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം പലായി. ബോധിസത്തോപി ഖോ ‘‘സേട്ഠിധീതരം ഗേഹം ആനേസ്സാമീ’’തി മഹന്തേന പരിവാരേന ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തോ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തേ ഉഭോപി സബ്ബരത്തിം മഗ്ഗം അഗമംസു. അഥ ഖുജ്ജസ്സ സബ്ബരത്തിം സീതാസിഹതസ്സ അരുണോദയേ സരീരേ വാതോ കുപ്പി, മഹന്താ വേദനാ വത്തന്തി. സോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ വീണാദണ്ഡകോ വിയ സംകുടിതോ നിപജ്ജി, സേട്ഠിധീതാപിസ്സ പാദമൂലേ നിസീദി. ബോധിസത്തോ സേട്ഠിധീതരം ഖുജ്ജസ്സ പാദമൂലേ നിസിന്നം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ സേട്ഠിധീതായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൩. ‘‘ഏകചിന്തിതോയമത്ഥോ , ബാലോ അപരിണായകോ;
ന ഹി ഖുജ്ജേന വാമേന, ഭോതി സങ്ഗന്തുമരഹസീ’’തി.

തത്ഥ **ഏകചിന്തിതോയമത്ഥോ**തി അമ്മ, യം ത്വം അത്ഥം ചിന്തേത്വാ ഇമിനാ ഖുജ്ജേന സദ്ധിം പലാതാ, അയം തയാ ഏകികായ ഏവ ചിന്തിതോ ഭവിസ്സതി. **ബാലോ അപരിണായകോ**തി അയം ഖുജ്ജോ ബാലോ, ദുപ്പഞ്ഞഭാവേന മഹല്ലകോപി ബാലോവ, അഞ്ഞസ്മിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ അസതി ഗന്തും അസമത്ഥതായ അപരിണായകോ. **ന ഹി ഖുജ്ജേന വാമേന, ഭോതി സങ്ഗന്തുമരഹസീ**തി ഇമിനാ ഹി ഖുജ്ജേന വാമനത്താ വാമേന ഭോതി ത്വം മഹാകുലേ ജാതാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ സങ്ഗന്തും സഹ ഗന്തും നാരഹസീതി.

അഥസ്സ തം വചനം സുത്വാ സേട്ഠിധീതാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൪. ‘‘പുരിസൂസഭം മഞ്ഞമാനാ, അഹം ഖുജ്ജമകാമയിം;
സോയം സംകുടിതോ സേതി, ഛിന്നതന്തി യഥാ ഥുണാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, അയ്യ, ഏകം ഉസഭം ദിസ്വാ ‘‘ഗുന്നം ജേട്ഠകസ്സ പിട്ഠിയം കകുധം ഹോതി, ഇമസ്സപി തം അത്ഥി, ഇമിനാപി പുരിസൂസഭേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ഏവമഹം ഖുജ്ജം പുരിസൂസഭം മഞ്ഞമാനാ അകാമയിം. സോയം യഥാ നാമ ഛിന്നതന്തി സദോണികോ വീണാദണ്ഡകോ, ഏവം സംകുടിതോ സേതീതി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ അഞ്ഞാതകവേസേന നിക്ഖന്തഭാവമേവ ഞത്വാ തം ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കരിത്വാ രഥം ആരോപേത്വാ ഗേഹമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ അയമേവ സേട്ഠിധീതാ അഹോസി, ബാരാണസീസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

വീണാഥൂണജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൩൩] ൩. വികണ്ണകജാതകവണ്ണനാ

കാമം യഹിം ഇച്ഛസി തേന ഗച്ഛാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ധമ്മസഭം ആനീതോ ‘‘സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ’’തി സത്ഥാരാ പുട്ഠോ ‘‘സച്ച’’ന്തി

വത്വാ “കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി വുത്തേ “കാമഗുണകാരണാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “കാമഗുണാ നാമേതേ ഭിക്ഖു വികണ്ണകസല്ലസദിസാ, സകിം ഹദയേ പതിട്ഠം ലഭമാനാ വികണ്ണകം വിയ വിദ്ധം സുംസുമാരം മരണമേവ പാപേന്തീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ഏകദിവസം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണീതീരം സമ്പാപുണി. നച്ചഗീതാസു കുസലാ നച്ചഗീതാനി പയോജേസും, പോക്ഖരണിയം മച്ഛകച്ഛപാ ഗീതസദ്ദലോലതായ സന്നിപതിത്വാ രഞ്ഞാവ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തി. രാജാ താലക്ഖന്ധപ്പമാണം മച്ഛഘടം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഇമേ മച്ഛാ മയാ സദ്ധിംയേവ ചരന്തീ”തി അമച്ചേ പുച്ഛി. അമച്ചാ “ഏതേ, ദേവ, ഉപട്ഠഹന്തീ”തി ആഹംസു. രാജാ “ഏതേ കിര മം ഉപട്ഠഹന്തീ”തി തുസ്സിത്വാ തേസം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേസി. ദേവസികം തണ്ഡുലമ്ബണം പാചേസി. മച്ഛാ ഭത്തവേലായ ഏകച്ചേ ആഗച്ഛന്തി, ഏകച്ചേ നാഗച്ഛന്തി, ഭത്തം നസ്സതി. രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ “ഇതോ പട്ഠായ ഭത്തവേലായ ഭേരിം പഹരിത്വാ ഭേരിസഞ്ഞായ മച്ഛേസു സന്നിപതിതേസു ഭത്തം ദേഥാ”തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ ഭത്തകമ്മികോ ഭേരിം പഹരാപേത്വാ സന്നിപതിതാനം മച്ഛാനം ഭത്തം ദേതി. തേപി ഭേരിസഞ്ഞായ സന്നിപതിത്വാ ഭുഞ്ജന്തി.

തേസു ഏവം സന്നിപതിത്വാ ഭുഞ്ജന്തേസു ഏകോ സുംസുമാരോ ആഗന്ത്വാ മച്ഛേ ഖാദി. ഭത്തകമ്മികോ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തം സുത്വാ “സുംസുമാരം മച്ഛാനം ഖാദനകാലേ വികണ്ണകേന വിജ്ഝിത്വാ ഗണ്ഹാ”തി ആഹ . സോ “സാധൂ”തി ഗന്ത്വാ നാവായ ഠത്വാ മച്ഛേ ഖാദിതും ആഗതം സുംസുമാരം വികണ്ണകേന പഹരി, തം തസ്സ അന്തോപിട്ഠിം പാവിസി. സോ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ തം ഗഹേത്വാവ പലായി. ഭത്തകമ്മികോ തസ്സ വിദ്ധഭാവം ഞത്വാ തം ആലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

“കാമം യഹിം ഇച്ഛസി തേന ഗച്ഛ, വിദ്ധോസി മമ്മമ്ഹി വികണ്ണകേന;
ഹതോസി ഭത്തേന സുവാദിതേന, ലോലോ ച മച്ഛേ
അനുബന്ധമാനോ”തി.

തത്ഥ **കാമ**ന്തി ഏകംസേന. **യഹിം ഇച്ഛസി തേന ഗച്ഛാ**തി യസ്മിം ഇച്ഛസി, തസ്മിം ഗച്ഛ. **മമ്മമ്ഹീ**തി മമ്മട്ഠാനേ. **വികണ്ണകേനാ**തി വികണ്ണകസല്ലേന. **ഹതോസി ഭത്തേന സുവാദിതേന, ലോലോ ച മച്ഛേ അനുബന്ധമാനോ**തി ത്വം ഭേരിവാദിതസഞ്ഞായ ഭത്തേ ദീയമാനേ ലോലോ ഹുത്വാ ഖാദനത്ഥായ മച്ഛേ അനുബന്ധമാനോ തേന സവാദിതേന ഭത്തേന ഹതോ, ഗതട്ഠാനേപി തേ ജീവിതം നത്ഥീതി അത്ഥോ. സോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ.

സത്ഥാ ഇമം കാരണം ദസ്സേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

“ഏവമ്പി ലോകാമിസം ഓപതന്തോ, വിഹഞ്ഞതീ ചിത്തവസാനുവത്തീ;
സോ ഹഞ്ഞതീ ഞാതിസഖാന മജ്ഝേ, മച്ഛാനുഗോ സോരിവ
സുംസുമാരോ”തി.

തത്ഥ **ലോകാമിസ**ന്തി പഞ്ച കാമഗുണാ. തേ ഹി ലോകോ ഇട്ഠതോ കന്തതോ മനാപതോ ഗണ്ഹാതി, തസ്മാ "ലോകാമിസ"ന്തി വുച്ചതി. **ഓപതന്തോ**തി തം ലോകാമിസം അനുപതന്തോ കിലേസവസേന ചിത്തവസാനുവത്തീ പുഗ്ഗലോ വിഹഞ്ഞതി കിലമതി, **സോ ഹഞ്ഞതീ**തി സോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ഞാതീനഞ്ച സഖാനഞ്ച മജ്ഝേ സോ വികണ്ണകേന വിദ്ധോ മച്ഛാനുഗോ സുംസുമാരോ വിയ പഞ്ച കാമഗുണേ മനാപാതി ഗഹേത്വാ ഹഞ്ഞതി കിലമതി മഹാവിനാസം പാപുണാതിയേവാതി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. "തദാ സുംസുമാരോ ദേവദത്തോ, മച്ഛാ ബുദ്ധപരിസാ, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വികണ്ണകജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൩൪] ൪. അസിതാഭൂജാതകവണ്ണനാ

ത്വമേവ ദാനിമകരാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുമാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകസ്മിം ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം ഉപട്ഠാകകുലേ ഏകാ കുമാരികാ അഭിരൂപാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ, സാ വയപ്പത്താ സമാനജാതികം കുലം അഗമാസി. സാമികോ തം കിസ്മിഞ്ചി അമഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞത്ഥ ചിത്തവസേന ചരതി. സാ തസ്സ തം അത്തനി അനാദരതം അഗണേത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ നിമന്തേത്വാ ദാനം ദത്വാ ധമ്മം സുണന്തീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സാ തതോ പട്ഠായ മഗ്ഗഫലസുഖേന വീതിനാമയമാനാ "സാമികോപി മം ന ഇച്ഛതി, ഘരാവാസേന മേ കമ്മം നത്ഥി, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ മാതാപിതൂനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്സാ സാ കിരിയാ ഭിക്ഖൂസു പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അസുകകുലസ്സ ധീതാ അത്ഥഗവേസികാ സാമികസ്സ അനിച്ഛഭാവം ഞത്വാ അഗ്ഗസാവകാനം ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ പുന മാതാപിതരോ ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പത്താ, ഏവം അത്ഥഗവേസികാ, ആവുസോ സാ കുമാരികാ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസാ കുലധീതാ അത്ഥഗവേസികാ, പുബ്ബേപി അത്ഥഗവേസികായേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. തദാ ബാരാണസിരാജാ അത്തനോ പുത്തസ്സ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരസ്സ പരിവാരസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നാസങ്കോ പുത്തം രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. സോ അസിതാഭും നാമ അത്തനോ ദേവിം ആദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മച്ഛമംസഫലാഫലാനി ഖാദന്തോ പണ്ണസാലായ നിവാസം കപ്പേസി. സോ ഏകം കിന്നരിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ "ഇമം പജാപതിം കരിസ്സാമീ"തി അസിതാഭും അഗണേത്വാ തസ്സാ അനുപദം അഗമാസി. സാ തം കിന്നരിം അനുബന്ധമാനം ദിസ്വാ "അയം മം അഗണേത്വാ കിന്നരിം അനുബന്ധതി, കിം മേ ഇമിനാ"തി വിരത്തചിത്താ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ അത്തനോ കസിണപരികമ്മം കഥാപേത്വാ കസിണം

ഓലോകേന്തീ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലായ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. ബ്രഹ്മദത്തോപി കിന്നരിം അനുബന്ധന്തോ വിചരിത്വാ തസ്സാ ഗതമഗ്ഗമ്പി അദിസ്വാ ഛിന്നാസോ ഹുത്വാ പണ്ണസാലാഭിമുഖോവ ആഗതോ. അസിതാഭൂ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ മണിവണ്ണേ ഗഗനതലേ ഠിതാ ''അയ്യപുത്ത, തം നിസ്സായ മയാ ഇദം ഝാനസുഖം ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫ്ന്റ്ര്. ''ത്വമേവ ദാനിമകര, യം കാമോ ബ്യഗമാ തയി;
സോയം അപ്പടിസന്ധികോ, ഖരഛിന്നംവ രേനുക''ന്തി.

തത്ഥ **ത്വമേവ ദാനിമകരാ**തി, അയ്യപുത്ത, മം പഹായ കിന്നരിം അനുബന്ധന്തോ ത്വഞ്ഞേവ ഇദാനി ഇദം അകര. **യം കാമോ ബ്യഗമാ തയീ**തി യം മമ തയി കാമോ വിഗതോ വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനേന പഹീനോ, യസ്സ പഹീനത്താ അഹം ഇമം വിസേസം പത്താതി ദീപേതി. **സോയം അപ്പടിസന്ധികോ**തി സോ പന കാമോ ഇദാനി അപ്പടിസന്ധികോ ജാതോ, ന സക്കാ പടിസന്ധിതും. **ഖരഛിന്നംവ രേനുക**ന്തി ഖരോ വുച്ചതി കകചോ, രേനുകം വുച്ചതി ഹത്ഥിദന്തോ. യഥാ കകചേന ഛിന്നോ ഹത്ഥിദന്തോ അപ്പടിസന്ധികോ ഹോതി, ന പുന പുരിമനയേന അല്ലീയതി, ഏവം പുന മയ്ഹം തയാ സദ്ധിം ചിത്തസ്സ ഘടനം നാമ നത്ഥീതി വത്വാ തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി.

സോ തസ്സാ ഗതകാലേ പരിദേവമാനോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫ്ന്റ്ര്. ''അത്രിച്ഛം അതിലോഭേന , അതിലോഭമദേന ച;
ഏവം ഹായതി അത്ഥമ്ഹാ, അഹംവ അസിതാഭുയാ''തി.

തത്ഥ **അത്രിച്ഛം അതിലോഭേനാ**തി അത്രിച്ഛാ വുച്ചതി അത്ര അത്ര ഇച്ഛാസങ്ഖാതാ അപരിയന്തതണ്ഹാ, അതിലോഭോ വുച്ചതി അതിക്കമിത്വാ പവത്തലോഭോ. **അതിലോഭമദേന ചാ**തി പുരിസമദം ഉപ്പാദനതോ അതിലോഭമദോ നാമ ജായതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അത്രിച്ഛാവസേന അത്രിച്ഛമാനോ പുഗ്ഗലോ അതിലോഭേന ച അതിലോഭമദേന ച യഥാ അഹം അസിതാഭുയാ രാജധീതായ പരിഹീനോ, ഏവം അത്ഥാ ഹായതീതി.

ഇതി സോ ഇമായ ഗാഥായ പരിദേവിത്വാ അരഞ്ഞേ ഏകകോവ വസിത്വാ പിതു അച്ചയേന ഗന്ത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജപുത്തോ ച രാജധീതാ ച ഇമേ ദ്വേ ജനാ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

അസിതാഭൂജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൩൫] ൫. വച്ഛനഖജാതകവണ്ണനാ

സുഖാ ഘരാ വച്ഛനഖാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രോജമല്ലം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരായസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഗിഹിസഹായോ. സോ ഏകദിവസം ആഗമനത്ഥായ ഥേരസ്സ സാസനം പാഹേസി, ഥേരോ സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ അഗമാസി. സോ ഥേരം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭോജേത്വാ ഏകമന്തം

നിസിന്നോ ഥേരേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഥേരം ഗിഹിഭോഗേഹി പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി നിമന്തേന്തോ "ഭന്തേ ആനന്ദ, മമ ഗേഹേ പഹൂതം സവിഞ്ഞാണകഅവിഞ്ഞാണകരതനം, ഇദം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ തുയ്ഹം ദമ്മി, ഏഹി ഉഭോ അഗാരം അജ്ഝാവസാമാ"തി. ഥേരോ തസ്സ കാമഗുണേസു ആദീനവം കഥേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ "ദിട്ഠോ തേ, ആനന്ദ, രോജോ"തി സത്ഥാരാ പുച്ഛിതോ "ആമ, ഭന്തേ"തി വത്വാ "കിമസ്സ കഥേസീ"തി വുത്തേ "ഭന്തേ, മം രോജോ ഘരാവാസേന നിമന്തേസി, അഥസ്സാഹം ഘരാവാസേ ചേവ കാമഗുണേസു ച ആദീനവം കഥേസി"ന്തി. സത്ഥാ "ന ഖോ, ആനന്ദ, രോജോ മല്ലോ ഇദാനേവ പബ്ബജിതേ ഘരാവാസേന നിമന്തേസി, പുബ്ബേപി നിമന്തേസിയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗമഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ബാരാണസിം പാവിസി. അഥസ്സ ബാരാണസിസേട്ഠി ആചാരവിഹാരേ പസീദിത്വാ ഗേഹം നേത്വാ ഭോജേത്വാ ഉയ്യാനേ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ തം പടിജഗ്ഗന്തോ ഉയ്യാനേ വസാപേസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപ്പന്നസിനേഹാ അഹേസും.

അഥേകദിവസം ബാരാണസിസേട്ഠി ബോധിസത്തേ പേമവിസ്സാസവസേന ഏവം ചിന്തേസി - "പബ്ബജ്ജാ നാമ ദുക്ഖാ, മമ സഹായം വച്ഛനഖപരിബ്ബാജകം ഉപ്പബ്ബാജേത്വാ സബ്ബം വിഭവം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ തസ്സ ദത്വാ ദ്വേപി സമഗ്ഗവാസം വസിസ്സാമാ"തി. സോ ഏകദിവസം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ തേന സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "ഭന്തേ വച്ഛനഖ, പബ്ബജ്ജാ നാമ ദുക്ഖാ, സുഖോ ഘരാവാസോ, ഏഹി ഉഭോ സമഗ്ഗാ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്താ വസാമാ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. "സുഖാ ഘരാ വച്ഛനഖ, സഹിരഞ്ഞാ സഭോജനാ;
യത്ഥ ഭുത്വാ പിവിത്വാ ച, സയേയ്യാഥ അനുസ്സുകോ"തി.

തത്ഥ **സഹിരഞ്ഞാ**തി സത്തരതനസമ്പന്നാ. **സഭോജനാ**തി ബഹുഖാദനീയഭോജനീയാ. **യത്ഥ ഭുത്വാ പിവിത്വാ ചാ**തി യേസു സഹിരഞ്ഞഭോജനേസു ഘരേസു നാനഗ്ഗരസാനി ഭോജനാനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ നാനാപാനാനി ച പിവിത്വാ. **സയേയ്യാഥ അനുസ്സുകോ**തി യേസു അലങ്കതസിരിസയനപിട്ഠേ അനുസ്സുകോ ഹുത്വാ സയേയ്യാസി, തേ ഘരാ നാമ അതിവിയ സുഖാതി.

അഥസ്സ തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "മഹാസേട്ഠി, ത്വം അഞ്ഞാണതായ കാമഗിദ്ധോ ഹുത്വാ ഘരാവാസസ്സ ഗുണം, പബ്ബജ്ജായ ച അഗുണം കഥേസി, ഘരാവാസസ്സ തേ അഗുണം കഥേസ്സാമി, സുണാഹി ദാനീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. "ഘരാ നാനീഹമാനസ്സ, ഘരാ നാഭണതോ മുസാ;
ഘരാ നാദിന്നദണ്ഡസ്സ, പരേസം അനികുബ്ബതോ;
ഏവം ഛിദ്ദം ദുരഭിസമ്ഭവം, കോ ഘരം പടിപജ്ജതീ"തി.

തത്ഥ **ഘരാ നാനീഹമാനസ്സാ**തി നിച്ചകാലം കസിഗോരക്ഖാദികരണേന അനീഹമാനസ്സ അവായമന്തസ്സ ഘരാ നാമ നത്ഥി, ഘരാവാസോ ന പതിട്ഠാതീതി അത്ഥോ. **ഘരാ നാഭണതോ മുസാ**തി ഖേത്തവത്ഥുഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീനം അത്ഥായ അമുസാഭണതോപി ഘരാ നാമ നത്ഥി. **ഘരാ നാദിന്നദണ്ഡസ്സ, പരേസം അനികുബ്ബതോ**തി **നാദിന്നദണ്ഡസ്സാ**തി അഗ്ഗഹിതദണ്ഡസ്സ, നിക്ഖിത്തദണ്ഡസ്സ പരേസം അനികുബ്ബതോ ഘരാ നാമ നത്ഥി. യോ പന ആദിന്നദണ്ഡോ ഹുത്വാ പരേസം ദാസകമ്മകരാദീനം തസ്മിം തസ്മിം അപരാധേ അപരാധാനുരൂപം വധബന്ധനഛേദനതാളനാദിവസേന കരോതി, തസ്സേവ ഘരാവാസോ സണ്ഠഹതീതി അത്ഥോ. **ഏവം ഛിദ്ദം ദുരഭിസമ്ഭവം, കോ ഘരം പടിപജ്ജതീ**തി തം ദാനി ഏവം ഏതേസം ഈഹനാദീനം അകരണേ സതി തായ തായ പരിഹാനിയാ ഛിദ്ദം കരണേപി സതി നിച്ചമേവ കാതബ്ബതോ ദുരഭിസമ്ഭവം ദുരാരാധനീയം, നിച്ചം കരോന്തസ്സപി വാ ദുരഭിസമ്ഭവമേവ ദുപ്പൂരം ഘരാവാസം "അഹം നിപ്പരിതസ്സോ ഹുത്വാ അജ്ഝാവസിസ്സാമീ"തി കോ പടിപജ്ജതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഘരാവാസസ്സ ദോസം കഥേത്വാ ഉയ്യാനമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബാരാണസിസേട്ഠി രാജാ മല്ലോ അഹോസി, വച്ഛനഖപരിബ്ബാജകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വച്ഛനഖജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൩൬] ൬. ബകജാതകവണ്ണനാ

ഭദ്ദകോ വതയം പക്ഖീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ആനേത്വാ ദസ്സിതം ദിസ്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കുഹകോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകസ്മിം സരേ മച്ഛോ ഹുത്വാ മഹാപരിവാരോ വസി. അഥേകോ ബകോ "മച്ഛേ ഖാദിസ്സാമീ"തി സരസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ സീസം പാതേത്വാ പക്ഖേ പസാരേത്വാ മന്ദമന്ദോ മച്ഛേ ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി തേസം പമാദം ആഗമയമാനോ. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ മച്ഛഗണപരിവുതോ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തോ തം ഠാനം പാപുണി. മച്ഛഗണോ തം ബകം പസ്സിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൧. "ഭദ്ദകോ വതയം പക്ഖീ, ദിജോ കുമുദസന്നിഭോ;
വൂപസന്തേഹി പക്ഖേഹി, മന്ദമന്ദോവ ഝായതീ"തി.

തത്ഥ **മന്ദമന്ദോവ ഝായതീ**തി അബലബലോ വിയ ഹുത്വാ കിഞ്ചി അജാനന്തോ വിയ ഏകകോവ ഝായതീതി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ഓലോകേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൭൨. "നാസ്സ സീലം വിജാനാഥ, അനഞ്ഞായ പസംസഥ;

അമ്ഹേ ദിജോ ന പാലേതി, തേന പക്ഖീ ന ഫന്ദതീ’’തി.

തത്ഥ **അനഞ്ഞായാ**തി അജാനിത്വാ. **അമ്ഹേ ദിജോ ന പാലേതീ**തി ഏസ ദിജോ അമ്ഹേ ന രക്ഖതി ന ഗോപായതി, ‘‘കതരം നു ഖോ ഏതേസു കബളം കരിസ്സാമീ’’തി ഉപധാരേതി. **തേന പക്ഖീ ന ഫന്ദതീ**തി തേനായം സകുണോ ന ഫന്ദതി ന ചലതീതി. ഏവം വുത്തേ മച്ഛഗണോ ഉദകം ഖോഭേത്വാ ബകം പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബകോ കുഹകോ ഭിക്ഖു അഹോസി, മച്ഛരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ബകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൩൭] ൭. സാകേതജാതകവണ്ണനാ

കോ നു ഖോ ഭഗവാ ഹേതൂതി ഇദം സത്ഥാ സാകേതം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തോ സാകേതം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പനേത്ഥ അതീതമ്പി പച്ചുപ്പന്നമ്പി ഹേട്ഠാ ഏകകനിപാതേ (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.സാകേതജാതകവണ്ണനാ) കഥിതമേവ. തഥാഗതസ്സ പന വിഹാരം ഗതകാലേ ഭിക്ഖൂ ‘‘സിനേഹോ നാമേസ, ഭന്തേ, കഥം പതിട്ഠാതീ’’തി പുച്ഛന്താ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൧൩൭. ‘‘കോ നു ഖോ ഭഗവാ ഹേതു, ഏകച്ചേ ഇധ പുഗ്ഗലേ;
അതീവ ഹദയം നിബ്ബാതി, ചിത്തഞ്ചാപി പസീദതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - കോ നു ഖോ ഹേതു, യേന ഇധേകച്ചേ പുഗ്ഗലേ ദിട്ഠമത്തേയേവ ഹദയം അതിവിയ നിബ്ബാതി, സുവാസിതസ്സ സീതസ്സ ഉദകസ്സ ഘടസഹസ്സേന പരിസിത്തം വിയ സീതലം ഹോതി, ഏകച്ചേ ന നിബ്ബാതി. ഏകച്ചേ ദിട്ഠമത്തേയേവ ചിത്തം പസീദതി, മുദു ഹോതി, പേമവസേന അല്ലീയതി, ഏകച്ചേ ന അല്ലീയതീതി.

അഥ നേസം സത്ഥാ പേമകാരണം ദസ്സേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ‘‘പുബ്ബേവ സന്നിവാസേന, പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ;
ഏവം തം ജായതേ പേമം, ഉപ്പലംവ യഥോദകേ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, പേമം നാമേതം ദ്വീഹി കാരണേഹി ജായതി, പുരിമഭവേ മാതാ വാ പിതാ വാ പുത്തോ വാ ധീതാ വാ ഭാതാ വാ ഭഗിനീ വാ പതി വാ ഭരിയാ വാ സഹായോ വാ മിത്തോ വാ ഹുത്വാ യോ യേന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വുത്ഥപുബ്ബോ, തസ്സ ഇമിനാ **പുബ്ബേവ സന്നിവാസേന** ഭവന്തരേപി അനുബന്ധന്തോ സോ സിനേഹോ ന വിജഹതി. ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ കതേന **പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ ഏവം തം ജായതേ പേമം,** ഇമേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി പേമം നാമ ജായതി. യഥാ കിം? **ഉപ്പലംവ യഥോദകേ**തി. വാ-കാരസ്സ രസ്സത്തം കതം. സമുച്ചയത്ഥേ ചേസ വുത്തോ, തസ്മാ ഉപ്പലഞ്ച സേസം ജലജപുപ്ഫഞ്ച യഥാ ഉദകേ ജായമാനം ദ്വേ കാരണാനി നിസ്സായ ജായതി ഉദകഞ്ചേവ കലലഞ്ച, തഥാ ഏതേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി പേമം ജായതീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബ്രാഹ്മണോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച ഇമേ ദ്വേ ജനാ അഹേസും, പുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സാകേതജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൩൮] ൮. ഏകപദജാതകവണ്ണനാ

ഇങ്ഘ ഏകപദം, താതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിവാസീ കിരേസ കുടുമ്ബികോ, അഥസ്സ ഏകദിവസം അങ്കേ നിസിന്നോ പുത്തോ അത്ഥസ്സ ദ്വാരം നാമ പഞ്ഹം പുച്ഛി. സോ ‘‘ബുദ്ധവിസയോ ഏസ പഞ്ഹോ, ന തം അഞ്ഞോ കഥേതും സക്ഖിസ്സതീ’’തി പുത്തം ഗഹേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, അയം മേ ദാരകോ ഊരുമ്ഹി നിസിന്നോ അത്ഥസ്സ ദ്വാരം നാമ പഞ്ഹം പുച്ഛി, അഹം തം അജാനന്തോ ഇധാഗതോ, കഥേഥ, ഭന്തേ, ഇമം പഞ്ഹ’’ന്തി. സത്ഥാ ‘‘ന ഖോ, ഉപാസക, അയം ദാരകോ ഇദാനേവ അത്ഥഗവേസകോ, പുബ്ബേപി അത്ഥഗവേസകോവ ഹുത്വാ ഇമം പഞ്ഹം പണ്ഡിതേ പുച്ഛി, പോരാണകപണ്ഡിതാപിസ്സ കഥേസും, ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ പന ന സല്ലക്ഖേസീ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭി. അഥസ്സ പുത്തോ ദഹരോ കുമാരോ ഊരുമ്ഹി നിസീദിത്വാ ‘‘താത, മയ്ഹം ഏകപദം അനേകത്ഥനിസ്സിതം ഏകം കാരണം കഥേഥാ’’തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൫. ‘‘ഇങ്ഘ ഏകപദം താത, അനേകത്ഥപദസ്സിതം;
കിഞ്ചി സങ്ഗാഹികം ബ്രൂസി, യേനത്ഥേ സാധയേമസേ’’തി.

തത്ഥ **ഇങ്ഘാ**തി യാചനത്ഥേ ചോദനത്ഥേ വാ നിപാതോ. **ഏകപദ**ന്തി ഏകം കാരണപദം, ഏകം കാരണൂപസഞ്ഹിതം വാ ബ്യഞ്ജനപദം. **അനേകത്ഥപദസ്സിത**ന്തി അനേകാനി അത്ഥപദാനി കാരണപദാനി നിസ്സിതം. **കിഞ്ചി സങ്ഗാഹികം ബ്രൂസീ**തി കിഞ്ചി ഏകപദം ബഹൂനം പദാനം സങ്ഗാഹികം ബ്രൂഹി, അയമേവ വാ പാഠോ. **യേനത്ഥേ സാധയേമസേ**തി യേന ഏകേന പദേന അനേകത്ഥനിസ്സിതേന മയം അത്തനോ വുഡ്ഢിം സാധേയ്യാമ, തം മേ കഥേഹീതി പുച്ഛി.

അഥസ്സ പിതാ കഥേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൭൬. ‘‘ദക്ഖേയ്യേകപദം താത, അനേകത്ഥപദസ്സിതം;
തഞ്ച സീലേന സഞ്ഞുത്തം, ഖന്തിയാ ഉപപാദിതം;
അലം മിത്തേ സുഖാപേതും, അമിത്താനം ദുഖായ ചാ’’തി.

തത്ഥ **ദക്ഖേയ്യേകപദ**ന്തി ദക്ഖേയ്യം ഏകപദം. ദക്ഖേയ്യം നാമ ലാഭുപ്പാദകസ്സ ഛേകസ്സ കുസലസ്സ ഞാണസമ്പയുത്തം വീരിയം. **അനേകത്ഥപദസ്സിത**ന്തി ഏവം വുത്തപ്പകാരം വീരിയം അനേകേഹി അത്ഥപദേഹി നിസ്സിതം. കതരേഹീതി? സീലാദീഹി. തേനേവ **‘‘തഞ്ച സീലേന സഞ്ഞുത്ത’’**ന്തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - തഞ്ച പനേതം വീരിയം

ആചാരസീലസമ്പയുത്തം അധിവാസനഖന്തിയാ ഉപേതം മിത്തേ സുഖാപേതും അമിത്താനഞ്ച ദുക്ഖായ അലം സമത്ഥം. കോ ഹി നാമ ലാഭുപ്പാദകഞാണസമ്പയുത്തകുസലവീരിയസമന്നാഗതോ ആചാരഖന്തിസമ്പന്നോ മിത്തേ സുഖാപേതും, അമിത്തേ വാ ദുക്ഖാപേതും ന സക്കോതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ പുത്തസ്സ പഞ്ഹം കഥേസി. സോപി പിതു കഥിതനയേനേവ അത്തനോ അത്ഥം സാധേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പിതാപുത്താ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ. ‘‘തദാ പുത്തോ അയമേവ പുത്തോ അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഏകപദജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൩൯] ൯. ഹരിതമണ്ഡൂകജാതകവണ്ണനാ

ആസീവിസമ്പി മം സന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അജാതസത്തും ആരബ്ഭ കഥേസി. കോസലരാജസ്സ ഹി പിതാ മഹാകോസലോ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ധീതരം ദദമാനോ ധീതു ന്ഹാനമൂലം കാസിഗാമകം നാമ അദാസി. സാ അജാതസത്തുനാ പിതുഘാതകകമ്മേ കതേ രഞ്ഞോ സിനേഹേന നചിരസ്സേവ കാലമകാസി. അജാതസത്തു മാതരി കാലകതായപി തം ഗാമം ഭുഞ്ജതേവ. കോസലരാജാ ‘‘പിതുഘാതകസ്സ ചോരസ്സ മമ കുലസന്തകം ഗാമം ന ദസ്സാമീ’’തി തേന സദ്ധിം യുജ്ഝതി. കദാചി മാതുലസ്സ ജയോ ഹോതി, കദാചി ഭാഗിനേയ്യസ്സ. യദാ പന അജാതസത്തു ജിനാതി, തദാ സോമനസ്സപ്പത്തോ രഥേ ധജം ഉസ്സാപേത്വാ മഹന്തേന യസേന നഗരം പവിസതി. യദാ പന പരാജയതി, തദാ ദോമനസ്സപ്പത്തോ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാവ പവിസതി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അജാതസത്തു മാതുലം ജിനിത്വാ തുസ്സതി, പരാജിതോ ദോമനസ്സപ്പത്തോ ഹോതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ജിനിത്വാ തുസ്സതി, പരാജിതോ ദോമനസ്സപ്പത്തോ ഹോതീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ നീലമണ്ഡൂകയോനിയം നിബ്ബത്തി. തദാ മനുസ്സാ നദീകന്ദരാദീസു തത്ഥ തത്ഥ മച്ഛേ ഗഹണത്ഥായ കുമീനാനി ഓഡ്ഡേസും. ഏകസ്മിം കുമീനേ ബഹൂ മച്ഛാ പവിസിംസു. അഥേകോ ഉദകാസീവിസോ മച്ഛേ ഖാദന്തോ തം കുമീനം പാവിസി, ബഹൂ മച്ഛാ ഏകതോ ഹുത്വാ തം ഖാദന്താ ഏകലോഹിതം അകംസു. സോ പടിസരണം അപസ്സന്തോ മരണഭയതജ്ജിതോ കുമീനമുഖേന നിക്ഖമിത്വാ വേദനാപ്പത്തോ ഉദകപരിയന്തേ നിപജ്ജി. നീലമണ്ഡൂകോപി തസ്മിം ഖണേ ഉപ്പതിത്വാ കുമീനസൂലമത്ഥകേ നിപന്നോ ഹോതി. ആസീവിസോ വിനിച്ഛയട്ഠാനം അലഭന്തോ തത്ഥ നിപന്നം തം ദിസ്വാ ‘‘സമ്മ നീലമണ്ഡൂക, ഇമേസം മച്ഛാനം കിരിയാ രുച്ചതി തുയ്ഹ’’ന്തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ –

൧൭൭. ‘‘ആസീവിസമ്പി മം സന്തം, പവിട്ഠം കുമിനാമുഖം;
രുച്ചതേ ഹരിതാമാതാ, യം മം ഖാദന്തി മച്ഛകാ’’തി.

തത്ഥ **ആസീവിസമ്പി മം സന്തന്തി** മം ആഗതവിസം സമാനം. **രുച്ചതേ ഹരിതാമാതാ, യം മം ഖാദന്തി മച്ഛകാ**തി ഏതം തവ രുച്ചതി ഹരിതമണ്ഡൂകപുത്താതി വദതി.

അഥ നം ഹരിതമണ്ഡൂകോ ''ആമ, സമ്മ, രുച്ചതീ''തി. ''കിംകാരണാ''തി? ''സചേ ത്വമ്പി തവ പദേസം ആഗതേ മച്ഛേ ഖാദസി, മച്ഛാപി അത്തനോ പദേസം ആഗതം തം ഖാദന്തി, അത്തനോ വിസയേ പദേസേ ഗോചരഭൂമിയം അബലവാ നാമ നത്ഥീ''തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൭൮. ''വിലുമ്പതേവ പുരിസോ, യാവസ്സ ഉപകപ്പതി;
യദാ ചഞ്ഞേ വിലുമ്പന്തി, സോ വിലുത്തോ വിലുമ്പതീ''തി.

തത്ഥ **വിലുമ്പതേവ പുരിസോ, യാവസ്സ ഉപകപ്പതീ**തി യാവ അസ്സ പുരിസസ്സ ഇസ്സരിയം ഉപകപ്പതി ഇജ്ഝതി പവത്തതി, താവ സോ അഞ്ഞം വിലുമ്പതിയേവ. ''യാവ സോ ഉപകപ്പതീ''തിപി പാഠോ , യത്തകം കാലം സോ പുരിസോ സക്കോതി വിലുമ്പിതുന്തി അത്ഥോ. **യദാ ചഞ്ഞേ വിലുമ്പന്തീ**തി യദാ ച അഞ്ഞേ ഇസ്സരാ ഹുത്വാ വിലുമ്പന്തി. **സോ വിലുത്തോ വിലുമ്പതീ**തി അഥ സോ വിലുമ്പകോ അഞ്ഞേഹി വിലുമ്പതി. ''വിലുമ്പതേ''തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. ''വിലുമ്പന''ന്തിപി പഠന്തി, തസ്സത്ഥോ ന സമേതി. ഏവം ''വിലുമ്പകോ പുന വിലുമ്പം പാപുണാതീ''തി ബോധിസത്തേന അഡ്ഡേ വിനിച്ഛിതേ ഉദകാസീവിസസ്സ ദുബ്ബലഭാവം ഞത്വാ ''പച്ചാമിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി മച്ഛഗണാ കുമീനമുഖാ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥേവ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ പക്കമിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഉദകാസീവിസോ അജാതസത്തു അഹോസി, നീലമണ്ഡൂകോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഹരിതമണ്ഡൂകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൪൦] ൧൦. മഹാപിങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബോ ജനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തേ സത്ഥരി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ നവമാസച്ചയേന ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ പഥവിയം നിമുഗ്ഗേ ജേതവനവാസിനോ ച സകലരട്ഠവാസിനോ ച ''ബുദ്ധപടികണ്ടകോ ദേവദത്തോ പഥവിയാ ഗിലിതോ, നിഹതപച്ചാമിത്തോ ദാനി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ജാതോ''തി തുട്ഠഹട്ഠാ അഹേസും. തേസം കഥം സുത്വാ പരമ്പരഘോസേന സകലജമ്ബുദീപവാസിനോ യക്ഖഭൂതദേവഗണാ ച തുട്ഠഹട്ഠാ ഏവ അഹേസും. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ദേവദത്തേ പഥവിയം നിമുഗ്ഗേ 'ബുദ്ധപടികണ്ടകോ ദേവദത്തോ പഥവിയാ ഗിലിതോ'തി മഹാജനോ അത്തമനോ ജാതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തേ മതേ മഹാജനോ തുസ്സതി ചേവ ഹസതി ച, പുബ്ബേപി തുസ്സി ചേവ ഹസി ചാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം മഹാപിങ്ഗലോ നാമ രാജാ അധമ്മേന വിസമേന രജ്ജം കാരേസി, ഛന്ദാദിവസേന പാപകമ്മാനി കരോന്തോ

ദണ്ഡബലിജങ്ഘകഹാപണാദിഗ്ഗഹണേന ഉച്ഛുയന്തേ ഉച്ഛും വിയ മഹാജനം പീളേസി കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ, പരേസു അനുദ്ദയാമത്തമ്പി നാമസ്സ നത്ഥി, ഗേഹേ ഇത്ഥീനമ്പി പുത്തധീതാനമ്പി അമച്ചബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദീനമ്പി അപ്പിയോ അമനാപോ, അക്ഖിമ്ഹി പതിതരജം വിയ, ഭത്തപിണ്ഡേ സക്ഖരാ വിയ, പണ്ഹിം വിജ്ഝിത്വാ പവിട്ഠകണ്ടകോ വിയ ച അഹോസി . തദാ ബോധിസത്തോ മഹാപിങ്ഗലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. മഹാപിങ്ഗലോ ദീഘരത്തം രജ്ജം കാരേത്വാ കാലമകാസി. തസ്മിം കാലകതേ സകലബാരാണസിവാസിനോ ഹട്ഠതുട്ഠാ മഹാഹസിതം ഹസിത്വാ ദാരൂനം സകടസഹസ്സേന മഹാപിങ്ഗലം ഝാപേത്വാ അനേകേഹി ഘടസഹസ്സേഹി ആളാഹനം നിബ്ബാപേത്വാ ബോധിസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിത്വാ ''ധമ്മികോ നോ രാജാ ലദ്ധോ''തി ഹട്ഠതുട്ഠാ നഗരേ ഉസ്സവഭേരിം ചരാപേത്വാ സമുസ്സിതധജപടാകം നഗരം അലങ്കരിത്വാ ദ്വാരേ ദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ വിപ്പകിണ്ണലാജകുസുമമണ്ഡിതതലേസു അലങ്കതമണ്ഡപേസു നിസീദിത്വാ ഖാദിംസു ചേവ പിവിംസു ച.

ബോധിസത്തോപി അലങ്കതേ മഹാതലേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തസ്സ പല്ലങ്കവരസ്സ മജ്ഝേ മഹായസം അനുഭവന്തോ നിസീദി. അമച്ചാ ച ബ്രാഹ്മണഗഹപതിരട്ഠികദോവാരികാദയോ ച രാജാനം പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. അഥേകോ ദോവാരികോ നാതിദൂരേ ഠത്വാ അസ്സസന്തോ പസ്സസന്തോ പരോദി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ ''സമ്മ ദോവാരിക, മമ പിതരി കാലകതേ സബ്ബേ തുട്ഠപഹട്ഠാ ഉസ്സവം കീളന്താ വിചരന്തി, ത്വം പന രോദമാനോ ഠിതോ , കിം നു ഖോ മമ പിതാ തവേവ പിയോ അഹോസി മനാപോ''തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. ''സബ്ബോ ജനോ ഹിംസിതോ പിങ്ഗലേന, തസ്മിം മതേ പച്ചയാ വേദയന്തി;
പിയോ നു തേ ആസി അകണ്ഹനേത്തോ, കസ്മാ നു ത്വം രോദസി ദ്വാരപാലാ''തി.

തത്ഥ **ഹിംസിതോ**തി നാനപ്പകാരേഹി ദണ്ഡബലിആദീഹി പീളിതോ. **പിങ്ഗലേനാ**തി പിങ്ഗലക്ഖേന. തസ്സ കിര ദ്വേപി അക്ഖീനി നിബ്ബിദ്ധപിങ്ഗലാനി ബിളാരക്ഖിവണ്ണാനി അഹേസും, തേനേവസ്സ ''പിങ്ഗലോ''തി നാമം അകംസു. **പച്ചയാ വേദയന്തീ**തി പീതിയോ പവേദയന്തി. **അകണ്ഹനേത്തോ**തി പിങ്ഗലനേത്തോ. **കസ്മാ നു ത്വ**ന്തി കേന നു കാരണേന ത്വം രോദസി. അട്ഠകഥായം പന ''കസ്മാ തുവ''ന്തി പാഠോ.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''നാഹം, മഹാരാജ, 'മഹാപിങ്ഗലോ മതോ'തി സോകേന രോദാമി, സീസസ്സ മേ സുഖം ജാതം. പിങ്ഗലരാജാ ഹി പാസാദാ ഓതരന്തോ ച ആരോഹന്തോ ച കമ്മാരമുട്ഠികായ പഹരന്തോ വിയ മയ്ഹം സീസേ അട്ഠട്ഠ ഖടകേ ദേതി, സോ പരലോകം ഗന്ത്വാപി മമ സീസേ ദദമാനോ വിയ നിരയപാലാനമ്പി യമസ്സപി സീലേ ഖടകേ ദസ്സതി, അഥ നം തേ 'അതിവിയ അയം അമ്ഹേ ബാധതീ'തി പുന ഇധേവ ആനേത്വാ വിസ്സജ്ജേയ്യും, അഥ മേ സോ പുനപി സീസേ ഖടകേ ദദേയ്യാതി ഭയേനാഹം രോദാമീ''തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪൦. ''ന മേ പിയോ ആസി അകണ്ഹനേത്തോ, ഭായാമി പച്ചാഗമനായ തസ്സ;

ഇതോ ഗതോ ഹിംസേയ്യ മച്ചുരാജം, സോ ഹിംസിതോ ആനേയ്യ പുന ഇധാ''തി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ''സോ രാജാ ദാരൂനം വാഹസഹസ്സേന ദഡ്ഢോ ഉദകഘടസതേഹി സിത്തോ, സാപിസ്സ ആളാഹനഭൂമി സമന്തതോ ഖതാ, പകതിയാപി ച പരലോകം ഗതാ നാമ അഞ്ഞത്ഥ ഗതിവസാ പുന തേനേവ സരീരേന നാഗച്ഛന്തി, മാ ത്വം ഭായീ''തി തം സമസ്സാസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൮൦.

''ദഡ്ഢോ വാഹസഹസ്സേഹി, സിത്തോ ഘടസതേഹി സോ;
പരിക്ഖതാ ച സാ ഭൂമി, മാ ഭായി നാഗമിസ്സതീ''തി.

തതോ പട്ഠായ ദോവാരികോ അസ്സാസം പടിലഭി. ബോധിസത്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മഹാപിങ്ഗലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മഹാപിങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ഉപാഹനവഗ്ഗോ നവമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഉപാഹനം വീണാഥൂണം, വികണ്ണകം അസിതാഭു;
വച്ഛനഖം ബകഞ്ചേവ, സാകേതഞ്ച ഏകപദം;
ഹരിതമാതു പിങ്ഗലം.

൧൦. സിങ്ഗാലവഗ്ഗോ

[൨൪൧] ൧. സബ്ബദാഠജാതകവണ്ണനാ

സിങ്ഗാലോ മാനത്ഥദ്ധോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തോ അജാതസത്തും പസാദേത്വാ ഉപ്പാദിതം ലാഭസക്കാരം ചിരട്ഠിതികം കാതും നാസക്ഖി, നാളാഗിരിപയോജനേ പാടിഹാരിയസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ തസ്സ സോ ലാഭസക്കാരോ അന്തരധായി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ദേവദത്തോ ലാഭസക്കാരം ഉപ്പാദേത്വാ ചിരട്ഠിതികം കാതും നാസക്ഖീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ അത്തനോ ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരം അന്തരധാപേതി, പുബ്ബേപി അന്തരധാപേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി തിണ്ണം വേദാനം അട്ഠാരസന്നഞ്ച സിപ്പാനം പാരം ഗതോ. സോ പഥവീജയമന്തം നാമ ജാനാതി. പഥവീജയമന്തോതി ആവട്ടനമന്തോ വുച്ചതി. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ ''തം മന്തം സജ്ഝായിസ്സാമീ''തി ഏകസ്മിം അങ്ഗണട്ഠാനേ പിട്ഠിപാസാണേ നിസീദിത്വാ സജ്ഝായമകാസി.

തം കിര മന്തം അഞ്ഞവിഹിതം ധിതിവിരഹിതം സാവേതും ന സക്കാ, തസ്മാ നം സോ തഥാരൂപേ ഠാനേ സജ്ഝായതി. അഥസ്സ സജ്ഝായനകാലേ ഏകോ സിങ്ഗാലോ ഏകസ്മിം ബിലേ നിപന്നോ തം മന്തം സുത്വാവ പഗുണമകാസി. സോ കിര അനന്തരാതീതേ അത്തഭാവേ പഗുണപഥവീജയമന്തോ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസി. ബോധിസത്തോ സജ്ഝായം കത്വാ ഉട്ഠായ ''പഗുണോ വത മേ അയം മന്തോ''തി ആഹ. സിങ്ഗാലോ ബിലാ നിക്ഖമിത്വാ ''അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണ, അയം മന്തോ തയാപി മമേവ പഗുണതരോ''തി വത്വാ പലായി. ബോധിസത്തോ ''അയം സിങ്ഗാലോ മഹന്തം അകുസലം കരിസ്സതീ''തി ''ഗണ്ഹഥ ഗണ്ഹഥാ''തി ഥോകം അനുബന്ധി. സിങ്ഗാലോ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി.

സോ ഗന്ത്വാ ഏകം സിങ്ഗാലിം ഥോകം സരീരേ ഡംസി, ''കിം, സാമീ''തി ച വുത്തേ ''മയ്ഹം ജാനാസി ന ജാനാസീ''തി ആഹ. സാ ''ആമ, ജാനാമീ''തി സമ്പടിച്ഛി. സോ പഥവീജയമന്തം പരിവത്തേത്വാ അനേകാനി സിങ്ഗാലസതാനി ആണാപേത്വാ സബ്ബേപി ഹത്ഥിഅസ്സസീഹബ്യഗ്ഘസൂകരമിഗാദയോ ചതുപ്പദേ അത്തനോ സന്തികേ അകാസി. കത്വാ ച പന സബ്ബദാഠോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ ഏകം സിങ്ഗാലിം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. ദ്വിന്നം ഹത്ഥീനം പിട്ഠേ സീഹോ തിട്ഠതി, സീഹപിട്ഠേ സബ്ബദാഠോ സിങ്ഗാലോ രാജാ സിങ്ഗാലിയാ അഗ്ഗമഹേസിയാ സദ്ധിം നിസീദതി, മഹന്തോ യസോ അഹോസി. സോ യസമഹന്തേന പമജ്ജിത്വാ മാനം ഉപ്പാദേത്വാ ''ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി സബ്ബചതുപ്പദപരിവുതോ ബാരാണസിയാ അവിദൂരട്ഠാനം സമ്പാപുണി, പരിസാ ദ്വാദസയോജനാ അഹോസി. സോ അവിദൂരേ ഠിതോയേവ ''രജ്ജം വാ ദേതു, യുദ്ധം വാ''തി രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി. ബാരാണസിവാസിനോ ഭീതതസിതാ നഗരദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ അട്ഠംസു.

ബോധിസത്തോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മാ ഭായി, മഹാരാജ, സബ്ബദാഠസിങ്ഗാലേന സദ്ധിം യുദ്ധം മമ ഭാരോ, ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ തേന സദ്ധിം യുജ്ഝിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ''തി രാജാനഞ്ച നാഗരേ ച സമസ്സാസേത്വാ ''കിന്തി കത്വാ നു ഖോ സബ്ബദാഠോ രജ്ജം ഗഹേസ്സതി, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന''ന്തി ദ്വാരട്ടാലകം അഭിരുഹിത്വാ ''സമ്മ സബ്ബദാഠ, കിന്തി കത്വാ ഇമം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സസീ''തി പുച്ഛി. ''സീഹനാദം നദാപേത്വാ മഹാജനം സദ്ദേന സന്താസേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. ബോധിസത്തോ ''അത്ഥേത''ന്തി ഞത്വാ അട്ടാലകാ ഓരുയ്ഹ ''സകലദ്വാദസയോജനികബാരാണസിനഗരവാസിനോ കണ്ണച്ഛിദ്ദാനി മാസപിട്ഠേന ലഞ്ജന്തൂ''തി ഭേരിം ചരാപേസി. മഹാജനോ ഭേരിയാ ആണം സുത്വാ അന്തമസോ ബിളാലേ ഉപാദായ സബ്ബചതുപ്പദാനഞ്ചേവ അത്തനോ ച കണ്ണച്ഛിദ്ദാനി യഥാ പരസ്സ സദ്ദം സോതും ന സക്കാ, ഏവം മാസപിട്ഠേന ലഞ്ജി.

അഥ ബോധിസത്തോ പുന അട്ടാലകം അഭിരുഹിത്വാ ''സബ്ബദാഠാ''തി ആഹ. ''കിം, ബ്രാഹ്മണാ''തി? ''ഇമം രജ്ജം കിന്തി കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സസീ''തി? ''സീഹനാദം നദാപേത്വാ മനുസ്സേ താസേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. ''സീഹനാദം നദാപേതും ന സക്ഖിസ്സസി. ജാതിസമ്പന്നാ ഹി സുരത്തഹത്ഥപാദാ കേസരസീഹരാജാനോ താദിസസ്സ ജരസിങ്ഗാലസ്സ ആണം ന കരിസ്സന്തീ''തി. സിങ്ഗാലോ മാനത്ഥദ്ധോ ഹുത്വാ ''അഞ്ഞേ താവ സീഹാ തിട്ഠന്തു, യസ്സാഹം പിട്ഠേ നിസിന്നോ, തഞ്ഞേവ നദാപേസ്സാമീ''തി ആഹ. ''തേന ഹി നദാപേഹി, യദി സക്കോസീ''തി. സോ യസ്മിം സീഹേ നിസിന്നോ,

തസ്സ “നദാഹീ”തി പാദേന സഞ്ഞം അദാസി. സീഹോ ഹത്ഥികുമ്ഭേ മുഖം ഉപ്പീളേത്വാ തിക്ഖത്തും അപ്പടിവത്തിയം സീഹനാദം നദി. ഹത്ഥീ സന്താസപ്പത്താ ഹുത്വാ സിങ്ഗാലം പാദമൂലേ പാതേത്വാ പാദേനസ്സ സീസം അക്കമിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം അകംസു, സബ്ബദാഠോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ. തേപി ഹത്ഥീ സീഹനാദം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓവിജ്ഝിത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിംസു, ഠപേത്വാ സീഹേ സേസാപി മിഗസൂകരാദയോ സസബിളാരപരിയോസാനാ സബ്ബേ ചതുപ്പാദാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിംസു. സീഹാ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിംസു, ദ്വാദസയോജനികോ മംസരാസി അഹോസി. ബോധിസത്തോ അട്ടാലകാ ഓതരിത്വാ നഗരദ്വാരാനി വിവരാപേത്വാ “സബ്ബേ അത്തനോ കണ്ണേസു മാസപിട്ഠം അപനേത്വാ മംസത്ഥികാ മംസം ആഹരന്തൂ”തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി. മനുസ്സാ അല്ലമംസം ഖാദിത്വാ സേസം സുക്ഖാപേത്വാ വല്ലൂരമകംസു. തസ്മിം കിര കാലേ വല്ലൂരകരണം ഉദപാദീതി വദന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ഇമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി -

൧൮൧. “സിങ്ഗാലോ മാനത്ഥദ്ധോ ച, പരിവാരേന അത്ഥികോ;
പാപുണി മഹതിം ഭൂമിം, രാജാസി സബ്ബദാഠിനം.

൧൮൨. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി പരിവാരവാ;
സോ ഹി തത്ഥ മഹാ ഹോതി, സിങ്ഗാലോ വിയ ദാഠിന”ന്തി.

തത്ഥ **മാനത്ഥദ്ധോ**തി പരിവാരം നിസ്സായ ഉപ്പന്നേന മാനേന ഥദ്ധോ. **പരിവാരേന അത്ഥികോ**തി ഉത്തരിമ്പി പരിവാരേന അത്ഥികോ ഹുത്വാ. **മഹതിം ഭൂമി**ന്തി മഹന്തം സമ്പത്തിം. **രാജാസി സബ്ബദാഠിന**ന്തി സബ്ബേസം ദാഠീനം രാജാ ആസി. **സോ ഹി തത്ഥ മഹാ ഹോതീ**തി സോ പരിവാരസമ്പന്നോ പുരിസോ തേസു പരിവാരേസു മഹാ നാമ ഹോതി. **സിങ്ഗാലോ വിയ ദാഠിന**ന്തി യഥാ സിങ്ഗാലോ ദാഠീനം മഹാ അഹോസി, ഏവം മഹാ ഹോതി, അഥ സോ സിങ്ഗാലോ വിയ പമാദം ആപജ്ജിത്വാ തം പരിവാരം നിസ്സായ വിനാസം പാപുണാതീതി.

“തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രാജാ സാരിപുത്തോ, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സബ്ബദാഠജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൪൨] ൨. സുനഖജാതകവണ്ണനാ

ബാലോ വതായം സുനഖോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അമ്ബണകോട്ഠകേ ആസനസാലായ ഭത്തഭുഞ്ജനസുനഖം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം കിര ജാതകാലതോ പട്ഠായ പാനീയഹാരകാ ഗഹേത്വാ തത്ഥ പോസേസും. സോ അപരഭാഗേ തത്ഥ ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തോ ഥൂലസരീരോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഏകോ ഗാമവാസീ പുരിസോ തം ഠാനം പത്തോ സുനഖം ദിസ്വാ പാനീയഹാരകാനം ഉത്തരിസാടകഞ്ച കഹാപണഞ്ച ദത്വാ ഗദ്ദൂലേന ബന്ധിത്വാ തം ആദായ പക്കാമി. സോ ഗഹേത്വാ നീയമാനോ ന വസ്സി, ദിന്നം ദിന്നം ഖാദന്തോ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അഗമാസി. അഥ സോ പുരിസോ “അയം ഇദാനി മം പിയായതീ”തി ഗദ്ദൂലം മോചേസി, സോ വിസ്സട്ഠമത്തോ

ഏകവേഗേന ആസനസാലമേവ ഗതോ. ഭിക്ഖൂ തം ദിസ്വാ തേന ഗതകാരണം ജാനിത്വാ സായൻഹസമയേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ആസനസാലായ സുനഖോ ബന്ധനമോക്ഖകുസലോ വിസ്സട്ഠമത്തോവ പുന ആഗതോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, സോ സുനഖോ ഇദാനേവ ബന്ധനമോക്ഖകുസലോ, പുബ്ബേപി കുസലോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഘരാവാസം അജ്ഝാവസി. തദാ ബാരാണസിയം ഏകസ്സ മനുസ്സസ്സ സുനഖോ അഹോസി, സോ പിണ്ഡിഭത്തം ലഭന്തോ ഥൂലസരീരോ ജാതോ. അഥേകോ ഗാമവാസീ ബാരാണസിം ആഗതോ തം സുനഖം ദിസ്വാ തസ്സ മനുസ്സസ്സ ഉത്തരിസാടകഞ്ച കഹാപണഞ്ച ദത്വാ സുനഖം ഗഹേത്വാ ചമ്മയോത്തേന ബന്ധിത്വാ യോത്തകോടിയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ അടവിമുഖേ ഏകം സാലം പവിസിത്വാ സുനഖം ബന്ധിത്വാ ഫലകേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. തസ്മിം കാലേ ബോധിസത്തോ കേനചിദേവ കരണീയേന അടവിം പടിപന്നോ തം സുനഖം യോത്തേന ബന്ധിത്വാ ഠപിതം ദിസ്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫവ്വർ. "ബാലോ വതായം സുനഖോ, യോ വരത്തം ന ഖാദതി;
ബന്ധനാ ച പമുഞ്ചേയ്യ, അസിതോ ച ഘരം വജേ"തി.

തത്ഥ **പമുഞ്ചേയ്യാ**തി പമോചേയ്യ, അയമേവ വാ പാഠോ. **അസിതോ ച ഘരം വജേ**തി അസിതോ സുഹിതോ ഹുത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛേയ്യ.

തം സുത്വാ സുനഖോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫവ്വർ. "അട്ഠിതം മേ മനസ്മിം മേ, അഥോ മേ ഹദയേ കതം;
കാലഞ്ച പടികങ്ഖാമി, യാവ പസ്സുപതൂ ജനോ"തി.

തത്ഥ **അട്ഠിതം മേ മനസ്മിം മേ**തി യം തുമ്ഹേ കഥേഥ, തം മയാ അധിട്ഠിതമേവ, മനസ്മിംയേവ മേ ഏതം. **അഥോ മേ ഹദയേ കത**ന്തി അഥ ച പന മേ തുമ്ഹാകം വചനം ഹദയേ കതമേവ. **കാലഞ്ച പടികങ്ഖാമീ**തി കാലം പടിമാനേമി. **യാവ പസ്സുപതൂ ജനോ**തി യാവായം മഹാജനോ പസുപതു നിദ്ദം ഓക്കമതു, താവാഹം കാലം പടിമാനേമി . ഇതരഥാ ഹി "അയം സുനഖോ പലായതീ"തി രവോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, തസ്മാ രത്തിഭാഗേ സബ്ബേസം സുത്തകാലേ ചമ്മയോത്തം ഖാദിത്വാ പലായിസ്സാമീതി. സോ ഏവം വത്വാ മഹാജനേ നിദ്ദം ഓക്കന്തേ യോത്തം ഖാദിത്വാ സുഹിതോ ഹുത്വാ പലായിത്വാ അത്തനോ സാമികാനം ഘരമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സുനഖോവ ഏതരഹി സുനഖോ, പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുനഖജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[വ്ർന്വ] ന്വ. ഗുത്തിലജാതകവണ്ണനാ

സത്തതന്തിം സുമധുരന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ഭിക്ഖൂ ദേവദത്തം ആഹംസു - "ആവുസോ ദേവദത്ത, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തുയ്ഹം ആചരിയോ, ത്വം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം നിസ്സായ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗണ്ഹി, ചത്താരി ഝാനാനി ഉപ്പാദേസി, ആചരിയസ്സ നാമ പടിസത്തുനാ ഭവിതും ന യുത്ത"ന്തി. ദേവദത്തോ "കിം പന മേ, ആവുസോ, സമണോ ഗോതമോ ആചരിയോ, നനു മയാ അത്തനോ ബലേനേവ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗഹിതാനി, ചത്താരി ഝാനാനി ഉപ്പാദിതാനീ"തി ആചരിയം പച്ചക്ഖാസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പടിസത്തു ഹുത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ മമ പടിസത്തു ഹുത്വാ വിനാസം പാപുണാതി, പുബ്ബേപി പത്തോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗന്ധബ്ബകുലേ നിബ്ബത്തി, "ഗുത്തിലകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ ഗന്ധബ്ബസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബോ നാമ സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗഗന്ധബ്ബോ അഹോസി. സോ ദാരാഭരണം അകത്വാ അന്ധേ മാതാപിതരോ പോസേസി. തദാ ബാരാണസിവാസിനോ വാണിജാ വണിജ്ജായ ഉജ്ജേനിനഗരം ഗന്ത്വാ ഉസ്സവേ ഘുട്ഠേ ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനഞ്ച ഖജ്ജഭോജ്ജാദീനി ച ആദായ കീളനട്ഠാനേ സന്നിപതിത്വാ "വേതനം ദത്വാ എകം ഗന്ധബ്ബം ആനേഥാ"തി ആഹംസു. തേന ച സമയേന ഉജ്ജേനിയം മൂസിലോ നാമ ജേട്ഠഗന്ധബ്ബോ ഹോതി, തേ തം പക്കോസാപേത്വാ അത്തനോ ഗന്ധബ്ബം കാരേസും.

മൂസിലോ വീണം വാദന്തോ വീണം ഉത്തമമുച്ഛനായ മുച്ഛിത്വാ വാദേസി. തേസം ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബസ്സ ഗന്ധബ്ബേ ജാതപരിചയാനം തസ്സ ഗന്ധബ്ബം കിലഞ്ജകണ്ഡൂവനം വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി, എകോപി പഹട്ഠാകാരം ന ദസ്സേസി. മൂസിലോ തേസു തുട്ഠാകാരം അദസ്സേന്തേസു "അതിഖരം കത്വാ വാദേമി മഞ്ഞേ"തി മജ്ഝിമമുച്ഛനായ മുച്ഛിത്വാ മജ്ഝിമസരേന വാദേസി, തേ തത്ഥപി മജ്ഝത്താവ അഹേസും. അഥ സോ "ഇമേ ന കിഞ്ചി ജാനന്തി മഞ്ഞേ"തി സയമ്പി അജാനനകോ വിയ ഹുത്വാ തന്തിയോ സിഥിലേ വാദേസി, തേ തത്ഥപി ന കിഞ്ചി ആഹംസു. അഥ നേ മൂസിലോ "അമ്ഭോ വാണിജാ, കിം നു ഖോ മയി വീണം വാദേന്തേ തുമ്ഹേ ന തുസ്സഥാ"തി. "കിം പന ത്വം വീണം വാദേസി, മയഞ്ഹി 'അയം വീണം മുച്ഛേതീ'തി സഞ്ഞം അകരിമ്ഹാ"തി. "കിം പന തുമ്ഹേ മയാ ഉത്തരിതരം ആചരിയം ജാനാഥ, ഉദാഹു അത്തനോ അജാനനഭാവേന ന തുസ്സഥാ"തി. വാണിജാ "ബാരാണസിയം ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബസ്സ വീണാസദ്ദം സുതപുബ്ബാനം തവ വീണാസദ്ദോ ഇത്ഥീനം ദാരകേ തോസാപനസദ്ദോ വിയ ഹോതീ"തി ആഹംസു. "തേന ഹി, ഹന്ദ, തുമ്ഹേഹി ദിന്നപരിബ്ബയം പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ന മയ്ഹം എതേനത്ഥോ, അപിച ഖോ പന ബാരാണസിം ഗച്ഛന്താ മം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗമനകാലേ തം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ തസ്സ "എതം ഗുത്തിലസ്സ വസനട്ഠാന"ന്തി ആചിക്ഖിത്വാ സകസകനിവേസനം അഗമിംസു.

മൂസിലോ ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹം പവിസിത്വാ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപിതം ബോധിസത്തസ്സ ജാതിവീണം ദിസ്വാ ഗഹേത്വാ വാദേസി, അഥ ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതരോ അന്ധഭാവേന തം അപസ്സന്താ "മൂസികാ മഞ്ഞേ വീണം ഖാദന്തീ"തി സഞ്ഞായ "സുസൂ"തി ആഹംസു. തസ്മിം കാലേ മൂസിലോ വീണം ഠപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ "കുതോ ആഗതോസീ"തി വുത്തേ "ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിതും ഉജ്ജേനിതോ ആഗതോമ്ഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി വുത്തേ "കഹം ആചരിയോ"തി പുച്ഛിത്വാ "വിപ്പവുത്ഥോ, താത, അജ്ജ ആഗമിസ്സതീ"തി സുത്വാ തത്ഥേവ നിസീദിത്വാ ബോധിസത്തം ആഗതം ദിസ്വാ തേന കതപടിസന്ഥാരോ അത്തനോ ആഗതകാരണം ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ അങ്ഗവിജ്ജാപാഠകോ, സോ തസ്സ അസപ്പുരിസഭാവം ഞത്വാ "ഗച്ഛ താത, നത്ഥി തവ സിപ്പ"ന്തി പടിക്ഖിപി. സോ ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതൂനം പാദേ ഗഹേത്വാ ഉപകാരം കരോന്തോ തേ ആരാധേത്വാ "സിപ്പം മേ ദാപേഥാ"തി യാചി. ബോധിസത്തോ മാതാപിതൂഹി പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ തേ അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ സിപ്പം അദാസി. സോ ബോധിസത്തേനേവ സദ്ധിം രാജനിവേസനം ഗച്ഛതി. രാജാ തം ദിസ്വാ "കോ ഏസ, ആചരിയാ"തി പുച്ഛി. "മയ്ഹം അന്തേവാസികോ, മഹാരാജാ"തി. സോ അനുക്കമേന രഞ്ഞോ വിസ്സാസികോ അഹോസി. ബോധിസത്തോ ആചരിയമുട്ഠിം അകത്വാ അത്തനോ ജാനനനിയാമേന സബ്ബം സിപ്പം സിക്ഖാപേത്വാ "നിട്ഠിതം തേ, താത, സിപ്പ"ന്തി ആഹ.

സോ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം സിപ്പം പഗുണം, ഇദഞ്ച ബാരാണസിനഗരം സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗനഗരം, ആചരിയോപി മഹല്ലകോ, ഇധേവ മയാ വസിതും വട്ടതീ"തി. സോ ആചരിയം ആഹ - "ആചരിയ അഹം രാജാനം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി. ആചരിയോ "സാധു, താത, രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ "അമ്ഹാകം അന്തേവാസികോ ദേവം ഉപട്ഠാതും ഇച്ഛതി, ദേയ്യധമ്മമസ്സ ജാനാഥാ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ രഞ്ഞാ "തുമ്ഹാകം ദേയ്യധമ്മതോ ഉപഡ്ഢം ലഭിസ്സതീ"തി വുത്തേ തം പവത്തിം മൂസിലസ്സ ആരോചേസി. മൂസിലോ "അഹം തുമ്ഹേഹി സമകഞ്ഞേവ ലഭന്തോ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, ന അലഭന്തോ"തി ആഹ . "കിംകാരണാ"തി? "നനു അഹം തുമ്ഹാകം ജാനനസിപ്പം സബ്ബം ജാനാമീ"തി? "ആമ, ജാനാസീ"തി. "ഏവം സന്തേ കസ്മാ മയ്ഹം ഉപഡ്ഢം ദേതീ"തി? ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "യദി ഏവം തുമ്ഹേഹി സമകം സിപ്പം ദസ്സേതും സക്കോന്തോ സമകം ലഭിസ്സതീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ വചനം തസ്സ ആരോചേത്വാ തേന "സാധു ദസ്സേസ്സാമീ"തി വുത്തേ രഞ്ഞോ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ "സാധു ദസ്സേതു, കതരദിവസം സാകച്ഛാ ഹോതൂ"തി വുത്തേ "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഹോതു, മഹാരാജാ"തി ആഹ.

രാജാ മൂസിലം പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം ആചരിയേന സദ്ധിം സാകച്ഛം കരിസ്സസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ദേവാ"തി വുത്തേ "ആചരിയേന സദ്ധിം വിഗ്ഗഹോ നാമ ന വട്ടതി, മാ കരീ"തി വാരിയമാനോപി "അലം, മഹാരാജ, ഹോതുയേവ മേ ആചരിയേന സദ്ധിം സത്തമേ ദിവസേ സാകച്ഛാ, കതരസ്സ ജാനിഭാവം ജാനിസ്സാമാ"തി ആഹ. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ "ഇതോ കിര സത്തമേ ദിവസേ ആചരിയഗുത്തിലോ ച

അന്തേവാസികമൂസിലോ ച രാജദ്വാരേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സാകച്ഛം കത്വാ സിപ്പം ദസ്സേസ്സന്തി, നാഗരാ സന്നിപതിത്വാ സിപ്പം പസ്സന്തൂ’’തി ഭേരിം ചരാപേസി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - ‘‘അയം മൂസിലോ ദഹരോ തരുണോ, അഹം മഹല്ലകോ പരിഹീനഥാമോ, മഹല്ലകസ്സ കിരിയാ നാമ ന സമ്പജ്ജതി. അന്തേവാസികേ നാമ പരാജിതേപി വിസേസോ നത്ഥി, അന്തേവാസികസ്സ പന ജയേ സതി പത്തബ്ബലജ്ജതോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മരണം വരതര’’ന്തി. സോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മരണഭയേന നിവത്തതി, ലജ്ജാഭയേന ഗച്ഛതി. ഏവമസ്സ ഗമനാഗമനം കരോന്തസ്സേവ ഛ ദിവസാ അതിക്കന്താ, തിണാനി മതാനി, ജങ്ഘമഗ്ഗോ നിബ്ബത്തി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജമാനോ തം കാരണം ഞത്വാ ‘‘ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബോ അന്തേവാസികസ്സ ഭയേന അരഞ്ഞേ മഹാദുക്ഖം അനുഭോതി , ഏതസ്സ മയാ അവസ്സയേന ഭവിതും വട്ടതീ’’തി വേഗേന ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പുരതോ ഠത്വാ ‘‘ആചരിയ, കസ്മാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘കോസി ത്വ’’ന്തി വുത്തേ ‘‘സക്കോഹമസ്മീ’’തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ‘‘അഹം ഖോ, ദേവരാജ, അന്തേവാസികതോ പരാജയഭയേന അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ’’തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

‘‘സത്തതന്തിം സുമധുരം, രാമണേയ്യം അവാചയിം;
സോ മം രങ്ഗമ്ഹി അവ്ഹേതി, സരണം മേ ഹോതി കോസിയാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, ദേവരാജ, മൂസിലം നാമ അന്തേവാസികം സത്തതന്തിം സുമധുരം രാമണേയ്യം വീണം അത്തനോ ജാനനനിയാമേന സിക്ഖാപേസിം, സോ മം ഇദാനി രങ്ഗമണ്ഡലേ പക്കോസതി, തസ്സ മേ ത്വം, കോസിയഗോത്ത, സരണം ഹോഹീതി.

സക്കോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘മാ ഭായി, അഹം തേ താണഞ്ച ലേണഞ്ചാ’’തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

‘‘അഹം തം സരണം സമ്മ, അഹമാചരിയപൂജകോ;
ന തം ജയിസ്സതി സിസ്സോ, സിസ്സമാചരിയ ജേസ്സസീ’’തി.

തത്ഥ **അഹം തം സരണ**ന്തി അഹം സരണം അവസ്സയോ പതിട്ഠാ ഹുത്വാ തം തായിസ്സാമി. **സമ്മാ**തി പിയവചനമേതം. **സിസ്സമാചരിയ, ജേസ്സസീ**തി, ആചരിയ, ത്വം വീണം വാദയമാനോ സിസ്സം ജിനിസ്സസി. അപിച ത്വം വീണം വാദേന്തോ ഏകം തന്തിം ഛിന്ദിത്വാ ഛ വാദേയ്യാസി, വീണായ തേ പകതിസദ്ദോ ഭവിസ്സതി. മൂസിലോപി തന്തിം ഛിന്ദിസ്സതി, അഥസ്സ വീണായ സദ്ദോ ന ഭവിസ്സതി. തസ്മിം ഖണേ സോ പരാജയം പാപുണിസ്സതി. അഥസ്സ പരാജയഭാവം ഞത്വാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ചതുത്ഥമ്പി പഞ്ചമമ്പി സത്തമമ്പി തന്തിം ഛിന്ദിത്വാ സുദ്ധദണ്ഡകമേവ വാദേയ്യാസി, ഛിന്നതന്തികോടീഹി സരോ നിക്ഖമിത്വാ സകലം ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിനഗരം ഛാദേത്വാ ഠസ്സതീതി.

ഏവം വത്വാ സക്കോ ബോധിസത്തസ്സ തിസ്സോ പാസകഘടികാ ദത്വാ ഏവമാഹ - ‘‘വീണാസദ്ദേനേവ പന സകലനഗരേ ഛാദിതേ ഇതോ ഏകം പാസകഘടികം ആകാസേ ഖിപേയ്യാസി, അഥ തേ പുരതോ ഓതരിത്വാ തീണി അച്ഛരാസതാനി നച്ചിസ്സന്തി. താസം നച്ചനകാലേ ച ദുതിയം ഖിപേയ്യാസി,

അഥാപരാനിപി തീണി സതാനി ഓതരിത്വാ തവ വീണാധുരേ നച്ചിസ്സന്തി. തതോ തതിയം ഖിപേയ്യാസി, അഥാപരാനി തീണി സതാനി ഓതരിത്വാ രങ്ഗമണ്ഡലേ നച്ചിസ്സന്തി. അഹമ്പി തേ സന്തികം ആഗമിസ്സാമി, ഗച്ഛ മാ ഭായീ''തി ബോധിസത്തം അസ്സാസേസി. ബോധിസത്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയേ ഗേഹം അഗമാസി. നാഗരാ രാജദ്വാരസമീപേ മണ്ഡപം കത്വാ രഞ്ഞോ ആസനം പഞ്ഞപേസും. രാജാ പാസാദാ ഓതരിത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപേ പല്ലങ്കമജ്ഝേ നിസീദി, ദ്വാദസസഹസ്സാ അലങ്കതിത്ഥിയോ അമച്ചബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോ ച രാജാനം പരിവാരയിംസു, സബ്ബേ നാഗരാ സന്നിപതിംസു, രാജങ്ഗണേ ചക്കാതിചക്കേ മഞ്ചാതിമഞ്ചേ ബന്ധിംസു.

ബോധിസത്തോപി ന്ഹാതാനുലിത്തോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ വീണം ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. സക്കോ അദിസ്സമാനകായേന ആഗന്ത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി, ബോധിസത്തോയേവ നം പസ്സതി. മൂസിലോപി ആഗന്ത്വാ അത്തനോ ആസനേ നിസീദി. മഹാജനോ പരിവാരേസി, ആദിതോവ ദ്വേപി സമസമം വാദയിംസു. മഹാജനോ ദ്വിന്നമ്പി വാദിതേന തുട്ഠോ ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി പവത്തേസി. സക്കോ ആകാസേ ഠത്വാ ബോധിസത്തഞ്ഞേവ സാവേന്തോ ''ഏകം തന്തിം ഛിന്ദാ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തന്തിം ഛിന്ദി, സാ ഛിന്നാപി ഛിന്നകോടിയാ സരം മുഞ്ചതേവ, ദേവഗന്ധബ്ബം വിയ വത്തതി. മൂസിലോപി തന്തിം ഛിന്ദി, തതോ സദ്ദോ ന നിക്ഖമി. ആചരിയോ ദുതിയമ്പി ഛിന്ദി ...പേ... സത്തമമ്പി ഛിന്ദി. സുദ്ധദണ്ഡകം വാദേന്തസ്സ സദ്ദോ നഗരം ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി ചേവ ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി ച പവത്തയിംസു. ബോധിസത്തോ ഏകം പാസകം ആകാസേ ഖിപി, തീണി അച്ഛരാസതാനി ഓതരിത്വാ നച്ചിംസു. ഏവം ദുതിയേ ച തതിയേ ച ഖിത്തേ തീണി തീണി അച്ഛരാസതാനി ഓതരിത്വാ വുത്തനയേനേവ നച്ചിംസു.

തസ്മിം ഖണേ രാജാ മഹാജനസ്സ ഇങ്ഗിതസഞ്ഞം അദാസി, മഹാജനോ ഉട്ഠായ ''ത്വം ആചരിയേന സദ്ധിം വിരുജ്ഝിത്വാ 'സമകാരം കരോമീ'തി വായമസി, അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസീ''തി മൂസിലം തജ്ജേത്വാ ഗഹിതഗഹിതേഹേവ പാസാണദണ്ഡാദീഹി സംചുണ്ണേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ പാദേ ഗഹേത്വാ സങ്കാരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡേസി. രാജാ തുട്ഠചിത്തോ ഘനവസ്സം വസ്സാപേന്തോ വിയ ബോധിസത്തസ്സ ബഹും ധനം അദാസി, തഥാ നാഗരാ. സക്കോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''അഹം തേ, പണ്ഡിത, സഹസ്സയുത്തം ആജഞ്ഞരഥം ഗാഹാപേത്വാ പച്ഛാ മാതലിം പേസേസ്സാമി, ത്വം സഹസ്സയുത്തം വേജയന്തരഥവരം അഭിരുയ്ഹ ദേവലോകം ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി വത്വാ പക്കാമി.

അഥ നം ഗന്ത്വാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം നിസിന്നം ''കഹം ഗതാത്ഥ, മഹാരാജാ''തി ദേവധീതരോ പുച്ഛിംസു. സക്കോ താസം തം കാരണം വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സീലഞ്ച ഗുണഞ്ച വണ്ണേസി. ദേവധീതരോ ''മഹാരാജ, മയമ്പി ആചരിയം ദട്ഠുകാമാ, ഇധ നം ആനേഹീ''തി ആഹംസു. സക്കോ മാതലിം ആമന്തേത്വാ ''താത, ദേവച്ഛരാ ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബം ദട്ഠുകാമാ, ഗച്ഛ നം വേജയന്തരഥേ നിസീദാപേത്വാ ആനേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ആനേസി. സക്കോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദിത്വാ ''ദേവകഞ്ഞാ കിര തേ, ആചരിയ, ഗന്ധബ്ബം സോതുകാമാ''തി ആഹ. ''മയം

മഹാരാജ, ഗന്ധബ്ബാ നാമ സിപ്പം നിസ്സായ ജീവാമ, മൂലം ലഭന്താ വാദേയ്യാമാ”തി. “വാദേഹി, അഹം തേ മൂലം ദസ്സാമീ”തി. “ന മയ്ഹം അഞ്ഞേന മൂലേനത്ഥോ, ഇമാ പന ദേവധീതരോ അത്തനോ അത്തനോ കല്യാണകമ്മം കഥേന്തു, ഏവാഹം വാദേസ്സാമീ”തി . അഥ നം ദേവധീതരോ ആഹംസു - “അമ്ഹേഹി കതം കല്യാണകമ്മം പച്ഛാ തുമ്ഹാകം കഥേസ്സാമ, ഗന്ധബ്ബം കരോഹി ആചരിയാ”തി. ബോധിസത്തോ സത്താഹം ദേവതാനം ഗന്ധബ്ബം അകാസി, തം ദിബ്ബഗന്ധബ്ബം അഭിഭവിത്വാ പവത്തി. സത്തമേ ദിവസേ ആദിതോ പട്ഠായ ദേവധീതാനം കല്യാണകമ്മം പുച്ഛി. ഏകം കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉത്തമവത്ഥം ദത്വാ സക്കസ്സ പരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തം അച്ഛരാസഹസ്സപരിവാരം ഉത്തമവത്ഥദേവകഞ്ഞം “ത്വം പുരിമഭവേ കിം കമ്മം കത്വാ നിബ്ബത്താ”തി പുച്ഛി. തസ്സ പുച്ഛനാകാരോ ച വിസ്സജ്ജനാ ച വിമാനവത്ഥുമ്ഹി ആഗതമേവ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ -

> “അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
> ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ.
>
> “കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ, കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി;
> ഉപ്പജ്ജന്തി ച തേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.
>
> “പുച്ഛാമി തം ദേവി മഹാനുഭാവേ, മനുസ്സഭൂതാ കിമകാസി പുഞ്ഞം;
> കേനാസി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ, വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ
> പഭാസതീ”തി.
>
> “വത്ഥുത്തമദായികാ നാരീ, പവരാ ഹോതി നരേസു നാരീസു;
> ഏവം പിയരൂപദായികാ മനാപം, ദിബ്ബം സാ ലഭതേ ഉപേച്ച ഠാനം.
>
> “തസ്സാ മേ പസ്സ വിമാനം, അച്ഛരാ കാമവണ്ണിനീഹമസ്മി;
> അച്ഛരാസഹസ്സസ്സാഹം, പവരാ പസ്സ പുഞ്ഞാനം വിപാകം.
>
> “തേന മേതാദിസോ വണ്ണോ, തേന മേ ഇധ മിജ്ഝതി;
> ഉപ്പജ്ജന്തി ച മേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.
>
> “തേനമ്ഹി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ;
> വണ്ണോ ച മേ സബ്ബദിസാ പഭാസതീ”തി. (വി॰ വ॰ ൩൨൯-൩൩൪, ൩൩൩-൩൩൩);

അപരാ പിണ്ഡായ ചരമാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ പൂജനത്ഥായ പുപ്ഫാനി അദാസി, അപരാ “ചേതിയേ ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികം ദേഥാ”തി ഗന്ധേ അദാസി, അപരാ മധുരാനി ഫലാഫലാനി അദാസി, അപരാ ഉച്ഛുരസം അദാസി, അപരാ കസ്സപദസബലസ്സ ചേതിയേ ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികം അദാസി, അപരാ മഗ്ഗപടിപന്നാനം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനഞ്ച കുലഗേഹേ വാസം ഉപഗതാനം സന്തികേ ധമ്മം അസ്സോസി, അപരാ നാവായ ഉപകട്ഠായ വേലായ ഭുത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉദകേ ഠത്വാ ഉദകം അദാസി, അപരാ അഗാരമജ്ഝേ വസമാനാ അക്കോധനാ ഹുത്വാ സസ്സുസസുരവത്തം അകാസി, അപരാ അത്തനോ ലദ്ധകോട്ഠാസതോപി സംവിഭാഗം കത്വാവ പരിഭുഞ്ജി, സീലവതീ ച

അഹോസി, അപരാ പരഗേഹേ ദാസീ ഹുത്വാ നിക്കോധനാ നിമ്മാനാ അത്തനോ ലദ്ധകോട്ഠാസതോ സംവിഭാഗം കത്വാ ദേവരഞ്ഞോ പരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ (വി॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൮-൩൩൯). ഏവം സബ്ബാപി ഗുത്തിലവിമാനവത്ഥുസ്മിം ആഗതാ ഛത്തിംസ ദേവധീതാ യം യം കമ്മം കത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്താ, സബ്ബം ബോധിസത്തോ പുച്ഛി. താപിസ്സ അത്തനോ കതകമ്മം ഗാഥാഹിയേവ കഥേസും. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ''ലാഭാ വത മേ, സുലദ്ധം വത മേ, സ്വാഹം ഇധാഗന്ത്വാ അപ്പമത്തകേനപി കമ്മേന പടിലദ്ധദിബ്ബസമ്പത്തിയോ അസ്സോസിം. ഇതോ ദാനി പട്ഠായ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി കുസലകമ്മാനേവ കരിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

> ''സ്വാഗതം വത മേ അജ്ജ, സുപ്പഭാതം സുഹുട്ഠിതം;
> യം അദ്ദസാമി ദേവതായോ, അച്ഛരാകാമവണ്ണിയോ.
>
> ''ഇമാസാഹം ധമ്മം സുത്വാ, കാഹാമി കുസലം ബഹും;
> ദാനേന സമചരിയായ, സംയമേന ദമേന ച;
> സ്വാഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, യത്ഥ ഗന്ത്വാ ന സോചരേ''തി. (വി॰ വ॰ ൯൫൭-൯൫൮);

അഥ നം സത്താഹച്ചയേന ദേവരാജാ മാതലിസങ്ഗാഹകം ആണാപേത്വാ രഥേ നിസീദാപേത്വാ ബാരാണസിമേവ പേസേസി. സോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ദേവലോകേ അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം മനുസ്സാനം ആചിക്ഖി. തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാ സഉസ്സാഹാ പുഞ്ഞാനി കാതും മഞ്ഞിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മൂസിലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, രാജാ ആനന്ദോ, ഗുത്തിലഗന്ധബ്ബോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഗുത്തിലജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൪൪] ൪. വിഗതിച്ഛജാതകവണ്ണനാ

യം പസ്സതി ന തം ഇച്ഛതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പലായികം പരിബ്ബാജകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സകലജമ്ബുദീപേ പടിവാദം അലഭിത്വാ സാവത്ഥിം ആഗന്ത്വാ ''കോ മയാ സദ്ധിം വാദം കാതും സമത്ഥോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ''തി സുത്വാ മഹാജനപരിവുതോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ചതുപരിസമജ്ഝേ ധമ്മം ദേസേന്തം പഞ്ഹം പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ''ഏകം നാമ കി''ന്തി പഞ്ഹം പുച്ഛി, സോ തം കഥേതും അസക്കോന്തോ ഉട്ഠായ പലായി. നിസിന്നപരിസാ ''ഏകപദേനേവ വോ, ഭന്തേ, പരിബ്ബാജകോ നിഗ്ഗഹിതോ''തി ആഹംസു. സത്ഥാ ''നാഹം, ഉപാസകാ, ഇദാനേവേതം ഏകപദേനേവ നിഗ്ഗണ്ഹാമി, പുബ്ബേപി നിഗ്ഗണ്ഹിംയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ദീഘരത്തം ഹിമവന്തേ വസി. സോ പബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ ഏകം നിഗമഗാമം നിസ്സായ ഗങ്ഗാനിവത്തനേ പണ്ണസാലായം വാസം കപ്പേസി. അഥേകോ പരിബ്ബാജകോ സകലജമ്ബുദീപേ പടിവാദം

അലഭിത്വാ തം നിഗമം പത്വാ ‘‘അത്ഥി നു ഖോ കോചി മയാ സദ്ധിം വാദം കാതും സമത്ഥോ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘അത്ഥീ’’തി ബോധിസത്തസ്സ ആനുഭാവം സുത്വാ മഹാജനപരിവുതോ തസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ നിസീദി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ‘‘വണ്ണഗന്ധപരിഭാവിതം ഗങ്ഗാപാനീയം പിവിസ്സതീ’’തി പുച്ഛി. പരിബ്ബാജകോ വാദേന ഓത്ഥരന്തോ ‘‘കാ ഗങ്ഗാ, വാലുകാ ഗങ്ഗാ, ഉദകം ഗങ്ഗാ, ഓരിമതീരം ഗങ്ഗാ, പാരിമതീരം ഗങ്ഗാ’’തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ‘‘ത്വം പന, പരിബ്ബാജക, ഠപേത്വാ ഉദകം വാലുകം ഓരിമതീരം പാരിമതീരഞ്ച കഹം ഗങ്ഗം ലഭിസ്സസീ’’തി ആഹ. പരിബ്ബാജകോ അപ്പടിഭാനോ ഹുത്വാ ഉട്ഠായ പലായി. തസ്മിം പലാതേ ബോധിസത്തോ നിസിന്നപരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൮൭. ‘‘യം പസ്സതി ന തം ഇച്ഛതി, യഞ്ച ന പസ്സതി തം കിരിച്ഛതി;
മഞ്ഞാമി ചിരം ചരിസ്സതി, ന ഹി തം ലച്ഛതി യം സ ഇച്ഛതി.

൧൮൮. ‘‘യം ലഭതി ന തേന തുസ്സതി, യഞ്ച പത്ഥേതി ലദ്ധം ഹീളേതി;
ഇച്ഛാ ഹി അനന്തഗോചരാ, വിഗതിച്ഛാന നമോ കരോമസേ’’തി.

തത്ഥ **യം പസ്സതീ**തി യം ഉദകാദിം പസ്സതി, തം ഗങ്ഗാതി ന ഇച്ഛതി. **യഞ്ച ന പസ്സതീ**തി യഞ്ച ഉദകാദിവിനിമുത്തം ഗങ്ഗം ന പസ്സതി, തം കിരിച്ഛതി. **മഞ്ഞാമി ചിരം ചരിസ്സതീ**തി അഹം ഏവം മഞ്ഞാമി - അയം പരിബ്ബാജകോ ഏവരൂപം ഗങ്ഗം പരിയേസന്തോ ചിരം ചരിസ്സതി. യഥാ വാ ഉദകാദിവിനിമുത്തം ഗങ്ഗം, ഏവം രൂപാദിവിനിമുത്തം അത്താനമ്പി പരിയേസന്തോ സംസാരേ ചിരം ചരിസ്സതി. **ന ഹി തം ലച്ഛതീ**തി ചിരം ചരന്തോപി യം തം ഏവരൂപം ഗങ്ഗം വാ അത്താനം വാ ഇച്ഛതി, തം ന ലച്ഛതി. **യം ലഭതീ**തി യം ഉദകം വാ രൂപാദിം വാ ലഭതി, തേന ന തുസ്സതി. **യഞ്ച പത്ഥേതി ലദ്ധം ഹീളേതീ**തി ഏവം ലദ്ധേന അതുസ്സന്തോ യം യം സമ്പത്തിം പത്ഥേതി, തം തം ലഭിത്വാ ‘‘കിം ഏതായാ’’തി ഹീളേതി അവമഞ്ഞതി. **ഇച്ഛാ ഹി അനന്തഗോചരാ**തി ലദ്ധം ഹീളേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആരമ്മണം ഇച്ഛനതോ അയം ഇച്ഛാ നാമ തണ്ഹാ അനന്തഗോചരാ. **വിഗതിച്ഛാന നമോ കരോമസേ**തി തസ്മാ യേ വിഗതിച്ഛാ ബുദ്ധാദയോ, തേസം മയം നമക്കാരം കരോമാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പരിബ്ബാജകോ ഏതരഹി പരിബ്ബാജകോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

വിഗതിച്ഛജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൪൫] ൫. മൂലപരിയായജാതകവണ്ണനാ

കാലോ ഘസതി ഭൂതാനീതി ഇദം സത്ഥാ ഉക്കട്ഠം നിസ്സായ സുഭഗവനേ വിഹരന്തോ മൂലപരിയായസുത്തന്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര പഞ്ചസതാ ബ്രാഹ്മണാ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മാനമദമത്താ ഹുത്വാ ‘‘സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി തീണേവ പിടകാനി ജാനാതി, മയമ്പി താനി ജാനാമ, ഏവം സന്തേ കിം തസ്സ അമ്ഹേഹി നാനാകരണ’’ന്തി ബുദ്ധുപട്ഠാനം ന ഗച്ഛന്തി, പടിപക്ഖാ ഹുത്വാ ചരന്തി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ തേസു ആഗന്ത്വാ അത്തനോ സന്തികേ നിസിന്നേസു അട്ഠഹി ഭൂമീഹി പടിമണ്ഡേത്വാ മൂലപരിയായസുത്തന്തം കഥേസി, തേ ന

കിഞ്ചി സല്ലക്ഖേസും. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - "മയം അമ്ഹേഹി സദിസാ പണ്ഡിതാ നത്ഥീ'തി മാനം കരോമ, ഇദാനി പന ന കിഞ്ചി ജാനാമ, ബുദ്ധേഹി സദിസോ പണ്ഡിതോ നാമ നത്ഥി, അഹോ ബുദ്ധഗുണാ നാമാ"തി. തേ തതോ പട്ഠായ നിഹതമാനാ ഹുത്വാ ഉദ്ധടദാഠാ വിയ സപ്പാ നിബ്ബിസേവനാ ജാതാ. സത്ഥാ ഉക്കട്ഠായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ വേസാലിം ഗന്ത്വാ ഗോതമകചേതിയേ ഗോതമകസുത്തന്തം നാമ കഥേസി, ദസസഹസ്സിലോകധാതു കമ്പി, തം സുത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസു. മൂലപരിയായസുത്തന്തപരിയോസാനേ പന സത്ഥരി ഉക്കട്ഠായം വിഹരന്തേയേവ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അഹോ ബുദ്ധാനം ആനുഭാവോ, തേ നാമ ബ്രാഹ്മണപബ്ബജിതാ തഥാ മാനമദമത്താ ഭഗവതാ മൂലപരിയായദേസനായ നിഹതമാനാ കതാ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ഇമേ ഏവം മാനപഗ്ഗഹിതസിരേ വിചരന്തേ നിഹതമാനേ അകാസിംയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി മന്തേ വാചേസി. തേ പഞ്ചസതാപി നിട്ഠിതസിപ്പാ സിപ്പേ അനുയോഗം ദത്വാ "യത്തകം മയം ജാനാമ, ആചരിയോപി തത്തകമേവ, വിസേസോ നത്ഥീ"തി മാനത്ഥദ്ധാ ഹുത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികം ന ഗച്ഛന്തി, വത്തപടിവത്തം ന കരോന്തി. തേ ഏകദിവസം ആചരിയേ ബദരിരുക്ഖമൂലേ നിസിന്നേ തം വമ്ഭേതുകാമാ ബദരിരുക്ഖം നഖേന ആകോടേത്വാ "നിസ്സാരോവായം രുക്ഖോ"തി ആഹംസു. ബോധിസത്തോ അത്തനോ വമ്ഭനഭാവം ഞത്വാ അന്തേവാസികേ "ഏകം വോ പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ആഹ. തേ ഹട്ഠതുട്ഠാ "വദേഥ, കഥേസ്സാമാ"തി. ആചരിയോ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯൦. "കാലോ ഘസതി ഭൂതാനി, സബ്ബാനേവ സഹത്തനാ;
യോ ച കാലഘസോ ഭൂതോ, സ ഭൂതപചനിം പചീ"തി.

തത്ഥ **കാലോ**തി പുരേഭത്തകാലോപി പച്ഛാഭത്തകാലോപീതി ഏവമാദി. **ഭൂതാനീ**തി സത്താധിവചനമേതം, ന കാലോ ഭൂതാനം ചമ്മമംസാദീനി ലുഞ്ചിത്വാ ഖാദതി, അപിച ഖോ നേസം ആയുവണ്ണബലാനി ഖേപേന്തോ യോബ്ബഞ്ഞം മദ്ദന്തോ ആരോഗ്യം വിനാസേന്തോ ഘസതി ഖാദതീതി വുച്ചതി. ഏവം ഘസന്തോ ച ന കിഞ്ചി വജ്ജേതി, **സബ്ബാനേവ ഘസതി**. ന കേവലഞ്ച ഭൂതാനേവ, അപിച ഖോ **സഹത്തനാ** അത്താനമ്പി ഘസതി, പുരേഭത്തകാലോ പച്ഛാഭത്തകാലം ന പാപുണാതി. ഏസ നയോ പച്ഛാഭത്തകാലാദീസു. **യോ ച കാലഘസോ ഭൂതോ**തി ഖീണാസവസ്സേതം അധിവചനം . സോ ഹി അരിയമഗ്ഗേന ആയതിം പടിസന്ധികാലം ഖേപേത്വാ ഖാദിത്വാ ഠിതത്താ "കാലഘസോ ഭൂതോ"തി വുച്ചതി . **സ ഭൂതപചനിം പചീ**തി സോ യായം തണ്ഹാ അപായേസു ഭൂതേ പചതി, തം ഞാണഗ്ഗിനാ പചി ദഹി ഭസ്മമകാസി, തേന "ഭൂതപചനിം പചീ"തി വുച്ചതി. "പജനി"ന്തിപി പാഠോ, ജനികം നിബ്ബത്തകിന്തി അത്ഥോ.

ഇമം പഞ്ഹം സുത്വാ മാണവേസു ഏകോപി ജാനിതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. അഥ നേ ബോധിസത്തോ "മാ ഖോ തുമ്ഹേ 'അയം പഞ്ഹോ തീസു വേദേസു അത്ഥീ'തി സഞ്ഞം അകത്ഥ, തുമ്ഹേ 'യമഹം ജാനാമി, തം സബ്ബം ജാനാമാ'തി മഞ്ഞമാനാ മം ബദരിരുക്ഖസദിസം കരോഥ, മമ തുമ്ഹേഹി അഞ്ഞാതസ്സ ബഹുനോ ജാനനഭാവം ന ജാനാഥ, ഗച്ഛഥ സത്തമേ ദിവസേ കാലം ദമ്മി, ഏത്തകേന കാലേന ഇമം പഞ്ഹം ചിന്തേഥാ"തി. തേ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സത്താഹം ചിന്തേത്വാപി പഞ്ഹസ്സ നേവ അന്തം, ന കോടിം പസ്സിംസു. തേ സത്തമദിവസേ ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിത്വാ "കിം, ഭദ്രമുഖാ, ജാനിത്ഥ പഞ്ഹ"ന്തി വുത്തേ "ന ജാനാമാ"തി വദിംസു. അഥ ബോധിസത്തോ തേ ഗരഹമാനോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൨. "ബഹൂനി നരസീസാനി, ലോമസാനി ബ്രഹാനി ച;
ഗീവാസു പടിമുക്കാനി, കോചിദേവേത്ഥ കണ്ണവാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ബഹൂനി നരാനം സീസാനി ദിസ്സന്തി, സബ്ബാനി ച താനി ലോമസാനി, സബ്ബാനി മഹന്താനി ഗീവാസുയേവ ഠപിതാനി, ന താലഫലം വിയ ഹത്ഥേന ഗഹിതാനി, നത്ഥി തേസം ഇമേഹി ധമ്മേഹി നാനാകരണം. ഏത്ഥ പന കോചിദേവ കണ്ണവാതി അത്താനം സന്ധായാഹ. **കണ്ണവാ**തി പഞ്ഞവാ, കണ്ണഛിദ്ദം പന ന കസ്സചി നത്ഥി. ഇതി തേ മാണവകേ "കണ്ണഛിദ്ദമത്തമേവ തുമ്ഹാകം ബാലാനം അത്ഥി, ന പഞ്ഞാ"തി ഗരഹിത്വാ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി. തേ സുത്വാ - "അഹോ ആചരിയാ നാമ മഹന്താ"തി ഖമാപേത്വാ നിഹതമാനാ ബോധിസത്തം ഉപട്ഠഹിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പഞ്ചസതാ മാണവകാ ഇമേ ഭിക്ഖൂ അഹേസും, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മൂലപരിയായജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൪൬] ൬. ബാലോവാദജാതകവണ്ണനാ

ഹന്ത്വാ ഛേത്വാ വധിത്വാ ചാതി ഇദം സത്ഥാ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ സീഹസേനാപതിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭഗവന്തം സരണം ഗന്ത്വാ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ സമംസകഭത്തം അദാസി. നിഗണ്ഠാ തം സുത്വാ കുപിതാ അനത്തമനാ തഥാഗതം വിഹേഠേതുകാമാ "സമണോ ഗോതമോ ജാനം ഉദ്ദിസ്സകതം മംസം ഭുഞ്ജതീ"തി അക്കോസിംസു. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ 'സമണോ ഗോതമോ ജാനം ഉദ്ദിസ്സകതം മംസം ഭുഞ്ജതീ'തി സദ്ധിം പരിസായ അക്കോസന്തോ ആഹിണ്ഡതീ"തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ ഇദാനേവ മം ഉദ്ദിസ്സകതമംസഖാദനേന ഗരഹതി, പുബ്ബേപി ഗരഹിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഹിമവന്തതോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ നഗരം ഭിക്ഖായ പാവിസി. അഥേകോ കുടുമ്ബികോ "താപസം

വിഹേഠേസ്സാമീ”തി ഘരം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ മച്ഛമംസേന പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ “ഇമം മംസം തുമ്ഹേയേവ ഉദ്ദിസ്സ പാണേ മാരേത്വാ കതം, ഇദം അകുസലം മാ അമ്ഹാകമേവ, തുമ്ഹാകമ്പി ഹോതൂ”തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

“ഹന്ത്വാ ഛേത്വാ വധിത്വാ ച, ദേതി ദാനം അസഞ്ഞതോ;
ഏദിസം ഭത്തം ഭുഞ്ജമാനോ, സ പാപേന ഉപലിപ്പതീ”തി.

തത്ഥ **ഹന്ത്വാ**തി പഹരിത്വാ. **ഛേത്വാ**തി കിലമേത്വാ. **വധിത്വാ**തി മാരേത്വാ. **ദേതി ദാനം അസഞ്ഞതോ**തി അസഞ്ഞതോ ദുസ്സീലോ ഏവം കത്വാ ദാനം ദേതി. **ഏദിസം ഭത്തം ഭുഞ്ജമാനോ, സ പാപേന ഉപലിപ്പതീ**തി ഏദിസം ഉദ്ദിസ്സകതഭത്തം ഭുഞ്ജമാനോ സോ സമണോപി പാപേന ഉപലിപ്പതി സംയുജ്ജതിയേവാതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

“പുത്തദാരമ്പി ചേ ഹന്ത്വാ, ദേതി ദാനം അസഞ്ഞതോ;
ഭുഞ്ജമാനോപി സപ്പഞ്ഞോ, ന പാപേന ഉപലിപ്പതീ”തി.

തത്ഥ **ഭുഞ്ജമാനോപി സപ്പഞ്ഞോ**തി തിട്ഠതു അഞ്ഞം മംസം, പുത്തദാരം വധിത്വാപി ദുസ്സീലേന ദിന്നം സപ്പഞ്ഞോ ഖന്തിമേത്താദിഗുണസമ്പന്നോ തം ഭുഞ്ജമാനോപി പാപേന ന ഉപലിപ്പതീതി. ഏവമസ്സ ബോധിസത്തോ ധമ്മം കഥേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കുടുമ്ബികോ നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബാലോവാദജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൪൭] ൭. പാദഞ്ജലിജാതകവണ്ണനാ

അദ്ധാ പാദഞ്ജലീ സബ്ബേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാളുദായീഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ പഞ്ഹം വിനിച്ഛിനന്തി, ഭിക്ഖൂ പഞ്ഹം സുണന്താ ഥേരേ പസംസന്തി. ലാളുദായീഥേരോ പന പരിസന്തരേ നിസിന്നോ “ഏതേ അമ്ഹേഹി സമം കിം ജാനന്തീ”തി ഓട്ഠം ഭഞ്ജി. തം ദിസ്വാ ഥേരാ ഉട്ഠായ പക്കമിംസു, പരിസാ ഭിജ്ജി. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ ലാളുദായീ, ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ഗരഹിത്വാ ഓട്ഠം ഭഞ്ജീ”തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ലാളുദായീ ഠപേത്വാ ഓട്ഠഭഞ്ജനം തതോ ഉത്തരി അഞ്ഞം ന ജാനാതീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. രഞ്ഞോ പാദഞ്ജലീ നാമ പുത്തോ ലാലോ ദന്ധപരിസക്കനോ അഹോസി. അപരഭാഗേ രാജാ കാലമകാസി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ മതകിച്ചാനി കത്വാ “തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ”തി മന്തയമാനാ രാജപുത്തം പാദഞ്ജലിം ആഹംസു. ബോധിസത്തോ പന “അയം കുമാരോ ലാലോ ദന്ധപരിസക്കനോ, പരിഗ്ഗഹേത്വാ നം അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ”തി ആഹ. അമച്ചാ വിനിച്ഛയം സജ്ജേത്വാ

കുമാരം സമീപേ നിസീദാപേത്വാ അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനന്തോ ന സമ്മാ വിനിച്ഛിനിംസു. തേ അസ്സാമികം സാമികം കത്വാ കുമാരം പുച്ഛിംസു - ‘‘കീദിസം, കുമാര, സുട്ഠു അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിമ്ഹാ’’തി. സോ ഓട്ഠം ഭഞ്ജി. ബോധിസത്തോ ‘‘പണ്ഡിതോ വത മഞ്ഞേ കുമാരോ, അസമ്മാവിനിച്ഛിതഭാവോ തേന ഞാതോ ഭവിസ്സതീ’’തി മഞ്ഞമാനോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ‘‘അദ്ധാ പാദഞ്ജലീ സബ്ബേ, പഞ്ഞായ അതിരോചതി;
തഥാ ഹി ഓട്ഠം ഭഞ്ജതി, ഉത്തരിം നൂന പസ്സതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - ഏകംസേന പാദഞ്ജലികുമാരോ സബ്ബേ അമ്ഹേ പഞ്ഞായ അതിരോചതി. തഥാ ഹി ഓട്ഠം ഭഞ്ജതി, നൂന ഉത്തരിം അഞ്ഞം കാരണം പസ്സതീതി.

തേ അപരസ്മിമ്പി ദിവസേ വിനിച്ഛയം സജ്ജേത്വാ അഞ്ഞം അഡ്ഡം സുട്ഠു വിനിച്ഛിനിത്വാ ‘‘കീദിസം, ദേവ, സുട്ഠു വിനിച്ഛിനിത’’ന്തി പുച്ഛിംസു. സോ പുനപി ഓട്ഠമേവ ഭഞ്ജി. അഥസ്സ അന്ധബാലഭാവം ഞത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ‘‘നായം ധമ്മം അധമ്മം വാ, അത്ഥാനത്ഥഞ്ച ബുജ്ഝതി;
അഞ്ഞത്ര ഓട്ഠനിബ്ഭോഗാ, നായം ജാനാതി കിഞ്ചന’’ന്തി.

അമച്ചാ പാദഞ്ജലികുമാരസ്സ ലാലഭാവം ഞത്വാ ബോധിസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പാദഞ്ജലീ ലാളുദായീ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

പാദഞ്ജലിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൪൮] ൮. കിംസുകോപമജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബേഹി കിംസുകോ ദിട്ഠോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിംസുകോപമസുത്തന്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ചത്താരോ ഹി ഭിക്ഖൂ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ കമ്മട്ഠാനം യാചിംസു, സത്ഥാ തേസം കമ്മട്ഠാനം കഥേസി. തേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അത്തനോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി അഗമിംസു. തേസു ഏകോ ഛ ഫസ്സായതനാനി പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി, ഏകോ പഞ്ചക്ഖന്ധേ, ഏകോ ചത്താരോ മഹാഭൂതേ, ഏകോ അട്ഠാരസ ധാതുയോ. തേ അത്തനോ അത്തനോ അധിഗതവിസേസം സത്ഥു ആരോചേസും. അഥേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ‘‘ഇമേസം കമ്മട്ഠാനാനി നാനാ, നിബ്ബാനം ഏകം, കഥം സബ്ബേഹി അരഹത്തം പത്ത’’ന്തി. സോ സത്ഥാരം പുച്ഛി. സത്ഥാ ‘‘കിം തേ, ഭിക്ഖു, കിംസുകദിട്ഠഭാതികേഹി നാനത്ത’’ന്തി വത്വാ ‘‘ഇദം നോ, ഭന്തേ, കാരണം കഥേഥാ’’തി ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ ചത്താരോ പുത്താ അഹേസും. തേ ഏകദിവസം സാരഥിം പക്കോസേത്വാ ‘‘മയം, സമ്മ, കിംസുകം ദട്ഠുകാമാ, കിംസുകരുക്ഖം നോ ദസ്സേഹീ’’തി ആഹംസു. സാരഥി

‘‘സാധു, ദസ്സേസ്സാമീ’’തി വത്വാ ചതുന്നമ്പി ഏകതോ അദസ്സേത്വാ ജേട്ഠരാജപുത്തം താവ രഥേ നിസീദാപേത്വാ അരഞ്ഞം നേത്വാ ‘‘അയം കിംസുകോ’’തി ഖാണുകകാലേ കിംസുകം ദസ്സേസി. അപരസ്സ ബഹലപലാസകാലേ, അപരസ്സ പുപ്ഫിതകാലേ, അപരസ്സ ഫലിതകാലേ. അപരഭാഗേ ചത്താരോപി ഭാതരോ ഏകതോ നിസിന്നാ ‘‘കിംസുകോ നാമ കീദിസോ’’തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. തതോ ഏകോ ‘‘സേയ്യാഥാപി ഝാമഥൂണോ’’തി ആഹ. ദുതിയോ ‘‘സേയ്യഥാപി നിഗ്രോധരുക്ഖോ’’തി, തതിയോ ‘‘സേയ്യഥാപി മംസപേസീ’’തി, ചതുത്ഥോ ‘‘സേയ്യഥാപി സിരീസോ’’തി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ കഥായ അപരിതുട്ഠാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘ദേവ, കിംസുകോ നാമ കീദിസോ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘തുമ്ഹേഹി കിം കഥിത’’ന്തി വുത്തേ അത്തനാ കഥിതനീഹാരം രഞ്ഞോ കഥേസും. രാജാ ‘‘ചതൂഹിപി തുമ്ഹേഹി കിംസുകോ ദിട്ഠോ, കേവലം വോ കിംസുകസ്സ ദസ്സേന്തോ സാരഥി ‘ഇമസ്മിം കാലേ കിംസുകോ കീദിസോ , ഇമസ്മിം കീദിസോ’തി വിഭജിത്വാ ന പുച്ഛിതോ, തേന വോ കങ്ഖാ ഉപ്പന്നാ’’തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯൫. ‘‘സബ്ബേഹി കിംസുകോ ദിട്ഠോ, കിം ന്വേത്ഥ വിചികിച്ഛഥ;
ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, സാരഥീ പരിപുച്ഛിതോ’’തി.

തത്ഥ **ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, സാരഥീ പരിപുച്ഛിതോ**തി സബ്ബേഹി വോ കിംസുകോ ദിട്ഠോ, കിം നു തുമ്ഹേ ഏത്ഥ വിചികിച്ഛഥ, സബ്ബേസു ഠാനേസു കിംസുകോവേസോ, തുമ്ഹേഹി പന ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു സാരഥി പരിപുച്ഛിതോ, തേന വോ കങ്ഖാ ഉപ്പന്നാതി.

സത്ഥാ ഇമം കാരണം ദസ്സേത്വാ ‘‘യഥാ, ഭിക്ഖു, തേ ചത്താരോ ഭാതികാ വിഭാഗം കത്വാ അപുച്ഛിതത്താ കിംസുകേ കങ്ഖം ഉപ്പാദേസും, ഏവം ത്വമ്പി ഇമസ്മിം ധമ്മേ കങ്ഖം ഉപ്പാദേസീ’’തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൯൬. ‘‘ഏവം സബ്ബേഹി ഞാണേഹി, യേസം ധമ്മാ അജാനിതാ;
തേ വേ ധമ്മേസു കങ്ഖന്തി, കിംസുകസ്മിംവ ഭാതരോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - യഥാ തേ ഭാതരോ സബ്ബേസു ഠാനേസു കിംസുകസ്സ അദിട്ഠത്താ കങ്ഖിംസു, ഏവം സബ്ബേഹി വിപസ്സനാഞാണേഹി യേസം സബ്ബേ ഛഫസ്സായതനഖന്ധഭൂതധാതുഭേദാ ധമ്മാ അജാനിതാ, സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ അനധിഗതത്താ അപ്പടിവിദ്ധാ, തേ വേ തേസു ഫസ്സായതനാദിധമ്മേസു കങ്ഖന്തി യഥാ ഏകസ്മിംയേവ കിംസുകസ്മിം ചത്താരോ ഭാതരോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബാരാണസിരാജാ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കിംസുകോപമജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൪൯] ൯. സാലകജാതകവണ്ണനാ

ഏകപുത്തകോ ഭവിസ്സസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മഹാഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരേകം കുമാരകം പബ്ബാജേത്വാ പീളേന്തോ തത്ഥ വിഹരതി. സാമണേരോ പീളം സഹിതും അസക്കോന്തോ ഉപ്പബ്ബജി. ഥേരോ ഗന്ത്വാ തം ഉപലാപേതി ‘‘കുമാര, തവ

ചീവരം തവേവ ഭവിസ്സതി പത്തോപി, മമ സന്തകം പത്തചീവരമ്പി തവേവ ഭവിസ്സതി, ഏഹി പബ്ബജാഹീ''തി. സോ ''നാഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി വത്വാപി പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ പബ്ബജി . അഥ നം പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ പുന ഥേരോ വിഹേഠേസി. സോ പീളം അസഹന്തോ പുന ഉപ്പബ്ബജിത്വാ അനേകവാരം യാചന്തേപി തസ്മിം ''ത്വം നേവ മം സഹസി, ന വിനാ വത്തിതും സക്കോസി, ഗച്ഛ ന പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ന പബ്ബജി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, സുഹദയോ വത സോ ദാരകോ മഹാഥേരസ്സ ആസയം ഞത്വാ ന പബ്ബജീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ സുഹദയോ, പുബ്ബേപി സുഹദയോവ, ഏകവാരം ഏതസ്സ ദോസം ദിസ്വാ ന പുന ഉപഗച്ഛീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കുടുമ്ബികകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ധഞ്ഞവിക്കയേന ജീവികം കപ്പേസി. അഞ്ഞതരോപി അഹിതുണ്ഡികോ ഏകം മക്കടം സിക്ഖാപേത്വാ ഓസധം ഗാഹാപേത്വാ തേന സപ്പം കീളാപേന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. സോ ബാരാണസിയം ഉസ്സവേ ഘുട്ഠേ ഉസ്സവം കീളിതുകാമോ ''ഇമം മാ പമജ്ജീ''തി തം മക്കടം തസ്സ ധഞ്ഞവാണിജസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ഉസ്സവം കീളിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കഹം മക്കടോ''തി പുച്ഛി. മക്കടോ സാമികസ്സ സദ്ദം സുത്വാവ ധഞ്ഞാപണതോ വേഗേന നിക്ഖമി. അഥ നം സോ വേളുപേസികായ പിട്ഠിയം പോഥേത്വാ ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ ബന്ധിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. മക്കടോ തസ്സ നിദ്ദായനഭാവം ഞത്വാ അത്തനോ ബന്ധനം മോചേത്വാ പലായിത്വാ അമ്ബരുക്ഖം ആരുയ്ഹ അമ്ബപക്കം ഖാദിത്വാ അട്ഠിം അഹിതുണ്ഡികസ്സ സരീരേ പാതേസി. സോ പബുജ്ഝിത്വാ ഉല്ലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ''മധുരവചനേന നം വഞ്ചേത്വാ രുക്ഖാ ഓതാരേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി തം ഉപലാപേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯൫. ''ഏകപുത്തകോ ഭവിസ്സസി, ത്വഞ്ച നോ ഹേസ്സസി ഇസ്സരോ കുലേ;
ഓരോഹ ദുമസ്മാ സാലക, ഏഹി ദാനി ഘരകം വജേമസേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ത്വം മയ്ഹം ഏകപുത്തകോ ഭവിസ്സസി, കുലേ ച മേ ഭോഗാനം ഇസ്സരോ, ഏതമ്ഹാ രുക്ഖാ ഓതര, ഏഹി അമ്ഹാകം ഘരം ഗമിസ്സാമ. **സാലകാ**തി നാമേന ആലപന്തോ ആഹ.

തം സുത്വാ മക്കടോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൯൬. ''നനു മം സുഹദയോതി മഞ്ഞസി, യഞ്ച മം ഹനസി വേളുയട്ഠിയാ;
പക്കമ്ബവനേ രമാമസേ, ഗച്ഛ ത്വം ഘരകം യഥാസുഖ''ന്തി.

തത്ഥ **നനു മം സുഹദയോതി മഞ്ഞസീ**തി നനു ത്വം മം ''സുഹദയോ''തി മഞ്ഞസി, ''സുഹദയോ അയ''ന്തി മഞ്ഞസീതി അത്ഥോ. **യഞ്ച മം ഹനസി വേളുയട്ഠിയാ**തി യം മം ഏവം അതിമഞ്ഞസി, യഞ്ച വേളുപേസികായ ഹനസി, തേനാഹം നാഗച്ഛാമീതി ദീപേതി. അഥ നം ''മയം ഇമസ്മിം **പക്കമ്ബവനേ രമാമസേ, ഗച്ഛ ത്വം ഘരകം യഥാസുഖ''**ന്തി വത്വാ ഉപ്പതിത്വാ വനം പാവിസി. അഹിതുണ്ഡികോപി അനത്തമനോ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മക്കടോ സാമണേരോ അഹോസി, അഹിതുണ്ഡികോ മഹാഥേരോ, ധഞ്ഞവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സാലകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൫൦] ൧൦. കപിജാതകവണ്ണനാ

അയം ഇസീ ഉപസമസംയമേ രതോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ ഹി കുഹകഭാവോ ഭിക്ഖൂസു പാകടോ ജാതോ. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, അസുകോ ഭിക്ഖു നിയ്യാനികേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കുഹകവത്തം പൂരേതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ , ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി കുഹകോയേവ, അഗ്ഗിമത്തസ്സ കാരണാ മക്കടോ ഹുത്വാ കോഹഞ്ഞമകാസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പുത്തസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ ബ്രാഹ്മണിയാ മതായ പുത്തം അങ്കേനാദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തമ്പി പുത്തം താപസകുമാരകം കത്വാ പണ്ണസാലായ വാസം കപ്പേസി. വസ്സാരത്തസമയേ അച്ഛിന്നധാരേ ദേവേ വസ്സന്തേ ഏകോ മക്കടോ സീതപീളിതോ ദന്തേ ഖാദന്തോ കമ്പന്തോ വിചരതി. ബോധിസത്തോ മഹന്തേ ദാരുക്ഖന്ധേ ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി, പുത്തകോപിസ്സ പാദേ പരിമജ്ജമാനോ നിസീദി. സോ മക്കടോ ഏകസ്സ മതതാപസസ്സ സന്തകാനി വക്കലാനി നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച അജിനചമ്മം അംസേ കത്വാ കാജകമണ്ഡലും ആദായ ഇസിവേസേനാഗന്ത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ അഗ്ഗിസ്സ കാരണാ കുഹകകമ്മം കത്വാ അട്ഠാസി. താപസകുമാരകോ തം ദിസ്വാ ‘‘താത, താപസോ ഏകോ സീതപീളിതോ കമ്പമാനോ തിട്ഠതി, ഇധ നം പക്കോസഥ, വിസിബ്ബേസ്സതീ’’തി പിതരം ആയാചന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൦. ‘‘അയം ഇസീ ഉപസമസംയമേ രതോ, സ തിട്ഠതി സിസിരഭയേന അട്ടിതോ;
ഹന്ദ അയം പവിസതുമം അഗാരകം, വിനേതു സീതം ദരഥഞ്ച കേവല’’ന്തി.

തത്ഥ **ഉപസമസംയമേ രതോ**തി രാഗാദികിലേസഉപസമേ ച സീലസംയമേ ച രതോ. **സ തിട്ഠതീ**തി സോ തിട്ഠതി. **സിസിരഭയേനാ**തി വാതവുട്ഠിജനിതസ്സ സിസിരസ്സ ഭയേന. **അട്ടിതോ**തി പീളിതോ. **പവിസതുമ**ന്തി പവിസതു ഇമം. **കേവല**ന്തി സകലം അനവസേസം.

ബോധിസത്തോ പുത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉട്ഠായ ഓലോകേന്തോ മക്കടഭാവം ഞത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൦൧. ‘‘നായം ഇസീ ഉപസമസംയമേ രതോ, കപീ അയം ദുമവരസാഖഗോചരോ;

സോ ദൂസകോ രോസകോ ചാപി ജമ്മോ, സചേ വജേമമ്പി
ദൂസേയ്യഗാര''ന്തി.

തത്ഥ **ദുമവരസാഖഗോചരോ**തി ദുമവരാനം സാഖഗോചരോ. **സോ ദൂസകോ രോസകോ ചാപി ജമ്മോ**തി സോ ഏവം ഗതഗതട്ഠാനസ്സ ദൂസനതോ ദൂസകോ, ഘട്ടനതായ രോസകോ, ലാമകഭാവേന ജമ്മോ. **സചേ വജേ**തി യദി ഇമം പണ്ണസാലം വജേ പവിസേയ്യ, സബ്ബം ഉച്ചാരപസ്സാവകരണേന ച അഗ്ഗിദാനേന ച ദൂസേയ്യാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ ഉമ്മുകം ഗഹേത്വാ തം സന്താസേത്വാ പലാപേസി. സോ ഉപ്പതിത്വാ വനം പക്ഖന്തോ തഥാ പക്ഖന്തോവ അഹോസി, ന പുന തം ഠാനം അഗമാസി. ബോധിസത്തോ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ താപസകുമാരസ്സ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി, സോപി അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേസി. തേ ഉഭോപി അപരിഹീനജ്ഝാനാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പോരാണതോ പട്ഠായപേസ കുഹകോയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ കേചി അരഹന്തോ അഹേസും. ''തദാ മക്കടോ കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, പുത്തോ രാഹുലോ, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കപിജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

സിങ്ഗാലവഗ്ഗോ ദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സബ്ബദാഠീ ച സുനഖോ, ഗുത്തിലോ വിഗതിച്ഛാ ച;
മൂലപരിയായം ബാലോവാദം, പാദഞ്ജലി കിം സുകോപമം;
സാലകം കപി തേ ദസ.

അഥ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

ദള്ഹവഗ്ഗോ ച സന്ഥവോ, കല്യാണധമ്മാസദിസോ;
രൂഹകോ ദള്ഹവഗ്ഗോ ച, ബീരണഥമ്ഭകാസാവോ;
ഉപാഹനോ സിങ്ഗാലോ ച, ദസവഗ്ഗാ ദുകേ സിയും.

ദുകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തികനിപാതോ

൧. സങ്കപ്പവഗ്ഗോ

[൨൫൧] ൧. സങ്കപ്പരാഗജാതകവണ്ണനാ

സങ്കപ്പരാഗധോതേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിനഗരവാസീ കിരേകോ കുലപുത്തോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഏകദിവസം സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നകാമരാഗോ അനഭിരതോ വിചരി. തമേനം ആചരിയുപജ്ഝായാദയോ ദിസ്വാ അനഭിരതികാരണം പുച്ഛിത്വാ വിബ്ഭമിതുകാമഭാവമസ്സ ഞത്വാ ''ആവുസോ, സത്ഥാ നാമ കാമരാഗാദികിലേസപീളിതാനം കിലേസേ ഹാരേത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ സോതാപത്തിഫലാദീനി ദേതി, ഏഹി തം സത്ഥു സന്തികം നേസ്സാമാ''തി ആദായ അഗമംസു. സത്ഥാരാ ച ''കിം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ഛമാനകഞ്ഞേവ ഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ ആഗതത്ഥാ''തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കിംകാരണാ''തി പുച്ഛി. സോ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ ''ഇത്ഥിയോ നാമേതാ, ഭിക്ഖു, പുബ്ബേ ഝാനബലേന വിക്ഖമ്ഭിതകിലേസാനം വിസുദ്ധസത്താനമ്പി സംകിലേസം ഉപ്പാദേസും, താദിസം തുച്ഛപുഗ്ഗലം കിംകാരണാ ന സംകിലേസിസ്സന്തി, വിസുദ്ധാപി സത്താ സംകിലിസ്സന്തി, ഉത്തമയസസമങ്ഗിനോപി ആയസക്യം പാപുണന്തി, പഗേവ അപരിസുദ്ധാ. സിനേരുകമ്പനകവാതോ പുരാണപണ്ണകസടം കിം ന കമ്പേസ്സതി, ബോധിതലേ നിസീദിത്വാ അഭിസമ്ബുജ്ഝനകസത്തം അയം കിലേസോ ആലോളേസി, താദിസം കിം ന ആലോളേസ്സതീ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ കതദാരപരിഗ്ഗഹോ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന തേസം മതകിച്ചാനി കത്വാ ഹിരഞ്ഞോലോകനകമ്മം കരോന്തോ ''ഇദം ധനം പഞ്ഞായതി, യേഹി പനേതം സമ്ഭതം, തേ ന പഞ്ഞായന്തീ''തി ആവജ്ജേന്തോ സംവേഗപ്പത്തോ അഹോസി, സരീരാ സേദാ മുച്ചിംസു. സോ ഘരാവാസേ ചിരം വസന്തോ മഹാദാനം ദത്വാ കാമേ പഹായ അസ്സുമുഖം ഞാതിസങ്ഘം പരിച്ചജിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ രമണീയേ പദേസേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാദീഹി യാപേന്തോ നചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ചിരം വസിത്വാ ചിന്തേസി – ''മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ ലോണമ്ബിലം ഉപസേവിസ്സാമി, ഏവം മേ സരീരഞ്ചേവ ഥിരം ഭവിസ്സതി, ജങ്ഘവിഹാരോ ച കതോ ഭവിസ്സതി, യേ ച മാദിസസ്സ സീലസമ്പന്നസ്സ ഭിക്ഖം വാ ദസ്സന്തി, അഭിവാദനാദീനി വാ കരിസ്സന്തി, തേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസ്സന്തീ''തി.

സോ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ ബാരാണസിം പത്വാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലായ വസനട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ രാജുയ്യാനം ദിസ്വാ ''ഇദം പടിസല്ലാനസാരുപ്പം, ഏത്ഥ വസിസ്സാമേ''തി ഉയ്യാനം

പവിസിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ ഝാനസുഖേന രത്തിം ഖേപേത്വാ പുനദിവസേ കതസരീരപടിജഗ്ഗനോ പുബ്ബണ്ഹസമയേ ജടാജിനവക്കലാനി സണ്ഠപേത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനം ആദായ സന്തിന്ദ്രിയോ സന്തമാനസോ ഇരിയാപഥസമ്പന്നോ യുഗമത്തദസ്സനോ ഹുത്വാ സബ്ബാകാരസമ്പന്നായ അത്തനോ രൂപസിരിയാ ലോകസ്സ ലോചനാനി ആകഡ്ഢേന്തോ നഗരം പവിസിത്വാ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം പാപുണി. രാജാ മഹാതലേ ചങ്കമന്തോ വാതപാനന്തരേന ബോധിസത്തം ദിസ്വാ ഇരിയാപഥസ്മിഞ്ഞേവ പസീദിത്വാ "സചേ സന്തധമ്മോ നാമ അത്ഥി, ഇമസ്സ തേന അബ്ഭന്തരേ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "ഗച്ഛ, തം താപസം ആനേഹീ"തി ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി. സോ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ "രാജാ, ഭന്തേ, തം പക്കോസതീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "മഹാപുഞ്ഞ, അമ്ഹേ രാജാ ന ജാനാതീ"തി ആഹ. "തേന ഹി, ഭന്തേ, യാവാഹം ആഗച്ഛാമി, താവ ഇധേവ ഹോഥാ"തി ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "അമ്ഹാകം കുലൂപകതാപസോ നത്ഥി, ഗച്ഛ, നം ആനേഹീ"തി സയമ്പി വാതപാനേന ഹത്ഥം പസാരേത്വാ വന്ദന്തോ "ഇതോ ഏഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ അമച്ചസ്സ ഹത്ഥേ ഭിക്ഖാഭാജനം ദത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹി.

അഥ നം രാജാ വന്ദിത്വാ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ സമ്പാദിതേഹി യാഗുഖജ്ജകഭത്തേഹി പരിവിസിത്വാ കതഭത്തകിച്ചം പഞ്ഹം പുച്ഛി. പഞ്ഹബ്യാകരണേന ഭിയ്യോസോമത്തായ പസീദിത്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ കത്ഥവാസികാ , കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഹിമവന്തവാസികാ മയം, മഹാരാജ, ഹിമവന്തതോ ആഗതാ"തി വുത്തേ പുന "കിംകാരണാ"തി പുച്ഛിത്വാ "വസ്സാരത്തകാലേ, മഹാരാജ, നിബദ്ധവാസോ നാമ ലദ്ധും വട്ടതീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി, ഭന്തേ, രാജുയ്യാനേ വസഥ, തുമ്ഹേ ച ചതൂഹി പച്ചയേഹി ന കിലമിസ്സഥ, അഹഞ്ച സഗ്ഗസംവത്തനികം പുഞ്ഞം പാപുണിസ്സാമീ"തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ചങ്കമം മാപേത്വാ സേസാനിപി രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീനി സമ്പാദേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദേത്വാ "സുഖേന വസഥ, ഭന്തേ"തി ഉയ്യാനപാലം സമ്പടിച്ഛാപേസി. ബോധിസത്തോ തതോ പട്ഠായ ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി തത്ഥേവ വസി.

അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ തസ്സ വൂപസമനത്ഥായ ഗന്തുകാമോ ദേവിം ആമന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, തയാ നഗരേ ഓഹീയിതും വട്ടതീ"തി ആഹ. "കിം നിസ്സായ കഥേഥ, ദേവാ"തി. "സീലവന്തം താപസം, ഭദ്ദേ"തി. "ദേവ, നാഹം തസ്മിം പമജ്ജിസ്സാമി, അമ്ഹാകം അയ്യസ്സ പടിജഗ്ഗനം മമ ഭാരോ, തുമ്ഹേ നിരാസങ്കാ ഗച്ഛഥാ"തി. രാജാ നിക്ഖമിത്വാ ഗതോ, ദേവീപി ബോധിസത്തം തഥേവ സക്കച്ചം ഉപട്ഠാതി. ബോധിസത്തോ പന രഞ്ഞോ ഗതകാലേ നിബദ്ധവേലായം ആഗന്ത്വാ അത്തനോ രുചിതായ വേലായ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം കരോതി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തേ അതിചിരായന്തേ ദേവീ സബ്ബം ഖാദനീയഭോജനീയം പടിയാദേത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ നീചമഞ്ചകം പഞ്ഞാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആഗമനം ഓലോകയമാനാ മട്ഠസാടകം സിഥിലം കത്വാ നിവാസേത്വാ നിപജ്ജി. ബോധിസത്തോപി വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനം ആദായ ആകാസേനാഗന്ത്വാ മഹാവാതപാനദ്വാരം പാപുണി.

തസ്സ വക്കലസദ്ദം സുത്വാ സഹസാ ഉട്ഠഹമാനായ ദേവിയാ സരീരാ മട്ഠസാടകോ ഭസ്സിത്ഥ, ബോധിസത്തോ വിസഭാഗാരമ്മണം ദിസ്വാ ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ സുഭവസേന ഓലോകേസി. അഥസ്സ ഝാനബലേന സന്നിസിന്നോപി കിലേസോ കരണ്ഡകേ പക്ഖിത്തആസീവിസോ വിയ ഫണം കത്വാ ഉട്ഠഹി, ഖീരരുക്ഖസ്സ വാസിയാ ആകോടിതകാലോ വിയ അഹോസി. കിലേസുപ്പാദനേന സഹേവ ഝാനങ്ഗാനി പരിഹായിംസു, ഇന്ദ്രിയാനി അപരിപുണ്ണാനി അഹേസും, സയം പക്ഖച്ഛിന്നകാകോ വിയ അഹോസി. സോ പുബ്ബേ വിയ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കാതും നാസക്ഖി , നിസീദാപിയമാനോപി ന നിസീദി. അഥസ്സ ദേവീ സബ്ബം ഖാദനീയഭോജനീയം ഭിക്ഖാഭാജനേയേവ പക്ഖിപി. യഥാ ച പുബ്ബേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ സീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖമിത്വാ ആകാസേനേവ ഗച്ഛതി, എവം തം ദിവസം ഗന്തും നാസക്ഖി. ഭത്തം പന ഗഹേത്വാ മഹാനിസ്സേണിയാ ഓതരിത്വാ ഉയ്യാനം അഗമാസി. ദേവീപി അസ്സ അത്തനി പടിബദ്ധചിത്തതം അഞ്ഞാസി. സോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഭത്തം അഭുഞ്ജിത്വാവ ഹേട്ഠാമഞ്ചകേ നിക്ഖിപിത്വാ "ദേവിയാ എവരൂപാ ഹത്ഥസോഭാ പാദസോഭാ, എവരൂപം കടിപരിയോസാനം, എവരൂപം ഊരുലക്ഖണ"ന്തിആദീനി വിപ്പലപന്തോ സത്താഹം നിപജ്ജി, ഭത്തം പൂതികം അഹോസി നീലമക്ഖികാപരിപുണ്ണം.

അഥ രാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ പച്ചാഗതോ അലങ്കതപടിയത്തം നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ രാജനിവേസനം അഗന്ത്വാവ "ബോധിസത്തം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഉക്ലാപം അസ്സമപദം ദിസ്വാ "പക്കന്തോ ഭവിസ്സതീ"തി പണ്ണസാലായ ദ്വാരം വിവരിത്വാ അന്തോപവിട്ഠോ തം നിപന്നകം ദിസ്വാ "കേനചി അഫാസുകേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി പൂതിഭത്തം ഛഡ്ഡാപേത്വാ പണ്ണസാലം പടിജഗ്ഗാപേത്വാ "ഭന്തേ, കിം തേ അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "വിദ്ധോസ്മി, മഹാരാജാ"തി. രാജാ "മമ പച്ചാമിത്തേഹി മയി ഓകാസം അലഭന്തേഹി 'മമായനട്ഠാനമസ്സ ദുബ്ബലം കരിസ്സാമാ'തി ആഗന്ത്വാ എസ വിദ്ധോ ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ"തി സരീരം പരിവത്തേത്വാ വിദ്ധട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ വിദ്ധട്ഠാനം അദിസ്വാ "കത്ഥ വിദ്ധോസി, ഭന്തേ"തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ "നാഹം, മഹാരാജ, അഞ്ഞേന വിദ്ധോ, അഹം പന അത്തനാവ അത്താനം ഹദയേ വിജ്ഝി"ന്തി വത്വാ ഉട്ഠായ നിസീദിത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧. "സങ്കപ്പരാഗധോതേന, വിതക്കനിസിതേന ച;
നാലങ്കതേന ഭദ്രേന, ഉസുകാരാകതേന ച.

൨. "ന കണ്ണായതമുത്തേന, നാപി മോരൂപസേവിനാ;
തേനമ്ഹി ഹദയേ വിദ്ധോ, സബ്ബങ്ഗപരിദാഹിനാ.

൩. "ആവേധഞ്ച ന പസ്സാമി, യതോ രുഹിരമസ്സവേ;
യാവ അയോനിസോ ചിത്തം, സയം മേ ദുക്ഖമാഭത"ന്തി.

തത്ഥ **സങ്കപ്പരാഗധോതേനാ**തി കാമവിതക്കസമ്പയുത്തരാഗധോതേന. **വിതക്കനിസിതേന ചാ**തി തേനേവ രാഗോദകേന വിതക്കപാസാണേ നിസിതേന. **നാലങ്കതേന ഭദ്രേനാ**തി നേവ അലങ്കതേന ഭദ്രേന, അനലങ്കതേന ബീഭച്ഛേനാതി അത്ഥോ. **ഉസുകാരാകതേന ചാ**തി ഉസുകാരേഹിപി അകതേന. **ന കണ്ണായതമുത്തേനാ**തി യാവ ദക്ഖിണകണ്ണചൂളകം ആകഡ്ഢിത്വാ അമുത്തകേന. **നാപി മോരൂപസേവിനാ**തി മോരപത്തഗിജ്ഝപത്താദീഹി അകതൂപസേവനേന. **തേനമ്ഹി ഹദയേ വിദ്ധോ**തി തേന കിലേസകണ്ഡേനാഹം ഹദയേ വിദ്ധോ

അമ്ഹി. **സബ്ബങ്ഗപരിദാഹിനാ**തി സബ്ബാനി അങ്ഗാനി പരിദഹനസമത്ഥേന. മഹാരാജ, തേന ഹി കിലേസകണ്ഡേന ഹദയേ വിദ്ധകാലതോ പട്ഠായ മമ അഗ്ഗി പദിത്താനിവ സബ്ബാനി അങ്ഗാനി ഡയ്ഹന്തീതി ദസ്സേതി.

ആവേധഞ്ച ന പസ്സാമീതി വിദ്ധട്ഠാനേ വണഞ്ച ന പസ്സാമി. **യതോ രുഹിരമസ്സവേ**തി യതോ മേ ആവേധതോ ലോഹിതം പഗ്ഘരേയ്യ, തം ന പസ്സാമീതി അത്ഥോ. **യാവ അയോനിസോ ചിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ **യാവാ**തി ദള്ഹത്ഥേ നിപാതോ, അതിവിയ ദള്ഹം കത്വാ അയോനിസോ ചിത്തം വഡ്ഢിതന്തി അത്ഥോ. **സയം മേ ദുക്ഖമാഭത**ന്തി അത്തനാവ മയാ അത്തനോ ദുക്ഖം ആനീതന്തി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമാഹി തീഹി ഗാഥാഹി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ രാജാനം പണ്ണസാലതോ ബഹി കത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ നട്ഠം ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ പണ്ണസാലായ നിക്ഖമിത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോ രാജാനം ഓവദിത്വാ "മഹാരാജ, അഹം ഹിമവന്തമേവ ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ "ന സക്കാ, ഭന്തേ, ഗന്തു"ന്തി വുച്ചമാനോപി "മഹാരാജ, മയാ ഇധ വസന്തേന ഏവരൂപോ വിപ്പകാരോ പത്തോ, ഇദാനി ന സക്കാ ഇധ വസിതു"ന്തി രഞ്ഞോ യാചന്തസ്സേവ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി. കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ അഹേസും. "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സങ്കപ്പരാഗജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൫൨] ൨. തിലമുട്ഠിജാതകവണ്ണനാ

അജ്ജാപി മേ തം മനസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കോധനം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. അഞ്ഞതരോ കിര, ഭിക്ഖു, കോധനോ അഹോസി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ കുപ്പി അഭിസജ്ജി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാത്വാകാസി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു കോധനോ ഉപായാസബഹുലോ ഉദ്ധനേ പക്ഖിത്തലോണം വിയ തടതടായന്തോ വിചരതി, ഏവരൂപേ നിക്കോധനേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിതോ സമാനോ കോധമത്തമ്പി നിഗ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതീ"തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ ഏകം ഭിക്ഖും പേസേത്വാ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, കോധനോ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി അയം കോധനോ അഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമ അഹോസി. പോരാണകരാജാനോ ച അത്തനോ പുത്തേ "ഏവം ഏതേ നിഹതമാനദപ്പാ സീതുണ്ഹക്ഖമാ ലോകചാരിത്തഞ്ഞൂ ച ഭവിസ്സന്തീ"തി അത്തനോ നഗരേ ദിസാപാമോക്ഖആചരിയേ വിജ്ജമാനേപി

സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ ദൂരേ തിരോരട്ഠം പേസേന്തി, തസ്മാ സോപി രാജാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികം പുത്തം പക്കോസാപേത്വാ ഏകപടലികഉപാഹനാ ച പണ്ണച്ഛത്തഞ്ച കഹാപണസഹസ്സഞ്ച ദത്വാ "താത, തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാ"തി പേസേസി. സോ "സാധൂ"തി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തക്കസിലം പത്വാ ആചരിയസ്സ ഗേഹം പുച്ഛിത്വാ ആചരിയേ മാണവകാനം സിപ്പം വാചേത്വാ ഉട്ഠായ ഘരദ്വാരേ ചങ്കമന്തേ ഗേഹം ഗന്ത്വാ യസ്മിം ഠാനേ ഠിതോ ആചരിയം അദ്ദസ, തത്ഥേവ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഛത്തഞ്ച അപനേത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. സോ തസ്സ കിലന്തഭാവം ഞത്വാ ആഗന്തുകസങ്ഗഹം കാരേസി. കുമാരോ ഭുത്തഭോജനോ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി, "കുതോ ആഗതോസി, താതാ"തി ച വുത്തേ "ബാരാണസിതോ"തി ആഹ. "കസ്സ പുത്തോസീ"തി? "ബാരാണസിരഞ്ഞോ"തി. "കേനത്ഥേനാഗതോസീ"തി? "സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹത്ഥായാ"തി. "കിം തേ ആചരിയഭാഗോ ആഭതോ, ഉദാഹു ധമ്മന്തേവാസികോ ഹോതുകാമോസീ"തി? സോ "ആചരിയഭാഗോ മേ ആഭതോ"തി വത്വാ ആചരിയസ്സ പാദമൂലേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേത്വാ വന്ദി.

ധമ്മന്തേവാസികാ ദിവാ ആചരിയസ്സ കമ്മം കത്വാ രത്തിം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി, ആചരിയഭാഗദായകാ ഗേഹേ ജേട്ഠപുത്താ വിയ ഹുത്വാ സിപ്പമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി. തസ്മാ സോപി ആചരിയോ സല്ലഹുകേന സുഭനക്ഖത്തേന കുമാരസ്സ സിപ്പം പട്ഠപേസി. കുമാരോപി സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഏകദിവസം ആചരിയേന സദ്ധിം ന്ഹായിതും അഗമാസി. അഥേകാ മഹല്ലികാ ഇത്ഥീ തിലാനി സേതേ കത്വാ പത്ഥരിത്വാ രക്ഖമാനാ നിസീദി. കുമാരോ സേതതിലേ ദിസ്വാ ഖാദിതുകാമോ ഹുത്വാ ഏകം തിലമുട്ഠിം ഗഹേത്വാ ഖാദി, മഹല്ലികാ "തണ്ഹാലുകോ ഏസോ"തി കിഞ്ചി അവത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ പുനദിവസേപി തായ വേലായ തഥേവ അകാസി, സാപി നം ന കിഞ്ചി ആഹ. ഇതരോ തതിയദിവസേപി തഥേവാകാസി, തദാ മഹല്ലികാ "ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അത്തനോ അന്തേവാസികേഹി മം വിലുമ്പാപേതീ"തി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദി. ആചരിയോ നിവത്തിത്വാ "കിം ഏതം , അമ്മാ"തി പുച്ഛി. "സാമി, അന്തേവാസികോ തേ മയാ കതാനം സേതതിലാനം അജ്ജേകം മുട്ഠിം ഖാദി, ഹിയ്യോ ഏകം, പരേ ഏകം, നനു ഏവം ഖാദന്തോ മമ സന്തകം സബ്ബം നാസേസ്സതീ"തി. "അമ്മ, മാ രോദി, മൂലം തേ ദാപേസ്സാമീ"തി. "ന മേ, സാമി, മൂലേനത്ഥോ, യഥാ പനേസ കുമാരോ പുന ഏവം ന കരോതി, തഥാ തം സിക്ഖാപേഹീ"തി. ആചരിയോ "തേന ഹി പസ്സ, അമ്മാ"തി ദ്വീഹി മാണവേഹി തം കുമാരം ദ്വീസു ഹത്ഥേസു ഗാഹാപേത്വാ വേളുപേസികം ഗഹേത്വാ "പുന ഏവരൂപം മാ അകാസീ"തി തിക്ഖത്തും പിട്ഠിയം പഹരി. കുമാരോ ആചരിയസ്സ കുജ്ഝിത്വാ രത്താനി അക്ഖീനി കത്വാ പാദപിട്ഠിതോ യാവ കേസമത്ഥകാ ഓലോകേസി. സോപിസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകിതഭാവം അഞ്ഞാസി. കുമാരോ സിപ്പം നിട്ഠാപേത്വാ "അനുയോഗം ദത്വാ മാരാപേതബ്ബോ ഏസ മയാ"തി തേന കതദോസം ഹദയേ ഠപേത്വാ ഗമനകാലേ ആചരിയം വന്ദിത്വാ "യദാഹം, ആചരിയ, ബാരാണസിരജ്ജം പത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം പേസേസ്സാമി, തദാ തുമ്ഹേ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി സസിനേഹോ വിയ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പക്കാമി.

സോ ബാരാണസിം പത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ സിപ്പം ദസ്സേസി. രാജാ "ജീവമാനേന മേ പുത്തോ ദിട്ഠോ, ജീവമാനോവസ്സ രജ്ജസിരിം പസ്സാമീ"തി പുത്തം രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസി. സോ രജ്ജസിരിം അനുഭവമാനോ ആചരിയേന കതദോസം സരിത്വാ ഉപ്പന്നകോധോ "മാരാപേസ്സാമി ന"ന്തി പക്കോസനത്ഥായ ആചരിയസ്സ ദൂതം പാഹേസി. ആചരിയോ "തരുണകാലേ നം സഞ്ഞാപേതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി അഗന്ത്വാ തസ്സ രഞ്ഞോ മജ്ഝിമവയകാലേ "ഇദാനി നം സഞ്ഞാപേതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠത്വാ "തക്കസിലാചരിയോ ആഗതോ"തി ആരോചാപേസി. രാജാ തുട്ഠോ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ തം അത്തനോ സന്തികം ആഗതം ദിസ്വാവ കോധം ഉപ്പാദേത്വാ രത്താനി അക്ഖീനി കത്വാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ "ഭോ, അജ്ജാപി മേ ആചരിയേന പഹടട്ഠാനം രുജ്ജതി, ആചരിയോ നലാടേന മച്ചും ആദായ 'മരിസ്സാമീ'തി ആഗതോ, അജ്ജസ്സ ജീവിതം നത്ഥീ"തി വത്വാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൭. "അജ്ജാപി മേ തം മനസി, യം മം ത്വം തിലമുട്ഠിയാ;
ബാഹായ മം ഗഹേത്വാന, ലട്ഠിയാ അനുതാളയി.

൮. "നനു ജീവിതേ ന രമസി, യേനാസി ബ്രാഹ്മണാഗതോ;
യം മം ബാഹാ ഗഹേത്വാന, തിക്ഖത്തും അനുതാളയീ"തി.

തത്ഥ **യം മം ബാഹായ മ**ന്തി ദ്വീസു പദേസു ഉപയോഗവചനം അനുതാളനഗഹണാപേക്ഖം. യം മം ത്വം തിലമുട്ഠിയാ കാരണാ അനുതാളയി, അനുതാളേന്തോ ച മം ബാഹായ ഗഹേത്വാ അനുതാളയി, തം അനുതാളനം അജ്ജാപി മേ മനസീതി അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ. **നനു ജീവിതേ ന രമസീ**തി മഞ്ഞേ ത്വം അത്തനോ ജീവിതമ്ഹി നാഭിരമസി. **യേനാസി ബ്രാഹ്മണാഗതോതി** യസ്മാ ബ്രാഹ്മണ ഇധ മമ സന്തികം ആഗതോസി. **യം മം ബാഹാ ഗഹേത്വാനാ**തി യം മമ ബാഹാ ഗഹേത്വാ, യം മം ബാഹായ ഗഹേത്വാതിപി അത്ഥോ. **തിക്ഖത്തും അനുതാളയീ**തി തയോ വാരേ വേളുലട്ഠിയാ താളേസി, അജ്ജ ദാനി തസ്സ ഫലം വിന്ദാഹീതി നം മരണേന സന്തജ്ജേന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ ആചരിയോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯. "അരിയോ അനരിയം കുബ്ബന്തം, യോ ദണ്ഡേന നിസേധതി;
സാസനം തം ന തം വേരം, ഇതി നം പണ്ഡിതാ വിദൂ"തി.

തത്ഥ **അരിയോ**തി സുന്ദരാധിവചനമേതം. സോ പന അരിയോ ചതുബ്ബിധോ ഹോതി ആചാരഅരിയോ ദസ്സനഅരിയോ ലിങ്ഗഅരിയോ പടിവേധഅരിയോതി. തത്ഥ മനുസ്സോ വാ ഹോതു തിരച്ഛാനോ വാ, അരിയാചാരേ ഠിതോ **ആചാരഅരിയോ** നാമ. വുത്തമ്പി ചേതം -

"അരിയവത്തസി വക്കങ്ഗ, യോ പിണ്ഡമപചായതി;
ചജാമി തേ തം ഭത്താരം, ഗച്ഛഥൂഭോ യഥാസുഖ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൭൯);

രൂപേന പന ഇരിയാപഥേന ച പാസാദികേന ദസ്സനീയേന സമന്നാഗതോ ദസ്സനഅരിയോ നാമ. വുത്തമ്പി ചേതം -

“അരിയാവകാസോസി പസന്നനേത്തോ, മഞ്ഞേ ഭവം പബ്ബജിതോ കുലമ്ഹാ;
കഥം നു ചിത്താനി പഹായ ഭോഗേ, പബ്ബജി നിക്ഖമ്മ ഘരാ സപഞ്ഞാ”തി. (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൪൩);

നിവാസനപാരുപനലിങ്ഗഗ്ഗഹണേന പന സമണസദിസോ ഹുത്വാ വിചരന്തോ ദുസ്സീലോപി ലിങ്ഗഅരിയോ നാമ. യം സന്ധായ വുത്തം -

“ഛദനം കത്വാന സുബ്ബതാനം, പക്ഖന്ദീ കുലദൂസകോ പഗബ്ഭോ;
മായാവീ അസഞ്ഞതോ പലാപോ, പതിരൂപേന ചരം സ മഗ്ഗദൂസീ”തി.

ബുദ്ധാദയോ പന പടിവേധഅരിയാ നാമ. തേന വുത്തം - “അരിയാ വുച്ചന്തി ബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച ബുദ്ധസാവകാ ചാ”തി. തേസു ഇധ ആചാരഅരിയോവ അധിപ്പേതോ.

അനരിയന്തി ദുസ്സീലം പാപധമ്മം. **കുബ്ബന്ത**ന്തി പാണാതിപാതാദികം പഞ്ചവിധദുസ്സീല്യകമ്മം കരോന്തം, ഏകമേവ വാ ഏതം അത്ഥപദം, അനരിയം ഹീനം ലാമകം പഞ്ചവേരഭയകമ്മം കരോന്തം പുഗ്ഗലം. **യോ**തി ഖത്തിയാദീസു യോ കോചി. **ദണ്ഡേനാ**തി യേന കേനചി പഹരണകേന. **നിസേധതീ**തി “മാ പുന ഏവരൂപം കരീ”തി പഹരന്തോ നിവാരേതി. **സാസനം തം ന തം വേര**ന്തി തം, മഹാരാജ, അകത്തബ്ബം കരോന്തേ പുത്തധീതരോ വാ അന്തേവാസികേ വാ ഏവം പഹരിത്വാ നിസേധനം നാമ ഇമസ്മിം ലോകേ സാസനം അനുസിട്ഠി ഓവാദോ, ന വേരം. **ഇതി നം പണ്ഡിതാ വിദൂ**തി ഏവമേതം പണ്ഡിതാ ജാനന്തി. തസ്മാ, മഹാരാജ, ത്വമ്പി ഏവം ജാന, ന ഏവരൂപേ ഠാനേ വേരം കാതും അരഹസി. സചേ ഹി ത്വം, മഹാരാജ, മയാ ഏവം സിക്ഖാപിതോ നാഭവിസ്സ, അഥ ഗച്ഛന്തേ കാലേ പൂവസക്ഖലിആദീനി ചേവ ഫലാഫലാദീനി ച ഹരന്തോ ചോരകമ്മേസു പലുദ്ധോ അനുപുബ്ബേന സന്ധിച്ഛേദനപന്ഥദൂഹനഗാമഘാതകാദീനി കത്വാ “രാജാപരാധികോ ചോരോ”തി സഹോഡ്ഢം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സിതോ “ഗച്ഛഥസ്സ ദോസാനുരൂപം ദണ്ഡം ഉപനേഥാ”തി ദണ്ഡഭയം പാപുണിസ്സ, കുതോ തേ ഏവരൂപാ സമ്പത്തി അഭവിസ്സ, നനു മം നിസ്സായ ഇദം ഇസ്സരിയം തയാ ലദ്ധന്തി ഏവം ആചരിയോ രാജാനം സഞ്ഞാപേസി . പരിവാരേത്വാ ഠിതാ അമച്ചാപിസ്സ കഥം സുത്വാ “സച്ചം, ദേവ, ഇദം ഇസ്സരിയം തുമ്ഹാകം ആചരിയസ്സേവ സന്തക”ന്തി ആഹംസു.

തസ്മിം ഖണേ രാജാ ആചരിയസ്സ ഗുണം സല്ലക്ഖേത്വാ “സബ്ബിസ്സരിയം തേ, ആചരിയ, ദമ്മി, രജ്ജം പടിച്ഛാ”തി ആഹ. ആചരിയോ “ന മേ, മഹാരാജ, രജ്ജേനത്ഥോ”തി പടിക്ഖിപി. രാജാ തക്കസിലം പേസേത്വാ ആചരിയസ്സ പുത്തദാരം ആഹരാപേത്വാ മഹന്തം ഇസ്സരിയം ദത്വാ തമേവ പുരോഹിതം കത്വാ പിതുട്ഠാനേ ഠപേത്വാ തസ്സോവാദേ ഠിതോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കോധനോ ഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി, ബഹൂ ജനാ സോതാപന്നസകദാഗാമിഅനാഗാമിനോ അഹേസും.

“തദാ രാജാ കോധനോ ഭിക്ഖു അഹോസി, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

തിലമുട്ഠിജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൫൩] ൩. മണികണ്ഠജാതകവണ്ണനാ

മമന്നപാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ആളവിം നിസ്സായ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തോ **കുടികാരസിക്ഖാപദം** (പാരാ॰ ൩൮൨) ആരബ്ഭ കഥേസി. ആളവകാ ഹി ഭിക്ഖൂ സഞ്ഞാചികായ കുടിയോ കാരയമാനാ യാചനബഹുലാ വിഞ്ഞത്തിബഹുലാ വിഹരിംസു “പുരിസം ദേഥ, പുരിസത്ഥകരം ദേഥാ”തിആദീനി വദന്താ. മനുസ്സാ ഉപദ്ദുതാ യാചനായ ഉപദ്ദുതാ വിഞ്ഞത്തിയാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ഉബ്ബിജ്ജിംസുപി ഉത്തസിംസുപി പലായിംസുപി. അഥായസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആളവിം ഉപസങ്കമിത്വാ പിണ്ഡായ പാവിസി, മനുസ്സാ ഥേരമ്പി ദിസ്വാ തഥേവ പടിപജ്ജിംസു. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “പുബ്ബായം, ആവുസോ, ആളവീ സുലഭപിണ്ഡാ, ഇദാനി കസ്മാ ദുല്ലഭപിണ്ഡാ ജാതാ”തി പുച്ഛിത്വാ തം കാരണം സുത്വാ ഭഗവതി ആളവിം ആഗന്ത്വാ അഗ്ഗാളവചേതിയേ വിഹരന്തേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ഏതസ്മിം കാരണേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ ആളവകേ ഭിക്ഖൂ പടിപുച്ഛി - “സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, സഞ്ഞാചികായ കുടിയോ കാരേഥാ”തി. “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ “ഭിക്ഖവേ, യാചനാ നാമേസാ സത്തരതനപരിപുണ്ണേ നാഗഭവനേ വസന്താനം നാഗാനമ്പി അമനാപാ, പഗേവ മനുസ്സാനം, യേസം ഏകം കഹാപണകം ഉപ്പാദേന്താനം പാസാണതോ മംസം ഉപ്പാടനകാലോ വിയ ഹോതീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ അഞ്ഞോപി പുഞ്ഞവാ സത്തോ തസ്സ മാതു കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. തേ ഉഭോപി ഭാതരോ വയപ്പത്താ മാതാപിതൂനം കാലകിരിയായ സംവിഗ്ഗഹദയാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വസിംസു. തേസു ജേട്ഠസ്സ ഉപരിഗങ്ഗായ പണ്ണസാലാ അഹോസി, കനിട്ഠസ്സ അധോഗങ്ഗായ. അഥേകദിവസം മണികണ്ഠോ നാമ നാഗരാജാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ മാണവകവേസേന വിചരന്തോ കനിട്ഠസ്സ അസ്സമം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദനീയകഥം കഥേത്വാ വിസ്സാസികാ അഹേസും, വിനാ വത്തിതും നാസക്ഖിംസു. മണികണ്ഠോ അഭിണ്ഹം കനിട്ഠതാപസസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ കഥാസല്ലാപേന നിസീദിത്വാ ഗമനകാലേ താപസേ സിനേഹേന അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ ഭോഗേഹി താപസം പരിക്ഖിപന്തോ പരിസ്സജിത്വാ ഉപരിമുദ്ധനി മഹന്തം ഫണം ധാരേത്വാ ഥോകം വസിത്വാ തം സിനേഹം വിനോദേത്വാ സരീരം വിനിവേഠേത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗച്ഛതി. താപസോ തസ്സ ഭയേന കിസോ അഹോസി ലൂഖോ ദുബ്ബണ്ണോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ.

സോ ഏകദിവസം ഭാതു സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സോ പുച്ഛി - “കിസ്സ, ത്വം ഭോ, കിസോ ലൂഖോ ദുബ്ബണ്ണോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ

ധമനിസന്ഥതഗത്തോ''തി. സോ തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ''കിം പന, ത്വം ഭോ, തസ്സ നാഗരാജസ്സ ആഗമനം ഇച്ഛസി, ന ഇച്ഛസീ''തി പുട്ഠോ ''ന ഇച്ഛാമീ''തി വത്വാ ''സോ പന നാഗരാജാ തവ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ കിം പിളന്ധനം പിളന്ധിത്വാ ആഗച്ഛതീ''തി വുത്തേ ''മണിരതന''ന്തി ആഹ. തേന ഹി ത്വം തസ്മിം നാഗരാജേ തവ സന്തികം ആഗന്ത്വാ അനിസിന്നേയേവ ''മണിം മേ ദേഹീ''തി യാച, ഏവം സോ നാഗോ തം ഭോഗേഹി അപരിക്ഖിപിത്വാവ ഗമിസ്സതി. പുനദിവസേ അസ്സമപദദ്വാരേ ഠത്വാ ആഗച്ഛന്തമേവ നം യാചേയ്യാസി, തതിയദിവസേ ഗങ്ഗാതീരേ ഠത്വാ ഉദകാ ഉമ്മുജ്ജന്തമേവ നം യാചേയ്യാസി, ഏവം സോ തവ സന്തികം പുന ന ആഗമിസ്സതീതി.

താപസോ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ നാഗരാജാനം ആഗന്ത്വാ ഠിതമത്തമേവ ''ഏതം അത്തനോ പിളന്ധനമണിം മേ ദേഹീ''തി യാചി, സോ അനിസീദിത്വാവ പലായി. അഥ നം ദുതിയദിവസേ അസ്സമപദദ്വാരേ ഠത്വാ ആഗച്ഛന്തമേവ ''ഹിയ്യോ മേ മണിരതനം നാദാസി, അജ്ജ ദാനം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി ആഹ. നാഗോ അസ്സമപദം അപവിസിത്വാവ പലായി. തതിയദിവസേ ഉദകതോ ഉമ്മുജ്ജന്തമേവ നം ''അജ്ജ മേ തതിയോ ദിവസോ യാചന്തസ്സ, ദേഹി ദാനി മേ ഏതം മണിരതന''ന്തി ആഹ. നാഗരാജാ ഉദകേ ഠത്വാവ താപസം പടിക്ഖിപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ -

൭. ''മമന്നപാനം വിപുലം ഉളാരം, ഉപ്പജ്ജതീമസ്സ മണിസ്സ ഹേതു;
തം തേ ന ദസ്സം അതിയാചകോസി, ന ചാപി തേ അസ്സമമാഗമിസ്സം.

൮. ''സുസൂ യഥാ സക്ഖരധോതപാണീ, താസേസിമം സേലം യാചമാനോ;
തം തേ ന ദസ്സം അതിയാചകോസി, ന ചാപി തേ അസ്സമമാഗമിസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **മമന്നപാന**ന്തി മമ യാഗുഭത്താദിദിബ്ബഭോജനം അട്ഠപാനകഭേദഞ്ച ദിബ്ബപാനം. **വിപുല**ന്തി ബഹു. **ഉളാര**ന്തി സേട്ഠം പണീതം. **തം തേ**തി തം മണിം തുയ്ഹം. **അതിയാചകോസീ**തി കാലഞ്ച പമാണഞ്ച അതിക്കമിത്വാ അജ്ജ തീണി ദിവസാനി മയ്ഹം പിയം മനാപം മണിരതനം യാചമാനോ അതിക്കമ്മ യാചകോസി. **ന ചാപി തേ**തി ന കേവലം ന ദസ്സം, അസ്സമമ്പി തേ നാഗമിസ്സം. **സുസൂ യഥാ**തി യഥാ നാമ യുവാ തരുണമനുസ്സോ. **സക്ഖരധോതപാണീ**തി സക്ഖരായ ധോതപാണി, തേലേന പാസാണേ ധോതഅസിഹത്ഥോ. **താസേസിമം സേലം യാചമാനോ**തി ഇമം മണിം യാചന്തോ ത്വം കഞ്ചനഥരുവഗ്ഗം അബ്ബാഹിത്വാ ''സീസം തേ ഛിന്ദാമീ''തി വദന്തോ തരുണപുരിസോ വിയ മം താസേസി.

ഏവം വത്വാ സോ നാഗരാജാ ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ അത്തനോ നാഗഭവനമേവ ഗന്ത്വാ ന പച്ചാഗഞ്ഛി. അഥ സോ താപസോ തസ്സ ദസ്സനീയസ്സ നാഗരാജസ്സ അദസ്സനേന ഭിയ്യോസോമത്തായ കിസോ അഹോസി ലൂഖോ ദുബ്ബണ്ണോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ. അഥ ജേട്ഠതാപസോ ''കനിട്ഠസ്സ പവത്തിം ജാനിസ്സാമീ''തി തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ തം ഭിയ്യോസോമത്തായ പണ്ഡുരോഗിനം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ, ഭോ, ത്വം ഭിയ്യോസോമത്തായ പണ്ഡുരോഗീ ജാതോ''തി വത്വാ ''തസ്സ ദസ്സനീയസ്സ നാഗരാജസ്സ അദസ്സനേനാ''തി സുത്വാ ''അയം താപസോ നാഗരാജാനം വിനാ വത്തിതും ന സക്കോതീ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯. “ന തം യാചേ യസ്സ പിയം ജിഗീസേ, ദേസ്സോ ഹോതി അതിയാചനായ;
നാഗോ മണിം യാചിതോ ബ്രാഹ്മണേന, അദസ്സനംയേവ തദജ്ഝഗമാ”തി.

തത്ഥ **ന തം യാചേ**തി തം ഭണ്ഡം ന യാചേയ്യ. **യസ്സ പിയം ജിഗീസേ**തി യം ഭണ്ഡം അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പിയന്തി ജാനേയ്യ. **ദേസ്സോ ഹോതീ**തി അപ്പിയോ ഹോതി. **അതിയാചനായാ**തി പമാണം അതിക്കമിത്വാ വരഭണ്ഡം യാചന്തോ തായ അതിയാചനായ. **അദസ്സനംയേവ തദജ്ഝഗമാ**തി തതോ പട്ഠായ അദസ്സനമേവ ഗതോതി.

ഏവം പന തം വത്വാ “ഇതോ ദാനി പട്ഠായ മാ സോചീ”തി സമസ്സാസേത്വാ ജേട്ഠഭാതാ അത്തനോ അസ്സമമേവ ഗതോ. അഥാപരഭാഗേ തേ ദ്വേപി ഭാതരോ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ “ഏവം, ഭിക്ഖവേ, സത്തരതനപരിപുണ്ണേ നാഗഭവനേ വസന്താനം നാഗാനമ്പി യാചനാ നാമ അമനാപാ, കിമങ്ഗം പന മനുസ്സാന”ന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കനിട്ഠോ ആനന്ദോ അഹോസി, ജേട്ഠോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മണികണ്ഠജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൮൦] ൪. കുണ്ഡകകുച്ഛിസിന്ധവജാതകവണ്ണനാ

ഭുത്വാ തിണപരിഘാസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സാവത്ഥിയം വസ്സം വസിത്വാ ചാരികം ചരിത്വാ പുന പച്ചാഗതേ മനുസ്സാ “ആഗന്തുകസക്കാരം കരിസ്സാമാ”തി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദദന്തി. വിഹാരേ ഏകം ധമ്മഘോസകഭിക്ഖും ഠപേസും, സോ യേ യേ ആഗന്ത്വാ യത്തകേ ഭിക്ഖൂ ഇച്ഛന്തി, തേസം തേസം ഭിക്ഖൂ വിചാരേത്വാ ദേതി.

അഥേകാ ദുഗ്ഗതമഹല്ലികാ ഇത്ഥീ ഏകമേവ പടിവീസം സജ്ജേത്വാ തേസം തേസം മനുസ്സാനം ഭിക്ഖൂസു വിചാരേത്വാ ദിന്നേസു ഉസ്സൂരേ ധമ്മഘോസകസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ “മയ്ഹം ഏകം ഭിക്ഖും ദേഥാ”തി ആഹ. സോ “മയാ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ വിചാരേത്വാ ദിന്നാ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ പന വിഹാരേയേവ, ത്വം തസ്സ ഭിക്ഖം ദേഹീ”തി ആഹ. സാ “സാധൂ”തി തുട്ഠചിത്താ ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ ഥേരസ്സ ആഗതകാലേ വന്ദിത്വാ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഘരം നേത്വാ നിസീദാപേസി. “ഏകായ കിര മഹല്ലികായ ധമ്മസേനാപതി അത്തനോ ഘരേ നിസീദാപിതോ”തി ബഹൂനി സദ്ധാനി കുലാനി അസ്സോസും. തേസു രാജാ പസേനദീ കോസലോ തം പവത്തിം സുത്വാ തസ്സാ സാടകേന ചേവ സഹസ്സത്ഥവികായ ച സദ്ധിം ഭത്തഭാജനാനി പഹിണി “മയ്ഹം അയ്യം പരിവിസമാനാ ഇമം സാടകം നിവാസേത്വാ ഇമേ കഹാപണേ വളഞ്ജേത്വാ ഥേരം പരിവിസതൂ”തി. യഥാ ച രാജാ, ഏവം അനാഥപിണ്ഡികോ ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികോ വിസാഖാ ച മഹാഉപാസികാ പഹിണി. അഞ്ഞാനിപി പന കുലാനി ഏകസതദ്വിസതാദിവസേന അത്തനോ അത്തനോ ബലാനുരൂപേന കഹാപണേ പഹിണിംസു. ഏവം ഏകാഹേനേവ സാ മഹല്ലികാ സതസഹസ്സമത്തം ലഭി. ഥേരോ പന തായ ദിന്നയാഗുമേവ

പിവിത്വാ തായ കതഖജ്ജകമേവ പക്കഭത്തമേവ ച പരിഭുഞ്ജിത്വാ അനുമോദനം കത്വാ തം മഹല്ലികം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ വിഹാരമേവ അഗമാസി.

ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ഥേരസ്സ ഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ധമ്മസേനാപതി മഹല്ലികഗഹപതാനിം ദുഗ്ഗതഭാവതോ മോചേസി, പതിട്ഠാ അഹോസി. തായ ദിന്നമാഹാരം അജിഗുച്ഛന്തോ പരിഭുഞ്ജീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഇദാനേവ ഏതിസ്സാ മഹല്ലികായ അവസ്സയോ ജാതോ, ന ച ഇദാനേവ തായ ദിന്നം ആഹാരം അജിഗുച്ഛന്തോ പരിഭുഞ്ജതി, പുബ്ബേപി പരിഭുഞ്ജിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉത്തരാപഥേ അസ്സവാണിജകുലേ നിബ്ബത്തി. ഉത്തരാപഥജനപദതോ പഞ്ചസതാ അസ്സവാണിജാ അസ്സേ ബാരാണസിം ആനേത്വാ വിക്കിണന്തി. അഞ്ഞതരോപി അസ്സവാണിജോ പഞ്ചഅസ്സസതാനി ആദായ ബാരാണസിമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അന്തരാമഗ്ഗേ ച ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ ഏകോ നിഗമഗാമോ അത്ഥി, തത്ഥ പുബ്ബേ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സ മഹന്തം നിവേസനം, തം പന കുലം അനുക്കമേന പരിക്ഖയം ഗതം, ഏകാവ മഹല്ലികാ അവസിട്ഠാ, സാ തസ്മിം നിവേസനേ വസതി. അഥ സോ അസ്സവാണിജോ തം നിഗമഗാമം പത്വാ "വേതനം ദസ്സാമീ"തി തസ്സാ നിവേസനേ നിവാസം ഗണ്ഹിത്വാ അസ്സേ ഏകമന്തേ ഠപേസി. തംദിവസമേവസ്സ ഏകിസ്സാ ആജാനീയാവളവായ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സോ ദ്വേ തയോ ദിവസേ വസിത്വാ അസ്സേ ബലം ഗാഹാപേത്വാ "രാജാനം പസ്സിസ്സാമീ"തി അസ്സേ ആദായ പായാസി. അഥ നം മഹല്ലികാ "ഗേഹവേതനം ദേഹീ"തി വത്വാ "സാധു, അമ്മ, ദേമീ"തി വുത്തേ "താത, വേതനം മേ ദദമാനോ ഇമമ്പി അസ്സപോതകം വേതനതോ ഖണ്ഡേത്വാ ദേഹീ"തി ആഹ. വാണിജോ തഥാ കത്വാ പക്കാമി. സാ തസ്മിം അസ്സപോതകേ പുത്തസിനേഹം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ അവസ്സാവനഝാമകഭത്തവിഘാസതിണാനി ദത്വാ തം പടിജഗ്ഗി.

അഥാപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ പഞ്ച അസ്സസതാനി ആദായ ആഗച്ഛന്തോ തസ്മിം ഗേഹേ നിവാസം ഗണ്ഹി. കുണ്ഡകഖാദകസ്സ സിന്ധവപോതകസ്സ ഠിതട്ഠാനതോ ഗന്ധം ഘായിത്വാ ഏകഅസ്സോപി ഗേഹം പവിസിതും നാസക്ഖി. ബോധിസത്തോ മഹല്ലികം പുച്ഛി - "അമ്മ, കച്ചി ഇമസ്മിം ഗേഹേ അസ്സോ അത്ഥീ"തി . "താത, അഞ്ഞോ അസ്സോ നാമ നത്ഥി, അഹം പന പുത്തം കത്വാ ഏകം അസ്സപോതകം പടിജഗ്ഗാമി, സോ ഏത്ഥ അത്ഥീ"തി. "കഹം സോ, അമ്മാ"തി? "ചരിതും ഗതോ, താതാ"തി. "കായ വേലായ ആഗമിസ്സതി, അമ്മാ"തി? "സായന്ഹേ, താതാ"തി. ബോധിസത്തോ തസ്സ ആഗമനം പടിമാനേന്തോ അസ്സേ ബഹി ഠപേത്വാവ നിസീദി. സിന്ധവപോതകോപി വിചരിത്വാ കാലേയേവ ആഗമി. ബോധിസത്തോ കുണ്ഡകകുച്ഛിസിന്ധവപോതകം ദിസ്വാ ലക്ഖണാനി സമാനേത്വാ "അയം സിന്ധവോ അനഗ്ഘോ, മഹല്ലികായ മൂലം ദത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേസി. സിന്ധവപോതകോപി ഗേഹം പവിസിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേയേവ ഠിതോ. തസ്മിം ഖണേ തേ അസ്സാ ഗേഹം പവിസിതും സക്ഖിംസു.

ബോധിസത്തോ ദ്വീഹതീഹം വസിത്വാ അസ്സേ സന്തപ്പേത്വാ ഗച്ഛന്തോ "അമ്മ, ഇമം അസ്സപോതകം മൂലം ഗഹേത്വാ മയ്ഹം ദേഹീ"തി ആഹ. "കിം വദേസി, താത, പുത്തം വിക്കിണന്താ നാമ അത്ഥീ"തി. "അമ്മ, ത്വം ഏതം കിം ഖാദാപേത്വാ പടിജഗ്ഗസീ"തി? "ഓദനകഞ്ജികഞ്ച ഝാമകഭത്തഞ്ച വിഘാസതിണഞ്ച ഖാദാപേത്വാ കുണ്ഡകയാഗുഞ്ച പായേത്വാ പടിജഗ്ഗാമി, താതാ"തി. "അമ്മ, അഹം ഏതം ലഭിത്വാ പിണ്ഡരസഭോജനം ഭോജേസ്സാമി, ഠിതട്ഠാനേ ചേലവിതാനം പസാരേത്വാ അത്ഥരണപിട്ഠേ ഠപേസ്സാമീ"തി. "താത, ഏവം സന്തേ മമ പുത്തോ ച സുഖം അനുഭവതു, തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ"തി. അഥ ബോധിസത്തോ തസ്സ ചതുന്നം പാദാനം നങ്ഗുട്ഠസ്സ മുഖസ്സ ച മൂലം ഏകേകം കത്വാ ഛ സഹസ്സത്ഥവികായോ ഠപേത്വാ മഹല്ലികം നവവത്ഥം നിവാസാപേത്വാ സിന്ധവപോതകസ്സ പുരതോ ഠപേസി. സോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ മാതരം ഓലോകേത്വാ അസ്സൂനി പവത്തേസി. സാപി തസ്സ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ ആഹ - "മയാ പുത്തപോസാവനികം ലദ്ധം, ത്വം, താത, ഗച്ഛാഹീ"തി, തദാ സോ അഗമാസി.

ബോധിസത്തോ പുനദിവസേ അസ്സപോതകസ്സ പിണ്ഡരസഭോജനം സജ്ജേത്വാ "വീമംസിസ്സാമി താവ നം, ജാനാതി നു ഖോ അത്തനോ ബലം, ഉദാഹു ന ജാനാതീ"തി ദോണിയം കുണ്ഡകയാഗും ആകിരാപേത്വാ ദാപേസി. സോ "നാഹം ഇമം ഭോജനം ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി തം യാഗും പായിതും ന ഇച്ഛി. ബോധിസത്തോ തസ്സ വീമംസനവസേന പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦. "ഭുത്വാ തിണപരിഘാസം, ഭുത്വാ ആചാമകുണ്ഡകം;
ഏതം തേ ഭോജനം ആസി, കസ്മാ ദാനി ന ഭുഞ്ജസീ"തി.

തത്ഥ **ഭുത്വാ തിണപരിഘാസ**ന്തി ത്വം പുബ്ബേ മഹല്ലികായ ദിന്നം തേസം തേസം ഖാദിതാവസേസം വിഘാസതിണസങ്ഖാതം പരിഘാസം ഭുഞ്ജിത്വാ വഡ്ഢിതോ. **ഭുത്വാ ആചാമകുണ്ഡക**ന്തി ഏത്ഥ ആചാമോ വുച്ചതി ഓദനാവസേസം. **കുണ്ഡക**ന്തി കുണ്ഡകമേവ. ഏതഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ വഡ്ഢിതോസീതി ദീപേതി. **ഏതം തേ**തി ഏതം തവ പുബ്ബേ ഭോജനം ആസി. **കസ്മാ ദാനി ന ഭുഞ്ജസീ**തി മയാപി തേ തമേവ ദിന്നം, ത്വം തം കസ്മാ ഇദാനി ന ഭുഞ്ജസീതി.

തം സുത്വാ സിന്ധവപോതകോ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൧൧. "യത്ഥ പോസം ന ജാനന്തി, ജാതിയാ വിനയേന വാ;
ബഹു തത്ഥ മഹാബ്രഹ്മേ, അപി ആചാമകുണ്ഡകം.

൧൨. "ത്വഞ്ച ഖോമം പജാനാസി, യാദിസായം ഹയുത്തമോ;
ജാനന്തോ ജാനമാഗമ്മ, ന തേ ഭക്ഖാമി കുണ്ഡക"ന്തി.

തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **പോസ**ന്തി സത്തം. **ജാതിയാ വിനയേന വാ**തി "ജാതിസമ്പന്നോ വാ ഏസോ, ന വാ, ആചാരയുത്തോ വാ, ന വാ"തി ഏവം ന ജാനന്തി. **മഹാബ്രഹ്മേ**തി ഗരുകാലപനേന ആലപന്തോ ആഹ. **യാദിസായ**ന്തി യാദിസോ അയം, അത്താനം സന്ധായ വദതി. **ജാനന്തോ ജാനമാഗമ്മാ**തി അഹം അത്തനോ ബലം ജാനന്തോ ജാനന്തമേവ തം ആഗമ്മ പടിച്ച തവ സന്തികേ കുണ്ഡകം കിം ഭുഞ്ജിസ്സാമി. ന ഹി ത്വം കുണ്ഡകം ഭോജാപേതുകാമതായ ഛ സഹസ്സാനി ദത്വാ മം ഗണ്ഹീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ “തം വീമംസനത്ഥായ തം മയാ കതം, മാ കുജ്ഝീ”തി തം സമസ്സാസേത്വാ സുഭോജനം ഭോജേത്വാ ആദായ രാജങ്ഗണം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ പഞ്ച അസ്സസതാനി ഠപേത്വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ വിചിത്തസാണിം പരിക്ഖിപിത്വാ ഹേട്ഠാ അത്ഥരണം പത്ഥരിത്വാ ഉപരി ചേലവിതാനം ബന്ധിത്വാ സിന്ധവപോതകം ഠപേസി.

രാജാ ആഗന്ത്വാ അസ്സേ ഓലോകേന്തോ “അയം അസ്സോ കസ്മാ വിസും ഠപിതോ”തി പുച്ഛിത്വാ “മഹാരാജ , അയം സിന്ധവോ ഇമേ അസ്സേ വിസും അകതോ മോചേസ്സതീ”തി സുത്വാ “സോഭനോ, ഭോ, സിന്ധവോ”തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ “ആമ, മഹാരാജാ”തി വത്വാ “തേന ഹിസ്സ ജവം പസ്സിസ്സാമീ”തി വുത്തേ തം അസ്സം കപ്പേത്വാ അഭിരുഹിത്വാ “പസ്സ, മഹാരാജാ”തി മനുസ്സേ ഉസ്സാരേത്വാ രാജങ്ഗണേ അസ്സം പാഹേസി. സബ്ബം രാജങ്ഗണം നിരന്തരം അസ്സപന്തീഹി പരിക്ഖിത്തമിവാഹോസി. പുന ബോധിസത്തോ “പസ്സ, മഹാരാജ, സിന്ധവപോതകസ്സ വേഗ”ന്തി വിസ്സജ്ജേസി, ഏകപുരിസോപി നം ന അദ്ദസ. പുന രത്ഥപടം ഉദരേ പരിക്ഖിപിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി, രത്തപടമേവ പസ്സിംസു. അഥ നം അന്തോനഗരേ ഏകിസ്സാ ഉയ്യാനപോക്ഖരണിയാ ഉദകപിട്ഠേ വിസ്സജ്ജേസി, തത്ഥസ്സ ഉദകപിട്ഠേ ധാവതോ ഖുരഗ്ഗാനിപി ന തേമിംസു. പുനവാരം പദുമിനിപത്താനം ഉപരി ധാവന്തോ ഏകപണ്ണമ്പി ന ഉദകേ ഓസീദാപേസി. ഏവമസ്സ ജവസമ്പന്നം ദസ്സേത്വാ ഓരുയ്ഹ പാണിം പഹരിത്വാ ഹത്ഥതലം ഉപനാമേസി, അസ്സോ ഉപഗന്ത്വാ ചത്താരോ പാദേ ഏകതോ കത്വാ ഹത്ഥതലേ അട്ഠാസി. അഥ മഹാസത്തോ രാജാനം ആഹ - “മഹാരാജ, ഇമസ്സ അസ്സപോതകസ്സ സബ്ബാകാരേന വേഗേ ദസ്സിയമാനേ സമുദ്ദപരിയന്തോ നപ്പഹോതീ”തി. രാജാ തുസ്സിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഉപഡ്ഢരജ്ജം അദാസി. സിന്ധവപോതകമ്പി അഭിസിഞ്ചിത്വാ മങ്ഗലഅസ്സം അകാസി.

സോ രഞ്ഞോ പിയോ അഹോസി മനാപോ, സക്കാരോപിസ്സ മഹാ അഹോസി. തസ്സ ഹി വസനട്ഠാനം രഞ്ഞോ അലങ്കതപടിയത്തോ വാസഘരഗബ്ഭോ വിയ അഹോസി, ചതുജാതിഗന്ധേഹി ഭൂമിലേപനം അകംസു, ഗന്ധദാമമാലാദാമാനി ഓസാരയിംസു, ഉപരി സുവണ്ണതാരകഖചിതം ചേലവിതാനം അഹോസി, സമന്തതോ ചിത്രസാണി പരിക്ഖിത്താ അഹോസി, നിച്ചം ഗന്ധതേലപദീപാ ഝായിംസു, ഉച്ചാരപസ്സാവട്ഠാനേപിസ്സ സുവണ്ണകടാഹം ഠപയിംസു, നിച്ചം രാജാരഹഭോജനമേവ ഭുഞ്ജി. തസ്സ പന ആഗതകാലതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഹത്ഥഗതമേവ അഹോസി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാ സകദാഗാമിനോ അനാഗാമിനോ അരഹന്തോ ച അഹേസും. “തദാ മഹല്ലികാ അയമേവ മഹല്ലികാ അഹോസി, സിന്ധവോ സാരിപുത്തോ, രാജാ ആനന്ദോ, അസ്സവാണിജ്ജോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കുണ്ഡകകുച്ഛിസിന്ധവജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൫൫] ൫. സുക്കജാതകവണ്ണനാ

യാവ സോ മത്തമഞ്ഞാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അതിബഹും ഭുഞ്ജിത്വാ അജീരണേന കാലകതം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര ഏവം കാലകതേ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ തസ്സ അഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു അത്തനോ കുച്ഛിപ്പമാണം അജാനിത്വാ അതിബഹും ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ കാലകതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ അതിഭോജനപച്ചയേനേവ മതോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ സുകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അനേകാനം സുകസഹസ്സാനം സമുദ്ദാനുഗതേ ഹിമവന്തപദേസേ വസന്താനം രാജാ അഹോസി. തസ്സേകോ പുത്തോ അഹോസി, തസ്മിം ബലപ്പത്തേ ബോധിസത്തോ ദുബ്ബലചക്ഖുകോ അഹോസി. സുകാനം കിര സീഘോ വേഗോ ഹോതി, തേന തേസം മഹല്ലകകാലേ പഠമം ചക്ഖുമേവ ദുബ്ബലം ഹോതി. ബോധിസത്തസ്സ പുത്തോ മാതാപിതരോ കുലാവകേ ഠപേത്വാ ഗോചരം ആഹരിത്വാ പോസേസി. സോ ഏകദിവസം ഗോചരഭൂമിം ഗന്ത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതോ സമുദ്ദം ഓലോകേന്തോ ഏകം ദീപകം പസ്സി. തസ്മിം പന സുവണ്ണവണ്ണം മധുരഫലം അമ്ബവനം അത്ഥി. സോ പുനദിവസേ ഗോചരവേലായ ഉപ്പതിത്വാ തസ്മിം അമ്ബവനേ ഓതരിത്വാ അമ്ബരസം പിവിത്വാ അമ്ബപക്കം ആദായ ആഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനം അദാസി. ബോധിസത്തോ തം ഖാദന്തോ രസം സഞ്ജാനിത്വാ ''താത, നനു ഇമം അസുകദീപകേ അമ്ബപക്ക''ന്തി വത്വാ ''ആമ, താതാ''തി വുത്തേ ''താത, ഏതം ദീപകം ഗച്ഛന്താ നാമ സുകാ ദീഘമായും പാലേന്താ നാമ നത്ഥി, മാ ഖോ ത്വം പുന തം ദീപകം അഗമാസീ''തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ അഗമാസിയേവ.

അഥേകദിവസം ബഹും അമ്ബരസം പിവിത്വാ മാതാപിതൂനം അത്ഥായ അമ്ബപക്കം ആദായ സമുദ്ദമത്ഥകേനാഗച്ഛന്തോ അതിധാതതായ കിലന്തകായോ നിദ്ദായാഭിഭൂതോ, സോ നിദ്ദായന്തോപി ആഗച്ഛതേവ, തുണ്ഡേന പനസ്സ ഗഹിതം അമ്ബപക്കം പതി. സോ അനുക്കമേന ആഗമനവീഥിം ജഹിത്വാ ഓസീദന്തോ ഉദകപിട്ഠേനേവ ആഗച്ഛന്തോ ഉദകേ പതി. അഥ നം ഏകോ മച്ഛോ ഗഹേത്വാ ഖാദി. ബോധിസത്തോ തസ്മിം ആഗമനവേലായ അനാഗച്ഛന്തേയേവ ''സമുദ്ദേ പതിത്വാ മതോ ഭവിസ്സതീ''തി അഞ്ഞാസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോപി ആഹാരം അലഭമാനാ സുസ്സിത്വാ മരിംസു.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൬. ''യാവ സോ മത്തമഞ്ഞാസി, ഭോജനസ്മിം വിഹങ്ഗമോ;
താവ അദ്ധാനമാപാദി, മാതരഞ്ച അപോസയി.

൧൭. ''യതോ ച ഖോ ബഹുതരം, ഭോജനം അജ്ഝവാഹരി;
തതോ തത്ഥേവ സംസീദി, അമത്തഞ്ഞൂ ഹി സോ അഹു.

൧൮. ''തസ്മാ മത്തഞ്ഞുതാ സാധു, ഭോജനസ്മിം അഗിദ്ധതാ;
അമത്തഞ്ഞൂ ഹി സീദന്തി, മത്തഞ്ഞൂ ച ന സീദരേ''തി.

തത്ഥ **യാവ സോതി** യാവ സോ വിഹങ്ഗമോ ഭോജനേ മത്തമഞ്ഞാസി. **താവ അദ്ധാനമാപാദീ**തി തത്ഥകം കാലം ജീവിതഅദ്ധാനം ആപാദി, ആയും വിന്ദി. **മാതരഞ്ചാ**തി ദേസനാസീസമേതം, മാതാപിതരോ ച അപോസയീതി അത്ഥോ. **യതോ ച ഖോ**തി യസ്മിഞ്ച ഖോ കാലേ. **ഭോജനം അജ്ഝവാഹരീ**തി അമ്ബരസം അജ്ഝോഹരി. **തതോ**തി തസ്മിം കാലേ. **തത്ഥേവ സംസീദീ**തി തസ്മിം സമുദ്ദേയേവ ഓസീദി നിമുജ്ജി, മച്ഛഭോജനതം ആപജ്ജി.

തസ്മാ മത്തഞ്ഞുതാ സാധൂതി യസ്മാ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ സുകോ സമുദ്ദേ ഓസീദിത്വാ മതോ, തസ്മാ ഭോജനസ്മിം അഗിദ്ധിതാസങ്ഖാതോ മത്തഞ്ഞുഭാവോ സാധു, പമാണജാനനം സുന്ദരന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ ''പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി, നേവ ദവായ ന മദായ... പേ॰... ഫാസുവിഹാരോ ചാ''തി.

''അല്ലം സുക്ഖഞ്ച ഭുഞ്ജന്തോ, ന ബാള്ഹം സുഹിതോ സിയാ;
ഊനുദരോ മിതാഹാരോ, സതോ ഭിക്ഖു പരിബ്ബജേ.

''ചത്താരോ പഞ്ച ആലോപേ, അഭുത്വാ ഉദകം പിവേ;
അലം ഫാസുവിഹാരായ, പഹിതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. (ഥേരഗാ॰ ൯൮൨-൯൮൩);

''മനുജസ്സ സദാ സതീമതോ, മത്തം ജാനതോ ലദ്ധഭോജനേ;
തനൂ തസ്സ ഭവന്തി വേദനാ, സണികം ജീരതി ആയും പാലയ''ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൪) -

ഏവം വണ്ണിതാ മത്തഞ്ഞുതാപി സാധു.

''കന്താരേ പുത്തമംസംവ, അക്ഖസ്സബ്ഭഞ്ജനം യഥാ;
ഏവം ആഹരി ആഹരം, യാപനത്ഥമമുച്ഛിതോ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൮) -

ഏവം വണ്ണിതാ അഗിദ്ധിതാപി സാധു. പാളിയം പന ''അഗിദ്ധിമാ''തി ലിഖിതം, തതോ അയം അട്ഠകഥാപാഠോവ സുന്ദരതരോ. **അമത്തഞ്ഞൂ ഹി സീദന്തീ**തി ഭോജനേ പമാണം അജാനന്താ ഹി രസതണ്ഹാവസേന പാപകമ്മം കത്വാ ചതൂസു അപായേസു സീദന്തി. **മത്തഞ്ഞൂ ച ന സീദരേ**തി യേ പന ഭോജനേ പമാണം ജാനന്തി, തേ ദിട്ഠധമ്മേപി സമ്പരായേപി ന സീദന്തീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാപി സകദാഗാമിനോപി അനാഗാമിനോപി അരഹന്തോപി അഹേസും. ''തദാ സുകരാജപുത്തോ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ ഭിക്ഖു അഹോസി, സുകരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സുകജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൫൬] ൬. ജരൂദപാനജാതകവണ്ണനാ

ജരൂദപാനം ഖണമാനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാവത്ഥിവാസിനോ വാണിജേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര സാവത്ഥിയം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ സകടാനി പൂരേത്വാ വോഹാരത്ഥായ ഗമനകാലേ തഥാഗതം നിമന്തേത്വാ സരണാനി ഗഹേത്വാ സീലേസു പതിട്ഠായ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ

“മയം, ഭന്തേ, വോഹാരത്ഥായ ദീഘമഗ്ഗം ഗമിസ്സാമ, ഭണ്ഡം വിസ്സജ്ജേത്വാ സിദ്ധിപ്പത്താ സോത്ഥിനാ പച്ചാഗന്ത്വാ പന തുമ്ഹേ വന്ദിസ്സാമാ”തി വത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. തേ കന്താരമഗ്ഗേ പുരാണഉദപാനം ദിസ്വാ “ഇമസ്മിം ഉദപാനേ പാനീയം നത്ഥി, മയഞ്ച പിപാസിതാ, ഖണിസ്സാമ ന”ന്തി ഖണന്താ പടിപാടിയാ ബഹും അയം…പേ… വേളുരിയം ലഭിംസു. തേ തേനേവ സന്തുട്ഠാ ഹുത്വാ തേസം രതനാനം സകടാനി പൂരേത്വാ സോത്ഥിനാ സാവത്ഥിം പച്ചാഗമിംസു. തേ ആഭതം ധനം പടിസാമേത്വാ മയം “സിദ്ധിപ്പത്താ ഭത്തം ദസ്സാമാ”തി തഥാഗതം നിമന്തേത്വാ ദാനം ദത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ അത്തനോ ധനസ്സ ലദ്ധാകാരം സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ “തുമ്ഹേ ഖോ ഉപാസകാ തേന ധനേന സന്തുട്ഠാ ഹുത്വാ പമാണഞ്ഞുതായ ധനഞ്ച ജീവിതഞ്ച അലഭിത്ഥ, പോരാണകാ പന അസന്തുട്ഠാ അമത്തഞ്ഞുനോ പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ ജീവിക്ഖയം പത്താ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം വാണിജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സത്ഥവാഹജേട്ഠകോ അഹോസി. സോ ബാരാണസിയം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ സകടാനി പൂരേത്വാ ബഹൂ വാണിജേ ആദായ തമേവ കന്താരം പടിപന്നോ തമേവ ഉദപാനം അദ്ദസ. തത്ഥ തേ വാണിജാ “പാനീയം പിവിസ്സാമാ”തി തം ഉദപാനം ഖണന്താ പടിപാടിയാ ബഹൂനി അയാദീനി ലഭിംസു. തേ ബഹുമ്പി രതനം ലഭിത്വാ തേന അസന്തുട്ഠാ “അഞ്ഞമ്പി ഏത്ഥ ഇതോ സുന്ദരതരം ഭവിസ്സതീ”തി ഭിയ്യോസോമത്തായ തം ഖണിംസുയേവ. അഥ ബോധിസത്തോ തേ ആഹ - “ഭോ വാണിജാ, ലോഭോ നാമേസ വിനാസമൂലം, അമ്ഹേഹി ബഹു ധനം ലദ്ധം, ഏത്തകേനേവ സന്തുട്ഠാ ഹോഥ, മാ അതിഖണഥാ”തി. തേ തേന നിവാരിയമാനാപി ഖണിംസുയേവ. സോ ച ഉദപാനോ നാഗപരിഗ്ഗഹിതോ, അഥസ്സ ഹേട്ഠാ വസനകനാഗരാജാ അത്തനോ വിമാനേ ഭിജ്ജന്തേ ലേഡ്ഡൂസു ച പംസൂസു ച പതമാനേസു കുദ്ധോ ഠപേത്വാ ബോധിസത്തം അവസേസേ സബ്ബേപി നാസികവാതേന പഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമ്മ സകടാനി യോജേത്വാ സബ്ബരതനാനം പൂരേത്വാ ബോധിസത്തം സുഖയാനകേ നിസീദാപേത്വാ നാഗമാണവകേഹി സദ്ധിം സകടാനി യോജാപേന്തോ ബോധിസത്തം ബാരാണസിം നേത്വാ ഘരം പവേസേത്വാ തം പടിസാമേത്വാ അത്തനോ നാഗഭവനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ തം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ ദാനം ദത്വാ സീലം സമാദിയിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൩൬. “ജരൂദപാനം ഖണമാനാ, വാണിജാ ഉദകത്ഥികാ;
അജ്ഝഗമും അയസം ലോഹം, തിപുസീസഞ്ച വാണിജാ;
രജതം ജാതരൂപഞ്ച, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

൧൩൭. “തേ ച തേന അസന്തുട്ഠാ, ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ അഖാണിസും;
തേ തത്ഥാസീവിസോ ഘോരോ, തേജസ്സീ തേജസാ ഹനി.

൧൩൮. “തസ്മാ ഖണേ നാതിഖണേ, അതിഖാതഞ്ഹി പാപകം;
ഖാതേന ച ധനം ലദ്ധം, അതിഖാതേന നാസിത”ന്തി.

തത്ഥ **അയസ**ന്തി കാളലോഹം. **ലോഹ**ന്തി തമ്ബലോഹം. **മുത്താ**തി മുത്തായോ. **തേ ച തേന അസന്തുട്ഠാ**തി തേ ച വാണിജാ തേന ധനേന അസന്തുട്ഠാ. **തേ തത്ഥാ**തി തേ വാണിജാ തസ്മിം ഉദപാനേ. **തേജസ്സീ**തി വിസതേജേന സമന്നാഗതോ. **തേജസാ ഹനീ**തി വിസതേജേന ഘാതേസി. **അതിഖാതേന നാസിത**ന്തി അതിഖണേന തഞ്ച ധനം ജീവിതഞ്ച നാസിതം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ നാഗരാജാ സാരിപുത്തോ അഹോസി, സത്ഥവാഹജേട്ഠകോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ജരുദപാനജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൫൭] ൭. ഗാമണിചന്ദജാതകവണ്ണനാ

നായം ഘരാനം കുസലോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപസംസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ദസബലസ്സ പഞ്ഞം പസംസന്താ നിസീദിംസു - ''ആവുസോ, തഥാഗതോ മഹാപഞ്ഞോ പുഥുപഞ്ഞോ ഹാസപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ സദേവകം ലോകം പഞ്ഞായ അതിക്കമതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവായേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ജനസന്ധോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. തസ്സ മുഖം സുപരിമജ്ജിതകഞ്ചനാദാസതലം വിയ പരിസുദ്ധം അഹോസി അതിസോഭഗ്ഗപ്പത്തം, തേനസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''ആദാസമുഖമാരോ''തി നാമം അകംസു. തം സത്തവസ്സബ്ഭന്തരേയേവ പന പിതാ തയോ വേദേ ച സബ്ബഞ്ച ലോകേ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം സിക്ഖാപേത്വാ തസ്സ സത്തവസ്സികകാലേ കാലമകാസി. അമച്ചാ മഹന്തേന സക്കാരേന രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ മതകദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ ''കുമാരോ അതിദഹരോ, ന സക്കാ രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതും, വീമംസിത്വാ നം അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ''തി ഏകദിവസം നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം സജ്ജേത്വാ പല്ലങ്കം പഞ്ഞപേത്വാ കുമാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''വിനിച്ഛയട്ഠാനം, ദേവ, ഗന്തും വട്ടതീ''തി ആഹംസു. കുമാരോ ''സാധൂ''തി മഹന്തേന പരിവാരേന ഗന്ത്വാ പല്ലങ്കേ നിസീദി.

തസ്സ നിസിന്നകാലേ അമച്ചാ ഏകം ദ്വീഹി പാദേഹി വിചരണമക്കടം വത്ഥുവിജ്ജാചരിയവേസം ഗാഹാപേത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം നേത്വാ ''ദേവ, അയം പുരിസോ പിതു മഹാരാജസ്സ കാലേ വത്ഥുവിജ്ജാചരിയോ പഗുണവിജ്ജോ അന്തോഭൂമിയം സത്തരതനട്ഠാനേ ഗുണദോസം പസ്സതി, ഏതേനേവ ഗഹിതം രാജകുലാനം ഗേഹട്ഠാനം ഹോതി, ഇമം ദേവോ സങ്ഗണ്ഹിത്വാ ഠാനന്തരേ ഠപേതൂ''തി ആഹംസു. കുമാരോ തം ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച ഓലോകേത്വാ ''നായം മനുസ്സോ, മക്കടോ ഏസോ''തി ഞത്വാ ''മക്കടാ നാമ കതം കതം വിദ്ധംസേതും ജാനന്തി, അകതം പന കാതും വാ വിചാരേതും വാ ന ജാനന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ അമച്ചാനം പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯.“നായം ഘരാനം കുസലോ, ലോലോ അയം വലീമുഖോ;
കതം കതം ഖോ ദൂസേയ്യ, ഏവം ധമ്മമിദം കുല”ന്തി.

തത്ഥ **നായം ഘരാനം കുസലോ**തി അയം സത്തോ ന ഘരാനം കുസലോ, ഘരാനി വിചാരേതും വാ കാതും വാ ഛേകോ ന ഹോതി. **ലോലോ**തി ലോലജാതികോ. **വലീമുഖോ**തി വലിയോ മുഖേ അസ്സാതി വലീമുഖോ. **ഏവം ധമ്മമിദംകുല**ന്തി ഇദം മക്കടകുലം നാമ കതം കതം ദൂസേതബ്ബം വിനാസേതബ്ബന്തി ഏവം സഭാവന്തി.

അഥാമച്ചാ “ഏവം ഭവിസ്സതി, ദേവാ”തി തം അപനേത്വാ ഏകാഹദ്വീഹച്ചയേന പുന തമേവ അലങ്കരിത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം ആനേത്വാ “അയം, ദേവ, പിതു മഹാരാജസ്സ കാലേ വിനിച്ഛയാമച്ചോ, വിനിച്ഛയസുത്തമസ്സ സുപവത്തിതം, ഇമം സങ്ഗണ്ഹിത്വാ വിനിച്ഛയകമ്മം കാരേതും വട്ടതീ”തി ആഹംസു. കുമാരോ തം ഓലോകേത്വാ “ചിത്തവതോ മനുസ്സസ്സ ലോമം നാമ ഏവരൂപം ന ഹോതി, അയം നിചിത്തകോ വാനരോ വിനിച്ഛയകമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സതീ”തി ഞത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൦.“നയിദം ചിത്തവതോ ലോമം, നായം അസ്സാസികോ മിഗോ;
സിട്ഠം മേ ജനസന്ധേന, നായം കിഞ്ചി വിജാനതീ”തി.

തത്ഥ **നയിദം ചിത്തവതോ ലോമ**ന്തി യം ഇദം ഏതസ്സ സരീരേ ഫരുസലോമം, ഇദം വിചാരണപഞ്ഞായ സമ്പയുത്തചിത്തവതോ ന ഹോതി. പാകതികചിത്തേന പന അചിത്തകോ നാമ തിരച്ഛാനഗതോ നത്ഥി. **നായം അസ്സാസികോ**തി അയം അവസ്സയോ വാ ഹുത്വാ അനുസാസനിം വാ ദത്വാ അഞ്ഞം അസ്സാസേതും അസമത്ഥതായ ന അസ്സാസികോ. **മിഗോ**തി മക്കടം ആഹ. **സിട്ഠം മേ ജനസന്ധേനാ**തി മയ്ഹം പിതരാ ജനസന്ധേന ഏതം സിട്ഠം കഥിതം, “മക്കടോ നാമ കാരണാകാരണം ന ജാനാതീ”തി ഏവം അനുസാസനീ ദിന്നാതി ദീപേതി. **നായം കിഞ്ചി വിജാനതീ**തി തസ്മാ അയം വാനരോ ന കിഞ്ചി ജാനാതീതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം. പാളിയം പന “നായം കിഞ്ചി ന ദൂസയേ”തി ലിഖിതം, തം അട്ഠകഥായം നത്ഥി.

അമച്ചാ ഇമമ്പി ഗാഥം സുത്വാ “ഏവം ഭവിസ്സതി, ദേവാ”തി തം അപനേത്വാ പുനപി ഏകദിവസം തമേവ അലങ്കരിത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം ആനേത്വാ “അയം, ദേവ, പുരിസോ പിതു മഹാരാജസ്സ കാലേ മാതാപിതുഉപട്ഠാനകാരകോ, കുലേജേട്ഠാപചായികകമ്മകാരകോ, ഇമം സങ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി ആഹംസു. കുമാരോ തം ഓലോകേത്വാ “മക്കടാ നാമ ചലചിത്താ, ഏവരൂപം കമ്മം കാതും ന സമത്ഥാ”തി ചിന്തേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൧.“ന മാതരം പിതരം വാ, ഭാതരം ഭഗിനിം സകം;
ഭരേയ്യ താദിസോ പോസോ, സിട്ഠം ദസരഥേന മേ”തി.

തത്ഥ **ഭാതരം ഭഗിനിം സക**ന്തി അത്തനോ ഭാതരം വാ ഭഗിനിം വാ. പാളിയം പന “സഖ”ന്തി ലിഖിതം, തം പന അട്ഠകഥായം “സകന്തി വുത്തേ സകഭാതികഭഗിനിയോ ലബ്ഭന്തി, സഖന്തി വുത്തേ സഹായകോ ലബ്ഭതീ”തി വിചാരിതമേവ. **ഭരേയ്യാ**തി പോസേയ്യ. **താദിസോ പോസോ**തി യാദിസോ ഏസ ദിസ്സതി, താദിസോ മക്കടജാതികോ സത്തോ ന ഭരേയ്യ. **സിട്ഠം ദസരഥേന മേ**തി

ഏവം മേ പിതരാ അനുസിട്ഠം. പിതാ ഹിസ്സ ജനം ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സന്ദഹനതോ "ജനസന്ധോ"തി വുച്ചതി, ദസഹി രഥേഹി കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം അത്തനോ ഏകേനേവ രഥേന കരണതോ "ദസരഥോ"തി. തസ്സ സന്തികാ ഏവരൂപസ്സ ഓവാദസ്സ സുതത്താ ഏവമാഹ.

അമച്ചാ "ഏവം ഭവിസ്സതി, ദേവാ"തി മക്കടം അപനേത്വാ "പണ്ഡിതോ കുമാരോ, സക്ഖിസ്സതി രജ്ജം കാരേതു"ന്തി ബോധിസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിത്വാ "ആദാസമുഖരഞ്ഞോ ആണാ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസും. തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, പണ്ഡിതഭാവോപിസ്സ സകലജമ്ബുദീപം പത്ഥരിത്വാ ഗതോ.

പണ്ഡിതഭാവദീപനത്ഥം പനസ്സ ഇമാനി ചുദ്ദസ വത്ഥൂനി ആഭതാനി -

"ഗോണോ പുത്തോ ഹയോ ചേവ, നളകാരോ ഗാമഭോജകോ;
ഗണികാ തരുണീ സപ്പോ, മിഗോ തിത്തിരദേവതാ;
നാഗോ തപസ്സിനോ ചേവ, അഥോ ബ്രാഹ്മണമാണവോ"തി.

തത്രായം അനുപുബ്ബീകഥാ - ബോധിസത്തസ്മിഞ്ഹി രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതേ ഏകോ ജനസന്ധരഞ്ഞോ പാദമൂലികോ നാമേന ഗാമണിചന്ദോ നാമ ഏവം ചിന്തേസി - "ഇദം രജ്ജം നാമ സമാനവയേഹി സദ്ധിം സോഭതി, അഹഞ്ച മഹല്ലകോ, ദഹരം കുമാരം ഉപട്ഠാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ജനപദേ കസികമ്മം കത്വാ ജീവിസ്സാമീ"തി, സോ നഗരതോ തിയോജനമത്തം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമകേ വാസം കപ്പേസി. കസികമ്മത്ഥായ പനസ്സ ഗോണാപി നത്ഥി, സോ ദേവേ വുട്ഠേ ഏകം സഹായകം ദ്വേ ഗോണേ യാചിത്വാ സബ്ബദിവസം കസിത്വാ തിണം ഖാദാപേത്വാ ഗോണേ സാമികസ്സ നിയ്യാദേതും ഗേഹം അഗമാസി. സോ തസ്മിം ഖണേ ഭരിയായ സദ്ധിം ഗേഹമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജതി. ഗോണാപി പരിചയേന ഗേഹം പവിസിംസു, തേസു പവിസന്തേസു സാമികോ ഥാലകം ഉക്ഖിപി, ഭരിയാ ഥാലകം അപനേസി. ഗാമണിചന്ദോ "ഭത്തേന മം നിമന്തേയ്യു"ന്തി ഓലോകേന്തോ ഗോണേ അനിയ്യാദേത്വാവ ഗതോ. ചോരാ രത്തിം വജം ഭിന്ദിത്വാ തേയേവ ഗോണേ ഹരിംസു. ഗോണസാമികോ പാതോവ വജം പവിട്ഠോ തേ ഗോണേ അദിസ്വാ ചോരേഹി ഹടഭാവം ജാനന്തോപി "ഗാമണിചന്ദസ്സ ഗീവം കരിസ്സാമീ"തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭോ ഗോണേ, മേ ദേഹീ"തി ആഹ. "നനു ഗോണാ ഗേഹം പവിട്ഠാ"തി. "കിം പന തേ മയ്ഹം നിയ്യാദിതാ"തി? "ന നിയ്യാദിതാ"തി. "തേന ഹി അയം തേ രാജദൂതോ, ഏഹീ"തി ആഹ. തേസു ഹി ജനപദേസു യംകിഞ്ചി സക്ഖരം വാ കപാലഖണ്ഡം വാ ഉക്ഖിപിത്വാ "അയം തേ രാജദൂതോ, ഏഹീ"തി വുത്തേ യോ ന ഗച്ഛതി, തസ്സ രാജാണം കരോതി, തസ്മാ സോ "രാജദൂതോ"തി സുത്വാവ നിക്ഖമി.

സോ തേന സദ്ധിം രാജകുലം ഗച്ഛന്തോ ഏകം സഹായകസ്സ വസനഗാമം പത്വാ "ഭോ, അതിഛാതോമ്ഹി, യാവ ഗാമം പവിസിത്വാ ആഹാരകിച്ചം കത്വാ ആഗച്ഛാമി, താവ ഇധേവ ഹോഹീ"തി വത്വാ സഹായഗേഹം പാവിസി. സഹായോ പനസ്സ ഗേഹേ നത്ഥി, സഹായികാ ദിസ്വാ "സാമി, പക്കാഹാരോ നത്ഥി, മുഹുത്തം അധിവാസേഹി, ഇദാനേവ പചിത്വാ ദസ്സാമീ"തി നിസ്സേണിയാ വേഗേന തണ്ഡുലകോട്ഠകം അഭിരുഹന്തീ ഭൂമിയം പതി, തങ്ഖണഞ്ഞേവ തസ്സാ സത്തമാസികോ ഗബ്ഭോ പതിതോ. തസ്മിം

ഖണേ തസ്സാ സാമികോ ആഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ “ത്വം മേ ഭരിയം പഹരിത്വാ ഗബ്ഭം പാതേസി, അയം തേ രാജദൂതോ, ഏഹീ”തി തം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേ ജനാ ഗാമണിം മജ്ഝേ കത്വാ ഗച്ഛന്തി.

അഥേകസ്മിം ഗാമദ്വാരേ ഏകോ അസ്സഗോപകോ അസ്സം നിവത്തേതും ന സക്കോതി, അസ്സോപി തേസം സന്തികേന ഗച്ഛതി. അസ്സഗോപകോ ഗാമണിചന്ദം ദിസ്വാ “മാതുല ഗാമണിചന്ദ, ഏതം താവ അസ്സം കേനചിദേവ പഹരിത്വാ നിവത്തേഹീ”തി ആഹ. സോ ഏകം പാസാണം ഗഹേത്വാ ഖിപി, പാസാണോ അസ്സസ്സ പാദേ പഹരിത്വാ ഏരണ്ഡദണ്ഡകം വിയ ഭിന്ദി. അഥ നം അസ്സഗോപകോ “തയാ മേ അസ്സസ്സ പാദോ ഭിന്നോ, അയം തേ രാജദൂതോ”തി വത്വാ ഗണ്ഹി.

സോ തീഹി ജനേഹി നീയമാനോ ചിന്തേസി - “ഇമേ മം രഞ്ഞോ ദസ്സേസ്സന്തി, അഹം ഗോണമൂലമ്പി ദാതും ന സക്കോമി, പഗേവ ഗബ്ഭപാതനദണ്ഡം, അസ്സമൂലം പന കുതോ ലഭിസ്സാമി, മതം മേ സേയ്യോ”തി. സോ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ അടവിയം മഗ്ഗസമീപേയേവ ഏകം ഏകതോ പപാതം പബ്ബതം അദ്ദസ, തസ്സ ഛായായ ദ്വേ പിതാപുത്താ നളകാരാ ഏകതോ കിലഞ്ജം ചിനന്തി. ഗാമണിചന്ദോ “ഭോ, സരീരകിച്ചം കാതുകാമോമ്ഹി, ഥോകം ഇധേവ ഹോഥ, യാവ ആഗച്ഛാമീ”തി വത്വാ പബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ പപാതപസ്സേ പതമാനോ പിതുനളകാരസ്സ പിട്ഠിയം പതി, നളകാരോ ഏകപ്പഹാരേനേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ഗാമണി ഉട്ഠായ അട്ഠാസി. നളകാരപുത്തോ “ത്വം മേ പിതുഘാതകചോരോ, അയം തേ രാജദൂതോ”തി വത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഗുമ്ബതോ നിക്ഖമി , “കിം ഏത”ന്തി ച വുത്തേ “പിതുഘാതകചോരോ മേ”തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ ഗാമണിം മജ്ഝേ കത്വാ ചത്താരോ ജനാ പരിവാരേത്വാ നയിംസു.

അഥാപരസ്മിം ഗാമദ്വാരേ ഏകോ ഗാമഭോജകോ ഗാമണിചന്ദം ദിസ്വാ “മാതുല ഗാമണിചന്ദ, കഹം ഗച്ഛസീ”തി വത്വാ “രാജാനം പസ്സിതു”ന്തി വുത്തേ “അദ്ധാ ത്വം രാജാനം പസ്സിസ്സസി, അഹം രഞ്ഞോ സാസനം ദാതുകാമോ, ഹരിസ്സസീ”തി ആഹ. “ആമ, ഹരിസ്സാമീ”തി. “അഹം പകതിയാ അഭിരൂപോ ധനവാ യസസമ്പന്നോ അരോഗോ, ഇദാനി പനമ്ഹി ദുഗ്ഗതോ ചേവ പണ്ഡുരോഗീ ച, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛ, രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, സോ തേ കഥേസ്സതി, തസ്സ സാസനം പുന മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥ നം പുരതോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമദ്വാരേ ഏകാ ഗണികാ ദിസ്വാ “മാതുല ഗാമണിചന്ദ, കഹം ഗച്ഛസീ”തി വത്വാ “രാജാനം പസ്സിതു”ന്തി വുത്തേ “രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, മമ സാസനം ഹരാ”തി വത്വാ ഏവമാഹ - “പുബ്ബേ അഹം ബഹും ഭതിം ലഭാമി, ഇദാനി പന തമ്ബുലമത്തമ്പി ന ലഭാമി, കോചി മേ സന്തികം ആഗതോ നാമ നത്ഥി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛിത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി.

അഥ നം പുരതോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമദ്വാരേ ഏകാ തരുണിത്ഥീ ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ “അഹം നേവ സാമികസ്സ ഗേഹേ വസിതും സക്കോമി, ന കുലഗേഹേ, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛിത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി ആഹ.

അഥ നം തതോ പരഭാഗേ മഹാമഗ്ഗസമീപേ ഏകസ്മിം വമ്മികേ വസന്തോ സപ്പോ ദിസ്വാ “ഗാമണിചന്ദ, കഹം യാസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “രാജാനം പസ്സിതു”ന്തി വുത്തേ “രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, സാസനം മേ ഹരാ”തി വത്വാ “അഹം ഗോചരത്ഥായ ഗമനകാലേ ഛാതജ്ഝത്തോ മിലാതസരീരോ വമ്മികതോ നിക്ഖമന്തോ സരീരേന ബിലം പൂരേത്വാ സരീരം കഡ്ഢേന്തോ കിച്ഛേന നിക്ഖമാമി, ഗോചരം ചരിത്വാ ആഗതോ പന സുഹിതോ ഥൂലസരീരോ ഹുത്വാ പവിസന്തോ ബിലപസ്സാനി അഫുസന്തോ സഹസാവ പവിസാമി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛിത്വാ മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി ആഹ.

അഥ നം പുരതോ ഏകോ മിഗോ ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ “അഹം അഞ്ഞത്ഥ തിണം ഖാദിതും ന സക്കോമി, ഏകസ്മിംയേവ രുക്ഖമൂലേ സക്കോമി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹ.

അഥ നം തതോ പരഭാഗേ ഏകോ തിത്തിരോ ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ “അഹം ഏകസ്മിംയേവ വമ്മികപാദേ നിസീദിത്വാ വസ്സന്തോ മനാപം കരിത്വാ വസ്സിതും സക്കോമി, സേസട്ഠാനേസു നിസിന്നോ ന സക്കോമി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹ.

അഥ നം പുരതോ ഏകാ രുക്ഖദേവതാ ദിസ്വാ “ചന്ദ, കഹം യാസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “രഞ്ഞോ സന്തിക”ന്തി വുത്തേ “രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, അഹം പുബ്ബേ സക്കാരപ്പത്തോ അഹോസിം, ഇദാനി പന പല്ലവമുട്ഠിമത്തമ്പി ന ലഭാമി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹ.

തതോ അപരഭാഗേ ഏകോ നാഗരാജാ തം ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ “രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിം സരേ ഉദകം പസന്നം മണിവണ്ണം, ഇദാനി ആവിലം പണ്ണകസേവാലപരിയോനദ്ധം, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹ.

അഥ നം പുരതോ നഗരസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ ഏകസ്മിം ആരാമേ വസന്താ താപസാ ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ “രാജാ കിര പണ്ഡിതോ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിം ആരാമേ ഫലാഫലാനി മധുരാനി അഹേസും, ഇദാനി നിരോജാനി കസടാനി ജാതാനി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹംസു.

തതോ നം പുരതോ ഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരസമീപേ ഏകിസ്സം സാലായം ബ്രാഹ്മണമാണവകാ ദിസ്വാ “കഹം, ഭോ ചന്ദ, ഗച്ഛസീ”തി വത്വാ “രഞ്ഞോ സന്തിക”ന്തി വുത്തേ “തേന ഹി നോ സാസനം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛ, അമ്ഹാകഞ്ഹി പുബ്ബേ ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പാകടം അഹോസി, ഇദാനി പന ഛിദ്ദഘടേ ഉദകം വിയ ന സണ്ഠാതി ന പഞ്ഞായതി, അന്ധകാരോ വിയ ഹോതി, തത്ഥ കിം കാരണന്തി രാജാനം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ആഹംസു.

ഗാമണിചന്ദോ ഇമാനി ദസ സാസനാനി ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. രാജാ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ നിസിന്നോ അഹോസി. ഗോണസാമികോ ഗാമണിചന്ദം ഗഹേത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമി. രാജാ ഗാമണിചന്ദം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ “അയം അമ്ഹാകം പിതു ഉപട്ഠാകോ, അമ്ഹേ ഉക്ഖിപിത്വാ പരിഹരി, കഹം നു ഖോ എത്തകം കാലം വസീ”തി ചിന്തേത്വാ “അമ്ഭോ ഗാമണിചന്ദ, കഹം എത്തകം കാലം വസസി, ചിരകാലതോ പട്ഠായ ന

പഞ്ഞായസി, കേനത്ഥേന ആഗതോസീ''തി ആഹ. ''ആമ, ദേവ, അമ്ഹാകം ദേവസ്സ സഗ്ഗഗതകാലതോ പട്ഠായ ജനപദം ഗന്ത്വാ കസികമ്മം കത്വാ ജീവാമി, തതോ മം അയം പുരിസോ ഗോണഅസ്സുകാരണാ രാജദൂതം ദസ്സേത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആകഡ്ഢീ''തി. ''അനാകഡ്ഢിയമാനോ നാഗച്ഛേയ്യാസി'', ''ആകഡ്ഢിതഭാവോയേവ സോഭനോ, ഇദാനി തം ദട്ഠും ലഭാമി, കഹം സോ പുരിസോ''തി? ''അയം, ദേവാ''തി. ''സച്ചം കിര, ഭോ, അമ്ഹാകം ചന്ദസ്സ ദൂതം ദസ്സേസീ''തി? ''സച്ചം, ദേവാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''അയം മേ ദേവ ദ്വേ ഗോണേ ന ദേതീ''തി. ''സച്ചം കിര, ചന്ദാ''തി. ''തേന ഹി, ദേവ, മയ്ഹമ്പി വചനം സുണാഥാ''തി സബ്ബം പവത്തിം കഥേസി. തം സുത്വാ രാജാ ഗോണസാമികം പുച്ഛി - ''കിം, ഭോ, തവ ഗേഹം പവിസന്തേ ഗോണേ അദ്ദസാ''തി. ''നാദ്ദസം, ദേവാ''തി. ''കിം, ഭോ, മം 'ആദാസമുഖരാജാ നാമാ'തി കഥേന്താനം ന സുതപുബ്ബം തയാ, വിസ്സത്ഥോ കഥേഹീ''തി? ''അദ്ദസം, ദേവാ''തി. ''ഭോ ചന്ദ, ഗോണാനം അനിയ്യാദിതത്താ ഗോണാ തവ ഗീവാ, അയം പന പുരിസോ ദിസ്വാവ 'ന പസ്സാമീ'തി സമ്പജാനമുസാവാദം ഭണി, തസ്മാ ത്വഞ്ഞേവ കമ്മികോ ഹുത്വാ ഇമസ്സ ച പുരിസസ്സ പജാപതിയായ ചസ്സ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ സയം ഗോണമൂലം ചതുവീസതി കഹാപണേ ദേഹീ''തി. ഏവം വുത്തേ ഗോണസാമികം ബഹി കരിംസു. സോ ''അക്ഖീസു ഉപ്പാടിതേസു ചതുവീസതികഹാപണേഹി കിം കരിസ്സാമീ''തി ഗാമണിചന്ദസ്സ പാദേസു പതിത്വാ ''സാമി ചന്ദ, ഗോണമൂലകഹാപണാ തുയ്ഹേവ ഹോന്തു, ഇമേ ച ഗണ്ഹാഹീ''തി അഞ്ഞേപി കഹാപണേ ദത്വാ പലായി.

തതോ ദുതിയോ ആഹ - ''അയം, ദേവ, മമ പജാപതിം പഹരിത്വാ ഗബ്ഭം പാതേസീ''തി. ''സച്ചം ചന്ദാ''തി? ''സുണോഹി മഹാരാജാ''തി ചന്ദോ സബ്ബം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. അഥ നം രാജാ ''കിം പന ത്വം ഏതസ്സ പജാപതിം പഹരിത്വാ ഗബ്ഭം പാതേസീ''തി പുച്ഛി. ''ന പാതേമി, ദേവാ''തി . ''അമ്ഭോ സക്ഖിസ്സസി ത്വം ഇമിനാ ഗബ്ഭസ്സ പാതിതഭാവം സാധേതു''ന്തി? ''ന സക്കോമി, ദേവാ''തി. ''ഇദാനി കിം കരോസീ''തി? ''ദേവ, പുത്തം മേ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''തേന ഹി, അമ്ഭോ ചന്ദ, ത്വം ഏതസ്സ പജാപതിം തവ ഗേഹേ കരിത്വാ യദാ പുത്തവിജാതാ ഹോതി, തദാ നം നേത്വാ ഏതസ്സേവ ദേഹീ''തി. സോപി ഗാമണിചന്ദസ്സ പാദേസു പതിത്വാ ''മാ മേ, സാമി, ഗേഹം, ഭിന്ദീ''തി കഹാപണേ ദത്വാ പലായി.

അഥ തതിയോ ആഗന്ത്വാ ''ഇമിനാ മേ, ദേവ, പഹരിത്വാ അസ്സസ്സ പാദോ ഭിന്നോ''തി ആഹ. ''സച്ചം ചന്ദാ''തി. ''സുണോഹി, മഹാരാജാ''തി ചന്ദോ തം പവത്തിം വിത്ഥാരേന കഥേസി. തം സുത്വാ രാജാ അസ്സഗോപകം ആഹ - ''സച്ചം കിര ത്വം 'അസ്സം പഹരിത്വാ നിവത്തേഹീ'തി കഥേസീ''തി. ''ന കഥേമി, ദേവാ''തി. സോ പുനവാരേ പുച്ഛിതോ ''ആമ, കഥേമീ''തി ആഹ. രാജാ ചന്ദം ആമന്തേത്വാ ''അമ്ഭോ ചന്ദ, അയം കഥേത്വാവ 'ന കഥേമീ'തി മുസാവാദം വദതി, ത്വം ഏതസ്സ ജിവ്ഹം ഛിന്ദിത്വാ അസ്സമൂലം അമ്ഹാകം സന്തികാ ഗഹേത്വാ സഹസ്സം ദേഹീ''തി ആഹ. അസ്സഗോപകോ അപരേപി കഹാപണേ ദത്വാ പലായി.

തതോ നളകാരപുത്തോ ''അയം മേ, ദേവ, പിതുഘാതകചോരോ''തി ആഹ. ''സച്ചം കിര, ചന്ദാ''തി. ''സുണോഹി, ദേവാ''തി ചന്ദോ തമ്പി കാരണം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. അഥ രാജാ നളകാരം ആമന്തേത്വാ ''ഇദാനി കിം കരോസീ''തി പുച്ഛി. ''ദേവ മേ പിതരം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''അമ്ഭോ ചന്ദ,

ഇമസ്സ കിര പിതരം ലദ്ധും വട്ടതി, മതകം പന ന സക്കാ പുന ആനേതും, ത്വം ഇമസ്സ മാതരം ആനേത്വാ തവ ഗേഹേ കത്വാ ഏതസ്സ പിതാ ഹോഹീ”തി. നളകാരപുത്തോ “മാ മേ, സാമി, മതസ്സ പിതു ഗേഹം ഭിന്ദീ”തി ഗാമണിചന്ദസ്സ കഹാപണേ ദത്വാ പലായി.

ഗാമണിചന്ദോ അഡ്ഡേ ജയം പത്വാ തുട്ഠചിത്തോ രാജാനം ആഹ - “അത്ഥി, ദേവ, തുമ്ഹാകം കേഹിചി സാസനം പഹിതം, തം വോ കഥേമീ”തി. “കഥേഹി, ചന്ദാ”തി. ചന്ദോ ബ്രാഹ്മണമാണവകാനം സാസനം ആദിം കത്വാ പടിലോമക്കമേന ഏകേകം കഥം കഥേസി. രാജാ പടിപാടിയാ വിസ്സജ്ജേസി.

കഥം? പഠമം താവ സാസനം സുത്വാ “പുബ്ബേ തേസം വസനട്ഠാനേ വേലം ജാനിത്വാ വസ്സനകുക്കുടോ അഹോസി, തേസം തേന സദ്ദേന ഉട്ഠായ മന്തേ ഗഹേത്വാ സജ്ഝായം കരോന്താനഞ്ഞേവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, തേന തേസം ഗഹിതഗഹിതം ന നസ്സതി. ഇദാനി പന നേസം വസനട്ഠാനേ അവേലായ വസ്സനകകുക്കുടോ അത്ഥി, സോ അതിരത്തിം വാ വസ്സതി അതിപഭാതേ വാ, അതിരത്തിം വസ്സന്തസ്സ തസ്സ സദ്ദേന ഉട്ഠായ മന്തേ ഗഹേത്വാ നിദ്ദാഭിഭൂതാ സജ്ഝായം അകത്വാവ പുന സയന്തി , അതിപഭാതേ വസ്സന്തസ്സ സദ്ദേന ഉട്ഠായ സജ്ഝായിതും ന ലഭന്തി, തേന തേസം ഗഹിതഗഹിതം ന പഞ്ഞായതീ”തി ആഹ.

ദുതിയം സുത്വാ “തേ പുബ്ബേ സമണധമ്മം കരോന്താ കസിണപരികമ്മേ യുത്തപയുത്താ അഹേസും. ഇദാനി പന സമണധമ്മം വിസ്സജ്ജേത്വാ അകത്തബ്ബേസു യുത്തപയുത്താ ആരാമേ ഉപ്പന്നാനി ഫലാഫലാനി ഉപട്ഠാകാനം ദത്വാ പിണ്ഡപടിപിണ്ഡകേന മിച്ഛാജീവേന ജീവികം കപ്പേന്തി, തേന നേസം ഫലാഫലാനി ന മധുരാനി ജാതാനി. സചേ പന തേ പുബ്ബേ വിയ പുന സമണധമ്മേ യുത്തപയുത്താ ഭവിസ്സന്തി, പുന തേസം ഫലാഫലാനി മധുരാനി ഭവിസ്സന്തി. തേ താപസാ രാജകുലാനം പണ്ഡിതഭാവം ന ജാനന്തി, സമണധമ്മം തേസം കാതും വദേഹീ”തി ആഹ.

തതിയം സുത്വാ “തേ നാഗരാജാനോ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരോന്തി, തേന തം ഉദകം ആവിലം ജാതം. സചേ തേ പുബ്ബേ വിയ സമഗ്ഗാ ഭവിസ്സന്തി, പുന പസന്നം ഭവിസ്സതീ”തി ആഹ.

ചതുത്ഥം സുത്വാ “സാ രുക്ഖദേവതാ പുബ്ബേ അടവിയം പടിപന്നേ മനുസ്സേ രക്ഖതി, തസ്മാ നാനപ്പകാരം ബലികമ്മം ലഭതി. ഇദാനി പന ആരക്ഖം ന കരോതി, തസ്മാ ബലികമ്മം ന ലഭതി. സചേ പുബ്ബേ വിയ ആരക്ഖം കരിസ്സതി, പുന ലാഭഗ്ഗപ്പത്താ ഭവിസ്സതി. സാ രാജൂനം അത്ഥിഭാവം ന ജാനാതി, തസ്മാ അടവിആരുള്ഹമനുസ്സാനം ആരക്ഖം കാതും വദേഹീ”തി ആഹ.

പഞ്ചമം സുത്വാ “യസ്മിം വമ്മികപാദേ നിസീദിത്വാ സോ തിത്തിരോ മനാപം വസ്സതി, തസ്സ ഹേട്ഠാ മഹന്തീ നിധികുമ്ഭി അത്ഥി, തം ഉദ്ധരിത്വാ ത്വം ഗണ്ഹാഹീ”തി ആഹ.

ഛട്ഠം സുത്വാ “യസ്സ രുക്ഖസ്സ മൂലേ സോ മിഗോ തിണാനി ഖാദിതും സക്കോതി, തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഉപരി മഹന്തം ഭമരമധു അത്ഥി, സോ

മധുമക്ഖിതേസു തിണേസു പലുദ്ധോ അഞ്ഞാനി ഖാദിതും ന സക്കോതി, ത്വം തം മധുപടലം ഹരിത്വാ അഗ്ഗമധും അമ്ഹാകം പഹിണ, സേസം അത്തനാ പരിഭുഞ്ജാ''തി ആഹ.

സത്തമം സുത്വാ ''യസ്മിം വമ്മികേ സോ സപ്പോ വസതി, തസ്സ ഹേട്ഠാ മഹന്തീ നിധികുമ്ഭി അത്ഥി, സോ തം രക്ഖമാനോ വസന്തോ നിക്ഖമനകാലേ ധനലോഭേന സരീരം സിഥിലം കത്വാ ലഗ്ഗന്തോ നിക്ഖമതി, ഗോചരം ഗഹേത്വാ ധനസിനേഹേന അലഗ്ഗന്തോ വേഗേന സഹസാ പവിസതി. തം നിധികുമ്ഭിം ഉദ്ധരിത്വാ ത്വം ഗണ്ഹാഹീ''തി ആഹ.

അട്ഠമം സുത്വാ ''തസ്സാ തരുണിത്ഥിയാ സാമികസ്സ ച മാതാപിതൂനഞ്ച വസനഗാമാനം അന്തരേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ജാരോ അത്ഥി. സാ തം സരിത്വാ തസ്മിം സിനേഹേന സാമികസ്സ ഗേഹേ വസിതും അസക്കോന്തീ 'മാതാപിതരോ പസ്സിസ്സാമീ'തി ജാരസ്സ ഗേഹേ കതിപാഹം വസിത്വാ മാതാപിതൂനം ഗേഹം ഗച്ഛതി, തത്ഥ കതിപാഹം വസിത്വാ പുന ജാരം സരിത്വാ 'സാമികസ്സ ഗേഹം ഗമിസ്സാമീ'തി പുന ജാരസ്സേവ ഗേഹം ഗച്ഛതി. തസ്സാ ഇത്ഥിയാ രാജൂനം അത്ഥിഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ 'സാമികസ്സേവ കിര ഗേഹേ വസതു. സചേ തം രാജാ ഗണ്ഹാപേതി, ജീവിതം തേ നത്ഥി, അപ്പമാദം കാതും വട്ടതീ'തി തസ്സാ കഥേഹീ''തി ആഹ.

നവമം സുത്വാ ''സാ ഗണികാ പുബ്ബേ ഏകസ്സ ഹത്ഥതോ ഭതിം ഗഹേത്വാ തം അജീരാപേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥതോ ന ഗണ്ഹാതി, തേനസ്സാ പുബ്ബേ ബഹും ഉപ്പജ്ജി. ഇദാനി പന അത്തനോ ധമ്മതം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഏകസ്സ ഹത്ഥതോ ഗഹിതം അജീരാപേത്വാവ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹാതി, പുരിമസ്സ ഓകാസം അകത്വാ പച്ഛിമസ്സ കരോതി, തേനസ്സാ ഭതി ന ഉപ്പജ്ജതി, ന കേചി നം ഉപസങ്കമന്തി. സചേ അത്തനോ ധമ്മേ ഠസ്സതി, പുബ്ബസദിസാവ ഭവിസ്സതി. അത്തനോ ധമ്മേ ഠാതുമസ്സാ കഥേഹീ''തി ആഹ.

ദസമം സുത്വാ ''സോ ഗാമഭോജകോ പുബ്ബേ ധമ്മേന സമേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനി, തേന മനുസ്സാനം പിയോ അഹോസി മനാപോ, സമ്പിയായമാനാ ചസ്സ മനുസ്സാ ബഹുപണ്ണാകാരം ആഹരിംസു, തേന അഭിരൂപോ ധനവാ യസസമ്പന്നോ അഹോസി. ഇദാനി പന ലഞ്ജവിത്തകോ ഹുത്വാ അധമ്മേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനതി, തേന ദുഗ്ഗതോ കപണോ ഹുത്വാ പണ്ഡുരോഗേന അഭിഭൂതോ. സചേ പുബ്ബേ വിയ ധമ്മേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിസ്സതി, പുന പുബ്ബസദിസോ ഭവിസ്സതി. സോ രഞ്ഞോ അത്ഥിഭാവം ന ജാനാതി, ധമ്മേന അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിതുമസ്സ കഥേഹീ''തി ആഹ.

ഇതി സോ ഗാമണിചന്ദോ ഇമാനി ഏത്തകാനി സാസനാനി രഞ്ഞോ ആരോചേസി, രാജാ അത്തനോ പഞ്ഞായ സബ്ബാനിപി താനി സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ വിയ ബ്യാകരിത്വാ ഗാമണിചന്ദസ്സ ബഹും ധനം ദത്വാ തസ്സ വസനഗാമം ബ്രഹ്മദേയ്യം കത്വാ തസ്സേവ ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തേന ദിന്നസാസനം ബ്രാഹ്മണമാണവകാനഞ്ച താപസാനഞ്ച നാഗരാജസ്സ ച രുക്ഖദേവതായ ച ആരോചേത്വാ തിത്തിരസ്സ വസനട്ഠാനതോ നിധിം ഗഹേത്വാ മിഗസ്സ തിണഖാദനട്ഠാനേ രുക്ഖതോ ഭമരമധും ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ മധും പേസേത്വാ സപ്പസ്സ വസനട്ഠാനേ വമ്മികം ഖണിത്വാ നിധിം ഗഹേത്വാ തരുണിത്ഥിയാ ച ഗണികായ ച ഗാമഭോജകസ്സ ച രഞ്ഞോ

കഥിതനിയാമേനേവ സാസനം ആരോചേത്വാ മഹന്തേന യസേന അത്തനോ ഗാമകം ഗന്ത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ. ആദാസമുഖരാജാപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേന്തോ ഗതോ.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ മഹാപഞ്ഞോ, പുബ്ബേപി മഹാപഞ്ഞോയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നസകദാഗാമിഅനാഗാമിഅരഹന്തോ അഹേസും. ''തദാ ഗാമണിചന്ദോ ആനന്ദോ അഹോസി, ആദാസമുഖരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഗാമണിചന്ദജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൫൮] ൮. മന്ധാതുജാതകവണ്ണനാ

യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ ചരമാനോ ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉക്കണ്ഠി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭം ആനേത്വാ ''അയം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോ''തി സത്ഥു ദസ്സേസും. സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കദാ ത്വം , ഭിക്ഖു, അഗാരം അജ്ഝാവസമാനോ തണ്ഹം പൂരേതും സക്ഖിസ്സസി, കാമതണ്ഹാ ഹി നാമേസാ സമുദ്ദോ വിയ ദുപ്പൂരാ, പോരാണകരാജാനോ ദ്വിസഹസ്സപരിത്തദീപപരിവാരേസു ചതൂസു മഹാദീപേസു ചക്കവത്തിരജ്ജം കാരേത്വാ മനുസ്സപരിഹാരേനേവ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകേ രജ്ജം കാരേത്വാ താവതിംസദേവലോകേ ഛത്തിംസായ സക്കാനഞ്ച വസനട്ഠാനേ ദേവരജ്ജം കാരേത്വാപി അത്തനോ കാമതണ്ഹം പൂരേതും അസക്കോന്താവ കാലമകംസു, ത്വം പനേതം തണ്ഹം കദാ പൂരേതും സക്ഖിസ്സസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ പഠമകപ്പികേസു മഹാസമ്മതോ നാമ രാജാ അഹോസി. തസ്സ പുത്തോ രോജോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ വരരോജോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ കല്യാണോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ വരകല്യാണോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ ഉപോസഥോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ മന്ധാതു നാമ അഹോസി. സോ സത്തഹി രതനേഹി ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ ചക്കവത്തിരജ്ജം കാരേസി. തസ്സ വാമഹത്ഥം സമഞ്ജിത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന അപ്ഫോടിതകാലേ ആകാസാ ദിബ്ബമേഘോ വിയ ജാണുപ്പമാണം സത്തരതനവസ്സം വസ്സതി, ഏവരൂപോ അച്ഛരിയമനുസ്സോ അഹോസി. സോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീളം കീളി. ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ഓപരജ്ജം കാരേസി, ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ചക്കവത്തിരജ്ജം കാരേസി, ആയുപ്പമാണം അസങ്ഖ്യേയ്യം അഹോസി.

സോ ഏകദിവസം കാമതണ്ഹം പൂരേതും അസക്കോന്തോ ഉക്കണ്ഠിതാകാരം ദസ്സേസി. അഥാമച്ചാ ''കിം നു ഖോ, ദേവ, ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിംസു. ''മയ്ഹം പുഞ്ഞബലേ ഓലോകിയമാനേ ഇദം രജ്ജം കിം കരിസ്സതി, കതരം നു ഖോ ഠാനം രമണീയ''ന്തി? ''ദേവലോകോ, മഹാരാജാ''തി. സോ ചക്കരതനം അബ്ഭുക്കിരിത്വാ സദ്ധിം പരിസായ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകം അഗമാസി. അഥസ്സ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ

ദിബ്ബമാലാഗന്ധഹത്ഥാ ദേവഗണപരിവുതാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തം ആദായ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകം ഗന്ത്വാ ദേവരജ്ജം അദംസു. തസ്സ സകപരിസായ പരിവാരിതസ്സേവ തസ്മിം രജ്ജം കാരേന്തസ്സ ദീഘോ അദ്ധാ വീതിവത്തോ.

സോ തത്ഥാപി തണ്ഹം പൂരേതും അസക്കോന്തോ ഉക്കണ്ഠിതാകാരം ദസ്സേസി, ചത്താരോ മഹാരാജാനോ "കിം നു ഖോ, ദേവ, ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിംസു. "ഇമമ്ഹാ ദേവലോകാ കതരം ഠാനം രമണിയ"ന്തി. "മയം, ദേവ, പരേസം ഉപട്ഠാകപരിസാ, താവതിംസദേവലോകോ രമണീയോ"തി. മന്ധാതാ ചക്കരതനം അബ്ഭുക്കിരിത്വാ അത്തനോ പരിസായ പരിവുതോ താവതിംസാഭിമുഖോ പായാസി. അഥസ്സ സക്കോ ദേവരാജാ ദിബ്ബമാലാഗന്ധഹത്ഥോ ദേവഗണപരിവുതോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "ഇതോ ഏഹി, മഹാരാജാ"തി ആഹ. രഞ്ഞോ ദേവഗണപരിവുതസ്സ ഗമനകാലേ പരിണായകരതനം ചക്കരതനം ആദായ സദ്ധിം പരിസായ മനുസ്സപഥം ഓതരിത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ പാവിസി. സക്കോ മന്ധാതും താവതിംസഭവനം നേത്വാ ദേവതാ ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ അത്തനോ ദേവരജ്ജം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ അദാസി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേ രാജാനോ രജ്ജം കാരേസും. ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ സക്കോ സട്ഠി ച വസ്സസതസഹസ്സാനി തിസ്സോ ച വസ്സകോടിയോ ആയും ഖേപേത്വാ ചവി, അഞ്ഞോ സക്കോ നിബ്ബത്തി. സോപി ദേവരജ്ജം കാരേത്വാ ആയുക്ഖയേന ചവി. ഏതേനൂപായേന ഛത്തിംസ സക്കാ ചവിംസു, മന്ധാതാ പന മനുസ്സപരിഹാരേന ദേവരജ്ജം കാരേസിയേവ.

തസ്സ ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ഭിയ്യോസോമത്തായ കാമതണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജി, സോ "കിം മേ ഉപഡ്ഢരജ്ജേന, സക്കം മാരേത്വാ ഏകരജ്ജമേവ കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. സക്കം മാരേതും നാമ ന സക്കാ, തണ്ഹാ നാമേസാ വിപത്തിമൂലാ, തേനസ്സ ആയുസങ്ഖാരോ പരിഹായി, ജരാ സരീരം പഹരി. മനുസ്സസരീരഞ്ച നാമ ദേവലോകേ ന ഭിജ്ജതി, അഥ സോ ദേവലോകാ ഭസ്സിത്വാ ഉയ്യാനേ ഓതരി. ഉയ്യാനപാലോ തസ്സ ആഗതഭാവം രാജകുലേ നിവേദേസി. രാജകുലം ആഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേയേവ സയനം പഞ്ഞപേസി. രാജാ അനുട്ഠാനസേയ്യായ നിപജ്ജി. അമച്ചാ "ദേവ, തുമ്ഹാകം പരതോ കിന്തി കഥേമാ"തി പുച്ഛിംസു. "മമ പരതോ തുമ്ഹേ ഇമം സാസനം മഹാജനസ്സ കഥേയ്യാഥ - 'മന്ധാതുമഹാരാജാ ദ്വിസഹസ്സപരിത്തദീപപരിവാരേസു ചതൂസു മഹാദീപേസു ചക്കവത്തിരജ്ജം കാരേത്വാ ദീഘരത്തം ചാതുമഹാരാജികേസു രജ്ജം കാരേത്വാ ഛത്തിംസായ സക്കാനം ആയുപ്പമാണേന ദേവലോകേ രജ്ജം കാരേത്വാ തണ്ഹം അപൂരേത്വാ കാലമകാസീ'"തി. സോ ഏവം വത്വാ കാലം കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൨൨.
"യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാ, പരിഹരന്തി ദിസാ ഭന്തി വിരോചനാ;
സബ്ബേവ ദാസാ മന്ധാതു, യേ പാണാ പഥവിസ്സിതാ.

൨൩.
"ന കഹാപണവസ്സേന, തിത്തി കാമേസു വിജ്ജതി;
അപ്പസ്സാദാ ദുഖാ കാമാ, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ.

൨൪.
"അപി ദിബ്ബേസു കാമേസു, രതിം സോ നാധിഗച്ഛതി;

തണ്ഹക്ഖയരതോ ഹോതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ”തി.

തത്ഥ **യാവതാ**തി പരിച്ഛേദവചനം. **പരിഹരന്തീ**തി യത്തകേന പരിച്ഛേദേന സിനേരും പരിഹരന്തി. **ദിസാ ഭന്തീ**തി ദസസു ദിസാസു ഭാസന്തി പഭാസന്തി. **വിരോചനാ**തി ആലോകകരണതായ വിരോചനസഭാവാ. **സബ്ബേവ ദാസാ മന്ധാതു, യേ പാണാ പഥവിസ്സിതാ**തി ഏത്തകേ പദേസേ യേ പഥവിനിസ്സിതാ പാണാ ജനപദവാസിനോ മനുസ്സാ, സബ്ബേവ തേ “ദാസാ മയം രഞ്ഞോ മന്ധാതുസ്സ, അയ്യകോ നോ രാജാ മന്ധാതാ”തി ഏവം ഉപഗതത്താ ഭുജിസ്സാപി സമാനാ ദാസായേവ.

ന കഹാപണവസ്സേനാതി തേസം ദാസഭൂതാനം മനുസ്സാനം അനുഗ്ഗഹായ യം മന്ധാതാ അപ്ഫോടേത്വാ സത്തരതനവസ്സം വസ്സാപേതി, തം ഇധ “കഹാപണവസ്സ”ന്തി വുത്തം. **തിത്തി കാമേസൂ**തി തേനാപി കഹാപണവസ്സേന വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു തിത്തി നാമ നത്ഥി, ഏവം ദുപ്പൂരാ ഏസാ തണ്ഹാ. **അപ്പസ്സാദാ ദുഖാ കാമാ**തി സുപിനകൂപമത്താ കാമാ നാമ അപ്പസ്സാദാ പരിത്തസുഖാ, ദുക്ഖമേവ പനേത്ഥ ബഹുതരം. തം ദുക്ഖക്ഖന്ധസുത്തപരിയായേന ദീപേതബ്ബം. **ഇതി വിഞ്ഞായാ**തി ഏവം ജാനിത്വാ.

ദിബ്ബേസൂതി ദേവതാനം പരിഭോഗേസു രൂപാദീസു. **രതിം സോ**തി സോ വിപസ്സകോ ഭിക്ഖു ദിബ്ബേഹി കാമേഹി നിമന്തിയമാനോപി തേസു രതിം നാധിഗച്ഛതി ആയസ്മാ സമിദ്ധി വിയ. **തണ്ഹക്ഖയരതോ**തി നിബ്ബാനരതോ. നിബ്ബാനഞ്ഹി ആഗമ്മ തണ്ഹാ ഖീയതി, തസ്മാ തം “തണ്ഹക്ഖയോ”തി വുച്ചതി. തത്ഥ രതോ ഹോതി അഭിരതോ. **സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ**തി ബുദ്ധസ്സ സവനന്തേ ജാതോ ബഹുസ്സുതോ യോഗാവചരപുഗ്ഗലോ.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേ പന ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. “തദാ മന്ധാതുരാജാ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മന്ധാതുജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൫൯] ൯. തിരീടവച്ഛജാതകവണ്ണനാ

നയിമസ്സ വിജ്ജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ കോസലരഞ്ഞോ മാതുഗാമാനം ഹത്ഥതോ പഞ്ചസതാനി, രഞ്ഞോ ഹത്ഥതോ പഞ്ചസതാനീതി ദുസ്സസഹസ്സപടിലാഭവത്ഥും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ ദുകനിപാതേ **ഗുണജാതകേ** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨.ഗുണജാതകവണ്ണനാ) വിത്ഥാരിതമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ **തിരീടവച്ഛകുമാരോ**തി കതനാമോ അനുപുബ്ബേന വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അഗാരം അജ്ഝാവസന്തോ മാതാപിതൂനം കാലകിരിയായ സംവിഗ്ഗഹദയോ ഹുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അരഞ്ഞായതനേ വനമൂലഫലാഹാരോ ഹുത്വാ വാസം കപ്പേസി. തസ്മിം തത്ഥ വസന്തേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപി, സോ തത്ഥ

ഗന്ത്വാ യുദ്ധേ പരാജിതോ മരണഭയഭീതോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധഗതോ ഏകേന പസ്സേന പലായിത്വാ അരഞ്ഞേ വിചരന്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയേ തിരീടവച്ഛസ്സ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതകാലേ തസ്സ അസ്സമപദം പാവിസി. സോ ''താപസാനം വസനട്ഠാന''ന്തി ഹത്ഥിതോ ഓതരിത്വാ വാതാതപേന കിലന്തോ പിപാസിതോ പാനീയഘടം ഓലോകേന്തോ കത്ഥചി അദിസ്വാ ചങ്കമനകോടിയം ഉദപാനം അദ്ദസ. ഉദകഉസ്സിഞ്ചനത്ഥായ പന രജ്ജുഘടം അദിസ്വാ പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഹത്ഥിസ്സ കുച്ഛിയം ബദ്ധയോത്തം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥിം ഉദപാനതടേ ഠപേത്വാ തസ്സ പാദേ യോത്തം ബന്ധിത്വാ യോത്തേന ഉദപാനം ഓതരിത്വാ യോത്തേ അപാപുണന്തേ ഉത്തരിത്വാ ഉത്തരസാടകം യോത്തകോടിയാ സങ്ഘാടേത്വാ പുന ഓതരി, തഥാപി നപ്പഹോസിയേവ. സോ അഗ്ഗപാദേഹി ഉദകം ഫുസിത്വാ അതിപിപാസിതോ ''പിപാസം വിനോദേത്വാ മരണമ്പി സുമരണ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഉദപാനേ പതിത്വാ യാവദത്ഥം പിവിത്വാ പച്ചുത്തരിതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. ഹത്ഥീപി സുസിക്ഖിതത്താ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ രാജാനം ഓലോകേന്തോ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ സായന്ഹസമയേ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ ഹത്ഥിം ദിസ്വാ ''രാജാ ആഗതോ ഭവിസ്സതി, വമ്മിതഹത്ഥീയേവ പന പഞ്ഞായതി, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി സോ ഹത്ഥിസമീപം ഉപസങ്കമി. ഹത്ഥീപി തസ്സ ഉപസങ്കമനഭാവം ഞത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ ഉദപാനതടം ഗന്ത്വാ രാജാനം ദിസ്വാ ''മാ ഭായി, മഹാരാജാ''തി സമസ്സാസേത്വാ നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ രാജാനം ഉത്താരേത്വാ കായമസ്സ സമ്ബാഹിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ ഫലാഫലാനി ഖാദാപേത്വാ ഹത്ഥിസ്സ സന്നാഹം മോചേസി. രാജാ ദ്വീഹതീഹം വിസ്സമിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അത്തനോ സന്തികം ആഗമനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പക്കാമി. രാജബലകായോ നഗരസ്സ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ ഠിതോ. രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പരിവാരേസി, രാജാ നഗരം പാവിസി.

ബോധിസത്തോപി അഡ്ഢമാസച്ചയേന ബാരാണസിം പത്വാ ഉയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖം ചരമാനോ രാജദ്വാരം ഗതോ. രാജാ മഹാവാതപാനം ഉഗ്ഘാടേത്വാ രാജങ്ഗണം ഓലോകയമാനോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ വന്ദിത്വാ മഹാതലം ആരോപേത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ പടിയാദിതം ആഹാരം ഭോജേത്വാ സയമ്പി ഭുഞ്ജിത്വാ ഉയ്യാനം നേത്വാ തത്ഥസ്സ ചങ്കമനാദിപരിവാരം വസനട്ഠാനം കാരേത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ ഉയ്യാനപാലം പടിച്ഛാപേത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി. തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ രാജനിവേസനേയേവ പരിഭുഞ്ജി, മഹാസക്കാരസമ്മാനോ അഹോസി.

തം അസഹമാനാ അമച്ചാ ''ഏവരൂപം സക്കാരം ഏകോപി യോധോ ലഭമാനോ കിം നാമ ന കരേയ്യാ''തി വത്വാ ഉപരാജാനം ഉപഗന്ത്വാ ''ദേവ, അമ്ഹാകം രാജാ ഏകം താപസം അതിവിയ മമായതി, കിം നാമ തേന തസ്മിം ദിട്ഠം, തുമ്ഹേപി താവ രഞ്ഞാ സദ്ധിം മന്തേഥാ''തി ആഹംസു. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അമച്ചേഹി സദ്ധിം രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭. ''നയിമസ്സ വിജ്ജാമയമത്ഥി കിഞ്ചി, ന ബന്ധവോ നോ പന തേ സഹായോ;

അഥ കേന വണ്ണേന തിരീടവച്ഛോ, തേദണ്ഡികോ ഭുഞ്ജതി അഗ്ഗപിണ്ഡ''ന്തി.

തത്ഥ **നയിമസ്സ വിജ്ജാമയമത്ഥി കിഞ്ചീ**തി ഇമസ്സ താപസസ്സ വിജ്ജാമയം കിഞ്ചി കമ്മം നത്ഥി. **ന ബന്ധവോ** തിപുത്തബന്ധവസിപ്പബന്ധവഗോത്തബന്ധവഞാതിബന്ധവേസു അഞ്ഞതരോപി ന ഹോതി . **നോ പന തേ സഹായോ**തി സഹപംസുകീളികോ സഹായകോപി തേ ന ഹോതി. **കേന വണ്ണേനാ**തി കേന കാരണേന. **തിരീടവച്ഛോ**തി തസ്സ നാമം. **തേദണ്ഡികോ**തി കുണ്ഡികഠപനത്ഥായ തിദണ്ഡകം ഗഹേത്വാ ചരന്തോ. **അഗ്ഗപിണ്ഡ**ന്തി രസസമ്പന്നം രാജാരഹം അഗ്ഗഭോജനം.

തം സുത്വാ രാജാ പുത്തം ആമന്തേത്വാ ''താത, മമ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ യുദ്ധപരാജിതസ്സ ദ്വീഹതീഹം അനാഗതഭാവം സരസീ''തി വത്വാ ''സരാമീ''തി വുത്തേ ''തദാ മയാ ഇമം നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി സബ്ബം തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ''താത , മയ്ഹം ജീവിതദായകേ മമ സന്തികം ആഗതേ രജ്ജം ദദന്തോപി അഹം നേവ ഏതേന കതഗുണാനുരൂപം കാതും സക്കോമീ''തി വത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൨൩.''ആപാസു മേ യുദ്ധപരാജിതസ്സ, ഏകസ്സ കത്വാ വിവനസ്മി ഘോരേ;
പസാരയീ കിച്ഛഗതസ്സ പാണിം, തേനൂദതാരിം ദുഖസമ്പരേതോ.

൨൪.''ഏതസ്സ കിച്ചേന ഇധാനുപത്തോ, വേസായിനോ വിസയാ ജീവലോകേ;
ലാഭാരഹോ താത തിരീടവച്ഛോ, ദേഥസ്സ ഭോഗം യജഥഞ്ച യഞ്ഞ''ന്തി.

തത്ഥ **ആപാസൂ**തി ആപദാസു. **ഏകസ്സാ**തി അദുതിയസ്സ. **കത്വാ**തി അനുകമ്പം കരിത്വാ പേമം ഉപ്പാദേത്വാ. **വിവനസ്മി**ന്തി പാനീയരഹിതേ അരഞ്ഞേ. **ഘോരേ**തി ദാരുണേ. **പസാരയീ കിച്ഛഗതസ്സ പാണി**ന്തി നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ കൂപം ഓതാരേത്വാ ദുക്ഖഗതസ്സ മയ്ഹം ഉത്താരണത്ഥായ വീരിയപടിസംയുത്തം ഹത്ഥം പസാരേസി. **തേനൂദതാരിം ദുഖസമ്പരേതോ**തി തേന കാരണേനമ്ഹി ദുക്ഖപരിവാരിതോപി തമ്ഹാ കൂപാ ഉത്തിണ്ണോ.

ഏതസ്സ കിച്ചേന ഇധാനുപത്തോതി അഹം ഏതസ്സ താപസസ്സ കിച്ചേന, ഏതേന കതസ്സ കിച്ചസ്സാനുഭാവേന ഇധാനുപ്പത്തോ . **വേസായിനോ വിസയാ**തി വേസായീ വുച്ചതി യമോ, തസ്സ വിസയാ. **ജീവലോകേ**തി മനുസ്സലോകേ. അഹഞ്ഹി ഇമസ്മിം ജീവലോകേ ഠിതോ യമവിസയം മച്ചുവിസയം പരലോകം ഗതോ നാമ അഹോസിം, സോമ്ഹി ഏതസ്സ കാരണാ തതോ പുന ഇധാഗതോതി വുത്തം ഹോതി. **ലാഭാരഹോ**തി ലാഭം അരഹോ ചതുപച്ചയലാഭസ്സ അനുച്ഛവികോ. **ദേഥസ്സ ഭോഗ**ന്തി ഏതേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം ചതുപച്ചയസമണപരിക്ഖാരസങ്ഖാതം ഭോഗം ഏതസ്സ ദേഥ. **യജഥഞ്ച യഞ്ഞ**ന്തി ത്വഞ്ച അമച്ചാ ച നാഗരാ ചാതി സബ്ബേപി തുമ്ഹേ ഏതസ്സ ഭോഗഞ്ച ദേഥ, യഞ്ഞഞ്ച യജഥ. തസ്സ ഹി ദീയമാനോ ദേയ്യധമ്മോ തേന ഭുഞ്ജിതബ്ബത്താ ഭോഗോ ഹോതി, ഇതരേസം ദാനയഞ്ഞത്താ യഞ്ഞോ. തേനാഹ ''ദേഥസ്സ ഭോഗം യജഥഞ്ച യഞ്ഞ''ന്തി.

ഏവം രഞ്ഞാ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തേന വിയ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ പകാസിതേ തസ്സ ഗുണോ സബ്ബത്ഥമേവ പാകടോ ജാതോ, അതിരേകതരോ തസ്സ ലാഭസക്കാരോ ഉദപാദി. തതോ പട്ഠായ ഉപരാജാ വാ

അമച്ചാ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി കിഞ്ചി രാജാനം വത്തും ന വിസഹി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. ബോധിസത്തോപി അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ''പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഉപകാരവസേന കരിംസൂ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തിരീടവച്ഛജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൬൦] ൧൦. ദൂതജാതകവണ്ണനാ

യസ്സത്ഥാ ദൂരമായന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു നവകനിപാതേ **ചക്കവാകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൯.൮൫ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും ആമന്തേത്വാ ''ന ഖോ, ഭിക്ഖു, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ത്വം ലോലോ, ലോല്യകാരണേനേവ പന അസിനാ സീസച്ഛേദനം ലഭീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ഭോജനസുദ്ധികോ അഹോസി, തേനസ്സ **ഭോജനസുദ്ധികരാജാ**ത്വേവ നാമം ജാതം. സോ കിര തഥാരൂപേന വിധാനേന ഭത്തം ഭുഞ്ജതി, യഥാസ്സ ഏകിസ്സാ ഭത്തപാതിയാ സതസഹസ്സം വയം ഗച്ഛതി. ഭുഞ്ജന്തോ പന അന്തോഗേഹേ ന ഭുഞ്ജതി, അത്തനോ ഭോജനവിധാനം ഓലോകേന്തം മഹാജനം പുഞ്ഞം കാരേതുകാമതായ രാജദ്വാരേ രതനമണ്ഡപം കാരേത്വാ ഭോജനവേലായ തം അലങ്കരാപേത്വാ കഞ്ചനമയേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ ഖത്തിയകഞ്ഞാഹി പരിവുതോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണപാതിയാ സബ്ബരസഭോജനം ഭുഞ്ജതി. അഥേകോ ലോലപുരിസോ തസ്സ ഭോജനവിധാനം ഓലോകേത്വാ തം ഭോജനം ഭുഞ്ജിതുകാമോ ഹുത്വാ പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ''അത്ഥേകോ ഉപായോ''തി ഗാള്ഹം നിവാസേത്വാ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ ''ഭോ, അഹം ദൂതോ, ദൂതോ''തി ഉച്ചാസദ്ദം കരോന്തോ രാജാനം ഉപസങ്കമി. തേന ച സമയേന തസ്മിം ജനപദേ ''ദൂതോമ്ഹീ''തി വദന്തം ന വാരേന്തി, തസ്മാ മഹാജനോ ദ്വിധാ ഭിജ്ജിത്വാ ഓകാസം അദാസി. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പാതിയാ ഏകം ഭത്തപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ മുഖേ പക്ഖിപി, അഥസ്സ ''സീസം ഛിന്ദിസ്സാമീ''തി അസിഗാഹോ അസിം അബ്ബാഹേസി, രാജാ ''മാ പഹരീ''തി നിവാരേസി, ''മാ ഭായി, ഭുഞ്ജസ്സൂ''തി ഹത്ഥം ധോവിത്വാ നിസീദി. ഭോജനപരിയോസാനേ ചസ്സ അത്തനോ പിവനപാനീയഞ്ചേവ തമ്ബൂലഞ്ച ദാപേത്വാ ''ഭോ പുരിസ, ത്വം 'ദൂതോമ്ഹീ'തി വദസി, കസ്സ ദൂതോസീ''തി പുച്ഛി. ''മഹാരാജ അഹം തണ്ഹാദൂതോ, ഉദരദൂതോ, തണ്ഹാ മം ആണാപേത്വാ 'ത്വം ഗച്ഛാഹീ'തി ദൂതം കത്വാ പേസേസീ''തി വത്വാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൨൭. ''യസ്സത്ഥാ ദൂരമായന്തി, അമിത്തമപി യാചിതും;
തസ്സൂദരസ്സഹം ദൂതോ, മാ മേ കുജ്ഝ രഥേസഭ.

൨൯.യസ്സ ദിവാ ച രത്തോ ച, വസമായന്തി മാണവാ;
തസ്സൂദരസ്സഹം ദൂതോ, മാ മേ കുജ്ഝ രഥേസഭാ''തി.

തത്ഥ **യസ്സത്ഥാ ദൂരമായന്തീ**തി യസ്സ അത്ഥായ ഇമേ സത്താ തണ്ഹാവസികാ ഹുത്വാ ദൂരമ്പി ഗച്ഛന്തി. **രഥേസഭാ**തി രഥയോധജേട്ഠക.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''സച്ചമേതം, ഇമേ സത്താ ഉദരദൂതാ തണ്ഹാവസേന വിചരന്തി, തണ്ഹാവ ഇമേ സത്തേ വിചാരേതി, യാവ മനാപം വത ഇമിനാ കഥിത''ന്തി തസ്സ പുരിസസ്സ തുസ്സിത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൦.''ദദാമി തേ ബ്രാഹ്മണ രോഹിണീനം, ഗവം സഹസ്സം സഹ പുങ്ഗവേന;
ദൂതോ ഹി ദൂതസ്സ കഥം ന ദജ്ജം, മയമ്പി തസ്സേവ ഭവാമ ദൂതാ''തി.

തത്ഥ **ബ്രാഹ്മണാ**തി ആലപനമത്തമേതം. **രോഹിണീന**ന്തി രത്തവണ്ണാനം. **സഹ പുങ്ഗവേനാ**തി യൂഥപരിണായകേന ഉപദ്ദവരക്ഖകേന ഉസഭേന സദ്ധിം. **മയമ്പീ**തി അഹഞ്ച അവസേസാ ച സബ്ബേ സത്താ തസ്സേവ ഉദരസ്സ ദൂതാ ഭവാമ, തസ്മാ അഹം ഉദരദൂതോ സമാനോ ഉദരദൂതസ്സ തുയ്ഹം കസ്മാ ന ദജ്ജന്തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''ഇമിനാ വത പുരിസേന അസ്സുതപുബ്ബം കാരണം കഥിത''ന്തി തുട്ഠചിത്തോ തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ലോലഭിക്ഖു സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ''തദാ ലോലപുരിസോ ഏതരഹി ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, ഭോജനസുദ്ധികരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദൂതജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

സങ്കപ്പവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സങ്കപ്പ തിലമുട്ഠി ച, മണി ച സിന്ധവാസുകം;
ജരൂദപാനം ഗാമണി, മന്ധാതാ തിരീടദൂതന്തി.

൨. പദുമവഗ്ഗോ

[൨൬൧] ൧. പദുമജാതകവണ്ണനാ

യഥാ കേസാ ച മസ്സൂ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദബോധിമ്ഹി മാലാപൂജകാരകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **കാലിങ്ഗബോധിജാതകേ** ആവിഭവിസ്സതി. സോ പന ആനന്ദത്ഥേരേന രോപിതത്താ ''ആനന്ദബോധീ''തി ജാതോ. ഥേരേന ഹി ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ബോധിസ്സ രോപിതഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പത്ഥരി. അഥേകച്ചേ ജനപദവാസിനോ ഭിക്ഖൂ ''ആനന്ദബോധിമ്ഹി മാലാപൂജം കരിസ്സാമാ''തി ജേതവനം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുനദിവസേ സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ ഉപ്പലവീഥിം ഗന്ത്വാ മാലം അലഭിത്വാ ആഗന്ത്വാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ആരോചേസും - ''ആവുസോ, മയം 'ബോധിമ്ഹി മാലാപൂജം കരിസ്സാമാ'തി ഉപ്പലവീഥിം

ഗന്ത്വാ ഏകമാലമ്പി ന ലഭിമ്ഹാ"തി. ഥേരോ "അഹം വോ, ആവുസോ, ആഹരിസ്സാമീ"തി ഉപ്പലവീഥിം ഗന്ത്വാ ബഹൂ നീലുപ്പലകലാപേ ഉക്ഖിപാപേത്വാ ആഗമ്മ തേസം ദാപേസി, തേ താനി ഗഹേത്വാ ബോധിസ്സ പൂജം കരിംസു. തം പവത്തിം സുത്വാ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ഥേരസ്സ ഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ അപ്പപുഞ്ഞാ ഉപ്പലവീഥിം ഗന്ത്വാ മാലം ന ലഭിംസു, ഥേരോ പന ഗന്ത്വാവ ആഹരാപേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ വത്ഥുഛേകാ കഥാകുസലാ മാലം ലഭന്തി, പുബ്ബേപി ലഭിംസുയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠിപുത്തോ അഹോസി. അന്തോനഗരേ ച ഏകസ്മിം സരേ പദുമാനി പുപ്ഫന്തി. ഏകോ ഛിന്നനാസോ പുരിസോ തം സരം രക്ഖതി. അഥേകദിവസം ബാരാണസിയം ഉസ്സവേ ഘുട്ഠേ മാലം പിളന്ധിത്വാ ഉസ്സവം കീളിതുകാമാ തയോ സേട്ഠിപുത്താ "നാസച്ഛിന്നസ്സ അഭൂതേന വണ്ണം വത്വാ മാലം യാചിസ്സാമാ"തി തസ്സ പദുമാനി ഭഞ്ജനകാലേ സരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു.

തേസു ഏകോ തം ആമന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൧. "യഥാ കേസാ ച മസ്സൂ ച, ഛിന്നം ഛിന്നം വിരൂഹതി;
ഏവം രുഹതു തേ നാസാ, പദുമം ദേഹി യാചിതോ"തി.

സോ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ പദുമം ന അദാസി.

അഥസ്സ ദുതിയോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൨. "യഥാ സാരദികം ബീജം, ഖേത്തേ വുത്തം വിരൂഹതി;
ഏവം രുഹതു തേ നാസാ, പദുമം ദേഹി യാചിതോ"തി.

തത്ഥ **സാരദിക**ന്തി സരദസമയേ ഗഹേത്വാ നിക്ഖിത്തം സാരസമ്പന്നം ബീജം. സോ തസ്സപി കുജ്ഝിത്വാ പദുമം ന അദാസി.

അഥസ്സ തതിയോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൩. "ഉഭോപി പലപന്തേതേ, അപി പദ്മാനി ദസ്സതി;
വജ്ജും വാ തേ ന വാ വജ്ജും, നത്ഥി നാസായ രൂഹനാ;
ദേഹി സമ്മ പദുമാനി, അഹം യാചാമി യാചിതോ"തി.

തത്ഥ **ഉഭോപി പലപന്തേതേ**തി ഏതേ ദ്വേപി മുസാ വദന്തി. **അപി പദ്മാനീ**തി "അപി നാമ നോ പദുമാനി ദസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏവം വദന്തി. **വജ്ജും വാ തേ ന വാ വജ്ജു**ന്തി "തവ നാസാ രുഹതൂ"തി ഏവം വദേയ്യും വാ ന വാ വദേയ്യും, ഏതേസം വചനം അപ്പമാണം, സബ്ബഥാപി നത്ഥി നാസായ രുഹനാ, അഹം പന തേ നാസം പടിച്ച ന കിഞ്ചി വദാമി, കേവലം യാചാമി, തസ്സ മേ ദേഹി, സമ്മ, പദുമാനി യാചിതോതി.

തം സുത്വാ പദുമസരഗോപകോ “ഇമേഹി ദ്വീഹി മുസാവാദോ കഥിതോ, തുമ്ഹേഹി സഭാവോ കഥിതോ, തുമ്ഹാകം അനുച്ഛവികാനി പദുമാനീ”തി മഹന്തം പദുമകലാപം ആദായ തസ്സ ദത്വാ അത്തനോ പദുമസരമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പദുമലാഭീ സേട്ഠിപുത്തോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

പദുമജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൬൨] ൨. മുദുപാണിജാതകവണ്ണനാ

പാണി ചേ മുദുകോ ചസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ധമ്മസഭം ആനീതം “സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു, ഇത്ഥിയോ നാമേതാ കിലേസവസേന ഗമനതോ അരക്ഖിയാ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ ധീതരം രക്ഖിതും നാസക്ഖിംസു, പിതരാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഠിതാവ പിതരം അജാനാപേത്വാ കിലേസവസേന പുരിസേന സദ്ധിം പലായീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സോ ധീതരഞ്ച ഭാഗിനേയ്യഞ്ച ദ്വേപി അന്തോനിവേസനേ പോസേന്തോ ഏകദിവസം അമച്ചേഹി സദ്ധിം നിസിന്നോ “മമച്ചയേന മയ്ഹം ഭാഗിനേയ്യോ രാജാ ഭവിസ്സതി, ധീതാപി മേ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സതീ”തി വത്വാ അപരഭാഗേ ഭാഗിനേയ്യസ്സ വയപ്പത്തകാലേ പുന അമച്ചേഹി സദ്ധിം നിസിന്നോ “മയ്ഹം ഭാഗിനേയ്യസ്സ അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ ധീതരം ആനേസ്സാമ, മയ്ഹം ധീതരമ്പി അഞ്ഞസ്മിം രാജകുലേ ദസ്സാമ, ഏവം നോ ഞാതകാ ബഹുതരാ ഭവിസ്സന്തീ”തി ആഹ. അമച്ചാ സമ്പടിച്ഛിംസു.

അഥ രാജാ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ബഹിഗേഹം ദാപേസി, അന്തോ പവേസനം നിവാരേസി. തേ പന അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താ അഹേസും. കുമാരോ “കേന നു ഖോ ഉപായേന രാജധീതരം ബഹി നീഹരാപേയ്യ”ന്തി ചിന്തേന്തോ “അത്ഥി ഉപായോ”തി ധാതിയാ ലഞ്ജം ദത്വാ “കിം, അയ്യപുത്ത, കിച്ച”ന്തി വുത്തേ “അമ്മ, കഥം നു ഖോ രാജധീതരം ബഹി കാതും ഓകാസം ലഭേയ്യാമാ”തി ആഹ. “രാജധീതായ സദ്ധിം കഥേത്വാ ജാനിസ്സാമീ”തി. “സാധു, അമ്മാ”തി. സാ ഗന്ത്വാ “ഏഹി, അമ്മ, സീസേ തേ ഊകാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി തം നീചപീഠകേ നിസീദാപേത്വാ സയം ഉച്ചേ നിസീദിത്വാ തസ്സാ സീസം അത്തനോ ഊരൂസു ഠപേത്വാ ഊകാ ഗണ്ഹയമാനാ രാജധീതായ സീസം നഖേഹി വിജ്ഝി . രാജധീതാ “നായം അത്തനോ നഖേഹി വിജ്ഝതി, പിതുച്ഛാപുത്തസ്സ മേ കുമാരസ്സ നഖേഹി വിജ്ഝതീ”തി ഞത്വാ “അമ്മ, ത്വം കുമാരസ്സ സന്തികം അഗമാസീ”തി പുച്ഛി. “ആമ, അമ്മാ”തി. “കിം തേന സാസനം കഥിത”ന്തി? “തവ ബഹികരണൂപായം പുച്ഛതി, അമ്മാ”തി. രാജധീതാ “പണ്ഡിതോ ഹോന്തോ ജാനിസ്സതീ”തി പഠമം ഗാഥം ബന്ധിത്വാ “അമ്മ, ഇമം ഉഗ്ഗഹേത്വാ കുമാരസ്സ കഥേഹീ”തി ആഹ.

൯൮.“പാണി ചേ മുദുകോ ചസ്സ, നാഗോ ചസ്സ സുകാരിതോ;
അന്ധകാരോ ച വസ്സേയ്യ, അഥ നൂന തദാ സിയാ”തി.

സാ തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കുമാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “അമ്മ, രാജധീതാ കിമാഹാ”തി വുത്തേ “അയ്യപുത്ത, അഞ്ഞം കിഞ്ചി അവത്വാ ഇമം ഗാഥം പഹിണീ”തി തം ഗാഥം ഉദാഹാസി. കുമാരോ ച തസ്സത്ഥം ഞത്വാ “ഗച്ഛ, അമ്മാ”തി തം ഉയ്യോജേസി.

ഗാഥായത്ഥോ - സചേ തേ ഏകിസ്സാ ചൂളുപട്ഠാകായ മമ ഹത്ഥോ വിയ ഹത്ഥോ മുദു അസ്സ, യദി ച തേ ആനേഞ്ജകാരണം സുകാരിതോ ഏകോ ഹത്ഥീ അസ്സ, യദി ച തം ദിവസം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ അതിവിയ ബഹലോ അന്ധകാരോ അസ്സ, ദേവോ ച വസ്സേയ്യ. **അഥ നൂന തദാ സിയാ**തി താദിസേ കാലേ ഇമേ ചത്താരോ പച്ചയേ ആഗമ്മ ഏകംസേന തേ മനോരഥസ്സ മത്ഥകഗമനം സിയാതി.

കുമാരോ ഏതമത്ഥം തഥതോ ഞത്വാ ഏകം അഭിരൂപം മുദുഹത്ഥം ചൂളുപട്ഠാകം സജ്ജം കത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിഗോപകസ്സ ലഞ്ജം ദത്വാ ഹത്ഥിം ആനേഞ്ജകാരണം കാരേത്വാ കാലം ആഗമേന്തോ അച്ഛി.

അഥേകസ്മിം കാളപക്ഖുപോസഥദിവസേ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ ഘനകാളമേഘോ വസ്സി. സോ “അയം ദാനി രാജധീതായ വുത്തദിവസോ”തി വാരണം അഭിരുഹിത്വാ മുദുഹത്ഥകം ചൂളുപട്ഠാകം ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ ഗന്ത്വാ രാജനിവേസനസ്സ ആകാസങ്ഗണാഭിമുഖേ ഠാനേ ഹത്ഥിം മഹാഭിത്തിയം അല്ലീയാപേത്വാ വാതപാനസമീപേ തേമേന്തോ അട്ഠാസി. രാജാപി ധീതരം രക്ഖന്തോ അഞ്ഞത്ഥ സയിതും ന ദേതി, അത്തനോ സന്തികേ ചൂളസയനേ സയാപേതി. സാപി “അജ്ജ കുമാരോ ആഗമിസ്സതീ”തി ഞത്വാ നിദ്ദം അനോക്കമിത്വാവ നിപന്നാ “താത ന്ഹായിതുകാമാമ്ഹീ”തി ആഹ. രാജാ “ഏഹി, അമ്മാ”തി തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ വാതപാനസമീപം നേത്വാ “ന്ഹായാഹി, അമ്മാ”തി ഉക്ഖിപിത്വാ വാതപാനസ്സ ബഹിപസ്സേ പമുഖേ ഠപേത്വാ ഏകസ്മിം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. സാ ന്ഹായമാനാവ കുമാരസ്സ ഹത്ഥം പസാരേസി, സോ തസ്സാ ഹത്ഥതോ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉപട്ഠാകായ ഹത്ഥേ പിളന്ധിത്വാ തം ഉക്ഖിപിത്വാ രാജധീതരം നിസ്സായ പമുഖേ ഠപേസി . സാ തസ്സാ ഹത്ഥം ഗഹേത്വാ പിതു ഹത്ഥേ ഠപേസി, സോ തസ്സാ ഹത്ഥം ഗഹേത്വാ ധീതു ഹത്ഥം മുഞ്ചി, സാ ഇതരസ്മാപി ഹത്ഥാ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ തസ്സാ ദുതിയഹത്ഥേ പിളന്ധിത്വാ പിതു ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ കുമാരേന സദ്ധിം അഗമാസി. രാജാ “ധീതായേവ മേ”തി സഞ്ഞായ തം ദാരികം ന്ഹാനപരിയോസാനേ സിരിഗബ്ഭേ സയാപേത്വാ ദ്വാരം പിധായ ലഞ്ഛേത്വാ ആരക്ഖം ദത്വാ അത്തനോ സയനം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജി.

സോ പഭാതായ രത്തിയാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ തം ദാരികം ദിസ്വാ “കിമേത”ന്തി പുച്ഛി. സാ തസ്സാ കുമാരേന സദ്ധിം ഗതഭാവം കഥേസി. രാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ “ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ചരന്തേനപി മാതുഗാമം രക്ഖിതും ന സക്കാ, ഏവം അരക്ഖിയാ നാമിത്ഥിയോ”തി ചിന്തേത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൩൭.“അനലാ മുദുസമ്ഭാസാ, ദുപ്പൂരാ താ നദീസമാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

സന്ത്യയം ഏതാ ഉപസേവന്തി, ഛന്ദസാ വാ ധനേന വാ;
ജാതവേദോവ സം ഠാനം, ഖിപ്പം അനുദഹന്തി ന''ന്തി.

തത്ഥ **അനലാ മുദുസമ്ഭാസാ**തി മുദുവചനേനപി അസക്കുണേയ്യാ, നേവ സക്കാ സണ്ഹവാചായ സങ്ഗണ്ഹിതുന്തി അത്ഥോ. പുരിസേഹി വാ ഏതാസം ന അലന്തി അനലാ. **മുദുസമ്ഭാസാ**തി ഹദയേ ഥദ്ധേപി സമ്ഭാസാവ മുദു ഏതാസന്തി മുദുസമ്ഭാസാ. **ദുപ്പൂരാ താ നദീസമാ**തി യഥാ നദീ ആഗതാഗതസ്സ ഉദകസ്സ സന്ദനതോ ഉദകേന ദുപ്പൂരാ, ഏവം അനുഭൂതാനുഭൂതേഹി മേഥുനാദീഹി അപരിതുസ്സനതോ ദുപ്പൂരാ. തേന വുത്തം -

"തിണ്ണം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം അതിത്തോ അപ്പടിവാനോ മാതുഗാമോ കാലം കരോതി. കതമേസം തിണ്ണം? മേഥുനസമാപത്തിയാ ച വിജായനസ്സ ച അലങ്കാരസ്സ ച. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ണം ധമ്മാനം അതിത്തോ അപ്പടിവാനോ മാതുഗാമോ കാലം കരോതീ''തി.

സീദന്തീതി അട്ഠസു മഹാനിരയേസു സോളസസു ഉസ്സദനിരയേസു നിമുജ്ജന്തി. **ന**ന്തി നിപാതമത്തം . **വിദിത്വാനാ**തി ഏവം ജാനിത്വാ. **ആരകാ പരിവജ്ജയേ**തി "ഏതാ ഇത്ഥിയോ നാമ മേഥുനധമ്മാദീഹി അതിത്താ കാലം കത്വാ ഏതേസു നിരയേസു സീദന്തി, ഏതാ ഏവം അത്തനാ സീദമാനാ കസ്സഞ്ഞസ്സ സുഖായ ഭവിസ്സന്തീ''തി ഏവം ഞത്വാ പണ്ഡിതോ പുരിസോ ദൂരതോവ താ പരിവജ്ജയേതി ദീപേതി. **ഛന്ദസാ വാ ധനേന വാ**തി അത്തനോ വാ ഛന്ദേന രുചിയാ പേമേന, ഭതിവസേന ലദ്ധധനേന വാ യം പുരിസം ഏതാ ഇത്ഥിയോ ഉപസേവന്തി ഭജന്തി. **ജാതവേദോ**തി അഗ്ഗി. സോ ഹി ജാതമത്തോവ വേദിയതി, വിദിതോ പാകടോ ഹോതീതി ജാതവേദോ. സോ യഥാ അത്തനോ ഠാനം കാരണം ഓകാസം അനുദഹതി, ഏവമേതാപി യം ഉപസേവന്തി, തം പുരിസം ധനയസസീലപഞ്ഞാസമന്നാഗതമ്പി തേസം സബ്ബേസം ധനാദീനം വിനാസനതോ പുന തായ സമ്പത്തിയാ അഭബ്ബുപ്പത്തികം കുരുമാനാ ഖിപ്പം അനുദഹന്തി ഝാപേന്തി. വുത്തമ്പി ചേതം -

"ബലവന്തോ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി, ഥാമവന്തോപി ഹായരേ;
ചക്ഖുമാ അന്ധകാ ഹോന്തി, മാതുഗാമവസം ഗതാ.

"ഗുണവന്തോ നിഗ്ഗുണാ ഹോന്തി, പഞ്ഞവന്തോപി ഹായരേ;
പമത്താ ബന്ധനേ സേന്തി, മാതുഗാമവസം ഗതാ.

"അജ്ഝേനഞ്ച തപം സീലം, സച്ചം ചാഗം സതിം മതിം;
അച്ഛിന്ദന്തി പമത്തസ്സ, പന്ഥദൂഭീവ തക്കരാ.

"യസം കിത്തിം ധിതിം സൂരം, ബാഹുസച്ചം പജാനനം;
ഖേപയന്തി പമത്തസ്സ, കട്ഠപുഞ്ജംവ പാവകോ''തി.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ "ഭാഗിനേയ്യോപി മയാവ പോസേതബ്ബോ''തി മഹന്തേന സക്കാരേന ധീതരം തസ്സേവ ദത്വാ തം ഓപരജ്ജേ പതിട്ഠപേസി. സോപി മാതുലസ്സ അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസേനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. "തദാ രാജാ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മുദുപാണിജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൬൩] ൩. ചൂളപലോഭനജാതകവണ്ണനാ

അഭിജ്ജമാനേ വാരിസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖുമേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ധമ്മസഭം ആനീതം "സച്ചം കിര, ത്വം ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു, ഇത്ഥിയോ നാമേതാ പോരാണകേ സുദ്ധസത്തേപി സംകിലേസേസു"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രാജാ അപുത്തകോ ഹുത്വാ അത്തനോ ഇത്ഥിയോ "പുത്തപത്ഥനം കരോഥാ"തി ആഹ. താ പുത്തേ പത്ഥേന്തി. ഏവം അദ്ധാനേ ഗതേ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. തം ജാതമത്തം ന്ഹാപേത്വാ ഥഞ്ഞപായനത്ഥായ ധാതിയാ അദംസു. സോ പായമാനോ രോദതി, അഥ നം അഞ്ഞിസ്സാ അദംസു. മാതുഗാമഹത്ഥഗതോ നേവ തുണ്ഹീ ഹോതി. അഥ നം ഏകസ്സ പാദമൂലികസ്സ അദംസു, തേന ഗഹിതമത്തോയേവ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതോ പട്ഠായ പുരിസാവ തം ഗഹേത്വാ ചരന്തി. ഥഞ്ഞം പായേന്താ ദുഹിത്വാ വാ പായേന്തി, സാണിഅന്തരേന വാ ഥനം മുഖേ ഠപേന്തി. തേനസ്സ **അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ**തി നാമം കരിംസു. തസ്സ അപരാപരം വഡ്ഢമാനസ്സപി മാതുഗാമം നാമ ദസ്സേതും ന സക്കാ. തേനസ്സ രാജാ വിസുംയേവ നിസജ്ജാദിട്ഠാനാനി ഝാനാഗാരഞ്ച കാരേസി.

സോ തസ്സ സോളസവസ്സികകാലേ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം അഞ്ഞോ പുത്തോ നത്ഥി, അയം പന കുമാരോ കാമേ ന പരിഭുഞ്ജതി, രജ്ജമ്പി ന ഇച്ഛിസ്സതി, ദുല്ലദ്ധോ വത മേ പുത്തോ"തി. അഥ നം ഏകാ നച്ചഗീതവാദിതകുസലാ പുരിസേ പരിചരിത്വാ അത്തനോ വസേ കാതും പടിബലാ തരുണനാടകിത്ഥീ ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, കിം നു ചിന്തേസീ"തി ആഹ, രാജാ തം കാരണം ആചിക്ഖി. "ഹോതു, ദേവ , അഹം തം പലോഭേത്വാ കാമരസം ജാനാപേസ്സാമീ"തി. "സചേ മേ പുത്തം അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരം പലോഭേതും സക്കിസ്സസി, സോ രാജാ ഭവിസ്സതി, ത്വം അഗ്ഗമഹേസീ"തി. സാ "മമേസോ ഭാരോ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി വത്വാ ആരക്ഖമനുസ്സേ ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "അഹം പച്ചൂസസമയേ ആഗന്ത്വാ അയ്യപുത്തസ്സ സയനട്ഠാനേ ബഹിഝാനാഗാരേ ഠത്വാ ഗായിസ്സാമി. സചേ സോ കുജ്ഝതി, മയ്ഹം കഥേയ്യാഥ, അഹം അപഗച്ഛിസ്സാമി. സചേ സുണാതി, വണ്ണം മേ കഥേയ്യാഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു.

സാപി പച്ചൂസകാലേ തസ്മിം പദേസേ ഠത്വാ തന്തിസ്സരേന ഗീതസ്സരം, ഗീതസ്സരേന തന്തിസ്സരം അനതിക്കമിത്വാ മധുരേന സദ്ദേന ഗായി, കുമാരോ സുണന്തോവ നിപജ്ജി, പുനദിവസേ ച ആസന്നട്ഠാനേ ഠത്വാ ഗായിതും ആണാപേസി, പുനദിവസേ ഝാനാഗാരേ ഠത്വാ ഗായിതും ആണാപേസി, പുനദിവസേ അത്തനോ സമീപേ ഠത്വാതി ഏവം അനുക്കമേനേവ തണ്ഹം ഉപ്പാദേത്വാ ലോകധമ്മം സേവിത്വാ കാമരസം ഞത്വാ "മാതുഗാമം നാമ

അഞ്ഞേസം ന ദസ്സാമീ”തി അസിം ഗഹേത്വാ അന്തരവീഥിം ഓതരിത്വാ പുരിസേ അനുബന്ധന്തോ വിചരി. അഥ നം രാജാ ഗാഹാപേത്വാ തായ കുമാരികായ സദ്ധിം നഗരാ നീഹരാപേസി. ഉഭോപി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അധോഗങ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ ഗങ്ഗം, ഏകസ്മിം സമുദ്ദം കത്വാ ഉഭിന്നമന്തരേ അസ്സമപദം മാപേത്വാ വാസം കപ്പയിംസു. കുമാരികാ പണ്ണസാലായം നിസീദിത്വാ കന്ദമൂലാദീനി പചതി, ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലം ആഹരതി.

അഥേകദിവസം തസ്മിം ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ സമുദ്ദദീപകാ ഏകോ താപസോ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ ധൂമം ദിസ്വാ അസ്സമപദേ ഓതരി. അഥ നം സാ “നിസീദ, യാവ പച്ചതീ”തി നിസീദാപേത്വാ ഇത്ഥികുത്തേന പലോഭേത്വാ ഝാനാ ചാവേത്വാ ബ്രഹ്മചരിയമസ്സ അന്തരധാപേസി. സോ പക്ഖച്ഛിന്നകാകോ വിയ ഹുത്വാ തം ജഹിതും അസക്കോന്തോ സബ്ബദിവസം തത്ഥേവ ഠത്വാ ബോധിസത്തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വേഗേന സമുദ്ദാഭിമുഖോ പലായി. അഥ നം സോ “പച്ചാമിത്തോ മേ അയം ഭവിസ്സതീ”തി അസിം ഗഹേത്വാ അനുബന്ധി. താപസോ ആകാസേ ഉപ്പതനാകാരം ദസ്സേത്വാ സമുദ്ദേ പതി. ബോധിസത്തോ “ഏസ താപസോ ആകാസേനാഗതോ ഭവിസ്സതി, ഝാനസ്സ പരിഹീനത്താ സമുദ്ദേ പതിതോ, മയാ ദാനിസ്സ അവസ്സയേന ഭവിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ വേലന്തേ ഠത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൩൭. “അഭിജ്ജമാനേ വാരിസ്മിം, സയം ആഗമ്മ ഇദ്ധിയാ;
മിസ്സീഭാവിത്ഥിയാ ഗന്ത്വാ, സംസീദസി മഹണ്ണവേ.

൩൮. “ആവട്ടനീ മഹാമായാ, ബ്രഹ്മചരിയവികോപനാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

൩൯. “യം ഏതാ ഉപസേവന്തി, ഛന്ദസാ വാ ധനേന വാ;
ജാതവേദോവ സം ഠാനം, ഖിപ്പം അനുദഹന്തി ന”ന്തി.

തത്ഥ **അഭിജ്ജമാനേ വാരിസ്മി**ന്തി ഇമസ്മിം ഉദകേ അചലമാനേ അകമ്പമാനേ ഉദകം അനാമസിത്വാ സയം ആകാസേനേവ ഇദ്ധിയാ ആഗന്ത്വാ. **മിസ്സീഭാവിത്ഥിയാ**തി ലോകധമ്മവസേന ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം മിസ്സീഭാവം. **ആവട്ടനീ മഹാമായാ**തി ഇത്ഥിയോ നാമേതാ കാമാവട്ടേന ആവട്ടനതോ ആവട്ടനീ, അനന്താഹി ഇത്ഥിമായാഹി സമന്നാഗതത്താ മഹാമായാ നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം -

“മായാ ചേതാ മരീചീ ച, സോകോ രോഗോ ചുപദ്ദവോ;
ഖരാ ച ബന്ധനാ ചേതാ, മച്ചുപാസോ ഗുഹാസയോ;
താസു യോ വിസ്സസേ പോസോ, സോ നരേസു നരാധമോ”തി. (ജാ॰ ൨.൨൪.൨൪൭);

ബ്രഹ്മചരിയവികോപനാതി സേട്ഠചരിയസ്സ മേഥുനവിരതിബ്രഹ്മചരിയസ്സ വികോപനാ. **സീദന്തീ**തി ഇത്ഥിയോ നാമേതാ ഇസീനം ബ്രഹ്മചരിയവികോപനേന അപായേസു സീദന്തി. സേസം പുരിമനയേനേവ യോജേതബ്ബം.

ഏതം പന ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ താപസോ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഠിതോയേവ നട്ഠജ്ഝാനം പുന ഉപ്പാദേത്വാ ആകാസേന അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - “അയം താപസോ ഏവം ഭാരികോ സമാനോ സിമ്ബലിതൂലം വിയ ആകാസേന ഗതോ, മയാപി ഇമിനാ വിയ ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ ആകാസേന ചരിതും വട്ടതീ”തി. സോ അസ്സമം ഗന്ത്വാ തം ഇത്ഥിം മനുസ്സപഥം നേത്വാ “ഗച്ഛ, ത്വ”ന്തി ഉയ്യോജേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മനുഞ്ഞേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ചൂളപലോഭനജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൬൪] ൪. മഹാപനാദജാതകവണ്ണനാ

പനാദോ നാമ സോ രാജാതി ഇദം സത്ഥാ ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നോ ഭദ്ദജിത്ഥേരസ്സാനുഭാവം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വസ്സം വസിത്വാ “ഭദ്ദജികുമാരസ്സ സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ”തി ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ചാരികം ചരമാനോ ഭദ്ദിയനഗരം പത്വാ ജാതിയാവനേ തയോ മാസേ വസി കുമാരസ്സ ഞാണപരിപാകം ആഗമയമാനോ. ഭദ്ദജികുമാരോ മഹായസോ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ഭദ്ദിയസേട്ഠിനോ ഏകപുത്തകോ. തസ്സ തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികാ തയോ പാസാദാ അഹേസും. ഏകേകസ്മിം ചത്താരോ ചത്താരോ മാസേ വസതി. ഏകസ്മിം വസിത്വാ നാടകപരിവുതോ മഹന്തേന യസേന അഞ്ഞം പാസാദം ഗച്ഛതി. തസ്മിം ഖണേ “കുമാരസ്സ യസം പസ്സിസ്സാമാ”തി സകലനഗരം സങ്ഖുഭി, പാസാദന്തരേ ചക്കാതിചക്കാനി മഞ്ചാതിമഞ്ചാനി ബന്ധന്തി.

സത്ഥാ തയോ മാസേ വസിത്വാ “മയം ഗച്ഛാമാ”തി നഗരവാസീനം ആരോചേസി. നാഗരാ “ഭന്തേ, സ്വേ ഗമിസ്സഥാ”തി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ദുതിയദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ നഗരമജ്ഝേ മണ്ഡപം കത്വാ അലങ്കരിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ കാലം ആരോചേസും. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നിസീദി, മനുസ്സാ മഹാദാനം അദംസു. സത്ഥാ നിട്ഠിതഭത്തകിച്ചോ മധുരസ്സരേന അനുമോദനം ആരഭി. തസ്മിം ഖണേ ഭദ്ദജികുമാരോപി പാസാദതോ പാസാദം ഗച്ഛതി , തസ്സ സമ്പത്തിദസ്സനത്ഥായ തം ദിവസം ന കോചി അഗമാസി, അത്തനോ മനുസ്സാവ പരിവാരേസും. സോ മനുസ്സേ പുച്ഛി - “അഞ്ഞസ്മിം കാലേ മയി പാസാദതോ പാസാദം ഗച്ഛന്തേ സകലനഗരം സങ്ഖുഭതി, ചക്കാതിചക്കാനി മഞ്ചാതിമഞ്ചാനി ബന്ധന്തി, അജ്ജ പന ഠപേത്വാ മയ്ഹം മനുസ്സേ അഞ്ഞോ കോചി നത്ഥി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി. “സാമി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇമം ഭദ്ദിയനഗരം ഉപനിസ്സായ തയോ മാസേ വസിത്വാ അജ്ജേവ ഗമിസ്സതി, സോ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേതി, സകലനഗരവാസിനോപി തസ്സ ധമ്മകഥം സുണന്തീ”തി. സോ “തേന ഹി ഏഥ, മയമ്പി സുണിസ്സാമാ”തി സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോവ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉപസങ്കമിത്വാ

പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ ഠിതോവ സബ്ബകിലേസേ ഖേപേത്വാ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം പാപുണി.

സത്ഥാ ഭദ്ദിയസേട്ഠിം ആമന്തേത്വാ "മഹാസേട്ഠി, പുത്തോ തേ അലങ്കതപടിയത്തോവ ധമ്മകഥം സുണന്തോ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോ, തേനസ്സ അജ്ജേവ പബ്ബജിതും വാ വട്ടതി പരിനിബ്ബായിതും വാ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, മയ്ഹം പുത്തസ്സ പരിനിബ്ബാനേന കിച്ചം നത്ഥി, പബ്ബാജേഥ നം, പബ്ബാജേത്വാ ച പന നം ഗഹേത്വാ സ്വേ അമ്ഹാകം ഗേഹം ഉപസങ്കമഥാ"തി. ഭഗവാ നിമന്തനം അധിവാസേത്വാ കുലപുത്തം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പബ്ബാജേത്വാ ഉപസമ്പദം ദാപേസി. തസ്സ മാതാപിതരോ സത്താഹം മഹാസക്കാരം കരിംസു. സത്ഥാ സത്താഹം വസിത്വാ കുലപുത്തമാദായ ചാരികം ചരന്തോ കോടിഗാമം പാപുണി. കോടിഗാമവാസിനോ മനുസ്സാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദംസു. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം ആരഭി. കുലപുത്തോ അനുമോദനകരണകാലേ ബഹിഗാമം ഗന്ത്വാ "സത്ഥു ആഗതകാലേയേവ ഉട്ഠഹിസ്സാമീ"തി ഗങ്ഗാതിത്ഥസമീപേ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ നിസീദി . മഹല്ലകഥേരേസു ആഗച്ഛന്തേസുപി അനുട്ഠഹിത്വാ സത്ഥു ആഗതകാലേയേവ ഉട്ഠഹി. പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ "അയം പുരേ വിയ പബ്ബജിത്വാ മഹാഥേരേ ആഗച്ഛന്തേപി ദിസ്വാ ന ഉട്ഠഹതീ"തി കുജ്ഝിംസു.

കോടിഗാമവാസിനോ മനുസ്സാ നാവാസങ്ഘാതേ ബന്ധിംസു. സത്ഥാ നാവാസങ്ഘാതേ ഠത്വാ "കഹം , ഭദ്ദജീ"തി പുച്ഛി. "ഏസ, ഭന്തേ, ഇധേവാ"തി. "ഏഹി, ഭദ്ദജി, അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഏകനാവം അഭിരുഹാ"തി. ഥേരോപി ഉപ്പതിത്വാ ഏകനാവായ അട്ഠാസി. അഥ നം ഗങ്ഗായ മജ്ഝം ഗതകാലേ സത്ഥാ ആഹ - "ഭദ്ദജി, തയാ മഹാപനാദരാജകാലേ അജ്ഝാവുത്ഥപാസാദോ കഹ"ന്തി. ഇമസ്മിം ഠാനേ നിമുഗ്ഗോ, ഭന്തേതി. പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ "ഭദ്ദജിത്ഥേരോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ "തേന ഹി, ഭദ്ദജി, സബ്രഹ്മചാരീനം കങ്ഖം ഛിന്ദാ"തി ആഹ. തസ്മിം ഖണേ ഥേരോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഇദ്ധിബലേന ഗന്ത്വാ പാസാദഥൂപികം പാദങ്ഗുലിയാ ഗഹേത്വാ പഞ്ചവീസതിയോജനം പാസാദം ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതി. ഉപ്പതിതോ ച പന ഹേട്ഠാപാസാദേ ഠിതാനം പാസാദം ഭിന്ദിത്വാ പഞ്ഞായി. സോ ഏകയോജനം ദ്വിയോജനം തിയോജനന്തി യാവ വീസതിയോജനാ ഉദകതോ പാസാദം ഉക്ഖിപി. അഥസ്സ പുരിമഭവേ ഞാതകാ പാസാദലോഭേന മച്ഛകച്ഛപനാഗമണ്ഡൂകാ ഹുത്വാ തസ്മിംയേവ പാസാദേ നിബ്ബത്താ പാസാദേ ഉട്ഠഹന്തേ പരിവത്തിത്വാ പരിവത്തിത്വാ ഉദകേയേവ പതിംസു. സത്ഥാ തേ പതന്തേ ദിസ്വാ "ഞാതകാ തേ, ഭദ്ദജി, കിലമന്തീ"തി ആഹ. ഥേരോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ പാസാദം വിസ്സജ്ജേസി, പാസാദോ യഥാഠാനേയേവ പതിട്ഠഹി, സത്ഥാ പാരഗങ്ഗം ഗതോ. അഥസ്സ ഗങ്ഗാതീരേയേവ ആസനം പഞ്ഞാപയിംസു, സോ പഞ്ഞത്തേ വരബുദ്ധാസനേ തരുണസൂരിയോ വിയ രസ്മിയോ മുഞ്ചന്തോ നിസീദി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ "കസ്മിം കാലേ, ഭന്തേ, അയം പാസാദോ ഭദ്ദജിത്ഥേരേന അജ്ഝാവുത്ഥോ"തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ "മഹാപനാദരാജകാലേ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം സുരുചി നാമ രാജാ അഹോസി, പുത്തോപി തസ്സ സുരുചിയേവ, തസ്സ പന പുത്തോ മഹാപനാദോ നാമ അഹോസി, തേ ഇമം പാസാദം പടിലഭിംസു. പടിലാഭത്ഥായ പനസ്സ ഇദം

പുബ്ബകമ്മം - ദ്വേ പിതാപുത്താ നളേഹി ച ഉദുമ്ബരദാരൂഹി ച പച്ചേകബുദ്ധസ്സ വസനപണ്ണസാലം കരിംസു. ഇമസ്മിം ജാതകേ സബ്ബം അതീതവത്ഥു പകിണ്ണകനിപാതേ **സുരുചിജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൪.൧൦൨ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൪൦. “പനാദോ നാമ സോ രാജാ, യസ്സ യൂപോ സുവണ്ണയോ;
തിരിയം സോളസുബ്ബേധോ, ഉദ്ധമാഹു സഹസ്സധാ.

൪൧.“സഹസ്സകണ്ഡോ സതഗേണ്ഡു, ധജാലു ഹരിതാമയോ;
അനച്ചും തത്ഥ ഗന്ധബ്ബാ, ഛ സഹസ്സാനി സത്തധാ.

൪൨.“ഏവമേതം തദാ ആസി, യഥാ ഭാസസി ഭദ്ദജി;
സക്കോ അഹം തദാ ആസിം, വേയ്യാവച്ചകരോ തവാ”തി.

തത്ഥ **യൂപോ**തി പാസാദോ. **തിരിയം സോളസുബ്ബേധോ**തി വിത്ഥാരതോ സോളസകണ്ഡപാതവിത്ഥാരോ അഹോസി. **ഉദ്ധമാഹു സഹസ്സധാ**തി ഉബ്ബേധേന സഹസ്സകണ്ഡഗമനമത്തം ഉച്ചോ അഹു, സഹസ്സകണ്ഡഗമനഗണനായ പഞ്ചവീസതിയോജനപ്പമാണം ഹോതി. വിത്ഥാരോ പനസ്സ അട്ഠയോജനമത്തോ.

സഹസ്സകണ്ഡോ സതഗേണ്ഡൂതി സോ പനേസ സഹസ്സകണ്ഡുബ്ബേധോ പാസാദോ സതഭൂമികോ അഹോസി. **ധജാലൂ**തി ധജസമ്പന്നോ. **ഹരിതാമയോ**തി ഹരിതമണിപരിക്ഖിത്തോ. അട്ഠകഥായം പന “സമാലുഹരിതാമയോ”തി പാഠോ, ഹരിതമണിമയേഹി ദ്വാരകവാടവാതപാനേഹി സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **സമാലൂ**തി കിര ദ്വാരകവാടവാതപാനാനം നാമം. **ഗന്ധബ്ബാ**തി നടാ, **ഛ സഹസ്സാനി സത്തധാ**തി ഛ ഗന്ധബ്ബസഹസ്സാനി സത്തധാ ഹുത്വാ തസ്സ പാസാദസ്സ സത്തസു ഠാനേസു രഞ്ഞോ രതിജനനത്ഥായ നച്ചിംസൂതി അത്ഥോ. തേ ഏവം നച്ചന്താപി രാജാനം ഹാസേതും നാസക്ഖിംസു, അഥ സക്കോ ദേവരാജാ ദേവനടം പേസേത്വാ സമജ്ജം കാരേസി, തദാ മഹാപനാദോ ഹസി.

യഥാ ഭാസസി, ഭദ്ദജീതി ഭദ്ദജിത്ഥേരേന ഹി “ഭദ്ദജി, തയാ മഹാപനാദരാജകാലേ അജ്ഝാവുത്ഥപാസാദോ കഹ”ന്തി വുത്തേ “ഇമസ്മിം ഠാനേ നിമുഗ്ഗോ, ഭന്തേ”തി വദന്തേന തസ്മിം കാലേ അത്തനോ അത്ഥായ തസ്സ പാസാദസ്സ നിബ്ബത്തഭാവോ ച മഹാപനാദരാജഭാവോ ച ഭാസിതോ ഹോതി. തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാ “യഥാ ത്വം, ഭദ്ദജി, ഭാസസി, തദാ ഏതം തഥേവ അഹോസി, അഹം തദാ തവ കായവേയ്യാവച്ചകരോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അഹോസി”ന്തി ആഹ. തസ്മിം ഖണേ പുഥുജ്ജനഭിക്ഖൂ നിക്കങ്ഖാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മഹാപനാദോ രാജാ ഭദ്ദജി അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മഹാപനാദജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൬൫] ൫. ഖുരപ്പജാതകവണ്ണനാ

ദിസ്വാ ഖുരപ്പേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഓസ്സട്ഠവീരിയോ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു, കസ്മാ ഏവം ത്വം നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീരിയം ഓസ്സജി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനിയ്യാനികട്ഠാനേപി വീരിയം കരിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം അടവിആരക്ഖകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പഞ്ചപുരിസസതപരിവാരോ അടവിആരക്ഖകേസു സബ്ബജേട്ഠകോ ഹുത്വാ അടവിമുഖേ ഏകസ്മിം ഗാമേ വാസം കപ്പേസി. സോ ഭതിം ഗഹേത്വാ മനുസ്സേ അടവിം അതിക്കാമേതി. അഥേകസ്മിം ദിവസേ ബാരാണസേയ്യകോ സത്ഥവാഹപുത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി തം ഗാമം പത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "സമ്മ, സഹസ്സം ഗഹേത്വാ മം അടവിം അതിക്കാമേഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി തസ്സ ഹത്ഥതോ സഹസ്സം ഗണ്ഹി, ഭതിം ഗണ്ഹന്തോയേവ തസ്സ ജീവിതം പരിച്ചജി. സോ തം ആദായ അടവിം പാവിസി, അടവിമജ്ഝേ പഞ്ചസതാ ചോരാ ഉട്ഠഹിംസു, ചോരേ ദിസ്വാവ സേസപുരിസാ ഉരേന നിപജ്ജിംസു, ആരക്ഖകജേട്ഠകോ ഏകോവ നദന്തോ വഗ്ഗന്തോ പഹരിത്വാ പഞ്ചസതേപി ചോരേ പലാപേത്വാ സത്ഥവാഹപുത്തം സോത്ഥിനാ കന്താരം താരേസി.

സത്ഥവാഹപുത്തോ പരകന്താരേ സത്ഥം നിവേസേത്വാ ആരക്ഖകജേട്ഠകം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭോജേത്വാ സയമ്പി ഭുത്തപാതരാസോ സുഖനിസിന്നോ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ "സമ്മ, തഥാദാരുണാനം ചോരാനം ആവുധാനി ഗഹേത്വാ അവത്ഥരണകാലേ കേന നു ഖോ തേ കാരണേന ചിത്തുത്രാസമത്തമ്പി ന ഉപ്പന്ന"ന്തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൩. "ദിസ്വാ ഖുരപ്പേ ധനുവേഗനുന്നേ, ഖഗ്ഗേ ഗഹീതേ തിഖിണേ തേലധോതേ;
തസ്മിം ഭയസ്മിം മരണേ വിയൂള്ഹേ, കസ്മാ നു തേ നാഹു ഛമ്ഭിതത്ത"ന്തി.

തത്ഥ **ധനുവേഗനുന്നേ**തി ധനുവേഗേന വിസ്സട്ഠേ. **ഖഗ്ഗേ ഗഹീതേ**തി ഥരുദണ്ഡേഹി സുഗഹിതേ ഖഗ്ഗേ. **മരണേ വിയൂള്ഹേ**തി മരണേ പച്ചുപട്ഠിതേ. **കസ്മാ നു തേ നാഹൂ**തി കേന നു ഖോ കാരണേന നാഹോസി. **ഛമ്ഭിതത്ത**ന്തി സരീരചലനം.

തം സുത്വാ ആരക്ഖകജേട്ഠകോ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൪. "ദിസ്വാ ഖുരപ്പേ ധനുവേഗനുന്നേ, ഖഗ്ഗേ ഗഹീതേ തിഖിണേ തേലധോതേ;
തസ്മിം ഭയസ്മിം മരണേ വിയൂള്ഹേ, വേദം അലത്ഥം വിപുലം ഉളാരം.

൪൫. "സോ വേദജാതോ അജ്ഝഭവിം അമിത്തേ, പുബ്ബേവ മേ ജീവിതമാസി ചത്തം;
ന ഹി ജീവിതേ ആലയം കുബ്ബമാനോ, സൂരോ കയിരാ സൂരകിച്ചം കദാചീ"തി.

തത്ഥ **വേദം അലത്ഥ**ന്തി തുട്ഠിഞ്ചേവ സോമനസ്സഞ്ച പടിലഭിം. **വിപുല**ന്തി ബഹും. **ഉളാര**ന്തി ഉത്തമം. **അജ്ഝഭവി**ന്തി ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ അഭിഭവിം. **പുബ്ബേവ മേ ജീവിതമാസി ചത്ത**ന്തി മയാ പുബ്ബേവ തവ ഹത്ഥതോ ഭതിം ഗണ്ഹന്തേനേവ ജീവിതം ചത്തമാസി. **ന ഹി ജീവിതേ ആലയം കുബ്ബമാനോ**തി ജീവിതസ്മിഞ്ഹി നികന്തിം കുരുമാനോ പുരിസകിച്ചം കദാചിപി ന കരോതി.

ഏവം സോ സരവസ്സേ വസ്സന്തേ ജീവിതനികന്തിയാ വിസ്സട്ഠത്താ അത്തനാ സൂരകിച്ചസ്സ കതഭാവം ഞാപേത്വാ സത്ഥവാഹപുത്തം ഉയ്യോജേത്വാ സകഗാമമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി. "തദാ ആരക്ഖകജേട്ഠകോ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഖുരപ്പജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൬൬] ൬. വാതഗ്ഗസിന്ധവജാതകവണ്ണനാ

യേനാസി കിസിയാ പണ്ഡൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാവത്ഥിയം അഞ്ഞതരം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകാ അഭിരൂപാ ഇത്ഥീ ഏകം അഭിരൂപം കുടുമ്ബികം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ അഹോസി, സകലസരീരം ഝായമാനോ വിയസ്സാ അബ്ഭന്തരേ കിലേസഗ്ഗി ഉപ്പജ്ജി. സാ നേവ കായസ്സാദം ലഭി, ന ചിത്തസ്സാദം, ഭത്തമ്പിസ്സാ ന രുച്ചി, കേവലം മഞ്ചകഅടനിം ഗഹേത്വാ നിപജ്ജി. അഥ നം ഉപട്ഠായികാ ച സഹായികാ ച പുച്ഛിംസു - "കിം നു ഖോ ത്വം കമ്പമാനചിത്താ അടനിം ഗഹേത്വാ നിപന്നാ, കിം തേ അഫാസുക"ന്തി. സാ ഏകം ദ്വേ വാരേ അകഥേത്വാ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനാ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം താ സമസ്സാസേത്വാ "ത്വം മാ ചിന്തയി, മയം തം ആനേസ്സാമാ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ കുടുമ്ബികേന സദ്ധിം മന്തേസും, സോ പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ അധിവാസേസി. താ "അസുകദിവസേ അസുകവേലായം ആഗച്ഛാ"തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സാ ആരോചേസും. സാ അത്തനോ സയനഗബ്ഭം സജ്ജേത്വാ അത്താനം അലങ്കരിത്വാ സയനപിട്ഠേ നിസിന്നാ തസ്മിം ആഗന്ത്വാ സയനേകദേസേ നിസിന്നേ ചിന്തേസി - "സചാഹം ഇമസ്സ ഗരുകം അകത്വാ ഇദാനേവ ഓകാസം കരിസ്സാമി, ഇസ്സരിയം മേ പരിഹായിസ്സതി, ആഗതദിവസേയേവ ഓകാസകരണം നാമ അകാരണം, അജ്ജ ന മങ്കും കത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ ഓകാസം കരിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ഹത്ഥഗഹണാദിവസേന കേളിം കാതും ആരദ്ധം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "അപേഹി അപേഹി, ന മേ തയാ അത്ഥോ"തി നിബ്ഭച്ഛേസി. സോ ഓസക്കിത്വാ ലജ്ജിതോ ഉട്ഠായ അത്തനോ ഗേഹമേവ ഗതോ.

ഇതരാ ഇത്ഥിയോ തായ തഥാ കതഭാവം ഞത്വാ കുടുമ്ബികേ നിക്ഖന്തേ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - "ത്വം ഏതസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ആഹാരം പടിക്ഖിപിത്വാ നിപജ്ജി, അഥ നം മയം പുനപ്പുനം യാചിത്വാ ആനയിമ്ഹ, തസ്സ കസ്മാ ഓകാസം ന അകാസീ"തി. സാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഇതരാ "തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സസീ"തി വത്വാ പക്കമിംസു. കുടുമ്ബികോ പുന നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസി. സാ തം അലഭമാനാ നിരാഹാരാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. കുടുമ്ബികോ തസ്സാ മതഭാവം

ഞത്വാ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനം ആദായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ സത്ഥാരാ ച "കിം നു ഖോ, ഉപാസക, ന പഞ്ഞായസീ"തി പുച്ഛിതേ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "സ്വാഹം, ഭന്തേ, എത്തകം കാലം ലജ്ജായ ബുദ്ധുപട്ഠാനം നാഗതോ"തി ആഹ. സത്ഥാ "ന , ഉപാസക, ഇദാനേവേസാ കിലേസവസേന തം പക്കോസാപേത്വാ ആഗതകാലേ തം ഓകാസം അകത്വാ ലജ്ജാപേസി, പുബ്ബേപി പന പണ്ഡിതേസു പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ ആഗതകാലേ ഓകാസം അകത്വാ കിലമേത്വാവ ഉയ്യോജേസീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സിന്ധവകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വാതഗ്ഗസിന്ധവോ നാമ ഹുത്വാ തസ്സ മങ്ഗലഅസ്സോ അഹോസി. അസ്സഗോപകാ തം നേത്വാ ഗങ്ഗായം ന്ഹാപേന്തി. അഥ നം ഭദ്ദലീ നാമ ഗദ്രഭീ ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ കിലേസവസേന കമ്പമാനാ നേവ തിണം ഖാദി , ന ഉദകം പിവി, പരിസുസ്സിത്വാ കിസാ അട്ഠിചമ്മമത്താ അഹോസി. അഥ നം പുത്തോ ഗദ്രഭപോതകോ മാതരം പരിസുസ്സമാനം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ ത്വം, അമ്മ, നേവ തിണം ഖാദസി, ന ഉദകം പിവസി, പരിസുസ്സിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ കമ്പമാനാ നിപജ്ജസി, കിം തേ അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. സാ അകഥേത്വാ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനാ തമത്ഥം കഥേസി. അഥ നം പുത്തോ സമസ്സാസേത്വാ "അമ്മ, മാ ചിന്തയി, അഹം തം ആനേസ്സാമീ"തി വത്വാ വാതഗ്ഗസിന്ധവസ്സ ന്ഹായിതും ആഗതകാലേ തം ഉപസങ്കമിത്വാ "താത, മയ്ഹം മാതാ തുമ്ഹേസു പടിബദ്ധചിത്താ നിരാഹാരാ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സതി, ജീവിതദാനമസ്സാ ദേഥാ"തി ആഹ. "സാധു, താത, ദസ്സാമി, അസ്സഗോപകാ മം ന്ഹാപേത്വാ ഥോകം ഗങ്ഗാതീരേ വിചരണത്ഥായ വിസ്സജ്ജേന്തി, ത്വം മാതരം ഗഹേത്വാ തം പദേസം ഏഹീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ മാതരം ആനേത്വാ തസ്മിം പദേസേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഏകമന്തം പടിച്ഛന്നോ അട്ഠാസി.

അസ്സഗോപകാപി വാതഗ്ഗസിന്ധവം തസ്മിം ഠാനേ വിസ്സജ്ജേസും. സോ തം ഗദ്രഭിം ഓലോകേത്വാ ഉപസങ്കമി. അഥ സാ ഗദ്രഭീ തസ്മിം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ സരീരം ഉപസിങ്ഘമാനേ "സചാഹം ഗരും അകത്വാ ആഗതക്ഖണേയേവസ്സ ഓകാസം കരിസ്സാമി, ഏവം മേ യസോ ച ഇസ്സരിയഞ്ച പരിഹായിസ്സതി, അനിച്ഛമാനാ വിയ ഭവിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ സിന്ധവസ്സ ഹേട്ഠാഹനുകേ പാദേന പഹരിത്വാ പലായി, ദന്തമൂലമസ്സ ഭിജ്ജിത്വാ ഗതകാലോ വിയ അഹോസി. വാതഗ്ഗസിന്ധവോ "കോ മേ ഏതായ അത്ഥോ"തി ലജ്ജിതോ തതോവ പലായി. സാ വിപ്പടിസാരിനീ ഹുത്വാ തത്ഥേവ പതിത്വാ സോചമാനാ നിപജ്ജി.

അഥ നം പുത്തോ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൯."യേനാസി കിസിയാ പണ്ഡു, യേന ഭത്തം ന രുച്ചതി;
അയം സോ ആഗതോ ഭത്താ, കസ്മാ ദാനി പലായസീ"തി.

തത്ഥ **യേനാ**തി തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്തതായ യേന കാരണഭൂതേന.

പുത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗദ്രഭീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൭.“സചേ പനാദികേനേവ, സന്ഥവോ നാമ ജായതി;
യസോ ഹായതി ഇത്ഥീനം, തസ്മാ താത പലായഹ”ന്തി.

തത്ഥ **ആദികേനേവാ**തിആദിതോവ പഠമമേവ. **സന്ഥവോ**തി മേഥുനധമ്മസംയോഗവസേന മിത്തസന്ഥവോ. **യസോ ഹായതി ഇത്ഥീന**ന്തി, താത, ഇത്ഥീനഞ്ഹി ഗരുകം അകത്വാ ആദിതോവ സന്ഥവം കുരുമാനാനം യസോ ഹായതി, ഇസ്സരിയഗബ്ബിതഭാവോ പരിഹായതീതി. ഏവം സാ ഇത്ഥീനം സഭാവം പുത്തസ്സ കഥേസി.

തതിയഗാഥം പന സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ആഹ -

൪൮.“യസസ്സിനം കുലേ ജാതം, ആഗതം യാ ന ഇച്ഛതി;
സോചതി ചിരരത്തായ, വാതഗ്ഗമിവ ഭദ്ദലീ”തി.

തത്ഥ **യസസ്സിന**ന്തി യസസമ്പന്നം. **യാ ന ഇച്ഛതീ**തി യാ ഇത്ഥീ തഥാരൂപം പുരിസം ന ഇച്ഛതി. **ചിരരത്തായാ**തി ചിരരത്തം, ദീഘമദ്ധാനന്തി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ ഗദ്രഭീ സാ ഇത്ഥീ അഹോസി, വാതഗ്ഗസിന്ധവോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വാതഗ്ഗസിന്ധവജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൬൭] ൭. കക്കടകജാതകവണ്ണനാ

സിങ്ഗീ മിഗോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുടുമ്ബികോ അത്തനോ ഭരിയം ഗഹേത്വാ ഉദ്ധാരസോധനത്ഥായ ജനപദം ഗന്ത്വാ ഉദ്ധാരം സോധേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരേഹി ഗഹിതോ. ഭരിയാ പനസ്സ അഭിരൂപാ പാസാദികാ ദസ്സനീയാ, ചോരജേട്ഠകോ തസ്സാ സിനേഹേന കുടുമ്ബികം മാരേതും ആരഭി. സാ പന ഇത്ഥീ സീലവതീ ആചാരസമ്പന്നാ പതിദേവതാ, സാ ചോരജേട്ഠകസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ “സാമി, സചേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, മാ മയ്ഹം സാമികം മാരേഹി. സചേ മാരേസി, അഹമ്പി വിസം വാ ഖാദിത്വാ നാസവാതം വാ സന്നിരുമ്ഭിത്വാ മരിസ്സാമി, തയാ പന സദ്ധിം ന ഗമിസ്സാമി, മാ മേ അകാരണേന സാമികം മാരേഹീ”തി യാചിത്വാ തം വിസ്സജ്ജാപേസി. തേ ഉഭോപി സോത്ഥിനാ സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനപിട്ഠിവിഹാരേന ഗച്ഛന്താ “വിഹാരം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമാ”തി ഗന്ധകുടിപരിവേണം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. തേ സത്ഥാരാ “കഹം ഗതത്ഥ, ഉപാസകാ”തി പുട്ഠാ “ഉദ്ധാരസോധനത്ഥായാ”തി ആഹംസു. “അന്തരാമഗ്ഗേ പന ആരോഗ്യേന ആഗതത്ഥാ”തി വുത്തേ കുടുമ്ബികോ ആഹ - “അന്തരാമഗ്ഗേ നോ, ഭന്തേ, ചോരാ ഗണ്ഹിംസു, തത്രേസാ മം മാരിയമാനം ചോരജേട്ഠകം യാചിത്വാ മോചേസി, ഇമം നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധ”ന്തി. സത്ഥാ “ന, ഉപാസക, ഇദാനേവേതായ ഏവം തുയ്ഹം ജീവിതം ദിന്നം, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാനമ്പി ജീവിതം അദാസിയേവാ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഹിമവന്തേ മഹാഉദകരഹദോ, തത്ഥ മഹാസുവണ്ണകക്കടകോ അഹോസി. സോ തസ്സ നിവാസഭാവേന ''കുളീരദഹോ''തി പഞ്ഞായിത്ഥ. കക്കടകോ മഹാ അഹോസി ഖലമണ്ഡലപ്പമാണോ, ഹത്ഥീ ഗഹേത്വാ വധിത്വാ ഖാദതി. ഹത്ഥീ തസ്സ ഭയേന തത്ഥ ഓതരിത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോന്തി. തദാ ബോധിസത്തോ കുളീരദഹം ഉപനിസ്സായ വസമാനം ഹത്ഥിയൂഥജേട്ഠകം പടിച്ച കരേണുയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ മാതാ ''ഗബ്ഭം രക്ഖിസ്സാമീ''തി അഞ്ഞം പബ്ബതപ്പദേസം ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭം രക്ഖിത്വാ പുത്തം വിജായി. സോ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്തോ മഹാസരീരോ ഥാമസമ്പന്നോ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ അഞ്ജനപബ്ബതോ വിയ അഹോസി. സോ ഏകായ കരേണുയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേത്വാ ''കക്കടകം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി അത്തനോ ഭരിയഞ്ച മാതരഞ്ച ആദായ തം ഹത്ഥിയൂഥം ഉപസങ്കമിത്വാ പിതരം പസ്സിത്വാ ''താത, അഹം കക്കടകം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥ നം പിതാ ''ന സക്ഖിസ്സസി, താതാ''തി വാരേത്വാ പുനപ്പുനം വദന്തം ''ത്വഞ്ഞേവ ജാനിസ്സസീ''തി ആഹ.

സോ കുളീരദഹം ഉപനിസ്സായ വസന്തേ സബ്ബവാരണേ സന്നിപാതേത്വാ സബ്ബേഹി സദ്ധിം ദഹസമീപം ഗന്ത്വാ ''കിം സോ കക്കടകോ ഓതരണകാലേ ഗണ്ഹാതി, ഉദാഹു ഗോചരം ഗണ്ഹനകാലേ, ഉദാഹു ഉത്തരണകാലേ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഉത്തരണകാലേ''തി സുത്വാ ''തേന ഹി തുമ്ഹേ കുളീരദഹം ഓതരിത്വാ യാവദത്ഥം ഗോചരം ഗഹേത്വാ പഠമം ഉത്തരഥ, അഹം പച്ഛതോ ഭവിസ്സാമീ''തി ആഹ. വാരണാ തഥാ കരിംസു. കുളീരോ പച്ഛതോ ഉത്തരന്തം ബോധിസത്തം മഹാസണ്ഡാസേന കമ്മാരോ ലോഹസലാകം വിയ അളദ്വയേന പാദേ ദള്ഹം ഗണ്ഹി, കരേണുകാ ബോധിസത്തം അവിജഹിത്വാ സമീപേയേവ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ ആകഡ്ഢന്തോ കുളീരം ചാലേതും നാസക്ഖി, കുളീരോ പന തം ആകഡ്ഢന്തോ അത്തനോ അഭിമുഖം കരോതി. സോ മരണഭയതജ്ജിതോ ബദ്ധരവം രവി, സബ്ബേ വാരണാ മരണഭയതജ്ജിതാ കോഞ്ചനാദം കത്വാ മുത്തകരീസം ചജമാനാ പലായിംസു, കരേണുകാപിസ്സ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ പലായിതും ആരഭി.

അഥ നം സോ അത്തനോ ബദ്ധഭാവം സഞ്ഞാപേത്വാ തസ്സാ അപലായനത്ഥം പഠമം ഗാഥമാഹ -

ർ൯. തത്ഥ **സിങ്ഗീ മിഗോ**തി സിങ്ഗീ സുവണ്ണവണ്ണോ മിഗോ. ദ്വീഹി അളേഹി സിങ്ഗകിച്ചം സാധേന്തേഹി യുത്തതായ സിങ്ഗീതി അത്ഥോ. മിഗോതി പന സബ്ബപാണസങ്ഗാഹകവസേന ഇധ കുളീരോ വുത്തോ. **ആയതചക്ഖുനേത്തോ**തി ഏത്ഥ ദസ്സനട്ഠേന ചക്ഖു, നയനട്ഠേന നേത്തം, ആയതാനി ചക്ഖുസങ്ഖാതാനി നേത്താനി അസ്സാതി ആയതചക്ഖുനേത്തോ, ദീഘഅക്ഖീതി അത്ഥോ. അട്ഠിമേവസ്സ തചകിച്ചം സാധേതീതി **അട്ഠിത്തചോ. തേനാഭിഭൂതോ**തി തേന മിഗേന അഭിഭൂതോ അജ്ഝോത്ഥതോ നിച്ചലം ഗഹിതോ ഹുത്വാ. **കപണം രുദാമീ**തി കാരുഞ്ഞപ്പത്തോ ഹുത്വാ രുദാമി വിരവാമി. **മാ ഹേവ മ**ന്തി മം ഏവരൂപം ബ്യസനപ്പത്തം അത്തനോ പാണസമം പിയസാമികം ത്വം മാ ഹേവ ജഹീതി.

അഥ സാ കരേണുകാ നിവത്തിത്വാ തം അസ്സാസയമാനാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൦. "അയ്യ ന തം ജഹിസ്സാമി, കുഞ്ജരം സട്ഠിഹായനം;
പഥബ്യാ ചാതുരന്തായ, സുപ്പിയോ ഹോസി മേ തുവ"ന്തി.

തത്ഥ **സട്ഠിഹായനന്തി** ജാതിയാ സട്ഠിവസ്സകാലസ്മിഞ്ഹി കുഞ്ജരാ ഥാമേന പരിഹായന്തി, സാ അഹം ഏവം ഥാമഹീനം ഇമം ബ്യസനം പത്തം തം ന ജഹിസ്സാമി, മാ ഭായി, ഇമിസ്സാ ഹി ചതൂസു ദിസാസു സമുദ്ദം പത്വാ ഠിതായ ചാതുരന്തായ പഥവിയാ ത്വം മയ്ഹം സുട്ഠു പിയോതി.

അഥ നം സമ്പത്ഥമ്ഭേത്വാ "അയ്യ, ഇദാനി തം കുളീരേന സദ്ധിം ഥോകം കഥാസല്ലാപം ലഭമാനാ വിസ്സജ്ജാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ കുളീരം യാചമാനാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൧. "യേ കുളീരാ സമുദ്ദസ്മിം, ഗങ്ഗായ യമുനായ ച;
തേസം ത്വം വാരിജോ സേട്ഠോ, മുഞ്ച രോദന്തിയാ പതി"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യേ സമുദ്ദേ വാ ഗങ്ഗായ വാ യമുനായ വാ കുളീരാ, സബ്ബേസം വണ്ണസമ്പത്തിയാ ച മഹന്തത്തേന ച ത്വമേവ സേട്ഠോ ഉത്തമോ. തേന തം യാചാമി, മയ്ഹം രോദമാനായ സാമികം മുഞ്ചാതി.

കുളീരോ തസ്സാ കഥയമാനായ ഇത്ഥിസദ്ദേ നിമിത്തം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിയമാനസോ ഹുത്വാ വാരണസ്സ പാദതോ അളേ വിനിവേഠേന്തോ "അയം വിസ്സട്ഠോ ഇദം നാമ കരിസ്സതീ"തി ന കിഞ്ചി അഞ്ഞാസി. അഥ നം വാരണോ പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ പിട്ഠിയം അക്കമി, താവദേവ അട്ഠീനി ഭിജ്ജിംസു. വാരണോ തുട്ഠരവം രവി, സബ്ബേ വാരണാ സന്നിപതിത്വാ കുളീരം നീഹരിത്വാ മഹീതലേ ഠപേത്വാ മദ്ദന്താ ചുണ്ണവിചുണ്ണമകംസു. തസ്സ ദ്വേ അളാ സരീരതോ ഭിജ്ജിത്വാ ഏകമന്തേ പതിംസു. സോ ച കുളീരദഹോ ഗങ്ഗായ ഏകാബദ്ധോ , ഗങ്ഗായ പൂരണകാലേ ഗങ്ഗോദകേന പൂരതി, ഉദകേ മന്ദീഭൂതേ ദഹതോ ഉദകം ഗങ്ഗം ഓതരതി. അഥ ദ്വേപി തേ അളാ ഉപ്ലവിത്വാ ഗങ്ഗായ വുയ്ഹിംസു. തേസു ഏകോ സമുദ്ദം പാവിസി, ഏകം ദസഭാതികരാജാനോ ഉദകേ കീളമാനാ ലഭിത്വാ ആളിങ്ഗം നാമ മുദിങ്ഗം അകംസു. സമുദ്ദം പന പവിട്ഠം അസുരാ ഗഹേത്വാ ആലമ്ബരം നാമ ഭേരിം കാരേസും. തേ അപരഭാഗേ സക്കേന സങ്ഗാമേ പരാജിതാ തം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു, അഥ നം സക്കോ അത്തനോ അത്ഥായ ഗണ്ഹാപേസി. "ആലമ്ബരമേഘോ വിയ ഥനതീ"തി തം സന്ധായ വദന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉഭോ ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു . "തദാ കരേണുകാ അയം ഉപാസികാ അഹോസി, വാരണോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കക്കടകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൬൮] ൮. ആരാമദൂസകജാതകവണ്ണനാ

യോ വേ സബ്ബസമേതാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ദക്ഖിണാഗിരിജനപദേ അഞ്ഞതരം ഉയ്യാനപാലപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥാ കിര വുത്ഥവസ്സോ ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണാഗിരിജനപദേ ചാരികം ചരി. അഥേകോ ഉപാസകോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ ഉയ്യാനേ നിസീദാപേത്വാ

യാഗുഖജ്ജകേഹി സന്തപ്പേത്വാ ‘‘അയ്യാ, ഉയ്യാനചാരികം ചരിതുകാമാ ഇമിനാ ഉയ്യാനപാലേന സദ്ധിം ചരഥാ’’തി വത്വാ ‘‘അയ്യാനം ഫലാഫലാനി ദദേയ്യാസീ’’തി ഉയ്യാനപാലം ആണാപേസി. ഭിക്ഖൂ ചരമാനാ ഏകം ഛിദ്ദട്ഠാനം ദിസ്വാ ‘‘ഇദം ഠാനം ഛിദ്ദം വിരളരുക്ഖം, കിം നു ഖോ കാരണ’’ന്തി പുച്ഛിംസു. അഥ നേസം ഉയ്യാനപാലോ ആചിക്ഖി - ‘‘ഏകോ കിര ഉയ്യാനപാലപുത്തോ ഉപരോപകേസു ഉദകം ആസിഞ്ചന്തോ ‘മൂലപ്പമാണേന ആസിഞ്ചിസ്സാമീ’തി ഉപ്പാടേത്വാ മൂലപ്പമാണേന ഉദകം ആസിഞ്ചി, തേന തം ഠാനം ഛിദ്ദം ജാത’’ന്തി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ പുബ്ബേപി സോ കുമാരകോ ആരാമദൂസകോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം വിസ്സസേനേ നാമ രഞ്ഞേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഉസ്സവേ ഘുട്ഠേ ഉയ്യാനപാലോ ‘‘ഉസ്സവം കീളിസ്സാമീ’’തി ഉയ്യാനവാസിനോ മക്കടേ ആഹ - ‘‘ഇദം ഉയ്യാനം തുമ്ഹാകം ബഹൂപകാരം , അഹം സത്താഹം ഉസ്സവം കീളിസ്സാമി, തുമ്ഹേ സത്ത ദിവസേ ഉപരോപകേസു ഉദകം ആസിഞ്ചഥാ’’തി. തേ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിംസു. സോ തേസം ചമ്മഘടകേ ദത്വാ പക്കാമി. മക്കടാ ഉദകം ആസിഞ്ചന്താ ഉപരോപകേസു ആസിഞ്ചിംസു. അഥ നേ മക്കടജേട്ഠകോ ആഹ - ‘‘ആഗമേഥ താവ, ഉദകം നാമ സബ്ബകാലം ദുല്ലഭം, തം രക്ഖിതബ്ബം, ഉപരോപകേ ഉപ്പാടേത്വാ മൂലപ്പമാണം ഞത്വാ ദീഘമൂലകേസു ബഹും, രസ്സമൂലകേസു അപ്പം ഉദകം സിഞ്ചിതും വട്ടതീ’’തി. തേ ‘‘സാധൂ’’തി വത്വാ ഏകച്ചേ ഉപരോപകേ ഉപ്പാടേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഏകച്ചേ തേ രോപേത്വാ ഉദകം സിഞ്ചന്തി.

തസ്മിം കാലേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ഏകസ്സ കുലസ്സ പുത്തോ അഹോസി, സോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തേ മക്കടേ തഥാ കരോന്തേ ദിസ്വാ ‘‘കോ തുമ്ഹേ ഏവം കാരേതീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘വാനരജേട്ഠകോ’’തി വുത്തേ ‘‘ജേട്ഠകസ്സ താവ വോ അയം പഞ്ഞാ, തുമ്ഹാകം പന കീദിസീ ഭവിസ്സതീ’’തി തമത്ഥം പകാസേന്തോ ഇമം പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൨. ‘‘യോ വേ സബ്ബസമേതാനം, അഹുവാ സേട്ഠസമ്മതോ;
തസ്സായം ഏദിസീ പഞ്ഞാ, കിമേവ ഇതരാ പജാ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബസമേതാന**ന്തി ഇമേസം സബ്ബേസം സമാനജാതീനം. **അഹുവാ**തി അഹോസി. **കിമേവ ഇതരാ പജാ**തി യാ ഇതരാ ഏതേസു ലാമികാ പജാ, കീദിസാ നു ഖോ തസ്സാ പഞ്ഞാതി.

തസ്സ കഥം സുത്വാ വാനരാ ദുതിയം ഗാഥമാഹംസു -

൯൩. ‘‘ഏവമേവ തുവം ബ്രഹ്മേ, അനഞ്ഞായ വിനിന്ദസി;
കഥം മൂലം അദിസ്വാന, രുക്ഖം ജഞ്ഞാ പതിട്ഠിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രഹ്മേ**തി ആലപനമത്തം. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - ത്വം, ഭോ പുരിസ, കാരണാകാരണം അജാനിത്വാ ഏവമേവ അമ്ഹേ വിനിന്ദസി, രുക്ഖം നാമ ‘‘ഗമ്ഭീരേ പതിട്ഠിതോ വാ ഏസ, ന വാ’’തി മൂലം അനുപ്പാടേത്വാ കഥം ഞാതും സക്കാ, തേന മയം ഉപ്പാടേത്വാ മൂലപ്പമാണേന ഉദകം ആസിഞ്ചാമാതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൪. “നാഹം തുമ്ഹേ വിനിന്ദാമി, യേ ചഞ്ഞേ വാനരാ വനേ;
വിസ്സസേനോവ ഗാരയ്ഹോ, യസ്സത്ഥാ രുക്ഖരോപകാ”തി.

തത്ഥ **വിസ്സസേനോവ ഗാരയ്ഹോ**തി ബാരാണസിരാജാ വിസ്സസേനോയേവ എത്ഥ ഗരഹിതബ്ബോ. **യസ്സത്ഥാ രുക്ഖരോപകാ**തി യസ്സത്ഥായ തുമ്ഹാദിസാ രുക്ഖരോപകാ ജാതാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ വാനരജേട്ഠകോ ആരാമദൂസകകുമാരോ അഹോസി, പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ആരാമദൂസകജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൬൯] ൯. സുജാതജാതകവണ്ണനാ

ന ഹി വണ്ണേന സമ്പന്നാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സുണിസം ധനഞ്ചയസേട്ഠിധീതരം വിസാഖായ കനിട്ഠഭഗിനിം സുജാതം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര മഹന്തേന യസേന അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഘരം പൂരയമാനാ പാവിസി, “മഹാകുലസ്സ ധീതാ അഹ”ന്തി മാനഥദ്ധാ അഹോസി കോധനാ ചണ്ഡീ ഫരുസാ, സസ്സുസസുരസാമികവത്താനി ന കരോതി, ഗേഹജനം തജ്ജേന്തീ പഹരന്തീ ചരതി. അഥേകദിവസം സത്ഥാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി പരിവുതോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ നിസീദി. മഹാസേട്ഠി ധമ്മം സുണന്തോവ ഭഗവന്തം ഉപനിസീദി, തസ്മിം ഖണേ സുജാതാ ദാസകമ്മകരേഹി സദ്ധിം കലഹം കരോതി. സത്ഥാ ധമ്മകഥം ഠപേത്വാ “കിം സദ്ദോ എസോ”തി ആഹ. എസാ, ഭന്തേ, കുലസുണ്ഹാ അഗാരവാ, നേവസ്സാ സസ്സുസസുരസാമികവത്തം അത്ഥി, അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ അഹോരത്തം കലഹം കുരുമാനാ വിചരതീതി. തേന ഹി നം പക്കോസഥാതി. സാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ എകമന്തം അട്ഠാസി.

അഥ നം സത്ഥാ “സത്തിമാ, സുജാതേ, പുരിസസ്സ ഭരിയാ, താസം ത്വം കതരാ”തി പുച്ഛി. “ഭന്തേ, നാഹം സംഖിത്തേന കഥിതസ്സ അത്ഥം ആജാനാമി, വിത്ഥാരേന മേ കഥേഥാ”തി. സത്ഥാ “തേന ഹി ഓഹിതസോതാ സുണോഹീ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“പദുട്ഠചിത്താ അഹിതാനുകമ്പിനീ, അഞ്ഞേസു രത്താ അതിമഞ്ഞതേ പതിം,
ധനേന കീതസ്സ വധായ ഉസ്സുകാ; യാ എവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
വധകാ ച ഭരിയാതി ച സാ പവുച്ചതി. [൧]

“യം ഇത്ഥിയാ വിന്ദതി സാമികോ ധനം, സിപ്പം വണിജ്ജഞ്ച കസിം അധിട്ഠഹം,
അപ്പമ്പി തസ്സ അപഹാതുമിച്ഛതി; യാ എവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
ചോരീ ച **ഭരിയാ**തി ച സാ പവുച്ചതി. [൨]

“അകമ്മകാമാ അലസാ മഹഗ്ഘസാ, ഫരുസാ ച ചണ്ഡീ ച ദുരുത്തവാദിനീ,

ഉട്ഠായകാനം അഭിഭുയ്യ വത്തതി; യാ ഏവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
അയ്യാ ച ഭരിയാതി ച സാ പവുച്ചതി. [൩]

“യാ സബ്ബദാ ഹോതി ഹിതാനുകമ്പിനീ, മാതാവ പുത്തം അനുരക്ഖതേ പതിം,
തതോ ധനം സമ്ഭതമസ്സ രക്ഖതി; യാ ഏവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
മാതാ ച **ഭരിയാ**തി ച സാ പവുച്ചതി. [൪]

“യഥാപി ജേട്ഠാ ഭഗിനീ കനിട്ഠകാ, സഗാരവാ ഹോതി സകമ്ഹി സാധികേ,
ഹിരീമനാ ഭത്തു വസാനുവത്തിനീ; യാ ഏവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
ഭഗിനീ ച ഭരിയാതി ച സാ പവുച്ചതി. [൫]

“യാചീധ ദിസ്വാന പതിം പമോദതി, സഖീ സഖാരംവ ചിരസ്സമാഗതം,
കോലേയ്യകാ സീലവതീ പതിബ്ബതാ; യാ ഏവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
സഖീ ച ഭരിയാതി ച സാ പവുച്ചതി. [൬]

“അക്കുദ്ധസന്താ വധദണ്ഡതജ്ജിതാ, അദുട്ഠചിത്താ പതിനോ തിതിക്ഖതി,
അക്കോധനാ ഭത്തു വസാനുവത്തിനീ; യാ ഏവരൂപാ പുരിസസ്സ ഭരിയാ,
ദാസീ ച ഭരിയാതി ച സാ പവുച്ചതി”. (അം॰ നി॰ ൭.൬൩); [൭]

ഇമാ ഖോ, സുജാതേ, പുരിസസ്സ സത്ത ഭരിയാ. താസു വധകസമാ ചോരീസമാ അയ്യസമാതി ഇമാ തിസ്സോ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തി, ഇതരാ ചതസ്സോ നിമ്മാനരതിദേവലോകേ.

“യാചീധ ഭരിയാ വധകാതി വുച്ചതി, ചോരീതി അയ്യാതി ച യാ പവുച്ചതി;
ദുസ്സീലരൂപാ ഫരുസാ അനാദരാ, കായസ്സ ഭേദാ നിരയം വജന്തി താ.

“യാചീധ മാതാ ഭഗിനീ സഖീതി ച, ദാസീതി ഭരിയാതി ച യാ പവുച്ചതി;
സീലേ ഠിതത്താ ചിരരത്തസംവുതാ, കായസ്സ ഭേദാ സുഗതിം വജന്തി താ”തി. (അം॰ നി॰ ൭.൬൩);

ഏവം സത്ഥരി ഇമാ സത്ത ഭരിയാ ദസ്സേന്തേയേവ സുജാതാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. “സുജാതേ, ത്വം ഇമാസം സത്തന്നം ഭരിയാനം കതരാ”തി വുത്തേ “ദാസിസമാ അഹം, ഭന്തേ”തി വത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ഖമാപേസി. ഇതി സത്ഥാ സുജാതം ഘരസുണ്ഹം ഏകോവാദേനേവ ദമേത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്തേ ദസ്സിതേ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. ധമ്മസഭായമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖൂ, സത്ഥു ഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, ഏകോവാദേനേവ സത്ഥാ സുജാതം ഘരസുണ്ഹം ദമേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി

വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മയാ സുജാതാ ഏകോവാദേനേവ ദമിതാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ മാതാ കോധനാ അഹോസി ചണ്ഡാ ഫരുസാ അക്കോസികാ പരിഭാസികാ. സോ മാതു ഓവാദം ദാതുകാമോപി “അവത്ഥുകം കഥേതും ന യുത്ത”ന്തി തസ്സാ അനുസാസനത്ഥം ഏകം ഉപമം ഓലോകേന്തോ ചരതി. അഥേകദിവസം ഉയ്യാനം അഗമാസി, മാതാപി പുത്തേന സദ്ധിംയേവ അഗമാസി . അഥ അന്തരാമഗ്ഗേ കികീ സകുണോ വിരവി, ബോധിസത്തപരിസാ തം സദ്ദം സുത്വാ കണ്ണേ പിദഹിത്വാ “അമ്ഭോ, ചണ്ഡവാചേ ഫരുസവാചേ മാ സദ്ദമകാസീ”തി ആഹ. ബോധിസത്തേ പന നാടകപരിവാരിതേ മാതരാ സദ്ധിം ഉയ്യാനേ വിചരന്തേ ഏകസ്മിം സുപുപ്ഫിതസാലരുക്ഖേ നിലീനാ ഏകാ കോകിലാ മധുരേന സരേന വസ്സി. മഹാജനോ തസ്സാ സദ്ദേന സമ്മത്തോ ഹുത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “സണ്ഹവാചേ സഖിലവാചേ മുദുവാചേ വസ്സ വസ്സാ”തി ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ ഓഹിതസോതോ ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി.

അഥ മഹാസത്തോ താനി ദ്വേ കാരണാനി ദിസ്വാ “ഇദാനി മാതരം സഞ്ഞാപേതും സക്ഖിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “അമ്മ, അന്തരാമഗ്ഗേ കികീസദ്ദം സുത്വാ മഹാജനോ ‘മാ സദ്ദമകാസി , മാ സദ്ദമകാസീ’തി കണ്ണേ പിദഹി, ഫരുസവാചാ നാമ ന കസ്സചി പിയാ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൭൧. “ന ഹി വണ്ണേന സമ്പന്നാ, മഞ്ജുകാ പിയദസ്സനാ;
ഖരവാചാ പിയാ ഹോന്തി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച.

൭൨. “നനു പസ്സസിമം കാളിം, ദുബ്ബണ്ണം തിലകാഹതം;
കോകിലം സണ്ഹഭാണേന, ബഹൂനം പാണിനം പിയം.

൭൩. “തസ്മാ സഖിലവാചസ്സ, മന്തഭാണീ അനുദ്ധതോ;
അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ദീപേതി, മധുരം തസ്സ ഭാസിത”ന്തി.

താസം അയമത്ഥോ - അമ്മ, ഇമേ സത്താ പിയങ്ഗുസാമാദിനാ സരീരവണ്ണേന സമന്നാഗതാ കഥാനിഗ്ഘോസസ്സ മധുരതായ **മഞ്ജുകാ,** അഭിരൂപതായ **പിയദസ്സനാ** സമാനാപി അന്തമസോ മാതാപിതരോപി അക്കോസപരിഭാസാദിവസേന പവത്തായ ഖരവാചായ സമന്നാഗതത്താ **ഖരവാചാ** ഇമസ്മിഞ്ച പരസ്മിഞ്ച ലോകേ പിയാ നാമ ന ഹോന്തി അന്തരാമഗ്ഗേ ഖരവാചാ കികീ വിയ, സണ്ഹഭാണിനോ പന മട്ഠായ മധുരായ വാചായ സമന്നാഗതാ വിരൂപാപി പിയാ ഹോന്തി. തേന തം വദാമി - നനു പസ്സസി ത്വം ഇമം കാളിം ദുബ്ബണ്ണം സരീരവണ്ണതോപി കാളതരേഹി തിലകേഹി ആഹതം കോകിലം, യാ ഏവം ദുബ്ബണ്ണാ സമാനാപി സണ്ഹഭാസനേന ബഹൂനം പിയാ ജാതാ. ഇതി യസ്മാ ഖരവാചോ സത്തോ ലോകേ മാതാപിതൂനമ്പി അപ്പിയോ, തസ്മാ ബഹുജനസ്സ പിയഭാവം ഇച്ഛന്തോ പോസോ സഖിലവാചോ സണ്ഹമട്ഠമുദുവാചോ അസ്സ. പഞ്ഞാസങ്ഖാതായ മന്തായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വചനതോ **മന്തഭാണീ,** വിനാ ഉദ്ധച്ചേന പമാണയുത്തസ്സേവ കഥനതോ **അനുദ്ധതോ**. യോ ഹി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ

പാളിഞ്ച അത്ഥഞ്ച ദീപേതി, തസ്സ ഭാസിതം കാരണസന്നിസ്സിതം കത്വാ പരം അനക്കോസേത്വാ കഥിതതായ മധുരന്തി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമാഹി തീഹി ഗാഥാഹി മാതു ധമ്മം ദേസേത്വാ മാതരം സഞ്ഞാപേസി, സാ തതോ പട്ഠായ ആചാരസമ്പന്നാ അഹോസി. ബോധിസത്തോപി മാതരം ഏകോവാദേന നിബ്ബിസേവനം കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മാതാ സുജാതാ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സുജാതജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൭൦] ൧൦. ഉലൂകജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബേഹി കിര ഞാതീഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാകോലൂകകലഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ കാകാ ദിവാ ഉലൂകേ ഖാദന്തി, ഉലൂകാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനതോ പട്ഠായ തത്ഥ തത്ഥ സയിതാനം കാകാനം സീസാനി ഛിന്ദിത്വാ തേ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി. അഥേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ജേതവനപച്ചന്തേ ഏകസ്മിം പരിവേണേ വസന്തസ്സ സമ്മജ്ജനകാലേ രുക്ഖതോ പതിതാനി സത്തട്ഠനാളിമത്താനിപി ബഹുതരാനിപി കാകസീസാനി ഛഡ്ഡേതബ്ബാനി ഹോന്തി. സോ തമത്ഥം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, അമുകസ്സ കിര ഭിക്ഖുനോ വസനട്ഠാനേ ദിവസേ ദിവസേ ഏത്തകാനി നാമ കാകസീസാനി ഛഡ്ഡേതബ്ബാനി ഹോന്തീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛി, ഭിക്ഖൂ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വത്വാ ‘‘കദാ പട്ഠായ പന, ഭന്തേ, കാകാനഞ്ച ഉലൂകാനഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം വേരം ഉപ്പന്ന’’ന്തി പുച്ഛിംസു, സത്ഥാ ‘‘പഠമകപ്പികകാലതോ പട്ഠായാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ പഠമകപ്പികാ മനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ ഏകം അഭിരൂപം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം ആചാരസമ്പന്നം സബ്ബാകാരപരിപുണ്ണം പുരിസം ഗഹേത്വാ രാജാനം കരിംസു, ചതുപ്പദാപി സന്നിപതിത്വാ ഏകം സീഹം രാജാനം അകംസു, മഹാസമുദ്ദേ മച്ഛാ ആനന്ദം നാമ മച്ഛം രാജാനം അകംസു. തതോ സകുണഗണാ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകസ്മിം പിട്ഠിപാസാണേ സന്നിപതിത്വാ ‘‘മനുസ്സേസു രാജാ പഞ്ഞായതി, തഥാ ചതുപ്പദേസു ചേവ മച്ഛേസു ച. അമ്ഹാകം പനന്തരേ രാജാ നാമ നത്ഥി, അപ്പതിസ്സവാസോ നാമ ന വട്ടതി, അമ്ഹാകമ്പി രാജാനം ലദ്ധും വട്ടതി, ഏകം രാജട്ഠാനേ ഠപേതബ്ബയുത്തകം ജാനാഥാ’’തി. തേ താദിസം സകുണം ഓലോകയമാനാ ഏകം ഉലൂകം രോചേത്വാ ‘‘അയം നോ രുച്ചതീ’’തി ആഹംസു. അഥേകോ സകുണോ സബ്ബേസം അജ്ഝാസയഗ്ഗഹണത്ഥം തിക്ഖത്തും സാവേസി. തസ്സ സാവേന്തസ്സ ദ്വേ സാവനാ അധിവാസേത്വാ തതിയസാവനായ ഏകോ കാകോ ഉട്ഠായ ‘‘തിട്ഠ താവേതസ്സ ഇമസ്മിം രാജാഭിസേകകാലേ ഏവരൂപം മുഖം ഭവതി, കുദ്ധസ്സ കീദിസം ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ ഹി കുദ്ധേന ഓലോകിതാ മയം തത്തകപാലേ പക്ഖിത്തലോണം വിയ തത്ഥ തത്ഥേവ ഭിജ്ജിസ്സാമ, ഇമം രാജാനം കാതും മയ്ഹം ന രുച്ചതീ’’തി ഇമമത്ഥം പകാസേതും പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൯. “സബ്ബേഹി കിര ഞാതീഹി, കോസിയോ ഇസ്സരോ കതോ;
സചേ ഞാതീഹനുഞ്ഞാതോ, ഭണേയ്യാഹം ഏകവാചിക”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യാ ഏസാ സാവനാ വത്തതി, തം സുത്വാ വദാമി. സബ്ബേഹി കിര ഇമേഹി സമാഗതേഹി ഞാതീഹി അയം കോസിയോ രാജാ കതോ. സചേ പനാഹം ഞാതീഹി അനുഞ്ഞാതോ ഭവേയ്യം, ഏത്ഥ വത്തബ്ബം ഏകവാചികം കിഞ്ചി ഭണേയ്യന്തി.

അഥ നം അനുജാനന്താ സകുണാ ദുതിയം ഗാഥമാഹംസു -

൨൦. “ഭണ സമ്മ അനുഞ്ഞാതോ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച കേവലം;
സന്തി ഹി ദഹരാ പക്ഖീ, പഞ്ഞവന്തോ ജുതിന്ധരാ”തി.

തത്ഥ **ഭണ, സമ്മ, അനുഞ്ഞാതോ**തി, സമ്മ, വായസ ത്വം അമ്ഹേഹി സബ്ബേഹി അനുഞ്ഞാതോ, യം തേ ഭണിതബ്ബം, തം ഭണ. **അത്ഥം ധമ്മഞ്ച കേവല**ന്തി ഭണന്തോ ച കാരണഞ്ചേവ പവേണിആഗതഞ്ച വചനം അമുഞ്ചിത്വാ ഭണ. **പഞ്ഞവന്തോ ജുതിന്ധരാ**തി പഞ്ഞാസമ്പന്നാ ചേവ ഞാണോഭാസധരാ ച ദഹരാപി പക്ഖിനോ അത്ഥിയേവ.

സോ ഏവം അനുഞ്ഞാതോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൧. “ന മേ രുച്ചതി ഭദ്ദം വോ, ഉലൂകസ്സാഭിസേചനം;
അക്കുദ്ധസ്സ മുഖം പസ്സ, കഥം കുദ്ധോ കരിസ്സതീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദം തുമ്ഹാകം ഹോതു, യം പനേതം തിക്ഖത്തും സാവനവാചായ ഉലൂകസ്സ അഭിസേചനം കരീയതി, ഏതം മയ്ഹം ന രുച്ചതി. ഏതസ്സ ഹി ഇദാനി തുട്ഠചിത്തസ്സ അക്കുദ്ധസ്സ മുഖം പസ്സഥ, കുദ്ധോ പനായം കഥം കരിസ്സതീതി ന ജാനാമി, സബ്ബഥാപി ഏതം മയ്ഹം ന രുച്ചതീതി.

സോ ഏവം വത്വാ “മയ്ഹം ന രുച്ചതി, മയ്ഹം ന രുച്ചതീ”തി വിരവന്തോ ആകാസേ ഉപ്പതി, ഉലൂകോപി നം ഉട്ഠായ അനുബന്ധി. തതോ പട്ഠായ തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം വേരം ബന്ധിംസു. സകുണാ സുവണ്ണഹംസം രാജാനം കത്വാ പക്കമിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. “തദാ രജ്ജേ അഭിസിത്തഹംസപോതോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഉലൂകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

പദുമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പദുമം മുദുപാണീ ച, പലോഭനം പനാദകം;
ഖുരപ്പം സിന്ധവഞ്ചേവ, കക്കടാ, രാമദൂസകം;
സുജാതം ഉലൂകം ദസ.

௬. ഉദപാനവഗ്ഗോ

[൨൭൧] ൧. ഉദപാനദൂസകജാതകവണ്ണനാ

ആരഞ്ഞികസ്സ ഇസിനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉദപാനദൂസകസിങ്ഗാലം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സിങ്ഗാലോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പാനീയഉദപാനം ഉച്ചാരപസ്സാവകരണേന ദൂസേത്വാ പക്കാമി. അഥ നം ഏകദിവസം ഉദപാനസമീപം ആഗതം സാമണേരാ ലേഡ്ഡൂഹി പഹരിത്വാ കിലമേസും, സോ തതോ പട്ഠായ തം ഠാനം പുന നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസി. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം ഞത്വാ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ഉദപാനദൂസകസിങ്ഗാലോ കിര സാമണേരേഹി കിലമിതകാലതോ പട്ഠായ പുന നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ സിങ്ഗാലോ ഉദപാനദൂസകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ഇദമേവ ഇസിപതനം അയമേവ ഉദപാനോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഇസിഗണപരിവുതോ ഇസിപതനേ വാസം കപ്പേസി. തദാ ഏകോ സിങ്ഗാലോ ഇദമേവ ഉദപാനം ദൂസേത്വാ പക്കമതി. അഥ നം ഏകദിവസം താപസാ പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ഏകേനുപായേന ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ആനയിംസു. ബോധിസത്തോ സിങ്ഗാലേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൬൧. ''ആരഞ്ഞികസ്സ ഇസിനോ, ചിരരത്തതപസ്സിനോ;
കിച്ഛാകതം ഉദപാനം, കഥം സമ്മ അവാഹയീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - അരഞ്ഞേ വസനതായ **ആരഞ്ഞികസ്സ,** ഏസിതഗുണത്താ **ഇസിനോ,** ചിരരത്തം തപം നിസ്സായ വുത്ഥത്താ **ചിരരത്തതപസ്സിനോ** **കിച്ഛാകതം** കിച്ഛേന ദുക്ഖേന നിപ്ഫാദിതം ഉദപാനം **കഥം** കിമത്ഥായ **സമ്മ** സിങ്ഗാല, ത്വം **അവാഹയി** മുത്തകരീസേന അജ്ഝോത്ഥരി ദൂസേസി, തം വാ മുത്തകരീസം ഏത്ഥ അവാഹയി പാതേസീതി.

തം സുത്വാ സിങ്ഗാലോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൨. ''ഏസ ധമ്മോ സിങ്ഗാലാനം, യം പിത്വാ ഓഹദാമസേ;
പിതുപിതാമഹം ധമ്മോ, ന തം ഉജ്ഝാതുമരഹസീ''തി.

തത്ഥ **ഏസ ധമ്മോ**തി ഏസ സഭാവോ. **യം പിത്വാ ഓഹദാമസേ**തി, സമ്മ, യം മയം യത്ഥ പാനീയം പിവാമ, തമേവ ഊഹദാമപി ഓമുത്തേമപി, ഏസ അമ്ഹാകം സിങ്ഗാലാനം ധമ്മോതി ദസ്സേതി. **പിതുപിതാമഹ**ന്തി പിതൂനഞ്ച പിതാമഹാനഞ്ച നോ ഏസ ധമ്മോ. **ന തം ഉജ്ഝാതുമരഹസീ**തി തം അമ്ഹാകം പവേണിആഗതം ധമ്മം സഭാവം ത്വം ഉജ്ഝാതും ന അരഹസി, ന യുത്തം തേ ഏത്ഥ കുജ്ഝിതുന്തി.

അഥസ്സ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൩. ''യേസം വോ ഏദിസോ ധമ്മോ, അധമ്മോ പന കീദിസോ;
മാ വോ ധമ്മം അധമ്മം വാ, അദ്ദസാമ കുദാചന''ന്തി.

തഥ **മാ വോ**തി തുമ്ഹാകം ധമ്മം വാ അധമ്മം വാ ന മയം കദാചി അദ്ദസാമാതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ “മാ പുന ആഗച്ഛാ”തി ആഹ. സോ തതോ പട്ഠായ പുന നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ഉദപാനദൂസകോ അയമേവ സിങ്ഗാലോ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഉദപാനദൂസകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൭൨] ൨. ബ്യഗ്ഘജാതകവണ്ണനാ

യേന മിത്തേന സംസഗ്ഗാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. കോകാലികവത്ഥു തേരസകനിപാതേ **തക്കാരിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൪ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. കോകാലികോ പന “സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ ഗഹേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ”തി കോകാലികരട്ഠതോ ജേതവനം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഥേരേ ഉപസങ്കമിത്വാ “ആവുസോ, കോകാലികരട്ഠവാസിനോ മനുസ്സാ തുമ്ഹേ പക്കോസന്തി, ഏഥ ഗച്ഛാമാ”തി ആഹ. “ഗച്ഛ ത്വം, ആവുസോ, ന മയം ആഗച്ഛാമാ”തി. സോ ഥേരേഹി പടിക്ഖിത്തോ സയമേവ അഗമാസി. അഥ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, കോകാലികോ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേഹി സഹാപി വിനാപി വത്തിതും ന സക്കോതി, സംയോഗമ്പി ന സഹതി, വിയോഗമ്പി ന സഹതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി കോകാലികോ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേഹി നേവ സഹ, ന വിനാ വത്തിതും സക്കോതീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ വിമാനതോ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം വനപ്പതിജേട്ഠകേ അഞ്ഞാ രുക്ഖദേവതാ വസതി. തസ്മിം വനസണ്ഡേ സീഹോ ച ബ്യഗ്ഘോ ച വസന്തി. തേസം ഭയേന കോചി തത്ഥ ന ഖേത്തം കരോതി, ന രുക്ഖം ഛിന്ദതി, നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. തേ പന സീഹബ്യഗ്ഘാ നാനപ്പകാരേ മിഗേ വധിത്വാ ഖാദന്തി, ഖാദിതാവസേസം തത്ഥേവ പഹായ ഗച്ഛന്തി. തേന സോ വനസണ്ഡോ അസുചികുണപഗന്ധോ ഹോതി. അഥ ഇതരാ രുക്ഖദേവതാ അന്ധബാലാ കാരണാകാരണം അജാനമാനാ ഏകദിവസം ബോധിസത്തം ആഹ - “സമ്മ, ഏതേ നോ സീഹബ്യഗ്ഘേ നിസ്സായ വനസണ്ഡോ അസുചികുണപഗന്ധോ ജാതോ, അഹം ഏതേ പലാപേമീ”തി. ബോധിസത്തോ “സമ്മ, ഇമേ ദ്വേ നിസ്സായ അമ്ഹാകം വിമാനാനി രക്ഖിയന്തി, ഏതേസു പലായന്തേസു വിമാനാനി നോ വിനസ്സിസ്സന്തി, സീഹബ്യഗ്ഘാനം പദം അപസ്സന്താ മനുസ്സാ സബ്ബം വനം ഛിന്ദിത്വാ ഏകങ്ഗണം കത്വാ ഖേത്താനി കരിസ്സന്തി, മാ തേ ഏവം രുച്ചീ”തി വത്വാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൧൩൮. “യേന മിത്തേന സംസഗ്ഗാ, യോഗക്ഖേമോ വിഹിയ്യതി;
പുബ്ബേവജ്ഝാഭവം തസ്സ, രക്ഖേ അക്ഖീവ പണ്ഡിതോ.

൯൦. "യേന മിത്തേന സംസഗ്ഗാ, യോഗക്ഖേമോ പവഡ്ഢതി;
കരേയ്യത്തസമം വുത്തിം, സബ്ബകിച്ചേസു പണ്ഡിതോ"തി.

തത്ഥ **യേന മിത്തേന സംസഗ്ഗാ**തി യേന പാപമിത്തേന സദ്ധിം സംസഗ്ഗഹേതു സംസഗ്ഗകാരണാ, യേന സദ്ധിം ദസ്സനസംസഗ്ഗോ സവനസംസഗ്ഗോ കായസംസഗ്ഗോ സമുല്ലപനസംസഗ്ഗോ പരിഭോഗസംസഗ്ഗോതി ഇമസ്സ പഞ്ചവിധസ്സ സംസഗ്ഗസ്സ കതത്താതി അത്ഥോ. **യോഗക്ഖേമോ**തി കായചിത്തസുഖം. തഞ്ഹി ദുക്ഖയോഗതോ ഖേമത്താ ഇധ യോഗക്ഖേമോതി അധിപ്പേതം. **വിഹിയ്യതീ**തി പരിഹായതി. **പുബ്ബേവജ്ഝാഭവം തസ്സ, രക്ഖേ അക്ഖീവ പണ്ഡിതോ**തി തസ്സ പാപമിത്തസ്സ അജ്ഝാഭവം തേന അഭിഭവിതബ്ബം അത്തനോ ലാഭയസജീവിതം, യഥാ നം സോ ന അജ്ഝാഭവതി, തഥാ പഠമതരമേവ അത്തനോ അക്ഖീ വിയ പണ്ഡിതോ പുരിസോ രക്ഖേയ്യ.

ദുതിയഗാഥായ **യേനാ**തി യേന കല്യാണമിത്തേന സഹ സംസഗ്ഗകാരണാ. **യോഗക്ഖേമോ പവഡ്ഢതീ**തി കായചിത്തസുഖം വഡ്ഢതി. **കരേയ്യത്തസമം വുത്തി**ന്തി തസ്സ കല്യാണമിത്തസ്സ സബ്ബകിച്ചേസു പണ്ഡിതോ പുരിസോ യഥാ അത്തനോ ജീവിതവുത്തിഞ്ച ഉപഭോഗപരിഭോഗവുത്തിഞ്ച കരോതി, ഏവമേതം സബ്ബം കരേയ്യ, അധികമ്പി കരേയ്യ, ഹീനം പന ന കരേയ്യാതി.

ഏവം ബോധിസത്തേന കാരണേ കഥിതേപി സാ ബാലദേവതാ അനുപധാരേത്വാ ഏകദിവസം ഭേരവരൂപാരമ്മണം ദസ്സേത്വാ തേ സീഹബ്യഗ്ഘേ പലാപേസി. മനുസ്സാ തേസം പദവലഞ്ജം അദിസ്വാ "സീഹബ്യഗ്ഘാ അഞ്ഞം വനസണ്ഡം ഗതാ"തി ഞത്വാ വനസണ്ഡസ്സ ഏകപസ്സം ഛിന്ദിംസു. ദേവതാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "അഹം, സമ്മ, തവ വചനം അകത്വാ തേ പലാപേസിം, ഇദാനി തേസം ഗതഭാവം ഞത്വാ മനുസ്സാ വനസണ്ഡം ഛിന്ദന്തി, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ"ന്തി വത്വാ "ഇദാനി തേ അസുകവനസണ്ഡേ നാമ വസന്തി, ഗന്ത്വാ തേ ആനേഹീ"തി വുത്താ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം പുരതോ ഠത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൧. "ഏഥ ബ്യഗ്ഘാ നിവത്തവ്ഹോ, പച്ചുപേഥ മഹാവനം;
മാ വനം ഛിന്ദി നിബ്യഗ്ഘം, ബ്യഗ്ഘാ മാഹേസു നിബ്ബനാ"തി.

തത്ഥ **ബ്യഗ്ഘാ**തി ഉഭോപി തേ ബ്യഗ്ഘനാമേനേവാലപന്തീ ആഹ. **നിവത്തവ്ഹോ**തി നിവത്തഥ. **പച്ചുപേഥ മഹാവന**ന്തി തം മഹാവനം പച്ചുപേഥ പുന ഉപഗച്ഛഥ, അയമേവ വാ പാഠോ. **മാ വനം ഛിന്ദി നിബ്യഗ്ഘ**ന്തി അമ്ഹാകം വസനകവനസണ്ഡം ഇദാനി തുമ്ഹാകം അഭാവേന നിബ്യഗ്ഘം മനുസ്സാ മാ ഛിന്ദിംസു. **ബ്യഗ്ഘാ മാഹേസു നിബ്ബനാ**തി തുമ്ഹാദിസാ ച ബ്യഗ്ഘരാജാനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനാ പലായിതത്താ നിബ്ബനാ വസനട്ഠാനഭൂതേന വനേന വിരഹിതാ മാ അഹേസും. തേ ഏവം തായ ദേവതായ യാചിയമാനാപി "ഗച്ഛ ത്വം, ന മയം ആഗമിസ്സാമാ"തി പടിക്ഖിപിംസുയേവ. ദേവതാ ഏകികാവ വനസണ്ഡം പച്ചാഗഞ്ഛി. മനുസ്സാപി കതിപാഹേനേവ സബ്ബം വനം ഛിന്ദിത്വാ ഖേത്താനി കരിത്വാ കസികമ്മം കരിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അപണ്ഡിതാ ദേവതാ കോകാലികോ അഹോസി,

സീഹോ സാരിപുത്തോ, ബ്യഗ്ഘോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, പണ്ഡിതദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ബ്യഗ്ഘജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൭൩] ൩. കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ

കോ നു ഉദ്ധിതഭത്തോവാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജസ്സ ദ്വിന്നം മഹാമത്താനം കലഹവൂപസമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ദുകനിപാതേ കഥിതമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ഗങ്ഗാതീരേ അസ്സമപദം മാപേത്വാ തത്ഥ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ വാസം കപ്പേസി. ഇമസ്മിം കിര ജാതകേ ബോധിസത്തോ പരമമജ്ഝത്തോ അഹോസി, ഉപേക്ഖാപാരമിം പൂരേസി. തസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസിന്നസ്സ ഏകോ പഗബ്ഭോ ദുസ്സീലോ മക്കടോ ആഗന്ത്വാ കണ്ണസോതേസു അങ്ഗജാതേന സലാകപവേസനകമ്മം കരോതി, ബോധിസത്തോ അവാരേത്വാ മജ്ഝത്തോ ഹുത്വാ നിസീദതിയേവ. അഥേകദിവസം ഏകോ കച്ഛപോ ഉദകാ ഉത്തരിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ മുഖം വിവരിത്വാ ആതപം തപ്പന്തോ നിദ്ദായതി. തം ദിസ്വാ സോ ലോലവാനരോ തസ്സ മുഖേ സലാകപവേസനകമ്മം അകാസി. അഥസ്സ കച്ഛപോ പബുജ്ഝിത്വാ അങ്ഗജാതം സമുഗ്ഗേ പക്ഖിപന്തോ വിയ ഡംസി, ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. വേദനം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ''കോ നു ഖോ മം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചേയ്യ, കസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''അഞ്ഞോ മം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചേതും സമത്ഥോ നത്ഥി അഞ്ഞത്ര താപസേന, തസ്സേവ സന്തികം മയാ ഗന്തും വട്ടതീ''തി കച്ഛപം ദ്വീഹി ഹത്ഥേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ബോധിസത്തോ തേന ദുസ്സീലമക്കടേന സദ്ധിം ദവം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൬൭. ''കോ നു ഉദ്ധിതഭത്തോവ, പൂരഹത്ഥോവ ബ്രാഹ്മണോ;
കഹം നു ഭിക്ഖം അചരി, കം സദ്ധം ഉപസങ്കമീ''തി.

തത്ഥ **കോ നു ഉദ്ധിതഭത്തോവാ**തി കോ നു ഏസ വഡ്ഢിതഭത്തോ വിയ, ഏകം വഡ്ഢിതഭത്തം ഭത്തപൂരപാതിം ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ വിയ കോ നു ഏസോ ആഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **പൂരഹത്ഥോവ ബ്രാഹ്മണോ**തി കത്തികമാസേ വാചനകം ലഭിത്വാ പൂരഹത്ഥോ ബ്രാഹ്മണോ വിയ ച കോ നു ഖോ ഏസോതി വാനരം സന്ധായ വദതി. **കഹം നു ഭിക്ഖം അചരീ**തി, ഭോ വാനര, കസ്മിം പദേസേ അജ്ജ ത്വം ഭിക്ഖം അചരി. **കം സദ്ധം ഉപസങ്കമീ**തി കതരം നാമ പുബ്ബപേതേ ഉദ്ദിസ്സ കതം സദ്ധഭത്തം, കതരം വാ സദ്ധം പുഗ്ഗലം ത്വം ഉപസങ്കമി, കുതോ തേ അയം ദേയ്യധമ്മോ ലദ്ധോതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ ദുസ്സീലവാനരോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൮. ''അഹം കപിസ്മി ദുമ്മേധോ, അനാമാസാനി ആമസിം;
ത്വം മം മോചയ ഭദ്ദം തേ, മുത്തോ ഗച്ഛേയ്യ പബ്ബത''ന്തി.

തത്ഥ **അഹം കപിസ്മി ദുമ്മേധോ**തി ഭദ്ദം തേ അഹം അസ്മി ദുമ്മേധോ ചപലചിത്തോ മക്കടോ. **അനാമാസാനി ആമസി**ന്തി അനാമസിതബ്ബട്ഠാനാനി ആമസിം. **ത്വം മം മോചയ ഭദ്ദം തേ**തി ത്വം ദയാലു അനുകമ്പകോ മം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചേഹി, **ഭദ്ദം** തേ ഹോതു. **മുത്തോ ഗച്ഛേയ്യ പബ്ബത**ന്തി സോഹം തവാനുഭാവേന ഇമമ്ഹാ ബ്യസനാ മുത്തോ പബ്ബതമേവ ഗച്ഛേയ്യം, ന തേ പുന ചക്ഖുപഥേ അത്താനം ദസ്സേയ്യന്തി.

ബോധിസത്തോ തസ്മിം കാരുഞ്ഞേന കച്ഛപേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ന്നൻ.''കച്ഛപാ കസ്സപാ ഹോന്തി, കോണ്ഡഞ്ഞാ ഹോന്തി മക്കടാ;
മുഞ്ച കസ്സപ കോണ്ഡഞ്ഞം, കതം മേഥുനകം തയാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - കച്ഛപാ നാമ കസ്സപഗോത്താ ഹോന്തി, മക്കടാ കോണ്ഡഞ്ഞഗോത്താ, കസ്സപകോണ്ഡഞ്ഞാനഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവാഹവിവാഹസമ്ബന്ധോ അത്ഥി. അദ്ധാ തയിദം ലോലേന ദുസ്സീലമക്കടേന തയാ സദ്ധിം, തയാ ച ദുസ്സീലേന ഇമിനാ മക്കടേന സദ്ധിം ഗോത്തസദിസതാസങ്ഖാതസ്സ മേഥുനധമ്മസ്സ അനുച്ഛവികം ദുസ്സീല്യകമ്മസങ്ഖാതമ്പി മേഥുനകം കതം, തസ്മാ **മുഞ്ച, കസ്സപ, കോണ്ഡഞ്ഞ**ന്തി.

കച്ഛപോ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ കാരണേന പസന്നോ വാനരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഞ്ചി. മക്കടോ മുത്തമത്തോവ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പലാതോ, പുന തം ഠാനം നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസി. കച്ഛപോപി ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കച്ഛപവാനരാ ദ്വേ മഹാമത്താ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കച്ഛപജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൭൪] ൪. ലോലജാതകവണ്ണനാ

കായം ബലാകാ സിഖിനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ധമ്മസഭം ആനീതം സത്ഥാ ''ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ലോലോ, പുബ്ബേപി ലോലോയേവ, ലോലതായേവ ച ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, തം നിസ്സായ പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ വസനട്ഠാനാ പരിബാഹിരാ അഹേസു''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ മഹാനസേ ഭത്തകാരകോ പുഞ്ഞത്ഥായ നീളപച്ഛിം ഠപേസി. തദാ ബോധിസത്തോ പാരാവതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി. അഥേകോ ലോലകാകോ മഹാനസമത്ഥകേന ഗച്ഛന്തോ നാനപ്പകാരം മച്ഛമംസവികതിം ദിസ്വാ പിപാസാഭിഭൂതോ ''കം നു ഖോ നിസ്സായ സക്കാ ഭവേയ്യം ഓകാസം ലദ്ധു''ന്തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ ''ഇമം നിസ്സായ സക്കാ''തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ തസ്സ ഗോചരായ അരഞ്ഞഗമനകാലേ പിട്ഠിതോ

പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി. അഥ നം ബോധിസത്തോ “മയം ഖോ, കാക, അഞ്ഞഗോചരാ, ത്വമ്പി അഞ്ഞഗോചരോ, കിം നു ഖോ മം അനുബന്ധസീ”തി ആഹ. “തുമ്ഹാകം, സാമി, കിരിയാ മയ്ഹം രുച്ചതി, അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി സമാനഗോചരോ ഹുത്വാ തുമ്ഹേ ഉപട്ഠാതും ഇച്ഛാമീ”തി. ബോധിസത്തോ സമ്പടിച്ഛി. സോ തേന സദ്ധിം ഗോചരഭൂമിയം ഏകഗോചരം ചരന്തോ വിയ ഓസക്കിത്വാ ഗോമയരാസിം വിദ്ധംസേത്വാ പാണകേ ഖാദിത്വാ കുച്ഛിപൂരം കത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ “തുമ്ഹേ ഏത്തകം കാലം ചരഥേവ, നനു ഭോജനേ നാമ പമാണം ഞാതും വട്ടതി, ഏഥ നാതിസായമേവ ഗച്ഛാമാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തം ആദായ വസനട്ഠാനം അഗമാസി. ഭത്തകാരകോ “അമ്ഹാകം പാരാവതോ സഹായം ഗഹേത്വാ ആഗതോ”തി കാകസ്സാപി ഏകം ഥുസപച്ഛിം ഠപേസി. കാകോപി ചതൂഹപഞ്ചാഹം തേനേവ നീഹാരേന വസി.

അഥേകദിവസം സേട്ഠിനോ ബഹുമച്ഛമംസം ആഹരിയിത്ഥ, കാകോ തം ദിസ്വാ ലോഭാഭിഭൂതോ പച്ചൂസകാലതോ പട്ഠായ നിത്ഥുനന്തോ നിപജ്ജി. അഥ നം പുനദിവസേ ബോധിസത്തോ “ഏഹി, സമ്മ, ഗോചരായ പക്കമിസ്സാമാ”തി ആഹ. “തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, മയ്ഹം അജിണ്ണാസങ്കാ അത്ഥീ”തി. “സമ്മ, കാകാനം അജീരകോ നാമ നത്ഥി, ദീപവട്ടിമത്തമേവ ഹി തുമ്ഹാകം കുച്ഛിയം ഥോകം തിട്ഠതി, സേസം അജ്ഝോഹടമത്തമേവ ജീരതി, മമ വചനം കരോഹി, മാ ഏതം മച്ഛമംസം ദിസ്വാ ഏവമകാസീ”തി. “സാമി, കിം നാമേതം കഥേഥ, അജിണ്ണാസങ്കാവ മയ്ഹ”ന്തി. “തേന ഹി അപ്പമത്തോ ഹോഹീ”തി തം ഓവദിത്വാ ബോധിസത്തോ പക്കാമി.

ഭത്തകാരകോപി നാനാമച്ഛമംസവികതിയോ സമ്പാദേത്വാ സരീരതോ സേദം അപനേന്തോ മഹാനസദ്വാരേ അട്ഠാസി. കാകോ “അയം ഇദാനി കാലോ മംസം ഖാദിതു”ന്തി ഗന്ത്വാ രസകരോടിമത്ഥകേ നിസീദി. ഭത്തകാരകോ “കിരീ”തി സദ്ദം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ കാകം ദിസ്വാ പവിസിത്വാ തം ഗഹേത്വാ സകലസരീരലോമം ലുഞ്ചിത്വാ മത്ഥകേ ചൂളം ഠപേത്വാ സിങ്ഗീവേരമരിചാദീനി പിസിത്വാ തക്കേന ആലോളേത്വാ “ത്വം അമ്ഹാകം സേട്ഠിനോ മച്ഛമംസം ഉച്ഛിട്ഠകം കരോസീ”തി സകലസരീരമസ്സ മക്ഖേത്വാ ഖിപിത്വാ നീളപച്ഛിയം പാതേസി, ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. ബോധിസത്തോ ഗോചരഭൂമിതോ ആഗന്ത്വാ തം നിത്ഥുനന്തം ദിസ്വാ ദവം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൦. “കായം ബലാകാ സിഖിനീ, ചോരീ ലങ്ഘിപിതാമഹാ;
ഓരം ബലാകേ ആഗച്ഛ, ചണ്ഡോ മേ വായസോ സഖാ”തി.

തത്ഥ **കായം ബലാകാ സിഖിനീ**തി തം കാകം തസ്സ ബഹലതക്കേന മക്ഖിതസരീരസേതവണ്ണത്താ മത്ഥകേ ച സിഖായ ഠപിതത്താ “കാ ഏസാ ബലാകാ സിഖിനീ”തി പുച്ഛന്തോ ആലപതി. **ചോരീ**തി കുലസ്സ അനനുഞ്ഞായ കുലഘരം, കാകസ്സ വാ അരുചിയാ പച്ഛിം പവിട്ഠത്താ “ചോരീ”തി വദതി. **ലങ്ഘിപിതാമഹാ**തി ലങ്ഘീ വുച്ചതി ആകാസേ ലങ്ഘനതോ മേഘോ, ബലാകാ ച നാമ മേഘസദ്ദേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തീതി മേഘസദ്ദോ ബലാകാനം പിതാ, മേഘോ പിതാമഹോ ഹോതി. തേനാഹ “ലങ്ഘിപിതാമഹാ”തി. **ഓരം ബലാകേ ആഗച്ഛാ**തി, അമ്ഭോ ബലാകേ, ഇതോ ഏഹി. **ചണ്ഡോ മേ വായസോ സഖാ**തി മയ്ഹം സഖാ പച്ഛിസാമികോ വായസോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ , സോ ആഗതോ തം ദിസ്വാ കണയസദിസേന തുണ്ഡേന കോട്ടേത്വാ ജീവിതക്ഖയം

പാപേയ്യ, തസ്മാ യാവ വായസോ നാഗച്ഛതി, താവ പച്ഛിതോ ഓതരിത്വാ ഇതോ ഏഹി, സീഘം പലായസ്സൂതി വദതി.

തം സുത്വാ കാകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൫.“നാഹം ബലാകാ സിഖിനീ, അഹം ലോലോസ്മി വായസോ;
അകത്വാ വചനം തുയ്ഹം, പസ്സ ലൂനോസ്മി ആഗതോ”തി.

തത്ഥ **ആഗതോ**തി ത്വം ഇദാനി ഗോചരഭൂമിതോ ആഗതോ, മം ലൂനം പസ്സാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൬.“പുനപാപജ്ജസീ സമ്മ, സീലഞ്ഹി തവ താദിസം;
ന ഹി മാനുസകാ ഭോഗാ, സുഭുഞ്ജാ ഹോന്തി പക്ഖിനാ”തി.

തത്ഥ **പുനപാപജ്ജസീ സമ്മാ**തി സമ്മ വായസ, പുനപി ത്വം ഏവരൂപം ദുക്ഖം പടിലഭിസ്സസേവ, നത്ഥി തേ ഏത്തകേന മോക്ഖോ. കിംകാരണാ? **സീലഞ്ഹി തവ താദിസം** പാപകം, യസ്മാ തവ ആചാരസീലം താദിസം ദുക്ഖാധിഗമസ്സേവ അനുരൂപം. **ന ഹി മാനുസകാ**തി മനുസ്സാ നാമ മഹാപുഞ്ഞാ, തിരച്ഛാനഗതാനം തഥാരൂപം പുഞ്ഞം നത്ഥി, തസ്മാ മാനുസകാ ഭോഗാ തിരച്ഛാനഗതേന പക്ഖിനാ ന ഭുഞ്ജീയന്തീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ “ഇതോ ദാനി പട്ഠായ മയാ ഏത്ഥ വസിതും ന സക്കാ”തി ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി. കാകോപി നിത്ഥുനന്തോ തത്ഥേവ കാലമകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ ലോലകാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, പാരാവതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ലോലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൭൫] ൫. രുചിരജാതകവണ്ണനാ

കായം ബലാകാ രുചിരാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ദ്വേപി വത്ഥൂനി പുരിമസദിസാനേവ ഗാഥാപി.

൭൭.“കായം ബലാകാ രുചിരാ, കാകനീളസ്മിമച്ഛതി;
ചണ്ഡോ കാകോ സഖാ മയ്ഹം, യസ്സ ചേതം കുലാവകം.

൭൮.“നനു മം സമ്മ ജാനാസി, ദിജ സാമാകഭോജന;
അകത്വാ വചനം തുയ്ഹം, പസ്സ ലൂനോസ്മി ആഗതോ.

൭൯.“പുനപാപജ്ജസീ സമ്മ, സീലഞ്ഹി തവ താദിസം;
ന ഹി മാനുസകാ ഭോഗാ, സുഭുഞ്ജാ ഹോന്തി പക്ഖിനാ”തി. -

ഗാഥാ ഹി ഏകന്തരികായേവ.

തത്ഥ **“രുചിരാ”**തി തക്കമെക്ഖിതസരീരതായ സേതവണ്ണതം സന്ധായ വദതി. രുചിരാ പിയദസ്സനാ, പണ്ഡരാതി അത്ഥോ. **കാകനീളസ്മി**ന്തി കാകകുലാവകേ. “കാകനിഡ്ഢസ്മി”ന്തിപി പാഠോ. **ദിജാ**തി കാകോ പാരേവതം ആലപതി. **സാമാകഭോജനാ**തി തിണബീജഭോജന. സാമാകഗ്ഗഹണേന ഹേത്ഥ സബ്ബമ്പി തിണബീജം ഗഹിതം. ഇധാപി ബോധിസത്തോ “ന ഇദാനി സക്കാ ഇതോ പട്ഠായ മയാ എത്ഥ വസിതു”ന്തി ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. “തദാ ലോലകാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, പാരാവതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

രുചിരജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൭൬] ൬. കുരുധമ്മജാതകവണ്ണനാ

തവ സദ്ധഞ്ച സീലഞ്ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഹംസഘാതകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിവാസിനോ ദ്വേ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ യേഭുയ്യേന ഏകതോ വിചരന്തി. തേ ഏകദിവസം അചിരവതിം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ വാലുകപുലിനേ ആതപം തപ്പമാനാ സാരണീയകഥം കഥേന്താ അട്ഠംസു, തസ്മിം ഖണേ ദ്വേ ഹംസാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തി. അഥേകോ ദഹരഭിക്ഖു സക്ഖരം ഗഹേത്വാ “ഏകസ്സ ഹംസപോതകസ്സ അക്ഖിം പഹരിസ്സാമീ”തി ആഹ, ഇതരോ “ന സക്ഖിസ്സസീ”തി ആഹ. “തിട്ഠതു ഇമസ്മിം പസ്സേ അക്ഖി, പരപസ്സേ അക്ഖിം പഹരിസ്സാമീ”തി. “ഇദമ്പി ന സക്ഖിസ്സസിയേവാ”തി. “തേന ഹി ഉപധാരേഹീ”തി തിയംസം സക്ഖരം ഗഹേത്വാ ഹംസസ്സ പച്ഛാഭാഗേ ഖിപി. ഹംസോ സക്ഖരസദ്ദം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേസി, അഥ നം ഇതരോ വട്ടസക്ഖരം ഗഹേത്വാ പരപസ്സേ അക്ഖിമ്ഹി പഹരിത്വാ ഓരിമക്ഖിനാ നിക്ഖമാപേസി. ഹംസോ വിരവന്തോ പരിവത്തിത്വാ തേസം പാദമൂലേയേവ പതി. തത്ഥ തത്ഥ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ “ആവുസോ, ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ അനനുച്ഛവികം വോ കതം പാണാതിപാതം കരോന്തേഹീ”തി വത്വാ തേ ആദായ തഥാഗതസ്സ ദസ്സേസും. സത്ഥാ “സച്ചം, കിര തയാ ഭിക്ഖു പാണാതിപാതോ കതോ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു, കസ്മാ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏവമകാസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ അഗാരമജ്ഝേ സംകിലിട്ഠവാസം വസമാനാ അപ്പമത്തകേസുപി ഠാനേസു കുക്കുച്ചം കരിംസു, ത്വം പന ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കുക്കുച്ചമത്തമ്പി ന അകാസി, നനു നാമ ഭിക്ഖുനാ കായവാചാചിത്തേഹി സഞ്ഞതേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ധനഞ്ചയേ കോരബ്യേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അനുപുബ്ബേന വിഞ്ഞുതം പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതരാ ഓപരജ്ജേ പതിട്ഠാപിതോ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ കുരുധമ്മേ വത്തിത്ഥ. കുരുധമ്മോ നാമ പഞ്ച സീലാനി, താനി ബോധിസത്തോ പരിസുദ്ധാനി കത്വാ രക്ഖി. യഥാ ച ബോധിസത്തോ, ഏവമസ്സ മാതാ അഗ്ഗമഹേസീ കനിട്ഠഭാതാ ഉപരാജാ

പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണോ രജ്ജുഗാഹകോ അമച്ചോ സാരഥി സേട്ഠി ദോണമാപകോ മഹാമത്തോ ദോവാരികോ നഗരസോഭിനീ വണ്ണദാസീതി ഏവമേതേ.

> “രാജാ മാതാ മഹേസീ ച, ഉപരാജാ പുരോഹിതോ;
> രജ്ജുകോ സാരഥി സേട്ഠി, ദോണോ ദോവാരികോ തഥാ;
> ഗണികേകാദസ ജനാ, കുരുധമ്മേ പതിട്ഠിതാ”തി.

ഇതി ഇമേ സബ്ബേപി പരിസുദ്ധാനി കത്വാ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിംസു. രാജാ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ച നഗരമജ്ഝേ ച നിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സം ധനം വിസ്സജ്ജേന്തോ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ ദാനം അദാസി, തസ്സ പന ദാനജ്ഝാസയതാ ദാനാഭിരതതാ സകലജമ്ബുദീപം അജ്ഝോത്ഥരി. തസ്മിം കാലേ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ കാലിങ്ഗരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ രട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സി, തസ്മിം അവസ്സന്തേ സകലരട്ഠേ ഛാതകം ജാതം, ആഹാരവിപത്തിയാ ച മനുസ്സാനം രോഗോ ഉദപാദി, ദുബ്ബുട്ഠിഭയം ഛാതകഭയം രോഗഭയന്തി തീണി ഭയാനി ഉപ്പജ്ജിംസു. മനുസ്സാ നിഗ്ഗഹണാ ദാരകേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തി.

സകലരട്ഠവാസിനോ ഏകതോ ഹുത്വാ ദന്തപുരം ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഉക്കുട്ഠിമകംസു. രാജാ വാതപാനം നിസ്സായ ഠിതോ തം സദ്ദം സുത്വാ “കിം കാരണാ ഏതേ വിരവന്തീ”തി പുച്ഛി. “മഹാരാജ , സകലരട്ഠേ തീണി ഭയാനി ഉപ്പന്നാനി, ദേവോ ന വസ്സതി, സസ്സാനി ന വിപന്നാനി, ഛാതകം ജാതം. മനുസ്സാ ദുബ്ഭോജനാ രോഗാഭിഭൂതാ നിഗ്ഗഹണാ പുത്തേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ വിചരന്തി, ദേവം വസ്സാപേഹി മഹാരാജാ”തി. “പോരാണകരാജാനോ ദേവേ അവസ്സന്തേ കിം കരോന്തീ”തി? “പോരാണകരാജാനോ, മഹാരാജ, ദേവേ അവസ്സന്തേ ദാനം ദത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സമാദിന്നസീലാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദബ്ബസന്ഥരേ സത്താഹം നിപജ്ജന്തി, തദാ ദേവോ വസ്സതീ”തി. രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി. ഏവം സന്തേപി ദേവോ ന വസ്സി.

രാജാ അമച്ചേ പുച്ഛി - “അഹം കത്തബ്ബകിച്ചം അകാസിം, ദേവോ ന വസ്സതി, കിന്തി കരോമാ”തി? “മഹാരാജ, ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ധനഞ്ചയസ്സ കോരബ്യരഞ്ഞോ അഞ്ജനവണ്ണോ നാമ മങ്ഗലഹത്ഥീ അത്ഥി, തം ആനേസ്സാമ, ഏവം സന്തേ ദേവോ വസ്സതീ”തി. “സോ രാജാ ബലവാഹനസമ്പന്നോ ദുപ്പസഹോ, കഥമസ്സ ഹത്ഥിം ആനേസ്സാമാ”തി? “മഹാരാജ, തേന സദ്ധിം യുദ്ധകിച്ചം നത്ഥി, ദാനജ്ഝാസയോ രാജാ ദാനാഭിരതോ യാചിതോ സമാനോ അലങ്കതസീസമ്പി ഛിന്ദിത്വാ പസാദസമ്പന്നാനി അക്ഖീനിപി ഉപ്പാടേത്വാ സകലരജ്ജമ്പി നിയ്യാദേത്വാ ദദേയ്യ, ഹത്ഥിമ്ഹി വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, അവസ്സം യാചിതോ ദസ്സതീ”തി. “കേ പന തം യാചിതും സമത്ഥാ”തി? “ബ്രാഹ്മണാ, മഹാരാജാ”തി. രാജാ ബ്രാഹ്മണഗാമതോ അട്ഠ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ ഹത്ഥിം യാചനത്ഥായ പേസേസി. തേ പരിബ്ബയം ആദായ അദ്ധികവേസം ഗഹേത്വാ സബ്ബത്ഥ ഏകരത്തിവാസേന തുരിതഗമനം ഗന്ത്വാ കതിപാഹം നഗരദ്വാരേ ദാനസാലാസു ഭുഞ്ജിത്വാ സരീരം സന്തപ്പേത്വാ “കദാ രാജാ ദാനഗ്ഗം ആഗച്ഛിസ്സതീ”തി പുച്ഛിംസു. മനുസ്സാ “പക്ഖസ്സ തയോ

ദിവസേ ചാതുദ്ദസേ പന്നരസേ അട്ഠമിയഞ്ച ആഗച്ഛതി, സ്വേ പന പുണ്ണമീ, തസ്മാ സ്വേ ആഗച്ഛിസ്സതീ''തി വദിംസു.

ബ്രാഹ്മണാ പുനദിവസേ പാതോവ ഗന്ത്വാ പാചീനദ്വാരേ അട്ഠംസു. ബോധിസത്തോ പാതോവ ന്ഹത്വാ ഗത്താനുലിത്തോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ മഹന്തേന പരിവാരേന പാചീനദ്വാരേന ദാനസാലം ഗന്ത്വാ ഓതരിത്വാ സത്തട്ഠജനാനം സഹത്ഥാ ഭത്തം ദത്വാ ''ഇമിനാവ നീഹാരേന ദേഥാ''തി വത്വാ ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണാ പാചീനദ്വാരേ ആരക്ഖസ്സ ബലവതായ ഓകാസം അലഭിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരമേവ ഗന്ത്വാ രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ഓലോകയമാനാ ദ്വാരതോ നാതിദൂരേ ഉന്നതട്ഠാനേ ഠിതാ സമ്പത്തം രാജാനം ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ ''ജയതു ഭവം, മഹാരാജാ''തി ജയാപേസും. രാജാ വജിരങ്കുസേന വാരണം നിവത്തേത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഭോ ബ്രാഹ്മണാ, കിം ഇച്ഛഥാ''തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം വണ്ണേന്താ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൭൬.''തവ സദ്ധഞ്ച സീലഞ്ച, വിദിത്വാന ജനാധിപ;
വണ്ണം അഞ്ജനവണ്ണേന, കാലിങ്ഗസ്മിം നിമിമ്ഹസേ''തി.

തത്ഥ **സദ്ധ**ന്തി കമ്മഫലാനം സദ്ദഹനവസേന ഓകപ്പനിയസദ്ധം. **സീല**ന്തി സംവരസീലം അവീതിക്കമസീലം. **വണ്ണ**ന്തി തദാ തസ്മിം ദേസേ സുവണ്ണം വുച്ചതി, ദേസനാസീസമേവ ചേതം. ഇമിനാ പന പദേന സബ്ബമ്പി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിധനധഞ്ഞം സങ്ഗഹിതം. **അഞ്ജനവണ്ണേനാ**തി അഞ്ജനപുഞ്ജസമാനവണ്ണേന ഇമിനാ തവ നാഗേന, **കാലിങ്ഗസ്മി**ന്തി കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ സന്തികേ. **നിമിമ്ഹസേ**തി വിനിമയവസേന ഗണ്ഹിമ്ഹ, പരിഭോഗവസേന വാ ഉദരേ പക്ഖിപിമ്ഹാതി അത്ഥോ. **സേ**തി നിപാതമത്തം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മയഞ്ഹി, ജനാധിപ, തവ സദ്ധഞ്ച സീലഞ്ച വിദിത്വാന ''അദ്ധാ നോ ഏവം സദ്ധാസീലസമ്പന്നോ രാജാ യാചിതോ അഞ്ജനവണ്ണം നാഗം ദസ്സതീ''തി ഇമിനാ അത്തനോ സന്തകേന വിയ അഞ്ജനവണ്ണേന കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ സന്തികേ നാഗം വോ ആഹരിസ്സാമാതി വത്വാ ബഹുധനധഞ്ഞം നിമിമ്ഹസേ പരിവത്തയിമ്ഹ ചേവ ഉദരേ ച പക്ഖിപിമ്ഹ. ഏവം തം മയം ധാരയമാനാ ഇധാഗതാ. തത്ഥ കത്തബ്ബം ദേവോ ജാനാതൂതി.

അപരോ നയോ - തവ സദ്ധഞ്ച സീലഗുണസങ്ഖാതം വണ്ണഞ്ച സുത്വാ ''ഉളാരഗുണോ രാജാ ജീവിതമ്പി യാചിതോ ദദേയ്യ, പഗേവ തിരച്ഛാനഗതം നാഗ''ന്തി ഏവം കാലിങ്ഗസ്സ സന്തികേ ഇമിനാ അഞ്ജനവണ്ണേന തവ വണ്ണം നിമിമ്ഹസേ നിമിമ്ഹ തുലയിമ്ഹ, തേനമ്ഹാ ഇധാഗതാതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ''സചേ, വോ ബ്രാഹ്മണാ, ഇമം നാഗം പരിവത്തേത്വാ ധനം ഖാദിതം സുഖാദിതം മാ ചിന്തയിത്ഥ, യഥാലങ്കതമേവ വോ നാഗം ദസ്സാമീ''തി സമസ്സാസേത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൭൭.''അന്നഭച്ചാ ചഭച്ചാ ച, യോധ ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛതി;
സബ്ബേ തേ അപ്പടിക്ഖിപ്പാ, പുബ്ബാചരിയവചോ ഇദം.

൭൮.''ദദാമി വോ ബ്രാഹ്മണാ നാഗമേതം, രാജാരഹം രാജഭോഗ്ഗം യസസ്സിനം;

അലങ്കതം ഹേമജാലാഭിഛന്നം, സസാരഥിം ഗച്ഛഥ യേനകാമ''ന്തി.

തത്ഥ **അന്നഭച്ചാ ചഭച്ചാ ചാ**തി പുരിസം ഉപനിസ്സായ ജീവമാനാ യാഗുഭത്താദിനാ അന്നേന ഭരിതബ്ബാതി അന്നഭച്ചാ, ഇതരേ തഥാ അഭരിതബ്ബത്താ അഭച്ചാ. സന്ധിവസേന പനേത്ഥ അകാരലോപോ വേദിതബ്ബോ. എത്താവതാ അത്താനം ഉപനിസ്സായ ച അനുപനിസ്സായ ച ജീവമാനവസേന സബ്ബേപി സത്താ ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ ദസ്സിതാ ഹോന്തി. **യോധ ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛതീ**തി തേസു സത്തേസു ഇധ ജീവലോകേ യോ സത്തോ യം പുരിസം കായചിദേവ പച്ചാസീസനായ ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛതി. **സബ്ബേ തേ അപ്പടിക്ഖിപ്പാ**തി തഥാ ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛന്താ സചേപി ബഹൂ ഹോന്തി, തഥാപി തേന പുരിസേന സബ്ബേ തേ അപ്പടിക്ഖിപ്പാ, ''അപേഥ, ന വോ ദസ്സാമീ''തി ഏവം ന പടിക്ഖിപിതബ്ബാതി അത്ഥോ. **പുബ്ബാചരിയവചോ ഇദ**ന്തി പുബ്ബാചരിയാ വുച്ചന്തി മാതാപിതരോ, ഇദം തേസം വചനം. ഏവമഹം മാതാപിതൂഹി സിക്ഖാപിതോതി ദീപേതി.

ദദാമി വോ ബ്രാഹ്മണാ നാഗമേതന്തി യസ്മാ ഇദം അമ്ഹാകം പുബ്ബാചരിയവചോ, തസ്മാഹം ബ്രാഹ്മണാ തുമ്ഹാകം ഇമം നാഗം ദദാമി. **രാജാരഹ**ന്തി രഞ്ഞോ അനുച്ഛവികം. **രാജഭോഗ്ഗ**ന്തി രാജപരിഭോഗം. **യസസ്സിന**ന്തി പരിവാരസമ്പന്നം, തം കിര ഹത്ഥിം നിസ്സായ ഹത്ഥിഗോപകഹത്ഥിവേജ്ജാദീനി പഞ്ച കുലസതാനി ജീവന്തി, തേഹി സദ്ധിഞ്ഞേവ വോ ദദാമീതി അത്ഥോ. **അലങ്കത**ന്തി നാനാവിധേഹി ഹത്ഥിഅലങ്കാരേഹി അലങ്കതം. **ഹേമജാലാഭിഛന്ന**ന്തി സുവണ്ണജാലേന അഭിച്ഛന്നം. **സസാരഥി**ന്തി യോ പനസ്സ സാരഥി ഹത്ഥിഗോപകോ ആചരിയോ, തേന സദ്ധിംയേവ ദദാമി, തസ്മാ സസാരഥിം ഹുത്വാ തുമ്ഹേ സപരിവാരം ഇമം നാഗം ഗഹേത്വാ യേനകാമം ഗച്ഛഥാതി.

ഏവം ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോവ മഹാസത്തോ വാചായ ദത്വാ പുന ഹത്ഥിക്ഖന്ധാ ഓരുയ്ഹ ''സചേ അനലങ്കതട്ഠാനം അത്ഥി, അലങ്കരിത്വാ ദസ്സാമീ''തി വത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കരോന്തോ ഉപധാരേത്വാ അനലങ്കതട്ഠാനം അദിസ്വാ തസ്സ സോണ്ഡം ബ്രാഹ്മണാനം ഹത്ഥേസു ഠപേത്വാ സുവണ്ണഭിങ്കാരേന പുപ്ഫഗന്ധവാസിതം ഉദകം പാതേത്വാ അദാസി. ബ്രാഹ്മണാ സപരിവാരം നാഗം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസിന്നാ ദന്തപുരം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിം രഞ്ഞോ അദംസു, ഹത്ഥിമ്ഹി ആഗതേപി ദേവോ ന വസ്സതേവ. രാജാ ''കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി ഉത്തരിം പുച്ഛന്തോ ''ധനഞ്ജയകോരബ്യരാജാ കുരുധമ്മം രക്ഖതി, തേനസ്സ രട്ഠേ അന്വഡ്ഢമാസം അനുദസാഹം ദേവോ വസ്സതി, രഞ്ഞോ ഗുണാനുഭാവോ ചേസ, ഇമസ്സ പന തിരച്ഛാനഗതസ്സ ഗുണാ ഹോന്താപി കിത്തകാ ഭവേയ്യു''ന്തി സുത്വാ ''തേന ഹി യഥാലങ്കതമേവ സപരിവാരം ഹത്ഥിം പതിനേത്വാ രഞ്ഞോ ദത്വാ യം സോ കുരുധമ്മം രക്ഖതി, തം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിത്വാ ആനേഥാ''തി ബ്രാഹ്മണേ ച അമച്ചേ ച പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥിം നിയ്യാദേത്വാ ''ദേവ, ഇമസ്മിം ഹത്ഥിമ്ഹി ഗതേപി അമ്ഹാകം രട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സതി, തുമ്ഹേ കിര കുരുധമ്മം നാമ രക്ഖഥ, അമ്ഹാകമ്പി രാജാ തം രക്ഖിതുകാമോ ഇമസ്മിം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിത്വാ ആനേഥാ''തി പേസേസി. ''ദേഥ നോ കുരുധമ്മ''ന്തി. ''താതാ, സച്ചാഹം ഏതം കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, ഇദാനി പന മേ തത്ഥ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, ന മേ സോ കുരുധമ്മോ ചിത്തം ആരാധേതി, തസ്മാ തുമ്ഹാകം ദാതും ന സക്കാ''തി.

കസ്മാ പന തം സീലം രാജാനം ന ആരാധേതീതി? തദാ കിര രാജൂനം തതിയേ തതിയേ സംവച്ഛരേ കത്തികമാസേ പവത്തോ ഛണോ നാമ ഹോതി, തം ഛണം കീളന്താ രാജാനോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ദേവവേസം ഗഹേത്വാ ചിത്തരാജസ്സ നാമ യക്ഖസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ ചതുദ്ദിസാ പുപ്ഫപടിമണ്ഡിതേ ചിത്തസരേ ഖിപന്തി. അയമ്പി രാജാ തം ഖണം കീളന്തോ ഏകിസ്സാ തളാകപാളിയാ ചിത്തരാജസ്സ യക്ഖസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ ചതുദ്ദിസാ ചിത്തസരേ ഖിപിത്വാ തേസു സേസദിസാഗതേ തയോ സരേ ദിസ്വാ ഉദകപിട്ഠേ ഖിത്തസരം ന അദ്ദസ. രഞ്ഞോ "കച്ചി നു ഖോ മയാ ഖിത്തോ സരോ മച്ഛസരീരേ പതിതോ"തി കുക്കുച്ചം അഹോസി പാണാതിപാതകമ്മേന സീലഭേദം ആരബ്ഭ, തസ്മാ സീലം ന ആരാധേതി. സോ ഏവമാഹ - "താതാ, മയ്ഹം കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, മാതാ പന മേ സുരക്ഖിതം രക്ഖതി, തസ്സാ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ"തി. "മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം 'പാണം വധിസ്സാമീ'തി ചേതനാ നത്ഥി, തം വിനാ പാണാതിപാതോ നാമ ന ഹോതി, ദേഥ നോ അത്തനാ രക്ഖിതം കുരുധമ്മ"ന്തി. "തേന ഹി ലിഖഥാ"തി സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേസി - "പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം നാദാതബ്ബം , കാമേസു മിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബം, മുസാ ന ഭണിതബ്ബം , മജ്ജം ന പാതബ്ബ"ന്തി ലിഖാപേത്വാ ച പന "ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, മാതു മേ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ.

ദൂതാ രാജാനം വന്ദിത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേവി, തുമ്ഹേ കിര കുരുധമ്മം രക്ഖഥ, തം നോ ദേഥാ"തി വദിംസു. "താതാ, സച്ചാഹം കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, ഇദാനി പന മേ തത്ഥ കുക്കുച്ചം ഉപ്പന്നം, ന മേ സോ കുരുധമ്മോ ആരാധേതി തേന വോ ദാതും ന സക്കാ"തി. തസ്സാ കിര ദ്വേ പുത്താ ജേട്ഠോ രാജാ, കനിട്ഠോ ഉപരാജാ. അഥേകോ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം ചന്ദനസാരം സഹസ്സഗ്ഘനകം കഞ്ചനമാലം പേസേസി. സോ "മാതരം പൂജേസ്സാമീ"തി തം സബ്ബം മാതു പേസേസി. സാ ചിന്തേസി - "അഹം നേവ ചന്ദനം വിലിമ്പാമി, ന മാലം ധാരേമി, സുണിസാനം ദസ്സാമീ"തി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - "ജേട്ഠസുണിസാ മേ ഇസ്സരാ, അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠിതാ, തസ്സാ സുവണ്ണമാലം ദസ്സാമി. കനിട്ഠസുണിസാ പന ദുഗ്ഗതാ, തസ്സാ ചന്ദനസാരം ദസ്സാമീ"തി. സാ രഞ്ഞോ ദേവിയാ സുവണ്ണമാലം ദത്വാ ഉപരാജഭരിയായ ചന്ദനസാരം അദാസി, ദത്വാ ച പനസ്സാ "അഹം കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, ഏതാസം ദുഗ്ഗതാദുഗ്ഗതഭാവോ മയ്ഹം അപ്പമാണം, ജേട്ഠാപചായികകമ്മമേവ പന കാതും മയ്ഹം അനുരൂപം, കച്ചി നു ഖോ മേ തസ്സ അകതത്താ സീലം ഭിന്ന"ന്തി കുക്കുച്ചം അഹോസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. അഥ നം ദൂതാ "അത്തനോ സന്തകം നാമ യഥാരുചിയാ ദീയതി, തുമ്ഹേ ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കുരുമാനാ കിം അഞ്ഞം പാപം കരിസ്സഥ, സീലം നാമ ഏവരൂപേന ന ഭിജ്ജതി, ദേഥ നോ കുരുധമ്മ"ന്തി വത്വാ തസ്സാപി സന്തികേ ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

"താതാ, ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, സുണിസാ പന മേ സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സാ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്താ ച പന അഗ്ഗമഹേസിം ഉപസങ്കമിത്വാ പുരിമനയേനേവ കുരുധമ്മം യാചിംസു. സാപി പുരിമനയേനേവ വത്വാ "ഇദാനി മം സീലം നാരാധേതി, തേന വോ ദാതും ന സക്കാ"തി ആഹ. സാ കിര ഏകദിവസം സീഹപഞ്ജരേ ഠിതാ രഞ്ഞോ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തസ്സ പച്ഛതോ ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസിന്നം ഉപരാജം ദിസ്വാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ "സചാഹം ഇമിനാ സദ്ധിം സന്ഥവം കരേയ്യം, ഭാതു

അച്ചയേന രഞ്ഞേ പതിട്ഠിതോ മം ഏസ സങ്ഗണ്ഹേയ്യാ''തി ചിന്തേസി. അഥസ്സാ ''അഹം കുരുധമ്മം രക്ഖമാനാ സസാമികാ ഹുത്വാ കിലേസവസേന അഞ്ഞം പുരിസം ഓലോകേസിം, സീലേന മേ ഭിന്നേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി കുക്കുച്ചം അഹോസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. അഥ നം ദൂതാ ''അതിചാരോ നാമ അയ്യേ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന ന ഹോതി, തുമ്ഹേ ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കുരുമാനാ വീതിക്കമം കിംകരിസ്സഥ, ന ഏത്തകേന സീലം ഭിജ്ജതി, ദേഥ നോ കുരുധമ്മ''ന്തി വത്വാ തസ്സാപി സന്തികേ ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

''താതാ, ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, ഉപരാജാ പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ''തി വുത്താ ച പന ഉപരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ പുരിമനയേനേവ കുരുധമ്മം യാചിംസു. സോ പന സായം രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ രഥേനേവ രാജങ്ഗണം പത്വാ സചേ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഭുഞ്ജിത്വാ തത്ഥേവ സയിതുകാമോ ഹോതി, രസ്മിയോ ച പതോദഞ്ച അന്തോധുരേ ഖിപ്പതി. തായ സഞ്ഞായ ജനോ പക്കമിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ ഗന്ത്വാ തസ്സ നിക്ഖമനം ഓലോകേന്തോവ തിട്ഠതി. സാരഥിപി രഥം ഗോപയിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ തം ആദായ രാജദ്വാരേ തിട്ഠതി. സചേ തങ്ഖണഞ്ഞേവ നിക്ഖന്തുകാമോ ഹോതി, രസ്മിയോ ച പതോദഞ്ച അന്തോരഥേയേവ ഠപേത്വാ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. മഹാജനോ തായ സഞ്ഞായ ''ഇദാനേവ നിക്ഖമിസ്സതീ''തി രാജദ്വാരേയേവ തിട്ഠതി. സോ ഏകദിവസം ഏവം കത്വാ രാജനിവേസനം പാവിസി, പവിട്ഠമത്തസ്സേവസ്സ ദേവോ പാവസ്സി. രാജാ ''ദേവോ വസ്സതീ''തി തസ്സ നിക്ഖന്തും നാദാസി, സോ തത്ഥേവ ഭുഞ്ജിത്വാ സയി. മഹാജനോ ''ഇദാനി നിക്ഖമിസ്സതീ''തി സബ്ബരത്തിം തേമേന്തോ അട്ഠാസി. ഉപരാജാ ദുതിയദിവസേ നിക്ഖമിത്വാ തേമേത്വാ ഠിതം മഹാജനം ദിസ്വാ ''അഹം കുരുധമ്മം രക്ഖന്തോ ഏത്തകം ജനം കിലമേസിം, സീലേന മേ ഭിന്നേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി കുക്കുച്ചം അഹോസി, തേന തേസം ദൂതാനം ''സച്ചാഹം കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, ഇദാനി പന മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു''ന്തി വത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം ദൂതാ ''തുമ്ഹാകം, ദേവ, 'ഏതേ കിലമന്തൂ'തി ചിത്തം നത്ഥി, അചേതനകം കമ്മം ന ഹോതി, ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കരോന്താനം കഥം തുമ്ഹാകം വീതിക്കമോ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

''ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, പുരോഹിതോ പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ''തി വുത്താ ച പന പുരോഹിതം ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോപി ഏകദിവസം രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ ഏകേന രഞ്ഞാ തസ്സ രഞ്ഞോ പേസിതം തരുണരവിവണ്ണം രഥം അന്തരാമഗ്ഗേ ദിസ്വാ ''കസ്സായം രഥോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''രഞ്ഞോ ആഭതോ''തി സുത്വാ ''അഹം മഹല്ലകോ, സചേ മേ രാജാ ഇമം രഥം ദദേയ്യ, സുഖം ഇമം ആരുയ്ഹ വിചരേയ്യ''ന്തി ചിന്തേത്വാ രാജുപട്ഠാനം ഗതോ. തസ്സ ജയാപേത്വാ ഠിതകാലേ രഞ്ഞോ രഥം ദസ്സേസും. രാജാ ദിസ്വാ ''അതി വിയ സുന്ദരോ അയം രഥോ, ആചരിയസ്സ നം ദേഥാ''തി ആഹ. പുരോഹിതോ ന ഇച്ഛി, പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോപി ന ഇച്ഛിയേവ. കിംകാരണാ? ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - ''അഹം കുരുധമ്മം രക്ഖന്തോവ പരസന്തകേ ലോഭം അകാസിം, ഭിന്നേന മേ സീലേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി. സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ''താതാ, കുരുധമ്മേ മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, ന മം സോ ധമ്മോ ആരാധേതി, തസ്മാ ന സക്കാ ദാതു''ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ ''അയ്യ, ലോഭുപ്പാദമത്തേന ന സീലം ഭിജ്ജതി, തുമ്ഹേ

ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കരോന്താ കിം വീതിക്കമം കരിസ്സഥാ”തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

“ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, രജ്ജുഗാഹകോ അമച്ചോ പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോപി ഏകദിവസം ജനപദേ ഖേത്തം മിനന്തോ രജ്ജും ദണ്ഡകേ ബന്ധിത്വാ ഏകം കോടിം ഖേത്തസാമികേന ഗണ്ഹാപേത്വാ ഏകം അത്തനാ അഗ്ഗഹേസി, തേന ഗഹിതരജ്ജുകോടിയാ ബദ്ധദണ്ഡകോ ഏകസ്സ കക്കടകസ്സ ബിലമജ്ഝം പാപുണി. സോ ചിന്തേസി - “സചേ ദണ്ഡകം ബിലേ ഓതാരേസ്സാമി, അന്തോബിലേ കക്കടകോ നസ്സിസ്സതി. സചേ പന പരതോ കരിസ്സാമി, രഞ്ഞോ സന്തകം നസ്സിസ്സതി. സചേ ഓരതോ കരിസ്സാമി, കുടുമ്ബികസ്സ സന്തകം നസ്സിസ്സതി, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ”ന്തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “ബിലേ കക്കടകേന ഭവിതബ്ബം, സചേ ഭവേയ്യ, പഞ്ഞായേയ്യ, ഏത്ഥേവ നം ഓതാരേസ്സാമീ”തി ബിലേ ദണ്ഡകം ഓതാരേസി, കക്കടകോ “കിരീ”തി സദ്ദമകാസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “ദണ്ഡകോ കക്കടകപിട്ഠേ ഓതിണ്ണോ ഭവിസ്സതി, കക്കടകോ മതോ ഭവിസ്സതി, അഹഞ്ച കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, തേന മേ സീലേന ഭിന്നേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി . സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ “ഇമിനാ മേ കാരണേന കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു”ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ “തുമ്ഹാകം ‘കക്കടകോ മരതൂ’തി ചിത്തം നത്ഥി, അചേതനകം കമ്മം നാമ ന ഹോതി. തുമ്ഹേ ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കരോന്താ കിം വീതിക്കമം കരിസ്സഥാ”തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

“ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, സാരഥി പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോ ഏകദിവസം രാജാനം രഥേന ഉയ്യാനം നേസി. രാജാ തത്ഥ ദിവാ കീളിത്വാ സായം നിക്ഖമിത്വാ രഥം അഭിരുഹി, തസ്സ നഗരം അസമ്പത്തസ്സേവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലായ മേഘോ ഉട്ഠഹി. സാരഥി രഞ്ഞോ തേമനഭയേന സിന്ധവാനം പതോദസഞ്ഞമദാസി. സിന്ധവാ ജവേന പക്ഖന്ദിംസു. തതോ പട്ഠായ ച പന തേ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്താപി തതോ ആഗച്ഛന്താപി തം ഠാനം പത്വാ ജവേന ഗച്ഛന്തി ആഗച്ഛന്തി. കിം കാരണാ? തേസം കിര ഏതദഹോസി - “ഇമസ്മിം ഠാനേ പരിസ്സയേന ഭവിതബ്ബം, തേന നോ സാരഥി തദാ പതോദസഞ്ഞം അദാസീ”തി. സാരഥിസ്സപി ഏതദഹോസി - “രഞ്ഞോ തേമനേ വാ അതേമനേ വാ മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, അഹം പന അട്ഠാനേ സുസിക്ഖിതസിന്ധവാനം പതോദസഞ്ഞം അദാസിം, തേന ഇമേ ഇദാനി അപരാപരം ജവന്താ കിലമന്തി, അഹഞ്ച കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, തേന മേ ഭിന്നേന സീലേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി. സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ “ഇമിനാ കാരണേന കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു”ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ “തുമ്ഹാകം ‘സിന്ധവാ കിലമന്തൂ’തി ചിത്തം നത്ഥി, അചേതനകം കമ്മം നാമ ന ഹോതി, ഏത്തകേനപി ച തുമ്ഹേ കുക്കുച്ചം കരോന്താ കിം വീതിക്കമം കരിസ്സഥാ”തി വത്വാ തസ്സ സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

“ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, സേട്ഠി പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോപി ഏകദിവസം ഗബ്ഭതോ നിക്ഖന്തസാലിസീസം അത്തനോ

സാലിഖേത്തം ഗന്ത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ നിവത്തമാനോ ‘‘വീഹിമാലം ബന്ധാപേസ്സാമീ’’തി ഏകം സാലിസീസമുട്ഠിം ഗാഹാപേത്വാ ഥൂണായ ബന്ധാപേസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ‘‘ഇമമ്ഹാ കേദാരാ മയാ രഞ്ഞോ ഭാഗോ ദാതബ്ബോ, അദിന്നഭാഗതോയേവ മേ കേദാരതോ സാലിസീസമുട്ഠി ഗാഹാപിതോ, അഹഞ്ച കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, തേന മേ ഭിന്നേന സീലേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി. സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ‘‘ഇമിനാ മേ കാരണേന കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു’’ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ ‘‘തുമ്ഹാകം ഥേയ്യചിത്തം നത്ഥി, തേന വിനാ അദിന്നാദാനം നാമ പഞ്ഞാപേതും ന സക്കാ, ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കരോന്താ തുമ്ഹേ പരസന്തകം നാമ കിം ഗണ്ഹിസ്സഥാ’’തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

‘‘ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, ദോണമാപകോ പന മഹാമത്തോ സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ’’തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോ കിര ഏകദിവസം കോട്ഠാഗാരദ്വാരേ നിസീദിത്വാ രാജഭാഗേ വീഹിം മിനാപേന്തോ അമിതവീഹിരാസിതോ വീഹിം ഗഹേത്വാ ലക്ഖം ഠപേസി, തസ്മിം ഖണേ ദേവോ പാവസ്സി. മഹാമത്തോ ലക്ഖാനി ഗണേത്വാ ‘‘മിതവീഹീ ഏത്തകാ നാമ ഹോന്തീ’’തി വത്വാ ലക്ഖവീഹിം സംകഡ്ഢിത്വാ മിതരാസിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ ചിന്തേസി - ‘‘കിം നു ഖോ മയാ ലക്ഖവീഹീ മിതവീഹിരാസിമ്ഹി പക്ഖിത്താ, ഉദാഹു അമിതരാസിമ്ഹീ’’തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ‘‘സചേ മേ മിതവീഹിരാസിമ്ഹി പക്ഖിത്താ അകാരണേനേവ രഞ്ഞോ സന്തകം വഡ്ഢിതം, ഗഹപതികാനം സന്തകം നാസിതം, അഹഞ്ച കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, തേന മേ ഭിന്നേന സീലേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി. സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ‘‘ഇമിനാ മേ കാരണേന കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു’’ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ ‘‘തുമ്ഹാകം ഥേയ്യചിത്തം നത്ഥി, തേന വിനാ അദിന്നാദാനം നാമ പഞ്ഞാപേതും ന സക്കാ, ഏത്തകേനപി കുക്കുച്ചം കരോന്താ കിം തുമ്ഹേ പരസ്സ സന്തകം ഗണ്ഹിസ്സഥാ’’തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

‘‘ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, ദോവാരികോ പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ’’തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സോപി ഏകദിവസം നഗരദ്വാരം പിധാനവേലായ തിക്ഖത്തും സദ്ദമനുസ്സാവേസി. അഥേകോ ദലിദ്ദമനുസ്സോ അത്തനോ കനിട്ഠഭഗിനിയാ സദ്ധിം ദാരുപണ്ണത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ നിവത്തന്തോ തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ഭഗിനിം ആദായ വേഗേന ദ്വാരം സമ്പാപുണി. അഥ നം ദോവാരികോ ‘‘ത്വം നഗരേ രഞ്ഞോ അത്ഥിഭാവം കിം ന ജാനാസി, ‘സകലസ്സേവ ഇമസ്സ നഗരസ്സ ദ്വാരം പിധീയതീ’തി ന ജാനാസി, അത്തനോ മാതുഗാമം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ കാമരതികീളം കീളന്തോ ദിവസം വിചരസീ’’തി ആഹ. അഥസ്സ ഇതരേന ‘‘ന മേ, സാമി, ഭരിയാ, ഭഗിനീ മേ ഏസാ’’തി വുത്തേ ഏതദഹോസി - ‘‘അകാരണം വത മേ കതം ഭഗിനിം ഭരിയാതി കഥേന്തേന, അഹഞ്ച കുരുധമ്മം രക്ഖാമി, തേന മേ ഭിന്നേന സീലേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി. സോ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ‘‘ഇമിനാ മേ കാരണേന കുരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, തേന വോ ന സക്കാ ദാതു’’ന്തി ആഹ. അഥ നം ദൂതാ ‘‘ഏതം തുമ്ഹേഹി

തഥാസഞ്ഞായ കഥിതം, ഏത്ഥ വോ സീലഭേദോ നത്ഥി, ഏത്തകേനപി ച തുമ്ഹേ കുക്കുച്ചായന്താ കുരുധമ്മേ സമ്പജാനമുസാവാദം നാമ കിം കരിസ്സഥാ''തി വത്വാ തസ്സപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

''ഏവം സന്തേപി നേവ മം ആരാധേതി, വണ്ണദാസീ പന സുട്ഠു രക്ഖതി, തസ്സ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ''തി വുത്താ ച പന തമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിംസു. സാ പുരിമനയേനേവ പടിക്ഖിപി. കിംകാരണാ ? സക്കോ കിര ദേവാനമിന്ദോ ''തസ്സാ സീലം വീമംസിസ്സാമീ''തി മാണവകവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ ''അഹം ആഗമിസ്സാമീ''തി വത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ ദേവലോകമേവ ഗന്ത്വാ തീണി സംവച്ഛരാനി നാഗച്ഛി. സാ അത്തനോ സീലഭേദഭയേന തീണി സംവച്ഛരാനി അഞ്ഞസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥതോ തമ്ബൂലമത്തമ്പി ന ഗണ്ഹി, സാ അനുക്കമേന ദുഗ്ഗതാ ഹുത്വാ ചിന്തേസി - ''മയ്ഹം സഹസ്സം ദത്വാ ഗതപുരിസസ്സ തീണി സംവച്ഛരാനി അനാഗച്ഛന്തസ്സ ദുഗ്ഗതാ ജാതാ, ജീവിതവുത്തിം ഘടേതും ന സക്കോമി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ മയാ വിനിച്ഛയമഹാമത്താനം ആരോചേത്വാ പരിബ്ബയം ഗഹേതും വട്ടതീ''തി. സാ വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ ''സാമി, പരിബ്ബയം ദത്വാ ഗതപുരിസസ്സ മേ തീണി സംവച്ഛരാനി, മതഭാവമ്പിസ്സ ന ജാനാമി, ജീവിതം ഘടേതും ന സക്കോമി, കിം കരോമി, സാമീ''തി ആഹ. തീണി സംവച്ഛരാനി അനാഗച്ഛന്തേ കിം കരിസ്സസി, ഇതോ പട്ഠായ പരിബ്ബയം ഗണ്ഹാതി. തസ്സാ ലദ്ധവിനിച്ഛയായ വിനിച്ഛയതോ നിക്ഖമമാനായ ഏവ ഏകോ പുരിസോ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഉപനാമേസി.

തസ്സ ഗഹണത്ഥായ ഹത്ഥം പസാരണകാലേ സക്കോ അത്താനം ദസ്സേസി. സാ ദിസ്വാവ ''മയ്ഹം സംവച്ഛരത്തയമത്ഥകേ സഹസ്സദായകോ പുരിസോ ആഗതോ, താത, നത്ഥി മേ തവ കഹാപണേഹി അത്ഥോ''തി ഹത്ഥം സമിഞ്ജേസി. സക്കോ അത്തനോ സരീരഞ്ഞേവ അഭിനിമ്മിനിത്വാ തരുണസൂരിയോ വിയ ജലന്തോ ആകാസേ അട്ഠാസി, സകലനഗരം സന്നിപതി. സക്കോ മഹാജനമജ്ഝേ ''അഹം ഏതിസ്സാ വീമംസനവസേന സംവച്ഛരത്തയമത്ഥകേ സഹസ്സം അദാസിം, സീലം രക്ഖന്താ നാമ ഏവരൂപാ ഹുത്വാ രക്ഖഥാ''തി ഓവാദം ദത്വാ തസ്സാ നിവേസനം സത്തരതനേഹി പൂരേത്വാ ''ഇതോ പട്ഠായ അപ്പമത്താ ഹോഹീ''തി തം അനുസാസിത്വാ ദേവലോകമേവ അഗമാസി. ഇമിനാ കാരണേന സാ ''അഹം ഗഹിതഭതിം അജീരാപേത്വാവ അഞ്ഞേന ദീയമാനായ ഭതിയാ ഹത്ഥം പസാരേസിം, ഇമിനാ കാരണേന മം സീലം നാരാധേതി, തേന വോ ദാതും ന സക്കാ''തി പടിക്ഖിപി. അഥ നം ദൂതാ ''ഹത്ഥപ്പസാരണമത്തേന സീലഭേദോ നത്ഥി, സീലം നാമ ഏതം പരമവിസുദ്ധി ഹോതീ''തി വത്വാ തസ്സാപി സന്തികേ സീലം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിംസു.

ഇതി ഇമേസം ഏകാദസന്നം ജനാനം രക്ഖണസീലം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിത്വാ ദന്തപുരം ഗന്ത്വാ കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ സുവണ്ണപട്ടം ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസും. രാജാ തസ്മിം കുരുധമ്മേ വത്തമാനോ പഞ്ച സീലാനി പൂരേസി. തസ്മിം ഖണേ സകലകാലിങ്ഗരട്ഠേ ദേവോ വസ്സി, തീണി ഭയാനി വൂപസന്താനി, രട്ഠം ഖേമം സുഭിക്ഖം അഹോസി. ബോധിസത്തോ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സപരിവാരോ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. “സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ”തി. ജാതകസമോധാനേ പന -

> “ഗണികാ ഉപ്പലവണ്ണാ, പുണ്ണോ ദോവാരികോ തദാ;
> രജ്ജുഗാഹോ കച്ചായനോ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ദോണമാപകോ.
>
> “സാരിപുത്തോ തദാ സേട്ഠി, അനുരുദ്ധോ ച സാരഥി;
> ബ്രാഹ്മണോ കസ്സപോ ഥേരോ, ഉപരാജാ നന്ദപണ്ഡിതോ.
>
> “മഹേസീ രാഹുലമാതാ, മായാദേവീ ജനേത്തിയാ;
> കുരുരാജാ ബോധിസത്തോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക”ന്തി.

കുരുധമ്മജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൭൭] ൭. രോമകജാതകവണ്ണനാ

വസ്സാനി പഞ്ഞാസ സമാധികാനീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഭഗവതോ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഉത്താനമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പാരാവതോ ഹുത്വാ ബഹുപാരാവതപരിവുതോ അരഞ്ഞേ പബ്ബതഗുഹായം വാസം കപ്പേസി. അഞ്ഞതരോപി ഖോ താപസോ സീലസമ്പന്നോ തേസം പാരാവതാനം വസനട്ഠാനതോ അവിദൂരേ ഏകം പച്ചന്തഗാമം ഉപനിസ്സായ അസ്സമപദം മാപേത്വാ പബ്ബതഗുഹായം വാസം കപ്പേസി. ബോധിസത്തോ അന്തരന്തരാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ സോതബ്ബയുത്തകം സുണാതി. താപസോ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ പക്കാമി, അഥഞ്ഞോ കൂടജടിലോ ആഗന്ത്വാ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി. ബോധിസത്തോ പാരാവതപരിവുതോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ അസ്സമപദേ വിചരിത്വാ ഗിരികന്ദരസമീപേ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സായം അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛതി. കൂടതാപസോ തത്ഥ അതിരേകപണ്ണാസവസ്സാനി വസി.

അഥസ്സ ഏകദിവസം പച്ചന്തഗാമവാസിനോ മനുസ്സാ പാരാവതമംസം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അദംസു. സോ തത്ഥ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ “കിം മംസം നാമേത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “പാരാവതമംസ”ന്തി സുത്വാ ചിന്തേസി - “മയ്ഹം അസ്സമപദം ബഹൂ പാരാവതാ ആഗച്ഛന്തി, തേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതും വട്ടതീ”തി. സോ തണ്ഡുലസപ്പിദധിഖീരമരിചാദീനി ആഹരിത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ മുഗ്ഗരം ചീവരകണ്ണേന പടിച്ഛാദേത്വാ പാരാവതാനം ആഗമനം ഓലോകേന്തോ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. ബോധിസത്തോ പാരാവതപരിവുതോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ കൂടജടിലസ്സ ദുട്ഠകിരിയം ഓലോകേത്വാ “അയം ദുട്ഠതാപസോ അഞ്ഞേനാകാരേന നിസിന്നോ, കച്ചി നു ഖോ അമ്ഹാകം സമാനജാതീനം മംസം ഖാദി, പരിഗണ്ഹിസ്സാമി ന”ന്തി അനുവാതേ ഠത്വാ തസ്സ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ “അയം അമ്ഹേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതുകാമോ, ന തസ്സ സന്തികം ഗന്തും വട്ടതീ”തി പാരാവതേ ആദായ പടിക്കമിത്വാ ചരി. താപസോ തം അനാഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “മധുരകഥം തേഹി

സദ്ധിം കഥേത്വാ വിസ്സാസേന ഉപഗതേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൩൯.“വസ്സാനി പഞ്ഞാസ സമാധികാനി, വസിമ്ഹ സേലസ്സ ഗുഹായ രോമക;
അസങ്കമാനാ അഭിനിബ്ബുതത്താ, ഹത്ഥത്തമായന്തി മമണ്ഡജാ പുരേ.

൪൦.“തേദാനി വക്കങ്ഗ കിമത്ഥമുസ്സുകാ, ഭജന്തി അഞ്ഞം ഗിരികന്ദരം ദിജാ;
ന നൂന മഞ്ഞന്തി മമം യഥാ പുരേ, ചിരപ്പവുത്ഥാ അഥ വാ ന തേ ഇമേ”തി.

തത്ഥ **സമാധികാനീ**തി സമഅധികാനി. **രോമകാ**തി രുമായ ഉപ്പന്ന, സുധോതപവാളേന സമാനവണ്ണനേത്തപാദതായ ബോധിസത്തം പാരാവതം ആലപതി. **അസങ്കമാനാ**തി ഏവം അതിരേകപഞ്ഞാസവസ്സാനി ഇമിസ്സാ പബ്ബതഗുഹായ വസന്തേസു അമ്ഹേസു ഏതേ അണ്ഡജാ ഏകദിവസമ്പി മയി ആസങ്കം അകത്വാ അഭിനിബ്ബുതചിത്താവ ഹുത്വാ പുബ്ബേ മമ ഹത്ഥത്തം ഹത്ഥപ്പസാരണോകാസം ആഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

തേദാനീതി തേ ഇദാനി. **വക്കങ്ഗാ**തി ബോധിസത്തം ആലപതി, സബ്ബേപി പന പക്ഖിനോ ഉപ്പതനകാലേ ഗീവം വക്കം കത്വാ ഉപ്പതനതോ “വക്കങ്ഗാ”തി വുച്ചന്തി. **കിമത്ഥ**ന്തി കിംകാരണം സമ്പസ്സമാനാ? **ഉസ്സുകാ**തി ഉക്കണ്ഠിതരൂപാ ഹുത്വാ. **ഗിരികന്ദര**ന്തി ഗിരിതോ അഞ്ഞം പബ്ബതകന്ദരം. **യഥാ പുരേ**തി യഥാ പുബ്ബേ ഏതേ പക്ഖിനോ മം ഗരും കത്വാ പിയം കത്വാ മഞ്ഞന്തി, തഥാ ഇദാനി ന നൂന മഞ്ഞന്തി, പുബ്ബേ ഇധ നിവുത്ഥതാപസോ അഞ്ഞോ, അയം അഞ്ഞോ, ഏവം മഞ്ഞേ ഏതേ മം മഞ്ഞന്തീതി ദീപേതി. **ചിരപ്പവുത്ഥാ അഥ വാ ന തേ ഇമേ**തി കിം നു ഖോ ഇമേ ചിരം വിപ്പവസിത്വാ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ആഗതത്താ മം “സോയേവ അയ”ന്തി ന സഞ്ജാനന്തി, ഉദാഹു യേ അമ്ഹേസു അഭിനിബ്ബുതചിത്താ, ന തേ ഇമേ, അഞ്ഞേവ ആഗന്തുകപക്ഖിനോ, ഇമേ കേന മം ന ഉപസങ്കമന്തീതി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ പക്കമിത്വാ ഠിതോവ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൧.“ജാനാമ തം ന മയം സമ്പമൂള്ഹാ, സോയേവ ത്വം തേ മയമസ്മ നാഞ്ഞേ;
ചിത്തഞ്ച തേ അസ്മിം ജനേ പദുട്ഠം, ആജീവികാ തേന തമുത്തസാമാ”തി.

തത്ഥ **ന മയം സമ്പമൂള്ഹാ**തി മയം മൂള്ഹാ പമത്താ ന ഹോമ. **ചിത്തഞ്ച തേ അസ്മിം ജനേ പദുട്ഠ**ന്തി ത്വം, സോയേവ മയമ്പി തേയേവ, ന തം സഞ്ജാനാമ, അപിച ഖോ പന തവ ചിത്തം അസ്മിം ജനേ പദുട്ഠം അമ്ഹേ മാരേതും ഉപ്പന്നം. **ആജീവികാ**തി ആജീവഹേതു പബ്ബജിത പദുട്ഠതാപസ. **തേന തമുത്തസാമാ**തി തേന കാരണേന തം ഉത്തസാമ ഭായാമ ന ഉപസങ്കമാമ.

കൂടതാപസോ “ഞാതോ അഹം ഇമേഹീ”തി മുഗ്ഗരം ഖിപിത്വാ വിരജ്ഝിത്വാ “ഗച്ഛ താവ ത്വം വിരദ്ധോമ്ഹീ”തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ “മം താവ വിരദ്ധോസി, ചത്താരോ പന അപായേ ന വിരജ്ഝസി. സചേ ഇധ വസിസ്സസി, ഗാമവാസീനം ‘ചോരോ അയ’ന്തി

ആചിക്ഖിത്വാ തം ഗാഹാപേസ്സാമി സീഘം പലായസ്സൂ''തി തം തജ്ജേത്വാ പക്കാമി. കൂടജടിലോ തത്ഥ വസിതും നാസക്ഖി, അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കൂടതാപസോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പുരിമോ സീലവന്തതാപസോ സാരിപുത്തോ, പാരാവതജേട്ഠകോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

രോമകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൭൮] ൮. മഹിംസരാജജാതകവണ്ണനാ

കിമത്ഥമഭിസന്ധായാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലമക്കടം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ഏകസ്മിം കുലേ ഏകോ പോസാവനിയലോലമക്കടോ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ഏകസ്സ സീലവന്തസ്സ ഹത്ഥിസ്സ പിട്ഠിയം നിസീദിത്വാ ഉച്ചാരപസ്സാവം കരോതി, പിട്ഠിയം ചങ്കമതി. ഹത്ഥീ അത്തനോ സീലവന്തതായ ഖന്തിസമ്പദായ ന കിഞ്ചി കരോതി. അഥേകദിവസം തസ്സ ഹത്ഥിസ്സ ഠാനേ അഞ്ഞോ ദുട്ഠഹത്ഥിപോതോ അട്ഠാസി. മക്കടോ ''സോയേവ അയ''ന്തി സഞ്ഞായ ദുട്ഠഹത്ഥിസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹി. അഥ നം സോ സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ പാദേന അക്കമിത്വാ സഞ്ചുണ്ണേസി. സാ പവത്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ലോലമക്കടോ കിര സീലവന്തഹത്ഥിസഞ്ഞായ ദുട്ഠഹത്ഥിപിട്ഠിം അഭിരുഹി, അഥ നം സോ ജീവിതക്ഖയം പാപേസീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ, ലോലമക്കടോ ഏവംസീലോ, പോരാണതോ പട്ഠായ ഏവംസീലോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ മഹിംസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഥാമസമ്പന്നോ മഹാസരീരോ പബ്ബതപാദപബ്ഭാരഗിരിദുഗ്ഗവനഘടേസു വിചരന്തോ ഏകം ഫാസുകം രുക്ഖമൂലം ദിസ്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ദിവാ തസ്മിം രുക്ഖമൂലേ അട്ഠാസി. അഥേകോ ലോലമക്കടോ രുക്ഖാ ഓതരിത്വാ തസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹിത്വാ ഉച്ചാരപസ്സാവം കത്വാ സിങ്ഗേ ഗണ്ഹിത്വാ ഓലമ്ബന്തോ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ദോലായന്തോവ കീളി. ബോധിസത്തോ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പദായ തം തസ്സ അനാചാരം ന മനസാകാസി, മക്കടോ പുനപ്പുനം തഥേവ കരി. അഥേകദിവസം തസ്മിം രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ രുക്ഖക്ഖന്ധേ ഠത്വാ നം ''മഹിംസരാജ കസ്മാ ഇമസ്സ ദുട്ഠമക്കടസ്സ അവമാനം സഹസി, നിസേധേഹി ന''ന്തി വത്വാ ഏതമത്ഥം പകാസേന്തീ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

വ്വറ. ''കിമത്ഥമഭിസന്ധായ, ലഹുചിത്തസ്സ ദുബ്ഭിനോ;
സബ്ബകാമദദസ്സേവ, ഇമം ദുക്ഖം തിതിക്ഖസി.

വ്വന. ''സിങ്ഗേന നിഹനാഹേതം, പദസാ ച അധിട്ഠഹ;
ഭിയ്യോ ബാലാ പകുജ്ഝേയ്യും, നോ ചസ്സ പടിസേധകോ''തി.

തത്ഥ **കിമത്ഥമഭിസന്ധായാ**തി കിം നു ഖോ കാരണം പടിച്ച കിം സമ്പസ്സമാനോ. **ദുബ്ഭിനോ**തി മിത്തദുബ്ഭിസ്സ. **സബ്ബകാമദദസ്സേവാ**തി സബ്ബകാമദദസ്സ സാമികസ്സ ഇവ. **തിതിക്ഖസീ**തി അധിവാസേസി. **പദസാ ച അധിട്ഠഹാ**തി പാദേന ച നം തിണ്ഹഖുരഗ്ഗേന യഥാ ഏത്ഥേവ മരതി, ഏവം അക്കമ. **ഭിയ്യോ ബാലാ**തി സചേ ഹി പടിസേധകോ ന ഭവേയ്യ, ബാലാ അഞ്ഞാണസത്താ പുനപ്പുനം കുജ്ഝേയ്യും ഘട്ടേയ്യും വിഹേഠേയ്യും ഏവാതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "രുക്ഖദേവതേ, സചാഹം ഇമിനാ ജാതിഗോത്തബലാദീഹി അധികോ സമാനോ ഇമസ്സ ദോസം ന സഹിസ്സാമി, കഥം മേ മനോരഥോ നിപ്ഫത്തിം ഗമിസ്സതി. അയം പന മം വിയ അഞ്ഞമ്പി മഞ്ഞമാനോ ഏവം അനാചാരം കരിസ്സതി, തതോ യേസം ചണ്ഡമഹിംസാനം ഏസ ഏവം കരിസ്സതി , ഏതേയേവ ഏതം വധിസ്സന്തി. സാ തസ്സ അഞ്ഞേഹി മാരണാ മയ്ഹം ദുക്ഖതോ ച പാണാതിപാതതോ ച വിമുത്തി ഭവിസ്സതീ"തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൮. "മമേവായം മഞ്ഞമാനോ, അഞ്ഞേപേവം കരിസ്സതി;
തേ നം തത്ഥ വധിസ്സന്തി, സാ മേ മുത്തി ഭവിസ്സതീ"തി.

കതിപാഹച്ചയേന പന ബോധിസത്തോ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. അഞ്ഞോ ചണ്ഡമഹിംസോ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. ദുട്ഠമക്കടോ "സോയേവ അയ"ന്തി സഞ്ഞായ തസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹിത്വാ തഥേവ അനാചാരം ചരി. അഥ നം സോ വിധുനന്തോ ഭൂമിയം പാതേത്വാ സിങ്ഗേന ഹദയേ വിജ്ഝിത്വാ പാദേഹി മദ്ദിത്വാ സഞ്ചുണ്ണേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദുട്ഠമഹിംസോ അയം ദുട്ഠഹത്ഥീ അഹോസി, ദുട്ഠമക്കടോ ഏതരഹി അയം മക്കടോ, സീലവാ മഹിംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹിംസരാജജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൭൯] ൯. സതപത്തജാതകവണ്ണനാ

യഥാ മാണവകോ പന്ഥേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പണ്ഡുകലോഹിതകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. ഛബ്ബഗ്ഗിയാനഞ്ഹി ദ്വേ ജനാ മേത്തിയഭൂമജകാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരിംസു, ദ്വേ അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ കീടാഗിരിം ഉപനിസ്സായ വിഹരിംസു, പണ്ഡുകലോഹിതകാ ഇമേ പന ദ്വേ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനേ വിഹരിംസു. തേ ധമ്മേന നീഹടം അധികരണം ഉക്കോടേന്തി. യേപി തേസം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ഹോന്തി, തേസം ഉപത്ഥമ്ഭാ ഹുത്വാ "ന, ആവുസോ, തുമ്ഹേ ഏതേഹി ജാതിയാ വാ ഗോത്തേന വാ സീലേന വാ നിഹീനതരാ. സചേ തുമ്ഹേ അത്തനോ ഗാഹം വിസ്സജ്ജേഥ, സുട്ഠുതരം വോ ഏതേ അധിഭവിസ്സന്തീ"തിആദീനി വത്വാ ഗാഹം വിസ്സജ്ജേതും ന ദേന്തി. തേന ഭണ്ഡനാനി ചേവ കലഹവിഗ്ഗഹവിവാദാ ച പവത്തന്തി. ഭിക്ഖൂ ഏതമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. അഥ ഭഗവാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതാപേത്വാ പണ്ഡുകലോഹിതകേ പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അത്തനാപി അധികരണം ഉക്കോടേഥ,

അഞ്ഞേസമ്പി ഗാഹം വിസ്സജ്ജേതും ന ദേഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഏവം സന്തേ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം കിരിയാ സതപത്തമാണവസ്സ കിരിയാ വിയ ഹോതീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസിഗാമകേ ഏകസ്മിം കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കസിവണിജ്ജാദീഹി ജീവികം അകപ്പേത്വാ പഞ്ചസതമത്തേ ചോരേ ഗഹേത്വാ തേസം ജേട്ഠകോ ഹുത്വാ പന്ഥദൂഹനസന്ധിച്ഛേദാദീനി കരോന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. തദാ ബാരാണസിയം ഏകോ കുടുമ്ബികോ ഏകസ്സ ജാനപദസ്സ കഹാപണസഹസ്സം ദത്വാ പുന അഗ്ഗഹേത്വാവ കാലമകാസി. അഥസ്സ ഭരിയാ അപരഭാഗേ ഗിലാനാ മരണമഞ്ചേ നിപന്നാ പുത്തം ആമന്തേത്വാ ''താത, പിതാ തേ ഏകസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ അനാഹരാപേത്വാവ മതോ, സചേ അഹമ്പി മരിസ്സാമി, ന സോ തുയ്ഹം ദസ്സതി, ഗച്ഛ നം മയി ജീവന്തിയാ ആഹരാപേത്വാ ഗണ്ഹാ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ കഹാപണേ ലഭി. അഥസ്സ മാതാ കാലകിരിയം കത്വാ പുത്തസിനേഹേന തസ്സ ആഗമനമഗ്ഗേ ഓപപാതികസിങ്ഗാലീ ഹുത്വാ നിബ്ബതി.

തദാ സോ ചോരജേട്ഠകോ മഗ്ഗപടിപന്നേ വിലുമ്പമാനോ സപരിസോ തസ്മിം മഗ്ഗേ അട്ഠാസി. അഥ സാ സിങ്ഗാലീ പുത്തേ അടവീമുഖം സമ്പത്തേ ''താത, മാ അടവിം അഭിരുഹി, ചോരാ ഏത്ഥ ഠിതാ, തേ തം മാരേത്വാ കഹാപണേ ഗണ്ഹിസ്സന്തീ''തി പുനപ്പുനം മഗ്ഗം ഓച്ഛിന്ദമാനാ നിവാരേതി. സോ തം കാരണം അജാനന്തോ ''അയം കാളകണ്ണീ സിങ്ഗാലീ മയ്ഹം മഗ്ഗം ഓച്ഛിന്ദതീ''തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡം ഗഹേത്വാ മാതരം പലാപേത്വാ അടവിം പടിപജ്ജി. അഥേകോ സതപത്തസകുണോ ''ഇമസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥേ കഹാപണസഹസ്സം അത്ഥി, ഇമം മാരേത്വാ തം കഹാപണം ഗണ്ഹഥാ''തി വിരവന്തോ ചോരാഭിമുഖോ പക്ഖന്ദി. മാണവോ തേന കതകാരണം അജാനന്തോ ''അയം മങ്ഗലസകുണോ, ഇദാനി മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ ''വസ്സ, സാമി, വസ്സ, സാമീ''തി വത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹി.

ബോധിസത്തോ സബ്ബരുതഞ്ഞൂ തേസം ദ്വിന്നം കിരിയം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ഇമായ സിങ്ഗാലിയാ ഏതസ്സ മാതരാ ഭവിതബ്ബം, തേന സാ ''ഇമം മാരേത്വാ കഹാപണേ ഗണ്ഹന്തീ''തി ഭയേന വാരേതി. ഇമിനാ പന സതപത്തേന പച്ചാമിത്തേന ഭവിതബ്ബം, തേന സോ ''ഇമം മാരേത്വാ കഹാപണേ ഗണ്ഹഥാ''തി അമ്ഹാകം ആരോചേസി. അയം പന ഏതമത്ഥം അജാനന്തോ അത്ഥകാമം മാതരം തജ്ജേത്വാ പലാപേസി, അനത്ഥകാമസ്സ സതപത്തസ്സ ''അത്ഥകാമോ മേ''തി സഞ്ഞായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹാതി, അഹോ വതായം ബാലോതി . ബോധിസത്താനഞ്ഹി ഏവം മഹാപുരിസാനമ്പി സതം പരസന്തകഗ്ഗഹണം വിസമപടിസന്ധിഗ്ഗഹണവസേന ഹോതി, ''നക്ഖത്തദോസേനാ''തിപി വദന്തി.

മാണവോ ആഗന്ത്വാ ചോരാനം സീമന്തരം പാപുണി. ബോധിസത്തോ തം ഗാഹാപേത്വാ ''കത്ഥ വാസികോസീ''തി പുച്ഛി. ''ബാരാണസിവാസികോമ്ഹീ''തി. ''കഹം അഗമാസീ''തി? ''ഏകസ്മിം ഗാമകേ സഹസ്സം ലദ്ധബ്ബം അത്ഥി, തത്ഥ അഗമാസി''ന്തി. ''ലദ്ധം പന തേ''തി? ''ആമ, ലദ്ധ''ന്തി . ''കേന ത്വം പേസിതോസീ''തി? ''സാമി, പിതാ മേ മതോ, മാതാപി മേ ഗിലാനാ, സാ 'മയി മതായ ഏസ ന ലഭിസ്സതീ'തി മഞ്ഞമാനാ മം പേസേസീ''തി. ''ഇദാനി തവ

മാതു പവത്തിം ജാനാസീ”തി? “ന ജാനാമി, സാമീ”തി. “മാതാ തേ തയി നിക്ഖന്തേ കാലം കത്വാ പുത്തസിനേഹേന സിങ്ഗാലീ ഹുത്വാ തവ മരണഭയഭീതാ മഗ്ഗം തേ ഓച്ഛിന്ദിത്വാ തം വാരേസി, തം ത്വം തജ്ജേത്വാ പലാപേസി, സതപത്തസകുണോ പന തേ പച്ചാമിത്തോ. സോ ‘ഇമം മാരേത്വാ കഹാപണേ ഗണ്ഹഥാ’തി അമ്ഹാകം ആചിക്ഖി, ത്വം അത്തനോ ബാലതായ അത്ഥകാമം മാതരം ‘അനത്ഥകാമാ മേ’തി മഞ്ഞസി, അനത്ഥകാമം സതപത്തം ‘അത്ഥകാമോ മേ’തി. തസ്സ തുമ്ഹാകം കതഗുണോ നാമ നത്ഥി, മാതാ പന തേ മഹാഗുണാ, കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ”തി വിസ്സജ്ജേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൭൫. “യഥാ മാണവകോ പന്ഥേ, സിങ്ഗാലിം വനഗോചരിം;
അത്ഥകാമം പവേദേന്തിം, അനത്ഥകാമാതി മഞ്ഞതി;
അനത്ഥകാമം സതപത്തം, അത്ഥകാമോതി മഞ്ഞതി.

൭൬. “ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ, പുഗ്ഗലോ ഹോതി താദിസോ;
ഹിതേഹി വചനം വുത്തോ, പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വാമതോ.

൭൭. “യേ ച ഖോ നം പസംസന്തി, ഭയാ ഉക്കംസയന്തി വാ;
തഞ്ഹി സോ മഞ്ഞതേ മിത്തം, സതപത്തംവ മാണവോ”തി.

തത്ഥ **ഹിതേഹീ**തി ഹിതം വുഡ്ഢിം ഇച്ഛമാനേഹി. **വചനം വുത്തോ**തി ഹിതസുഖാവഹം ഓവാദാനുസാസനം വുത്തോ. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വാമതോ**തി ഓവാദം അഗണ്ഹന്തോ “അയം മേ ന അത്ഥാവഹോ ഹോതി, അനത്ഥാവഹോ മേ അയ”ന്തി ഗണ്ഹന്തോ വാമതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി നാമ.

യേ ച ഖോ നന്തി യേ ച ഖോ തം അത്തനോ ഗാഹം ഗഹേത്വാ ഠിതപുഗ്ഗലം “അധികരണം ഗഹേത്വാ ഠിതേഹി നാമ തുമ്ഹാദിസേഹി ഭവിതബ്ബ”ന്തി വണ്ണേന്തി. **ഭയാ ഉക്കംസയന്തി വാ**തി ഇമസ്സ ഗാഹസ്സ വിസ്സട്ഠപച്ചയാ തുമ്ഹാകം ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, മാ വിസ്സജ്ജയിത്ഥ, ന ഏതേ ബാഹുസച്ചകുലപരിവാരാദീഹി തുമ്ഹേ സമ്പാപുണന്തീതി ഏവം വിസ്സജ്ജനപച്ചയാ ഭയം ദസ്സേത്വാ ഉക്ഖിപന്തി. **തഞ്ഹി സോ മഞ്ഞതേ മിത്ത**ന്തി യേ ഏവരൂപാ ഹോന്തി, തേസു യംകിഞ്ചി സോ ഏകച്ചോ ബാലപുഗ്ഗലോ അത്തനോ ബാലതായ മിത്തം മഞ്ഞതി, “അയം മേ അത്ഥകാമോ മിത്തോ”തി മഞ്ഞതി. **സതപത്തംവ മാണവോ**തി യഥാ അനത്ഥകാമഞ്ഞേവ സതപത്തം സോ മാണവോ അത്തനോ ബാലതായ “അത്ഥകാമോ മേ”തി മഞ്ഞതി, പണ്ഡിതോ പന ഏവരൂപം “അനുപ്പിയഭാണീ മിത്തോ”തി അഗഹേത്വാ ദൂരതോവ നം വിവജ്ജേതി. തേന വുത്തം -

“അഞ്ഞദത്ഥുഹരോ മിത്തോ, യോ ച മിത്തോ വചീപരോ;
അനുപ്പിയഞ്ച യോ ആഹ, അപായേസു ച യോ സഖാ.

“ഏതേ അമിത്തേ ചത്താരോ, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ;
ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യ, മഗ്ഗം പടിഭയം യഥാ”തി. (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൫൩);

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ചോരജേട്ഠകോ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സതപത്തജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൮൦] ൧൦. പുടദൂസകജാതകവണ്ണനാ

അദ്ധാ ഹി നൂന മിഗരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പുടദൂസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ അമച്ചോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ ഉയ്യാനേ നിസീദാപേത്വാ ദാനം ദദമാനോ "അന്തരാഭത്തേ ഉയ്യാനേ ചരിതുകാമാ ചരന്തൂ"തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ ഉയ്യാനചാരികം ചരിംസു. തസ്മിം ഖണേ ഉയ്യാനപാലോ പത്തസമ്പന്നം രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ മഹന്തമഹന്താനി പണ്ണാനി ഗഹേത്വാ "അയം പുപ്ഫാനം ഭവിസ്സതി, അയം ഫലാന"ന്തി പുടേ കത്വാ രുക്ഖമൂലേ പാതേതി. തസ്സ പുത്തോ ദാരകോ പാതിതപാതിതം പുടം വിദ്ധംസേതി. ഭിക്ഖൂ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ പുടദൂസകോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അഗാരം അജ്ഝാവസമാനോ ഏകദിവസം കേനചിദേവ കരണീയേന ഉയ്യാനം അഗമാസി. തത്ഥ ബഹൂ വാനരാ വസന്തി. ഉയ്യാനപാലോ ഇമിനാവ നിയാമേന പത്തപുടേ പാതേതി, ജേട്ഠവാനരോ പാതിതപാതിതേ വിദ്ധംസേതി. ബോധിസത്തോ തം ആമന്തേത്വാ "ഉയ്യാനപാലേന പാതിതപാതിതം പുടം വിദ്ധംസേത്വാ മനാപതരം കാതുകാമോ മഞ്ഞേ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൨. "അദ്ധാ ഹി നൂന മിഗരാജാ, പുടകമ്മസ്സ കോവിദോ;
തഥാ ഹി പുടം ദൂസേതി, അഞ്ഞം നൂന കരിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **മിഗരാജാ**തി മക്കടം വണ്ണേന്തോ വദതി. **പുടകമ്മസ്സാ**തി മാലാപുടകരണസ്സ. **കോവിദോ**തി ഛേകോ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - അയം മിഗരാജാ ഏകംസേന പുടകമ്മസ്സ കോവിദോ മഞ്ഞേ, തഥാ ഹി പാതിതപാതിതം പുടം ദൂസേതി, അഞ്ഞം നൂന തതോ മനാപതരം കരിസ്സതീതി.

തം സുത്വാ മക്കടോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൩. "ന മേ മാതാ വാ പിതാ വാ, പുടകമ്മസ്സ കോവിദോ;
കതം കതം ഖോ ദൂസേമ, ഏവം ധമ്മമിദം കുല"ന്തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൪. "യേസം വോ ഏദിസോ ധമ്മോ, അധമ്മോ പന കീദിസോ;
മാ വോ ധമ്മം അധമ്മം വാ, അദ്ദസാമ കുദാചന"ന്തി.

ഏവം വത്വാ ച പന വാനരഗണം ഗരഹിത്വാ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ വാനരോ പുടദൂസകദാരകോ അഹോസി, പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

പുടദൂസകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ഉദപാനവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഉദപാനവരം വനബ്യഗ്ഘ കപി, സിഖിനീ ച ബലാക രുചിരവരോ;
സുജനാധിപ രോമക ദൂസ പുന, സതപത്തവരോ പുടകമ്മ ദസാതി.

൪. അബ്ഭന്തരവഗ്ഗോ

[൨൮൧] ൧. അബ്ഭന്തരജാതകവണ്ണനാ

അബ്ഭന്തരോ നാമ ദുമോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ബിമ്ബാദേവീഥേരിയാ അമ്ബരസദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ഹി പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ വേസാലിയം കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തേ മഹാപജാപതീ ഗോതമീ പഞ്ച സാകിയസതാനി ആദായ ഗന്ത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ചേവ ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭി. അപരഭാഗേ താ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖുനിയോ **നന്ദകോവാദം** (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൮ ആദയോ) സുത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. സത്ഥരി പന സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തേ രാഹുലമാതാ ബിമ്ബാദേവീ ''സാമികോ മേ പബ്ബജിത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ, പുത്തോപി മേ പബ്ബജിത്വാ തസ്സേവ സന്തികേ വസതി, അഹം അഗാരമജ്ഝേ കിംകരിസ്സാമി, അഹമ്പി പബ്ബജിത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധഞ്ച പുത്തഞ്ച നിബദ്ധം പസ്സമാനാ വിഹരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായാഹി സദ്ധിം സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരഞ്ച പിയപുത്തഞ്ച പസ്സമാനാ ഏകസ്മിം ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ വാസം കപ്പേസി. രാഹുലസാമണേരോ ആഗന്ത്വാ മാതരം പസ്സതി.

അഥേകദിവസം ഥേരിയാ ഉദരവാതോ കുപ്പി. സാ പുത്തേ ദട്ഠും ആഗതേ തസ്സ ദസ്സനത്ഥായ നിക്ഖമിതും നാസക്ഖി, അഞ്ഞാവ ആഗന്ത്വാ അഫാസുകഭാവം കഥയിംസു. സോ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം തേ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി പുച്ഛി. ''താത, അഗാരമജ്ഝേ മേ സക്ഖരയോജിതേ അമ്ബരസേ പീതേ ഉദരവാതോ വൂപസമ്മതി, ഇദാനി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജീവികം കപ്പേമ, കുതോ തം ലഭിസ്സാമാ''തി. സാമണേരോ ''ലഭന്തോ ആഹരിസ്സാമീ''തി വത്വാ നിക്ഖമി. തസ്സ പനായസ്മതോ ഉപജ്ഝായോ ധമ്മസേനാപതി, ആചരിയോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, ചൂളപിതാ ആനന്ദത്ഥേരോ, പിതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോതി മഹാസമ്പത്തി. ഏവം സന്തേപി അഞ്ഞസ്സ സന്തികം അഗന്ത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ദുമ്മുഖാകാരോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ഥേരോ ''കിം നു ഖോ, രാഹുല, ദുമ്മുഖോ വിയാസീ''തി ആഹ. ''മാതു മേ, ഭന്തേ, ഥേരിയാ ഉദരവാതോ കുപിതോ''തി. ''കിം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''സക്ഖരയോജിതേന കിര അമ്ബരസേന ഫാസു ഹോതീ''തി. ''ഹോതു ലഭിസ്സാമി, മാ ചിന്തയീ''തി.

സോ പുനദിവസേ തം ആദായ സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ സാമണേരം ആസനസാലായം നിസീദാപേത്വാ രാജദ്വാരം അഗമാസി. കോസലരാജാ ഥേരം ദിസ്വാ നിസീദാപേസി, തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉയ്യാനപാലോ പിണ്ഡിപക്കാനം മധുരഅമ്ബാനം ഏകം പുടം ആഹരി. രാജാ അമ്ബാനം തചം അപനേത്വാ

സക്ഖരം പക്ഖിപിത്വാ സയമേവ മദ്ദിത്വാ ഥേരസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ അദാസി. ഥേരോ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ ആസനസാലം ഗന്ത്വാ സാമണേരസ്സ അദാസി "ഹരിത്വാ മാതു തേ ദേഹീ"തി. സോ ഹരിത്വാ അദാസി, ഥേരിയാ പരിഭുത്തമത്തേവ ഉദരവാതോ വൂപസമി. രാജാപി മനുസ്സം പേസേസി - "ഥേരോ ഇധ നിസീദിത്വാ അമ്ബരസം ന പരിഭുഞ്ജി, ഗച്ഛ കസ്സചി ദിന്നഭാവം ജാനാഹീ"തി. സോ ഥേരേന സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ കഥേസി. രാജാ ചിന്തേസി - "സചേ സത്ഥാ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സ, ചക്കവത്തിരാജാ അഭവിസ്സ, രാഹുലസാമണേരോ പരിണായകരതനം, ഥേരീ ഇത്ഥിരതനം, സകലചക്കവാളരജ്ജം ഏതേസഞ്ഞേവ അഭവിസ്സ. അമ്ഹേഹി ഏതേ ഉപട്ഠഹന്തേഹി ചരിതബ്ബം അസ്സ, ഇദാനി പബ്ബജിത്വാ അമ്ഹേ ഉപനിസ്സായ വസന്തേസു ഏതേസു ന യുത്തം അമ്ഹാകം പമജ്ജിതു"ന്തി. സോ തതോ പട്ഠായ ഥേരിയാ നിബദ്ധം അമ്ബരസം ദാപേസി. ഥേരേന ബിമ്ബാദേവീഥേരിയാ അമ്ബരസസ്സ ദിന്നഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ കിര ബിമ്ബാദേവീഥേരിം അമ്ബരസേന സന്തപ്പേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ രാഹുലമാതാ സാരിപുത്തേന അമ്ബരസേന സന്തപ്പിതാ, പുബ്ബേപേസ ഏതം സന്തപ്പേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സണ്ഠപിതഘരാവാസോ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഇസിഗണപരിവുതോ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ പബ്ബതപാദാ ഓതരിത്വാ ചാരികം ചരമാനോ ബാരാണസിം പത്വാ ഉയ്യാനേ വാസം കപ്പേസി. അഥസ്സ ഇസിഗണസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജമാനോ തം കാരണം ഞത്വാ "ഇമേസം താപസാനം അവാസായ പരിസക്കിസ്സാമി, അഥ തേ ഭിന്നാവാസാ ഉപദ്ദുതാ ചരമാനാ ചിത്തേകഗ്ഗതം ന ലഭിസ്സന്തി, ഏവം മേ ഫാസുകം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "കോ നു ഖോ ഉപായോ"തി വീമംസന്തോ ഇമം ഉപായം അദ്ദസ - മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ "ഭദ്ദേ, സചേ ത്വം അബ്ഭന്തരഅമ്ബപക്കം ഖാദേയ്യാസി, പുത്തം ലഭിസ്സസി, സോ ചക്കവത്തിരാജാ ഭവിസ്സതീ"തി ആചിക്ഖിസ്സാമി. രാജാ ദേവിയാ കഥം സുത്വാ അമ്ബപക്കത്ഥായ ഉയ്യാനം പേസേസ്സതി, അഥാഹം അമ്ബാനി അന്തരധാപേസ്സാമി, രഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ അമ്ബാനം അഭാവം ആരോചേസ്സന്തി , "കേ തേ ഖാദന്തീ"തി വുത്തേ "താപസാ ഖാദന്തീ"തി വക്ഖന്തി, തം സുത്വാ രാജാ താപസേ പോഥേത്വാ നീഹരാപേസ്സതി, ഏവം തേ ഉപദ്ദുതാ ഭവിസ്സന്തീതി.

സോ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ആകാസേ ഠിതോ അത്തനോ ദേവരാജഭാവം ജാനാപേത്വാ തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോച -

൯൧."അബ്ഭന്തരോ നാമ ദുമോ, യസ്സ ദിബ്യമിദം ഫലം;

ഭുത്വാ ദോഹളിനീ നാരീ, ചക്കവത്തിം വിജായതി.

൯൨."ത്വമ്പി ഭദ്ദേ മഹേസീസി, സാ ചാപി പതിനോ പിയാ;
ആഹരിസ്സതി തേ രാജാ, ഇദം അബ്ഭന്തരം ഫല"ന്തി.

തത്ഥ **അബ്ഭന്തരോ നാമ ദുമോ**തി ഇമിനാ താവ ഗാമനിഗമജനപദപബ്ബതാദീനം അസുകസ്സ അബ്ഭന്തരോതി അവത്വാ കേവലം ഏകം അബ്ഭന്തരം അമ്ബരുക്ഖം കഥേസി. **യസ്സ ദിബ്യമിദം ഫല**ന്തി യസ്സ അമ്ബരുക്ഖസ്സ ദേവതാനം പരിഭോഗാരഹം ദിബ്യം ഫലം. **ഇദ**ന്തി പന നിപാതമത്തമേവ. **ദോഹളിനീ**തി സഞ്ജാതദോഹളാ. **ത്വമ്പി, ഭദ്ദേ, മഹേസീസീ**തി ത്വം, സോഭനേ മഹേസീ, അസി. അട്ഠകഥായം പന "മഹേസീ ചാ"തിപി പാഠോ. **സാ ചാപി പതിനോ പിയാ**തി സോളസന്നം ദേവീസഹസ്സാനം അബ്ഭന്തരേ അഗ്ഗമഹേസീ ചാപി പതിനോ ചാപി പിയാതി അത്ഥോ. **ആഹരിസ്സതി തേ രാജാ, ഇദം അബ്ഭന്തരം ഫല**ന്തി തസ്സാ തേ പിയായ അഗ്ഗമഹേസിയാ ഇദം മയാ വുത്തപ്പകാരം ഫലം രാജാ ആഹരാപേസ്സതി, സാ ത്വം തം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ചക്കവത്തിഗബ്ഭം ലഭിസ്സസീതി.

ഏവം സക്കോ ദേവിയാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ വത്വാ "ത്വം അപ്പമത്താ ഹോഹി, മാ പപഞ്ചം അകാസി, സ്വേ രഞ്ഞോ ആരോചേയ്യാസീ"തി തം അനുസാസിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതോ. സാ പുനദിവസേ ഗിലാനാലയം ദസ്സേത്വാ പരിചാരികാനം സഞ്ഞം ദത്വാ നിപജ്ജി. രാജാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ സീഹാസനേ നിസിന്നോ നാടകാനി പസ്സന്തോ ദേവിം അദിസ്വാ "കഹം, ദേവീ"തി പരിചാരികേ പുച്ഛി. "ഗിലാനാ, ദേവാ"തി. സോ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ സയനപസ്സേ നിസീദിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തോ "കിം തേ, ഭദ്ദേ, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "മഹാരാജ അഞ്ഞം അഫാസുകം നാമ നത്ഥി, ദോഹളോ മേ ഉപ്പന്നോ"തി. "കിം ഇച്ഛസി, ഭദ്ദേ"തി? "അബ്ഭന്തരഅമ്ബഫലം ദേവാ"തി. "അബ്ഭന്തരഅമ്ബോ നാമ കഹം അത്ഥീ"തി? "നാഹം, ദേവ, അബ്ഭന്തരഅമ്ബം ജാനാമി, തസ്സ പന മേ ഫലം ലഭമാനായ ജീവിതം അത്ഥി, അലഭമാനായ നത്ഥീ"തി. "തേന ഹി ആഹരാപേസ്സാമി , മാ ചിന്തയീ"തി രാജാ ദേവിം അസ്സാസേത്വാ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ "ദേവിയാ അബ്ഭന്തരഅമ്ബേ നാമ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, കിം കാതബ്ബ"ന്തി പുച്ഛി. "ദേവ ദ്വിന്നം അമ്ബാനം അന്തരേ ഠിതോ അമ്ബോ അബ്ഭന്തരഅമ്ബോ നാമ, ഉയ്യാനം പേസേത്വാ അബ്ഭന്തരേ ഠിതഅമ്ബതോ ഫലം ആഹരാപേത്വാ ദേവിയാ ദാപേഥാ"തി.

രാജാ "സാധു, ഏവരൂപം അമ്ബം ആഹരഥാ"തി ഉയ്യാനം പേസേസി. സക്കോ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഉയ്യാനേ അമ്ബാനി ഖാദിതസദിസാനി കത്വാ അന്തരധാപേസി. അമ്ബത്ഥായ ഗതാ മനുസ്സാ സകലഉയ്യാനം വിചരന്താ ഏകം അമ്ബമ്പി അലഭിത്വാ ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ അമ്ബാനം അഭാവം രഞ്ഞോ കഥയിംസു. "കേ അമ്ബാനി ഖാദന്തീ"തി? "താപസാ, ദേവാ"തി. "താപസേ ഉയ്യാനതോ പോഥേത്വാ നീഹരഥാ"തി. മനുസ്സാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ നീഹരിംസു. സക്കസ്സ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണി. ദേവീ അമ്ബഫലത്ഥായ നിബദ്ധം കത്വാ നിപജ്ജിയേവ. രാജാ കത്തബ്ബകിച്ചം അപസ്സന്തോ അമച്ചേ ച ബ്രാഹ്മണേ ച സന്നിപാതാപേത്വാ "അബ്ഭന്തരഅമ്ബസ്സ അത്ഥിഭാവം ജാനാഥാ"തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ആഹംസു - "ദേവ, അബ്ഭന്തരഅമ്ബോ നാമ ദേവതാനം പരിഭോഗോ, 'ഹിമവന്തേ കഞ്ചനഗുഹായ അന്തോ അത്ഥീ'തി അയം

നോ പരമ്പരാഗതോ അനുസ്സവോ”തി. “കോ പന തതോ അമ്ബം ആഹരിതും സക്ഖിസ്സതീ”തി? “ന സക്കാ തത്ഥ മനുസ്സഭൂതേന ഗന്തും, ഏകം സുവപോതകം പേസേതും വട്ടതീ”തി.

തേന ച സമയേന രാജകുലേ ഏകോ സുവപോതകോ മഹാസരീരോ കുമാരകാനം യാനകചക്കനാഭിമത്തോ ഥാമസമ്പന്നോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോ. രാജാ തം ആഹരാപേത്വാ “താത സുവപോതക, അഹം തവ ബഹൂപകാരോ, കഞ്ചനപഞ്ജരേ വസസി, സുവണ്ണതട്ടകേ മധുലാജേ ഖാദസി, സക്ഖരപാനകം പിവസി, തയാപി അമ്ഹാകം ഏകം കിച്ചം നിത്ഥരിതും വട്ടതീ”തി ആഹ. “കിം, ദേവാ”തി. “താത ദേവിയാ അബ്ഭന്തരഅമ്ബേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, സോ ച അമ്ബോ ഹിമവന്തേ കഞ്ചനപബ്ബതന്തരേ അത്ഥി ദേവതാനം പരിഭോഗോ, ന സക്കാ മനുസ്സഭൂതേന തത്ഥ ഗന്തും, തയാ തതോ അമ്ബഫലം ആഹരിതും വട്ടതീ”തി. “സാധു, ദേവ, ആഹരിസ്സാമീ”തി. അഥ നം രാജാ സുവണ്ണതട്ടകേ മധുലാജേ ഖാദാപേത്വാ സക്ഖരപാനകം പായേത്വാ സതപാകതേലേന തസ്സ പക്ഖന്തരാനി മക്ഖേത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ സീഹപഞ്ജരേ ഠത്വാ ആകാസേ വിസ്സജ്ജേസി. സോപി രഞ്ഞോ നിപച്ചകാരം ദസ്സേത്വാ ആകാസേ പക്ഖന്ദന്തോ മനുസ്സപഥം അതിക്കമ്മ ഹിമവന്തേ പഠമേ പബ്ബതന്തരേ വസന്താനം സുകാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ അബ്ഭന്തരഅമ്ബോ നാമ കത്ഥ അത്ഥി, കഥേഥ മേ തം ഠാന”ന്തി പുച്ഛി. “മയം ന ജാനാമ, ദുതിയേ പബ്ബതന്തരേ സുകാ ജാനിസ്സന്തീ”തി.

സോ തേസം വചനം സുത്വാ തതോ ഉപ്പതിത്വാ ദുതിയം പബ്ബതന്തരം അഗമാസി, തഥാ തതിയം, ചതുത്ഥം , പഞ്ചമം, ഛട്ഠം അഗമാസി. തത്ഥപി നം സുകാ “ന മയം ജാനാമ, സത്തമപബ്ബതന്തരേ സുകാ ജാനിസ്സന്തീ”തി ആഹംസു. സോ തത്ഥപി ഗന്ത്വാ “അബ്ഭന്തരഅമ്ബോ നാമ കത്ഥ അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “അസുകട്ഠാനേ നാമ കഞ്ചനപബ്ബതന്തരേ”തി ആഹംസു. “അഹം തസ്സ ഫലത്ഥായ ആഗതോ, മം തത്ഥ നേത്വാ തതോ മേ ഫലം ദാപേഥാ”തി. സുകഗണാ ആഹംസു - “സമ്മ, സോ വേസ്സവണമഹാരാജസ്സ പരിഭോഗോ, ന സക്കാ ഉപസങ്കമിതും, സകലരുക്ഖോ മൂലതോ പട്ഠായ സത്തഹി ലോഹജാലേഹി പരിക്ഖിത്തോ, സഹസ്സകുമ്ഭണ്ഡരക്ഖസാ രക്ഖന്തി, തേഹി ദിട്ഠസ്സ ജീവിതം നാമ നത്ഥി, കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗിഅവീചിമഹാനിരയസദിസട്ഠാനം, മാ തത്ഥ പത്ഥനം കരീ”തി. “സചേ തുമ്ഹേ ന ഗച്ഛഥ, മയ്ഹം ഠാനം ആചിക്ഖഥാ”തി. “തേന ഹി അസുകേന ച അസുകേന ച ഠാനേന യാഹീ”തി. സോ തേഹി ആചിക്ഖിതവസേനേവ സുട്ഠു മഗ്ഗം ഉപധാരേത്വാ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ദിവാ അത്താനം അദസ്സേത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ രക്ഖസാനം നിദ്ദോക്കമനസമയേ അബ്ഭന്തരഅമ്ബസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകേന മൂലന്തരേന സണികം അഭിരുഹിതും ആരഭി. ലോഹജാലം “കിരീ”തി സദ്ദമകാസി .

രക്ഖസാ പബുജ്ഝിത്വാ സുകപോതകം ദിസ്വാ “അമ്ബചോരോയ”ന്തി ഗഹേത്വാ കമ്മകരണം സംവിദഹിംസു. ഏകോ “മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ ഗിലിസ്സാമി ന”ന്തി ആഹ, അപരോ “ഹത്ഥേഹി മദ്ദിത്വാ പുഞ്ജിത്വാ വിപ്പകിരിസ്സാമി ന”ന്തി, അപരോ “ദ്വേധാ ഫാലേത്വാ അങ്ഗാരേസു പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി. സോ തേസം കമ്മകരണസംവിധാനം സുത്വാപി അസന്തസിത്വാവ തേ രക്ഖസേ ആമന്തേത്വാ “അമ്ഭോ രക്ഖസാ, തുമ്ഹേ കസ്സ മനുസ്സാ”തി ആഹ. “വേസ്സവണമഹാരാജസ്സാ”തി. “അമ്ഭോ, തുമ്ഹേപി ഏകസ്സ രഞ്ഞോവ മനുസ്സാ, അഹമ്പി രഞ്ഞോവ മനുസ്സോ, ബാരാണസിരാജാ മം

അബ്ഭന്തരഅമ്ബഫലത്ഥായ പേസേസി, സ്വാഹം തഥേവ അത്തനോ രഞ്ഞോ ജീവിതം ദത്വാ ആഗതോ. യോ ഹി അത്തനോ മാതാപിതൂനഞ്ചേവ സാമികസ്സ ച അത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജതി, സോ ദേവലോകേയേവ നിബ്ബത്തതി, തസ്മാ അഹമ്പി ഇമമ്ഹാ തിരച്ഛാനയോനിയാ ചവിത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിസ്സാമീ''തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ൻന.''ഭത്തുരത്ഥേ പരക്കന്തോ, യം ഠാനമധിഗച്ഛതി;
സൂരോ അത്തപരിച്ചാഗീ, ലഭമാനോ ഭവാമഹ''ന്തി.

തത്ഥ **ഭത്തുരത്ഥേ**തി ഭത്താ വുച്ചന്തി ഭത്താദീഹി ഭരണപോസകാ പിതാ മാതാ സാമികോ ച, ഇതി തിവിധസ്സപേതസ്സ ഭത്തു അത്ഥായ. **പരക്കന്തോ**തി പരക്കമം കരോന്തോ വായമന്തോ. **യം ഠാനമധിഗച്ഛതീ**തി യം സുഖകാരണം യസം വാ ലാഭം വാ സഗ്ഗം വാ അധിഗച്ഛതി. **സൂരോ**തി അഭീരു വിക്കമസമ്പന്നോ. **അത്തപരിച്ചാഗീ**തി കായേ ച ജീവിതേ ച നിരപേക്ഖോ ഹുത്വാ തസ്സ തിവിധസ്സപി ഭത്തു അത്ഥായ അത്താനം പരിച്ചജന്തോ. **ലഭമാനോ ഭവാമഹ**ന്തി യം സോ ഏവരൂപോ സൂരോ ദേവസമ്പത്തിം വാ മനുസ്സസമ്പത്തിം വാ ലഭതി, അഹമ്പി തം ലഭമാനോ ഭവാമി, തസ്മാ ഹാസോവ മേ ഏത്ഥ, ന താസോ, കിം മം തുമ്ഹേ താസേഥാതി.

ഏവം സോ ഇമായ ഗാഥായ തേസം ധമ്മം ദേസേസി. തേ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നചിത്താ ''ധമ്മികോ ഏസ, ന സക്കാ മാരേതും, വിസ്സജ്ജേമ ന''ന്തി വത്വാ സുകപോതകം വിസ്സജ്ജേത്വാ 'അമ്ഭോ സുകപോതക, മുത്തോസി, അമ്ഹാകം ഹത്ഥതോ സോത്ഥിനാ ഗച്ഛാ''തി ആഹംസു. ''മയ്ഹം ആഗമനം മാ തുച്ഛം കരോഥ, ദേഥ മേ ഏകം അമ്ബഫല''ന്തി. ''സുകപോതക, തുയ്ഹം ഏകം അമ്ബഫലം ദാതും നാമ ന ഭാരോ, ഇമസ്മിം പന രുക്ഖേ അമ്ബാനി അങ്കേത്വാ ഗഹിതാനി, ഏകസ്മിം ഫലേ അസമേന്തേ അമ്ഹാകം ജീവിതം നത്ഥി. വേസ്സവണ്ണേന ഹി കുജ്ഝിത്വാ സകിം ഓലോകിതേ തത്തകപാലേ പക്ഖിത്തതിലാ വിയ കുമ്ഭണ്ഡസഹസ്സം ഭിജ്ജിത്വാ വിപ്പകിരീയതി, തേന തേ ദാതും ന സക്കോമ, ലഭനട്ഠാനം പന ആചിക്ഖിസ്സാമാ''തി. ''യോ കോചി ദേതു, ഫലേനേവ മേ അത്ഥോ, ലഭനട്ഠാനം ആചിക്ഖഥാ''തി. ''ഏതസ്സ കഞ്ചനപബ്ബതസ്സ അന്തരേ ജോതിരസോ നാമ താപസോ അഗ്ഗിം ജുഹമാനോ കഞ്ചനപത്തിയാ നാമ പണ്ണസാലായം വസതി വേസ്സവണസ്സ കുലൂപകോ, വേസ്സവണോ തസ്സ നിബദ്ധം ചത്താരി അമ്ബഫലാനി പേസേതി, തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാ''തി.

സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ താപസസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം താപസോ ''കുതോ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛി. ''ബാരാണസിരഞ്ഞോ സന്തികാ''തി. ''കിമത്ഥായ ആഗതോസീ''തി? ''സാമി, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ദേവിയാ അബ്ഭന്തരഅമ്ബപക്കേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, തദത്ഥം ആഗതോമ്ഹി, രക്ഖസാ പന മേ സയം അമ്ബപക്കം അദത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം പേസേസു''ന്തി. ''തേന ഹി നിസീദ, ലഭിസ്സസീ''തി. അഥസ്സ വേസ്സവണോ ചത്താരി ഫലാനി പേസേസി. താപസോ തതോ ദ്വേ പരിഭുഞ്ജി, ഏകം സുവപോതകസ്സ ഖാദനത്ഥായ അദാസി. തേന തസ്മിം ഖാദിതേ ഏകം ഫലം സിക്കായ പക്ഖിപിത്വാ സുവപോതകസ്സ ഗീവായ പടിമുഞ്ചിത്വാ ''ഇദാനി ഗച്ഛാ''തി സുകപോതകം വിസ്സജ്ജേസി . സോ തം ആഹരിത്വാ

ദേവിയാ അദാസി. സാ തം ഖാദിത്വാ ദോഹളം പടിപ്പസ്സമ്ഭേസി, തതോനിദാനം പനസ്സാ പുത്തോ നാഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ദേവീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, സുകോ ആനന്ദോ, അമ്ബപക്കദായകോ താപസോ സാരിപുത്തോ, ഉയ്യാനേ നിവുത്ഥതാപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അബ്ഭന്തരജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൮൨] ൨. സേയ്യജാതകവണ്ണനാ

സേയ്യംസോ സേയ്യസോ ഹോതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കോസലരഞ്ഞോ അമച്ചം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര രഞ്ഞോ ബഹൂപകാരോ സബ്ബകിച്ചനിപ്ഫാദകോ അഹോസി. രാജാ ‘‘ബഹൂപകാരോ മേ അയ’’ന്തി തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി. തം അസഹമാനാ അഞ്ഞേ രഞ്ഞോ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരിത്വാ തം പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ തേസം വചനം സദ്ദഹിത്വാ ദോസം അനുപപരിക്ഖിത്വാവ തം സീലവന്തം നിദ്ദോസം സങ്ഖലികബന്ധനേന ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരേ പക്ഖിപാപേസി. സോ തത്ഥ ഏകകോ വസന്തോ സീലസമ്പത്തിം നിസ്സായ ചിത്തേകഗ്ഗതം ലഭിത്വാ ഏകഗ്ഗചിത്തോ സങ്ഖാരേ സമ്മസിത്വാ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. അഥസ്സ രാജാ അപരഭാഗേ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ സങ്ഖലികബന്ധനം ഭിന്ദാപേത്വാ പുരിമയസതോ മഹന്തതരം യസം അദാസി. സോ ‘‘സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ’’തി ബഹൂനി മാലാഗന്ധാദീനി ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തഥാഗതം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ‘‘അനത്ഥോ കിര തേ ഉപ്പന്നോതി അസ്സുമ്ഹാ’’തി ആഹ. ‘‘ആമ, ഭന്തേ, ഉപ്പന്നോ, അഹം പന തേന അനത്ഥേന അത്ഥം അകാസിം, ബന്ധനാഗാരേ നിസീദിത്വാ സോതാപത്തിഫലം നിബ്ബത്തേസി’’ന്തി. സത്ഥാ ‘‘ന ഖോ, ഉപാസക, ത്വഞ്ഞേവ അനത്ഥേന അത്ഥം ആഹരി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ അനത്ഥേന അത്ഥം ആഹരിംസുയേവാ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ദാനം ദേതി, പഞ്ച സീലാനി രക്ഖതി , ഉപോസഥകമ്മം കരോതി. അഥസ്സേകോ അമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുസ്സി. പാദമൂലികാദയോ ഞത്വാ ‘‘അസുകഅമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുട്ഠോ’’തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ യഥാസഭാവതോ ഞത്വാ പക്കോസാപേത്വാ ‘‘മാ മം ഇതോ പട്ഠായ ഉപട്ഠാഹീ’’തി നിബ്ബിസയം അകാസി. സോ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞതരം സാമന്തരാജാനം ഉപട്ഠഹീതി സബ്ബം വത്ഥു ഹേട്ഠാ **മഹാസീലവജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൫൧) കഥിതസദിസമേവ. ഇധാപി സോ രാജാ തിക്ഖത്തും വീമംസിത്വാ തസ്സ അമച്ചസ്സ വചനം സദ്ദഹിത്വാ ‘‘ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി മഹന്തേന പരിവാരേന രജ്ജസീമം പാപുണി. ബാരാണസിരഞ്ഞോ സത്തസതമത്താ മഹായോധാ തം പവത്തിം സുത്വാ ‘‘ദേവ, അസുകോ നാമ കിര രാജാ ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’തി ജനപദം ഭിന്ദന്തോ ആഗച്ഛതി, ഏത്ഥേവ നം ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ’’തി ആഹംസു. ‘‘മയ്ഹം പരവിഹിംസായ ലദ്ധേന രജ്ജേന കിച്ചം നത്ഥി, മാ കിഞ്ചി കരിത്ഥാ’’തി?

ചോരരാജാ ആഗന്ത്വാ നഗരം പരിക്ഖിപി, പുന അമച്ചാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, മാ ഏവം കരിത്ഥ, ഗണ്ഹിസ്സാമ ന"ന്തി ആഹംസു. രാജാ "ന ലബ്ഭാ കിഞ്ചി കാതും, നഗരദ്വാരാനി വിവരഥാ"തി വത്വാ സയം അമച്ചഗണപരിവുതോ മഹാതലേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദി. ചോരരാജാ ചതൂസു ദ്വാരേസു മനുസ്സേ പോഥേന്തോ നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ അമച്ചപരിവുതം രാജാനം ഗാഹാപേത്വാ സങ്ഖലികാഹി ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരേ പക്ഖിപാപേസി. രാജാ ബന്ധനാഗാരേ നിസിന്നോവ ചോരരാജാനം മേത്തായന്തോ മേത്തജ്ഝാനം ഉപ്പാദേസി. തസ്സ മേത്താനുഭാവേന ചോരരഞ്ഞോ കായേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, സകലസരീരം യമകഉക്കാഹി ഝാപിയമാനം വിയ ജാതം. സോ മഹാദുക്ഖാഭിതുന്നോ "കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛി. "തുമ്ഹേ സീലവന്തം രാജാനം ബന്ധനാഗാരേ പക്ഖിപേഥ, തേന വോ ഇദം ദുക്ഖം ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഖമാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം രജ്ജം തുമ്ഹാകമേവ ഹോതൂ"തി രജ്ജം തസ്സേവ നിയ്യാദേത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹാകം പച്ചത്ഥികോ മേ ഭാരോ ഹോതൂ"തി വത്വാ പദുട്ഠാമച്ചസ്സ രാജാണം കാരേത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗതോ.

ബോധിസത്തോ അലങ്കതമഹാതലേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അമച്ചേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പുരിമാ ദ്വേഗാഥാ അവോച -

൯൮. "സേയ്യംസോ സേയ്യസോ ഹോതി, യോ സേയ്യമുപസേവതി;
ഏകേന സന്ധിം കത്വാന, സതം വജ്ഝേ അമോചയിം.

൯൯. "തസ്മാ സബ്ബേന ലോകേന, സന്ധിം കത്വാന ഏകതോ;
പേച്ച സഗ്ഗം നിഗച്ഛേയ്യ, ഇദം സുണാഥ കാസിയാ"തി.

തത്ഥ **സേയ്യംസോ സേയ്യസോ ഹോതി, യോ സേയ്യമുപസേവതീതി** അനവജ്ജഉത്തമധമ്മസങ്ഖാതോ സേയ്യോ അംസോ കോട്ഠാസോ അസ്സാതി സേയ്യംസോ, കുസലധമ്മനിസ്സിതപുഗ്ഗലോ. യോ പുനപ്പുനം തം സേയ്യം കുസലധമ്മഭാവനം കുസലാഭിരതം വാ ഉത്തമപുഗ്ഗലമുപസേവതി, സോ സേയ്യസോ ഹോതി പാസംസതരോ ചേവ ഉത്തരിതരോ ച ഹോതി. **ഏകേന സന്ധിം കത്വാന, സതം വജ്ഝേ അമോചയി**ന്തി തദമിനാപി ചേതം വേദിതബ്ബം - അഹഞ്ഹി സേയ്യം മേത്താഭാവനം ഉപസേവന്തോ തായ മേത്താഭാവനായ ഏകേന ചോരരഞ്ഞാ സന്ധിം സന്ഥവം കത്വാ മേത്താഭാവനം ഭാവേത്വാ തുമ്ഹേ സതജനേ വജ്ഝേ അമോചയിം.

ദുതിയഗാഥായ അത്ഥോ - യസ്മാ അഹം ഏകേന സദ്ധിം ഏകതോ മേത്താഭാവനായ സന്ധിം കത്വാ തുമ്ഹേ വജ്ഝപ്പത്തേ സതജനേ മോചയിം, തസ്മാ വേദിതബ്ബമേവേതം, തസ്മാ സബ്ബേന ലോകേന സദ്ധിം മേത്താഭാവനായ സന്ധിം കത്വാ ഏകതോ പുഗ്ഗലോ പേച്ച പരലോകേ സഗ്ഗം നിഗച്ഛേയ്യ. മേത്തായ ഹി ഉപചാരം കാമാവചരേ പടിസന്ധിം ദേതി, അപ്പനാ ബ്രഹ്മലോകേ. ഇദം മമ വചനം സബ്ബേപി തുമ്ഹേ കാസിരട്ഠവാസിനോ സുണാഥാതി.

ഏവം മഹാസത്തോ മഹാജനസ്സ മേത്താഭാവനായ ഗുണം വണ്ണേത്വാ ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ സേതച്ഛത്തം പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. സത്ഥാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ൻ്റ'ഇദം വത്വാ മഹാരാജാ, കംസോ ബാരാണസിഗ്ഗഹോ;
ധനും കണ്ഡഞ്ച നിക്ഖിപ്പ, സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ''തി.

തത്ഥ മഹന്തോ രാജാതി **മഹാരാജാ. കംസോ**തി തസ്സ നാമം. ബാരാണസിം ഗഹേത്വാ അജ്ഝാവസനതോ **ബാരാണസിഗ്ഗഹോ**. സോ രാജാ ഇദം വചനം വത്വാ **ധനുഞ്ച** സരസങ്ഖാതം **കണ്ഡഞ്ച നിക്ഖിപ്പ** ഓഹായ ഛഡ്ഡേത്വാ സീലസംയമം ഉപഗതോ പബ്ബജിതോ, പബ്ബജിത്വാ ച പന ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പന്നോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ചോരരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സേയ്യജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൮൩] ൩. വഡ്ഢകീസൂകരജാതകവണ്ണനാ

വരം വരം ത്വന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. പസേനദിരഞ്ഞോ പിതാ മഹാകോസലോ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ധീതരം വേദേഹിം നാമ കോസലദേവിം ദദമാനോ തസ്സാ ന്ഹാനചുണ്ണമൂലം സതസഹസ്സുട്ഠാനം കാസിഗാമം അദാസി. അജാതസത്തുനാ പന പിതരി മാരിതേ കോസലദേവീപി സോകാഭിഭൂതാ കാലമകാസി. തതോ പസേനദി കോസലരാജാ ചിന്തേസി - ''അജാതസത്തുനാ പിതാ മാരിതോ, ഭഗിനീപി മേ സാമികേ കാലകതേ തേന സോകേന കാലകതാ, പിതുഘാതകസ്സ ചോരസ്സ കാസിഗാമം ന ദസ്സാമീ''തി. സോ തം അജാതസത്തുസ്സ ന അദാസി. തം ഗാമം നിസ്സായ തേസം ദ്വിന്നമ്പി കാലേന കാലം യുദ്ധം ഹോതി, അജാതസത്തു തരുണോ സമത്ഥോ, പസേനദി മഹല്ലകോയേവ. സോ അഭിക്ഖണം പരജ്ജതി, മഹാകോസലസ്സാപി മനുസ്സാ യേഭുയ്യേന പരാജിതാ. അഥ രാജാ ''മയം അഭിണ്ഹം പരജ്ജാമ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ''ന്തി അമച്ചേ പുച്ഛി. ''ദേവ, അയ്യാ നാമ മന്തച്ഛേകാ ഹോന്തി, ജേതവനവിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം കഥം സോതും വട്ടതീ''തി. രാജാ ''തേന ഹി തായം വേലായം ഭിക്ഖൂനം കഥാസല്ലാപം സുണാഥാ''തി ചരപുരിസേ ആണാപേസി. തേ തതോ പട്ഠായ തഥാ അകംസു.

തസ്മിം പന കാലേ ദ്വേ മഹല്ലകത്ഥേരാ വിഹാരപച്ചന്തേ പണ്ണസാലായം വസന്തി ദത്തത്ഥേരോ ച ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ ച. തേസു ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ പഠമയാമേപി മജ്ഝിമയാമേപി നിദ്ദായിത്വാ പച്ഛിമയാമേ പബുജ്ഝിത്വാ ഉമ്മുക്കാനി സോധേത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ നിസിന്നകോ ആഹ - ''ഭന്തേ, ദത്തത്ഥേരാ''തി. ''കിം, ഭന്തേ, തിസ്സത്ഥേരാ''തി? ''കിം നിദ്ദായസി നോ ത്വ''ന്തി. ''അനിദ്ദായന്താ കിം കരിസ്സാമാ''തി? ''ഉട്ഠായ താവ നിസീദഥാ''തി. സോ ഉട്ഠായ നിസിന്നോ തം ദത്തത്ഥേരം ആഹ - ''ഭന്തേ ദത്തത്ഥേര, അയം തേ ലോലോ മഹോദരകോസലോ ചാടിമത്തം ഭത്തമേവ പൂതിം കരോതി, യുദ്ധവിചാരണം പന കിഞ്ചി ന ജാനാതി, പരാജിതോ പരാജിതോത്വേവ വദാപേതീ''തി. ''കിം പന കാതും വട്ടതീ''തി? തസ്മിം ഖണേ തേ ചരപുരിസാ തേസം കഥം സുണന്താ അട്ഠംസു.

ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ യുദ്ധം വിചാരേസി - ''ഭന്തേ, യുദ്ധോ നാമ തിവിധോ - പദുമബ്യൂഹോ, ചക്കബ്യൂഹോ, സകടബ്യൂഹോതി. അജാതസത്തും

ഗണ്ഹിതുകാമേന അസുകേ നാമ പബ്ബതകുച്ഛിസ്മിം ദ്വീസു പബ്ബതഭിത്തീസു മനുസ്സേ ഠപേത്വാ പുരതോ ദുബ്ബലബലം ദസ്സേത്വാ പബ്ബതന്തരം പവിട്ഠഭാവം ജാനിത്വാ പവിട്ഠമഗ്ഗം ഓച്ഛിന്ദിത്വാ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഉഭോസു പബ്ബതഭിത്തീസു വഗ്ഗിത്വാ ഉന്നദിത്വാ ഖിപ്പേ പതിതമച്ഛം വിയ അന്തോമുട്ഠിയം വട്ടപോതകം വിയ ച കത്വാ സക്കാ അസ്സ തം ഗഹേതു''ന്തി. ചരപുരിസാ തം സാസനം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തം സുത്വാ രാജാ സങ്ഗാമഭേരിം ചരാപേത്വാ ഗന്ത്വാ സകടബ്യൂഹം കത്വാ അജാതസത്തും ജീവഗ്ഗാഹം ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ ധീതരം വജിരകുമാരിം ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദത്വാ കാസിഗാമം തസ്സാ ന്ഹാനമൂലം കത്വാ ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സാ പവത്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ ജാതാ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, കോസലരാജാ കിര ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരസ്സ വിചാരണായ അജാതസത്തും ജിനീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ധനുഗ്ഗഹതിസ്സോ യുദ്ധവിചാരണായ ഛേകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി . തദാ ബാരാണസിം നിസ്സായ നിവുത്ഥവഡ്ഢകിഗാമകാ എകോ വഡ്ഢകീ ദമ്ഭത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ആവാടേ പതിതം സൂകരപോതകം ദിസ്വാ തം ഘരം നേത്വാ പടിജഗ്ഗി. സോ വുഡ്ഢിപ്പത്തോ മഹാസരീരോ വങ്കദാഠോ ആചാരസമ്പന്നോ അഹോസി, വഡ്ഢകിനാ പോസിതത്താ പന ''വഡ്ഢകീസൂകരോ''ത്വേവ പഞ്ഞായി. വഡ്ഢകിസ്സ രുക്ഖതച്ഛനകാലേ തുണ്ഡേന രുക്ഖം പരിവത്തേതി, മുഖേന ഡംസിത്വാ വാസിഫരസുനിഖാദനമുഗ്ഗരേ ആഹരതി, കാലസുത്തകോടിയം ഗണ്ഹാതി. അഥ സോ വഡ്ഢകീ ''കോചിദേവ, നം ഖാദേയ്യാ''തി ഭയേന നേത്വാ അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേസി. സോപി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഖേമം ഫാസുകട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ എകം പബ്ബതന്തരേ മഹന്തം ഗിരികന്ദരം അദ്ദസ സമ്പന്നകന്ദമൂലഫലം ഫാസുകം വസനട്ഠാനം അനേകസതസൂകരസമാകിണ്ണം. തേ സൂകരാ തം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗമംസു. സോപി തേ ആഹ - ''അഹം തുമ്ഹേവ ഓലോകേന്തോ വിചരാമി, അപിച വോ മയാ ദിട്ഠാ, ഇദഞ്ച ഠാനം രമണീയം, അഹമ്പി ഇദാനി ഇധേവ വസിസ്സാമീ''തി. ''സച്ചം ഇദം ഠാനം രമണീയം, പരിസ്സയോ പനേത്ഥ അത്ഥീ''തി. ''അഹമ്പി തുമ്ഹേ ദിസ്വാ എതം അഞ്ഞാസിം, എവം ഗോചരസമ്പന്നേ ഠാനേ വസന്താനം വോ സരീരേസു മംസലോഹിതം നത്ഥി, കിം പന വോ എത്ഥ ഭയ''ന്തി? ''എകോ ബ്യഗ്ഘോ പാതോവ ആഗന്ത്വാ ദിട്ഠദിട്ഠംയേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീ''തി. ''കിം പന സോ നിബദ്ധം ഗണ്ഹാതി, ഉദാഹു അന്തരന്തരാ''തി? ''നിബദ്ധം ഗണ്ഹാതീ''തി. ''കതി പന തേ ബ്യഗ്ഘാ''തി? ''എകോയേവാ''തി. ''എത്തകാ തുമ്ഹേ എകസ്സ യുജ്ഝിതും ന സക്കോഥാ''തി? ''ആമ, ന സക്കോമാ''തി. ''അഹം തം ഗണ്ഹിസ്സാമി, കേവലം തുമ്ഹേ മമ വചനം കരോഥ, സോ ബ്യഗ്ഘോ കഹം വസതീ''തി? ''എതസ്മിം പബ്ബതേ''തി.

സോ രത്തിഞ്ഞേവ സൂകരേ ചരാപേത്വാ യുദ്ധം വിചാരേന്തോ ''യുദ്ധം നാമ പദുമബ്യൂഹചക്കബ്യൂഹസകടബ്യൂഹവസേന തിവിധം ഹോതീ''തി വത്വാ പദുമബ്യൂഹവസേന വിചാരേസി. സോ ഹി ഭൂമിസീസം ജാനാതി. തസ്മാ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ യുദ്ധം വിചാരേതും വട്ടതീ''തി സൂകരപില്ലകേ മാതരോ ച

തേസം മജ്ഝട്ഠാനേ ഠപേസി. സോ താ ആവിജ്ഝിത്വാ മജ്ഝിമസൂകരിയോ, താ ആവിജ്ഝിത്വാ പോതകസൂകരേ, തേ ആവിജ്ഝിത്വാ ജരസൂകരേ, തേ ആവിജ്ഝിത്വാ ദീഘദാഠസൂകരേ, തേ ആവിജ്ഝിത്വാ യുദ്ധസമത്ഥേ ബലവതരസൂകരേ ദസ വീസ തിംസ ജനേ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ബലഗുമ്ബം കത്വാ ഠപേസി. അത്തനോ ഠിതട്ഠാനസ്സ പുരതോ ഏകം പരിമണ്ഡലം ആവാടം ഖണാപേസി, പച്ഛതോ ഏകം സുപ്പസണ്ഠാനം അനുപുബ്ബനിന്നം പബ്ഭാരസദിസം. തസ്സ സട്ഠിസത്തതിമത്തേ യോധസൂകരേ ആദായ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ “മാ ഭായിത്ഥാ”തി കമ്മം വിചാരതോ അരുണം ഉട്ഠഹി.

ബ്യഗ്ഘോ ഉട്ഠായ “കാലോ”തി ഞത്വാ ഗന്ത്വാ തേസം സമ്മുഖാ ഠിതേ പബ്ബതതലേ ഠത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ സൂകരേ ഓലോകേസി. വഡ്ഢകീസൂകരോ “പടിഓലോകേഥ ന”ന്തി സൂകരാനം സഞ്ഞം അദാസി, തേ പടിഓലോകേസും. ബ്യഗ്ഘോ മുഖം ഉഗ്ഘാടേത്വാ അസ്സാസി, സൂകരാപി തഥാ കരിംസു. ബ്യഗ്ഘോ മുത്തം ഛഡ്ഡേസി, സൂകരാപി ഛഡ്ഡയിംസു. ഇതി യം യം സോ കരോതി, തം തം തേ പടികരിംസു. സോ ചിന്തേസി - “പുബ്ബേ സൂകരാ മയാ ഓലോകിതകാലേ പലായന്താ പലായിതുമ്പി ന സക്കോന്തി, അജ്ജ അപലായിത്വാ മമ പടിസത്തു ഹുത്വാ മയാ കതമേവ പടികരോന്തി. ഏതസ്മിം ഭൂമിസീസേ ഠിതോ ഏകോ തേസം സംവിധായകോപി അത്ഥി, അജ്ജ മയ്ഹം ഗതസ്സ ജയോ ന പഞ്ഞായതീ”തി. സോ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി. തേന പന ഗഹിതമംസഖാദകോ ഏകോ കൂടജടിലോ അത്ഥി, സോ തം തുച്ഛഹത്ഥമേവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൭. “വരം വരം ത്വം നിഹനം പുരേ ചരി,
അസ്മിം പദേസേ അഭിഭുയ്യ സൂകരേ;
സോദാനി ഏകോ ബ്യപഗമ്മ ഝായസി,
ബലം നു തേ ബ്യഗ്ഘ ന ചജ്ജ വിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **വരം വരം ത്വം നിഹനം പുരേ ചരി, അസ്മിം പദേസേ അഭിഭുയ്യ സൂകരേ**തി അമ്ഭോ ബ്യഗ്ഘ, ത്വം പുബ്ബേ ഇമസ്മിം പദേസേ സബ്ബസൂകരേ അഭിഭവിത്വാ ഇമേസു സൂകരേസു വരം വരം ത്വം ഉത്തമുത്തമം സൂകരം നിഹനന്തോ വിചരി. **സോദാനി ഏകോ ബ്യപഗമ്മ ഝായസീ**തി സോ ത്വം ഇദാനി അഞ്ഞതരം സൂകരം അഗ്ഗഹേത്വാ ഏകകോവ അപഗന്ത്വാ ഝായസി പജ്ഝായസി. **ബലം നു തേ ബ്യഗ്ഘ ന ചജ്ജ വിജ്ജതീ**തി കിം നു തേ, അമ്ഭോ ബ്യഗ്ഘ, അജ്ജ കായബലം നത്ഥീതി.

തം സുത്വാ ബ്യഗ്ഘോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൮. “ഇമേ സുദം യന്തി ദിസോദിസം പുരേ, ഭയട്ടിതാ ലേണഗവേസിനോ പുഥൂ;
തേ ദാനി സങ്ഗമ്മ വസന്തി ഏകതോ, യത്ഥട്ഠിതാ ദുപ്പസഹജ്ജമേ മയാ”തി.

തത്ഥ **സുദ**ന്തി നിപാതോ. അയം പന സങ്ഖേപത്ഥോ - ഇമേ സൂകരാ പുബ്ബേ മം ദിസ്വാ ഭയേന അട്ടിതാ പീളിതാ അത്തനോ ലേണഗവേസിനോ **പുഥൂ** വിസും വിസും ഹുത്വാ **ദിസോദിസം യന്തി,** തം തം ദിസം അഭിമുഖാ

പലായന്തി, തേ ദാനി സബ്ബേപി സമാഗന്ത്വാ ഏകതോ വസന്തി തിട്ഠന്തി, തഞ്ച ഭൂമിസീസം ഉപഗതാ, യത്ഥ ഠിതാ ദുപ്പസഹാ ദുമ്മദ്ദയാ അജ്ജ ഇമേ മയാതി.

അഥസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ കൂടജടിലോ "മാ ഭായി, ഗച്ഛ തയി നദിത്വാ പക്ഖന്ദന്തേ സബ്ബേപി ഭീതാ ഭിജ്ജിത്വാ പലായിസ്സന്തീ"തി ആഹ. ബ്യഗ്ഘോ തസ്മിം ഉസ്സാഹം ജനേന്തേ സൂരോ ഹുത്വാ പുന ഗന്ത്വാ പബ്ബതതലേ അട്ഠാസി. വഡ്ഢകീസൂകരോ ദ്വിന്നം ആവാടാനം അന്തരേ അട്ഠാസി. സൂകരാ "സാമി, മഹാചോരോ പുനാഗതോ"തി ആഹംസു. "മാ ഭായിത്ഥ, ഇദാനി തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. ബ്യഗ്ഘോ നദിത്വാ വഡ്ഢകീസൂകരസ്സ ഉപരി പതതി, സൂകരോ തസ്സ അത്തനോ ഉപരി പതനകാലേ പരിവത്തിത്വാ വേഗേന ഉജുകം ഖതആവാടേ പതി. ബ്യഗ്ഘോ വേഗം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഉപരിഭാഗേന ഗന്ത്വാ സുപ്പമുഖസ്സ തിരിയം ഖതആവാടസ്സ അതിസമ്ബാധേ മുഖട്ഠാനേ പതിത്വാ പുഞ്ജകതോ വിയ അഹോസി. സൂകരോ ആവാടാ ഉത്തരിത്വാ അസനിവേഗേന ഗന്ത്വാ ബ്യഗ്ഘം അന്തരസത്ഥിമ്ഹി ദാഠായ പഹരിത്വാ യാവ വക്കപദേസാ ഫാലേത്വാ പഞ്ചമധുരമംസം ദാഠായ പലിവേഠേത്വാ ബ്യഗ്ഘസ്സ മത്ഥകേ ആവിജ്ഝിത്വാ "ഗണ്ഹഥ തുമ്ഹാകം പച്ചാമിത്ത"ന്തി ഉക്ഖിപിത്വാ ബഹിആവാടേ ഛഡ്ഡേസി. പഠമം ആഗതാ ബ്യഗ്ഘമംസം ലഭിംസു, പച്ഛാ ആഗതാ "ബ്യഗ്ഘമംസം കീദിസം ഹോതീ"തി തേസം മുഖം ഉപസിങ്ഘന്താ വിചരിംസു.

സൂകരാ ന താവ തുസ്സന്തി. വഡ്ഢകീസൂകരോ തേസം ഇങ്ഘിതം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ തുമ്ഹേ ന തുസ്സഥാ"തി ആഹ. "സാമി, കിം ഏതേന ബ്യഗ്ഘേന ഘാതിതേന, അഞ്ഞോ പന ബ്യഗ്ഘആണാപനസമത്ഥോ കൂടജടിലോ അത്ഥിയേവാ"തി. "കോ നാമേസോ"തി? "ഏകോ ദുസ്സീലതാപസോ"തി. "ബ്യഗ്ഘോപി മയാ ഘാതിതോ, സോ മേ കിം പഹോതി, ഏഥ ഗണ്ഹിസ്സാമ ന"ന്തി സൂകരഘടായ സദ്ധിം പായാസി. കൂടതാപസോപി ബ്യഗ്ഘേ ചിരായന്തേ "കിം നു ഖോ സൂകരാ ബ്യഗ്ഘം ഗണ്ഹിംസൂ"തി പടിപഥം ഗച്ഛന്തോ തേ സൂകരേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ആദായ പലായന്തോ തേഹി അനുബന്ധിതോ പരിക്ഖാരം ഛഡ്ഡേത്വാ വേഗേന ഉദുമ്ബരരുക്ഖം അഭിരുഹി. സൂകരാ "ഇദാനിമ്ഹ, സാമി, നട്ഠാ, താപസോ പലായിത്വാ രുക്ഖം അഭിരുഹീ"തി ആഹംസു. "കിം രുക്ഖം നാമാ"തി? "ഉദുമ്ബരരുക്ഖ"ന്തി. സോ "സൂകരിയോ ഉദകം ആഹരന്തു, സൂകരപോതകാ പഥവിം ഖണന്തു, ദീഘദാഠാ സൂകരാ മൂലാനി ഛിന്ദന്തു, സേസാ പരിവാരേത്വാ ആരക്ഖന്തൂ"തി സംവിദഹിത്വാ തേസു തഥാ കരോന്തേസു സയം ഉദുമ്ബരസ്സ ഉജുകം ഥൂലമൂലം ഫരസുനാ പഹരന്തോ വിയ ഏകപ്പഹാരമേവ കത്വാ ഉദുമ്ബരരുക്ഖം പാതേസി. പരിവാരേത്വാ ഠിതസൂകരാ കൂടജടിലം ഭൂമിയം പാതേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ യാവ അട്ഠിതോ ഖാദിത്വാ വഡ്ഢകീസൂകരം ഉദുമ്ബരഖന്ധേയേവ നിസീദാപേത്വാ കൂടജടിലസ്സ പരിഭോഗസങ്ഖേന ഉദകം ആഹരിത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ രാജാനം കരിംസു, ഏകഞ്ച തരുണസൂകരിം തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം അകംസു. തതോ പട്ഠായ കിര യാവജ്ജതനാ രാജാനോ ഉദുമ്ബരഭദ്ദപീഠേ നിസീദാപേത്വാ തീഹി സങ്ഖേഹി അഭിസിഞ്ചന്തി.

തസ്മിം വനസണ്ഡേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ഏകസ്മിം വിടപന്തരേ സൂകരാനം അഭിമുഖാ ഹുത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൯.“നമത്ഥു സങ്ഘാന സമാഗതാനം, ദിസ്വാ സയം സഖ്യ വദാമി അബ്ഭുതം;
ബ്യഗ്ഘം മിഗാ യത്ഥ ജിനിംസു ദാഠിനോ, സാമഗ്ഗിയാ ദാഠബലേസു മുച്ചരേ”തി.

തത്ഥ **നമത്ഥു സങ്ഘാന**ന്തി അയം മമ നമക്കാരോ സമാഗതാനം സൂകരസങ്ഘാനം അത്ഥു. **ദിസ്വാ സയം സഖ്യ വദാമി അബ്ഭുത**ന്തി ഇദം പുബ്ബേ അഭൂതപുബ്ബം അബ്ഭുതം സഖ്യം മിത്തഭാവം സയം ദിസ്വാ വദാമി. **ബ്യഗ്ഘം മിഗാ യത്ഥ ജിനിംസു ദാഠിനോതി** യത്ര ഹി നാമ ദാഠിനോ സൂകരമിഗാ ബ്യഗ്ഘം ജിനിംസു, അയമേവ വാ പാഠോ. **സാമഗ്ഗിയാ ദാഠബലേസു മുച്ചരേ**തി യാ സാ ദാഠബലേസു സൂകരേസു സാമഗ്ഗീ ഏകജ്ഝാസയതാ, തായ തേസു സാമഗ്ഗിയാ തേ ദാഠബലാ പച്ചാമിത്തം ഗഹേത്വാ അജ്ജ മരണഭയാ മുത്താതി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ധനുഗ്ഗഹതിസ്സോ വഡ്ഢകീസൂകരോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വഡ്ഢകീസൂകരജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൮൪] ൪. സിരിജാതകവണ്ണനാ

യം ഉസ്സുകാ സങ്ഘരന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സിരിചോരബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഇമസ്മിം ജാതകേ പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ **ഖദിരങ്ഗാരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൪൦) വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധാപി പന സാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഘരേ ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ വസനകാ മിച്ഛാദിട്ഠിദേവതാ ദണ്ഡകമ്മം കരോന്തീ ചതുപഞ്ഞാസഹിരഞ്ഞകോടിയോ ആഹരിത്വാ കോട്ഠേ പൂരേത്വാ സേട്ഠിനാ സദ്ധിം സഹായികാ അഹോസി. അഥ നം സോ ആദായ സത്ഥു സന്തികം നേസി. സത്ഥാ തസ്സാ ധമ്മം ദേസേസി, സാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപന്നാ അഹോസി. തതോ പട്ഠായ സേട്ഠിനോ യസോ യഥാപോരാണോവ ജാതോ. അഥേകോ സാവത്ഥിവാസീ സിരിലക്ഖണഞ്ഞൂ ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - “അനാഥപിണ്ഡികോ ദുഗ്ഗതോ ഹുത്വാ പുന ഇസ്സരോ ജാതോ, യംനൂനാഹം തം ദട്ഠുകാമോ വിയ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഘരതോ സിരിം ഥേനേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യ”ന്തി. സോ തസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ തേന കതസക്കാരസമ്മാനോ സാരണീയകഥായ വത്തമാനായ “കിമത്ഥം ആഗതോസീ”തി വുത്തേ “കത്ഥ നു ഖോ സിരീ പതിട്ഠിതാ”തി ഓലോകേസി. സേട്ഠിനോ ച സബ്ബസേതോ ധോതസങ്ഖപടിഭാഗോ കുക്കുടോ സുവണ്ണപഞ്ജരേ പക്ഖിപിത്വാ ഠപിതോ അത്ഥി, തസ്സ ചൂളായ സിരീ പതിട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണോ ഓലോകയമാനോ സിരിയാ തത്ഥ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ ആഹ - “അഹം, മഹാസേട്ഠി, പഞ്ചസതേ മാണവേ മന്തേ വാചേമി, അകാലരവിം ഏകം കുക്കുടം നിസ്സായ തേ ച മയഞ്ച കിലമാമ, അയഞ്ച കിര കുക്കുടോ കാലരവീ, ഇമസ്സത്ഥായ ആഗതോമ്ഹി, ദേഹി മേ ഏതം കുക്കുട”ന്തി. “ഗണ്ഹ, ബ്രാഹ്മണ, ദേമി തേ കുക്കുട”ന്തി. “ദേമീ”തി ച വുത്തക്ഖണേയേവ സിരീ തസ്സ ചൂളതോ അപഗന്ത്വാ ഉസ്സീസകേ ഠപിതേ മണിക്ഖന്ധേ പതിട്ഠാസി.

ബ്രാഹ്മണോ സിരിയാ മണിമ്ഹി പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ മണിമ്പി യാചി. “മണിമ്പി ദേമീ”തി വുത്തക്ഖണേയേവ സിരീ മണിതോ അപഗന്ത്വാ ഉസ്സീസകേ

ഠപിതആരക്ഖയട്ഠിയം പതിട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണോ സിരിയാ തത്ഥ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ തമ്പി യാചി. "ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാഹീ"തി വുത്തക്ഖണേയേവ സിരീ യട്ഠിതോ അപഗന്ത്വാ പുഞ്ഞലക്ഖണദേവിയാ നാമ സേട്ഠിനോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സീസേ പതിട്ഠാസി. സിരിചോരബ്രാഹ്മണോ തത്ഥ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ "അവിസ്സജ്ജിയഭണ്ഡം ഏതം, യാചിതുമ്പി ന സക്കാ"തി ചിന്തേത്വാ സേട്ഠിം ഏതദവോച - "മഹാസേട്ഠി, അഹം തുമ്ഹാകം ഗേഹേ 'സിരിം ഥേനേത്വാ ഗമിസ്സാമീ'തി ആഗച്ഛിം, സിരീ പന തേ കുക്കുടസ്സ ചൂളായം പതിട്ഠിതാ അഹോസി, തസ്മിം മമ ദിന്നേ തതോ അപഗന്ത്വാ മണിമ്ഹി പതിട്ഠഹി, മണിമ്ഹി ദിന്നേ ആരക്ഖയട്ഠിയം പതിട്ഠഹി, ആരക്ഖയട്ഠിയാ ദിന്നായ തതോ അപഗന്ത്വാ പുഞ്ഞലക്ഖണദേവിയാ സീസേ പതിട്ഠഹി, 'ഇദം ഖോ പന അവിസ്സജ്ജിയഭണ്ഡ'ന്തി ഇമമ്പി മേ ന ഗഹിതം, ന സക്കാ തവ സിരിം ഥേനേതും, തവ സന്തകം തവേവ ഹോതൂ"തി ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. അനാഥപിണ്ഡികോ "ഇമം കാരണം സത്ഥു കഥേസ്സാമീ"തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ സബ്ബം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി. സത്ഥാ തം സുത്വാ "ന ഖോ, ഗഹപതി, ഇദാനേവ അഞ്ഞേസം സിരീ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതി, പുബ്ബേപി അപ്പപുഞ്ഞേഹി ഉപ്പാദിതസിരീ പന പുഞ്ഞവന്താനംയേവ പാദമൂലം ഗതാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അഗാരം അജ്ഝാവസന്തോ മാതാപിതൂനം കാലകിരിയായ സംവിഗ്ഗോ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖം ചരമാനോ ഹത്ഥാചരിയസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. സോ തസ്സ ആചാരവിഹാരേ പസന്നോ ഭിക്ഖം ദത്വാ ഉയ്യാനേ വസാപേത്വാ നിച്ചം പടിജഗ്ഗി. തസ്മിം കാലേ ഏകോ കട്ഠഹാരകോ അരഞ്ഞതോ ദാരൂനി ആഹരന്തോ വേലായ നഗരദ്വാരം പാപുണിതും നാസക്ഖി. സായം ഏകസ്മിം ദേവകുലേ ദാരുകലാപം ഉസ്സീസകേ കത്വാ നിപജ്ജി, ദേവകുലേ വിസ്സട്ഠാ ബഹൂ കുക്കുടാ തസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം രുക്ഖേ സയിംസു. തേസു ഉപരിസയിതകുക്കുടോ പച്ചൂസകാലേ വച്ചം പാതേന്തോ ഹേട്ഠാസയിതകുക്കുടസ്സ സരീരേ പാതേസി. "കേന മേ സരീരേ വച്ചം പാതിത"ന്തി ച വുത്തേ "മയാ"തി ആഹ. "കിംകാരണാ"തി ച വുത്തേ "അനുപധാരേത്വാ"തി വത്വാ പുനപി പാതേസി. തതോ ഉഭോപി അഞ്ഞമഞ്ഞം കുദ്ധാ "കിം തേ ബലം, കിം തേ ബല"ന്തി കലഹം കരിംസു. അഥ ഹേട്ഠാസയിതകുക്കുടോ ആഹ - "മം മാരേത്വാ അങ്ഗാരേ പക്കമംസം ഖാദന്തോ പാതോവ കഹാപണസഹസ്സം ലഭതീ"തി. ഉപരിസയിതകുക്കുടോ ആഹ - "അമ്ഭോ, മാ ത്വം ഏത്തകേന ഗജ്ജി, മമ ഥൂലമംസം ഖാദന്തോ രാജാ ഹോതി, ബഹിമംസം ഖാദന്തോ പുരിസോ ചേ, സേനാപതിട്ഠാനം, ഇത്ഥീ ചേ, അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം ലഭതി. അട്ഠിമംസം പന മേ ഖാദന്തോ ഗിഹീ ചേ, ഭണ്ഡാഗാരികട്ഠാനം, പബ്ബജിതോ ചേ, രാജകുലൂപകഭാവം ലഭതീ"തി.

കട്ഠഹാരകോ തേസം വചനം സുത്വാ "രജ്ജേ പത്തേ സഹസ്സേന കിച്ചം നത്ഥീ"തി സണികം അഭിരുഹിത്വാ ഉപരിസയിതകുക്കുടം ഗഹേത്വാ മാരേത്വാ

ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ “രാജാ ഭവിസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ വിവടദ്വാരേനേവ നഗരം പവിസിത്വാ കുക്കുടം നിത്തചം കത്വാ ഉദരം സോധേത്വാ “ഇദം കുക്കുടമംസം സാധുകം സമ്പാദേഹീ”തി പജാപതിയാ അദാസി. സാ കുക്കുടമംസഞ്ച ഭത്തഞ്ച സമ്പാദേത്വാ “ഭുഞ്ജ, സാമീ”തി തസ്സ ഉപനാമേസി. “ഭദ്ദേ, ഏതം മംസം മഹാനുഭാവം, ഏതം ഖാദിത്വാ അഹം രാജാ ഭവിസ്സാമി, ത്വം അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സസി, തം ഭത്തഞ്ച മംസഞ്ച ആദായ ഗങ്ഗാതീരം ഗന്ത്വാ ന്ഹായിത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ”തി ഭത്തഭാജനം തീരേ ഠപേത്വാ ന്ഹാനത്ഥായ ഓതരിംസു. തസ്മിം ഖണേ വാതേന ഖുഭിതം ഉദകം ആഗന്ത്വാ ഭത്തഭാജനം ആദായ അഗമാസി. തം നദീസോതേന വുയ്ഹമാനം ഹേട്ഠാനദിയം ഹത്ഥിം ന്ഹാപേന്തോ ഏകോ ഹത്ഥാചരിയോ മഹാമത്തോ ദിസ്വാ ഉക്ഖിപാപേത്വാ വിവരാപേത്വാ “കിമേത്ഥാ”തി പുച്ഛി. “ഭത്തഞ്ചേവ കുക്കുടമംസഞ്ച സാമീ”തി. സോ തം പിദഹാപേത്വാ ലഞ്ഛരാപേത്വാ “യാവ മയം ആഗച്ഛാമ, താവിമം ഭത്തം മാ വിവരാ”തി ഭരിയായ പേസേസി. സോപി ഖോ കട്ഠഹാരകോ മുഖതോ പവിട്ഠേന വാലുകോദകേന ഉദ്ധുമാതഉദരോ പലായി.

അഥേകോ തസ്സ ഹത്ഥാചരിയസ്സ കുലൂപകോ ദിബ്ബചക്ഖുകതാപസോ “മയ്ഹം ഉപട്ഠാകോ ഹത്ഥിട്ഠാനം ന വിജഹതി, കദാ നു ഖോ സമ്പത്തിം പാപുണിസ്സതീ”തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഉപധാരേന്തോ തം പുരിസം ദിസ്വാ തം കാരണം ഞത്വാ പുരേതരം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥാചരിയസ്സ നിവേസനേ നിസീദി. ഹത്ഥാചരിയോ ആഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തം ഭത്തഭാജനം ആഹരാപേത്വാ “താപസം മംസോദനേന പരിവിസഥാ”തി ആഹ. താപസോ ഭത്തം ഗഹേത്വാ മംസേ ദീയമാനേ അഗ്ഗഹേത്വാ “ഇമം മംസം അഹം വിചാരേമീ”തി വത്വാ “വിചാരേഥ , ഭന്തേ”തി വുത്തേ ഥൂലമംസാദീനി ഏകേകം കോട്ഠാസം കാരേത്വാ ഥൂലമംസം ഹത്ഥാചരിയസ്സ ദാപേസി, ബഹിമംസം തസ്സ ഭരിയായ, അട്ഠിമംസം അത്തനാ പരിഭുഞ്ജി. സോ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഗച്ഛന്തോ “ത്വം ഇതോ തതിയദിവസേ രാജാ ഭവിസ്സസി, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ”തി വത്വാ പക്കാമി. തതിയദിവസേ ഏകോ സാമന്തരാജാ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിം പരിവാരേസി. ബാരാണസിരാജാ ഹത്ഥാചരിയം രാജവേസം ഗാഹാപേത്വാ “ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ യുജ്ഝാ”തി ആണാപേത്വാ സയം അഞ്ഞാതകവേസേന സേനായ വിചാരേന്തോ ഏകേന മഹാവേഗേന സരേന വിദ്ധോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ മരി. തസ്സ മതഭാവം ഞത്വാ ഹത്ഥാചരിയോ ബഹൂ കഹാപണേ നീഹരാപേത്വാ “ധനത്ഥികാ പുരതോ ഹുത്വാ യുജ്ഝന്തൂ”തി ഭേരിം ചരാപേസി. ബലകായോ മുഹുത്തേനേവ സാമന്തരാജാനം ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ “കം രാജാനം കരോമാ”തി മന്തയമാനാ “അമ്ഹാകം രാജാ ജീവമാനോ അത്തനോ വേസം ഹത്ഥാചരിയസ്സ അദാസി, അയമേവ യുദ്ധം കത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹി, ഏതസ്സേവ രജ്ജം ദസ്സാമാ”തി തം രജ്ജേന അഭിസിഞ്ചിംസു, ഭരിയമ്പിസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം അകംസു. ബോധിസത്തോ രാജകുലൂപകോ അഹോസി.

സത്ഥാ അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൦. “യം ഉസ്സുകാ സങ്ഘരന്തി, അലക്ഖികാ ബഹും ധനം;
സിപ്പവന്തോ അസിപ്പാ ച, ലക്ഖിവാ താനി ഭുഞ്ജതി.

൬൩സബ്ബത്ഥ കതപുഞ്ഞസ്സ, അതിച്ചഞ്ഞേവ പാണിനോ;
ഉപ്പജ്ജന്തി ബഹൂ ഭോഗാ, അപ്പനായതനേസുപീ"തി.

തത്ഥ **യം ഉസ്സുകാ**തി യം ധനസങ്ഖരണേ ഉസ്സുക്കമാപന്നാ ഛന്ദജാതാ കിച്ഛേന ബഹും ധനം സങ്ഖരന്തി."യേ ഉസ്സുകാ"തിപി പാഠോ, യേ പുരിസാ ധനസംഹരണേ ഉസ്സുകാ ഹത്ഥിസിപ്പാദിവസേന സിപ്പവന്തോ അസിപ്പാ ച അന്തമസോ വേതനേന കമ്മം കത്വാ ബഹും ധനം സങ്ഖരന്തീതി അത്ഥോ. **ലക്ഖിവാ താനി ഭുഞ്ജതീ**തി താനി "ബഹും ധന"ന്തി വുത്താനി ധനാനി പുഞ്ഞവാ പുരിസോ അത്തനോ പുഞ്ഞഫലം പരിഭുഞ്ജന്തോ കിഞ്ചി കമ്മം അകത്വാപി പരിഭുഞ്ജതി.

അതിച്ചഞ്ഞേവ പാണിനോതി അതിച്ച അഞ്ഞേ ഏവ പാണിനോ. ഏവ-കാരോ പുരിമപദേന യോജേതബ്ബോ, സബ്ബത്ഥേവ കതപുഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞേ അകതപുഞ്ഞേ സത്തേ അതിക്കമിത്വാതി അത്ഥോ. **അപ്പനായതനേസുപീ**തി അപി അനായതനേസുപി അരതനാകരേസു രതനാനി അസുവണ്ണായതനാദീസു സുവണ്ണാദീനി അഹത്ഥായതനാദീസു ഹത്ഥിആദയോതി സവിഞ്ഞാണകഅവിഞ്ഞാണകാ ബഹൂ ഭോഗാ ഉപ്പജ്ജന്തി . തത്ഥ മുത്താമണിആദീനം അനാകരേ ഉപ്പത്തിയം ദുട്ഠഗാമണിഅഭയമഹാരാജസ്സ വത്ഥു കഥേതബ്ബം.

സത്ഥാ പന ഇമാ ഗാഥാ വത്വാ "ഗഹപതി, ഇമേസം സത്താനം പുഞ്ഞസദിസം അഞ്ഞം ആയതനം നാമ നത്ഥി, പുഞ്ഞവന്താനഞ്ഹി അനാകരേസു രതനാനി ഉപ്പജ്ജന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മം ദേസേസി -

"ഏസ ദേവമനുസ്സാനം, സബ്ബകാമദദോ നിധി;
യം യദേവാഭിപത്ഥേന്തി, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"സുവണ്ണതാ സുസരതാ, സുസണ്ഠാനാ സുരൂപതാ;
ആധിപച്ചപരിവാരോ, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"പദേസരജ്ജം ഇസ്സരിയം, ചക്കവത്തിസുഖം പിയം;
ദേവരജ്ജമ്പി ദിബ്ബേസു, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"മാനുസ്സികാ ച സമ്പത്തി, ദേവലോകേ ച യാ രതി;
യാ ച നിബ്ബാനസമ്പത്തി, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"മിത്തസമ്പദമാഗമ്മ, യോനിസോവ പയുഞ്ജതോ;
വിജ്ജാവിമുത്തിവസീഭാവോ, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"പടിസമ്ഭിദാ വിമോക്ഖാ ച, യാ ച സാവകപാരമീ;
പച്ചേകബോധി ബുദ്ധഭൂമി, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതി.

"ഏവം മഹത്ഥികാ ഏസാ, യദിദം പുഞ്ഞസമ്പദാ;
തസ്മാ ധീരാ പസംസന്തി, പണ്ഡിതാ കതപുഞ്ഞത"ന്തി. (ഖു॰ പാ॰ വ്വ.൮-൧൬);

ഇദാനി യേസു അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സിരീ പതിട്ഠിതാ, താനി രതനാനി ദസ്സേതും **“കുക്കുടോ”**തിആദിമാഹ.

ഫം൨.“കുക്കുടോ മണയോ ദണ്ഡോ, ഥിയോ ച പുഞ്ഞലക്ഖണാ;
ഉപ്പജ്ജന്തി അപാപസ്സ, കതപുഞ്ഞസ്സ ജന്തുനോ”തി.

തത്ഥ **ദണ്ഡോ**തി ആരക്ഖയട്ഠിം സന്ധായ വുത്തം, **ഥിയോ**തി സേട്ഠിഭരിയം പുഞ്ഞലക്ഖണദേവിം. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ. ഗാഥം വത്വാ ച പന ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, കുലൂപകതാപസോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി”ന്തി.

സിരിജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[ഫ_വ്വ൫] ൫. മണിസൂകരജാതകവണ്ണനാ

ദരിയാ സത്ത വസ്സാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുന്ദരീമാരണം ആരബ്ഭ കഥേസി. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ സക്കതോ ഹോതി ഗരുകതോതി വത്ഥു **ഉദാനേ** (ഉദാ॰ ൩൮) ആഗതമേവ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - ഭഗവതോ കിര ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച പഞ്ചന്നം മഹാനദീനം മഹോഘസദിസേ ലാഭസക്കാരേ ഉപ്പന്നേ ഹതലാഭസക്കാരാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ സൂരിയുഗ്ഗമനകാലേ ഖജ്ജോപനകാ വിയ നിപ്പഭാ ഹുത്വാ ഏകതോ സന്നിപതിത്വാ മന്തയിംസു - “മയം സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ ഹതലാഭസക്കാരാ, ന കോചി അമ്ഹാകം അത്ഥിഭാവമ്പി ജാനാതി, കേന നു ഖോ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരമസ്സ അന്തരധാപേയ്യാമാ”തി. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - “സുന്ദരിയാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ സക്കുണിസ്സാമാ”തി.

തേ ഏകദിവസം സുന്ദരിം തിത്ഥിയാരാമം പവിസിത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതം നാലപിംസു. സാ പുനപ്പുനം സല്ലപന്തീപി പടിവചനം അലഭിത്വാ “അപി നു, അയ്യാ, തുമ്ഹേ കേനചി വിഹേഠിതാത്ഥാ”തി പുച്ഛി. “കിം, ഭഗിനി, സമണം ഗോതമം അമ്ഹേ വിഹേഠേന്തോ ഹതലാഭസക്കാരേ കത്വാ വിചരന്തം ന പസ്സസീ”തി. സാ ഏവമാഹ - “മയാ ഏത്ഥ കിം കാതും വട്ടതീ”തി? ത്വം ഖോസി, ഭഗിനി, അഭിരൂപാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അയസം ആരോപേത്വാ മഹാജനം തവ കഥം ഗാഹാപേത്വാ ഹതലാഭസക്കാരം കരോഹീ”തി? സാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കന്താ. തതോ പട്ഠായ മാലാഗന്ധവിലേപനകപ്പൂരകടുകഫലാദീനി ഗഹേത്വാ സായം മഹാജനസ്സ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ നഗരം പവിസനകാലേ ജേതവനാഭിമുഖീ ഗച്ഛതി. “കഹം ഗച്ഛസീ”തി ച പുട്ഠാ “സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം, അഹഞ്ഹി തേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസാമീ”തി വത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം തിത്ഥിയാരാമേ വസിത്വാ പാതോവ ജേതവനമഗ്ഗം ഓതരിത്വാ നഗരാഭിമുഖീ ഗച്ഛതി. “കിം, സുന്ദരി, കഹം ഗതാസീ”തി ച പുട്ഠാ “സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസിത്വാ തം കിലേസരതിയാ രമാപേത്വാ ആഗതാമ്ഹീ”തി വദതി.

അഥ നം കതിപാഹച്ചയേന ധുത്താനം കഹാപണേ ദത്വാ “ഗച്ഛഥ സുന്ദരിം മാരേത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഗന്ധകുടിയാ സമീപേ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിത്വാ ഏഥാ”തി വദിംസു, തേ തഥാ അകംസു. തതോ തിത്ഥിയാ “സുന്ദരിം ന പസ്സാമാ”തി കോലാഹലം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ “കഹം

വോ ആസങ്കാ''തി വുത്താ ''ഇമേസു ദിവസേസു ജേതവനേ വസതി, തത്രസ്സാ പവത്തിം ന ജാനാമാ''തി വത്വാ ''തേന ഹി ഗച്ഛഥ, നം വിചിനഥാ''തി രഞ്ഞാ അനുഞ്ഞാതാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ ഗഹേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ വിചിനന്താ മാലാകചവരന്തരേ ദിസ്വാ മഞ്ചകം ആരോപേത്വാ നഗരം പവേസേത്വാ ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ 'സത്ഥാരാ കതപാപകമ്മം പടിച്ഛാദേസ്സാമാ'തി സുന്ദരിം മാരേത്വാ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിംസൂ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും, രാജാ ''തേന ഹി ഗച്ഛഥ, നഗരം ആഹിണ്ഡഥാ''തി ആഹ. തേ നഗരവീഥീസു ''പസ്സഥ സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം കമ്മ''ന്തിആദീനി വിരവിത്വാ പുന രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം അഗമംസു.

രാജാ സുന്ദരിയാ സരീരം ആമകസുസാനേ അട്ടകം ആരോപേത്വാ രക്ഖാപേസി. സാവത്ഥിവാസിനോ ഠപേത്വാ അരിയസാവകേ സേസാ യേഭുയ്യേന ''പസ്സഥ സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം കമ്മ''ന്തിആദീനി വത്വാ അന്തോനഗരേ ച ബഹിനഗരേ ച ഭിക്ഖൂ അക്കോസന്താ പരിഭാസന്താ വിചരന്തി. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. സത്ഥാ ''തേന ഹി തുമ്ഹേപി തേ മനുസ്സേ ഏവം പടിചോദേഥാ''തി -

> ''അഭൂതവാദീ നിരയം ഉപേതി, യോ വാപി കത്വാ ന കരോമി ചാഹ;
> ഉഭോപി തേ പേച്ച സമാ ഭവന്തി, നിഹീനകമ്മാ മനുജാ പരത്ഥാ''തി.
> (ഉദാ॰ ൩൮) -

ഇമം ഗാഥമാഹ.

രാജാ ''സുന്ദരിയാ അഞ്ഞേഹി മാരിതഭാവം ജാനാഥാ''തി പുരിസേ പേസേസി. തേപി ഖോ ധുത്താ തേഹി കഹാപണേഹി സുരം പിവന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരോന്തി. തത്ഥേകോ ഏവമാഹ - ''ത്വം സുന്ദരിം ഏകപ്പഹാരേനേവ മാരേത്വാ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിത്വാ തതോ ലദ്ധകഹാപണേഹി സുരം പിവസി, ഹോതു ഹോതൂ''തി. രാജപുരിസാ തേ ധുത്തേ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. അഥ തേ രാജാ ''തുമ്ഹേഹി മാരിതാ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''കേഹി മാരാപിതാ''തി? ''അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി, ദേവാ''തി. രാജാ തിത്ഥിയേ പക്കോസാപേത്വാ സുന്ദരിം ഉക്ഖിപാപേത്വാ ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, ഏവം വദന്താ നഗരം ആഹിണ്ഡഥ 'അയം സുന്ദരീ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ആരോപേതുകാമേഹി അമ്ഹേഹി മാരാപിതാ, നേവ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ, ന ഗോതമസാവകാനം ദോസോ അത്ഥി, അമ്ഹാകംയേവ ദോസോ'''തി ആണാപേസി. തേ തഥാ അകംസു. ബാലമഹാജനോ തദാ സദ്ദഹി, തിത്ഥിയാപി പുരിസവധദണ്ഡേന പലിബുദ്ധാ. തതോ പട്ഠായ ബുദ്ധാനം മഹന്തതരോ ലാഭസക്കാരോ അഹോസി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, തിത്ഥിയാ 'ബുദ്ധാനം കാളകഭാവം ഉപ്പാദേസ്സാമാ'തി സയം കാളകാ ജാതാ, ബുദ്ധാനം പന മഹന്തതരോ ലാഭസക്കാരോ ഉദപാദീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, സക്കാ ബുദ്ധാനം സംകിലേസം ഉപ്പാദേതും, ബുദ്ധാനം സംകിലിട്ഠഭാവകരണം നാമ ജാതിമണിനോ കിലിട്ഠഭാവകരണസദിസം, പുബ്ബേ ജാതിമണിം 'കിലിട്ഠം കരിസ്സാമാ'തി

വായമന്താപി നാസക്ഖിംസു കിലിട്ഠം കാതു''ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ തിസ്സോ പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമിത്വാ താപസോ ഹുത്വാ പണ്ണസാലായം വസി. തസ്സാ അവിദൂരേ മണിഗുഹാ അഹോസി, തത്ഥ തിംസമത്താ സൂകരാ വസന്തി, ഗുഹായ അവിദൂരേ ഏകോ സീഹോ ചരതി, തസ്സ മണിമ്ഹി ഛായാ പഞ്ഞായതി. സൂകരാ സീഹച്ഛായം ദിസ്വാ ഭീതാ ഉത്രസ്താ അപ്പമംസലോഹിതാ അഹേസും. തേ ''ഇമസ്സ മണിനോ വിപ്പസന്നത്താ അയം ഛായാ പഞ്ഞായതി, ഇമം മണിം സംകിലിട്ഠം വിവണ്ണം കരോമാ''തി ചിന്തേത്വാ അവിദൂരേ ഏകം സരം ഗന്ത്വാ കലലേ പവട്ടേത്വാ ആഗന്ത്വാ തം മണിം ഘംസന്തി. സോ സൂകരലോമേഹി ഘംസിയമാനോ വിപ്പസന്നതരോ അഹോസി. സൂകരാ ഉപായം അപസ്സന്താ ''ഇമസ്സ മണിനോ വിവണ്ണകരണൂപായം താപസം പുച്ഛിസ്സാമാ''തി ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ ഉദാഹരിംസു -

൨൦൫. ''ദരിയാ സത്ത വസ്സാനി, തിംസമത്താ വസാമസേ;
ഹഞ്ഞാമ മണിനോ ആഭം, ഇതി നോ മന്തരം അഹു.

൨൦൬. ''യാവതാ മണിം ഘംസാമ, ഭിയ്യോ വോദായതേ മണി;
ഇദഞ്ചദാനി പുച്ഛാമ, കിം കിച്ചം ഇധ മഞ്ഞസീ''തി.

തത്ഥ **ദരിയാ**തി മണിഗുഹായം. **വസാമസേ**തി വസാമ. **ഹഞ്ഞാമാ**തി ഹനിസ്സാമ, മയമ്പി വിവണ്ണം കരിസ്സാമ. **ഇദഞ്ചദാനി പുച്ഛാമാ**തി ഇദാനി മയം ''കേന കാരണേന അയം മണി കിലിസ്സമാനോ വോദായതേ''തി ഇദം തം പുച്ഛാമ. **''കിം കിച്ചം 'ഇധ മഞ്ഞസീ'**തി ഇമസ്മിം അത്ഥേ ത്വം ഇമം കിച്ചം കിന്തി മഞ്ഞസീ''തി.

അഥ നേസം ആചിക്ഖന്തോ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൦൭. ''അയം മണി വേളുരിയോ, അകാചോ വിമലോ സുഭോ;
നാസ്സ സക്കാ സിരിം ഹന്തും, അപക്കമഥ സൂകരാ''തി.

തത്ഥ **അകാചോ**തി അകക്കസോ. **സുഭോ**തി സോഭനോ. **സിരി**ന്തി പഭം. **അപക്കമഥാ**തി ഇമസ്സ മണിസ്സ പഭാ നാസേതും ന സക്കാ, തുമ്ഹേ പന ഇമം മണിഗുഹം പഹായ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛഥാതി.

തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ തഥാ അകംസു. ബോധിസത്തോ ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ താപസോ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മണിസൂകരജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൮൬] ൬. സാലൂകജാതകവണ്ണനാ

മാ സാലൂകസ്സ പിഹയീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം **ചൂളനാരദകസ്സപജാതകേ** (ജാ° ൧.൧൩.൪൦ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. തം പന ഭിക്ഖും സത്ഥാ പക്കോസാപേത്വാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കോ തം ഉക്കണ്ഠാപേതീ’’തി? ‘‘ഥുല്ലകുമാരികാ, ഭന്തേ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ഏസാ തേ ഭിക്ഖു അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതിസ്സാ വിവാഹത്ഥായ ആഗതപരിസായ ഉത്തരിഭങ്ഗോ അഹോസീ’’തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാലോഹിതഗോണോ നാമ അഹോസി, കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ ചൂളലോഹിതോ നാമ. ഉഭോപി ഗോണാ ഗാമകേ ഏകസ്മിം കുലേ കമ്മം കരോന്തി. തസ്സ കുലസ്സ ഏകാ വയപ്പത്താ കുമാരികാ അത്ഥി, തം അഞ്ഞകുലം വാരേസി. അഥ നം കുലം ‘‘വിവാഹകാലേ ഉത്തരിഭങ്ഗോ ഭവിസ്സതീ’’തി സാലൂകം നാമ സൂകരം യാഗുഭത്തേന പടിജഗ്ഗി, സോ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ സയതി. അഥേകദിവസം ചൂളലോഹിതോ ഭാതരം ആഹ - ‘‘ഭാതിക, മയം ഇമസ്മിം കുലേ കമ്മം കരോമ, അമ്ഹേ നിസ്സായ ഇമം കുലം ജീവതി, അഥ ച പനിമേ മനുസ്സാ അമ്ഹാകം തിണപലാലമത്തം ദേന്തി, ഇമം സൂകരം യാഗുഭത്തേന പോസേന്തി, ഹേട്ഠാമഞ്ചേ സയാപേന്തി, കിം നാമേസ ഏതേസം കരിസ്സതീ’’തി. മഹാലോഹിതോ ‘‘താത, മാ ത്വം ഏതസ്സ യാഗുഭത്തം പത്ഥയ, ഏതിസ്സാ കുമാരികായ വിവാഹദിവസേ ഏതം ഉത്തരിഭങ്ഗം കാതുകാമാ ഏതേ മംസസ്സ ഥൂലഭാവകരണത്ഥം പോസേന്തി, കതിപാഹച്ചയേന തം പസ്സിസ്സസി ഹേട്ഠാമഞ്ചതോ നിക്ഖാമേത്വാ വധിത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ആഗന്തുകഭത്തം കരിയമാന’’ന്തി വത്വാ പുരിമാ ദ്വേ ഗാഥാ സമുട്ഠാപേസി -

൧൦൩. ‘‘മാ സാലൂകസ്സ പിഹയി, ആതുരന്നാനി ഭുഞ്ജതി;
അപ്പോസ്സുക്കോ ഭുസം ഖാദ, ഏതം ദീഘായുലക്ഖണം.

൧൦൪. ‘‘ഇദാനി സോ ഇധാഗന്ത്വാ, അതിഥീ യുത്തസേവകോ;
അഥ ദക്ഖസി സാലൂകം, സയന്തം മുസലുത്തര’’ന്തി.

തത്ഥായം സങ്ഖേപത്ഥോ - താത, ത്വം മാ സാലൂകസൂകരഭാവം പത്ഥയി, അയഞ്ഹി **ആതുരന്നാനി** മരണഭോജനാനി ഭുഞ്ജതി, യാനി ഭുഞ്ജിത്വാ നചിരസ്സേവ മരണം പാപുണിസ്സതി, ത്വം പന **അപ്പോസ്സുക്കോ** നിരാലയോ ഹുത്വാ അത്തനാ ലദ്ധം ഇമം പലാലമിസ്സകം ഭുസം ഖാദ, ഏതം ദീഘായുഭാവസ്സ **ലക്ഖണം** സഞ്ജാനനനിമിത്തം. ഇദാനി കതിപാഹസ്സേവ സോ വേവാഹികപുരിസോ മഹതിയാ പരിസായ യുത്തോ യുത്തസേവകോ ഇധ അതിഥി ഹുത്വാ ആഗതോ ഭവിസ്സതി, അഥേതം സാലൂകം മുസലസദിസേന ഉത്തരോട്ഠേന സമന്നാഗതത്താ **മുസലുത്തരം** മാരിതം സയന്തം ദക്ഖസീതി.

തതോ കതിപാഹസ്സേവ വേവാഹികേസു ആഗതേസു സാലൂകം മാരേത്വാ ഉത്തരിഭങ്ഗമകംസു. ഉഭോ ഗോണാ തം തസ്സ വിപത്തിം ദിസ്വാ ‘‘അമ്ഹാകം ഭുസമേവ വര’’ന്തി ചിന്തയിംസു. സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തദത്ഥജോതികം തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫. ‘‘വികന്തം സൂകരം ദിസ്വാ, സയന്തം മുസലുത്തരം;
ജരഗ്ഗവാ വിചിന്തേസും, വരമ്ഹാകം ഭുസാമിവാ’’തി.

തത്ഥ **ഭുസാമിവാ**തി ഭുസമേവ അമ്ഹാകം വരം ഉത്തമന്തി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ‘‘തദാ കുമാരികാ ഏതരഹി ഥുല്ലകുമാരികാ അഹോസി, സാലൂകോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, ചൂളലോഹിതോ ആനന്ദോ, മഹാലോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സാലൂകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൮൭] ൭. ലാഭഗരഹജാതകവണ്ണനാ

നാനുമ്മത്തോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഥേരസ്സ കിര സദ്ധിവിഹാരികോ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ‘‘ലാഭുപ്പത്തിപടിപദം മേ, ഭന്തേ, കഥേഥ, കിം കരോന്തോ ചീവരാദീനം ലാഭീ ഹോതീ’’തി പുച്ഛി. അഥസ്സ ഥേരോ ‘‘ആവുസോ, ചതൂഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ ലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജതി, അത്തനോ അബ്ഭന്തരേ ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ സാമഞ്ഞം പഹായ അനുമ്മത്തേനേവ ഉമ്മത്തേന വിയ ഭവിതബ്ബം, പിസുണവാചാ വത്തബ്ബാ, നടസദിസേന ഭവിതബ്ബം, വികിണ്ണവാചേന കുതൂഹലേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ഇമം ലാഭുപ്പത്തിപടിപദം കഥേസി. സോ തം പടിപദം ഗരഹിത്വാ ഉട്ഠായ പക്കന്തോ. ഥേരോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. സത്ഥാ ‘‘നേസോ, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ലാഭം ഗരഹതി, പുബ്ബേപേസ ഗരഹിയേവാ’’തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സോളസവസ്സികകാലേയേവ തിണ്ണം വേദാനം അട്ഠാരസന്നഞ്ച സിപ്പാനം പരിയോസാനം പത്വാ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം വാചേസി. തത്രേകോ മാണവോ സീലാചാരസമ്പന്നോ ഏകദിവസം ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കഥം ഇമേസം സത്താനം ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി ലാഭുപ്പത്തിപടിപദം പുച്ഛി. ആചരിയോ ‘‘താത, ഇമേസം സത്താനം ചതൂഹി കാരണേഹി ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. ‘‘നാനുമ്മത്തോ നാപിസുണോ, നാനടോ നാകുതൂഹലോ;
മൂള്ഹേസു ലഭതേ ലാഭം, ഏസാ തേ അനുസാസനീ’’തി.

തത്ഥ **നാനുമ്മത്തോ**തി ന അനുമ്മത്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ഉമ്മത്തകോ നാമ ഇത്ഥിപുരിസദാരികദാരകേ ദിസ്വാ തേസം വത്ഥാലങ്കാരാദീനി വിലുമ്പതി, തതോ തതോ മച്ഛമംസപൂവാദീനി ബലക്കാരേന ഗഹേത്വാ ഖാദതി, ഏവമേവ യോ ഗിഹിഭൂതോ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധസമുട്ഠാനം ഹിരോത്തപ്പം പഹായ കുസലാകുസലം അഗണേത്വാ നിരയഭയം അഭായന്തോ ലോഭാഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ കാമേസു പമത്തോ സന്ധിച്ഛേദാദീനി സാഹസികകമ്മാനി കരോതി, പബ്ബജിതോപി ഹിരോത്തപ്പം പഹായ കുസലാകുസലം അഗണേത്വാ നിരയഭയം അഭായന്തോ സത്ഥാരാ പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം മദ്ദന്തോ ലോഭേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ ചീവരാദിമത്തം നിസ്സായ അത്തനോ സാമഞ്ഞം വിജഹിത്വാ പമത്തോ വേജ്ജകമ്മദൂതകമ്മാദീനി കരോതി, വേളുദാനാദീനി നിസ്സായ ജീവികം കപ്പേതി, അയം അനുമ്മത്തോപി

ഉമ്മത്തസദിസത്താ ഉമ്മത്തോ നാമ , ഏവരൂപസ്സ ഖിപ്പം ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി. യോ പന ഏവം അനുമ്മത്തോ ലജ്ജീ കുക്കുച്ചകോ, ഏസ മൂള്ഹേസു അപണ്ഡിതേസു പുരിസേസു ലാഭം ന ലഭതി, തസ്മാ ലാഭത്ഥികേന ഉമ്മത്തകേന വിയ ഭവിതബ്ബന്തി.

നാപിസുണോതി ഏത്ഥാപി യോ പിസുണോ ഹോതി, ''അസുകേന ഇദം നാമ കത''ന്തി രാജകുലേ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതി, സോ അഞ്ഞേസം യസം അച്ഛിന്ദിത്വാ അത്തനോ ഗണ്ഹാതി. രാജാനോപി നം ''അയം അമ്ഹേസു സസ്നേഹോ''തി ഉച്ചേ ഠാനേ ഠപേന്തി, അമച്ചാദയോപിസ്സ ''അയം നോ രാജകുലേ പരിഭിന്ദേയ്യാ''തി ഭയേന ദാതബ്ബം മഞ്ഞന്തി, ഏവം ഏതരഹി പിസുണസ്സ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി. യോ പന അപിസുണോ, സോ മൂള്ഹേസു ലാഭം ന ലഭതീതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

നാനടോതി ലാഭം ഉപ്പാദേന്തേന നടേന വിയ ഭവിതബ്ബം. യഥാ നടോ ഹിരോത്തപ്പം പഹായ നച്ചഗീതവാദിതേഹി കീളം കത്വാ ധനം സംഹരതി, ഏവമേവ ലാഭത്ഥികേന ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ ഇത്ഥിപുരിസദാരികദാരകാനം സോണ്ഡസഹായേന വിയ നാനപ്പകാരം കേളിം കരോന്തേന വിചരിതബ്ബം. യോ ഏവം അനടോ, സോ മൂള്ഹേസു ലാഭം ന ലഭതി.

നാകുതൂഹലോതി കുതൂഹലോ നാമ വിപ്പകിണ്ണവാചോ. രാജാനോ ഹി അമച്ചേ പുച്ഛന്തി - ''അസുകട്ഠാനേ കിര 'മനുസ്സോ മാരിതോ, ഘരം വിലുത്തം, പരേസം ദാരാ പധംസിതാ'തി സുയ്യതി, കേസം നു ഖോ ഇദം കമ്മ''ന്തി. തത്ഥ സേസേസു അകഥേന്തേസുയേവ യോ ഉട്ഠഹിത്വാ ''അസുകോ ച അസുകോ ച നാമാ''തി വദതി, അയം കുതൂഹലോ നാമ. രാജാനോ തസ്സ വചനേന തേ പുരിസേ പരിയേസിത്വാ നിസേധേത്വാ ''ഇമം നിസ്സായ നോ നഗരം നിച്ചോരം ജാത''ന്തി തസ്സ മഹന്തം യസം ദേന്തി, സേസാപി ജനാ ''അയം നോ രാജപുരിസേഹി പുട്ഠോ സുയുത്തദുയുത്തം കഥേയ്യാ''തി ഭയേന തസ്സേവ ധനം ദേന്തി, ഏവം കുതൂഹലസ്സ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി. യോ പന അകുതൂഹലോ, ഏസ ന മൂള്ഹേസു ലഭതി ലാഭം. **ഏസാ തേ അനുസാസനീ**തി ഏസാ അമ്ഹാകം സന്തികാ തുയ്ഹം ലാഭാനുസിട്ഠീതി.

അന്തേവാസികോ ആചരിയസ്സ കഥം സുത്വാ ലാഭം ഗരഹന്തോ -

൧൧൦. ''ധിരത്ഥു തം യസലാഭം, ധനലാഭഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
യാ വുത്തി വിനിപാതേന, അധമ്മചരണേന വാ.

൧൧൧. ''അപി ചേ പത്തമാദായ, അനഗാരോ പരിബ്ബജേ;
ഏസാവ ജീവികാ സേയ്യോ, യാ ചാധമ്മേന ഏസനാ''തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ;

തത്ഥ **യാ വുത്തീ**തി യാ ജീവിതവുത്തി. **വിനിപാതേനാ**തി അത്തനോ വിനിപാതേന. **അധമ്മചരണേനാ**തി അധമ്മകിരിയായ വിസമകിരിയായ വധബന്ധനഗരഹാദീഹി അത്താനം വിനിപാതേത്വാ അധമ്മം ചരിത്വാ യാ വുത്തി, തഞ്ച യസധനലാഭഞ്ച സബ്ബം **ധിരത്ഥു** നിന്ദാമി ഗരഹാമി, ന മേ ഏതേനത്ഥോതി അധിപ്പായോ. **പത്തമാദായാ**തി ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ. **അനഗാരോ പരിബ്ബജേ**തി അഗേഹോ പബ്ബജിതോ ഹുത്വാ ചരേയ്യ, ന ച സപ്പുരിസോ കായദുച്ചരിതാദിവസേന അധമ്മചരിയം ചരേയ്യ. കിംകാരണാ?

ഏസാവ ജീവികാ സേയ്യോ. യാ ചാധമ്മേന ഏസനാതി, യാ ഏസാ അധമ്മേന ജീവികപരിയേസനാ, തതോ ഏസാ പത്തഹത്ഥസ്സ പരകുലേസു ഭിക്ഖാചരിയാവ സേയ്യോ, സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സുന്ദരതരോതി ദസ്സേതി.

ഏവം മാണവോ പബ്ബജ്ജായ ഗുണം വണ്ണേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ധമ്മേന ഭിക്ഖം പരിയേസന്തോ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മാണവോ ലാഭഗരഹീ ഭിക്ഖു അഹോസി, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ലാഭഗരഹജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൮൮] ൮. മച്ഛുദ്ദാനജാതകവണ്ണനാ

അഗ്ഘന്തി മച്ഛാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കൂടവാണിജം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കുടുമ്ബികകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേസി. കനിട്ഠഭാതാപിസ്സ അത്ഥി, തേസം അപരഭാഗേ പിതാ കാലകതോ. തേ ഏകദിവസം ''പിതു സന്തകം വോഹാരം സാധേസ്സാമാ''തി ഏകം ഗാമം ഗന്ത്വാ കഹാപണസഹസ്സം ലഭിത്വാ ആഗച്ഛന്താ നദീതിത്ഥേ നാവം പടിമാനേന്താ പുടഭത്തം ഭുഞ്ജിംസു. ബോധിസത്തോ അതിരേകഭത്തം ഗങ്ഗായ മച്ഛാനം ദത്വാ നദീദേവതായ പത്തിം അദാസി. ദേവതാ പത്തിം അനുമോദിത്വായേവ ദിബ്ബേന യസേന വഡ്ഢിത്വാ അത്തനോ യസവുഡ്ഢിം ആവജ്ജമാനാ തം കാരണം അഞ്ഞാസി. ബോധിസത്തോപി വാലികായം ഉത്തരാസങ്ഗം പത്ഥരിത്വാ നിപന്നോ നിദ്ദം ഓക്കമി, കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ ഥോകം ചോരപകതികോ. സോ തേ കഹാപണേ ബോധിസത്തസ്സ അദത്വാ സയമേവ ഗണ്ഹിതുകാമതായ കഹാപണഭണ്ഡികസദിസം ഏകം സക്ഖരഭണ്ഡികം കത്വാ ദ്വേപി ഭണ്ഡികാ ഏകതോവ ഠപേസി. തേസം നാവം അഭിരുഹിത്വാ ഗങ്ഗാമജ്ഝഗതാനം കനിട്ഠോ നാവം ഖോഭേത്വാ ''സക്ഖരഭണ്ഡികം ഉദകേ ഖിപിസ്സാമീ''തി സഹസ്സഭണ്ഡികം ഖിപിത്വാ ''ഭാതിക, സഹസ്സഭണ്ഡികാ ഉദകേ പതിതാ, കിന്തി കരോമാ''തി ആഹ. ''ഉദകേ പതിതായ കിം കരിസ്സാമ, മാ ചിന്തയീ''തി. നദീദേവതാ ചിന്തേസി - ''അഹം ഇമിനാ ദിന്നപത്തിം അനുമോദിത്വാ ദിബ്ബയസേന വഡ്ഢിത്വാ ഏതസ്സ സന്തകം രക്ഖിസ്സാമീ''തി അത്തനോ ആനുഭാവേന തം ഭണ്ഡികം ഏകം മഹാമച്ഛം ഗിലാപേത്വാ സയം ആരക്ഖം ഗണ്ഹി. സോപി ചോരോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ''ഭാതാ മേ വഞ്ചിതോ''തി ഭണ്ഡികം മോചേന്തോ സക്ഖരാ പസ്സിത്വാ ഹദയേന സുസ്സന്തേന മഞ്ചസ്സ അടനിം ഉപഗൂഹിത്വാ നിപജ്ജി.

തദാ കേവട്ടാ മച്ഛഗഹണത്ഥായ ജാലം ഖിപിംസു. സോ മച്ഛോ ദേവതാനുഭാവേന ജാലം പാവിസി. കേവട്ടാ തം ഗഹേത്വാ വിക്കിണിതും നഗരം പവിട്ഠാ. മനുസ്സാ മഹാമച്ഛം ദിസ്വാ മൂലം പുച്ഛന്തി. കേവട്ടാ ''കഹാപണസഹസ്സഞ്ച സത്ത ച മാസകേ ദത്വാ ഗണ്ഹഥാ''തി വദന്തി. മനുസ്സാ

‘‘സഹസ്സഗ്ഘനകമച്ഛോപി നോ ദിട്ഠോ’’തി പരിഹാസം കരോന്തി. കേവട്ടാ മച്ഛം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഘരദ്വാരം ഗന്ത്വാ ‘‘ഇമം മച്ഛം ഗണ്ഹഥാ’’തി ആഹംസു. ‘‘കിമസ്സ മൂല’’ന്തി? ‘‘സത്ത മാസകേ ദത്വാ ഗണ്ഹഥാ’’തി. ‘‘അഞ്ഞേസം ദദമാനാ കഥം ദേഥാ’’തി? ‘‘അഞ്ഞേസം സഹസ്സേന ച സത്തഹി ച മാസകേഹി ദേമ, തുമ്ഹേ പന സത്ത മാസകേ ദത്വാ ഗണ്ഹഥാ’’തി. സോ തേസം സത്ത മാസകേ ദത്വാ മച്ഛം ഭരിയായ പേസേസി. സാ മച്ഛസ്സ കുച്ഛിം ഫാലയമാനാ സഹസ്സഭണ്ഡികം ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ തം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ലഞ്ഛനം ദിസ്വാ സകസന്തകഭാവം ഞത്വാ ‘‘ഇദാനി ഇമേ കേവട്ടാ ഇമം മച്ഛം അഞ്ഞേസം ദദമാനാ സഹസ്സേന ചേവ സത്തഹി ച മാസകേഹി ദേന്തി, അമ്ഹേ പന പത്വാ സഹസ്സസ്സ അമ്ഹാകം സന്തകത്താ സത്തേവ മാസകേ ഗഹേത്വാ അദംസു, ഇദം അന്തരം അജാനന്തം ന സക്കാ കഞ്ചി സദ്ദഹാപേതു’’ന്തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൨. ‘‘അഗ്ഘന്തി മച്ഛാ അധികം സഹസ്സം, ന സോ അത്ഥി യോ ഇമം സദ്ദഹേയ്യ;
മയ്ഹഞ്ച അസ്സു ഇധ സത്ത മാസാ, അഹമ്പി തം മച്ഛുദ്ദാനം കിണേയ്യ’’ന്തി.

തത്ഥ **അധിക**ന്തി അഞ്ഞേഹി പുച്ഛിതാ കേവട്ടാ ‘‘സത്തമാസാധികം സഹസ്സം അഗ്ഘന്തീ’’തി വദന്തി. **ന സോ അത്ഥി യോ ഇമം സദ്ദഹേയ്യാ**തി സോ പുരിസോ ന അത്ഥി, യോ ഇമം കാരണം പച്ചക്ഖതോ അജാനന്തോ മമ വചനേന സദ്ദഹേയ്യ, എത്തകം വാ മച്ഛാ അഗ്ഘന്തീതി യോ ഇമം സദ്ദഹേയ്യ, സോ നത്ഥി, തസ്മായേവ തേ അഞ്ഞേഹി ന ഗഹിതാതിപി അത്ഥോ. **മയ്ഹഞ്ച അസ്സൂ**തി മയ്ഹം പന സത്ത മാസകാ അഹേസും. **മച്ഛുദ്ദാന**ന്തി മച്ഛവഗ്ഗം. തേന ഹി മച്ഛേന സദ്ധിം അഞ്ഞേപി മച്ഛാ എകതോ ബദ്ധാ തം സകലമ്പി മച്ഛുദ്ദാനം സന്ധായേതം വുത്തം. **കിണേയ്യ**ന്തി കിണിം, സത്തേവ മാസകേ ദത്വാ എത്തകം മച്ഛവഗ്ഗം ഗണ്ഹിന്തി അത്ഥോ.

എവഞ്ച പന വത്വാ ഇദം ചിന്തേസി - ‘‘കിം നു ഖോ നിസ്സായ മയാ എതേ കഹാപണാ ലദ്ധാ’’തി? തസ്മിം ഖണേ നദീദേവതാ ആകാസേ ദിസ്സമാനരൂപേന ഠത്വാ ‘‘അഹം, ഗങ്ഗാദേവതാ, തയാ മച്ഛാനം അതിരേകഭത്തം ദത്വാ മയ്ഹം പത്തി ദിന്നാ, തേനാഹം തവ സന്തകം രക്ഖന്തീ ആഗതാ’’തി ദീപയമാനാ ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. ‘‘മച്ഛാനം ഭോജനം ദത്വാ, മമ ദക്ഖിണമാദിസി;
തം ദക്ഖിണം സരന്തിയാ, കതം അപചിതിം തയാ’’തി.

തത്ഥ **ദക്ഖിണ**ന്തി ഇമസ്മിം ഠാനേ പത്തിദാനം ദക്ഖിണാ നാമ. **സരന്തിയാ കതം അപചിതിം തയാ**തി തം തയാ മയ്ഹം കതം അപചിതിം സരന്തിയാ മയാ ഇദം തവ ധനം രക്ഖിതന്തി അത്ഥോ.

ഇദം വത്വാ ച പന സാ ദേവതാ തസ്സ കനിട്ഠേന കതകൂടകമ്മം സബ്ബം കഥേത്വാ ‘‘എസോ ഇദാനി ഹദയേന സുസ്സന്തേന നിപന്നോ, ദുട്ഠചിത്തസ്സ വുഡ്ഢി നാമ നത്ഥി, അഹം പന ‘തവ സന്തകം മാ നസ്സീ’തി ധനം തേ ആഹരിത്വാ അദാസിം, ഇദം കനിട്ഠചോരസ്സ അദത്വാ സബ്ബം തഞ്ഞേവ ഗണ്ഹാ’’തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. പദുട്ഠചിത്തസ്സ ന ഫാതി ഹോതി, ന ചാപി തം ദേവതാ പൂജയന്തി;
യോ ഭാതരം പേത്തികം സാപതേയ്യം, അവഞ്ചയീ ദുക്കടകമ്മകാരീ''തി.

തത്ഥ **ന ഫാതി ഹോതീ**തി ഏവരൂപസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഇധലോകേ വാ പരലോകേ വാ വുഡ്ഢി നാമ ന ഹോതി. **ന ചാപി ത**ന്തി തം പുഗ്ഗലം തസ്സ സന്തകം രക്ഖമാനാ ദേവതാ ന പൂജയന്തി.

ഇതി ദേവതാ മിത്തദുബ്ഭിചോരസ്സ കഹാപണേ അദാതുകാമാ ഏവമാഹ. ബോധിസത്തോ പന ''ന സക്കാ ഏവം കാതു''ന്തി തസ്സപി പഞ്ച കഹാപണസതാനി പേസേസിയേവ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ വാണിജോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ കനിട്ഠഭാതാ ഇദാനി കൂടവാണിജോ, ജേട്ഠഭാതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മച്ചുദ്ദാനജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൮൯] ൯. നാനാച്ഛന്ദജാതകവണ്ണനാ

നാനാഛന്ദാ, മഹാരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ അട്ഠവരലാഭം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഏകാദസകനിപാതേ **ജുണ്ഹജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൧൩ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി.

അതീതേ പന ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പാപുണി. തസ്സ ഠാനതോ അപനീതോ പിതു പുരോഹിതോ അത്ഥി. സോ ദുഗ്ഗതോ ഹുത്വാ ഏകസ്മിം ജരഗേഹേ വസതി. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ അഞ്ഞാതകവേസേന രത്തിഭാഗേ നഗരം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ വിചരതി. തമേനം കതകമ്മചോരാ ഏകസ്മിം സുരാപാനേ സുരം പിവിത്വാ അപരമ്പി ഘടേനാദായ അത്തനോ ഗേഹം ഗച്ഛന്താ അന്തരവീഥിയം ദിസ്വാ ''അരേ കോസി ത്വ''ന്തി വത്വാ പഹരിത്വാ ഉത്തരിസാടകം ഗഹേത്വാ ഘടം ഉക്ഖിപാപേത്വാ താസേന്താ ഗച്ഛിംസു. സോപി ഖോ ബ്രാഹ്മണോ തസ്മിം ഖണേ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരവീഥിയം ഠിതോ നക്ഖത്തം ഓലോകേന്തോ രഞ്ഞോ അമിത്താനം ഹത്ഥഗതഭാവം ഞത്വാ ബ്രാഹ്മണിം ആമന്തേസി. സാ ''കിം, അയ്യാ''തി വത്വാ വേഗേന തസ്സ സന്തികം ആഗതാ. അഥ നം സോ ആഹ - ''ഭോതി അമ്ഹാകം രാജാ അമിത്താനം വസം ഗതോ''തി. ''അയ്യ, കിം തേ രഞ്ഞോ സന്തികേ പവത്തിയാ, ബ്രാഹ്മണാ ജാനിസ്സന്തീ''തി.

രാജാ ബ്രാഹ്മണസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ ധുത്തേ ആഹ - ''ദുഗ്ഗതോമ്ഹി, സാമി, ഉത്തരാസങ്ഗം ഗഹേത്വാ വിസ്സജ്ജേഥ മ''ന്തി. തേ പുനപ്പുനം കഥേന്തം കാരുഞ്ഞേന വിസ്സജ്ജേസും. സോ തേസം വസനഗേഹം സല്ലക്ഖേത്വാ നിവത്തി. അഥ പോരാണകപുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണോപി ''ഭോതി, അമ്ഹാകം രാജാ അമിത്തഹത്ഥതോ മുത്തോ''തി ആഹ. രാജാ തമ്പി സുത്വാ തമ്പി ഗേഹം സല്ലക്ഖേത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. സോ വിഭാതായ രത്തിയാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ ''കിം ആചരിയാ രത്തിം നക്ഖത്തം

ഓലോകയിത്ഥാ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''കിം സോഭന''ന്തി? ''സോഭനം, ദേവാ''തി. ''കോചി ഗാഹോ നത്ഥീ''തി. ''നത്ഥി, ദേവാ''തി. രാജാ ''അസുകഗേഹതോ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസഥാ''തി പോരാണകപുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ ''കിം, ആചരിയ, രത്തിം തേ നക്ഖത്തം ദിട്ഠ''ന്തി പുച്ഛി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''അത്ഥി കോചി ഗാഹോ''തി. ''ആമ, മഹാരാജ, അജ്ജ രത്തിം തുമ്ഹേ അമിത്തവസം ഗന്ത്വാ മുഹുത്തേനേവ മുത്താ''തി. രാജാ ''നക്ഖത്തജാനനകേന നാമ ഏവരൂപേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി സേസബ്രാഹ്മണേ നിക്കഡ്ഢാപേത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, പസന്നോസ്മി തേ, വരം ത്വം ഗണ്ഹാ''തി ആഹ. ''മഹാരാജ, പുത്തദാരേന സദ്ധിം മന്തേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. ''ഗച്ഛ മന്തേത്വാ ഏഹീ''തി.

സോ ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിഞ്ച പുത്തഞ്ച സുണിസഞ്ച ദാസിഞ്ച പക്കോസിത്വാ ''രാജാ മേ വരം ദദാതി, കിം ഗണ്ഹാമാ''തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണീ ''മയ്ഹം ധേനുസതം ആനേഹീ''തി ആഹ, പുത്തോ ഛത്തമാണവോ നാമ ''മയ്ഹം കുമുദവണ്ണേഹി ചതൂഹി സിന്ധവേഹി യുത്തം ആജഞ്ഞരഥ''ന്തി, സുണിസാ ''മയ്ഹം മണികുണ്ഡലം ആദിം കത്വാ സബ്ബാലങ്കാര''ന്തി, പുണ്ണാ നാമ ദാസീ ''മയ്ഹം ഉദുക്ഖലമുസലഞ്ചേവ സുപ്പഞ്ചാ''തി. ബ്രാഹ്മണോ പന ഗാമവരം ഗഹേതുകാമോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം , ബ്രാഹ്മണ, പുച്ഛിതോ തേ പുത്തദാരോ''തി പുട്ഠോ ''ആമ, ദേവ, പുച്ഛിതോ, അനേകച്ഛന്ദോ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧൬. ''നാനാഛന്ദാ മഹാരാജ, ഏകാഗാരേ വസാമസേ;
അഹം ഗാമവരം ഇച്ഛേ, ബ്രാഹ്മണീ ച ഗവം സതം.

൧൧൭. ''പുത്തോ ച ആജഞ്ഞരഥം, കഞ്ഞാ ച മണികുണ്ഡലം;
യാ ചേസാ പുണ്ണികാ ജമ്മീ, ഉദുക്ഖലംഭികങ്ഖതീ''തി.

തത്ഥ **ഇച്ഛേ**തി ഇച്ഛാമി. **ഗവം സത**ന്തി ധേനൂനം ഗുന്നം സതം. **കഞ്ഞാ**തി സുണിസാ. **യാ ചേസാ**തി യാ ഏസാ അമ്ഹാകം ഘരേ പുണ്ണികാ നാമ ദാസീ, സാ ജമ്മീ ലാമികാ സുപ്പമുസലേഹി സദ്ധിം ഉദുക്ഖലം അഭികങ്ഖതി ഇച്ഛതീതി.

രാജാ ''സബ്ബേസം ഇച്ഛിതിച്ഛിതം ദേഥാ''തി ആണാപേന്തോ -

൧൧൮. ''ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗാമവരം, ബ്രാഹ്മണിയാ ഗവം സതം;
പുത്തസ്സ ആജഞ്ഞരഥം, കഞ്ഞായ മണികുണ്ഡലം;
യഞ്ചേതം പുണ്ണികം ജമ്മിം, പടിപാദേഥുദുക്ഖല''ന്തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **യഞ്ചേത**ന്തി യഞ്ച ഏതം പുണ്ണികന്തി വദതി, തം ജമ്മിം ഉദുക്ഖലം പടിപാദേഥ സമ്പടിച്ഛാപേഥാതി.

ഇതി രാജാ ബ്രാഹ്മണേന പത്ഥിതഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച മഹന്തം യസം ദത്വാ ''ഇതോ പട്ഠായ അമ്ഹാകം കത്തബ്ബകിച്ചേസു ഉസ്സുക്കം ആപജ്ജാ''തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണം അത്തനോ സന്തികേ അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

[൮൬] ൧൦. സീലവീമംസകജാതകവണ്ണനാ

സീലം കിരേവ കല്യാണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സീലവീമംസകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന പച്ചുപ്പന്നമ്പി അതീതമ്പി ഹേട്ഠാ ഏകകനിപാതേ **സീലവീമംസകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൮൬) വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ പുരോഹിതോ സീലസമ്പന്നോ ‘‘അത്തനോ സീലം വീമംസിസ്സാമീ’’തി ഹേരഞ്ഞികഫലകതോ ദ്വേ ദിവസേ ഏകേകം കഹാപണം ഗണ്ഹി. അഥ നം തതിയദിവസേ ‘‘ചോരോ’’തി ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം നയിംസു. സോ അന്തരാമഗ്ഗേ അഹിതുണ്ഡികേ സപ്പം കീളാപേന്തേ അദ്ദസ. അഥ നം രാജാ ദിസ്വാ ‘‘കസ്മാ ഏവരൂപം അകാസീ’’തി പുച്ഛി . ബ്രാഹ്മണോ ‘‘അത്തനോ സീലം വീമംസിതുകാമതായാ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അവോച -

൧൧൭. ‘‘സീലം കിരേവ കല്യാണം, സീലം ലോകേ അനുത്തരം;
പസ്സ ഘോരവിസോ നാഗോ, സീലവാതി ന ഹഞ്ഞതി.

൧൧൮. ‘‘സോഹം സീലം സമാദിസ്സം, ലോകേ അനുമതം സിവം;
അരിയവുത്തിസമാചാരോ, യേന വുച്ചതി സീലവാ.

൧൨൦. ‘‘ഞാതീനഞ്ച പിയോ ഹോതി, മിത്തേസു ച വിരോചതി;
കായസ്സ ഭേദാ സുഗതിം, ഉപപജ്ജതി സീലവാ’’തി.

തത്ഥ **സീലന്തി** ആചാരോ. **കിരാ**തി അനുസ്സവത്ഥേ നിപാതോ. **കല്യാണന്തി** സോഭനം, ‘‘സീലം കിരേവ കല്യാണ’’ന്തി ഏവം പണ്ഡിതാ വദന്തീതി അത്ഥോ. **പസ്സാ**തി അത്താനമേവ വദതി. **ന ഹഞ്ഞതീ**തി പരമ്പി ന വിഹേഠേതി, പരേഹിപി ന വിഹേഠീയതി. **സമാദിസ്സന്തി** സമാദിയിസ്സാമി. **അനുമതം സിവന്തി** ‘‘ഖേമം നിബ്ഭയ’’ന്തി ഏവം പണ്ഡിതേഹി സമ്പടിച്ഛിതം. **യേന വുച്ചതീ**തി യേന സീലേന സീലവാ പുരിസോ അരിയാനം ബുദ്ധാദീനം പടിപത്തിം സമാചരന്തോ ‘‘അരിയവുത്തിസമാചാരോ’’തി വുച്ചതി, തമഹം സമാദിയിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **വിരോചതീ**തി പബ്ബതമത്ഥകേ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ വിയ വിരോചതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ തീഹി ഗാഥാഹി സീലസ്സ വണ്ണം പകാസേന്തോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ‘‘മഹാരാജ, മമ ഗേഹേ പിതു സന്തകം മാതു സന്തകം അത്തനാ ഉപ്പാദിതം തയാ ദിന്നഞ്ച ബഹു ധനം അത്ഥി , പരിയന്തോ നാമ ന പഞ്ഞായതി, അഹം പന സീലം വീമംസന്തോ ഹേരഞ്ഞികഫലകതോ കഹാപണേ ഗണ്ഹിം. ഇദാനി മയാ ഇമസ്മിം ലോകേ ജാതിഗോത്തകുലപദേസാനം ലാമകഭാവോ, സീലസ്സേവ ച ജേട്ഠകഭാവോ ഞാതോ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമി, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഹീ’’തി അനുജാനാപേത്വാ രഞ്ഞാ പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി നിക്ഖമ്മ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സീലവീമംസകോ പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണോ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സീലവീമംസകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അബ്ഭന്തരവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദുമ കംസവരുത്തമബ്യഗ്ഘമിഗാ, മണയോ മണി സാലുകമവ്ഹയനോ;
അനുസാസനിയോപി ച മച്ഛവരോ, മണികുണ്ഡലകേന കിരേന ദസാതി.

൧. കുമ്ഭവഗ്ഗോ

[൨൮൧] ൧. സുരാഘടജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബകാമദദം കുമ്ഭന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഭാഗിനേയ്യം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര മാതാപിതൂനം സന്തകാ ചത്താലീസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ പാനബ്യസനേന നാസേത്വാ സേട്ഠിനോ സന്തികം അഗമാസി. സോപിസ്സ ''വോഹാരം കരോഹീ''തി സഹസ്സം അദാസി, തമ്പി നാസേത്വാ പുന അഗമാസി. പുനസ്സ പഞ്ച സതാനി ദാപേസി, താനിപി നാസേത്വാ പുന ആഗതസ്സ ദ്വേ ഥൂലസാടകേ ദാപേസി. തേപി നാസേത്വാ പുന ആഗതം ഗീവായം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേസി. സോ അനാഥോ ഹുത്വാ പരകുട്ടം നിസ്സായ കാലമകാസി, തമേനം കഡ്ഢിത്വാ ബഹി ഛഡ്ഡേസും. അനാഥപിണ്ഡികോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം ഭാഗിനേയ്യസ്സ പവത്തിം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ത്വം ഏതം കഥം സന്തപ്പേസ്സസി, യമഹം പുബ്ബേ സബ്ബകാമദദം കുമ്ഭം ദത്വാപി സന്തപ്പേതും നാസക്ഖി''ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭി. തസ്സ ഗേഹേ ഭൂമിഗതമേവ ചത്താലീസകോടിധനം അഹോസി, പുത്തോ പനസ്സ ഏകോയേവ. ബോധിസത്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ കാലകതോ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ പുത്തോ വീഥിം ആവരിത്വാ മണ്ഡപം കാരേത്വാ മഹാജനപരിവുതോ നിസീദിത്വാ സുരം പാതും ആരഭി. സോ ലങ്ഘനധാവനനച്ചഗീതാദീനി കരോന്താനം സഹസ്സം സഹസ്സം ദദമാനോ ഇത്ഥിസോണ്ഡസുരാസോണ്ഡമംസസോണ്ഡാദിഭാവം ആപജ്ജിത്വാ ''ക്വ ഗീതം, ക്വ നച്ചം, ക്വ വാദിത''ന്തി സമജ്ജത്ഥികോ പമത്തോ ഹുത്വാ ആഹിണ്ഡന്തോ നചിരസ്സേവ ചത്താലീസകോടിധനം ഉപഭോഗപരിഭോഗൂപകരണാനി ച വിനാസേത്വാ ദുഗ്ഗതോ കപണോ പിലോതികം നിവാസേത്വാ വിചരി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തസ്സ ദുഗ്ഗതഭാവം ഞത്വാ പുത്തപേമേന ആഗന്ത്വാ സബ്ബകാമദദം കുമ്ഭം ദത്വാ ''താത, യഥാ അയം കുമ്ഭോ ന ഭിജ്ജതി, തഥാ നം രക്ഖ, ഇമസ്മിം തേ സതി ധനസ്സ പരിച്ഛേദോ നാമ ന ഭവിസ്സതി, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ''തി ഓവദിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ സുരം പിവന്തോ വിചരി. അഥേകദിവസം മത്തോ തം കുമ്ഭം ആകാസേ ഖിപിത്വാ സമ്പടിച്ഛന്തോ ഏകവാരം വിരജ്ഝി , കുമ്ഭോ ഭൂമിയം പതിത്വാ ഭിജ്ജി. തതോ പട്ഠായ പുന ദലിദ്ദോ ഹുത്വാ പിലോതികം നിവാസേത്വാ കപാലഹത്ഥോ ഭിക്ഖം ചരന്തോ പരകുട്ടം നിസ്സായ കാലമകാസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ -

൧൨൧. ''സബ്ബകാമദദം കുമ്ഭം, കുടം ലദ്ധാന ധുത്തകോ;
യാവ നം അനുപാലേതി, താവ സോ സുഖമേധതി.

൧൨൨. “യദാ മത്തോ ച ദിത്തോ ച, പമാദാ കുമ്ഭമബ്ഭിദാ;
തദാ നഗ്ഗോ ച പോത്ഥോ ച, പച്ഛാ ബാലോ വിഹഞ്ഞതി.

൧൨൩. “ഏവമേവ യോ ധനം ലദ്ധാ, പമത്തോ പരിഭുഞ്ജതി;
പച്ഛാ തപ്പതി ദുമ്മേധോ, കുടം ഭിത്വാവ ധുത്തകോ”തി. -

ഇമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി.

തത്ഥ **സബ്ബകാമദദ**ന്തി സബ്ബേ വത്ഥുകാമേ ദാതും സമത്ഥം കുമ്ഭം. **കുട**ന്തി കുമ്ഭവേവചനം. **യാവാ**തി യത്തകം കാലം. **അനുപാലേതീ**തി യോ കോചി ഏവരൂപം ലഭിത്വാ യാവ രക്ഖതി, താവ സോ സുഖമേധതീതി അത്ഥോ. **മത്തോ ച ദിത്തോ ചാ**തി സുരാമദേന മത്തോ ദപ്പേന ദിത്തോ. **പമാദാ കുമ്ഭമബ്ഭിദാ**തി പമാദേന കുമ്ഭം ഭിന്ദി. **നഗ്ഗോ ച പോത്ഥോ ചാ**തി കദാചി നഗ്ഗോ, കദാചി പോത്ഥകപിലോതികായ നിവത്ഥത്താ പോത്ഥോ. **ഏവമേവാ**തി ഏവം ഏവ. **പമത്തോ**തി പമാദേന. **തപ്പതീ**തി സോചതി.

“തദാ സുരാഘടഭേദകോ ധുത്തോ സേട്ഠിഭാഗിനേയ്യോ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സുരാഘടജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൯൨] ൨. സുപത്തജാതകവണ്ണനാ

ബാരാണസ്യം , മഹാരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബിമ്ബാദേവിയാ സാരിപുത്തത്ഥേരേന ദിന്നം രോഹിതമച്ഛരസം നവസപ്പിമിസ്സകം സാലിഭത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിത**അബ്ഭന്തരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൩.൯൧-൯൩) വത്ഥുസദിസമേവ. തദാപി ഹി ഥേരിയാ ഉദരവാതോ കുപ്പി, രാഹുലഭദ്ദോ ഥേരസ്സ ആചിക്ഖി. ഥേരോ തം ആസനസാലായം നിസീദാപേത്വാ കോസലരഞ്ഞോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ രോഹിതമച്ഛരസം നവസപ്പിമിസ്സകം സാലിഭത്തം ആഹരിത്വാ തസ്സ അദാസി. സോ ആഹരിത്വാ മാതു ഥേരിയാ അദാസി, തസ്സാ ഭുത്തമത്തായ ഉദരവാതോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. രാജാ പുരിസേ പേസേത്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ തതോ പട്ഠായ ഥേരിയാ തഥാരൂപം ഭത്തം അദാസി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ ധമ്മസേനാപതി, ഥേരിം ഏവരൂപേന നാമ ഭോജനേന സന്തപ്പേസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സാരിപുത്തോ രാഹുലമാതായ പത്ഥിതം ദേതി, പുബ്ബേപി അദാസിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അസീതിയാ കാകസഹസ്സാനം ജേട്ഠകോ സുപത്തോ നാമ കാകരാജാ അഹോസി, അഗ്ഗമഹേസീ പനസ്സ സുഫസ്സാ നാമ കാകീ അഹോസി, സേനാപതി സുമുഖോ നാമ. സോ അസീതിയാ കാകസഹസ്സേഹി പരിവുതോ ബാരാണസിം ഉപനിസ്സായ വസി. സോ ഏകദിവസം സുഫസ്സം ആദായ ഗോചരം പരിയേസന്തോ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മഹാനസമത്ഥകേന അഗമാസി. സൂദോ രഞ്ഞോ നാനാമച്ഛമംസവികതിപരിവാരം ഭോജനം സമ്പാദേത്വാ ഥോകം ഭാജനാനി വിവരിത്വാ ഉസുമം പലാപേന്തോ അട്ഠാസി. സുഫസ്സാ മച്ഛമംസഗന്ധം

ഘായിത്വാ രാജഭോജനം ഭുഞ്ജിതുകാമാ ഹുത്വാ തം ദിവസം അകഥേത്വാ ദുതിയദിവസേ “ഏഹി, ഭദ്ദേ, ഗോചരായ ഗമിസ്സാമാ”തി വുത്താ “തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, മയ്ഹം ഏകോ ദോഹളോ അത്ഥീ”തി വത്വാ “കീദിസോ ദോഹളോ”തി വുത്തേ “ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഭോജനം ഭുഞ്ജിതുകാമാമ്ഹി, ന ഖോ പന സക്കാ മയാ തം ലദ്ധും, തസ്മാ ജീവിതം പരിച്ചജിസ്സാമി, ദേവാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ചിന്തയമാനോ നിസീദി. സുമുഖോ ആഗന്ത്വാ “കിം, മഹാരാജ, അനത്തമനോസീ”തി പുച്ഛി, രാജാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സേനാപതി “മാ ചിന്തയി, മഹാരാജാ”തി തേ ഉഭോപി അസ്സാസേത്വാ “അജ്ജ തുമ്ഹേ ഇധേവ ഹോഥ, മയം ഭത്തം ആഹരിസ്സാമാ”തി വത്വാ പക്കാമി.

സോ കാകേ സന്നിപാതേത്വാ തം കാരണം കഥേത്വാ “ഏഥ ഭത്തം ആഹരിസ്സാമാ”തി കാകേഹി സദ്ധിം ബാരാണസിം പവിസിത്വാ മഹാനസസ്സ അവിദൂരേ കാകേ വഗ്ഗേ വഗ്ഗേ കത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ആരക്ഖത്ഥായ ഠപേത്വാ സയം അട്ഠഹി കാകയോധേഹി സദ്ധിം മഹാനസഛദനേ നിസീദി രഞ്ഞോ ഭത്തഹരണകാലം ഓലോകയമാനോ. തേ ച കാകേ ആഹ - “അഹം രഞ്ഞോ ഭത്തേ ഹരിയമാനേ ഭാജനാനി പാതേസ്സാമി, ഭാജനേസു പതിതേസു മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥി, തുമ്ഹേസു ചത്താരോ ജനാ മുഖപൂരം ഭത്തം, ചത്താരോ മച്ഛമംസം ഗഹേത്വാ നേത്വാ സുപത്തം സപജാപതികം കാകരാജാനം ഭോജേഥ, ‘കഹം സേനാപതീ’തി വുത്തേ ‘പച്ഛതോ ഏഹിതീ’തി വദേയ്യാഥാ”തി. അഥ സൂദോ രഞ്ഞോ ഭോജനവികതിം സമ്പാദേത്വാ കാജേന ഗഹേത്വാ രാജകുലം പായാസി. തസ്സ രാജങ്ഗണം ഗതകാലേ കാകസേനാപതി കാകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ സയം ഉപ്പതിത്വാ ഭത്തഹാരകസ്സ ഉരേ നിസീദിത്വാ നഖപഞ്ജരേന പഹരിത്വാ കണയഗ്ഗസദിസേന തുണ്ഡേന നാസഗ്ഗമസ്സ അഭിഹന്ത്വാ ഉട്ഠായ ദ്വീഹി പക്ഖേഹി മുഖമസ്സ പിദഹി. രാജാ മഹാതലേ ചങ്കമന്തോ മഹാവാതപാനേന ഓലോകേത്വാ തം കാകസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ഭത്തഹാരകസ്സ സദ്ദം ദത്വാ “ഭോ ഭത്തകാരക, ഭാജനാനി ഛഡ്ഡേത്വാ കാകമേവ ഗണ്ഹാ”തി ആഹ. സോ ഭാജനാനി ഛഡ്ഡേത്വാ കാകം ദള്ഹം ഗണ്ഹി. രാജാപി നം “ഇതോ ഏഹീ”തി ആഹ.

തസ്മിം ഖണേ കാകാ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ പഹോനകം ഭുഞ്ജിത്വാ സേസം വുത്തനിയാമേനേവ ഗഹേത്വാ അഗമിംസു. തതോ സേസാ ആഗന്ത്വാ സേസം ഭുഞ്ജിംസു. തേപി അട്ഠ ജനാ ഗന്ത്വാ രാജാനം സപജാപതികം ഭോജേസും, സുഫസ്സായ ദോഹളോ വൂപസമി. ഭത്തഹാരകോ കാകം രഞ്ഞോ ഉപനേസി. അഥ നം രാജാ പുച്ഛി - “ഭോ കാക, ത്വം മമഞ്ച ന ലജ്ജി, ഭത്തഹാരകസ്സ ച നാസം ഖണ്ഡേസി, ഭത്തഭാജനാനി ച ഭിന്ദി, അത്തനോ ച ജീവിതം ന രക്ഖി, കസ്മാ ഏവരൂപം കമ്മമകാസീ”തി? കാകോ “മഹാരാജ, അമ്ഹാകം രാജാ ബാരാണസിം ഉപനിസ്സായ വസതി, അഹമസ്സ സേനാപതി, തസ്സ സുഫസ്സാ നാമ ഭരിയാ ദോഹളിനീ തുമ്ഹാകം ഭോജനം ഭുഞ്ജിതുകാമാ, രാജാ തസ്സാ ദോഹളം മയ്ഹം ആചിക്ഖി. അഹം തത്ഥേവ മമ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ആഗതോ, ഇദാനി മേ തസ്സാ ഭോജനം പേസിതം, മയ്ഹം മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, ഇമിനാ കാരണേന മയാ ഏവരൂപം കമ്മം കത”ന്തി ദീപേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ.

൧൨൮. “ബാരാണസ്യം മഹാരാജ, കാകരാജാ നിവാസകോ;
അസീതിയാ സഹസ്സേഹി, സുപത്തോ പരിവാരിതോ.

൮൩. ‘‘തസ്സ ദോഹളിനീ ഭരിയാ, സുഫസ്സാ ഭക്ഖിതുമിച്ഛതി;
രഞ്ഞോ മഹാനസേ പക്കം, പച്ചഗ്ഘം രാജഭോജനം.

൮൪. ‘‘തേസാഹം പഹിതോ ദൂതോ, രഞ്ഞോ ചമ്ഹി ഇധാഗതോ;
ഭത്തു അപചിതിം കുമ്മി, നാസായമകരം വണ’’ന്തി.

തത്ഥ **ബാരാണസ്യ**ന്തി ബാരാണസിയം. **നിവാസകോ**തി നിബദ്ധവസനകോ. **പക്ക**ന്തി നാനപ്പകാരേന സമ്പാദിതം. കേചി ‘‘സിദ്ധ’’ന്തി സജ്ഝായന്തി. **പച്ചഗ്ഘ**ന്തി അബ്ഭുണ്ഹം അപാരിവാസികം, മച്ഛമംസവികതീസു വാ പച്ചേകം മഹഗ്ഘം ഏതന്താതി പച്ചഗ്ഘം. **തേസാഹം പഹിതോ ദൂതോ, രഞ്ഞോ ചമ്ഹി ഇധാഗതോ**തി തേസം ഉഭിന്നമ്പി അഹം ദൂതോ ആണത്തികരോ രഞ്ഞോ ച അമ്ഹി പഹിതോ, തസ്മാ ഇധ ആഗതോതി അത്ഥോ. **ഭത്തു അപചിതിം കുമ്മീ**തി സ്വാഹം ഏവം ആഗതോ അത്തനോ ഭത്തു അപചിതിം സക്കാരസമ്മാനം കരോമി. **നാസായമകരം വണ**ന്തി, മഹാരാജ, ഇമിനാ കാരണേന തുമ്ഹേ ച അത്തനോ ച ജീവിതം അഗണേത്വാ ഭത്തഭാജനം പാതാപേതും ഭത്തഹാരകസ്സ നാസായ മുഖതുണ്ഡകേന വണം അകാസിം, മയാ അത്തനോ രഞ്ഞോ അപചിതി കതാ, ഇദാനി തുമ്ഹേ യം ഇച്ഛഥ, തം ദണ്ഡം കരോഥാതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘മയം താവ മനുസ്സഭൂതാനം മഹന്തം യസം ദത്വാ അമ്ഹാകം സുഹജ്ജേ കാതും ന സക്കോമ, ഗാമാദീനി ദദമാനാപി അമ്ഹാകം ജീവിതദായകം ന ലഭാമ, അയം കാകോ സമാനോ അത്തനോ രഞ്ഞോ ജീവിതം പരിച്ചജതി, അതിവിയ സപ്പുരിസോ മധുരസ്സരോ ധമ്മകഥികോ’’തി ഗുണേസു പസീദിത്വാ തം സേതച്ഛത്തേന പൂജേസി. സോ അത്തനാ ലദ്ധേന സേതച്ഛത്തേന രാജാനമേവ പൂജേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ കഥേസി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ഉഭിന്നമ്പി തേസം അത്തനോ ഭോജനനിയാമേന ഭത്തം പട്ഠപേസി, സേസകാകാനം ദേവസികം ഏകം തണ്ഡുലമ്ബണം പചാപേസി, സയഞ്ച ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയം ദത്വാ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖി. സുപത്തകാകോവാദോ പന സത്ത വസ്സസതാനി പവത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സുമുഖോ സേനാപതി സാരിപുത്തോ, സുഫസ്സാ രാഹുലമാതാ, സുപത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സുപത്തജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൯൩] ൩. കായനിബ്ബിന്ദജാതകവണ്ണനാ

ഫുട്ഠസ്സ മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ പുരിസോ പണ്ഡുരോഗേന അട്ടിതോ വേജ്ജേഹി പടിക്ഖിത്തോ. പുത്തദാരോപിസ്സ ‘‘കോ ഇമം പടിജഗ്ഗിതും സക്കോതീ’’തി ചിന്തേസി. തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘‘സചാഹം ഇമമ്ഹാ രോഗാ വുട്ഠഹിസ്സാമി, പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി. സോ കതിപാഹേനേവ കിഞ്ചി സപ്പായം ലഭിത്വാ അരോഗോ ഹുത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. സോ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, അസുകോ നാമ പണ്ഡുരോഗീ ‘ഇമമ്ഹാ രോഗാ വുട്ഠിതോ

പബ്ബജിസ്സാമീ’തി ചിന്തേത്വാ പബ്ബജിതോ ചേവ അരഹത്തഞ്ച പത്തോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി . പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി അയമേവ; പുബ്ബേ പണ്ഡിതാപി ഏവം വത്വാ രോഗാ വുട്ഠായ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ വുഡ്ഢിമകംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ വസന്തോ പണ്ഡുരോഗീ അഹോസി. വേജ്ജാപി പടിജഗ്ഗിതും നാസക്ഖിംസു, പുത്തദാരോപിസ്സ വിപ്പടിസാരീ അഹോസി. സോ “ഇമമ്ഹാ രോഗാ വുട്ഠിതോ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ കിഞ്ചിദേവ സപ്പായം ലഭിത്വാ അരോഗോ ഹുത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനസുഖേന വിഹരന്തോ “ഏത്തകം കാലം ഏവരൂപം സുഖം നാമ നാലത്ഥ”ന്തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

“ഫുട്ഠസ്സ മേ അഞ്ഞതരേന ബ്യാധിനാ, രോഗേന ബാള്ഹം ദുഖിതസ്സ രുപ്പതോ;
പരിസുസ്സതി ഖിപ്പമിദം കളേവരം, പുപ്ഫം യഥാ പംസുനി ആതപേ കതം.

“അജഞ്ഞം ജഞ്ഞസങ്ഖാതം, അസുചിം സുചിസമ്മതം;
നാനാകുണപപരിപൂരം, ജഞ്ഞരൂപം അപസ്സതോ.

“ധിരത്ഥുമം ആതുരം പൂതികായം, ജേഗുച്ഛിയം അസ്സുചിം ബ്യാധിധമ്മം;
യത്ഥപ്പമത്താ അധിമുച്ഛിതാ പജാ, ഹാപേന്തി മഗ്ഗം സുഗതൂപപത്തിയാ”തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞതരേനാ**തി അട്ഠനവുതിയാ രോഗേസു ഏകേന പണ്ഡുരോഗബ്യാധിനാ. **രോഗേനാ**തി രുജ്ജനസഭാവത്താ ഏവംലദ്ധനാമേന. **രുപ്പതോ**തി ഘട്ടിയമാനസ്സ പീളിയമാനസ്സ. **പംസുനി ആതപേ കത**ന്തി യഥാ ആതപേ തത്തവാലികായ ഠപിതം സുഖുമപുപ്ഫം പരിസുസ്സേയ്യ, ഏവം പരിസുസ്സതീതി അത്ഥോ.

അജഞ്ഞം ജഞ്ഞസങ്ഖാതന്തി പടികൂലം അമനാപമേവ ബാലാനം മനാപന്തി സങ്ഖം ഗതം. **നാനാകുണപപരിപൂര**ന്തി കേസാദീഹി ദ്വത്തിംസായ കുണപേഹി പരിപുണ്ണം . **ജഞ്ഞരൂപം അപസ്സതോ**തി അപസ്സന്തസ്സ അന്ധബാലപുഥുജ്ജനസ്സ മനാപം സാധുരൂപം പരിഭോഗസഭാവം ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി, “അക്ഖിമ്ഹാ അക്ഖിഗൂഥകോ”തിആദിനാ നയേന പകാസിതോ അസുഭസഭാവോ ബാലാനം ന ഉപട്ഠാതി.

ആതുരന്തി നിച്ചഗിലാനം. **അധിമുച്ഛിതാ**തി കിലേസമുച്ഛായ അതിവിയ മുച്ഛിതാ. **പജാ**തി അന്ധബാലപുഥുജ്ജനാ. **ഹാപേന്തി മഗ്ഗം സുഗതൂപപത്തിയാ**തി ഇമസ്മിം പൂതികായേ ലഗ്ഗാ ലഗ്ഗിതാ ഹുത്വാ അപായമഗ്ഗം പൂരേന്താ ദേവമനുസ്സഭേദായ സുഗതിഉപപത്തിയാ മഗ്ഗം പരിഹാപേന്തി.

ഇതി മഹാസത്തോ നാനപ്പകാരേന അസുചിഭാവഞ്ച നിച്ചാതുരഭാവഞ്ച പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ കായേ നിബ്ബിന്ദിത്വാ യാവജീവം ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹുജനാ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ''തദാ താപസോ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കായനിബ്ബിന്ദജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൯൪] ൪. ജമ്ബുഖാദകജാതകവണ്ണനാ

കോയം ബിന്ദുസ്സരോ വഗ്ഗൂതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തകോകാലികേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി ദേവദത്തേ പരിഹീനലാഭസക്കാരേ കോകാലികോ കുലാനി ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവദത്തത്ഥേരോ നാമ മഹാസമ്മതപവേണിയാ ഓക്കാകരാജവംസേ ജാതോ അസമ്ഭിന്നഖത്തിയവംസേ വഡ്ഢിതോ തിപിടകധരോ ഝാനലാഭീ മധുരകഥോ ധമ്മകഥികോ, ദേഥ കരോഥ ഥേരസ്സാ''തി ദേവദത്തസ്സ വണ്ണം ഭാസതി. ദേവദത്തോപി ''കോകാലികോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ ബഹുസ്സുതോ ധമ്മകഥികോ, ദേഥ കരോഥ കോകാലികസ്സാ''തി കോകാലികസ്സ വണ്ണം ഭാസതി. ഇതി തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വണ്ണം ഭാസിത്വാ കുലഘരേസു ഭുഞ്ജന്താ വിചരന്തി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ ദേവദത്തകോകാലികാ, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അഭൂതഗുണകഥം കഥേത്വാ ഭുഞ്ജന്താ വിചരന്തീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അഭൂതഗുണകഥം കഥേത്വാ ഭുഞ്ജന്തി, പുബ്ബേപേവം ഭുഞ്ജിംസുയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം ജമ്ബുവനസണ്ഡേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തത്രേകോ കാകോ ജമ്ബുസാഖായ നിസിന്നോ ജമ്ബുപക്കാനി ഖാദതി. അഥേകോ സിങ്ഗാലോ ആഗന്ത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകേന്തോ കാകം ദിസ്വാ ''യംനൂനാഹം ഇമസ്സ അഭൂതഗുണകഥം കഥേത്വാ ജമ്ബൂനി ഖാദേയ്യ''ന്തി തസ്സ വണ്ണം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ''കോയം ബിന്ദുസ്സരോ വഗ്ഗു, സരവന്താനമുത്തമോ;
അച്ചുതോ ജമ്ബുസാഖായ, മോരച്ഛാപോവ കൂജതീ''തി.

തത്ഥ **ബിന്ദുസ്സരോ**തി ബിന്ദുനാ അവിസാരേന പിണ്ഡിതേന സരേന സമന്നാഗതോ. **വഗ്ഗൂ**തി മധുരസദ്ദോ. **അച്ചുതോ**തി ന ചുതോ സന്നിസിന്നോ. **മോരച്ഛാപോവ കൂജതീ**തി തരുണമോരോവ മനാപേന സദ്ദേന ''കോ നാമേസോ കൂജതീ''തി വദതി.

അഥ നം കാകോ പടിപസംസന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ''കുലപുത്തോവ ജാനാതി, കുലപുത്തം പസംസിതും;
ബ്യഗ്ഘച്ഛാപസരീവണ്ണ, ഭുഞ്ജ സമ്മ ദദാമി തേ''തി.

തത്ഥ **ബ്യഗ്ഘച്ഛാപസരീവണ്ണാ**തി ത്വം അമ്ഹാകം ബ്യഗ്ഘപോതകസമാനവണ്ണോവ ഖായസി, തേന തം വദാമി അമ്ഭോ ബ്യഗ്ഘച്ഛാപസരീവണ്ണ. **ഭുഞ്ജ, സമ്മ, ദദാമി തേ**തി വയസ്സ യാവദത്ഥം ജമ്ബുപക്കാനി ഖാദ, അഹം തേ ദദാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ജമ്ബുസാഖം ചാലേത്വാ ഫലാനി പാതേസി. അഥ തസ്മിം ജമ്ബുരുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ തേ ഉഭോപി അഭൂതഗുണകഥം കഥേത്വാ ജമ്ബൂനി ഖാദന്തേ ദിസ്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. ''ചിരസ്സം വത പസ്സാമി, മുസാവാദീ സമാഗതേ;
വന്താദം കുണപാദഞ്ച, അഞ്ഞമഞ്ഞം പസംസകേ''തി.

തത്ഥ **വന്താദ**ന്തി പരേസം വന്തഭത്തഖാദകം കാകം. **കുണപാദഞ്ചാ**തി കുണപഖാദകം സിങ്ഗാലഞ്ച.

ഇമഞ്ച പന ഗാഥം വത്വാ സാ ദേവതാ ഭേരവരൂപാരമ്മണം ദസ്സേത്വാ തേ തതോ പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കാകോ കോകാലികോ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ജമ്ബുഖാദകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൯൫] ൫. അന്തജാതകവണ്ണനാ

ഉസഭസ്സേവ തേ ഖന്ധോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തേയേവ ദ്വേ ജനേ ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു പുരിമസദിസമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമൂപചാരേ ഏരണ്ഡരുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ ഏകസ്മിം ഗാമകേ മതം ജരഗ്ഗവം നിക്കഡ്ഢിത്വാ ഗാമദ്വാരേ ഏരണ്ഡവനേ ഛഡ്ഡേസും. ഏകോ സിങ്ഗാലോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ മംസം ഖാദി. ഏകോ കാകോ ആഗന്ത്വാ ഏരണ്ഡേ നിലീനോ തം ദിസ്വാ ''യംനൂനാഹം ഏതസ്സ അഭൂതഗുണകഥം കഥേത്വാ മംസം ഖാദേയ്യ''ന്തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ''ഉസഭസ്സേവ തേ ഖന്ധോ, സീഹസ്സേവ വിജമ്ഭിതം;
മിഗരാജ നമോ ത്യത്ഥു, അപി കിഞ്ചി ലഭാമസേ''തി.

തത്ഥ **നമോ ത്യത്ഥൂ**തി നമോ തേ അത്ഥു.

തം സുത്വാ സിങ്ഗാലോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ''കുലപുത്തോവ ജാനാതി, കുലപുത്തം പസംസിതും;
മയൂരഗീവസങ്കാസ, ഇതോ പരിയാഹി വായസാ''തി.

തത്ഥ **ഇതോ പരിയാഹീ**തി ഏരണ്ഡതോ ഓതരിത്വാ ഇതോ യേനാഹം, തേനാഗന്ത്വാ മംസം ഖാദാതി വദതി.

തം തേസം കിരിയം ദിസ്വാ രുക്ഖദേവതാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. “മിഗാനം സിങ്ഗാലോ അന്തോ, പക്ഖീനം പന വായസോ;
    ഏരണ്ഡോ അന്തോ രുക്ഖാനം, തയോ അന്താ സമാഗതാ”തി.

തത്ഥ **അന്തോ**തി ഹീനോ ലാമകോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കാകോ കോകാലികോ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അന്തജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൪൬] ൬. സമുദ്ദജാതകവണ്ണനാ

കോ നായന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി മഹഗ്ഘസോ മഹാതണ്ഹോ അഹോസി, സകടപൂരേഹി പച്ചയേഹിപി സന്തപ്പേതും ന സക്കാ. വസ്സൂപനായികകാലേ ദ്വീസു തീസു വിഹാരേസു വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഉപാഹനേ ഠപേതി, ഏകസ്മിം കത്തരയട്ഠിം, ഏകസ്മിം ഉദകതുമ്ബം. ഏകസ്മിം സയം വസതി, ജനപദവിഹാരം ഗന്ത്വാ പണീതപരിക്ഖാരേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ അരിയവംസകഥം കഥേത്വാ തേസം പംസുകൂലാനി ഗാഹാപേത്വാ തേസം ചീവരാനി ഗണ്ഹാതി, മത്തികാപത്തേ ഗാഹാപേത്വാ മനാപമനാപേ പത്തേ ഥാലകാനി ച ഗഹേത്വാ യാനകം പൂരേത്വാ ജേതവനം ആഗച്ഛതി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ മഹഗ്ഘസോ മഹിച്ഛോ അഞ്ഞേസം പടിപത്തിം കഥേത്വാ സമണപരിക്ഖാരേന യാനകം പൂരേത്വാ ആഗച്ഛതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “അയുത്തം, ഭിക്ഖവേ, ഉപനന്ദേന കതം പരേസം അരിയവംസകഥം കഥേന്തേന, പഠമതരഞ്ഹി അത്തനാ അപ്പിച്ഛേന ഹുത്വാ പച്ഛാ പരേസം അരിയവംസം കഥേതും വട്ടതീ”തി.

    “അത്താനമേവ പഠമം, പതിരൂപേ നിവേസയേ;
    അഥഞ്ഞമനുസാസേയ്യ, ന കിലിസ്സേയ്യ പണ്ഡിതോ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൫൮) -

ഇമം ധമ്മപദേ ഗാഥം ദേസേത്വാ ഉപനന്ദം ഗരഹിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ഉപനന്ദോ മഹിച്ഛോ, പുബ്ബേ മഹാസമുദ്ദേപി ഉദകം രക്ഖിതബ്ബം മഞ്ഞീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സമുദ്ദദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകോ കാകോ സമുദ്ദസ്സ ഉപരിഭാഗേ വിചരന്തോ “സമുദ്ദേ ഉദകം പമാണേന പിവഥ, രക്ഖന്താ പിവഥാ”തി മച്ഛസങ്ഘസകുണസങ്ഘേ വാരേന്തോ വാരേന്തോ ചരതി. തം ദിസ്വാ സമുദ്ദദേവതാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. “കോ നായം ലോണതോയസ്മിം, സമന്താ പരിധാവതി;
    മച്ഛേ മകരേ ച വാരേതി, ഊമീസു ച വിഹഞ്ഞതീ”തി.

തത്ഥ **കോ നായ**ന്തി കോ നു അയം.

തം സുത്വാ സമുദ്ദകാകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ‘‘അനന്തപായീ സകുണോ, അതിത്തോതി ദിസാസുതോ;
സമുദ്ദം പാതുമിച്ഛാമി, സാഗരം സരിതംപതി’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം അനന്തസാഗരം പാതുമിച്ഛാമി, തേനമ്ഹി **അനന്തപായീ** നാമ **സകുണോ** മഹതിയാപി അപൂരണിയാ തണ്ഹായ സമന്നാഗതത്താ **അതിത്തോതി**പി അഹം ദിസാസു **സുതോ** വിസ്സുതോ പാകടോ, സ്വാഹം ഇമം സകലസമുദ്ദം സുന്ദരാനം രതനാനം ആകരത്താ സാഗരേന വാ ഖതത്താ **സാഗരം** സരിതാനം പതിഭാവേന **സരിതംപതിം** പാതുമിച്ഛാമീതി.

തം സുത്വാ സമുദ്ദദേവതാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ‘‘സോ അയം ഹായതി ചേവ, പൂരതേ ച മഹോദധി;
നാസ്സ നായതി പീതന്തോ, അപേയ്യോ കിര സാഗരോ’’തി.

തത്ഥ **സോ അയം ഹായതി ചേവാ**തി ഉദകസ്സ ഓസക്കനവേലായ ഹായതി, നിക്ഖമനവേലായ പൂരതി. **നാസ്സ നായതീ**തി അസ്സ മഹാസമുദ്ദസ്സ സചേപി നം സകലലോകോ പിവേയ്യ, തഥാപി ‘‘ഇതോ എത്തകം നാമ ഉദകം പീത’’ന്തി പരിയന്തോ ന പഞ്ഞായതി. **അപേയ്യോ കിരാ**തി ഏസോ കിര സാഗരോ ന സക്കാ കേനചി ഉദകം ഖേപേത്വാ പാതുന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സാ ഭേരവരൂപാരമ്മണം ദസ്സേത്വാ സമുദ്ദകാകം പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സമുദ്ദകാകോ ഉപനന്ദോ അഹോസി, ദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സമുദ്ദജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൯൭] ൭. കാമവിലാപജാതകവണ്ണനാ

ഉച്ചേ സകുണ ഡേമാനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **പുപ്ഫരത്തജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൧൪൭) കഥിതം, അതീതവത്ഥു **ഇന്ദ്രിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൬൦ ആദയോ) ആവിഭവിസ്സതി. തം പന പുരിസം ജീവന്തം സൂലേ ഉത്താസേസും. സോ തത്ഥ നിസിന്നോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തം ഏകം കാകം ദിസ്വാ താവഖരമ്പി തം വേദനം അഗണേത്വാ പിയഭരിയായ സാസനം പേസേതും കാകം ആമന്തേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൧൩൯. ‘‘ഉച്ചേ സകുണ ഡേമാന, പത്തയാന വിഹങ്ഗമ;
വജ്ജാസി ഖോ ത്വം വാമൂരും, ചിരം ഖോ സാ കരിസ്സതി.

൧൪൦. ‘‘ഇദം ഖോ സാ ന ജാനാതി, അസിം സത്തിഞ്ച ഓഡ്ഡിതം;
സാ ചണ്ഡീ കാഹതി കോധം, തം മേ തപതി നോ ഇദം.

൧൪൧. ‘‘ഏസ ഉപ്പലസന്നാഹോ, നിക്ഖഞ്ചുസ്സീസകോഹിതം;
കാസികഞ്ച മുദും വത്ഥം, തപ്പേതു ധനികാ പിയാ’’തി.

തത്ഥ **ഡേമാനാ**തി ഗച്ഛമാന ചരമാന. **പത്തയാനാ**തി തമേവാലപതി, തഥാ **വിഹങ്ഗമാ**തി. സോ ഹി പത്തേഹി യാനം കത്വാ ഗമനതോ പത്തയാനോ, ആകാസേ ഗമനതോ വിഹങ്ഗമോ. **വജ്ജാസീ**തി വദേയ്യാസി. **വാമൂരു**ന്തി കദലിക്ഖന്ധസമാനഊരും, മമ സൂലേ നിസിന്നഭാവം വദേയ്യാസി. **ചിരം ഖോ സാ കരിസ്സതീ**തി സാ ഇമം പവത്തിം അജാനമാനാ മമ ആഗമനം ചിരം കരിസ്സതി, "ചിരം മേ ഗതസ്സ പിയസ്സ ന ച ആഗച്ഛതീ"തി എവം ചിന്തേസ്സതീതി അത്ഥോ.

അസിം സത്തിഞ്ചാതി അസിസമാനതായ സത്തിസമാനതായ ച സൂലമേവ സന്ധായ വദതി. തഞ്ഹി തസ്സ ഉത്താസനത്ഥായ ഓഡ്ഡിതം ഠപിതം. **ചണ്ഡീ**തി കോധനാ. **കാഹതി കോധ**ന്തി "അതിചിരായതീ"തി മയി കോധം കരിസ്സതി. **തം മേ തപതീ**തി തം തസ്സാ കുജ്ഝനം മം തപതി. **നോ ഇദ**ന്തി ഇധ പന ഇദം സൂലം മം ന തപതീതി ദീപേതി.

"എസ ഉപ്പലസന്നാഹോ"തിആദീഹി ഘരേ ഉസ്സീസകേ ഠപിതം അത്തനോ ഭണ്ഡം ആചിക്ഖതി. തത്ഥ **ഉപ്പലസന്നാഹോ**തി ഉപ്പലോ ച സന്നാഹോ ച ഉപ്പലസന്നാഹോ, ഉപ്പലസദിസോ കണയോ ച സന്നാഹകോ ചാതി അത്ഥോ. **നിക്ഖഞ്ചാ**തി പഞ്ചഹി സുവണ്ണേഹി കതം അങ്ഗുലിമുദ്ദികം. **കാസികഞ്ച മുദു വത്ഥ**ന്തി മുദും കാസികസാടകയുഗം സന്ധായാഹ. എത്തകം കിര തേന ഉസ്സീസകേ നിക്ഖിത്തം. **തപ്പേതു ധനികാ പിയാ**തി എത്തം സബ്ബം ഗഹേത്വാ സാ മമ പിയാ ധനത്ഥികാ ഇമിനാ ധനേന തപ്പേതു പൂരേതു, സന്തുട്ഠാ ഹോതൂതി.

എവം സോ പരിദേവമാനോവ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. "തദാ ഭരിയാ എതരഹി ഭരിയാ അഹോസി, യേന പന ദേവപുത്തേന തം കാരണം ദിട്ഠം, സോ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കാമവിലാപജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൯൮] ൮. ഉദുമ്ബരജാതകവണ്ണനാ

ഉദുമ്ബരാ ചിമേ പക്കാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര അഞ്ഞതരസ്മിം പച്ചന്തഗാമകേ വിഹാരം കാരേത്വാ വസതി. രമണീയോ വിഹാരോ പിട്ഠിപാസാണേ നിവിട്ഠോ, മന്ദം സമ്മജ്ജനട്ഠാനം ഉദകഫാസുകം, ഗോചരഗാമോ നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ, സമ്പിയായമാനാ മനുസ്സാ ഭിക്ഖം ദേന്തി. അഥേകോ ഭിക്ഖു ചാരികം ചരമാനോ തം വിഹാരം പാപുണി. നേവാസികോ തസ്സ ആഗന്തുകവത്തം കത്വാ പുനദിവസേ തം ആദായ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. മനുസ്സാ പണീതം ഭിക്ഖം ദത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തയിംസു. ആഗന്തുകോ കതിപാഹം ഭുഞ്ജിത്വാ ചിന്തേസി - "ഏകേനുപായേന ഇമം ഭിക്ഖും വഞ്ചേത്വാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ ഇമം വിഹാരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ഥേരൂപട്ഠാനം ആഗതം പുച്ഛി - "കിം, ആവുസോ, ബുദ്ധൂപട്ഠാനം നാകാസീ"തി? "ഭന്തേ, ഇമം വിഹാരം പടിജഗ്ഗന്തോ നത്ഥി, തേനമ്ഹി ന ഗതപുബ്ബോ"തി. "യാവ ത്വം ബുദ്ധൂപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആഗച്ഛസി, താവാഹം

പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി നേവാസികോ “യാവ മമാഗമനാ ഥേരേ മാ പമജ്ജിത്ഥാ”തി മനുസ്സാനം വത്വാ പക്കാമി.

തതോ പട്ഠായ ആഗന്തുകോ “തസ്സ നേവാസികസ്സ അയഞ്ച അയഞ്ച ദോസോ”തി തേ മനുസ്സേ പരിഭിന്ദി. ഇതരോപി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുനാഗതോ, അഥസ്സ സോ സേനാസനം ന അദാസി. സോ ഏകസ്മിം ഠാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ പിണ്ഡായ ഗാമം പാവിസി, മനുസ്സാ സാമീചിമത്തമ്പി ന കരിംസു. സോ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ പുന ജേതവനം ഗന്ത്വാ തം കാരണം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി. തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, അസുകോ കിര ഭിക്ഖു അസുകം ഭിക്ഖും വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ സയം തത്ഥ വസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി സോ ഇമം വസനട്ഠാനാ നിക്കഡ്ഢിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തത്ഥ വസ്സാനേ സത്തസത്താഹം ദേവോ വസ്സി. അഥേകോ രത്തമുഖഖുദ്ദകമക്കടോ ഏകിസ്സാ അനോവസ്സികായ പാസാണദരിയാ വസമാനോ ഏകദിവസം ദരിദ്വാരേ അതേമനട്ഠാനേ സുഖേന നിസീദി. തത്ഥ ഏകോ കാളമുഖമഹാമക്കടോ തിന്തോ സീതേന പീളിയമാനോ വിചരന്തോ തം തഥാനിസിന്നം ദിസ്വാ “ഉപായേന നം നീഹരിത്വാ ഏത്ഥ വസിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ കുച്ഛിം ഓലമ്ബേത്വാ സുഹിതാകാരം ദസ്സേത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

“ഉദുമ്ബരാ ചിമേ പക്കാ, നിഗ്രോധാ ച കപിത്ഥനാ;
ഏഹി നിക്ഖമ ഭുഞ്ജസ്സു, കിം ജിഘച്ഛായ മിയ്യസീ”തി.

തത്ഥ **കപിത്ഥനാ**തി പിലക്ഖാ. **ഏഹി നിക്ഖമാ**തി ഏതേ ഉദുമ്ബരാദയോ ഫലഭാരനമിതാ, അഹമ്പി ഖാദിത്വാ സുഹിതോ ആഗതോസ്മി, ത്വമ്പി ഗച്ഛ ഭുഞ്ജസ്സൂതി.

സോപി തസ്സ വചനം സുത്വാ സദ്ദഹിത്വാ ഫലാനി ഖാദിതുകാമോ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ വിചരിത്വാ കിഞ്ചി അലഭന്തോ പുനാഗന്ത്വാ തം അന്തോപാസാണദരിയം പവിസിത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ “വഞ്ചേസ്സാമി ന”ന്തി തസ്സ പുരതോ ഠത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

“ഏവം സോ സുഹിതോ ഹോതി, യോ വുഡ്ഢമപചായതി;
യഥാഹമജ്ജ സുഹിതോ, ദുമപക്കാനി മാസിതോ”തി.

തത്ഥ **ദുമപക്കാനി മാസിതോ**തി ഉദുമ്ബരാദീനി രുക്ഖഫലാനി ഖാദിത്വാ അസിതോ ധാതോ സുഹിതോ.

തം സുത്വാ മഹാമക്കടോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

“യം വനേജോ വനേജസ്സ, വഞ്ചേയ്യ കപിനോ കപി;
ദഹരോ കപി സദ്ധേയ്യ, ന ഹി ജിണ്ണോ ജരാകപീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യം വനേ ജാതോ കപി വനേ ജാതസ്സ കപിനോ വഞ്ചനം കരേയ്യ, തം തയാ സദിസോ ദഹരോ വാനരോ സദ്ദഹേയ്യ, മാദിസോ പന ജിണ്ണോ ജരാകപി മഹല്ലകമക്കടോ ന ഹി സദ്ദഹേയ്യ, സതക്ഖത്തുമ്പി ഭണന്തസ്സ തുമ്ഹാദിസസ്സ ന സദ്ദഹതി. ഇമസ്മിഞ്ഹി ഹിമവന്തപദേസേ സബ്ബം ഫലാഫലം വസ്സേന കിലിന്നം പതിതം, പുന തവ ഇദം ഠാനം നത്ഥി, ഗച്ഛാതി. സോ തതോവ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഖുദ്ദകമക്കടോ നേവാസികോ അഹോസി, കാളമഹാമക്കടോ ആഗന്തുകോ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഉദുമ്ബരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൯൯] ൯. കോമാരപുത്തജാതകവണ്ണനാ

പുരേ തുവന്തി ഇദം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ കേളിസീലേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര ഭിക്ഖൂ സത്ഥരി ഉപരിപാസാദേ വിഹരന്തേ ഹേട്ഠാപാസാദേ ദിട്ഠസുതാദീനി കഥേന്താ കലഹഞ്ച പരിഭാസഞ്ച കരോന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആമന്തേത്വാ "ഏതേ ഭിക്ഖൂ സംവേജേഹീ"തി ആഹ. ഥേരോ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പാദങ്ഗുട്ഠകേന പാസാദഥുപികം പഹരിത്വാ യാവ ഉദകപരിയന്താ പാസാദം കമ്പേസി. തേ ഭിക്ഖൂ മരണഭയഭീതാ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി അട്ഠംസു. തേസം സോ കേളിസീലഭാവോ ഭിക്ഖൂസു പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കേളിസീലാ ഹുത്വാ വിചരന്തി, 'അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ'തി വിപസ്സനായ കമ്മം ന കരോന്തീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേതേ കേളിസീലകായേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, "കോമാരപുത്തോ"തി നം സഞ്ജാനിംസു. സോ അപരഭാഗേ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വസി. അഥഞ്ഞേ കേളിസീലാ താപസാ ഹിമവന്തപദേസേ അസ്സമം മാപേത്വാ വസിംസു, കസിണപരികമ്മമത്തമ്പി നേസം നത്ഥി, അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ ഖാദിത്വാ ഹസമാനാ നാനപ്പകാരായ കേളിയാ വീതിനാമേന്തി. തേസം സന്തികേ ഏകോ മക്കടോ അത്ഥി, സോപി കേളിസീലകോവ മുഖവികാരാദീനി കരോന്തോ താപസാനം നാനാവിധം കേളിം ദസ്സേതി. താപസാ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം അഗമംസു. തേസം ഗതകാലതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി, മക്കടോ തേസം വിയ തസ്സപി കേളിം ദസ്സേസി.

ബോധിസത്തോ അച്ഛരം പഹരിത്വാ "സുസിക്ഖിതപബ്ബജിതാനം സന്തികേ വസന്തേന നാമ ആചാരസമ്പന്നേന കായാദീഹി സുസഞ്ഞതേന ഝാനേസു യുത്തേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി തസ്സ ഓവാദം അദാസി. സോ തതോ പട്ഠായ സീലവാ ആചാരസമ്പന്നോ അഹോസി, ബോധിസത്തോപി തതോ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി. അഥ തേ താപസാ ലോണമ്ബിലം സേവിത്വാ തം ഠാനം അഗമംസു.

മക്കടോ പുബ്ബേ വിയ തേസം കേളിം ന ദസ്സേസി. അഥ നം താപസാ “പുബ്ബേ, ത്വം ആവുസോ, അമ്ഹാകം പുരതോ കേളിം അകാസി, ഇദാനി ന കരോസി, കിംകാരണാ”തി പുച്ഛന്താ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൧൪൭. “പുരേ തുവം സീലവതം സകാസേ, ഓക്കന്തികം കീളസി അസ്സമമ്ഹി;
കരോഹരേ മക്കടിയാനി മക്കട, ന തം മയം സീലവതം രമാമാ”തി.

തത്ഥ **സീലവതം സകാസേ**തി കേളിസീലാനം അമ്ഹാകം സന്തികേ. **ഓക്കന്തികന്തി** മിഗോ വിയ ഓക്കന്തിത്വാ കീളസി. **കരോഹരേ**തി എത്ഥ **അരേ**തി ആലപനം. **മക്കടിയാനീ**തി മുഖമക്കടികകീളാസങ്ഖാതാനി മുഖവികാരാനി. **ന തം മയം സീലവതം രമാമാ**തി യം പുബ്ബേ തവ കേളിസീലം കേളിവതം, തം മയം എതരഹി ന രമാമ, ത്വമ്പി നോ ന രമാപേസി, കിം നു ഖോ കാരണന്തി.

തം സുത്വാ മക്കടോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪൮. “സുതാ ഹി മയ്ഹം പരമാ വിസുദ്ധി, കോമാരപുത്തസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ;
മാ ദാനി മം മഞ്ഞി തുവം യഥാ പുരേ, ഝാനാനുയുത്തോ വിഹരാമി ആവുസോ”തി.

തത്ഥ **മയ്ഹന്തി** കരണത്ഥേ സമ്പദാനം. **വിസുദ്ധീ**തി ഝാനവിസുദ്ധി. **ബഹുസ്സുതസ്സാ**തി ബഹൂനം കസിണപരികമ്മാനം അട്ഠന്നഞ്ച സമാപത്തീനം സുതത്താ ചേവ പടിവിദ്ധത്താ ച ബഹുസ്സുതസ്സ. **തുവന്തി** തേസു എകം താപസം ആലപന്തോ ഇദാനി മാ മം ത്വം പുരേ വിയ സഞ്ജാനി, നാഹം പുരിമസദിസോ, ആചരിയോ മേ ലദ്ധോതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ താപസാ തതിയം ഗാഥമാഹംസു -

൧൪൯. “സചേപി സേലസ്മി വപേയ്യ ബീജം, ദേവോ ച വസ്സേ ന ഹി തം വിരൂള്ഹേ;
സുതാ ഹി തേ സാ പരമാ വിസുദ്ധി, ആരാ തുവം മക്കട ഝാനഭൂമിയാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേപി പാസാണപിട്ഠേ പഞ്ചവിധം ബീജം വപേയ്യ, ദേവോ ച സമ്മാ വസ്സേയ്യ, അവേത്തതായ തം ന വിരൂള്ഹേയ്യ, എവമേവ തയാ പരമാ ഝാനവിസുദ്ധി സുതാ, ത്വം പന തിരച്ഛാനയോനികത്താ ആരാ ഝാനഭൂമിയാ ദൂരേ ഠിതോ, ന സക്കാ തയാ ഝാനം നിബ്ബത്തേതുന്തി മക്കടം ഗരഹിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കേളിസീലാ താപസാ ഇമേ ഭിക്ഖൂ അഹേസും, കോമാരപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കോമാരപുത്തജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൦൦] ൧൦. വകജാതകവണ്ണനാ

പരപാണരോധാ ജീവന്തോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണസന്ഥതം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **വിനയേ** (പാരാ॰ ൩൭൮ ആദയോ)

വിത്ഥാരതോ ആഗതമേവ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - ആയസ്മാ ഉപസേനോ ദുവസ്സികോ ഏകവസ്സികേന സദ്ധിവിഹാരികേന സദ്ധിം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ സത്ഥാരാ ഗരഹിതോ വന്ദിത്വാ പക്കന്തോ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തപ്പത്തോ അപ്പിച്ഛതാദിഗുണയുത്തോ തേരസ ധുതങ്ഗാനി സമാദായ പരിസമ്പി തേരസധുതങ്ഗധരം കത്വാ ഭഗവതി തേമാസം പടിസല്ലീനേ സപരിസോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പരിസം നിസ്സായ പഠമം ഗരഹം ലഭിത്വാ അധമ്മികായ കതികായ അനനുവത്തനേ ദുതിയം സാധുകാരം ലഭിത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ ധുതങ്ഗധരാ ഭിക്ഖൂ യഥാസുഖം ഉപസങ്കമിത്വാ മം പസ്സന്തൂ”തി സത്ഥാരാ കതാനുഗ്ഗഹോ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖൂനം തമത്ഥം ആരോചേസി. തതോ പഭുതി ഭിക്ഖൂ ധുതങ്ഗധരാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിത്വാ സത്ഥരി പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതേ തത്ഥ തത്ഥ പംസുകൂലാനി ഛഡ്ഡേത്വാ അത്തനോ പത്തചീവരാനേവ ഗണ്ഹിംസു. സത്ഥാ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സേനാസനചാരികം ചരന്തോ തത്ഥ തത്ഥ പതിതാനി പംസുകൂലാനി ദിസ്വാ പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ “ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം നാമ ഭിക്ഖൂനം ധുതങ്ഗസമാദാനം ന ചിരട്ഠിതികം വകസ്സ ഉപോസഥകമ്മസദിസം അഹോസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കോ ദേവരാജാ അഹോസി. അഥേകോ വകോ ഗങ്ഗാതീരേ പാസാണപിട്ഠേ വസതി, അഥ ഗങ്ഗായ മഹോദകം ആഗന്ത്വാ തം പാസാണം പരിക്ഖിപി. വകോ അഭിരുഹിത്വാ പാസാണപിട്ഠേ നിപജ്ജി, നേവസ്സ ഗോചരോ അത്ഥി, ന ഗോചരായ ഗമനമഗ്ഗോ, ഉദകമ്പി വഡ്ഢതേവ. സോ ചിന്തേസി - “മയ്ഹം നേവ ഗോചരോ അത്ഥി, ന ഗോചരായ ഗമനമഗ്ഗോ, നിക്കമ്മസ്സ പന നിപജ്ജനതോ ഉപോസഥകമ്മം വര”ന്തി മനസാവ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സീലാനി സമാദിയിത്വാ നിപജ്ജി. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ ആവജ്ജമാനോ തസ്സ തം ദുബ്ബലസമാദാനം ഞത്വാ “ഏതം വകം വിഹേഠേസ്സാമീ”തി ഏളകരൂപേന ആഗന്ത്വാ തസ്സ അവിദൂരേ ഠത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. വകോ തം ദിസ്വാ “അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ ഉപോസഥകമ്മം ജാനിസ്സാമീ”തി ഉട്ഠായ തം ഗണ്ഹിതും പക്ഖന്ദി. ഏളകോപി ഇതോ ചിതോ ച പക്ഖന്ദിത്വാ അത്താനം ഗഹേതും നാദാസി. വകോ തം ഗഹേതും അസക്കോന്തോ നിവത്തിത്വാ ആഗമ്മ “ഉപോസഥകമ്മം താവ മേ ന ഭിജ്ജതീ”തി തത്ഥേവ പുന നിപജ്ജി. സക്കോ സക്കത്തഭാവേനേവ ആകാസേ ഠത്വാ “താദിസസ്സ ദുബ്ബലജ്ഝാസയസ്സ കിം ഉപോസഥകമ്മേന, ത്വം മമ സക്കഭാവം അജാനന്തോ ഏളകമംസം ഖാദിതുകാമോ അഹോസീ”തി തം വിഹേഠേത്വാ ഗരഹിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ.

൧൮൮. “പരപാണരോധാ ജീവന്തോ, മംസലോഹിതഭോജനോ;
വകോ വതം സമാദായ, ഉപപജ്ജി ഉപോസഥം.

൧൮൯. “തസ്സ സക്കോ വതഞ്ഞായ, അജരൂപേനുപാഗമി;
വീതതപോ അജ്ഝപ്പത്തോ, ഭഞ്ജി ലോഹിതപോ തപം.

൧൯൦. “ഏവമേവ ഇധേകച്ചേ, സമാദാനമ്ഹി ദുബ്ബലാ;
ലഹും കരോന്തി അത്താനം, വകോവ അജകാരണാ”തി. -

തിസ്സോപി അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാവ.

തത്ഥ **ഉപപജ്ജി ഉപോസഥ**ന്തി ഉപോസഥവാസം ഉപഗതോ. **വതഞ്ഞായാ**തി തസ്സ ദുബ്ബലവതം അഞ്ഞായ. **വീതതപോ അജ്ഝപ്പത്തോ**തി വിഗതതപോ ഹുത്വാ ഉപഗതോ, തം ഖാദിതും പക്ഖന്ദീതി അത്ഥോ. **ലോഹിതപോ**തി ലോഹിതപായീ. **തപ**ന്തി തം അത്തനോ സമാദാനതപം ഭിന്ദി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സക്കോ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുമ്ഭവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

വരകുമ്ഭ സുപത്ത സിരിവ്ഹയനോ, സുചിസമ്മത ബിന്ദുസരോ ചുസഭോ;
സരിതംപതി ചണ്ഡി ജരാകപിനാ, അഥ മക്കടിയാ വകകേന ദസാതി.

അഥ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

സങ്കപ്പോ പദുമോ ചേവ, ഉദപാനേന തതിയം;
അബ്ഭന്തരം ഘടഭേദം, തികനിപാതമ്ഹിലങ്കതന്തി.

തികനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

(ദുതിയോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.)